

B. N. 70965

CHRYSOSTO- MI IAVELLI

CANAPICII ORDINIS

Prædicatorum, Theologi &

Philosophi, in primis no-

stræ ætatis erudi-

tissimi

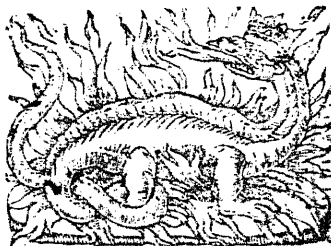
Quæstiones in Aristotelis XI.

Metaphysices libros.

*Cum Indice rerum & verborum
copiosissimo.*

MORI ET NON

DVRARE

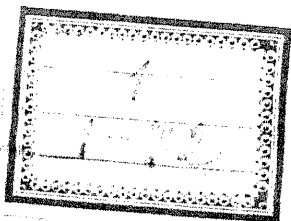
LVGDVNI.

APVD CAROLVM PESNOT.

M. D. LXXVI.

John. B. Juan Bapt. de la Cruz
Agarada

24

B. N. 70965

CHRYSOSTO- MI IAVELLI

CANAPICII ORDINIS

Prædicatorum, Theologi &

Philosophi, in primis no-

stræ ætatis erudi-

tissimi

Quæstiones in Aristotelis XI.

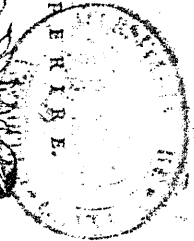
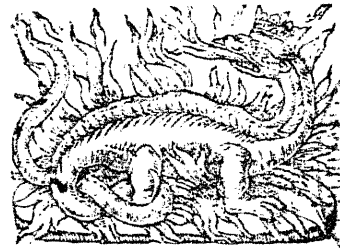
Metaphysices libros.

Cum Indice rerum & verborum

copiosissimo.

MORI ET NON

DVRARE

LVGDVNI.

APVD CAROLVM PESNOT.

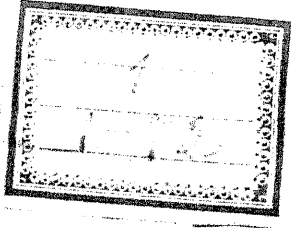
M. D. LXXV.

*John. de Juan Bap. de los Aguado's not
Agarada*

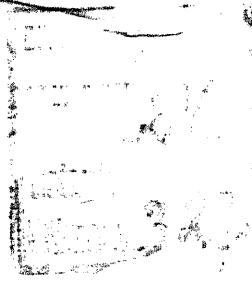
24

to

8

13

QUAESTIONES

PRIMI LIBRI.

- S**I ens ut ens absolute vel vniuersalissime sumptum est subiectum in hac scientia metaphysica, hinc tria aguntur.
- 1 Primò declaratur titulus. secundò adducuntur tres opinioniones, ex quibus duæ relinquuntur. & tertia suffinebitur. Tertiò soluuntur quædam dubia, quæ solent verti inter Thomist.
- 2 Si metaphysic. subalternat sibi alias scientias, hic tria aguntur.
- Primò ponuntur aliquæ distinctiones ex quibus apparet quid sit proprie subalternari.
- secundò ponuntur duæ conclusiones, ex quibus resoluitur totum quaesitum. Tertiò soluuntur quædam dubia.
- 3 Quomodo hæc vera, omnes homines natura scire desiderant, in hac aguntur quatuor. 7
- Primò quomodo sumitur ly natura.
- Secundò distinguendum est de multiplici appetitu siue desiderio.
- Tertiò ponuntur aliquæ conclusiones responsiua.
- Quarò soluuntur quædam dubia.
- 4 Si sensus visus est nobilior aliis, & si est magis causa scientiæ, & si desideramus ipsum præ aliis, hic quatuor aguntur. 9
- Primò probatur, quod visus est nobilior cæteris sensibus.
- Secundò quod per se magis facit scire.
- Tertiò quod ipsum magis diligimus.
- Quarò soluuntur quædam dubia.
- 5 Si in brutis est prudentia in hac ponuntur duæ viæ 11. In prima omnes concordant. In secunda discordari videtur Anton. Andræ. à Beato Thoma.
- 6 Si, & quomodo ex experimento fit ars & scientia, in hac aguntur. 12
- Primò ponuntur aliquæ distinctiones.
- Secundò aliquæ conclusio-

nes.
 Tertio declaratur in quo discordant Thomista & Scotista.
 Quarto declarat ad mentem philosophi, quomodo ex experimento generatur ars & scientia.
 Quinto solvantur quaedam dubia.
 7 Si omnis actio est circa singulare, hæc tria aguntur. 17
 Primo ponuntur aliqua distinctiones.
 Secundo aliqua conclusiones.
 Tertio solvantur quaedam dubia.
 8 Si obiectum sensus est vniuersale an singulare, & hic etiam tria aguntur. 19
 Primo probatur, quod obiectum primum tam in sensu quam in intellectu est vniuersale.
 secundo declaratur, in quo stat distinctio inter obiectum intellectus & obiectum sensus, licet vtriusque obiectum sit vniuersale.
 Tertio solvantur quaedam dubia.
 9 Si metaphysicus considerat omnes quidditates tantum in vniuersali vel etiam in particulari, hic declaratur quid sentiant Comm. & B. Tho. & Scotus, & quatuor aguntur. 20
 Primo ponuntur aliqua pro

declaratione tituli.
 Secundo ponuntur conclusiones decisivæ.
 Tertio declaratur differentia inter metaphysicam & alias particulares scientias in considerando easdem quidditates.
 Quarto solvantur quaedam dubia.
 10 Si maxime vniuersalia sint difficillima ad cognoscendum, in hac tria aguntur.
 Primo ponuntur quaedam distinctiones.
 Secundo conclusiones resolutivæ.
 Tertio solvantur quaedam dubia.
Questiones secundi libri.
 1 Si prima principia sunt naturaliter cognita, hic tria aguntur. 25
 Primo ponitur distinctio de naturaliter cognito.
 Secundo recitantur duæ opinioniones, ex quibus secunda est peripatetica, & illa sustinetur.
 Tertio solvantur quaedam dubia, quæ insurgunt contra determinationem.
 2 si tota difficultas intelligendi est ex parte nostri intellectus, vel ex parte rei, ponuntur duæ opinioniones. 28
 Primo opinio B. Thomæ, &

Commen. qui in hoc concordant.
 Secundo opinio Scoti & Andri.
 3 Si possumus quidditatem intelligere subtilitatis separatas, hic tria aguntur. 30
 Primo quæ fuerit mens Beati Thomæ.
 secundo quæ fuerit mens Scoti.
 Tertio quæ fuerit mens Comen.
 4 Si ex text. philosophi possumus habere esse plura principia producta, hic tres aguntur. 32
 Primo aguntur contra quosdam male hunc textum sibi assumptos.
 Secundo exponitur text. vera expositione, ne sit alicuius causa erroris.
 Tertio soluitur dubium quod potest oriri ex expositione Beati Thomæ.
 5 Si est processus in infinitum in causis efficientibus, & hic etiam tria aguntur. 33
 Primo præponantur quaedam distinctiones.
 Secundo responderetur per conclusiones.
 Tertio solvantur quaedam dubia.
 6 Si est processus in infinitum in causis materialibus & hic quoque tria a-

guntur. 35
 Primo præponantur quaedam distinctiones.
 Secundo conclusiones resolutivæ.
 Tertio solvantur quaedam dubia.
 7 Si est processus in infinitum in causis formalibus, pro determinatione huius duo aguntur. 37
 Primo probatur quod sit status in predicatis quidditativis in linea prædicamentali ascendendo & descendendo, ex consequenti in causis formalibus.
 Secundo solvantur quaedam dubia.

Questiones tertij libri.

1 In mathematicis est causa efficiens, & finalis, & hic tria aguntur. 39
 Primo ponitur unica distinctio.
 Secundo ponuntur duæ conclusiones.
 Tertio solvantur quaedam dubia.
 2 Si genus prædicatur de sua differentia prædicatione per se, & hic etiam tria aguntur. 49
 Primo pertractatur opinio B. Thomæ, cui concordat

Anto. Andr. haber veras passiones dō
 Secundo pertractatur opi- monstrabiles.
 nio Iandani, qui tenet op- Secundo quod non habet
 positum. veras passiones reales.
 Tertio solvuntur quedā du- Tertio solvuntur principalia
 bia. argumenta Scotistarum.
 3 si propositio per se con- 3 Si passiones entis sunt i-
 uertitur in propositionem dem cū ente, hic quatuor
 per se, hic duo agun- aguntur. 52
 tur. 43. Primo probatur quod vnum
 Primò ponitur opinio quo- transcendens est idem rea-
 rundam Thomisticorum liter cum ente.
 affirmatiua. Secundo idem probatur de
 Secundo ponitur opinio vero.
 quorundam Scotistarum. Tertio idem probatur de bo-
 no.

Questiones quarti libri.

1 I ens est vniuocū, vel analogum, hic aguntur quinque. 45
 Primò quid requiratur ad vniuocum reale.
 Secundo quid ad vniuocū logicum.
 Tertio ponuntur aliqua conclusiones responsiuæ.
 Quarto ostendam quod opinio scoti non discordat in re ab opinione B. Tho.
 Quinto solvantur argumenta scoti, & maxime quæ videntur repugnari contra determinationem quæ facimur.
 2 si habet ens veras & proprias passiones, hic tria aguntur. 49
 Primò probatur quod ens

tistica.
 Tertio solvuntur rationes eorum.
 6 Quomodo ordinandæ sunt passiones entis, quæ sunt transcendentia secundum prius & poste. hic per tractantur duæ viæ. 60
 Prima est via Beati Thomæ. secunda est via Scoti.
 7 si vnum transcendens, & vnum quod est principium numeri sunt idem, hic 4. aguntur. 62
 Primo ponitur quedam distinctio.
 Secundo recitatur opinio Auicena.
 Tertio arguitur contra ipsum Auicena.
 Quarto recitantur Auicena rationes & solvuntur.
 8 si ratio vnius transcendentis & numeralis est formaliter positiva, vel negatiua, hic duo aguntur. 63
 Primò pertractatur de vno transcendente.
 Secundo de vno numerali.
 9 Quod sit primum principii complexum simpliciter primum, hic duo pertractantur. 66
 Primò quod est principium primum.
 Secundo quod est principium primo primum.

10 si principium primum est cognoscibile cognitione sensitiva vel demonstratione, hic duo aguntur 68
 Primò ponuntur tres conclusiones.
 Secundo solvuntur quedam dubia:

Questiones quinti libri.

1 si principium & causa sunt idem conuertibiliter, hic quatuor aguntur. 71
 Primò declaratur ratio principii & causæ, loquendo absolute & metaphysice: secundo declaratur mens philosophi circa hoc propositum:
 Tertio ponuntur duæ conclusiones responsiuæ.
 Quarto soluitur quoddam dubium.
 2 In quo consistat causalitas siue ratio causæ materialis, hic 3. aguntur. 72
 Primò ponitur in quo consistat essentialiter causalitas causæ materialis.
 Secundo in quo consistat modus huiusmodi causalitatis.
 Tertio solvuntur quedam dubia.
 3 In quo consistat causalitas formæ, hic tria aguntur. 73

- Primò ponitur in quo consistat causalitas forme, siue causæ formalis.
- Secundò in quo consistat modus siue proprietates huius causalitatis.
- Tertiò solvantur quædam dubia.
- 4 In quo consistat causalitas causæ efficiētis, hic tria aguntur. 74
- Primò ponitur quædam opinio, quam non credo veram.
- Secundò ponitur opinio, quam credo esse de mente Beati Thomæ.
- Tertiò solvantur quædam dubia.
- 5 In quo consistat causalitas causæ finalis, hic etiam 3. aguntur. 75
- Primò præponitur quædam distinctio.
- Secundò ponuntur duæ conclusiones responsivæ.
- Tertiò solvantur quædam argumenta.
- 6 Si firmis est causa ut habet esse in anima, vel extra animam, hic tria aguntur. 77
- Primò ponuntur tres opinioniones.
- Secundò secundum tertiam opinionem determinatur.
- Tertiò solvantur quædam argumenta.
- 7 Si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis eiusdem ordinis, huius duo ponuntur sensus, & quo ad primum sensum 2. aguntur. 78
- Primò declaratur titulus quæsti.
- Secundò ponitur conclusio responsiva.
- Quantum autem ad secundum sensum præponitur quædam distinctio. Deinde conclusio responsiva.
- 8 Si causæ sunt sibi invicem causæ circa hæc ponuntur, quædam inconuenientia quæ afferunt difficultatem in tex. & sol. 80
- 9 Si causa in actu & effectus in actu simul sunt & non sunt hic tria aguntur. 81
- Primò declaratur sensus philosophi, ex quo apparet conclusionis affirmatiuæ veritas.
- Secundò declaratur quomodo ex dicta conclusione verificantur alia duæ maximæ.
- Tertiò solvantur quædam argumenta.
- 10 Si materia prima est proprie elementorum, tria aguntur. 82
- Primò quid sentiat Commentator.
- Secundò quid sentiat Beatus Thomas.
- Tertiò

- Tertiò ponitur via Scoti.
- 11 Si materia signata vel hecæitas est principium individuationis in rebus materialibus, hic quatuor aguntur. 91
- Primò declaratur titulus quæsti.
- Secundò pertractatur opinio B. Tho.
- Tertiò opinio Sco.
- Quartò soluitur quoddam dubium.
- 16 Si prædicamenta distinguuntur secundum diversos modos prædicandi, hic tria aguntur. 97
- Primò præponuntur quædam distinctiones.
- Secundò quædam conclusiones responsivæ.
- Tertiò solvantur argumenta Antonij Andreæ & Heruei.
- 17 Quæ substantia sit genus generalissimum, & quæ sit ratio sua, hic duo aguntur. 100
- Primò inuestigatur per divisiones genus generalissimum substantiæ.
- Secundò quæ sit sua formalis ratio.
- 18 Si plura accidentia quæ sint eiusdem speciei possunt esse simul in eodem, hic tria aguntur. 101
- Primò declaratur mens Beati Tho. in hoc quæsto.
- Secundò quæ sit mens Scoti.
- Tertiò si Beatus Thomas realiter dissentit à Commentatore.
- 21 Si philosophus sufficienter enumeravit omnes modos naturæ, hic enumerantur omnes modi, quibus solet dici natura. 83
- 22 Si necessaria habent causam efficientem, hic tria aguntur. 84
- Primò ponuntur aliquæ distinctiones & Heruei sensum, ut Thomilicium sequimur.
- Secundò respondetur per conclusiones.
- Tertiò solvantur rationes Pauli Soncinatis contra Herueum.
- 23 Si diuisio secunda vnius est logica, hic tria aguntur. 87
- Primò declaratur quomodo prima diuisio est realis.
- Secundò quomodo secunda est logica.
- Tertiò soluitur quoddam dubium.
- 24 Si hæc vnum numero sunt quorum est materia vna est vera vniuersaliter vel tantum particulariter & hic tria aguntur. 88
- Primò ponitur via Commentator.
- Secundò ponitur via Beati Thomæ.

SEXTI LIBRI.

starum. & si quæ rationes eorum sunt contra beati Thomam solvuntur.

Tertio quæ sit mens Iandunu. sequen. viam Comment.

19 Si cuilibet potentia acti-
uæ correspondet aliqua
potentia passiva, hic 4. a-
guntur: 104

Primo quid sit potentia acti-
ua vniuersalissime sumpta,
& similiter quid sit poten-
tia passiva.

Secundo quotuplex ex pote-
tia actiua.

Tertio ponuntur conclusio-
nes responsiua.

Quarto solvuntur quædam
dubia.

20 Si diuisibilitas est forma
lis ratio quantitatis, hic
quatuor aguntur. 107

Primo declaratur titulus.
Secundo tractatur opinio B.
Tho.

Tertio opinio Scotistarum.
Quarto solvuntur dubia.

21 Si modi relatiuorum fun-
sufficienter assignari, &
hic septem pertractan-
tur. 109

Primo si relatio est ens reale
Secundo si relatio realis su-
ficienter diuiditur per mu-
tuam & non mutuam.

Tertio quid requiratur ad
mutuam, & non mu-
tuam.

Quarto: quotuplex sit fun-
damentum relationis,

realis.

Quinto si prædicamentum
ad aliquid continet in se
omnem relationem rea-
lem.

Sexto ponitur conclusio re-
sponsiua quæ sit.

Septimo solvuntur quædam
argumenta,

22 Si relatio distinguitur rea-
liter à fundamento, hic 3.
aguntur. 114

Primo præponuntur de hoc
varia opiniones.

Secundo ponitur opinio. Her-
uei, vt de mente philoso-
phi & Commenta. & Beati
Thomæ.

Tertio solvuntur rationes
quæ sunt contra Her-
ueum.

23 Si vltima prædicamenta
dicunt rem absolutam vel
respectum, hic tria agun-
tur.

Primo ostenditur quam va-
rie super id locutus est Bea-
tus Thomas.

Secundo quid tenendum
est.

Tertio solvuntur quædam
argumenta.

Quæstio sexti libri.

1 **S**ens in quantum ens
habet principia, & cau-
sas in hac quæstio qua-
tuor aguntur. 116

Primo declaratur quid interi-
dat philosophus per prin-

METAPHYSICAE.

cipia & causas.

Secundo in quo sensu ens
in quantum ens habet prin-
cipia & causas

Tertio ponitur conclusio re-
sponsiua.

Quarto solvuntur argumenta
quædam.

2 si solus metaphysicus co-
siderat quod quid est sub-
iectorum scientiarum spe-
cialium, hic quinque agun-
tur. 121

Primo declaratur titulus.
secundo ponitur distinctio
de prædicatis quæ ingre-
diuntur ipsum quod quid
est.

Tertio ponuntur conclusio-
nes responsiua.

Quarto extrahitur quoddam
corollarium.

Quinto solvuntur quædam
argumenta.

3 Si textus secundum tran-
slationem arabicam potest
saluari, in quo sic habetur
& ipsa, scilicet physica, spe-
culatur de ente, quod im-
possibile est moueri, tex-
tu primo. Textus autem
noster sic habet, physica
Theorica quædam est, sed
theorica circa tale ens
quod est possibile moue-
ri. 123

4 si aliquis actus intelle-
ctus potest dici praxis, hic
quatuor aguntur. 123

Primo declaratur quid sit
praxis proprie dicta, &
speculatio.

Secundo respondetur quæ-
sito secundum viam no-
stram.

Tertio defendatur via nostra
contra impugnantes.

Quarto assignatur nume-
rus scientiarum speculati-
uarum, vt distinguuntur à
practicis,

5 Si scientia est practica ex
obiecto vel ex fine, hic tria
aguntur. 125

Primo præponitur quædam
distinctio.

Secundo ponuntur duæ co-
clusiones responsiua.

Tertio defendatur determina-
tio nostra.

6 Si omnis scientia est pra-
ctica, vel speculatiua, &
hic tria aguntur. 128

Primo inquiritur si practi-
cum & speculatiuum sunt
differentia essentialia ha-
bitus scientifici in commu-
ni.

Secundo respondetur ad quæ-
situm.

Tertio soluenda sunt quædam
argumenta.

7 Si sunt tantum tres scien-
tia speculatiua, & hic tria
aguntur. 129

Primo ponuntur quædam di-
stinctiones.

Secundo ponitur conclusio

responsiva.
 Tertio solvuntur quædam argumenta.
 Vtrum speculatiua sint nobiliores practicis, & hic tria aguntur. 131
 Primo ponitur quædam distinctio.
 Secundo quædam conclusiones responsivæ.
 Tertio solvuntur quædam argumenta.
 9 Si de ente per accidens est scientia, hic duo aguntur. 132.
 Primo præponuntur duæ distinctiones.
 Secundo duæ conclusiones responsivæ.
 10 Si secundum doctrinam Aristotelis potest saluari ens per accidens quarto modo, quid est effectus cōringens per respectum ad causam suam proximam, hic 3 aguntur. 133
 Primo si est tenendum ad mentem Aristotelis primam causam agere de necessitate nature.
 Secundo supposito quod sic vtrum cum hæc sustinere possumus, non omnia euenire de necessitate, sed teneri contingentiam effectus per respectum ad causam proximam.
 Tertio solvitur ratio cōtristarum tenentium oppositum determinationis, quæ fieri solent.
 11 Si effectus contingentiam habet contingentiam à causa prima, vel à causa proxima, hic 3 aguntur. 134
 Primo ponitur distinctio de effectu contingente.
 Secundo de effectu cōringente in primo sensu, probatur quod habet contingentiam à causa proxima.
 Tertio de effectu contingente in secundo sensu, ponitur opinio Beati Thomæ & Scoti, & determinatur secundum mentem Beati Thomæ.
 12 Si effectus contingens dū est, est contingens, hic duo aguntur. 137
 Primo ponuntur duæ conclusiones.
 Secundo solvitur quoddam dubium.
 13 Si ens verum excluditur à metaphysico, hic quatuor aguntur. 138
 Primo assignantur tres modi veritatis.
 Secundo relictis duobus modis, prosequitur tertium de quo proprie Philosophus intendit, quando dicit ens verum prætermitterendum.
 Tertio pro decisione quaeritur, ponuntur tres conclusiones responsivæ.

Quarto

Quarto solvuntur quædam argumenta.

Quæstiones septimi libri.

1 Si inhærentia est essentialis accidentis, hic duo aguntur. 141
 Primo præponuntur quædam distinctiones.
 Secundo tractantur tres opinioniones famosæ, & tertia rationabiliter sustentatur.
 2 Si accidentia in abstracto sunt entia vel non entia, hic tria aguntur. 143
 Primo declaratur in quo differant accidens in cōcreto, & accidens in abstracto.
 Secundo ponitur vnica distinctio de ente.
 Tertio duæ conclusiones responsivæ.
 3 Si substantia est prior tempore accidens, hic quatuor aguntur. 144
 Primo inuestigatur quomodo substantia est prior accidente tempore.
 Secundo quomodo diffinitione.
 Tertio quomodo natura.
 Quarto quomodo cognitione.
 4 Si forma est prior & magis ens quàm materia & compositum, hic duo aguntur. 150
 Primo ponuntur tres conclusiones responsivæ.
 Secundo solvuntur quædam dubia.
 5 Si materia est ens quod est substantia, ita tamen quod sit ens in pura potetia, hic duo aguntur. 152
 Primo ponuntur aliquæ conclusiones responsivæ.
 Secundo solvuntur aliquæ dubia.
 6 Si prædicata tantum essentialia constituunt quod est substantia composita, ita quod excludantur omnia prædicata accidentalitatem communia, quàm propria, hic tria aguntur. 153
 Primo declaratur quid Philosophus intēdit per quod est.
 Secundo ponitur conclusio responsiva.
 Tertio solvuntur quædam argumenta.
 7 Si dicēdo natus sumus committitur negatio, hic tria aguntur. 154
 Primo probatur quod non committitur negatio.
 Secundo assignatur ratio quare non committitur.
 Tertio solvuntur quædam argumenta.
 8 Si quod quid est, est idem cum eo cuius est, hic tria aguntur. 155
 Primo ponuntur tres distinctiones.
 Secundo

SEPTI LIBRI

- Secundò ponuntur nonnullæ conclusiones.
 Tertio soluntur duo argumenta.
 9 Si materia est pars quidditatis substantiæ compositæ, hic tria aguntur. 156
 Primo ponitur opinio Commentatoris.
 Secundò opinio Beati Thomæ & Scoti.
 Tertio soluntur rationes & fundamenta Comment. & sequentium.
 10 Si genita ex patrefactione possunt dici genita à ea su, hic tria aguntur. 158
 Primò ponitur opinio Beati Thomæ.
 Secundò opinio Ianduni & soluntur rationes suæ.
 Tertio declaratur quomodo vane & extorste exponit præpositum textum philosophi.
 11 Si omnia producta ex femine possunt produci sine femine & si producta sine femine sunt eiusdem speciei cum productis ex femine, hic ad euidenciam primæ partis tria ponuntur. 159
 Primò pertractatur opinio Auicennæ.
 Secundò opinio cōtraria Auicennæ.
 Tertio opinio philosophi & Commentat. quam sequitur B. Tho.
 12 Si vnumquodque generatur à suo simili, hic tria aguntur. 162
 Primò ponuntur quædam distinctiones.
 Secundò conclusiones responsivæ.
 Tertio, soluntur quædam argumenta.
 13 Si forma generanda, vel aliqua pars eius præexistit in materia, vt cooperetur agenti ad productionem eius, hic quatuor aguntur. 163.
 Primò ponitur quædam opinio, quam non admitteret Comment. nec Beatus Thomas, nec scotus.
 Secundò pertractatur opinio Comment. & B. Tho.
 Tertio declaratur in quo sensu debeat intelligi textus philosophi præpositus.
 Quartò soluntur quædam argumenta.
 14 Si agens naturale solum disponit materiam, & agēs separatum inducit formam vel si ad hæc solum sufficit agens naturale, hic tria aguntur. 164
 Primò pertractatur via secoti, cum rationibus suis.
 Secundo pertractatur via Comment. & B. Tho.
 Tertio soluntur rationes scoti.

METAPHYSICAE

- 18 Si ex genere & differentia fit vnum per se, hic tria aguntur. 173
 Primò declaratur secundum Beati Thomæ quæ est ratio quod ex genere & differentia fit vnum per se, non autem ex subiecto & accidente.
 Secundo examinatur ratio, quam ad idem adducit Iand.
 Tertio soluntur quædam argumenta.
 19 Si in animali plurificatur formæ substantiales, secundum partes organicas, hic duo aguntur. 174
 Primò ponitur opinio Beati Thomæ & eorum qui concordant cum eo.
 Secundo pertractatur opinio opposita, & soluntur rationes.
 20 Si totum distinguitur à partibus simul sumptis, hic duo aguntur. 176
 Primò pertractatur opinio Beati Tho. & Heruei.
 Secundo opinio Commé. & soluntur rationes quæ induci solent pro ea.
Quæstiones octavi libri.
 1 **S**I materia potest esse actu & cognosci sine forma, hic tria aguntur.
 Primò
 1 si omnis diffinitio habet partes, quæ correlative partibus rei diffinitæ, hic duo aguntur principaliter 167.
 Primò si est necesse omnem diffinitionem constare ex partibus.
 secundò si qualibet pars diffinitionis totam naturam diffiniri significat, vel si pars partem.
 16 si singulare est diffinibile & per se intelligibile, hic duo veniantur. 168
 Primò si singulare potest diffiniri.
 Secundò si est per se intelligibile.
 17 si in solis substantiis separatis quodquid est, est idem cum eo cuius est, hic tria aguntur. 171
 Primò ponitur hæc conclusio in solo primo principio, id est, in Deo sunt omnino, idem quodquid est, & id cuius est.
 secundò declaratur, in quo sensu tam substantiæ separatae quam materiales non sunt idem cum suo quodquid est.
 Tertio soluntur quædam argumenta opinantium, quod absolute omnis substantia siue materialis, siue immaterialis est idem cum suo quodquid est.

Primo ponitur opin. B.Tho.
 Secundo opinio Scot.& An-
 to.And.
 Tertio opinio Gregor.
 2 Si materia prius recipit
 quantitatem, vel habet eam
 inseparabiliter antequam
 recipiat qualitates, vt di-
 spositiones ad formam sub-
 stantialem, hic tria agun-
 tur. 183
 Primo declaratur via Com-
 muni fundamentis suis.
 Secundo ponitur consequen-
 tia Thomistica contra Com-
 ment & probatur rationi-
 bus B.Tho.
 Tertio recitantur rationes
 Greg. in fauorem Comm.
 & solvuntur.
 3 Si aliqua qualitas quæ sit
 dispositio ad formam in-
 troducendam præcedit for-
 mam, ita quod non cor-
 rumpatur in aduentu formæ,
 hæc tria aguntur. 184
 Primo ponitur conclusio pro
 parte negatiua.
 Secundo declaratur, quomo-
 do fiat materia disposita,
 posito quod omnes dispo-
 sitiones corrumpantur in
 aduentu formæ.
 Tertio solvuntur quædam quæ
 insurgunt contra determi-
 nationem.
 4 Si materia potest simul
 informari pluribus formis
 substantialibus hic poni-

tur quædam diuisio, & de
 quolibet diuisionis mem-
 bro est particularis confi-
 deratio. 187
 5 Si forma est separabilis à
 materia secundum esse, vel
 secundum conceptum hic
 duo aguntur. 194
 Primo an sit separabilis à ma-
 teria secundum esse vel saltim
 secundum conceptum.
 Secundo an esse intensibilem
 & remissibilem, ita conue-
 niat formæ accidentali,
 quod repugnet formæ sub-
 stantiali.
 6 Si intensio & remissio ita
 conuenit formæ accidenti-
 ali, quod repugnet sub-
 stantiali, hic quatuor agun-
 tur. 195
 Primo inuestigatur vnde ha-
 bet forma quod possit in-
 tendi & remitti, & per op-
 positum, quod non possit
 intendi & remitti.
 Secundo per quem modum
 forma intenditur & remit-
 titur.
 Tertio ponitur conclusio re-
 sponsiua.
 Quarto posito, quod repu-
 gnet formæ substantiali
 intendi & remitti, inuesti-
 gatur, si repugnat duabus
 formis substantialibus quæ
 sint eiusdem speciei in-
 qualitas essentialis perte-
 ctionis.

Si ex

7 Si ex materia & forma fit
 vnum per se, & propter
 quid, & an immediate, hic
 tria aguntur. 203
 Primo declaratur quid sit fie-
 ri vnum per se.
 Secundo ponuntur duæ con-
 clusiones responsiuarum.
 Tertio assignatur ratio quod
 ex subiecto & accidente
 communi non fit vnum
 per se.
 8 Si nomen speciei in substā-
 tiis compositis significat lo-
 lam formam & dato quod
 non si prius significat for-
 mam quam compositum,
 hic 4 aguntur. 204
 Primo probatur, quod no-
 men speciei in substantia
 composita vt homo, non si-
 gnificat formam, sed com-
 positum.
 Secundo ponuntur aliquæ di-
 stinctiones declarantes, quod
 prius significat compositum
 quam formam.
 Tertio respondetur quæsitio
 scilicet an prius significet
 formam quam compositum.
 Quarto soluitur ratio tenen-
 tium oppositum.
 9 Si numerus habet esset rea-
 le extra intellectum, & si
 est vnum per se, & entitas
 distincta à rebus numeratis,
 hic tria aguntur. 206
 Primo pertractatur, si nume-
 rus habet esse reale extra

animam, & si est quid vnum
 per se, & si est entitas di-
 stincta à rebus numeratis.
 Secundo quæritur de forma
 numeri.
 Tertio si numerus de prædi-
 camento quantitatis inue-
 nitur in abstractis.
 10 Si vltima vnitas est for-
 ma numeri hic tria agun-
 tur. 210
 Primo ponitur distinctio de
 forma.
 Secundo duæ conclusiones
 responsiuarum.
 Tertio solvuntur quædam
 argumenta, quibus vide-
 tur posse probari oppo-
 situm.
 11 Si numerus quantitatis
 reperitur solum in rebus
 corporeis, an etiam in ab-
 stractis, hic ponuntur duæ
 opiniones B.Thom. vna, &
 altera Gregorij, pro cu-
 ius resolutione tria agun-
 tur. 212
 Primo declaratur mens sua.
 Secundo solvuntur rationes
 suæ, pro quanto sunt con-
 tra B.Tho.
 Tertio sustinetur fundamen-
 tum B.Tho. quod Greg. co-
 natur destruere.
 12 Si materia quæ est pars cõ-
 positi est in cõlo, hic tria
 aguntur. 213
 Primo probatur quod secun-
 dum philosophum & veri-
 tatē materia quæ est pars

Compositi est vere in coe-
lo.
Secundò solvuntur rationes
tenentium oppositum
Tertiò declaratur quòdam
dicta philosophi, quæ vi-
dentur favere tenentibus
oppositum.
13 Si materia cœli & horum
inferiorum sunt eiusdem
rationis, hic quatuor agun-
tur. 218
Primò declaratur quid im-
portat materiam cœli &
horum inferiorum esse eius-
dem rationis, vel diversarum.
Secundò ponitur mens Bea-
ti Thomæ, cum fundamen-
tis suis.
Tertiò ponitur mens Egidij
cum declaratione sua.
Quartò ponuntur rationes
Egidij, Durandij, & Aureo-
li, & solvuntur.
14 Vtrum si formâ cœli vni-
retur materiam horum in-
feriorum, cœlum esset in-
corruptibile, hic tria agun-
tur. 221
Primò ponitur distinctio de
incorruptibili.
Secundò ponuntur duæ con-
clusiones.
Tertiò solvitur quoddam ar-
gumentum contra primam
conclusionem.
15 Si materia omnium corpo-
rum cœlestium est eiusdè
rationis, sicut materia om-
nium inferiorum, hic tria
aguntur. 222
Primò tractatur qui sensus
esset Commen. si poneret
materiam in cœlo.
Secundò quid dicendum se-
cundum B. Tho.
Tertiò solvitur argumentum
in oppositum cum re-
plica.
16 Si accidentia componun-
tur ex materia & forma,
hic tria aguntur. 223
Primò ponitur distinctio de
compositione.
Secundò ponuntur duæ con-
clusiones.
Tertiò solvuntur duo argu-
menta.
17 Si mater concurrat actiue
ad generationem, hic tria
aguntur. 224
Primò ponitur opinio A-
ristot.
Secundò opinio Galeni.
Tertiò solvuntur rationes Ga-
leni & Scoti.

Questiones non in libri.

1 In divisio entis in potē-
tiam & actum est rea-
lis, hic quatuor agun-
tur. 227
Primò declaratur imagina-
tio Scoti.
Secundò ponitur conclusio
contra Scotum.
Tertiò solvuntur rationes
Scoti.

Quartò

Quartò declaratur in quo
sensu hæc est vera. Actus
& potentia sunt in eodem
genere, & solvuntur in-
stantiæ Scoti.
2 Si potentia sufficienter di-
viditur in actiua & pas-
sivam, hic quatuor agun-
tur. 229
Primò declaratur quid sit
potentia obiectiva ad men-
tem Scot.
Secundò declaratur, quod nul-
la est necessitas ponendi
talem potentiam distinctâ
realiter ab actiua & pas-
siva.
Tertiò declaratur, quod Arif.
in tota sua doctrina nul-
lam fecit mentionem de
tali potentia.
Quartò solvuntur motiva
Scoti.
3 Si potentia actiua & passi-
va requirant distincta
subiectiva, hic tria agun-
tur. 231
Primò declaratur quantam
distinctionem requirât po-
tentia actiua & passiva in
iis in quibus sunt.
Secundò ponitur conclusio
responsiva.
Tertiò solvuntur quædam
argumenta & declaran-
tur quædam dicta philo-
sophi.
4 Quod sic potentia ratio-
nales ac libera, hic quatuor
aguntur. 232

Primò declaratur, quod liber-
tas radicaliter & originati-
ve est in intellectu.
Secundò, quod formaliter &
complete non est in intelle-
ctu sed in voluntate.
Tertiò, quod voluntas est li-
berior intellectu.
Quartò solvuntur rationes
contradictentium.
5 Si potentia rationales pos-
sunt in opposita, irrationa-
les vero non, hic 5. agun-
tur. 235
Primò declaratur, unde su-
matur vera differentia in-
ter potentiam rationalem
& irrationalem.
Secundò declaratur unde ha-
bent potentia rationa-
les quod possint in op-
posita, naturales autem
non.
Tertiò an possint in opposi-
ta pro eodem instanti,
Quartò à quo determinatur
potentia rationalis ad alte-
rum oppositorum.
Quintum solvitur quoddam
dubium.
6 Si potentia rationales sunt
actiua, vel mere passiva, hic
tria aguntur. 240
Primò ponuntur duæ conclu-
siones.
Secundò declaratur quod re-
quiratur notitia obiecti vo-
luntati, quomodo sit ipsa acti-
va volitionis.
Tertiò solvuntur quædam dubia

†† 2

7 si potentia rationalis pro
ducit actum suum in in-
stanti, vel in tempore, hic
4. aguntur. 242
Primò ponitur conclusio, q̄
actio potentie rationalis
est in predicamento quali-
tatis.
Secundò ponitur conclusio,
quòd sit in instanti.
Tertiò declaratur quòd tan-
tum laboramus, & mul-
tum temporis expèdimus
in speculatione, si sit in in-
stanti.
Quartò solvuntur quædã
argumenta.
8 Si potentia actiua præce-
dit actum suum, hic tria a-
guntur. 245
Primò ponitur vna distinctio
de præcedentia.
Secundò conclusio responsi-
ua cum sua probatione.
Tertiò solvuntur duo argu-
menta.
9 Si definitio possibilis est
bene assignata à philoso-
pho, sumendo possibile s̄v
distinguitur præcisè con-
tra impossibile hic tria a-
guntur. 247
Primò ponuntur duæ distin-
ctiones.
Secundò conclusio responsiva
cum sua probatione.
Tertiò solvuntur duo argu-
menta.
10 Si aliquid est possibile,
quòd tamen nunquam
fuit, nec erit, hic tria agun-
tur. 248
Primò declaratur, quomò-
do Commenta. tenet partem
negativam.
Secundò declaratur, quomò-
do B. Tho. tenet partem af-
firmativam.
Tertiò solvuntur rationes
Iandū. quæ faciunt per Com-
mentato.
11 si in consequentia possi-
bilitum vel impossibilitum
antecedens & consequens
debent esse similia, hic 3.
aguntur. 250
Primò ponitur distinctio de
possibili.
Secundò ponuntur tres con-
clusiones.
Tertiò solvitur dubium.
12 si actus est prior potetia
ratione & cognitione, hic
duo aguntur. 251
Primò ponuntur duæ conclu-
siones responsivæ cum pro-
bationibus suis.
Secundò solvuntur dub. in-
surgentia contra determi-
nationem.
13 Actus est prior tempore
potentia, hic tria agun-
tur. 252
Primò declaratur quot mo-
dis potest comparari actus
ad potentiam.
Secundò ponitur 4. conclu-
siones responsivæ.
Tertiò solvitur dubium.
14 si in potetis actiuis quæ
acquiruntur exercitio actus
ideft

ideft operatio, est prior
tempore etiam respectu
eiusdem potentie secun-
dum numerum hic 4. a-
guntur. 253
Primò ponitur conclusio, re-
sponsiva,
Secundò formatur difficul-
tas quam Plato induxit
ad probandum quòd no-
strum addicere, non est ni-
si remissio.
Tertiò solvitur ipsa difficul-
tas.
Quartò movetur dubium
contra prædictam solutio-
nem.
15 si actio transiens est subie-
ctive in passio, hic 3. agun-
tur. 255
Primò ponitur distinctio de
agente, & distinctio de a-
ctione transeunte.
Secundò ponuntur conclu-
siones responsivæ.
Tertiò solvuntur fortiora
argumenta contradicenti-
um.
16 si actio immanens est
subiective in agente, &
in quibus differt, à tran-
seunte hic duo aguntur.
257.
Primò pertractatur triplex
opinio.
Secundò solvuntur quædam
dubia.
17 si omne quòd habet po-
tentiam falsivam est cor-
ruptibile, hic duo agun-
tur. 260
Primò ponitur distinctio po-
tentie falsivæ.
Secundò ponuntur duo cor-
rollaria.
18 si materia prima princi-
palior sit causa corruptio-
nis, hic tria aguntur.
261.
Primò ponitur vna distin-
ctio.
Secundò duæ conclusiones
ponuntur.
Tertiò solvitur dubium.
19 Si ad hæc quòd de aliquo
habeatur scientia necesse
est ut sit actu, vel reduca-
tur de potentia ad actum,
hic tria aguntur. 262
Primò ponuntur aliquæ di-
stinctiones.
Secundò ponuntur conclu-
siones responsivæ.
Tertiò solvuntur 2. dubia.
20 si compositioni & divi-
sioni intellectus correspondet
compositio & divisio
realis in re, hic 2. agun-
tur. 264
Primò exponitur mens phi-
losophi.
Secundò ponuntur duæ con-
clusiones pro decisionis
quæsitæ.
21 si contingit deceptio cir-
ca quòdquid est, & circa
substantias incompositas
sive abstractas, hic tria a-
guntur. 266
Primò declaratur quid sit de-

cipi.
secundò ponuntur conclu-
siones responsiuarum.

Tertiò declaratur de igno-
rancia per quam contingit
nos errare circa substantias
in compositas,

Quæstiones decimi libri.

SI ratio vnius est positiva
vel negatiua, hic duo
aguntur. 269

imò ponitur Ioan. Bacho.
positio.

secundò soluuntur rationes
duæ.

si ratio mensuræ conue-
nit primò vni, quod est
incipium numeri, & per
quid competit ei, hic 5. a-
guntur. 271

primò assignatur ratio men-
suræ vniuersalissime sum-
ptæ.

secundò quot condiciones
requirit mensura quanti-
tatiua.

Tertiò declaratur per quid
competit vni esse mensura.

Quartò ponuntur conclu-
siones respon.

Quintò soluuntur quædam
dubia.

3 Si quod est mensura in a-
liquo genere, est primum
& causa omnium quæ sunt
illius generis, hic 2. agun-
tur. 273

Primò declarantur hi termini
positi in principio tituli,
mensura, primum, causa.

secundò ponuntur conclu-
siones responsiuarum cum pro-
bationibus suis.

4 Si prima substantia, id est,
prima causa est mensura
omnis substantiæ, hic tria
aguntur. 275

Primò ponitur distinctio de
mensura perfectionali ex-
trinseca.

secundò ponuntur conclu-
siones responsiuarum.

Tertiò soluuntur rationes
Ant. And.

5 Si vnum & multa oppo-
nuntur, & in quo genere
oppositionis, hic 2. agun-
tur. 276

Primò declaratur an oppo-
nantur.

secundò quo genere opposi-
tionis.

6 si multitudo est prior v-
no, hic tria aguntur. 278

Primò ponuntur duæ con-
clusiones responsiuarum.

secundò declaratur, quomo-
do non committatur circu-
lus in diffiniendo vnum per
multitudinem.

Tertiò soluuntur rationes Io-
Bacho.

7 si identitas absoluta & re-
latiua sunt eadem identi-
tas, an realiter distinctæ,
hic 4. aguntur. 280

Primò declaratur quid scot.
intendat

intendat per idéitatem ab
sol. & relat.

secundò ponuntur funda-
mentæ & rationes Scoti.
Tertiò ponitur conclusio
contra scot.

Quartò soluuntur rationes
scot.

8 si inter idé & diuersum
datur medium, hic quin-
que aguntur. 275

Primò declaratur quomodo
sumitur ly diuersum.

Secundò quid dicendum ad
quæsitum secundum viâ
scot.

Tertiò quid dicendum secû-
dum veritatem.

Quartò ostêditur, quod viâ
scoti non est ad mentem
philosophi.

Quintò soluitur quoddam
dubium,

9 In quo differt oppositio
relatiua ab aliis oppositio-
nibus. 283

10 Quomodo se habet pri-
uatio ad cognoscibilitatē
& ad esse extra animam,
hic duo aguntur. 283

Primò declaratur, an priua-
tio sit cognoscibilis per
propriam speciem, vel tan-
tum per speciem habitus.

secundò inuestigatur, an pri-
uatio habeat esse extra a-
nimam, vel solum per opus
intellectus.

11 si oppositio contradic-
toria est prima & maxima,

& si potest habere mediū,
hic duo aguntur. 285

Primò declaratur quod op-
positio contradictoria sit
prima & maxima.

secundò quod non habet
mediū.

12 si contrarietas est maxi-
ma differentia vel distan-
tia, hic tria aguntur. 288

Primò præponitur duo no-
tabilia.

secundò ponitur conclusio
responsiua.

Tertiò soluuntur quædam
argumenta.

13 Si contraria habent fie-
ri circa idem subiectum,
& ita quod se comparantur
in eodem in gradibus
saltem remissis, hic duo a-
guntur. 280

Primò declaratur prima
pars conclusionis.

secundò pertractatur secun-
da pars quæ difficilius vi-
detur diffusius propter to-
lennes opiniones opposi-
tas.

14 Si tantum vnum vni est
contrarium, hic tria agun-
tur. 292

Primò ponitur distinctio de
contrarietate.

secundò ponuntur duæ con-
clusiones responsiuarum.

Tertiò ponitur quoddam no-
tabile.

15 Si multitudo est genus
ad numerū, ita quod sit ma-
xima

DVODECIMI LIBRI

gis commune quam numerus, hic tria aguntur. 293
 Primò sic distinctio de numero.
 secundò ponuntur conclusiones responsiuæ.
 Tertiò soluitur quoddam dubium.
 16 si omnia media sunt eiusdem generis cū extremis, hic tria aguntur. 294
 Primò ponitur, distinctio de medio,
 secundò ponuntur conclusiones responsiuæ.
 Tertiò soluntur dubia.
 17 si media contrariorum componuntur ex extremis virtualiter vel formaliter hic tria aguntur. 295
 Primò ponitur conclusio asfir. & probatur.
 secundò soluitur rationes. Pauli soncina. & Ant. An. tenentes partem negatiuam.
 Tertiò mouetur dubium cōtra conclusionem in se, & soluitur.
 18 si inter species cuiuscūque generis est vera contrarietas, præcipue in prædicamento substantiæ similiter inter differentias, hic tria aguntur. 297
 Primò ponitur distinctio de contrarietate.
 secundò ponuntur duæ conclusiones responsiuæ.
 Tertiò soluntur quædam dubia.
 19 si genus & species generis sunt eadem, aut diuersa genere vel eadem, aut diuersa specie, hic duo aguntur. 299
 Primò ponuntur duæ conclusiones responsiuæ.
 secundò soluntur secunda dubia.
 20 si omnis contrarietas facit diuersitatem in specie hic tria aguntur. 300
 Primò ponuntur distinctiones de contrarietate.
 secundò conclusiones responsiuæ ponuntur.
 Tertiò soluntur quædam dubia.
 21 si corruptibile & incorruptibile differunt genere 302
 Primò declaratur quid sit conuenire aut differre genere physico. & genere logico.
 secundò ponuntur conclusiones responsiuæ.
 Tertiò soluntur rationes Iá dun. contra B. Lho.
 22 si materia est principii distinctionis secundum genus, hic duo aguntur. 303
 Primò ponuntur quædam distinctiones de distinctione generum, & de materia.
 secundò ponuntur conclusiones responsiuæ.

Quæst

METAPHYSICAE.

Quæstiones duodecimo li.

1 SI metaphysicus habet considerare de substantia, hic duo aguntur. 306
 Primò ponuntur duæ conclusiones.
 secundò ponitur vnum notabile.
 2 Quomodo philosophus intendit ens in quantum ens esse quoddam totum, hic quatuor aguntur. 309
 Primò declaratur triplex totum, in quo inuenitur vna pars prima, & alia subsequentes.
 secundò ponitur conclusio philosophi, & formatur pro ea ad mentem B. tho. & themistij.
 Tertiò ponitur expositio Comment.
 Quartò ponuntur obiectiōnes Comment. contra Beatum Thom. themistium & soluntur.
 3 si ad metaphysicum spectat probare substantias separatas esse, an ad physicum, hic quatuor aguntur. 307
 Primò præponuntur quædam distinctiones.
 secundò ponuntur conclusiones responsiuæ.
 Tertiò declaratur Beati Thomæ concordari cum Commentat. aliquando, & aliquando non, similiter cum Auic.

Quartò soluntur rationes Scoti, vbi discordat à nobis,
 4 si omnes substantiæ separatae sunt ponitur immobiles, hic duo aguntur. 310
 Primò inuestigatur quid circa hic senserit philosophus & Commen.
 secundò quid veritas habeat.
 5 si datur creatio secundum philosophum & Commen. hic quatuor aguntur. 311
 Primò ponitur distinctio de creatione.
 secundò conclusiones responsiuæ ad mentem philosophi.
 Tertiò consideratur in hoc via Commen.
 Quartò soluntur dubia.
 6 si ex text. 16. potest concludi animam intellectiuam esse formam dantem esse homini, & esse incorruptibilem, hic tria aguntur. 313
 Primò pertractatur in hoc text. philosophi.
 secundò si ex hoc potest concludi animam nostram esse incorruptibilem.
 Tertiò si posito quod sit forma & incorruptibilis possumus sustinere quod homo generat hominem.
 7 si omnium rerum sunt eadem principia, hic duo aguntur. 315
 Primò ponuntur duæ distinctiones

† † †

Secundò quinque conclusiones responsiuar.
 8 Si omne repositum in predicamento siue sit substantia, siue accidens est compositum intrinsece ex propria potentia & proprio actu tanquam duabus partibus essentialibus, hic duo aguntur. 316
 Primò ponitur quædam conclusio affirmatiua de potentia substantiæ receptiuar.
 Secundò quod licet talis potentia sit in eodem predicamento cum accidente receptibili non tamen est pars intrinseca composita accidentis.
 9 Si est necesse dare aliquam substantiam æternam secundum philosophum & secundum veritatem, hic tria aguntur. 317
 Primò si est necesse dare aliquam substantiam æternam secundum philosophum & secundum veritatem.
 Secundò supposito quod sit si Arist. intendit solum de prima substantia abstracta quam dicimus Deum, an de omnibus in genere.
 Tertiò supposito quod de omnibus intèdat in genere, inuestigandum est quæ via procedendum est ad probandum Deum esse.
 10 Si substantia æterna est semper actu mouens & de

necessitate naturæ, hic duo aguntur. 318
 Primò consideratur si substantia æterna est semper actu mouens.
 Secundò si mouet & agit de necessitate naturæ.
 11 Si substantia æterna mouens ita est actus, quod nullo modo sit in potentia, hic duo aguntur. 321
 Primò discutitur mens philosophi & Commentatoris iuxta eorum verba.
 secundò videtur quid dicendum secundum veritatem.
 12 Si substantiæ mouentes abstractæ sunt, siue materia, hic duo aguntur. 323
 Primò ponitur distinctio de materia.
 Secundò ponuntur conclusiones responsiuar.
 13 si coelum agit in hæc inferiora, & quò modo, hic tria aguntur. 325
 Primo quod modis agit in hæc inferiora.
 Secundo, quo medio.
 Tertiò adducuntur quædam dubia & soluntur.
 14 Si Arist. demonstrauit mundum esse æternum, hic tria aguntur. 330
 Primo si philosophus putauit se demonstrasse æternitatem mundi.
 Secundò si vere demonstrauit.
 Tertiò posito quod non, si possumus saltem probare quod

quod mundus potuit produci ab æterno.
 15 si primum mouens mouet coelum vt finis amarus, hic 3 aguntur. 337
 Primò queritur si primum mouens mouet coelum vt finis amarus & intellectui apprehensus.
 Secundò si mouet coelum solum in genere causæ finalis, an etiam in genere causæ efficientis.
 Tertiò supposito quod etiam in genere causæ efficientis, vtum sit applicatus primò mobili, vt motor eius appropriatus.
 16 si coelum est animatum & quò modo, hic quatuor aguntur. 345
 Primò, queritur quid dicendum de animatione coeli secundum philosophum, sequendo viam Commen.
 secundò, quid dicendum de eodem, sequendo viam B. Thomæ.
 Tertiò quid dicendum de eodem sequendo viam Auic.
 Quartò quid dicendum secundum veritatem.
 17 si intelligentia mouens coelum potest esse forma vera dans esse coelo, hic duo aguntur. 348
 Primò duæ ponuntur conclusiones responsiuar.
 secundò soluntur quædam dubia.
 18 ni in primò principio est delectatio & vita excellentissimo modo, hic 3 aguntur. 350
 Primò declaratur causæ delectationis, deinde ponuntur conclusiones responsiuar.
 secundò inuestigatur radix prima, qua dicitur aliquid viuere & iuxta illam assignantur gradus vite secundum excellentiam minorem & maiorem.
 tertio ponitur conclusio responsiua.
 19 si dispositiones Dei, quas dicimus perfectiones diuinas, distinguuntur realiter vel solum ratione, hic quatuor aguntur. 352
 Primò declaratur quod hæc quatuor, dispositio, secundum Comment. proprietates, secundum Auic. designatio, secundum Al. gazel. attributum, secundum Theologum, significat in Deo perfectionem simpliciter.
 secundò manifestatur an secundum viam Commen. & B. Tho. inter has diuinas perfectiones aliqua distinctio seruari potest.
 Tertiò pertractatur via scotti in quo discordet vel concordet cum via nostra.
 Quartò soluitur dubium insurgens

furgens contra determinationem nostram.

20 Si primum principium est vigoris infiniti, & entitatis infinitæ, eundem philosophum, hic quatuor aguntur. 356

Primo declaratur, quid importatur per vigorem infinitum & entitatem infinitam.

Secundo quid super hoc senserit Comment.

Tertio quid super hoc senserit Arist.

Quarto quam efficaces sunt rationes philosophi ad id probandum.

21 Si philosophus opinatus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti, hic 3 aguntur. 362

Primo ponitur distinctio infinito perfectionali.

Secundo ponuntur conclusiones responsivæ.

Tertio declaratur mens philosophi.

22 Si in intelligentiis est ordo nobilitatis iuxta ordinem suorum mobiliu secundum situm, hic tria aguntur. 364

Primo ponitur conclusio responsiva secundum philosophum.

Secundo declaratur quomodo nobilitas gradus inter intelligentias potest considerari in duplici ordine.

Tertio moventur & resoluntur duo dubia.

23 Si est necesse ponere eccentricos & epiciclos, hic quatuor aguntur. 368

Primo declaratur quid sint eccentricus & epiciclus.

Secundo quid circa hic senserit Beatus Thomas & Commentator.

Tertio determinatur quantum secundum mentem Prolomæi.

Quarto solvuntur precipue rationes destruentiu eccentricos & epiciclos.

24 Si in separatis possunt esse plura individua sub eadem specie, hic duo pertractantur. 370

Primo si in abstractis de mente philosophi potest saluari pluralitas individuum eiusdem speciei specialissimæ.

Secundo posito quod non investigatur per quid individuantur intelligentiæ.

25 Si Deus de mente philosophi intelligit tantum seipsum, an aliquid extra & quid in hoc senserit Comment. hic 4 aguntur. 373

Primo ponitur opinio Grecorum.

Secundo opinio B. Thomæ.

Tertio opinio Ioan. Bac. pro sensu Comment.

Quarto opinio B. Tho. declaratur probabilior.

26 Si in abstractis sunt idem intellectus, intellectio, &

res intellecta, hic duo principaliter aguntur. 375

Primo quid in hoc senserint philosophus & Comment.

Secundo quid tenendum secundum veritatem.

27 si omnia sunt ordinata & prouisa à primo principio, hic tria aguntur. 227

Primo quid circa hoc senserint philosophi primi.

Secundo quid senserint philosophi & Comment.

Tertio quid tenendum secundum veritatem.

28 si primum principium est causa effectiua omnium entium, hic etiam tria aguntur. 280

Primo de causalitate primi principij.

Secundo de unitate.

Tertio de necessitate in esse.

29 Si est tantum unus Deus ita quod non possint esse plures. 385

30 si solum primum principium est ens necessarium ita quod omne ens productum sit ens contingens, hic quatuor aguntur. 387

Primo declaratur quid Auic. Comment. senserint in hoc.

Secundo quomodo B. Thomæ aliquo tenet Comment. & in aliquo non.

Tertio quomodo via B. Tho. continet veritatem.

Quarto quomodo Scot. cum sequacibus nihil concludit aduersus B. Tho. qui Scot. sequitur Auic.

*Explicit tabula questionum metaphysicarum
qua in hoc opere continentur, &
sunt numero 176.*

FRATRIS CHRIS-
TOSTOMI IAVELLI

Canapici ordin. Prædica. Philoso-
phiæ, & Theologiæ Decto-
ris, Quæstiones me-
taphysicales.

QUÆSTIONES PRIMI LIBRI.

ONIAM primus liber versatur tantum
circa recitationes & reprobationes senten-
tiarum antiquorum de primis causis & prin-
cipiis entium, ideo pertractabimus solum illa
quæ sita, quæ fundamētū habet in proœmio
Arist. antè, quam pertractabimus illa duo quæ sita famosa.
Quorum primum est de subiecto huius scientiæ. Secun-
dum est de subalternatione aliarum scientiarum huius
scientiæ. Erunt igitur numero decem.

- 1 Si ens est absolute & uniuersalissime sumptus
est subiectum in hac scientia.
- 2 Si metaphysica subalternat sibi alias scientias.
- 3 Quomodo hac est vera, Omnes homines natura se-
re desiderant.
- 4 Si sensus visus, est nobilior aliis, & si est magis causa
scientiæ, & si desideramus ipsum præ aliis sensibus.
- 5 Si in brutis est prudentia.
- 6 Quomodo ex experimēto generatur ars & scientia.
- 7 Si omnis actio est circa singulare.
- 8 Si obiectum sensus, est uniuersale vel singulare.
- 9 Si metaphysicum considerat omnium quidditates
tantum in uniuersali, an etiam in singulari.
- 10 Si maxime uniuersalia sint difficilissima cognitione.

*Questio 1. Si ens ut ens absolute & vniuersalissime sumptum,
est subiectum metaphysica.*

CIRCA hanc quoniam, ante determinationem, aduerte duo. Primò hæc quoniam. hêt fundamētū in 4. lib. in text. i. vbi inquit Aristot. Est autem quædam scientia, quæ speculatur ens inquantū ens. vbi Comment. dicit quod prima pars 4. libri est in diffiniendo .i. determinādo subiectū huius artis. verū quia ex 1. posterior. in omni sciētia de subiecto, præconoscere oportet quid & quia idēd notitiā subiecti huius scientiæ extimamus necessariā, vt in primis immoremur circa ipsū. Secūdo aduerte. quod præsens quoniam proponēda est sub tali ti. vtrū ens inquantū ens simpliciter sumptū sit subiectum primum primitate adæquationis in metaphysica.

Ad huius igitur quæsitum resolutionem, tria agēda sunt. Primò declarabitur titulus. Secūdo adducentur tres opinioniones ex quibus duæ relinquuntur, & tertia sustinebitur. Tertio soluentur quædam dubia, quæ solent verti inter Thomistas.

Igitur pro declaratione tituli. aduerte primò, quod ly inquantū potest teneri reduplicatiuè, & specificatiuè. Reduplicatiuè tenetur, quādo reduplicat rationem formalem termini cui apponitur: vt homo inquantum homo intelligit. id est homo sub ratione, qua homo intelligit. Si autem dicatur homo inquantum homo sentit, falsum est: quoniam non inquantum homo, sed inquantum animal sentit, specificatiuè tenetur quādo modificat terminum, cui apponitur: vt homo inquantum bipes ambulat. & vt specificat: non relinquit terminum, cui apponitur in sua ratione formali absolute sumpta, sed restringit.

Aduerte secundo, quod ly simpliciter. stat pro non contractè. vt sit sensus. vtrum ens ratione, qua ens simpliciter. i. non contractum per aliquā diuisionē, sed vniuersalissimo modo sumptum, vt se extendit ad ens reale & rationis, ad ens per se & per accidens. ad ens finitum & infinitum, ad ens diuisum in x. prædicamenta, sit subiectum &c.

Aduerte tertio circa ly primum primitate adæquationis: quoniam duplex primitas potest assignari in subiecto scientiæ. scilicet perfectionis & adæquationis. primitas perfectionis, dicit nobiliorem entitatē in aliquo considerato in scientia, quod excedit quodcumque aliud consideratum in illa scientia,

vt

vt cœlum est primum hac primitate in sciētia naturali. Primitas ad æquationis dicit præcisam æqualitatē subiecti ad scientiam, & econuerso, ita quod omne consideratū in scientia. cadit sub ratione formali ipsius subiecti: & quicquid participat rationem formalem subiecti consideratur in illa scientia. est ergo titulus talis, vtrū ens sub ratione entis, sumptum vniuersalissime, sit subiectum adæquatū metaph. ita quod nullum participans rationē entis subterfugiat considerationem metaphysicam, & metaphysicus nihil consideret, nisi ratione qua ens.

Posita declaratione tituli. aduerte circa hoc quæsitum tres opinioniones. Vna dicit, quod ens non est subiectū, sed genus substantiarum separatarū. & hanc opinionem aliqui attribuit Cōmentatori, eo quod in 1. phys. cōmen. vlt. arguens contra Auic. qui posuit ens inquantū ens subiectū huius scientiæ, sic dicit. Qui dicit, quod 1. philosophia nititur probare entia separabilia esse. peccat. Genus enim entium separatorū esse, non demonstrat nisi in sciētia naturali. Hæc enim entia sunt subiectū primæ philosophiæ & impossibile est aliquā scientiā demonstrare suum subiectū esse sed cōcedit ipsam esse, aut quia est manifestū per se, aut quia probatū est in alia sciētia, vnde peccat Auic. qui dicit primū philosophū demonstrare primū principium esse. Hæc Cōmen. vltra authoritatē Cōmentatoris tenēs hanc cōclusionē, sic arguunt ad eā, Totū negotiū metaphysicum videtur apud Arist. ordinari ad li. 12. in quo de separatis agitur: cum ergo tota hæc sciētia ad entium abstractorum cognitionē ordinetur, videtur huiusmodi separata esse, hinc subiectum. Præterea dicit Arist. in prologo huius scientiæ, quod hæc sciētia cōsiderat primas & vniuersales causas entium, & quod est maximè diuina & honoranda, quoniam est consideratiua diuinorum entium, & in lib. 6. text. 2. inquit, primò verò scilicet philosophia circa separabilia & immobilia &c. videtur ergo quod entia separata sunt subiectum in hac scientia.

Sed hæc opinio falsò attribuitur Cōmentatori. nā si sic esset, sibi ipsi cōtradiceret, quoniam in 3. lib. metaph. cōmen. 64. & in 4. lib. cōmen. 1. & 12. li. cōmen. 1. etiā authoritate Alex. dicit, metaph. esse de ente inquantū ens, & de his quæ cōsequuntur ens, nec obstat dictū suū allegatū in 1. phys. cōtra Auic. non enim illic intēdit entia separata esse in hac sciētia subiectum adæquatū, primò, quia in eodem commen. præmissa: hanc scientiam esse de ente simpliciter, secundo, quia

loquitur de separatis in plurali, vna autē sciētia qualis est metaphy. debet esse vnius & non pluriū subiectōrū. In tēdit ergo cū dicit, q̄ sunt subiectū, q̄ sunt principaliores & perfectiores partes sui adzquatū subiecti, quod est ens, & hoc sufficiebat Cōmēt. Cōtra Aut. Opinatur enim Cōmēt. q̄ sicut nulla sciētia probat suū subiectū adzquatū esse: sic nec probat suas principales partes. Quod autē dicit hęc opinio, totū negotiū metaphy. ordinari ad cognitionē entiu separatorū non concludit intentum, nam hoc admissio aliud non probat, nisi quod ens separatum, est primum subiectū, primitate perfectionis, idē concludunt dicta allegata Arist. in proœnio, & in lib. 6. huius scientiæ, nos autē querimus de subiecto adzquato quod necesse est esse vniuersale consideratum, & hoc, vt sustinebimus infra, est ens inquantum ens cum proprietatibus suis conuertibilibus & distinctis.

Secunda opinio est, quæ tenet subiectū huius scientiæ esse ens, nō quidē simpl. citer sumptū, sed ens reale finitū diuisum in x. prædicamenta, quod solet dici ens prædicamentale, & hęc opinio sequitur Dominicus Flandrēsis in quæstionibus suis metaphy. & dicit eā esse ad mentē B. Tho. & quoniam peritiores Thomistæ reputant id esse falsum, ideo adducam rationes suas, & solua. sed prius aduerte, q̄ aliqui tenent hanc opinionem, esse etiam ad mentem commentato. Quod tamen patet esse falsum inspectis principiis Commenta. Certum est enim, vt aīegatam est in i. phy. comen. vlt. q̄ metaphy. considerat entia abstracta, quæ tamen apud comment. non sunt in prædicamento substantiæ, quoniam arbitratur solz corruptibilia reponi in prædicamento. Præterea, entia abstracta apud Commenta. non componuntur ex potentia & actu sed sunt purus actus, vt declarabitur de intentione sua in lib. 12. Hęc autem opinio dicit, q̄ substantia prædicamentalis componitur ex potentia & actu. ergo non est ad mentem Commenta. Quandum igitur ad rationes Flandrensis aduerte quod modicæ sunt efficaciz: & sunt istæ.

Prima, subiectum in metaphy. est illud cuius principia & causas querimus. Sed in eaquerimus principia & causas solius entis prædicamentalis, eo quod ens vt ens, non habent principia & causas, aliter omne ens haberet principium, & sic nō esset deuenire ad primū ens cuius conceptum demonstrabitur in lib. 12.

Respondeo,

Respondeo, negatur minor, nam manifestabitur in lib. 6. quomodo hęc præpositio est vera, ens vt ens habent principia, & declarabitur tam de principiis cōplexis, quam incomplexis, & tu sustine donec in lib. 6. resoluamus, quæ illic formabuntur quæ sita.

Secunda, si ens commune Deo & creaturis, est subiectū in hac scientia, pari ratione, ens commune enti reali, & enti rationis, quoniam vtunque sub ente, vt ens est, continetur, & tamen hoc est falsum, quoniam logica tantum considerat de ente rationis, cum sit subiectum in ea, & quoniam Ari. in li. 5. excludet ipsum à metaph.

Respondeo, negatur consequentia, non enim est eadem ratio, quonia cum metaphy. sit scientia realissima, conuenit ei subiectū reale, ens autem cōmune enti reali & enti rationis, non est quid reale, sed ab veroque abstrahit.

Tertia, omnes cōditiones subiecti adzquati, ita possunt attribui enti prædicamentali, sicut enti communi Deo & creaturæ, ergo &c.

Respondeo, negatur antecedēs, quod nec ipse probat, falsitas autē eius constat ex hoc, quoniam ens prædicamentale nō adzquat considerationē metaphy. considerat enim de passionibus entis, vt declarabitur in lib. 4. quæ non conuertuntur cum ente prædicamentali, imò præcedunt ens diuisum in x. prædicamenta, vt declarabitur in lib. 4.

Tertia opinio, quam reputamus ad mentem Arist. & Cōmen. & Auic. in i. l. metaphy. & Algazelis. & dominū Alber. & B. Tho. & Scoti est hęc, Ens reale per se cōmune finito & infinito. id est creato & increato, est subiectū adzquatū in hac scientia. Declaro primò titulum, deinde probo conclusionem, dicitur ens reale, ad differentiam entis communi enti reali & rationis, quoniam vt sic in nulla scientia est subiectum, nullam enim dicit vnitatem, sed tantū vnitatem vocis, ens autem reale dicit vnitatem vniocationis, secundum Scotum, vel analogiz, secundū B. Tho. & propterea, potest esse subiectum in metaphy. sicut & in logica subiectum est ens rationis, quod Ari. in lib. 6. text. 8. dicit prætermittendū à metaphy. vbi dicit Cōmen. vtrū que scilicet ens per accidens & ens verū numeratur in genere entis diminuti, & ideo perscrutandum est de ente per se, quod est ens extra animam. hęc Commentator.

Nec obstat q̄ dicit philosophus in 4. li. tex. 5. q̄ metaphy. & logice loquitur de omnibus, & sic cōueniunt in ente,

vbi & Cōmen.ait,quòd cōueniunt in subiecto,illud enim intelligendum est de subiecto materialiter,& nō formaliter sumptō.nā alia ratione considerat metaphysi. de ente & de quolibet ente,& alia ratione logicus, metaphysicus quidē scrutatur verā entitatē cuiuslibet entis, vt entitas est logicus autem ideò considerat de omnibus, prout cuiuslibet enti attribuit aliqua ex intentionibus secundis,vel cōsiderat de omnibus,procedendo ex aliquibus cōmunibus, metaph. autē procedendo ex propriis, & ideò discursus metaphysiciēntiam generat,logicus autē opinionē tantū:loquendo ergo de subiecto adæquato,& secundum suā rationē formale non cōueniunt metaph.& logicus,& tu aduerte,quòd aliqui breuīs respōdētes dicunt Arist.& Cōmēt.in telligere de subiecto cōmunissimo,& nō de adæquato, sed id nō viderur cōsonum, quoniā Arist.in 1.tex. eiusdē libri, iā proposuerat q̄ est aliqua sciētia, quæ speculatur ens inquantum ens,& secundū Cōmēt. illic agit de subiecto proprio huius artis, vt distinguitur à subiectis aliarū sciētiarū, ergo cōtinuādo tex. philosophi, rationale est, quòd in sensu codē loquatur de subiecto in text. 5. Ideo tu tene primā respōsionem, quæ etiā consonat B. Tho. illic exponētī.

Dicitur ens reale per se, quoniā Arist. in lib. 6. in text. 8. excludit ens per accidēs, de quo probat illic Arist. quòd nō potest sciri, sicut nec ens fortuitum, vnde in fine sexti libri, quasi purificans subiectum huius sciētiae inquit. Quapropter dimittantur scilicet ens per accidēs, & ens verum, vbi cōmenta. inquit, dimittamus ergo perscrutari ens per accidēs, & ens quod est in anima, quoniam vtrunque numeratur in genere entis diminuti, & ideò perscrutandum est de ente perfecto, quod est ens extra animam.

Dicitur commune enti finito & infinito, quod tu non intelliges quātitatiuē, sed essentialiter, quod exponitur per creatum & increatum, siue per productum & improductum, quoniam (vt rationes pro conclusione probabant) metaphysicus non solum versatur circa ens prædicamentale, sed circa ens reale, prout verificatur de quolibet ente reali per se. constat autem quòd non solum ens finitum, est ens reale per se, sed & infinitum, vt Deus, est ens reale per se, imò realissimum, cum sit perfectissimum.

Sed dices ergo tu tenes ly inquantum specificatiuē, & sic cōiungis cum opinione secunda.

Responded, non inconuenit specificare ly ens nō tamē sicut

cut secunda opinio, nam illa contrahit ens ad x. prædicamēta, quæ dicūt speciales modos essendi, vt declarauimus in trac. de transcendentibus: nos autem non sic contrahimus, sed relinquimus ipsum in sua maxima vniuersalitate tractum ad ens reale per se, quod est longē maioris ambitus, quàm ens prædicamentale, vnde pro nostra opinione, sic formetur conclusio, ens reale per se inquantum tale, est subiectum in hac scientia.

Sic declaratam cōclusionem probamus duplici ratione, primò sic, illud est subiectū in metaphysi. cuius passionēs primò & per se conuenientes ei considerantur in metaph. Hæc patet, quoniam est conditio requisita in subiecto cuiuslibet sciētiae, sed entis realis per se passionēs primò & per se ei conuenientes considerantur in metaph. Hæc patet quoniam, vt declarabitur in 4. lib. passionēs primò & per se entis, sunt transcendentia, & actus & potentia, & finitum, & infinitum entitatiuē. & istæ considerantur in metaphysic. vt patet in lib. 4. & 9. & 10. ergo &c.

Sed aduerte, quòd Flandrensis conatur hanc rationem soluere: dicens, quòd metaphysi. non considerat passionēs entis, nisi vt diuiditur in x. prædicamenta, similiter nec ipsum ens, cuius signum dicit esse, quòd philosophus in lib. 5. in cap. de ente. diuidit ens quòd posuerat in 4. lib. subiectum metaphys. in x. prædicamenta.

Sed hæc respōsio rudis est, quoniā philosophus in lib. 4. tex. 1. dixit, q̄ est quædā sciētia, quæ speculatur ens inquantum ens. & quæ huic insunt secundum se, explians autem in tex. 3. de his quæ per se insunt enti, nominat vnum, & infra nominat species vnius, & dicit ad eādem sciētiam pertinere cōsiderare de ente & vno, sed vnum & alia transcendentia nō consequuntur per se, sumendo per se cōuertibiliter ens prædicamentale, imò ens reale. Aliquod enim est ens & vnum & bonum, & verum quòd tamē nō est in prædicamento, puta prima causa. falsum est etiā, q̄ philosophus in 5. lib. c. de ente, diuidat ens solum in x. prædicamenta, quoniā in eod. c. diuidit per potentiā & actū & constat q̄ vtranque diuisionem prosequitur, eam quidem quæ est in x. prædicamen. in lib. 7. & 8. relinquam autē in li. 9. Stas igitur ratio adducta pro conclusione in robore suo.

Secundò sic arguitur, cum ens inquantum ens habeat passionēs de ipso demonstrabiles, vt declarabitur in 4. li. est verè scibile: ergo in aliqua sciētia debet esse subiectū, non in

physica, nec in meta, quoniam ut inquit Arist. in 4. li. text. 2. cum sint scientia particularis, parte entis considerant. si ergo non est subiectum in hac scientia oportet dare aliam scientiam vniuersalem, distinctam ab hac scientia, quod est falsum: quoniam tunc essent 4. philosophia speculatiua. quod est contra Arist. in 1. 6. tex. 2. & illa quarta esset prima & vniuersalis scientia, quoniam esset de primo & vniuersalissimo subiecto, ex consequenti falso attribuitur Arist. huic scientiae nomen primae philosophiae, & nomen sapientiae, cum igitur haec sit apud Arist. prima philosophia, eius est de ente in quantum ens speculatiua, & non solum de ente praedicamentali.

Probari conclusione, aduerte quod inter Thomistas est discrepantia: quoniam aliqui tenent cum Flandrensi, aliqui autem cum tertia opinione, quam credo esse ad mentem B. Tho. Qui tenent cum Flandrensi, fundant se super duo dicta B. Tho.

Primum est super Boetium de tri. in q. qua dicitur, de distinctione scientiarum speculatiuarum, illic sic dicitur, theolog. siue scientia diuina est duplex, vna in qua considerantur res diuinae non tantum subiectum scientiae, sed etiam principia subiecti, & talis est theologia, quam philosophi persequuntur, quod alio nomine metaphysica dicitur. alia vero, quae res diuinas considerat propter seipsas, ut subiectum scientiae, & haec est theologia, quam sacra scriptura dicitur Theolo. ergo philosophica determinat de separatis, sicut de principis subiecti. Theologia vero sacra scripturae considerat de separatis, ut de subiecto. Haec B. Tho. Tunc isti sic arguunt, Principia subiecti non continentur sub subiecto, autem causa continetur sub suo effectu secundum B. Thom. substantiae separatae considerantur a metaphysico, ut principia entis: quod est subiectum in metaphysico, ergo non continentur sub subiecto metaphysico, text. consequenti ens reale per se acceptum in sua maxima vniuersalitate, non est subiectum in hac scientia.

Secundum dictum B. Tho. est in prologo, quae proponit in principio metaphysico, ubi circa sic inquit, ex quo apparet quod quilibet ista scientia, praedicta tria consideret, non considerat quodlibet eorum ut subiectum, sed ipsum solum ens commune. Hoc non est subiectum in scientia, cuius causas & passiones quaerimus, non autem ipse causa generalis quaeritur. Haec B. Tho. & parum ante praemisit, quod substantiae separatae sunt omnes & vniuersales causa entis communis, quod est genus. subiectum in hac scientia. Tunc isti sic arguunt, illud ens commune

ne est subiectum in metaphysico, cuius causa & principia sunt substantiae separatae. Haec est B. Tho. sed entis communis Deo & creaturae substantiae separatae, non sunt causa & principia, aliter & Dei & sui essent causa, ergo secundum B. Tho. ens commune Deo & creaturae, non est subiectum in hac scientia.

Ad primum dictum B. Tho. respondeo, & dico quod ex eo non intendit negare, quoniam separata continentur sub subiecto metaphysico, sed inuit modum, quo cognoscuntur ab ea, unde aduerte, quod licet omnia entia realia per se considerentur a metaphysico, & ut sic continentur sub suo subiecto, non tamen eodem modo omnia considerantur, sed quaedam a priori & per assentias suas, utpote proportionata intellectui nostro, quaedam a posteriori & per effectus, quorum sunt principia, ut entia separata & immaterialia, cum ergo dicit B. Tho. quod metaphysicus considerat separata, ut principia entium, dedit modum cognitionis, quod dicitur per effectus, ex quibus ascendimus ad cognoscendum haec praedicata de illis, scilicet principia causa, primi motus, aeterni, immateriales, intellectuales, &c. Tunc ad argumentum distinguo maiorem principia subiecti contineri sub subiecto, potest esse dupliciter. Primum in ratione productiua, vel causalitatis, & sic est vera, aliter effectus est productiuus sui principij. Secundum in ratione cognoscitiua, vel cognoscibilitatis, & sic nego ipsam maiorem nam quando cognosco causam per effectum, effectus, in ratione cognoscitiua, habet rationem principij, & causa, & ut sic continetur sub se principium & causam suam productiuam, & sic patet quod non inconuenit substantias separatas esse realia principia entium, & tamen contineri sub ente, ut principia sub suo effectu in ratione cognoscitiua.

Ad dictum secundum, dico quod minus eis suffragatur, quoniam licet quodlibet horum trium, substantiae separatae, ens commune, passiones & partes entis, non sit subiectum in hac scientia, eodem quod vna scientia est vnius subiecti, ex hoc tamen non sequitur, quoniam ens commune Deo & creaturae sit subiectum adaequatum, & ad argumentum nego minorem, ad probationem nego consequentiam, quoniam ista propositio, substantiae separatae sunt causa entis communis, non est necesse quod verificetur vniuersaliter, sed partialiter, sufficit nam quod aliqua pars entis subiectiua, puta ens corruptibile, sic causatum ab eis. Et praeterea, hoc argumentum est contra arguentes, nam ex eo sequitur quod nec ens praedicamentale sit subiectum cum substantiis separatis excepta prima, continentur in predicamento, &

secūdū ipsos solū illud ens cōe, cuius sunt principia sub-
stātiā separata, sic subiectū in hac sciētia, sequitur q̄ vel il-
lā substātiā p̄ducāt seipsas, vtiq̄ subiectū metaphy. nō se
extēdat ad omne ens p̄dicamētale, q̄ est cōtra sic arguē-
tes. Pater ergo quod dicta B. Tho. nō eis suffragātur. Et ad-
uerte laqueū corū fuisse q̄a nescierūt intelligere. quomo-
do sit verū q̄ ens. in quātū ens hēt p̄cipia, & tamē Deus
q̄ cōtinet sub ente, nō habet p̄cipiū. Id aut nos resoluē-
mus in li. 6. & tu sustine vsque illic, nec inutilis fiat repeti-
tio. Hac p̄ p̄sēti quāstione sufficiat. In recitādis aut arg-
umētis & soluēdis: quæ solent adduci cōtra huiusmodi
determinationē. nō est vile nobis immorari quoniā au-
t An. And. & Paulū Socinatē, & Io. Iandunū & plures alios,
quāstiones formātes in hac sciētia: videri possunt, & idem
modus seruabitur à nobis in quāstionibus sequentibus.

Quaestio 2. si alia scientia subalternatur metaphysice.

CIRCA hanc quāstionē aduerte q̄ orit̄ à p̄cedē-
tī nā q̄ tenēt ens cōe Deo & creaturæ esse subiectū in
hac sciētia, videntur cōpelli ad talem subalternationē eo
q̄ alia sciētiā cōtrahit subiectū metaphysicæ per differē-
tiā additā: licet nō sit dīa, propriē supra, cum ens non sit
genus, vnde sicut linea visualis contrahit lineā, & p̄pter
eā prospectiua subalternatur geometriæ, sic videtur ens
mobile cōtrahere ens, & ideo videtur physica subalterna-
ri metaphysicæ. Idem videtur de mathematica, cuius sub-
iectū est ens quantū, Vt igitur id resoluatur & appareat
quod ad id non cōpellimur. agemus tria. Primo ponemus
aliquas distinctiones, ex quib⁹ apparebit quid sit propriē
subalternari. Secūdō ponemus duas cōclusiones ex quib⁹
resoluetur totum quæsitū. Terciō soluentur quædā dubia.

Prima distinctio est de contractione subiecti. Aduer-
te igitur q̄ cōtrāctio fit dupliciter. Primo per contracti-
uum per se, Secūdō per contractiuum accidentale. Secū-
dum primum sensum ex contractiōe & contracto fit v-
num p̄ se, in primo vel secundo modo per se. Et hæc con-
tractiō seruatur inter differentiam essentialē, & suum ge-
nus, vt animal rationale: vel inter genus, & speciem, vt a-
nimal homo, & habetur inter superius & inferius in ordi-
ne p̄dicamentali. Similiter inter subiectum & propriā
passionē, & p̄cipuē distinctam: vt numerus par, vel
numerus impar. In secundo sensu ex contractiōe, & con-
tracto

tracto fit vnum per accidens, vt ex linea & visuali non e-
nim visuale est differentia, vel propria passio lineæ, nec v-
num est de ratione alterius. Secus autem esset, si differen-
tur linea longa, vel linea breuis, quoniam esset contractio
iuxta primum sensum.

Secūda est de varia subalternatione. Aduerte igitur quod
vna sciētia potest dici subalternari alteri dupliciter. primō
denominatiuē, & quasi extrinsecē tārū, & fit, q̄ finis inferio-
ris ordinatur ad finē superioris: vel quādo subiectū inferio-
ris cōtinetur sub subiecto cōmuniōris. Primo modo. oēs
sciētiæ vel artes subseruientes, possūt dici subalternari p̄n-
cipalib⁹, iuxta quē modum dicit philosophus in 1. Ethicorum
frenectiua æquestrē, & militarē ordinari ad politicam. Se-
cundo modo, omnes sciētiæ quæ sunt de partibus subiecti
vbi alicuius subiecti cōis possunt dici subalternari sciētiæ,
quæ est de subiecto cōmuni, pura quod sciētia de cōelo,
de elementis, de mixtis, de animatis subalternatur physicæ,
iuxta eundē modum, sciētiæ de subiecta, de accidēte, de 2-
ctū, de potētia, de vno, de multis, possunt dici subalterna-
ri sciētiæ, cuius subiectum est ens. Sed hæc subalternatio
est communiter dicta & impropria, nec iuxta eā formatur
p̄sēs dubiū. Secūdō dicit̄ vna alteri subalternari intrinse-
cē & essentialiter, ita q̄ si nō subalternaretur alteri nō ef-
fēt sciētia, nec haberet viā ad probandū conclusiones suas.
Et hæc est vera & propria subalternatio, quæ tria requirit.
Primō q̄ subiectū subalternatæ contineatur sub subiecto
subalternātis, & defectu huius, physica non subalternatur
geometriæ. Secūdō quod subiectum subalternatæ addat
super subiectum alternantis aliquod accidētale & extra-
neum, & nō aliquod per se, & defectu huius, sciētia specie
non subalternatur sciētiæ de genere, nec sciētia de passio-
ne, sciētiæ de subiecto. Terciō quod sciētia subalternans
dicat quid de proximis principiis subalternatæ, ita quod
non potest reducere conclusiones in principia sua, nisi au-
xilio sciētiæ subalternātis. Vel sic, quod de principiis suis
proximis nullam habet euidentiam: nisi probata sint in sub-
alternante, & vt probata recipiat. & hæc est perfectissima
subalternatio, de qua locutus est philosophus in 1. poste. &
potest sic describi. Subalternatio est suppositio vnus sciē-
tiæ alteri sciētiæ, cuius subiectum contrahitur per diffe-
rentiam accidentalem, & extraneam, & probat principia
proxima sciētiæ sibi suppositæ.

His præmissis, pro determinatione quaesiri, proponuntur duæ conclusiones, Prima est, subalternatio denominatiua, siue extrinseca, aliarum scientiarum subalternatur metaphysicæ. nam aliarum sunt de aliqua parte entis, ut patet in 4. lib. huius scientiæ, text. 1. Quælibet autem pars entis cõtrahit, ut ens mobile, ens quantum continuu, ens, quantum discretu, cum ergo subiecta aliarum scientiarum contineantur sub subiecto metaphysico. & addatur super ipsum, possunt ut sic dici subalternari metaphysice. Præterea videtur omnes ordinari ad eam, ut ad nobilitate tendendo appellatur sapientiæ: ergo ut sic subalternatur sibi alias.

Secunda conclusio, subalternatio propria dicta. nõ subalternatur: nam substantia earum non addunt supra ens aliquod extraneu ab ente. licet enim additu non sit de ratione entis, tamen ens est de ratione aditu: quoniam nihil subterfugit rationem entis: aliter esset non ens. Ad veram autem subalternationem ratione illius, quod addit subiectu subalternatur, super subiectu subalternantis, requiritur, quod veru nõ sit de ratione alterius, nec econuerso, nam linea nõ est de ratione visualis, nec econuerso. Præterea, aliarum scientiarum habent sua principia proxima sibi euidetia, aut ex sensu, aut notitia suorum priorum terminorum, ut prima principia mathematica, & plura principia, scilicet physica, ut motus est, natura est, plura entia sunt. Hæc & plura alia sunt sufficienter nota in scientia, in qua sunt principia, ita quod mathematicus & physicus possunt ex eis deducere conclusiones suas, absque hoc quod innitantur superiori scientiæ: ergo constat, quod aliarum scientiarum non subalternantur metaphysice.

Vltimo aduerte duo dubia contra prædictam determinationem. Primum est, quod metaphysica probat principia omnium scientiarum, & habet firmare, ut patet in 4. lib. huius scientiæ. & Arist. dicit in 1. phys. text. 8. & 12. quod si quis negat principia geometriæ, non est geometra, sed primi philosophi probare: ergo videntur aliarum scientiarum subalternari huic.

Respondetur dupliciter, primo, quod primus philosophus non probat principia proxima aliarum scientiarum, quoniam illa supponuntur ut manifesta in illa scientia, pro tanto autem dicitur probare principia aliarum scientiarum quia probat prima & vniuersalissima principia complexa, quibus vtuntur scientiæ particulares, non quidem in sua cõmunitate, sed ut eis opus est: ut declarauimus in 4. lib. Ad hoc autem quod vna scientia subalternetur alteri, necessesse est ut principia prima subalternatur, sint conclusiones probatur

batz. in subalternate, quibus deducuntur conclusiones in subalternata, aliter scientia subalternata nõ esset scientia, Dico secundo, quod dato & nõ cõcesso, quod metaphysica probaret principia proxima aliarum scientiarum, adhuc nõ esset verè subalternans quoniam subiecta aliarum scientiarum non addunt differentiam extraneam ab ente: quoniam ens est de ratione differentiarum additur Quare &c.

Secundum dubium est quia B. Tho. in opusculo de natura generis dicit, in c. 5. quod incipit de metaphysico. & logica &c. quod physica subalternatur metaphysicæ, & videtur locuti de subalternatione proprie dicta nam si legis dictu opusculum, inuenies, quod eo sensu, quo prospectiua subalternatur geometriæ, physica subalternatur metaphysicæ.

Ad hoc dicitur ab aliquibus Thomistis, illud opusculu nõ esse B. Tho. & præcipue, quia ratio quod adducit ad hoc, nõ valet. Dicit. n. Isto modo naturalis scientia quæ applicatur naturam entis ad naturam sensibilem, est sub metaphysicæ, quæ considerat de ente absolute quia ens mobile non est species entis, cum ens non sit genus. patet autem quod hoc nõ valet, non. n. ad veram subalternationem sufficit quod non sit species, sed est necesse, ut ille modus contractiuus sit ita extraneus à subiecto subalternantis, quod non diffiniatur per ipsum, sicut patet quod linea nõ est de ratione visualis, neque numerus de ratione sonori, est autem impossibile inueniri aliquid, de cuius ratione non sit ens: & ideo similitudo quæ adducitur de prospectiua & geometria, & de physica ac metaphysica nulla est unde nõ est verisimile B. Tho. ita inconsulte locutu fuisse. Potest etiam dici, admissio quod opusculu sit B. Tho. quod illic non loquitur de propria subalternatione, de cuius ratione est, quod non solum subiectum subalternatur addat extraneu super subiectum subalternantis: sed quod subalternans probet principia proxima subalternatur, quod non facit metaphysica, respectu physice. Nec obstat quod dicitur illo modo subalternari physica metaphysicæ, quo prospectiua geometria. Hæc enim similitudo currit solum quantum ad hoc, quod sicut linea visualis non est species lineæ, sic nec ens mobile, est species entis. Sed ut diximus, hoc non sufficit ad veram & propriam subalternationem. Hæc de præsentibus quaesitis dicta sunt.

Quæstio 3. si hæc est vera. omnes homines natura scire desiderant.

Circa

Circa hanc propositionem ut appareat eius veritas, quatuor agenda sunt. Primo quomodo sumitur ly natura. Secundo distinguendum est de multiplici appetitu siue desiderio. Tertio ponentur aliquae conclusiones responsivae. Quarto solventur quaedam dubia.

Quantum ad primum adverte, quod ly natura, ut patet in 5. lib. multipliciter sumitur. scilicet per generationem viventium: & dicitur natura, quasi nascitura, vel quia est via ad naturam id est, ad formam, sumitur etiam per formam & pro materia, quia sunt principium motus intrinsecum. Sumitur etiam pro rei essentia sicut cum dicimus, natura hominis est esse animal rationale. Sed nullo horum modorum sumitur hic natura videtur autem sumi pro quadam essentiali proprietate consequente inseparabiliter ipsum hominem, quae inclinatur, ad scientiam, sicut cum dicimus, lapis, natura. i. sua naturali proprietate inclinatur in centrum. & in hoc sensu ly natura, solet exponi pro naturaliter.

Quantum ad secundum adverte quod ex doctrina B. Tho. in prima part. q. 80. art. 1. & 2. triplex est appetitus. scilicet naturalis sensitivus & intellectualis, naturalis consequitur rei naturam, sensitivus sensum, siue cognitionem, sensitivam, & dicitur per irascibile & concupiscibile, ut declaravimus in 3. de anima in tract. de potentia motiva. Intellectualis sequitur intellectum, siue cognitionem intellectivam, & dicitur voluntas siue appetitus liber, quo potest appetere in opposita. Naturalis est determinatio siue inclinatio rei in perfectionem suam, & inest cuilibet, rei, quoniam unumquodque ex sui natura tendit in suam perfectionem. & hic appetitus non distinguitur realiter ab essentia rei, nec dicitur potentia vel actum additum essentiae, sed est ipsa rei essentia ut ordinatur & tendit in suum proprium finem. unde appetitus naturalis in lapide: est ipse lapis, ut inclinatur in centrum. Sensitivus autem est potentia animae, qua tendit animal in bonum apprehensum per sensum, ut sibi conveniens, & diffugit malum apprehensum ut inconueniens. Intellectualis vero est potentia animae, siue naturae intellectivae, qua tendit in bonum & refugit malum, ut apprehenditur intellectu, & quoniam in natura creata intellectuali, secundum viam naturam distinguitur potentia a rei essentia, sequitur appetitus intellectualis distinguatur realiter ab essentia rei. Idem intellige de sensitivo, & adverte hos appetitus, sic ordinari, quod prior & communior est naturalis, est enim

in qualibet natura, unde & sensus, & intellectus, & voluntas, ut sunt quaedam naturae, dicuntur habere appetitum naturalem, prout inclinant in perfectionem suam, posterior autem & minus communis est appetitus sensitivus, quoniam inest omni & soli animali ex 2. de anima, posterior & adhuc minus communis est intellectualis, qui inter mortalia, inest omni & soli homini, absolute autem inest soli naturae in intellectuali, Nam ut declarabitur in lib. 12. in substantiis separatis datur nobilissimo modo intellectus & voluntas.

Quantum ad tertium, pro determinatione quaeriti ponuntur tres conclusiones responsivae.

Prima conclusio, propositio philosophi non verificatur de appetitu intellectuali, quoniam cum sit formaliter potentia libera, potest in oppositum, & sic potest homo appetere non scire, quod est falsum, aliter propositio philosophi non esset necessaria, sed contingens.

Secunda conclusio non verificatur de appetitu sensitivo, nam iste appetitus sequitur apprehensionem sensus. Sed sensu non apprehendimus universale, de quo proprie est scientia. Praeterea sensu cognoscimus tantum sensibilia. Sed non appetimus cognoscere tantum sensibilia. imò & magis quae non cadunt sub sensu, ergo &c.

Tertia conclusio verificatur proprie de appetitu naturali. Haec conclusio patet a sufficienti divisione data de appetitu. quam & B. Thom. probat tribus rationibus, exponens textum.

Prima est, sicut se habet materia ad formam in generatione entium, sic intellectus noster ad scientiam. Nam ex 3. de anima, sicut materia est ex se in pura potentia ad formam & non perficitur nisi per formam: sic intellectus noster est in pura potentia ad scientiam, & non perficitur, nisi per receptionem scientiae. Sed ex eo, quod materia est in potentia ad formam, naturaliter appetit eam ex 1. physico, tanquam suum perfectivum: ergo idem contingit ex parte intellectus, respectu scientiae.

Secunda est, quae libet res naturalem inclinationem habet ad propria operationem ut calidum ad calefactionem, lucidum ad illuminationem, lapis ad descensum. Sed propria operatio hominis in quantum intellectualis est intelligere & scire. ergo &c.

Tertia est, unicuique rei inest desiderium naturale, ut coniungatur suo principio, quoniam in hoc est ultimum perfectio sua, sed principium hominis in quantum est naturale intellectu-

ctualis.

Actualis, est ipsa prima substantia separata. i. Deus, cui non potest homo vniri, nisi per intellectualem cognitionē, cum sit penitus immaterialis. ergo naturaliter desiderat intelligere & scire Deum, vnde in huiusmodi reponitur humana foelicitas, ex 10. Ethicorum.

Sed aduerte q̄ Anto. And. in 1. lib. q. 2. impugnat B. Tho. non de falso, sed de pluralitate harū rationū. Dicit enim q̄ tres coincidunt in vnam tantum. & sic arguit. Omne appetens primam perfectionem, id est sciētiam, appetit propter secundā id est propter scire, & secundā appetit propter tertiam, id est propter vniōē ad obiectum suū, siue principii vbi autē vnū propter alterū, est tantū vnum, si ergo prima perfectio, à qua sumitur prima ratio, est propter secundā perfectionē, à qua sumitur secunda ratio, & secunda perfectio est propter tertiā perfectionē, à qua sumitur tertia ratio, videntur realiter esse tantum vna ratio.

Ad hoc dicitur q̄ B. Tho. purificat has rationes, nō ea ratione quā vna perfectio ordinatur ad alterā, sed prout distincte perfectiones habent distinctas appetibiles, sciētia enim cū sit habitus appetibilis, est ex se appetibilis, idē dico de scire, & vniōē ad obiectū. Ant. And. autem opina tur harum trium perfectionum esse tantum vnam appetibilem, ita quōd non sint appetibiles, nisi in ordine vnus ad alterā, ideo creditur tres rationes ad vnam reduci. Dicitur ergo, quod secundum appetibilitatem sunt tres, & in hoc sensu formauit eas B. Tho. & plurificauit.

Quantam ad quartum aduerte tria dubia. Primū est de appetitu naturali, & est tale, si appetitus naturalis nō distinguitur ab ipsa essentia rei, ergo intellectus vt inclinatur ad sciētiam, vt ad sui perfectionem, est appetitus naturalis. Sed hoc est falsum, quoniam cum obiectū appetitus sit bonū, esset etiam obiectum intellectus, quod pater esse falsum: quoniam eius obiectum est verum, & non bonum.

Respondeo, intellectus dupliciter consideratur. Primū vt natura quādam perfectibilis, secundo vt intellectus est, primo modo suum obiectum est bonum, & ipsum verum, siue sciētia, vt perficiat intellectum, sunt bonum suum, secundo modo suum obiectum est verum, vt declarauimus in trac. de transcendentibus patet igitur non esse inconueniens, quōd intellectus sit appetitus naturalis, in quantum inclinatur in sciētiam, vt in suam perfectionem, & vt sic suum obiectum esse bonū, idem dico de sensu

sensu, vt inclinatur in obiectū suū, similiter de voluntate, vt ex vi naturæ suæ tendit in obiectum suum, vnde voluntas vt natura, est appetitus naturalis, vt voluntas, est appetitus rationalis.

Secundū dubiū est, cū homo naturaliter appetet sciētiam vt primā perfectionē, & considerare siue speculari vt secundā perfectionē, dubitatur, si eodē aut diuerso appetitu desiderat vtrāque perfectionē, & videtur q̄ diuerso. Nā antequā habeat primam perfectionē, est in potētia essentiali, quā habita, est in potētia accidentali respectu secundæ. Sed nō videtur esse eadē potētia essentialis & accidentalis, cū non dicatur de eis potētia vniuoce, ergo nō videtur esse idem appetitus quo appetimus sciētiam & speculari.

Respondeo secundū doctrinā B. Tho. dico q̄ eodē appetitu reali nā sicut vna materia num. appetit formā substantialem primō deinde formas accidentales, quoniam accidentalis supponit substantialem. Sic idē intellectus eadē inclinatione reali inclinatur primō ad sciētiam, deinde ad speculari, quoniam hoc præsupponit sciētiam. Ad arg. dico q̄ dist. potētiæ in essentialē & accidentalem. nō est dist. realis sed secundum rationē, vnde licet cōcedamus intellectū alia ratione inclinari ad sciētiam alia ad speculari, tamen negatur hæc consequentia ergo alia & alia potētia, siue alio & alio appetitu. Nec obstat, q̄ potētia nō dicitur vniuoce de essentiali & accidentali: quoniam ad prædicationem nō vniuoce, sufficit distinctio rationis.

Tertiū dubiū est, si omnes homines natura scire desiderant, vnde est, q̄ aliqui desiderant scire naturalia, & diffugiunt mathematica, & aliqui econuerso, & aliqui tantum physicalia aliqui tantum rhetoricam, aliqui tantum poeticam, aliqui tantum historiam &c.

Respondeo. Hoc dubium diffusē resoluius in epitomi nostra in 2. metaph. in c. 3. quare illic, ne pluries idem inutiliter repetatur Hæc de 39. dici sint.

Questio 4. si visus est nobilior sensus. & si est magis causa secundi. & si ipsum magis diligimus.

Ipsū videre præ omnibus eligimus, quia hic maximo cognoscere nos facit. In proemio.

Circa hoc quæsitū sic procedemus. Primū probabit q̄ visus est nobilior cæteris sensib. Secundo quōd per se magis facit scire. Tertiū q̄ ipsum magis diligimus. Quar-
Metaph. Iauel. b

to soluetur quædam dubia.

Quântum ad primû aduerte quadruplicè viam, qua notifficat nobilitas visus sup alios sensus. Prima sumit ex obiecto. respicit enim lucè & colorè, q est quædã lux, licet nõ pura, vt declarauimus in li. de sensu & sensato. lux aut nobilior est inter omnes qualitates sensibiles, cuius signum est q in nobilissimo corpore inuenitur, & dicitur qualitas primi alteratis. nã ex 2. li. de coelo. coelû agit in hæc inferiora motu & lumine & hæc ratione tagit philosophus in 2. li. de generatione, tex. 7. vbi probat: visû esse priorè tactû, ex prioritate visibilitatis ad tagibile. Itè color inest omni corpori formaliter, vel radicaliter, prout in omni corpore potest recipi lux. Itè visus cognoscit magnitudinè & figurã cõmunius siue extensus quã cæteri sensus cognoscit enim eas vt sût in coelo & in his inferiori. cæteri aut sensus vt sunt in his inferiorib. tãtû. Túc sic, sensus qui est vniuersalioris obiecti videtur esse nobilior. visu ex prædictis est vniuersalioris obiecti, ergo & c.

Secunda via sumitur ex organo, cum enim visus sit potentia organica. ex nobilitate organi ostendi potest nobilitas eius: nobilitatem autem organi manifestant nobis plura. primò facillima læsio quoruncunque contingentiu ipsium, etiã quod sint minima. secundò mirum artificiu compositionis suæ, constat enim ex diuersis humoribus & pelliculis, de quarum diuersitate non est ad præsens cõsiderandum, id enim ad physicum & prospectiuum spectat. tertio ex multiplici defensiuo quod natura ei prepara vit, vt sunt palpebræ & supercilia, & concauitates ofsum & c.

Tertia via sumitur ex excellètia medi, q est diaphanû nõ solû inuenitur in his inferioribus, sicut mediã alioru sensu, sed, etiã in cœlestibus, q quãto simplicius & purius est, tantò perfectius per ipsum fit visio. verû quia diaphanum est mediũ in auditu, & in odoratu, sicut, in visu, ideo ex hoc non possumus concludere nobilitatem visus super alios sensus, propterea sequitur quarta via.

Quarta via sumitur ex nobilitate visionis. quæ actus purè spiritualis, eo q ad ipsã nõ cõcurrit aliquis motus aut mutatio realis: nec ex parte obiecti, qm obiectû non causat, nisi speciè intentionalè, nec ex ea parte medi, nec organi, quoniã illa species tãtû intentionaliter immutat & mediũ & organum. In aliis autè sensibus, semper inter-

interuenit aliqua mutatio realis, siue ex parte obiecti siue ex parte medi, siue ex parte organ, vt declarauimus in li. 2 de anima. Item visio se extendit ad superiora corpora & inferiora, actus aut alioru sensuum solum ad inferiora. item magis tristatur homo priuatione huius actus: & magis delectatur positione sua circa obiectum proportionatum. Pater ergo ex his omnibus excellentia & nobilitas visus super omnes alios sensus.

Quantum ad secundum dico quod facit magis scire per se. Dico per se ad differentiam auditus, qui magis facit scire per accidens, in scientia quæ habetur per doctrinam, vt diximus in lib. de sensu & sensato. Quod quidem sic intelligendum est. Auditus non confert doctrinæ nisi ex aliquo, q est accidentale obiecto audibili. vt audibile est non enim vox ista homo, vel lapis habet ex se, q fit representatiua conceptuum, sed ex instituto humano, quod quidè accidit voci vt vox est. Quia igitur voces audibile, magis quam alia sensibilia. puta colores, aut odores, iudicantur esse promptiores & magis accommodatæ ad manifestandum conceptum. ideo dicitur auditus magis deseruire scientiæ quæ habetur per doctrinam, per accidens tamen, quia non ex suo obiecto, sed ex instituto humano, quo ordinatum est, obiectum auditus esse manifestatiuum conceptuum.

Hanc igitur conclusionem scilicet visus magis facit scire per se. sic probò. Magis deseruit priori scientiæ, quæ est illa quæ habetur per inuentionem. Doctrina enim vltimatæ supponit inuentionem & non econuerso, ergo & c. Quod autem magis deseruiat inuentioni, probatur ex Aristò. in tex. cum dicit, causa autem est, quia hic maxime sensu nos agnoscere facit, sup què tex. B. Tho. fundat duas præminentias visus. Prima est, quod obiectû suũ certius cognoscit propter suam maiorem spiritualitatè, ergo magis deseruit scientiæ quæ importat certitudinem cognitionis. secunda est, quia per ipsum plures rerum differentias cognoscimus. nisi enim fuisset visus, de cœlestibus & metaphysicalibus nullam habuissèmus notitiam, vnde & plato in Timæo inquit rerum sublimium notitiam, oculi nobis attulerunt:

Quântum ad tertiu aduerte q sic distinguèdû est. Homo dupliciter cõsideratur primò vt animal, secúdo, vt homo. vt animal, magis diligit tactû & gustû, his enim seruat

vita ex 2. de anima. & animal est animal primò & propter tactum, vnde homo appetens seruari in vita, præeligit ex cæcari quam comburi, combustio enim tactum destruit. At homo autem magis diligit visum, quoniam vt homo intellectiuus est, & scire desiderat, & quoniam visum magis deseruit scientiæ, vt probauimus: ideo homo vt homo magis diligit ipsum, & in hoc proposito philosophus adduxit illam propositionem, ipsum videre præ aliis eligimus. Præposuerat enim q̄ omnes homines & homines, natura scire desiderat, ex quo bene sequitur, q̄ homo vt appetens scire, magis diligit visum, eo q̄ per ipsum certius & plura quam per alios sensus cognoscit, vt declaratum est.

Quantum ad quartum aduerte duo dubia, primò est circa illud, q̄ visus facit magis scire, nam videtur aliquibus, quod tactus faciat magis scire, eo q̄ videtur esse magis cognoscitiuus quàm visus intensiue & extensiue, intensiue quidem, quoniam sensus certissimus est perfectissimè cognoscitiuus. Sed vt dicit philosophus in 2. de anima, tex. 3. 4. hunc sensum tactus certissimum habemus ergo &c. Præterea sensus tactus in nobis maxime, deseruit intellectui, nam dicit philosophus in 2. de anima, tex. 3. 4. In genere hominum secundum tactum, ingeniosos esse, & non ingeniosos iudicamus. Duri enim carne, inepti mente, Molles autem, bene apti, ergo videtur esse magis cognoscitiuus, extensiue autem, quoniam per tactum plures contrarietates cognoscimus scilicet calidi & frigidi, humidi & sicci, duri & molles &c. Visus autem est tantum vnus primæ contrarietatis sub colore, ergo per tactum plura cognoscimus.

Respondeo, nego tactum esse magis cognoscitiuum intensiue, quoniam comparando ipsum ad alios sensus in homine, non est certissimus, sed visus est certissimus ex sua maiori immaterialitate. Ad dictum philosophi dico quod non comparat tactum ad alios sensus in homine, sed tactum hominis ad tactum aliorum animalium sicut eodem tex. comparauit odoratum hominis, ad odoratum, aliorum animalium, item nego, quod tactus magis deseruiat acturi intellectus est actu tangendi, vel ex obiecto tangibilia. Ad dictum philosophi dico, quod non debet intelligi homo ingeniosus, vel non ingeniosus exactu, nisi pro quato bonitas tactus arguit nobiliore complexionem & nobiliore naturam sensitiuam, quæ perfectius confert animæ intellectiue, pro hoc statu in quo sine phantasmata nihil intel-

lig t,

ligit, visus autè dicitur esse deseruiens magis intellectui, p̄ quanto cognitio nostra intellectiua pendet a cognitione sensitiua, & maximè ab eo, quod est per visum. Similiter nego quod tactus sit magis cognoscitiuus extensiue, nam licet per tactum cognoscamus plures contrarietates sui obiecti, suum obiectum est minus vniuersale, quoniam qualitas tangibilis inuenitur solum in generabilibus; obiectum aut visus inuenitur etiam in generabilibus, propter quod constat visum esse vniuersaliorem & communiorem sensum ex obiecto.

Secundum dubium est contra illud, quod visum magis diligitur, & probatur quod magis diligitur tactum. Magis odimus oppositum tactus, idest destructionem tactus, quam oppositum visus, ergo magis diligitur tactum, quàm visum, consequentia probatur per regulam Aristi in secundo libro priorum, vbi dicitur, magis eligendo, magis fugiendum opponitur. Antecedens verò patet, quoniam cum opposito visus stat vita, non autem cum opposito tactus.

Respondeo dupliciter. Primò quod argumentum concludit considerando hominem vt animal est, non autem considerando hominem vt homo est, idest, vt cognoscitiuus est, vt diximus in corpore quaestionis. Secundo dico regulam illam non esse veram, nisi quando vnus bonus eligendum non includit alterum. v. g. quia fama non includit diuitias, si proponatur, quid est magis eligendum & quid magis diligimus naturaliter, an famam, an diuitias Respondetur, quod famam, quoniam magis odimus oppositum famæ, quàm oppositum diuitiarum. si autem vnus non includit alterum, regula non valet. v. g. si proponatur Quid est magis eligendum, an sane viuere, an absolute viuere. Respondetur quod sane viuere, quoniam viuere commune, est sane viuere, & infirmiter viuere, & tamè non est verum, quod magis odiamus oppositum bene viuere, quàm opposito viuere, quoniam cum opposito bene viuere, idest cum male, aut infirmiter viuere, stat viuere, non autem cum opposito viuere, quod est mori, stat cum viuere, & quoniam in proposito visus includit tactum, vbi enim est visus, ibi est tactus, & non econuerso, non sequitur, quod & si magis diligitur visum quam tactum, quod magis odiamus oppositum visus, quoniam cum opposito visus stat tactus, & vita, non autem cum opposito tactus stat visus & vita. Hæc de præsentia quaestio dicta sunt.

PRIMI METAPHY:

Questio. 5. si in brutis est prudentia.

Et propter hoc alia quidē prudentia sunt, alia verō
disciplinabiliora. In prologo.

Circa hanc quæstionē duo inuenio, in vno omnes cōcordāt, in alio discordare videtur. Ant. And. à B. Tho. illud in quo omnes cōcordāt est, quod in brutis datur prudentia non quidē proprie dicta, quoniam illa ex 6. libri ethico. est cū discursu, & est bene consiliatus, consilium autē est quædam inquisitio de contingentibus agendis, hæc autē non possunt esse in bruto, quoniam caret ratione, est autē in bruto prudentia metaphorice dicta, quæ dicitur esse naturalis extirpatione de convenientibus prolequēdis, & nociuis vitā dis. Illud autē in quo discordare videtur B. Tho. & Ant. And. est, an talis prudentia sit circa ea, ad quæ bruta naturaliter & determinate inclinantur, puta, an dicatur formica prudēs, quæ in æstate cōgregat grana pro hyeme, & apes mellificat & ouis fugit lupū, & lactat agnū. Ad huiusmodi enim naturaliter inclinatur, & agūt sine errore. Vel an sit circa ea respectu quorū bruta possūt aliter se habere. Pura, licet formica naturaliter inclinatur ad congregandū grana, potest in ea aportare ex paruo vel ex magno cumulo, & licet hirūdo naturaliter inclinatur ad formadū nidū, potest tamē eū locare in loco vbi sit facilis vel difficilis accessus. Quod si locat ipsum in loco difficilis accessus, dicimus ipsam esse prudentē propter maiorē natorū tutelā, & primam quidem viam videtur tenere B. Tho. in expositione text. vbi exemplificat tantū de his ad quæ naturaliter & determinate inclinatur brutū, vt agnus sequitur matrem, & fugit lupum, secundā autem viam tenet Ant. And. in q. 3. primi lib. vbi inquit, prudentia metaphorica nō dicitur esse in brutis respectu illorū, ad quæ naturaliter inclinantur, sed respectu cōtingētū, ad quæ sic se possunt habere, vel aliter. Puta quæ formica reponat grana in hoc, vel in illo loco, quæ assumat ex hoc vel illo cumulo, quæ aranea faciat tela, vbi est maior copia mularū, hæc est opinio. Ant. And. quā tamē aliter non probat. Sed contra sententia B. Tho. arguit dupliciter, verū antequam solua argumenta sua, aduēte duo.

Primū est, si Ant. Andr. cōsiderasset, quod sicut bruta naturaliter & determinate in fines suos inclinantur, & redit in illos, sic naturaliter inclinatur ad media, quib⁹ cōsequuntur tales fines, nec respectu medierū, sicut nec respectu fi-

QVÆSTIO V.

72

nium est in brutis aliter & aliter se habere (nā hirūdo semper facit nidum, vbi naturali instinctu cognoscit esse maiorem natorū tutelam, & aranea semper facit tela, vbi extirpat crebriorem & faciliorem capturam mularū, & tales prudentias ponimus naturales, eo quod cōsequuntur naturā, prudentia vero proprie dicta ponimus ex lib. 6. ethico. esse habitum acquisitum circa agibilia bene disponenda) non laborasset arguere contra B. Tho. nā licet B. Tho. hic exponens nō exemplificet, nisi de finibus, tamen intelligit etiam de mediis, vt potest haberi ex secunda secundæ. q. 47. art. 1. ad tertiu, quod erat tale, prudentia magis conuenit naturæ humanæ quàm naturæ brutorum. Sed bruta animalia habent qualdam prudentias naturales, vt patet per philosophum in 8. de historiis animalium, ergo prudentia est naturalis sequitur responsio. Ad tertium dicendū, quod etiam in brutis sunt determinatæ viæ perueniendi ad finē, vnde videmus, quod omnia animalia eiusdem speciei, similiter operantur, sed hoc non potest esse in homine propter rationem, quæ cum sit cognoscitiua vniuersalium, ad infinita singularia se extendit, hæc B. Tho. ex quibus dicitur quod in brutis ponit prudentiam respectu viarum determinatarum, quæ non possunt intelligi, nisi vt media, patet igitur quod secundum mentem B. Tho. ponitur prudentia in brutis, & circa finem, & circa media ad finem.

Secundū est, quod in prudentia metaphorica non est necesse istas cōditiones realiter & formaliter seruari, s. memorari præterita, providei de futuro, & ex his procedere ad operandū. Hæc enim sunt propria ratiocinantis sed sufficit, quod saluentur imitatiue in hoc sensu, quod quædam animalia ita procedunt in operationibus suis, ac si memorarentur de præteritis, & præviderent futura, & quoniam operantur sicut homo prudens, dicitur esse prudentia.

His præmissis intēdo soluere argumenta Ant. And.

Primū est. Prudentia est providentia de futuris ex memoria præteritorum. Sed formica generata in æstate non recordatur hyemis: quia nunquam vidit hyemem. & tamē colligit grana, ergo prudentia non est in bruto, respectu eorum, ad quæ habet naturalem instinctum.

Respondēdo. Maior nō verificat de prudentia metaphorica, nisi imitatiue, vt exposui & id consonat B. qui in 3. de anima exponēs rex. 15. 6. dicit formicæ congregantes in futurū providētes, non prævident futurū, sed imaginantur actus

præsentibus, qui ordinantur ad sustentationem suam magis ex naturali inclinatione, quam apprehensione futuri. Præterea, dico quod si argumentum aliquid valet, concludit quod prudentia in bruto est respectu mediiorum, quod nos non negamus, sed negamus quod sit tantum respectu mediiorum.

Secundum est, prudentia ex 6. ethicorum est habitus consiliatus. Consilium autem non est de fine, sed de his quæ sunt ad finem, quæ possunt aliter & aliter se habere. ergo prudentia in brutis ponenda est, circa talia, quæ possunt sic & aliter agere, & non circa ea ad quæ naturaliter inclinatur, quia huiusmodi non sunt contingentia, sed necessario se habent ad illa.

Respondeo. Antecedens non seruatur, nisi in prudentia proprie dicta. In metaphorica autem non seruatur, nisi imitatio in hoc sensu. Sicut prudens se habet intelligendis mediis optimis ad consequendum finem, quæ tamen possunt aliter se habere, sic formica se habet circa media, sibi tamen determinata à natura, quibus consequitur finem suum. & sic concedo quod prudentia in bruto est circa media ad finem, quæ tamen non sunt eiusdem rationis cum mediis humanis ut diximus. Sed ex hoc non sequitur quin etiam sit circa ea ad quæ naturaliter inclinatur brutum, unde negatur hæc consequentia, ea ad quæ brutum naturaliter inclinatur, non sunt contingentia, sed necessario se habent ad illa. ergo circa illa non est prudentia, hæc inquam consequentia non valet, nisi in prudentia proprie dicta. quoniam est habitus consiliatus, & aduerte quod Anr. And. respo. dens ad tertium in oppositum, ponit prudentiam in bruto, circa ea ad quæ naturaliter inclinatur, unde videtur sibi met. contrarius. sic enim inquit, quis videns lupum statim apprehendit inimicitiam lupi. & hoc modo potest habere actum prudentiæ circa talia. scilicet fugiendos vel prosequendo. hæc ille. Hæc pro præfenti quaesito dicta sunt.

Questio 6. si & quomodo experimento fit ars & scientia.

Hominibus autem ars & scientia per perimentum euenit. In prologo.

Circa hæc, quæ quinque agenda sunt. Primo ponit aliquæ distinctiones. Secundo aliquæ conclusiones. Tertio declarabitur in quo discordat Thomistæ & Scotistæ. Quarto declarabitur ad mentem philosophi quomodo ex experimento generatur ars & scientia. Quinto solua quædam dubia.

Quantum

Quantum ad primum aduerte tres distinctiones

Prima cum in arte & scientia considerentur principia & conclusiones, quæ deducuntur ex principiis. propositio philosophi potest verari circa utrumque, quærat, an experimento generetur notitia principiorum & conclusionis, an aliter tantum.

Secunda cum in principiis & conclusionibus seruetur notitia terminorum incompleta, & notitia propositionum completa, potest quaeri, an dictum philosophi verificetur de utraque notitia.

Tertia causa cognitionis est duplex, quædam principalis, in qua fundatur notitia scientifica, quædam depositiua & inuatiua, quæ quidam dicunt occasionalem vel instrumentalem.

Quantum ad secundum ponuntur & probantur 4. conclusiones. Prima omnis cognitio sensitiua interior, & omnis intellectiua, ortum habet à sensu exteriori. Prima pars manifestata est à nobis in 3. de anima. ubi declaratum est sensum interiorem non immutari nisi prius immutato sensu exteriori, nam sensus communis est terminus sensationum exteriorum & phantasia seruat species sensatas. & cogitativa vel estimatiua elicit ex sensato, non sensatum. & memoria seruat speciem non sensatam. & propterea dicuntur sensus interiores, quia supponunt exteriores in actibus suis. Secunda autem pars sic declaratur. Omnis cognitio intellectiua vel est per inuentionem, vel per doctrinam. Si per inuentionem, necesse est rem intelligibilem mouere in intellectum, non potest moueri, nisi per suam speciem, aut aliter. non potest esse huiusmodi species sine phantasmate. quoniam ab eo abstrahitur per intellectum agentem, ut declarauimus in 3. de anima, non potest esse phantasma sine sensatione exteriori, etenim secundum Aristot. phantasma est motus factus à sensu exteriori secundum actum, ergo non potest esse notitia intellectiua per inuentionem, sine sensu exteriori. Et de hac proprie verificatur illud. Nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Quod quidem multa habet latitudinem, quoniam sufficit, quod fuerit in sensu vel per se, ut color per suam propriam speciem, vel per partes, ut mors aureus, vel in quo simili, ut antichristus, vel in suo affectu, ut intelligentia, quæ cognoscitur per motum, vel in suo opposito, ut priuatio quæ cognoscitur per habitum, ut quando per rectum cognosco obliquum, & per lucem tenebram, & per bonum malum, & per compositum simplicia, si per doctrinam probatur idem. Nam impossibile est adiscere doceri

doceri nisi per aliquem sensum, & precipue per auditum apprehendat sibi proposita signa à docente, quæ instituta sunt ad docendum, & ad res significandas, vnde cæcus non potest doceri de coloribus, nec surdus de sono, propterea dicit philosophus in prologo. Adiscunt autem quæcunque, cum memoria habet sensum scilicet auditum.

Secunda, Tam in scientia quam in arte, necessaria est noticia sensitua, ad habendam notitiam incomplexam de terminis ex quibus componuntur principia & conclusiones, vtrum autem hæc notitia sensitua sit experimentalis, dicemus infra. Veritas huius conclusionis pendet ex præcedenti. si enim omnis cognitio intellectiua pendet à sensitiua, ergo & ista. Præterea, si intellectus debet concipere per notitiam incōplexam, quid totū, quid pars, quid homo, quid risibile, est necesse ipsum actuari & moueri ab aliqua specie intelligibili, quæ non potest fieri sine phantasmate & hoc non potest fieri sine sensu exteriori, ergo &c. præterea philosophus in 1. poste cap. 3. docens quomodo non omnia sunt demonstrabilia, ponit statum in primis principiis de quibus dicit. Ipsa quidem cognoscimus in quantum terminos cognoscimus &c. Sed prima terminorum cognitio, nõ est ab intellectu, quonia si nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu, ergo hæc cognitio terminorum incomplexa, prius fuit in sensu quam in intellectu.

Tertia, vt habeatur notitia complexa, tam de principiis quàm de conclusionibus vtilis, & coadiuuans, est frequentata cognitio sensitua & experimentalis de eodem complexo. Hanc conclusionem vt sonat omnes comunititer concedunt, quonia experimur, quod quado cognoscimus in singularibus extra anima terminos cōiungi vel disiungi, sicut sæpe videmus, citius & firmitus intellectus illi complexo assentit, verbi gratia, quia sensu experimur totalitatem & maioritatem respectu partium semper coniungi, statim assentimus huic complexo. Omne totum est maius sua parte. & quia experimur lapidem & motum deorsum coniungi, ideo intellectus huic conclusioni assentit, lapis naturaliter mouetur deorsum. Inde prouenit, quod intellectus cum difficultate assentit his, quæ parum sensibilia sunt, eo quod non adiuuatur nec solidatur suo naturali principio, quod est experimentalis cognitio.

Quarta, cognitio experimentalis nõ est principalis causa scientiæ & artis, sed deductio conclusionis ex principiis suis per

per demonstrationem. Prima pars sic manifestat: quonia conclusio scientiæ ex 1. poste, est vniuersalis & demonstrabilis, non habetur scientia de ea, nisi deducatur per demonstrationem. Demonstratio autem non est ex singularibus sensatis, sed ex primis veris &c. sequitur ergo de hac conclusione. Reubarbarū purgat cholera, non habetur scientia, nisi deducatur à principis intrinsecis & cognoscatur virtus, à qua talis effectus procedit, & sic patet prima & secunda pars huius conclusionis, inde prouenit, quod hecipientes deducere conclusiones, & reducere ad sua principia, sed solo sensui insistant, non scientes, sed experimentatores dicendi sunt. Dicemus ergo experimentum non esse generatum in scientia, sed inductiuum & confirmatiuum; & in hoc sensu accipiendum est dictum philosophi cum dicit. Hominiibus autem scientia & ars per experimentum euenit scilicet inductiue & confirmatiue, sed non principaliter, quoniam scientia non à sensu, sed ab intellectu est principaliter, vnde aliqui sic exposunt dictum philosophi, hominiibus sit scientia per experimentum id est post experientiam, quoniam prius habitum experimentum confirmat intellectum in assensu; & tu aduerte quod in his conclusionibus communiter concordant commentaria & scolastica & Thomista.

Quantū ad tertium aduerte quod in secunda & tertia conclusione Scotista & Thomista concordant in eo sensu, in quo posita sunt. Mouet tamen dubia contra eas, & primo contra secundam, Quæritur, si illa cognitio sensitua necessaria pro habenda cognitione intellectuua incomplexa terminorum debeat appellari experimentalis.

Quantū ad hoc, Scotista vt patet in q. 4. An. And. in sua prima conclusione: ponit indifferenter talē cognitionem necessariam esse sensitua, seu experimentalem, ita quod super hoc nõ faciūt vim. Thomista autem nõ admittunt illic proprie seruari experimentū, quonia vt dicemus in dubio, sequenti, experimentū proprie dicit cognitionem complexam scilicet cōferendo vnū alteri, puta Reubarbarū cholere. Terminū vero incōplexū, vt incōplexū, cognoscit cognitione incōplexa, sicut complexus complexa, ergo ibi non cadit experimentū proprie dictū. & propterea dicunt Thomista, quod illic requiritur multiplicata apprehensio termini incōplexi in parte sensitua, & illa videtur sufficere, quoniam cognitio incomplexa terminorum, requisita ad cognoscendum

gnoscendū principia cōplexa, nō est notitia perfecta quid rei terminorū, sed est notitia confusa parum excedens cognitionem quid nominis. Ad talem autem notitiā habendam oportet frequentē cognitionē sensitivā precedere. Quia vero homini cognitio est cōfusa, ideo nō est necesse concurrere experimentum, quod complexiōnem terminorum includit, vt declarabitur. Hęc est mens Thomistarum, circa suprapositam cōclusionem secundam. Contra tertiam cōclusionem mouent dubium vtrum illā cognitio experimentalis, requiratur solum, vt utilis & adiuuans an etiam vt necessaria.

Anto. And. in q. 1. In cōclusionē 2. & 4. dicit quod licet sit utilis non tamē necessaria Thomistę autē tenent, quod est utilis & necessaria, sic ergo procedā Prius firmabo viā nostram deinde solū rationem Ant. And.

Quantum spectat ad viā nostram. aduerte primo, quod experimentum est cognitio sensitiva complexa, eo quod est collatio multorum particularium. Nam dicit philosophus in tex. quod experimentum est cognoscere hanc herbā curasse Socratē & Caliam, & multos singulares ergo manifeste patet quod experimentum est notitia sensitiva complexa, & per consequens deseruit notitię intellectiue complexę, tam principiorū quā cōclusionū. Quod autē huiusmodi notitiā nō solū sit utilis, sed & necessaria probatur. Nā oportet assignare aliquid motuū & determinatiuū intellectū, ad formadā hęc. vtilē propositionē. Rubarbarū purgat cholera. vel hanc, si ab æqualibus æqualia demas, quę remanent sunt æqualia. Hoc autem motuū & determinatiuum non potest esse sola notitia terminorum incōplexa, quoniam vt incōplexa non magis determinat intellectum ad hanc complexiōnem quā ad illam. Nam experimur quod habet notitiā terminorum, nisi cognoscamus sensu tales terminos coniungi in re, nescimus formare principium complexum, nam stat quod sciam quid æquare, quid demere, quid remanere: & tamen nisi per experientiam cognoscā, quod si ab his lineis bicubitis demo cubitū, remanet cubitū, & similiter ab alijs æqualibus nesciā formare hoc principiu, si ab æqualibus æqualia demas & c. Patet ergo hanc notitiā experimentalem, non solum vtilem esse, sed & necessariam.

Præterea. Cum particularia extra animā incōplexa & vniuersale intellectu complexū sint duo extrema & ad al-

terum.

rerum nō perueniatur, nisi per mediū, vt declarat Comē. in lib. de sensu & sensato, hoc mediū non potest inueniri, nisi ipsa cognitio sensitiva complexa, quę frequētata dicitur experimentalis, nam incōplexa cognitio sensitiva terminorū, nimis distat ab vniuersali complexo, eo quod non determinat intellectum, magis ad hoc complexum, quā ad illud. Igitur necessaria est & non solum utilis cognitio experimentalis, vt intellectus habeat notitiā de principijs & cōclusionibus.

Nunc superest soluere responsionem Ant. And. Arguit enim sic. Intellectus conceptus modo præposito terminis simplicibus potest virtute propria ipsos cōponere, vel diuidere, ita quod conceptus tales complexi si sint primorum principiorū cognoscuntur esse veri. lumine naturali intellectus: quia principia cognoscimus, inquatū terminos cognoscimus ex 1. poster. ergo cognitio sensitiva experimentalis, nō est necessaria simpliciter, pro tali notitiā complexa principiorum habenda.

Respondēdo & nego, quod intellectus sit sufficiens sua propria virtute conceptis terminis simplicibus ad cōponendum vel diuidendum hoc vel illud determinatum complexum: licet enim sit verum, quod potest absolute cōponere, vel diuidere, non tamen determinat hoc, ita quod cōstet sibi de veritate eius, nisi fuerit adiutus & determinatus cognitione sensitiva complexa frequētata, quę dicitur experimentum, dictum autem philosophi in 1. poster. hoc debet intelligi. Principia cognoscimus in quantum terminos sic coniunctos in re, vel diuisos sensu cognoscimus, vnde aduerte quod philosophus non intendit excludere cōclusionem complexiōnem minorum, sed resolutionē ad aliud principiu vniuersale, vt in hoc distinguantur principia demonstrationis & e conuerso demonstrabilis, quoniam cōclusio per medium prius cognoscitur, hęc autem per solam cognitionem sensitivam experimentalem & lumine naturali intellectus agentis.

Quantum ad quartum aduerte quod philosophus arbitratur ex sēlatione alicuius, fieri memoria ex multis memorijs eiusdē rei fieri experimentū, ex multis experimentis fieri vniuersale, nā se habet vniuersalis propositio ad multa experimenta, sicut cōclusio inductionis ad inductionē, verbi gratia prius video hoc rubarbarū purgare cholera. Secundo, video quod in multis infirmis idē operatur. Tertio ex his cōcludit.

concludo quod est calor purgatiuum. 4 ex multis experientis facio in intellectu hanc vniuersalem, omne reu, barbarum purgat choleram, & hic incipit scientia & ars verum quia non contentatur intellectus. deducere conclusionem solum ex singularibus. sed conatur reducere eam in causam inprincipalem, ex qua prouenit talis effectus (purgat enim cholera ex sua naturali proprietate) ideo ars & scientia proprie & principaliter acquiritur ex tali reductione in causam, & sic patet, quod inchoatiue & inquisitiue ars & scientia. fiunt experimento. essentialiter autem ex resolutione in causam rei scitæ. Confirmariue iterum per editionem ad sensum. Experimentum enim quod postquam conclusio ex causis propriis deducta fuerit, confirmamus eam exemplo sensibili, vt suffragante sensu, intellectus facilius & firmitus concludi deductæ assentiat. patet ergo, quod initium artis & scientiæ est sensus, principale vero productiuum est intellectus inquirens causas rei scitæ Confirmatiuum autem iterum est sensus. Vnde videmus quosdã qui propter veras & subtiles rationes non inclinantur ad assensum conclusionis. & tamen sensibili exemplo adducto, facile illi acquiescunt. Quod tamen in eis prouenit, propter debilitatem ingenij. De quibus inquit philosophus in 2 lib. metaphisicæ, text. 15. Alij verò, si non exemplariter eis proponatur non acquiescunt.

Quantum ad quintum aduerte, quod contra determinationem factam tria insurgunt dubia.

Primum est, quia non videtur verum artem & scientiam generari ab experimento, quoniam incertum & fallax non potest generare id, de cuius ratione est certitudo sed experimentum est incertum & fallax, propter variationem & diuersitatem singularium. Ars autem & scientia dicunt certitudinem, quoniam in hoc distinguuntur ab opinione, ergo &c.

Respondeo licet incertum non generet essentialiter certum, quoniam causa esset ignobilior suo effectui, tamen potest generare inchoatiue & inquisitiue, vt declarauimus. Dat enim experimentum viam intellectui inquirendi causam & principium necessarium, à quo principaliter generatur ars & scientia & aduerte quod omnia argumeta, quibus solet probari experimentum non generare artem & scientiam, ex eo quod experimentum dicit quia & ars dicit propter quid sed quia, non manifestat quid aliter minor cognitio causaret perfectionem, & ex eo quod causa productiua, esse imperfectior suo effectui, &

ex

ex eo quod ex multis, non potest inferri omne, aliter committeretur fallacia consequentis. Omnia inquam hæc argumeta concludunt, quod experimentum non est causa essentialis & principalis artis & scientiæ, non autem quin sit causa iniciatiua & occasionalis. Vnde nego quin ipsū, quod manifestet iniciatiue ipsum quod & eodem modo causa imperfectior occasionaliter & instrumentaliter, potest producere effectum perfectum: & ex multis probabiliter potest inferri omne, quando non datur manifesta instatia, non autem potest inferri necessario, & essentialiter vnde quando ex multis experiētis inferitur vniuersalis conclusio, est illatio probabilis, & occasionalis.

Secundum est. Dubitatur si propositio philosophi quia dicit hominibus autem scientia & ars per experientiam, intelligenda est vniuersaliter: in indefinito, videtur quod non debeat intelligi vniuersaliter, Nam si non posset acquiri aliqua ars & scientia sine experimento. sequitur quod omnis artifex & scies esset expertus, quod est contra philosophum in litera: quod dicit, expertos magis proficere videmus, sine experientia rationem habentibus, consequentia autem patet quoniam in quocumque præcedit experientia: ille est expertus, sed per se in quolibet artifice & sciente procedit experientia generatiua vniuersaliter artis & scientiæ. ergo &c.

Respondeo solet distingui de arte & scientia, quia aut habetur per inuentionem aut per doctrinam, si per inuentionem conceditur, quod vniuersaliter generatur experimento, cuius fundamentum positum est in corpore quæ sit in conclusione 2. & 3. si per doctrinam, solet distingui, quoniam in habitu acquisito per doctrinam possunt esse aliquæ conclusiones, quæ possunt esse adiscenti certæ per solam doctrinam, quæ adiscit reducere tales conclusiones in sua propria principia et remota experientia. v.g. In scientia medicina, istæ conclusiones possunt esse certæ adiscenti, per solam doctrinam assignatæ causam æstas calida & sicca proficit flegmaticis. Hyemis frigida & humida proficit cholericis, & ea quæ prima est quoniam caliditas & siccitas æstatis. temperat humidum frigidum flegmatici Causa autem secunda est quoniam frigiditas & humiditas hyemis temperat calidum siccum in cholericis. Quædam autem sunt conclusiones in prædicto habitu, quæ per solum doctorem assignantem causam, non possunt fieri certæ adiscenti, nisi firmentur experientia, v.g. In scientia medicina habetur quod piper nigrum sumptum in magna quantitate constipat: in parua quantitate laxat

laxat

laxat vtrū. De hac quidē cōclusionē, & multis aliis simili-
bus, nūquā certus est adicēs quātūcūque audiat, vel legat
in lib. causam huius, nisi accedat experientia. Dico igitur
ad dubiū q̄ propositio philosophi intelligitur vniuersali-
ter, quo ad sciētā & artē habitam per inuentionē, non au-
tem quo ad acq̄sitam per doctrinam, nisi respectu con-
clusionū, quæ nō possunt certificari, adicēti, nisi in pueniē-
te experientia. Ad argu. autem suadatum super dictam il-
lud philosophi, expertos magis Proficere videmus &c. di-
co q̄ verificatur illud dictum de arte & scientia per do-
ctrinam, & respectu conclusionum, quarum certitudo nō
habetur nisi accedente experientia.

Tertiū est si quādo ars & scientia acquirūtur p̄ inuen-
tionē, necesse est vt semper acquiratur p̄ experimentum,
& videtur q̄ nō nā si quis semel tantū viderit, quomodo
triangulus habet tres æquales duobus rectis, vel quomo-
do contingit super lineam datam, triangulum constituere
æquilaterum per certitudinem cognoscer semper sic esse,
ex cōsequenti de hac cōclusionē triangulus habet res &c.
habebit scientiam, & non per experimentum, quoniam
non sit experimentum per vnā sensationem, vel per vnā
memoriam tantum, sed per multas, vt dicit philoso-
phus in textu, ergo &c.

Respondeo, dico q̄ sēper requiritur experimētū. Sed ad-
uerte, q̄ est duplex scilicet formale & virtuale, formale est
q̄ sit ex pluribus sensationibus eiusdem rei, & multis me-
moriis eiusdem virtuale autē est, q̄ sit vnica sensatione & vnica
memoria, quæ licet in se sit vnā tātum æquualet ta-
men multis nam sunt quādā res adeo stabiles: q̄ semel vi-
disse quomodo se habent, est semper vidisse, sicut & mo-
tes diurnus completur 24. horis. q̄ dies æstatis sunt lon-
giores, q̄ hiemis breviores. Quādā autem sunt adeo va-
riabiles, q̄ nisi multiplicet earū sensationes, respectu eius-
dē effectus, parua aut nulla potest haberi de eis certitu-
do & tales sunt rerū inferiorū natura. In primis sufficit
experimētū virtuale. In secundis autē requiritur formale,
& quoniā in gradu primo reponūtur mathematica, ideo
in eis sufficit experimētū virtuale. In naturalibus autē. re-
quiritur formale. & per hoc patet quid dicendum sit ad
argumētum. Tu igitur tene, quod in omni arte & scientia
per inuentionem necessarium est experimentum, aut vir-
tuale aut formale. Hæc de præcepti quæstio dicta sint.

Quæstio

Quæstio 7. si omnis actio est circa singulare.

Actus autem & generationes omnes circa singularia
sunt. In Prologo.

Circa hanc quæstionem tria agenda sunt. Primò ponū
tur aliquæ distinctiones. Secundo aliquæ conclusio-
nes. Tertiò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte duas distinctiones, pri-
ma est, actio potest dupliciter considerari. Primò vt respi-
cit agens, à quo egreditur. Secundò vt respicit obiectum,
circa quod est, & quidem propositio philosophi ventillā-
da, est de actione vt respicit obiectum, nam quoad agens
sive distinctione & absolute, constat quod omnis actio est
ab agente singulari, vnumquodque enim agens est agens,
in quantum est actu. In tantum est actu in quantum habet
esse, esse autem est primo & per se rei singularis, nam vni-
uersale, vt declaratur in lib. 7. contra Platonem, non existit
nisi in singulari. 2. distinctio est hæc, actio est duplex, scilicet
immanens, vt actio intellectus & voluntatis, & actio sen-
sus & appetitus sensiu. & actio transiens, & de hac distin-
ctione acturi sumus in lib. 9.

Quantum ad secundum, considerando actionem, respec-
tu obiecti, pono tres conclusiones.

Prima conclusio. Actio prima & directa intellectus, non
est circa singulare, nam obiectum intellectus est ipsa natu-
ra vniuersalis, abstracta à conditionibus individualibus,
sive ipsum q̄ quid est, vt manifestauimus in 3. de anima,
& non est circa singulare, nisi secundo & reflexe, vt ma-
nifestabimus in septimo libro huius scientia, quando que-
remus vtrum singulare sit intelligibile. De actione autem
voluntatis, patet quod cum sequatur apprehensionem in-
tellectus, est circa bonum simpliciter, vt declarauimus in
tractatu de potentia appetitiua in 3. de anima. & quoniā
de hac cōclusionē non est dubium apud Thomistas, ideo
pertransio.

Secunda cōclusio, Actio sensus nō est circa hoc vel il-
lud singulare, vt circa suū primū & p̄ se obiectū; nā obie-
ctū visus est color vniuersaliter sumpt⁹; & son⁹ est obie-
ctū audit⁹, vt declarabit in q. sequenti, in qua manifestabit,
quomodo natura cōmunis, est obiectū tā in sensu q̄ in in-
tellectu, licet alia & alia ratione, & alio modo sensus artin-
gat vniuersale, q̄ intellectū. Hæc igitur cōclusionē videbis

Metaph. Iauel.

c

resolutā in q. sequenti. ideo suffine. de a^one appetitus sensitiui est idē iudicium, quoniam sequitur apprehensionem sensus determinatio igitur quæ fiet in q. sequenti, de actione sensus, extendetur ad actionem appetitus sensitiui.

Tertia conclusio. Actio trāsiens de qua proprie intendit hic philosophus, est per se circa singulare, nec verificatur de vniuersali nisi mediante singulari in quo habet esse natura vniuersalis. & hæc conclusio sic probatur nullū singulare existit vt in subiecto, nisi in aliquo singulari. nullū enim, vniuersale est subiectum accidentis, nisi ratione alicuius singularis, sed omnis ratio trāsiens est singularis, vt hæc edificatio, hæc sanatio ergo vt in subiecto, non existit nec recipitur, nisi in aliquo singulari, recipitur autem in eo circa quod est, vt sanatio in sanabili, motus in mobili 3. Phy. ergo est semper circa singulare, sumendo ly circa, subiectiue, & nō tantum obiectiue, quod ideo dico, quoniam licet intellectio sit circa vniuersale obiectiue, est tamen in intellectu subiectiue, prout intellectus singularis est. Quantum ad tertium aduerte quod contra hanc 3. conclusionem sunt quædam argumenta satis apparentia, quæ soluere debemus.

Primum est Arist. in 2. phy. c. de causis, docet reducere effectum singularem in causam singularem, & effectum vniuersalem in causam vniuersalem. & exemplificat in actionibus trāseuntibus ergo est aliqua actio singularis, & aliqua vniuersalis, puta generatio Sortis, & generatio hominis. Sed sicut actio singularis est circa singulare, sic actio vniuersalis circa vniuersale, non ergo omnis actio est circa singulare.

Respondeo, & dico quod philosophus per causas vniuersales potest intelligere vniuersales in causando, sicut est Deus & intelligentia, & cælum, & per effectum vniuersalem, ipsum esse quod supponitur cuiuslibet superaddita perfectioni.

Item potest intelligere vniuersales in prædicando, similiter effectum, & id est, magis ad mentem suam. Sicut enim hic edificator agit hoc edificium, sic edificator agit edificium. Sed aduerte, quod hæc vniuersalitas non est realis, sed rationis, attributa per intellectum edificatori & edificio in communi, vnde non datur actio illius causæ vniuersalis, nisi respectu causæ particularis, & effectus particularis, non enim hæc est vera edificator edificat, nisi quia hic edificator hoc edificium edificat. Dico ergo quod philosophus docuit reducere effectum vniuersalem secundū prædicationem, in causam vniuersalem secundum prædicationem. &

& non effectum vniuersalem secundum rem, in causam vniuersalem secundum rem, & in hoc sensu aeternatum est, actiones omnes transeunt, non esse circa vniuersale, sed circa singulare.

Secundum est, dicit Auic. in 1. lib. sufficientiæ quod natura intendit producere speciem, ergo productio terminatur ad vniuersale, species enim dicit naturam.

Respondeo. Dicitur Auic. sic debet intelligi, natura intendit producere speciem, non quidem per se subsistentem, sic enim argumentum concluderet: sed intendit, mediante indiuiduo productio ita tamen quod non producitur indiuiduū, nisi vt saluetur species. vnde si species rei corruptibilis, posset pperuo saluari in vno indiuiduo, nō producerentur plura indiuidua. In productione ergo indiuidui, natura pro tanto intendit speciem quia ratio, producendi indiuiduum, non est ipsum indiuiduum, sed natura specifica in indiuiduo, patet autem quod hæc consequentia nō valet, natura in productione indiuidui intendit speciem ergo species est primus & per se terminus productionis, licet enim sit primum intentum in productione, non tamen est necesse, quod sit primo productum.

Tertium est logicum sic, Sortes per se sanatur, Sortes per se est homo, ergo homo per se sanatur, ergo non per accidens, quod est contra philosophum in tex. qui dicit quod medicus non sanat hominem, nisi per accidens.

Respondeo. Ant. And. dat plures responsiones, quæ an valeat nō curo, ergo autē ad mētē B. Tho. respondeo dupliciter, Primo quod argumentū nō valet, quod ly per se, nō tenetur vniuersaliter in maiori & in minori: nā in ma. tenetur subiectē. Sortes enim per se sanatur, quia per se, in quantum hoc sanabile recipit sanitatem: in minori autem stat prædicatiue & essentialiter, quoniam hæc est in primo modo per se, Sortes est homo, & in conclusione fit trāsitus à per se prædicatiue, ad per se subiectiue. Ideo argumentum nō valet. Dico secundo quod admissio argumenti, Minor est falsa nā licet Sortes vt Sortes per se sit homo, tamen vt sanatur, non per se est homo. Accidit enim sanato esse hominē, & id videtur esse ad mentem philosophi, nam dicit in tex.

Sed Caliam, aut Socratem, aut aliquē dīctorum, cui accidit esset hominē, cui scilicet vt sanatur, accidit cui esse hominē, nā vt inq. B. Tho. exponēs, licet hæc sit per se, Socrates est homo. hæc tamē est p accidēs, curat^o vel sanatus est

homo. Quartum est, si duo sunt eadē realiter, quæcunque passio realis cōuenit vni per se, cōuenit & alteri quia passio fluit ex propriis principiis subiecti, ex. r. posse. & quorūcūque sunt eadē principia, per consequens eadē passiones. Sed vniuersale & singulare sunt eadē realiter, vt cōceditur ab omnib⁹, & corruptio ac generatio per se cōpetit singulari secundū Aristo. hic ergo & vniuersali ergo generatio ita est per se circa vniuersale, sicut circa singulare. Respōdeo, dico ad maiore ly per se, potest sumi dupliciter. Primo pro secūdo modo per se secūdo vt distinguitur cōtra p aliud, si sumitur ly per se in maiori pro secūdo modo per se, cōcedo eā, nā in hoc sensu vtraque istarū est per se, Sortes est risibilis, homo est risibilis. & cōcedo totū argumentū, nec est cōtra nos cōcedimus enim q̄ vtraque istarū est per se, sortes est generabilis. Homo est generabilis, si sumitur ly per se in ma. vt distinguitur cōtra per aliud, ne go maiore, & præcipue in his quæ non sunt idē cōuertibiles, sicut cōtingit in proposito. licet enim singulare & vniuersale sint idē realiter, nō tamē cōuertibiles, vt patet: & ideō nō incōuenit, quod eadē passio conueniat vni per se, id est, non per aliud & alteri non per se, sed per aliud, sicut homo per se id est non per aliud est risibilis. Sortes autem non per se, sed quia participat hominem, est risibilis, sic est in proposito, nam Sortes per se id est, nō mediāte alio generatur, quia singulari propriē cōperit esse. Homo autem non per se, sed per aliud, id est, mediāte indiuiduo generatur, quia homini non conuenit existere, nisi in indiuiduis, & propterea dicit Aristo. in text. quod medicus sanat hominē per accidens, id est, per aliud, quia mediante Cælia. aut Socra. qui sanatur per seipsum. Patet ergo quod argumentum non concludit, quoniam, ly per se, vt distinguitur contra per aliud in eo quod, est generari, ita conuenit singulari, quod non conuenit vniuersali.

Et aduerte quod Io. Iand. in 1. metaph. in q. 16. adeo exitur hoc arg. q̄ concedit vniuersale esse primō & per se generabile & corruptibile. Ad quod nō fuisset adstrictus, si cōsiderasset distinctionē de ly per se, sicut nos exposuimus.

Iterū aduerte q̄ Iand. ad id deductus est, quia nō cōsiderauit, quomodo stat q̄ aliquid sit per se intentū, & tamē nō per se generatur, & aliquid per se generatur q̄ tamen nō est per se intentū, nam primū verificatur de specie, & secundū de indiuiduis. Iand. autē existimauit, omne p se intentum,

intentum, per se generari, & omne non per se intentum nō per se generari, quod tamē est falsum, vt declarauimus, nā natura in generatione intendit speciem, & tamen non per se, sed mediāte in diuiduo genito, generat speciem. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

Quæstio octaua, si obiectum sensus est vniuersale, an singulare

Amplius autem sensuum, neque vnū sapientiam ponimus. cum his singulorum, id est, singularium cognitiones maxime propriæ sint. In prologo.

Circa hanc quæstionē tria agenda sunt. Primō probabitur q̄ obiectū primū, tā in sensu, quā in intellectu, est vniuersale. Secūdo declarabitur in quo stat distinctio inter obiectū intellectus, & obiectum sensus, licet vtriusque obiectum sit vniuersale. Tertio soluentur quedam dubia.

Quantū ad primū probatur multipliciter, vniuersale est se obiectū sensus, nam quo ad intellectū communiter cōceditur, Arguo igitur primō autoritate philosophi, deinde ratione. Dicit Philos. in 1. postea. sensus est vniuersalis. sentire autem singulare, & in 2. de anima, text. 63. visus non de cipitur circa colorem, quoniam color, neque auditus circa sonum, quoniam sonus, sed circa coloratum, ex quo videtur, intendere, quod sensus visus versatur non solum circa hunc vel illum colorem, sed circa colorem communiter & vniuersaliter sumptum, similiter auditus circa sonum.

Ratione autē sic, singulare est primū obiectū sensus, cū prima obiecta diuersificent potētias, & idem sensus feratur in multa singularia, puta visus in hunc & illū colorem, ergo vel erunt multæ potētia visus, sicut sunt multa singularia visa, vel videbit tantū vnū singulare, quorū vtrūque est falsum, vt patet. Præterea si singulare est obiectum sensus, ergo vel singulare in quātū hoc singulare, & hoc nō, quoniā tantū hoc singulare sentiretur, vel singulare in quātum abstrahit ab hoc, & ab illo singulari, si sic, cū illa singularitas sit quædā cōmunitas, habetur intentū ex hoc enim sequitur, quod singulare vt singulare, non est obiectum sensus.

Quantum ad secundū declarandū est, in quo sensu vniuersale est obiectū intellectus, & in quo est obiectū sensus vt seruet distinctio inter obiectū formale intellectus, & obiectū formale sensus. Aduerte igitur, q̄ stat distinctio in duobus. Primō in duplici acceptione ipsius naturæ vniuersalis. Secūdo in diuerso modo attingēdi & ferēdi in ipsa natu-

tam vniuersalem.

Pro euidencia primi aduerte quòd B.Tho.in prima secundæ.q.29.art.6.format hanc distinctionē. De vniuersali contingit loqui dupliciter.vno modo secundū quod subest intentioni vniuersalitatē, alio modo dicitur de natura, cui talis intentio attribuitur. alia est enim consideratio hominis vniuersalis, & alia hominis in eo quod homo. Si igitur vniuersale sumatur primo modo, sic nulla potentia sensitiva partis, nec apprehensiva, nec appetitiua potest in vniuersale: quia hoc vniuersale fit per abstractionē à materia individuali, in qua radicatur omnis potentia sensitiva. Potest tamen aliqua potentia sensitiva, tam apprehensiva quā appetitiua, ferri in aliquod vniuersaliter, sicut dicimus obiectū visus est color, secundū genus, non quia visus cognoscit calorem vniuersalē, sed quia quòd color fit cognoscibilis à visu, nō cōuenit colori inquantū est hic color, sed inquantū est color simpliciter. Hæc B.Tho.ex quibus elicitur, quòd licet tā sensus quā intellectus, pro obiecto habeant vniuersale, diuersa tamē ratione, quoniā obiectum intellectus est vniuersale formale, obiectum autem sensus est vniuersale, id est, natura communis, communiter & vniuersaliter considerata & non singulariter, quam naturā communem, vt sic nō dicimus vniuersale actū, hoc enim fit per intellectū, sed proxima aptitudine, est enim talis natura, cui potest intellectus intentionem vniuersalitatē attribuere.

Pro euidencia secundi aduerte, quòd licet vniuersale sit obiectum in sensu & in intellectu, tamen alia ratione attingitur ab intellectu & alia à sensu, intellectus enim attingit vniuersale sub ratione vniuersalitatē, sensus autem non, sed ratione singularitatis, ita quòd singularitas est ratio sine qua non, & hæc diuersitas attingentiz prouenit ex diuersitate speciei intelligibilis & speciei sensibilis. Nam quia species intelligibilis, est abstracta à phantasmatibus, & representat rem sine conditionibus indiuiduantibus, ideo in intellectu actiuatus tali specie fertur super naturā vniuersalē vt vniuersalis est id est, vt abstracta à singularibus, & quoniā species sensibilis remanet coniuncta conditionibus indiuiduantibus, ideo non representat vniuersale, nisi contractum ad hoc vel illud singulare, & quia sensus non fertur in obiectum, nisi actiuatus specie sensibili, inde est quòd sensus non cognoscit naturam vniuersalem nisi mediante singularitate. Hinc patet quòd licet sonus secundum ge-

nus

fit obiectum auditur, tamen non audit sonum, nisi mediante hoc vel illo sono, & gratia huius dixit philosophus in 2. poste. tenius est vniuersalis scilicet obiecti, sentire autem est singulare. q.d. Tam intellectus quam intelligere est circa vniuersale, vt vniuersale est, sensus autem licet habeat vniuersale, pro obiecto, tamen per actum sentiendi non attingit vniuersale, nisi mediante singularitate,

Quantū ad tertium aduerte quod contra hanc determinationē sic declarata, non inuenies argumēta difficilia, quoniā licet apud philosophū & B.Tho. & Cōmenta. inuenias quòd sensus est tantū singulariū, vel quod tantū singularia cognoscit, vel quod cognitiones singulariū sunt maxime, proprie sensui, ex his non cōcludit aliud, nisi quòd nō fertur in vniuersale, vt vniuersale, sed mediante singularitate, vel potes dicere, quod obiectum quidē sensus, est vniuersale, quantum autem ad attingentiam, est singulare, eo quod vniuersale non attingitur à sensu, nisi quia aliquod singulare sub vniuersali contentum attingitur, non enim color videtur nisi quia hic vel ille color videtur, & tamē color vt color intelligitur, dato quod nullus singularis color intelligatur. Tu tamē aduerte quod illud argumentum solutum fundari super dictum philosophi in lib. de somno & vigilia, cuius est actus eius est potentia. Sed sentire est singulare ex i. poster. ergo sensus est singularis, scilicet quoad obiectū. Hoc inquit argumentum nō est difficile. Na dictū philosophi in lib. de somno & vig. intelligit quoad obiectū, vt sit sensus. In eodē subiecto est actus & potentia, à qua est actus, verbi gratia, sicut intellectus est tantū in anima, & non coniunctio, quia est potentia ad organica, sic intelligere est subiectiue tantum in anima & ex organico. In proposito non potest concludi aliud, nisi quòd in quo recipitur sentire, in eodem recipitur sensus, scilicet in coniuncto, & non in sola anima.

Aduerte etiam quòd si dictū philosophi exponeretur, quoad obiectum, vt sit sensus, actus & potentia à qua est actus, sunt eiusdem obiecti, nullum sequitur inconueniens. Tenemus enim quòd obiectum sensus & sensationis est vniuersale, nec intendit philosophus cum dicit sentire est singulare quòd obiectum sensationis sit singulare, sed quòd sensus cuius obiectum est vniuersale, non exit in actum sentiendi nisi mediante aliquo singulari, contento sub illo vniuersali, vt in hoc distinguatur actus sentiendi ab actū intelligendi. Hæc de præsentibus quantis dicta sint.

C 4

Questio 9. si metaphysicus considerat omnes quidditates tantum in vniuersali, vel etiam in particulari.

Sapientem scire omnia vt decet accipimus, &c. In prologo.

Circa hanc questionem intendo declarare quid senserit Comment. & B. Tho. & Schotus dimissis friuolis, quorundam modernorum. Sic ergo procedendum est. Primo proponetur aliqua, pro declaratione tituli. Secundo ponentur conclusiones decisivæ. Tertio declarabitur differentia inter metaphysicam & alias particulares sciencias, inconsiderando easdem quidditates. Quarto soluentur quedam dubia.

Quantum ad primū pro notitia tituli, aduerte quinque. Primo aduerte qd duplex est quidditas, quedam in materia vt entia corporea tā simplicia, qualia sunt elemēta & composita. Quedam separata à materia, vt Deus & intelligētiæ.

Secundo aduerte quod de quidditate separata à materia secundum esse, potest haberi quadruplex cōceptus. Primus est transcendens, vt Deus est ens, vnum, verum, bonū, &c. Secundus est generalissimus, vt Deus est substantia, & intelligētia est substantia. Tertius est subalternus, vt Deus est substantia incorporea. Quartus est veluti specificus in quo natura abstracta sub propria & formali sua differentia concipitur, puta si concipiatur Deus sub ratione deitatis, sicut quando concipitur homo, sub sua specifica differentia. Sed aduerte, quod pro nunc non est discutiendū, an Deus contineatur sub generalissimo & subalternō. nam mihi sufficit pro nunc, quod ea quæ prædicantur de Deo, vt substantia incorporea, vel sunt genera, vel se habent ad modum generum, ex his conceptibus tres possunt à nobis haberi naturaliter & ex sententiis, vt manifestabimus in lib. 2. Quartus autem pro hac vita est nobis impossibilis. Tunc enim cognosceremus pro præsentī statu abstracta quidditatiue, qd manifestabimus esse impossibile in secundo libro.

Tertio aduerte, quod quatuor genera causarū pertractantur à metaphysico & à physico, vt patet in 1. metaphysico. & in 2. physico. sed diuersa ratione, nā pertractantur à physico, vt cernunt motū, vnde nō considerat de efficiēte, nisi vt agit per motum, nec de materia nisi vt est subiectū transmutationis: & vt est receptiua formæ introducendæ per motū, nec de forma, nisi vt est terminus transmutationis, vel vt est principium formale actionis physice. nec de fine considerat, nisi

vt

vt est acquisitus per motū, metaphysicus autem considerat efficiens vt producens, & non vt transmutans physice. Datur enim actio sine motu, vnde inquit Commenta. in libro 9. commen. 1. potentia & actus dicuntur in pluribus. quam in rebus transmutabilibus. materiam vero considerat in quantum est ens & potentia, & pars quidditatis, formam vero in quantum est ens, & actus & quidditas vel pars quidditatis. finem autem in quantum est bonum: & perfectio naturæ, ad quod rei natura ordinatur vnde dato quod nulla res attingeret finem suum, nisi per motum. prior tamen est ratio ordinis in re, secundum esse, quam secundum operationē, sed dices si metaphysicus quatuor causas per tractat, quare dicit Commenta. in 1. physico. commen. 1. Metaphysicum tantum tres causas considerare, excludit enim materiam.

Respondeo pro tanto excludit materiam, quia magis cōcernit motū & transmutationem, quā alię causæ vnde per motum & transmutationē cognita est, vt patet in 1. physico. & in 8. metaphysico. cum hoc tamen fiat, quod potest considerari vt ens vt potentia, vt pars quidditatis.

Quarto aduerte qd ly considerare quidditates in vniuersali vel in particulari intelligitur. quoad prædicata vniuersalia, vel specifica, puta considerare lapidē, vt est substantia vt corpus, vt onus, vt compositus ex materia & forma, est considerare quidditatē lapidis in vniuersali, eo qd in illis prædicatis plura alia conueniunt. Considerare vero lapidē, vt sic mixtū, vt grauem, vt aprum descendere ad centrū, est considerare quidditatē eius in particulari, eo qd talia prædicata ducunt nos in cognitionem distinctam de lapide.

Quinto aduerte, qd ly considerare quidditates rerū in particulari, potest intelligi dupliciter, primo absolute, scilicet et vltimate sistēdo in tali cōsideratione, vt si considerare quidditatē hominis, vt est quidditas hominis, secundo reuolutive. i. reducendo talem cōsiderationem ad ens, & ad principia entis vel proprietates entis, vt si considero quidditatem hominis vt ens, vt actus, vt res &c. His prænotatis deueniendum est ad conclusiones.

Quantum igitur ad secundum ponuntur tres conclusiones responsivæ.

Prima cōclusio. Metaphysicus cōsiderat omnes rerū quidditates in vniuersali, pbatur sic sciētia cōsiderans subiectū communissimū & passiones cōmunissimas, quæ saltē diuisi-

Etiam conueniunt omnibus rerū quidditatibus, considerat omnes quidditates secundū illas rationes cōmunes. Hęc patet ex ratione subiecti adæquari, & communissimā, de ratione eius est, vt omnia de quibus ipsū, & passiones suæ prædicatur, cōsiderentur in scientiā aliter nō esset adæquatio inter subiectum & scientiā. Sed ens & passiones entis conueniūt scilicet distinctim omnibus quidditatibus. Omnis enim quidditas & ens, & vnū vel multa est simplex vel composita, est necessaria vel contingens, est finita vel infinita &c. ergo omnes quidditates sub hac consideratione vniuersali considerantur à metaphysico.

Secunda conclusio. Metaphysicus nō considerat omnes rerū quidditates in particulari, id est quoad prædicata propria & specifica, probatur in particulari, & distinctā notitiā omnium quidditatum, non potest nos deducere ratio entis, nec ratio proprietatū entis, eo quod omnibus entibus conueniunt scilicet distinctim ergo per habitū metaphysicum nō potest haberi de omnibus quidditatibus particularis & distincta notitiā. Antecedens patet cōsequentiā vero probatur, quia formalis ratio obiecti est illa, per quam attingitur, quicquid est attingibile per potentiam, siue per scientiā, vt patet in obiecto visus, nam vnam, quodque in tantum est visibile, in quantum participat naturam & rationem coloris, aut loci, cum ergo per rationem entis & proprietatum eius nihil sit cognoscibile, nisi in quantum ei conuenit ens, & proprietates eius, & non ultra manifestum est, quod per habitū metaphysici non potest haberi particularis notitiā omnium quidditatum.

Tercia conclusio, licet metaphysicus consideret omnes quidditates in vniuersali, & non omnes in particulari, tamen quidditates separatas cōsiderat in vniuersali & in particulari scilicet secundum cōceptus aggregatos illis tantum conuenientes. Quod consideret in vniuersali, patet per primam conclusionem. Quod autem in particulari, per cōceptus aggregatos probatur, nam substantia separata cognoscitur sub hoc cōceptu, quod est substantia æterna immaterialis actus intellectualis sine magnitudine, immutabilis, inalterabilis, infinita virtutis, & iste cōceptus quo ad omnes partes simul iunctas, conuenit soli Deo, & si remoueatur illud infinita virtutis, competit aliis intelligentiis & nulli alteri. Sed hunc cōceptum non format alius, nisi metaphysicus, vt manifestum erit in li. 12. eo quod trahitur

trahitur ex cōceptu entis, & substantiæ, & necessarij & simplicitatis, & independentiæ & actus, quæ omnia sunt de consideratione metaphysici. ergo quidditates separatas cōsideratur à metaphysico non solum in vniuersali, sed etiam in particulari, signanter autem dixi, quoad cōceptum aggregatum, quoniam cōceptum simplicem quidditatum à priori de separatis habere nō possumus & ideo licet ad metaphysicam, secundum se dictam id pertineret, non tamen ad metaphysicam quam habet philosophus, nec vt viator, potest habere, sed id relinquatur alteri statui.

Quarta ad tertium declarandum est resolutè, quomodo differant metaphysica, & aliæ scientiæ in cōsideratione quidditatum. Aduerte igitur, quod metaphysicus cōsiderat hominem, vt est ens, vt substantia, vt cōpositus ex materia & forma, physicus aut cōsiderat, vt est ens mobile, secundum generationem & corruptionem propter principia sua intrinseca, scilicet propter materiam annexam primationi, propter qualitates actiuas, & passiuas, propter formam nō perfectè totaliter, potentialitatem materiæ, & quod est mobile motu vegetationis in quantum est corpus animatum. Ita metaphysicus cōsiderat lineam, quod est accidens, quod est quantitas, quod est totum cōpositum omogeneum, Geometria autem cōsiderat, quod causatur à puncto, quod est sola longitudo: quod est recta, vel obliqua, quod est principium omnis figuræ. Et quoniam impossibile est concipere rem, quo ad prædicata propria, nisi prius concipiatur quoad prædicata vniuersalia, eo quod illa prius cadunt in nostro intellectu, ideo metaphysica fundat & firmat omnes específicos cōceptus, ita quod meretur dici, ipsam solam considerare quod quid est, vt dicit philosophus in 6. li. verum quomodo sit verum dictum philosophi, declarabimus in li. 6.

Tota determinatione huius questionis reputamus de mente Cōmēt. quod dicit in 6. li. Cōmēt. 1. Ista scientia habet considerare de omnibus speciebus entium, in quantum sunt entia & de mente B. Tho. quod dicit in 4. li. exponens textum secundum in quo dicit philosophus, Quia propter ens & in quantum ens est quascūque speculatiua species vniuersalis scientiæ est. Super quod inquit textus inquit B. Tho. Hec autem dicit, quia nō oportet quod vna scientia cōsideret de omnibus speciebus vniuersalis generis secundum proprias rationes singularum specierum, sed secundum quod conueniunt in genere. Secundum autem proprias rationes

raciones pertinent ad scientias speciales, sicut est in proposito, nam omnes substantiæ in quantum sunt entia, vel substantiæ pertinent ad considerationem huius scientiæ in quantum sunt talis aut talis substantia, ut leo, vel bos, pertinent ad scientias speciales &c. Et etiam est de mente Scoti, q. in q. 1. prologi in 3. argumento contra philosophos inquit. Hoc est quod dicit philosophus in 1. metaph. quod oportet sapientem omnia cognoscere aequaliter, id est in vniuersali, & non in particulari. & subdit, quod enim nouit vniuersalia, nouit aequaliter omnia subiecta &c. ecce quod per vniuersali, & non in particulari, patet quod concludatur cum determinatione facta.

Quantum ad quartum aduerte, quod contra determinationem factam, plura insurgunt dubia.

Primum est propter quod est, quod metaphysicus considerat substantias abstractas in vniuersali, & in particulari quantum potest materiales aut tantum in vniuersali, cum videatur eadem ratio, nam quidditas, materialis ut quidditas, ita abstrahit a motu, sicut quidditas in materialis.

Respondeo non est eadem ratio, quoniam cum sit proprium metaphysici considerare abstracta a motu & a materia, maxime debet considerare ea, quae sunt abstracta secundum esse & secundum rationem, talia autem sunt entia separata, quae dicuntur entia diuina, entia vero materialia, licet ut sunt quidditates, abstrahant a motu, secundum considerationem, tamen ut sunt in rerum natura & in particulari, ut leo, lapis, &c. concernunt motum & etiam materiam, ut est subiectum transformationis & ideo non est eadem ratio.

Potest etiam dici quod metaphysica est duplex, scilicet communis & applicata. Communis est illa quae traditur in libris praecedentibus li. 12. Quoniam in illis agitur de ente, de communibus diuisionibus entis, & proprietatibus eius. Applicata est in lib. 12. in quo agitur de ente separato a materia secundum esse. Dico igitur quod licet non pertineat ad metaphysicam communem, considerare de quidditate abstracta in particulari, sicut nec de quidditate materialis, tamen id pertinet ad applicatam, quae propria uersatur circa abstracta, ut manifestabitur in li. 12.

Secundum est stante determinatione facta, videtur metaphysica esse imperfectior physica. nam cognoscere in vniuersali, est cognoscere confuse, & ut sic imperfecte, cognoscere autem in particulari, est cognoscere distincte, &

ut

ut sic perfecte. Sed secundum determinationem factam, metaphysica cognoscit quidditates in vniuersali, & physica in particulari, ergo &c.

Respondeo, dignitas metaphysicae debet accedi penes modum considerandi ens, & quae enti per se insunt, & cognoscendi substantias separatas, & quoniam ista sunt difficillima cognita, & maxime proficiunt intellectui, ideo est perfectior alii scientiis, nam, & alia scientia praesupponunt cognitionem entis, & eorum quae enti per se insunt, cum autem comparatur metaphysica physicae, quoad cognitionem quidditatum in particulari, illa comparatio est per accidentem, & ideo non inconuenit, ut sic quod sit imperfectior physica, sed hoc est secundum quod, nam cognitio entis, & proprietatum eius, & cognitio substantiarum separatarum praeponderat huic imperfectiori. Quare concedimus quod metaphysica respectu physicae est perfectior simpliciter, & imperfectior secundum quid.

Tertium est. Quia videtur quod metaphysica habeat considerare hominem, non solum in vniuersali, sed in quantum homo est, & similiter alia naturalia, nam ut quidditates sunt, praecedunt motum & omnem mutationem. comparatur enim ad motum & mobilitatem, sicut comparatur substantia ad accidentem. Costat autem ex 7. li. quod substantia est prior accidente & tempore, & cognitione, in illo ergo priori cognoscibilis est, & non a physico, quia in illo priori abstrahit a motu, ergo a metaphysico. Respondeo, Hoc argumentum est tate efficaciae apud Scotum, ut negauerit ens mobile esse subiectum in physica, eo quod creditur, ly mobile esse passionem, & sic constituti unum per accidentem, cum dicitur ens mobile. Sed apud Thomistas est facilis solutionis, nam ly mobile, vel mobilitas dupliciter accipitur, primo ut est formalis & quidditatiua ratio entis mobilis sicut rationalitas in homine, & ut sic praecedit omnem demonstrationem naturalem: & praesupponitur ei, sicut in scientia quae habetur de homine, praesupponitur animal rationale, ut principium demonstrandi passionem de homine alio modo sumitur mobilitas, prout est passio entis mobilis, quae non est nisi aptitudo ad motum, sicut risibilitas est aptitudo ad risum, & in hoc sensu non praesupponitur, sed demonstratur, de ente mobili, sicut passio de subiecto. Cognitio ergo humanitatis, & aliarum quidditatum naturalium, in illo priori, pertinet ad physicum, quoniam licet abstrahat a mobilitate, ut est passio

passio. non tamen ut est ratio formalis sui proprii & adaequati subiecti. Hæc pro præsentis quæstionis sufficiant.

Quæstio 10. si maxime vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum.

Fere autem, & difficillima sunt ad cognoscendum quæ maxime sunt vniuersalia. In prologo.

Circa hanc. q. aduerte quod sua difficultas stat in diuersis dictis Arist. in quibus videtur sibi contrarius, nam in 1. phy. tex. 2. dicit, quod magis vniuersalia sunt nobis prius nota, ergo facillima cognitu. non enim à difficilibus inchoadū est, ut patet. Hic aut. dicit ea difficillima cognitu. Pro resolutione igitur huius apparentis contrarietatis, tria agenda sunt, primo ponentur quædam dictiones, secundo conclusiones resolutiue, tertio soluetur quædam dubia.

Quætu ad primū aduerte, qd aliqua possunt dici maxime vniuersalia, dupliciter, scilicet secundum causalitatem, & secundū prædicationem iuxta primū membrū. Deus & intelligentiæ sunt maxime vniuersalia, qm sunt prima & vniuersalissima principia entium, vt manifestabitur in li. 12. iuxta secundum membrum, ens, & reliqua transcendentia, & actus & potentia &c. sunt maxime vniuersalia, quoniam de omnibus prædicantur simpliciter, vel disiunctim.

Iterū aduerte qd maxime vniuersalis secundū prædicationem dupliciter considerari possunt. Primo quoad cognitionem cōfusā. Secundo quoad cognitionem distinctā. quarū utraque quid sit, considerando vniuersale in quantum totum distinctibile, & in quantum totum contentiuum suorum inferiorum, videbis in tract. nostro de transcendentibus in 1. c. vbi investigamus primum cognitum.

Quantum ad secundum ponuntur tres conclusiones resolutiue. Prima Maxime vniuersalia secundum causalitatem sunt difficillima ad cognoscendum, probatur, cū omnis nostra cognitio ortū habeat à sensu, quæ maxime sunt remota à sensu, difficillima sunt cognitu. Sed maxime vniuersalia in cauendo vt declarabitur in li. 12. cum sint immaterialia, nullam habentia magnitudinem, sunt maxime remota à sensu, ergo &c. Confirmatur dicto philosophi in secunda metaphys. vbi comparat intellectum nostrum in intellectu huiusmodi vniuersalium, ad oculum noctuæ in visione laminis solaris. & aduerte quod

de talibus vniuersalibus intendit propriè philosophus in prologo, cum dicit. Sed fere autem difficillima ea sunt hominibus ad cognoscendum, quæ maxime sunt vniuersalia. Nam à sensibus sunt remotissima. verum quia & maxime vniuersalibus in prædicando, potest dictum philosophi intelligi, quodiam cum sensus sit tantum singularium, & licet eius obiectum sit vniuersale, vt declarauimus supra: tamen non attingit vniuersale, nisi mediante singulari, maxime vniuersalia videntur esse remotissima à cognitione, sensuum, ex consequenti videtur esse difficillima cognitu, ideo ponuntur conclusiones sequentes.

Secunda maxime vniuersalia in prædicando, quo ad cognitionem confusam, non sunt difficillima nobis ad cognoscendum, imò facilliora. probatur. A maxime vniuersalibus innata est nobis via procedendi, nam de vnoquoque primo apprehendimus quod est ens, quod est vnum vel multa, quod est substantia vel accidens, quod est in potentia vel in actu, quod est simplex vel compositum &c. Sed via huiusmodi processus necesse est vt sit à notioribus nobis ex consequenti, à facillioribus cognitu, aliter esset via inutilis, quoniam ex ignoto non notificatur nobis alterū ignotum: necesse est ergo vt prima apprehensio, quæ est apprehensio cōfusā, vt declarauimus in tract. de transcendentibus, maxime vniuersalia non sint nobis difficillima cognitu, & de hac cognitione confusā intedit in 1. poster. tex. 3. cum dicit, sunt autem primū nobis manifesta & certa confusa magis, vnde ex vniuersalibus ad singularia oportet procedere, &c. Quod autem magis & confusa id est magis vniuersalia sint primo manifesta nobis, probat Arist. triplici signo, quod nunc prætermittimus, quoniam id satis declarauimus, in epitome nostra super libros physico.

Tertia maxime vniuersalia in prædicando quo ad cognitionem distinctam, vt habent rationem totius, plura sub se continentis explicite, sunt difficillima ad cognoscendum: probatur, si maxime vniuersalia, quoad explicitam continentiam suorum inferiorum debent distinctè cognosci, est necesse vt cognoscantur omnes gradus entium & naturarum, quæ sub ipsis continentur, & quibus differentiis singula à se inuicem differunt, præcipuè autem difficillima est continentia entis distincta ad intelligendum, quoniam inter purum actum & puram potentiam difficillimum est, omnes gradus medios disti-

Est apprehendere. Quos si quis apprehenderit secundum Avic. in lib. 9. suae metaph. reputabit foelix. & iuxta hac distincta cognitione, dixit Arist. in prologo metaph. q. maxime vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum. Uigitur aduerte ex his conclusionibus philosphu no esse sibi contrariu quonia in 1. philo. loquitur secundum secundam conclusionem in prologo autem huius scientiae loquitur iuxta 1. conclusionem, & potest interpretari iuxta tertia, quare &c.

Quantum ad tertium aduerte tria argumenta, quibus videtur posse concludi, q. maxime vniuersale nulla cognitione sit notius, aut prius notum minus vniuersali, ex consequenti siue confuse, siue distincte cognoscatur nunquam erit facile ad cognoscendum, quod est contra secundam conclusionem. Primò igitur arguitur sic. Quae sunt priora secundum naturam, sunt posterius nobis nota, secundum philosphu in 1. poster. Sed maxime vniuersalia sunt priora secundum naturam, prius est enim secundum naturam, a quo non conuertitur consequentia subsistendi, patet autem q. licet a minus vniuersali ad maxime vniuersale valeat consequentia subsistendi, non tamen econuerso, nam bene sequitur, homo est, ergo ens est, non tamen sequitur, ens est ergo homo est. Patet igitur q. minus vniuersale est posterius secundum naturam, ex consequenti prius notum, & facilius notum, siue confuse siue distincte apprehendatur.

Respondeo. Ad maiore ly secundum naturam, potest habere duplicem sensum. Primò secundum naturam, id est secundum perfectionem naturae. Secundo secundum naturam id est secundum processum naturae, qui est ab imperfecto ad perfectum, ut patet in generatione uicentiu si sumatur ly priora secundum naturam in primo sensu, conceditur maior, sed negatur minor. Ad probationem eius, dico quod illa propositio, prius est enim &c. intelligenda est de prioritate naturae, secundum processum naturae, & non de prioritate secundum perfectionem naturae; si autem sumatur in 2. sensu, nego maiore. Ad probationem eius dico q. Arist. intendit de priori secundum naturam, iuxta primum sensum in quo concessa maiore, negauimus minore. Et quonia in processu naturae magis vniuersale est prius, prius, enim generatur animarum quam sensituum, & sensituum quam intellectiui, ideo prius cognoscimus & facilius magis vniuersale, quam minus vniuersale.

Secundo. Cōposita prius & facilius cognoscant, q. simplicia

plia, quonia magis cadunt sub sensu. Sed minus vniuersalia, se habent ad maxime vniuersalia, sicut cōposita ad simplicia, addunt enim super ea, ut substantia addit super ens, & corpus super substantiam, & sic descendendo, ergo &c.

Respondeo. Maxime vniuersale potest considerari in quantum diffinibile, & in quantum est contentiuum suorum inferiorum. In tex. philosphi, cum dicit. Difficillima sunt homini ad cognoscendum, quae maxime sunt vniuersalia considerantur vniuersalia, ut sunt contentiua suorum inferiorum, in quo sensu, nego minorem, imò est oppositum, quoniam magis vniuersale est totum, & minus vniuersale est pars subiectiua.

Probatio autem minoris respicit maxime vniuersale, ut est quoddam diffinibile, de quo nunc non est considerandum. Quod quidem an prius cognoscatur cognitione confusa in concipiendo ipsum, iam declarauimus in trac. de transcendentibus, in c. 1. ubi determinauimus contra Scotum.

Tertio causae & principia sunt posteriora cognitione, quo ad nos, quonia per effectus deuenimus in cognitionem causarum & principiorum, eo quod sunt manifestiora sensui. Sed maxime vniuersalia sunt causae & principia, ergo, &c.

Respondeo primò potest negari minor, de maxime vniuersali in praedicando, & de facto eam negauit Arist. contra Platonem in lib. x. in tex. 6. Secundo potest negari maior, licet enim multoties cognoscamus causas per effectus, non tamen est vniuersaliter verum, ut patet in mathematicis in quibus sunt demonstrationes a priori, quae procedunt ex primis, ueris notioribus & causis conclusionis, & in proposito a magis vniuersali deuenimus in cognitionem minus vniuersalis, ita quod in tali processu cognitio magis vniuersalis est causa & principium cognitionis minus vniuersalis. Haec de praesenti quaesito dicta sint.

Quia uero non actiua palam ex primis philosophantibus. In prologo.

Super hunc text. querendū esset, si haec sententia est practica an speculatiua, uerū quia in lib. 6. queremus de numeris scientiarum speculatiuarum, inter quas Arist. numerat hanc scientiam sub nomine theologiae, considerabimus etiam de praxi & speculatione, & unde sumatur scientia practica & speculatiua ex obiecto an ex fine. Ideo sustineatque ad librum sextum ne fiat eiusdem inutilis repetitio.

Et quoniam in toto 1. lib. immoratur circa sententias antiquorum Metaph. Iauel. d

SECUNDI METAPHY.

rum de principiis & causis primis entium, nec cadunt dubia circa huiusmodi alicuius momenti. Ideo sufficit pertractasse quæstiones principales fundatas in proœmio huius primi libri, nunc igitur ad quæsitâ secundi libri transeundum est.

*Expliciunt quæstiones super proœmium primi libri
metaph. Frat. Chrysostomi Iauelli C
napich ord. Præd. & c.*

Incipiunt eisdem quæstiones fundatæ super
secundum librum metaphysicæ.

Super secundum librum septem occurrunt
resoluenda.

- 1 Si prima principia sunt naturaliter cognita.
- 2 Si tota difficultas inuenienda veritatis, est ex parte intellectus nostri.
- 3 Si possumus cognoscere quidditatinè entia abstracta.
- 4 Si ex text. iiii. possumus elicere esse plura principia improducta.
- 5 Si est processus in infinitum in causis efficientibus.
- 6 Si est processus in infinitum in causis materialibus.
- 7 Si est processus in infinitum in causis formalibus.

QVÆSTIO PRIMA.

Si prima principia sunt natu-
raliter cognita.

Quare sic v'detur haberi, vt proverbialiter dicitur: Thianuis quis relinquet, textu primo, vbi Commentator inquit, & ista sunt principia cognita naturaliter habita à nobis quolibet genere entium. Et B. Thom. exponens inquit, Huiusmodi autem sunt prima principia naturaliter cognita, vt non est simul affirmare & negare de eodem, &c.

CIRCA

QVÆSTIO I.

26

CIRCA hanc quæstionem sic procedemus. Primo ponemus distinctionem de naturaliter cognita. Secundo recitabimus duas opiniones ex quibus secunda est peripatetica, & illam sustinebimus. Tertio soluetur quædam dubia, quæ insurgunt contra determinationem.

Quantum ad primū aduerte, quod aliquid potest dici naturaliter cognitū, dupliciter, Primo secundum actum perfectum, & hoc esset, quando semper & à principio nostri esset & necessario, illud cognosceremus. & hoc modo dicuntur intelligentiæ cognoscere seipsas naturaliter, eo quod semper sibiipsis præsentis sunt, secundum esse intelligibile. Secundo non secundum actum perfectum, sed secundum potentiam propinquam, & hoc est, quando in nobis est sufficiens principium talis cognitionis absque expectatione principij extrinseci, dato quod rationalis cognitio non semper actu & à principio nostri esse, sit in nobis. Nam sicut dicimus motum lapidis deorsum esse naturalem lapidi, non quia semper actu mouetur deorsum, sed quia in se habet sufficiens principium huius motus, scilicet grauitatem, sine expectatione alicuius impetus causari ab extrinseco, qualis requiritur in motu violento, aut in proiectis. sic dicimus illud nobis naturaliter cognitum respectu cuius habemus intrinsecum principium, & sufficiens cognitionis, sine priori cognitione intellectiua, & sine expectatione alicuius discursus, quod quomodo fiat, declarabimus statim.

Quantum ad secundum aduerte quod Plato in Phædro tenet primum membrum distinctionis positæ, non solū, quo ad principia prima, sed etiam quoad habitus scientificos, eo quod secundum ipsam animam creatur cum habitibus scientificis, sed quod eorum obliuiscatur aut nō possit vti, non est defectus ex parte animæ, sed eo quod anima includitur in hoc corpore corruptibili, sicut in carcere. Sed contra hanc opinionem nunc non est disputandum, locus enim est in fine 2. poster. vbi inuestigat Arist. vnde provenit nobis cognitio primorum principiorum.

Arist. autē & oēs veri peripatetici tenent secundū membrū distinctionis, reprobatēs primū, cuius reprobario stat in hoc. Quod est cognitū naturaliter primo modo, est sc̄p & necesse

d 2

fario cognitum, & quam primum cognoscēs existit in re-
 rū natura, sicut exēplificauimus de intelligenti-
 a se naturaliter. Sed prima principia nō sunt sic à nobis eo-
 gnita, nā in sui principio, intellectus possibilis est mere po-
 tēcialis in genere intelligibilem, vnde videmus quōd in-
 fans non cognoscit ea. Præterea, cognitio primorum prin-
 cipiorū est intellectiua, nam circa ea ponitur habitus in-
 tellectus in 6. ethico. Omnia autē cognitio intellectiua præ-
 ceditur à sensitiua, ex 1. post. ergo nō est nobis naturalis pri-
 mo modo. Quōd autem sit naturalis secundo modo, ma-
 nifestatur sic. Quando obiectum mouet. sensum, puta hæc
 magnitudo, & sensus phantasiā, & phantasma conserua-
 tū in phantasia, illustratum lumine intellectus agentis, mo-
 uet intellectum possibilem ad cognitionem incomplexi,
 puta totius, deinde partis, idem intellectus facit hoc com-
 plexum, totum est maius sua parte, & huic complexo assē-
 tit statim. per principium sufficiens intrinsecum, quod est
 lumen naturale intellectus agentis, quo fit sibi. euidenti-
 simum prædictum complexum, sine suppositione alicuius
 prioris notæ apud intellectum, & expectatione alicuius dif-
 cursus, & hoc est cognoscere naturaliter, secundo modo,
 & ex hoc potest tibi esse manifestum, quare cognitio con-
 clusionum non est naturalis hoc modo, nam posita tota
 virtute intellectus agentis, non fiet conclusio euidens in-
 tellectui, nisi deducatur ex aliquo prius noto apud intelle-
 ctū, & sic cognitio conclusionis nō potest esse prima apud
 intellectum, sed supponit aliam, scilicet cognitionem prin-
 cipij, à quo deducitur, ex consequenti non potest dici natu-
 raliter cognita, sed ratiocinatiue, ex his igitur patet in quo
 seculi prima principia sunt naturaliter cognita, & in quo nō.

Quantum ad tertium aduerte quōd contra hanc deter-
 minationem, quædam insurgunt dubia.

Primum est, An eodem actu apprehendamus prin-
 cipium & assentiamus illi.

Respondeo, dico quod nō, quoniā assensus supponit ap-
 prehensionem. Sed idē nō supponit seipsum. Præterea. Scit
 quōd eodē actu intellectus apprehendat duo cōtradicto-
 ria: & tamen eis nō possum simul assentire, aliter reputarē
 utrūque esse verū, quod est impossibile, vt declaratur in 4.
 libr. Quōd si inueneris Auic. pro eodē accipiētē scire &
 assentire, interpretandus est, quōd sunt idem subiecto. nā
 eiusdē intellectus est scire & assentire, nō tamen ex hoc se-
 quitur,

quitur, quod sint vnus actus realiter.

Secundum est, An assensus principiorum sit actus intel-
 lectus agentis, vel possibilis.

Respondeo, hic est duplex opinio, quidam dicunt quōd
 est actus intellectus agentis, nam arbitrantur quōd intel-
 lectus agens faciat prima intellecta, quæ dicuntur prima
 principia, & ad eorum cognitionem intellectus possibilis
 se habent mere receptiua, & secundum eos, apprehendere
 prima principia est actus intellectus agentis, sed assentire
 illis, est actus intelle&us possibilis, & fundant se super di-
 ctum Comment. in 3. de anima, Commen. 36. dicentis, ne-
 cesse est vt intellecta habita à nobis naturaliter, sint ab a-
 liquo, quod est in se liberatum à materia, & est intellectus
 agens. Hæc Commen.

Sed hæc opinio falsa est, eo quod etiam de mente Cōm.
 in 3. de anima, cōmen. 19. Intelligentia agens nihil intelligit
 eorum quæ sunt hic, & secundum B. Tho. non est subiectū
 alicuius habitus. Ad dictum Commen. respondetur, quōd
 verificatur in hoc sensu, quōd prima principia sunt intel-
 lecta non formaliter, sed virtualiter ab intellectu agente,
 pro quāto sola virtute luminis eius, fiunt euidētia intelle-
 ctui possibili & non virtute priorum propositionum, ex
 quibus deducantur, sicut deducuntur conclusiones.

Alij ergo melius dicunt quōd apprehensio & assensus
 primorum principiorum, est illicitiue ab intellectu pos-
 sibili, eo quod ipsius actio propria est intelligere. Appre-
 hendit autem ea adiutus lumine intellectus agentis, quo
 sibi manifestatur veritas primorum principiorum, & eo-
 dem lumine adeo perficitur, quod statim non expectato
 alio discursu, eis assentit, & id confirmatur per Domi. Al-
 ber. in 1. de anima, dicentem, nihil est manifestius in natu-
 ra, quam fons & origo omnis cognitionis, quod est
 lumen intellectus agentis, per illum enim lumen cer-
 tificatur quicquid scitur, & tunc iudicatur sciri, quando
 illi conueniens reperitur.

Tertium est, an idem sit principium formale, id est sit ea-
 dem euidētia, qua assentimus principiis & conclusioni.

Hic sunt duo modi respōdēdi, primus est Pauli Sōcinatis
 in 4. metaph. quæst. vltima, q. arbitratur, quōd euidētia nec
 vna nec plures est principij formale huius assensus, & ratio
 sua est, q. a euidētia est relatio, dicit enim euidētia alicui e-
 uidētia, sed nulla relatio est principij formale actionis, sicut

nec motus, ex. 5. phycorum ergo &c.

Sed decipitur, quoniam evidētia est qualitas originatiue producta ab intellectu agente, nec est verum, quod dicit eam esse relationem, quia dicitur ad alterum, sic enim scientia esset relatio, erit igitur evidētia relatiuum, secundum dici, quod non inconuenit esse principium actionis, sicut scientia est principium considerandi.

Secundus est melior, quem sequor & dico quod potest teneri esse vnam & esse plures, nam si loquamur de principio formali proximo, quo assentimus principio, & proximo, quo assentimus conclusioni, si sunt plures, nam evidētia causata praeclare lumine intellectus agentis, assentimus principio, & evidētia causata ex discursu fundato in principio per se noto, assentimus conclusioni, patet autem istas evidēcias esse distinctas, quoniam vnam supponit aliam, & quoniam sunt à distinctis causis, quales sunt lumen intellectus agentis, & discursus. si vero loquamur de principio formali proximo, quo assentimus conclusioni, sic est idem cum eo, quo assentimus principio per se noto, nam eadem evidētia qua assentimus principio virtualiter, assentimus conclusioni, eo quod evidētia causata lumine intellectus agentis, prout seruat in principio, ex quo deducimus conclusionem, est causa quod assentiamus conclusioni, & sic potest dici, quod eadem evidētia primo assentimus principio, secundo autem conclusioni, verum quia ibi loquimur de principio formali proximo, tenendum est quod istae evidētia sunt plures.

Quartum est, si prima principia sunt naturaliter nobis cognita, unde est quod non omnes assentiunt eis. nam dicit Commen. in 2. lib. metaph. in comen. 14. quod aliqui homines sunt, qui non possunt recipere primas propositiones, propter tres causas, scilicet propter consuetudinem, quia sunt nutriti à iuuentute in falsis, & propter malam dispositionem individualem, & propter paucitatem exercitij in logica. Non ergo videntur esse homini naturaliter cognita. Quod enim naturaliter conuenit homini, conuenit omni homini, sicut esse risibile.

Respondeo prima principia sunt duplicia, quaedam sunt primo prima, quae dicuntur dignitates, quas Arist. detestatur in 4. li. contra proteruitates, super quas omnis scientia fundatur, quaedam sunt secundaria, quae innotescunt ex primo primis, ut quae naturaliter ex nihilo nihil fit. Quod omnis forma recipitur

capitur in propria materia &c. Quantum ad primo prima, dico quod omnes potentes uti ratione, ut excludatur pueri & insensati, eis assentiunt de necessitate. Quantum ad secunda dico, quod si sunt bene dispositi & recti iudicij, vel debilissimi ingenij, vel male afflueti, ideo non est necesse quod omnes potentes uti ratione eis assentiant, & de his principis secundariis telligendum est dictum Commen. Aduerte tamen quod etiam si inuenirentur aliqui, qui negarent principia, primo prima, propter hoc non sequitur, quin sint naturaliter cognita, nam quod est naturaliter cognitum, non est, necesse quod verificetur, pro quolibet individuo nisi sit naturaliter cognitum in primo sensu, ut distinguimus in quaestione. Hac de praesenti quaesito dicta sunt.

Questio 2. si tota difficultas intelligendi est ex parte nostri intellectus vel ex parte rei.

Forfan autem & difficultate duobus modis existente. Textu primo

IN hac quaestione intendo primo pertractare opinionem B. Tho. & Commen. qui in hoc concordant. Deinde opinionem Scoti & Anto. And.

Sententia B. Tho. & Commen. stat in duobus, primo, quae intelligere stat in quadam habitudine, inter intellectum & obiectum intelligibile, sicut comburere dicitur habitudinem inter comburens & combustibile, in talibus potest provenire difficultas ex parte utriusque, nam si comburens sit debile, & combustibile sit ex se dispositum ad combustionem, ut stipula sicca, difficultas combustionis erit ex parte comburentis, si autem comburens sit potens, & combustibile sit indispositum, puta lignum viride, erit difficultas ex parte combustibilis. Quod si comburens est debile & combustibile indispositum, erit difficultas ex parte utriusque sic in proposito applicandum est circa difficultatem connotandae veritatis.

Secunda quae cognoscibilitas non consequitur ens ut ens est, sed ens in actu, ex nono lib. huius scientiae tex. 20. ut inquit philosophus palam quia potentia entia ad actu reduta inveniuntur, id est, cognoscuntur, sequitur quod cum sint multa entia quae minimam habent de actu, ut materia, mo-

tus, tempus, infinitum: priuationes, negationes, &c. quod sint parum cognoscibilia, quod ex consequenti difficultas cognoscendi sit ex parte rei. Cum etiam sint aliqua entia, quæ ex natura sua sunt perfectissima, & maxime actu, vt, entia diuina, & nobis sint difficillima ad cognoscendum manifestum est id prouenire ex debilitate nostri intellectus, qui se habet ad illa, vt oculus nocturæ ad solē, & hæc est intentio Commenta. in hoc 2. lib. in commen. r. vbi inquit: Cum difficultas comprehensionis est duobus modis rectum est, vt difficultas in rebus, quæ sunt in fine veritatis scilicet in primo principio, & in principiis abstractis à materia sit scilicet ex defectu ex nobis, & non ex illis, quoniam cum sint abstracta sunt ex se intellecta naturaliter & non intellecta, quia nos facimus ea intellecta, sicut forma materiales. Difficultas enim in istis, magis est ex se, quam ex nobis, &c.

Sententia autem Scoti & Ant. And. opposita est B. Tho. & Comment. circa quam duo agenda sunt. Primo ponitur eorum fundamenta. Secundo soluentur eorum rationes quas formant contra B. Tho. & Commentato.

Quantum ad primum aduerte, quod sententia Scoti & Ant. And. in hoc 2. li. q. 2. stat in hoc, quod tota difficultas cognoscendi est ex parte nostri intellectus, respectu cuiuscunque rei, tam materialis, quam immaterialis, & quia quo ad immaterialia, cum eo convenimus, ideo idem manifestare conatur de re materiali, & facit hoc fundamentum, cognoscibilitas sequitur rei entitatem, eo quod vt inquit philosophus in hoc 2. li. res sicut se habet ad esse, ita ad cognosci ex hoc autem fundamento deducit, quod æque perfecte proportionaliter res materiales potentiales: quarum sit ex parte earum, sunt cognoscibiles ab intellectu nostro, sicut res immateriales, licet non æque perfecte simpliciter & probat sic. Quia æque perfecte proportionaliter motiue sunt nostri intellectus, sicut res immateriales: vnumquodque enim mouet intellectum secundum gradum entitatis sue. Et confirmat exempla, Paruus ignis æque perfecte proportionaliter comburitur parum combustibile, sicut magnus ignis magnum combustibile, & æquæ facilliter proportionaliter, licet non æque perfecte simpliciter, eo quod magnus ignis citius & intensius ager.

Hæc est sententia Scoti, quæ peccat in duobus, primo in fundamento adducto non enim cognoscibilitas sequitur entitatem

zatem, vt entitas est, sed vt est actu vel ordinabilis ad actum vt adduximus in 2. Metaph. & ideo dicit philosophus in hoc 2. li. tex. 4. vnumquodque sicut se habet vt sit, ita & ad veritatem. & tu aduerte quod non dicit ad entitatem, sed vt sit esse autem dicit actum & bene exponit Comér. illic dicens quanto magis fuerit perfectum in esse, tanto magis erit perfectum in essendo verum, ex quibus elicio quod sicut actus adiuuat cognoscibilitatem, sic potentialitas impedit & difficultas, sicut in exemplo Scoti, siccitas adiuuat combustionem: & humiditas impedit & difficultat, ita quod difficultas est ex parte combustibilis humidi, & non ex parte ignis, et parui, secundo peccat in deductione. Cum enim res materiales sint sub conditione opposita intelligibilitati, quæ conditio est ipsa materialitas siue potentialitas, non sunt æque perfecte proportionaliter motiue intellectus, sicut immateriales, nec suum exemplum iuuat, non enim exemplum est verum, nisi in paruo combustibili inueniantur dispositiones facientes pro combustionem: puta siccitas & caliditas, sicut supponuntur esse in magno combustibili. Vnde si in paruo combustibili, sit intensa humiditas adeo impedit paruū ignem quod non ager in ipsum, exemplum ergo non valet nisi supposita vniformitate dispositionum ex parte vtriusque combustibili. Sic in proposito, si res materiales non essent sub opposito cognoscibilitatis, æque perfecte proportionaliter cognosceretur, sicut res immateriales, non tamē æque perfecte simpliciter quoniam cum in abstractis detur gradus actualitatum, quanto superiora, tanto magis intelligibilia sunt, vnde Deus est in supremo intelligibilitatis. Sic dico in rebus materialibus, cum sint diuersorum graduum, dato casu quod non essent sub opposito intelligibilitatis, adhuc non sequitur, quod essent æque perfecte intelligibiles.

Nunc igitur soluendæ sunt rationes Scoti, pro quantum militant contra B. Tho. & commentatorem.

Prima est talis: si res materiales sunt secundum se difficiles ad intelligendum, ergo ad quemcunque intellectum comparentur, erunt difficiles, quod est falsum, vt patet comparatæ intellectui diuino, probatur consequentia, Quod secundum se est tale, cuiuscunque comparatur est tale, vt patet de risibili in homine, quod ad quodcunque comparatur est risibilis.

Hæc ratio nihil valet, nam admittatur primo quod si Deus acciperet scientiā à rebus, vel eas per suas proprias naturas

cognosceret, cōcedimus quod cum difficultate, res materiales potenciales cognosceret. Sed quia scientia sua est æquiuoca scientiæ naturæ, ratio nihil concludit. Dico secundo quod cōsequētia non valet. Ad probationem dico quod illa maxime verificatur solum in prædicatis abolutis. In respectu autem non valet, quale est esse cognoscibile, esse visibile &c. Patet enim quod hæc est vera. Sol est secundum se cum difficultate visibilis propter abundantiam suam lucis, & tamen non sequitur, quod comparatus cui liber oculo sit talis, ut patet in oculo aquilæ.

Confirmat autem Scotus & Ant. And. opinionem suam per ipsummet Arist. qui loquitur dubitatie, cum dicit forsan autem & difficultate duobus modis existente. Deinde determinando se subdit. Non in rebus sed in nobis est eius causa, ergo &c.

Sed huic responderetur quod licet translatio natura habeat ly forsan, tamen ea quæ est ex arabis, est absoluta. Sicut enim dicitur cum difficultas eius sit duobus modis &c. nec est verum quod philosophus determinet se ad nos tantum in omni genere rerum. Determinat autem se ad nos: quoad immaterialia, cum enim dixisset, non in rebus sed in nobis est eius causa, statim subdit. Sicut enim nicti coracum oculi ad lucem diei, sic & animæ nostræ intellectus, ad ea quæ sunt omnium naturæ manifestis manifestis. Patet igitur sententiam B. Tho. & Comm. esse magis consonam menti Arist.

Aliam rationem in defensionem Scoti, adducit quidem modernus Scotista, & est talis. Intellectus habet difficultatem in cognoscendo, quando est improporcionatus obiecto. Sed hæc improporcionatio est aut propter excedentem & perfectam entitatem obiecti, ut in abstractis, aut propter minimam entitatem, ut in rebus materialibus. Sed utraque harum improporcionum est ex defectu nostri intellectus, & de prima quidem cōcessum est ab omnibus. De secunda autem sic probatur. Dicit Arist. in li. de sensu & sensato, quod si visibile decreuit minus in infinitum, necesse est visum crescere in maius in infinitum, si debet tale visibile videre ergo ad cognitionem minimi cognoscibilis, necesse est potentiam cognoscitiuam esse perfectiorem. Quod ergo intellectus noster non possit cognoscere minima intelligibilia, qualia sunt materialia potentialia, est ex imperfectione eius. Omnis ergo difficultas intelligendi est

est ex parte intellectus, & non ex parte rerum siue materialium, siue in immaterialium.

Respondetur Hæc ratio peccat in duobus, primo non est eadem ratio de visu & intellectu, nam cum visus sit potentia organica, potest debilitari & confortari ex diuersa dispositione organi, & similiter visio potest reddi facilis & difficilis ex tali dispositione, & non solum ex parte visibilis sic vel sic distantis aut tantæ, vel tantæ quantitatis intellectus autem inorganicus est, & ideo non variatur facilitas aut difficultas intelligendi rem materialem ex parte intellectus sed ex parte rei potentialis parum motiæ intellectus nostri. Dico 2. quod non concludit intentum, licet enim parum visibile cum difficultate videatur propter defectum visus, non tamen solum propter hoc, propter defectum parui visibilis, eo quod non est sufficiens motuum visus. Idem dicendum esset secundum suum arg. de intellectu & rem materiali, propter quod vel nihil concludit, vel concludit, quod difficultas non solum est ex defectu intellectus sed etiam ex defectu obiecti parum cognoscibilis, ex consequenti ex parte rei, quod est contra Scotum.

Alia dubia quæ sint difficilia pro presenti quaesito non occurrunt, nisi illud quod solet adduci ad probandum, quod videtur intellectui nostro esse minus difficile intelligere immaterialia, quam materialia, eo quod cum sit immaterialis, maiorem cōformitatem habet cum immaterialibus &c. Sed id non est difficile ad soluendum, quoniam licet quoad substantiam sit conformis immaterialibus, tamen quoad modum intelligendi magis declinat pro hoc statu ad materialia, nihil enim intelligit sine phantasmate, & sua intellectio originatur à sensu, & ideo quoad modum operandi elongantur à substantiis immaterialibus &c. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

Questio 3. si possumus quiddam ratione intelligere substantias separatas.

Sicut enim nicti coracum oculi ad lucem diei sese habent &c. Textu primo.

IN hac quaestione tria agenda sunt. Primo. Quæ fuerit mens B. Tho. Secundo quæ fuerit mens Scoti. Tertio quæ fuerit mens Commentatoris. Quantum ad mentem B. Tho. aduerte, quod stat in hac conclusio-

conclusionē negatiua, non possumus pro hac vita intelligere separata quidditatiuē, & id clarum est in expositione sua, supra præmissum text. & in 1. parte q. 12. art. 12. verū antē quam prædictam cōclusionem deducam; declaro quā sit quidditatiua cognitio in via B. Tho. Aduerte igitur quod quidditatiua & perfectā idē sunt. Perfecta autē habetur tribus modis. Primo quando res cognoscibilis vnitur per essentia cognoscenti, sicut quādo intelligentia est intelligēs seipsum per suam essentiam apud philosophum. Secundō quando in cognoscente est species intelligibilis, sufficiēter representatiua essentia rei cognoscibilis, vt si per speciem hominis intelligerē hominem. Tertiō quando cognoscitur effectus adæquans virtutem suā causā, & per ipsum cognosco caulam, vt si cognoscerem effectum adæquantem virtutē solis perfecte cognoscerē solem, & quidditatiuē.

Ex his deduco conclusionē præmissam, primo quia nullum separatorum, potest nobis vniri per essentiam suam, quoniam secundum doctrinam Aristot. in 3. de anima. intellectus possibilis, qui est omnia fieri, nullam formam recipit, nisi quam facit intellectus agēs, qui est omnia facere, constat autem quod non facit essentiam rei separatae actu intelligibilem, quoniam cum sit immaterialis, est esse intelligibilis, secundo intellectus possibilis nullam speciem recipit, nisi abstractā à phantasmate virtute intellectus agentis, nullam autem talis est sufficiēter representatiua substantia separatae, quoniam cum sit sufficiēter representatiua obiecti materialis, à quo est sumpta, non potest exprimere naturā perfectionis substantia, qualis est substantia separata, cum sint diuersorū ordinum, tertio nullus effectus sensibilis cognoscitur à nobis, posse adæquare virtutē substantia separatae, præcipuē virtutem primi principij, quam in lib. 12. substinebimus de mente philosophi esse infinitam, omnis autem effectus sensibilis limitatus est, ergo nō possumus quidditatiuē siue perfectē cognoscere separata.

Hoc est vniuersale fundamentum B. Tho. vbi cunque loquitur de hac materia, quod & Scotus & Ant. And. nescierunt infringere. Vnde Ant. And. in 2. meta. q. 3. in solutione rationum, quæ factæ fuerant pro opinione B. Tho. soluens illam de effectu inadæquato sic dicit, non plus concludit nisi quod effectus substantia separatae, non ducit nos in cognitionem perfectam suā causā, cum hoc tamen stat quod ducit nos in aliquam cognitionem imperfectam

fectam. Hæc ille. Sed cum nos teneamus cognitionem quidditatiuam esse perfectam & econuerso, patet quod Scotus non possunt sustinere intentum suum, contra B. Tho. loquēdo de cognitione vere quidditatiua.

Quantum ad opinionem Scoti, faciemus quatuor. Primo declaratur modus positionis suæ: Secundo ostēdetur, quod non dissentit à B. Tho. nisi in terminis. Tertiō declarabitur in quo fuit deceptus Scotus. Quarto ostēdetur quod rationes suæ non tangunt sensum B. Tho.

Circa primum aduerte quod Ant. And. in 2. metaph. q. 3. per distinctionem sex membrum declarat mentem suam & Scoti. Quæ quidem distinctio talis est: Cognitionis intellectiua sex sunt gradus. Prima est intuitiua, quæ dicitur notitia visionis, quæ est de obiecto præsentī, vt præsens est in sua existentiā, qualis est cognitio beatorum in patria. Secūda est abstractiua, quæ est obiecti præsentis in sua specie genita ab obiecto, quod potest esse absens in sua existentiā, vt cum intelligo rosam absentem per speciem rosæ, tertia est cognitio obiecti oppositi obiecto primi modi, vt cum intelligo aliquod oppositum contrariē vel priuatiuē obiecto intuitiue viso, vt cum intelligo iniustitiā existentē in tyranno, vt opponitur iustitiæ existentī in rege vero, Quarta est cognitio obiecti oppositi obiecto secundi modi, vt cum intelligo obliquum per speciem recti, Quinta est cognitio alicuius ex conceptibus aggregatis, vt cum intelligo aliquid esse ens infinitum necessariū, sempiternum, Sexta est per accidens, quādo aliquid cognoscitur per speciem illius quod sibi accidit, vt quando cognoscitur substantia per speciem accidentis. Posita hac distinctione dicit Ant. And. quod quidditas substantiarum separatorum, non intelligitur primo nec secundo modo, nec tertio, nec quarto, sed quinto & aliquantulum sexto, scilicet per effectus suos cognoscuntur enim per hoc quod multa apprehensa simili concipiuntur, quæ omnia simul nulli alij conueniūt, & iste est conceptus aggregatus, puta de Deo, quod est ens finitum necessarium primum &c. quæ omnia simul accepta nulli conueniunt nisi Deo, & sic de aliis intelligentiis. Hæc est mens Scoti & Ant. And.

Circa secundū aduerte, quod cum Scotus & Ant. And. teneant substantia separata non cognosci, nisi 5. & 6. modo, & in doctrina B. Tho. cōcedatur idē, & primo de conceptu aggregato, vt declarauimus in 1. lib. q. 9. secundo de effecti-

bus in adæquatis, vt manifestabitur in lib. 1. vbi ex motu æterno inuestigatur substantia, mouens æterna, constat qd non est differentia nisi in terminis, eod quod Scotus vult cognitionem quinti & sexti modi esse quidditatiuam. B. autē Tho. non vult, nisi sit primo aut secundo modo.

Circa tertiu aduerte quod Scotus fuit deceptus, in eo quod non distinguit inter cognoscere quidditatiue & cognoscere quidditates, & tamen multū refert. Nā cognoscere quidditates, est per aliquē conceptū, vel effectū attingere quidditates, qd contingit per quintū & sextū modū al signarū ab Ant. And. cognoscere autē quidditatiue est tantū illis tribus modis, quos assignamus in principio quæstionis, Vnde bene cōcludit Scotus qd cognoscimus quidditates substantiarū separatarū, non tamē quidditatiue, vel quātū ad quod quid est. Propterea bene cōcludit B. Tho. expōnēs presentē tex. dicit enim. Impossibile est vt anima humana vnita huic corpori apprehendat substantias seperatas, cognoscēdo de eis qd quid est hæc illæ. Quod si inueneris B. Tho. dicētē, quod anima vnita corpori per hæc materia hā non potest tantū eleuari, quod cognoscat quidditates substantiarum immaterialium, intelliges per cognitionem quidditatum, cognitionem quidditatiuam.

Circa quartū aduerte quod Ant. And. in 2. metaph. q. 3. arguit multipliciter nitēs probare quod cognoscimus separata quidditatiue, quæ nolo hic recitare, nec soluere, quoniam si bene aduerter, cognosces quod cōcludunt. nos cognoscere corū quidditates, nō autē quidditatiue. nec quantum ad quod quid est: si tamen vis sigillatim eorum solutiones videre claras & Thomisticas, quære cap. in 1. di. 2. q. 1. contra sextam conclusionem Illic recitat omnia sub nomine Scoti in 2. metaphysicæ.

Quantum ad mentem Comm. clarum est ex 3. de anima, Comment. 36. quod arbitratus est nos posse intelligere ea quidditatiue. & perse ipsa, & modum imaginatum ab ipso habes in dicto comm. quem notō hic respicere, quoniam spectat ad quæstiones 3. libri ad anima, & nos id pertractauimus in lec. nostra super tractatum ad anima in 1. parte B. Tho. in quæstio. 88. art. 1. vbi declarauimus imaginationem Comment. & sustinimus rationes B. Tho. contra Iandu. defensionem Commen. & soluimus rationes factas in fauorem Commentatoris.

Nunc intendimus pro negotio metaph. reprobare Cōmentā.

mentarorem quoad expositionem presentis tex. Aduerte igitur quod in hoc 2. lib. in tex. 1. vbi dicit Arist. sicut vici coracum oculi &c. cōmentans Auer. inquit, & quia dispositio intellectus de re intelligibili, est sicut dispositio sensus de re sensibili, at simulauit virtutem intellectus in comprehendendo intellecta abstracta materia, modo debilissimo visus in sentiendo, scilicet vespertilionis in non comprehendendo maximum sensibilem, scilicet solem. Sed hoc non demōstrat res abstractas intelligere, esse impossibile nobis sicut inspicere solem est impossibile vespertioni, quoniam si ita esset, tunc ociote egiscet, quia fecit illud quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio, sicut si fecisset solem nobis comprehensum ab aliquo visu. hæc comment. Contra quem dupliciter arguit B. Tho. expōnens, vt videre potes. Primo quia cognitio nostri intellectus non est finis substantiarum separatarum, aliter finis esset ignobilior his quæ sunt ad finem non ergo sequitur quod sint frustra si non cognoscantur à nobis. Secundo quia & si non cognoscuntur à nobis, cognoscuntur tamen ab aliis intellectibus separatis, sicut licet sol non videatur à vespertione, videtur tamen ab alio oculo. Quare &c. & aduerte quod eandam improbarionē approbat Ant. And. in 2. metaph. quæstione tertia in responōne ad primum argumentum.

Auerroista verò, & præcipue Iandu. in 2. metaph. q. 4. nitentes defendere Comment. dicunt nec B. Tho. nec Scotum intellexisse virtutem rationis Commentato. laborans autem Iandu. declarare & deducere eam inquit Commēt. non intendit intellectum nostrum esse finem substantiarum separatarum, sed supponit duo, primo quod potentia actiua respicit passiuam, eo quod non potest esse sine passiuā ex 5. metaph. secundo quod intelligentiæ naturaliter sunt aptæ intelligi ab intellectu nostro, eo quod continetur sub obiecto intellectus, quod est ens, ex quo trahitur quod intelligentiæ comparantur ad intellectum nostrum, sicut motiuum ad passiuum, & per consequens vt potentia actiua ad passiuam, & nisi potentia passiuā intellectus nostri reduceretur ad actum, recipiens cognitionem substantiarum separatarū, esset frustra. Ex his sic deducit responōnem Comment. substantiæ sunt de se intelligibiles ab intellectu nostro. Intellectus noster debet habere potentiam receptiuam huius cognitionis, quæ potentia esset frustra, si non

si non reciperet dictā cognitionem ex prius suppositis. ergo potest intelligere, & de facto intelligit substantias separatas. Sic deducit, & dicit q̄ cū Cōmen. dicit tūc ociose egisset & c. ly ociose, non debet exponi ex parte intelligentiarū, quasi q̄ fuissent factæ ociose si nō intelligunt à nobis: sed debet exponi ex parte nostri intellectū, quasi potētia nostri intellectū receptiua cognitionis substantiarū separatarum esset ociosa, si non posset reduci ad actum.

Sed hæc defensio nulla est, Primò quia falsum est, quod substantiæ separatae sint aptæ mouere intellectum nostrū coniunctum, nec est verum, quod contineantur sub obiecto proportionato. Illud enim non est ens, sed quidditas rei materialis, & sic patet, quod omnia sequentia sunt falsa non enim separata comparantur ad intellectum nostrum vt motiuum ad passiuum, nec e conuerso, nec intellectus noster coniunctus, est aptus recipere cognitionem quidditatiua substantiæ separatae. De hac enim nunc loquimur. Dico 2. ad deductionem, quod primum antecedens est falsum, assumit enim quod debet probare loquendo de intellectu coniuncto. Dico 3. quod non sequitur si potentia passiuā nostri intellectus nō potest recipere cognitionem quidditatiua separatorum pro isto statu, q̄ sit frustra, quoniam sufficit quod possit actuari pro isto statu, modo cognitionis sibi proportionatae scilicet imperfecte, & quantum ad quia est. In alio autem statu, quantum ad quid est. Dico 4. q̄ extorquet sensum Commen. exponendo ly ociose. Patet enim ex verbis eius: quod ly ociose, se tenet ex parte intellectū, & non ex parte intelligentis. Dicit enim sic, quoniam fecisset illud quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio & c.

Ex aduerte q̄ Iand. in eadē q. format plurima argumēta, quæ vanū esset adducere & soluere quoniā & si cōcludāt, aliquale cognitionem separatorum esse nobis possibile pro hoc statu, non tamen quidditatiua & perfectā, vt intendebat Commentator. Hæc de præsentī quæ sitō dicta sint.

Questio 4. Si ex textu philosophy. possumus habere esse plura principia improducta.

Quapropter semper existentīū principia esse verissima necesse est, non enim quādoque vera, quādoque non vera, nec illis causa aliqua est vt sint,

Sed illa aliis. Text. 4.

Circa

Circa hoc quæsitum aduerte quod hic nō intēdimus absolute quære, vtum omnia pendeant à primo non solum in genere causæ finalis, sed etiam in genere causæ efficientis & vere productiua. De hoc enim formabimus particulare quæsitum, in lib. 12. Sed quia tenentes viam oppositam, vt communiter Commen. qualis est Ian. in 2. metaph. 45. & Greg. de Ari. in 2. sen. dist. 1. q. inter cætera dicta philosophi, fundant se super præsentem tex. ideo intendo declarare, quod ex hoc text. non possunt concludere intentum suum. Tria igitur agenda sunt. Primò argumentandū est, quod hic tex. nō fauet illis. Secundo exponēdus est tex. vera expositiōe, ne sit alicui causa erroris. Tertiò soluetur dubiū q̄ potest oriri ex expositiōe B. Tho.

Quantum ad primum sic arguitur, si Apud Arist. dantur plura principia, quæ non habent causam efficientem, neque productiuam secundum esse, sequitur contradictio in eodem contextu philosophi, nam immediate præmiserat dicens, vnumquodque vero maxime ipsum dicitur aliorum & c. quod exponens Cōment. de prima causa inquit. Omnia enim entia non acquirunt esse & veritatem, nisi ab ista causa, est igitur ens per se, & verum per se, & omnia alia sunt entia & vera per esse, & veritatem eius. nec valet glo. Gregorij. de Arimino in 2. sent. dist. 1. q. 1. qui dicit quod Comment. intelligit acquirere esse in genere causæ finalis, non enim philosophus fecerat illic mentionem de causa finali, sed de efficiente. alioquin exemplum de primo calido non fuisset conuenienter introductum ab Arist. Tunc sic. Hæc duo repugnant, quod omnia capiant esse ab vno primo, & quod sint aliqua plura, quibus non sit aliqua causa vt sint, sed illa aliis. Cum ergo non sit admittendum philosophum in eodem contextu sibiip̄i contradicere, debemus exponere textum tali modo, quod contradictio non sequatur.

Quantū ad secundū, aduerte quod tripliciter potest exponi. Primò sic. Principia semper existentīū. cū sint semper non habent aliquā causam vt sint aliquo tempore, & aliquo nō, sed illa sunt causa aliis, id est his inferioribus per motū cœli, quæ cum sint generabilia, aliquādo sunt, aliquādo nō sunt. Cum hoc tamen stat, quod recipiunt esse sempiternū à primo. Secundo sic. Principia semper existentīū id est intelligētīæ quæ sunt principia motiua corporū cœlestiū, non habent causam vt sint, scilicet mobilia, vel quod moueantur

Metaph. Iaucl.

c

sed sunt causa aliis, scilicet corpori coelesti & his naturalibus quod moueantur. Tertio sic, licet philosophus loquatur in plurali, tamen intelligit pro singulari, q. d. cum principium primum semper existentium, quales sunt intelligentia & corpora coelestia sit primum & maximum ens, non habet causam ut sit, id est a nullo pendet, sed est causa aliis, quoniam dicitur in lib. 12. quod ab hoc principio pendet coelum & natura. Haec tertia expositio videtur magis consona consuetudini Arist. Conuenit enim, dum loquitur de separatis, saepe transferre se a plurali ad singulare, & e converso, ut patet in lib. 12. in text. 29. & 30. ubi loquitur de substantia separata in singulari, probans quod datur substantia aeterna semper mouens in text. verò eodem tractat se ad plurale, probans omnes tales substantias esse sine materia. Deinde in text. 35. reuertitur ad singulare, & hoc ideo agebat quoniam secundum dominum Herueum in 2. sen. dist. 15. loquebatur philosophus de omnibus separatis, tanquam de vno genere, parum distinguens inter ea, propter maximam elongationem a sensatis.

Quantum ad tertium aduerte quod contra hanc tertiam expositionem, quam reputamus meliorem, videtur esse expositio B. Tho. Nam si philosophus sumit plurale pro singulari, quare B. Tho. exponit in plurali.

Respondet B. Tho. ut literalis expositor, noluit immutare textum philosophi, praecipue aduertes quod plurale potest saluari non repugnater. non enim repugnat in genere separatorum inueniri aliquod, quod sit causa, ut sint alia ipsum tamen non habet causam ut sit. Repugnat, autem id inueniri in genere materialium. unde patet quod aliqua propositio formata ex terminis in numero plurali est vera simpliciter, ut animalia sunt sensitiua, est enim vera pro omnibus, aliqua autem est vera non repugnater, ut animalia sunt volantia, nam sub genere animalium non repugnat inueniri aliquod volante. Sic est in proposito Quare &c. Haec pro praesenti quaestione dicta sunt. Abundantius autem dicturi sumus in lib. 12.

Quaestio 5, si est processus in infinitum in causis efficientibus.

At vero, quod sit principium quoddam, & non infinitae causae existentium. Text. 5.

Circa hanc quaestionem tria agenda sunt. Primum proponitur quaedam distinctiones. Secundum respondetur per conclusiones

conclusiones. Tertio soluentur quaedam dubia.

Quantum ad primum aduerte duas distinctiones. Prima est Multitudo causarum efficientium est duplex, quaedam est, in qua vna causa essentialiter dependet ab alia ratione causandi, quaedam autem est, in qua vna non pendet ab alia in cauendo, prima dicitur essentialiter subordinata, secunda autem accidentaliter. Inter quas triplex assignatur differentia. Prima est, quod inessentialiter ordinatis, inferior supponit superiorem inesse, a qua ut causat, recipit virtutem cauendi, ita quod nisi superior influeret in ea, nullo modo cauere posset, hoc modo se habet balius ad Regem in politicis, & in naturalibus, Deus, intelligentia, coelum, homo generans. In accidentaliter ordinatis, non est necessaria talis suppositio. Nam licet vna possit dependere ab alia, quo ad esse, quia, scilicet vna est producta ab alia, puta Sortes a Platone: tamen non est necesse quod pendeat, quo ad causalitatem, potest enim Sortes generare remoto Platone, secunda est, quod omnes causae subordinatae essentialiter sunt diuersarum naturarum, quoniam vna est essentialiter perfectior altera, ut intelligentia, caelum, homo. Quae autem sunt accidentaliter ordinatae, possunt esse eiusdem naturae & perfectionis specificae, ut omnes homines generantes. Omnes mali in quantum percutientes, tertia est. Omnes causae subordinatae, simul concurrunt & cooperantur ad effectum, aliter non seruaretur connexus causalitatis inter eas, Causae autem accidentaliter subordinatae, non necessario simul concurrunt, nam vna remota, alia potest cauere, ut artifex destructo vno maleo, potest operari cum alio. Haec est communis sententia omnium sapientum.

Tu tamen aduerte quod Iandu. in 2. metaph. q. 6. arbitrat non esse necesse in causis essentialiter subordinatis, quod omnes simul cooperentur ad effectum, sed sufficit quod vna praesupponat aliam simul operantem, vel iam operatam fuisse, & exemplificat de sensu & intellectu. Intellectus enim necessario supponit sensum, quoniam sua cognitio ortum habet a sensu, non tamen est necesse quod quoties intellectus intelligit, sensus operetur sed sufficit quod iam in actu fuerit, sicut patet, quod possum intelligere rosam in hyeme, quam tunc nullus sensus sentit.

Sed decipitur Iandu. quoniam aliud est vna causam supponere aliam in opere, vel in praesenti, vel in praeterito, & vna essentialiter subordinari alteri, nam respectu primi stat, quod

causa prior sine qua supponitur, sit imperfectior, nec dat virtutem posteriori, sed materiam subministrat, vt patet de nutritiua & generatiua, de arte subseruiente & architectonica. De sensu preparante obiectum intellectui. Respectu autem secundi semper causa prior, est perfectior, & præstat virtutem posteriori, ita quod est velut instrumentum prioris. Instrumentum autem non mouet nec operatur, nisi vt mouetur à principali agente, & propterea necesse est in causis essentialiter subordinatis, hæc duo esse vera, causa prior influit in posteriorem, & causa prior cooperatur posteriori. Nec valet exemplum de sensu & intellectu, quonia non subordinantur essentialiter, cum sensus sit imperfectior, nec influit virtutem intelligendi, imò est instrumentum intellectus. Relinquatur igitur imaginatio tandiu, quam nec ratione probat.

Secunda distinctio, causæ accidentaliter ordinatæ possunt esse duobus modis. Primò quod omnes sint simul in rerum natura. Secundò quod non existant nisi continua & successiua generatione, quæ tamen tendit in infinitum.

Quantum ad secundum aduerte tres conclusiones.

Prima est. In causis essentialiter ordinatis necessario est status. Huic omnes adhærent, & licet multiplices adducant rationes, tamen euidentior est talis, si non est status, omnes causæ sunt mediæ, quia vnaquæque habet causam ante se à qua accipit virtutem cauandæ. Si omnes sunt mediæ, tollitur omnis causa & causalitas, quia mediæ non causat à se, sed vt recipit à prima, vel immediate, vel tandem reductiue. Omnis ergo causalitas pendet à prima. Sed si omnes sunt mediæ, non datur prima: ergo remouetur omnis causalitas, quod est manifeste falsum. Et aduerte q̄ Auic. in libr. 8. suæ metaph. cap. 1. tenet eandem conclusionem, quâ probat sicut & Arist. hic. Auic. rationi potes addere aliam sic. In causis essentialiter subordinatis vna est prior alia & perfectior alia, scilicet quæ dat virtutem cauandæ: sed in nulla multitudine datur prius & perfectius, nisi in ordine ad vnum primum & perfectissimum, ergo si debet seruari multitudo causarum essentialiter subordinatarum, necesse est inter eas assignari primam & perfectissimam. & sic erit status.

Secunda cõclusio. In causis accidentaliter ordinatis simul existentibus, non est processus in infinitum, probatur. cū ex 3. physic. impossibile sit dari infinitū in actu, necesse est om-

nem

nem multitudinem causarum simul existentium esse finitā, ex consequenti in ea dari duo extrema, inter quæ reputat posse dari processus in infinitum.

Tertia conclusio. In causis accidentaliter ordinatis, quarum vna succedit alteri. Si generatio est æterna, est processus in infinitum, probatur. Si generatio est æterna, infiniti homines geniti sunt, ergo & infiniti generantes fuerunt, ergo non tot quin plures, ergo non est deuenire ad primum, ergo non est in illis status. præterea si generatio est æterna, infinitæ reuolutiones cœli fuerunt, quæ sunt causæ horum generabilium, ex consequenti non est al signabilis prima: ergo &c.

Quantū ad tertiu aduerte, quod omnia argumenta, quæ videntur habere aliquam apparentiam contra determinata, nihil concludunt cõtra primā conclusionē, & præcipue diuisio continui, quæ tendit in infinitū, & multiplicatio in numeris. Nā necesse est omnes causas essentialiter subordinatas esse actu simul & posteriorem accipere virtutem à priori. Istæ autē conditiones non seruantur in diuisione cõtinui, & in multiplicatione numerorū vt patet.

Et propterea, hæc cõsequentiæ, nõ valet. Est processus in infinitū in diuisione cõtinui, & in multiplicatione numerorū, ergo & in causis efficiētibus essentialiter subordinatis.

Tu inter omnia aduerte argumentum quod solet fieri contra secundam conclusionem. Nam si generatio est æterna, & anima humana est perpetua, & est forma hominis secundum esse, & plurificata vt plurificantur homines, videtur impossibile euadere, quin sit processus in infinitum in causis accidentaliter ordinatis simul existentibus, & si non secundum totum, tamen secundum nobiliorem partem, quæ est anima, & quæ fuit principium operandi in quolibet homine genito.

Respondeo. Hoc argumentum de infinitate animarum, pertractabitur à nobis in lib. 12. quando intelligabitur si mundus est vel potuit esse æternus. Pro nunc concedo scãte generatione æterna quod secundum Arist. animæ sunt infinitæ ex parte vnius extremi, ex consequenti est processus in infinitum in causis accidentaliter ordinatis, simul existentibus immaterialibus, & carentibus situ, nec id est contra secundam conclusionem, quoniam illa debet intelligi de causis corporeis habentibus situ.

Nec in 3. physic. pbauit Arist. esse impossibile dari infinitū

Actu, nisi in infinito quātatiuo, vt sustinebimus in lib. 12. Et aduerte q̄ hic loquor de mente Arist. & nō de mēte B. Tho. quoniam in 1. parte q. 7. arti. 4. negat absolute contra Auicē. posse dari multitudinē infinitam actu. Quid autem responderet ad argumentum de infinitate animarum declarabitur in lib. 12. Hęc. de præsenti quæsitō dicta sint.

Quæsitō 6. si est processus in infinitum in causis materialibus.

Vtroque autē modo impossibile est in infinitū ire. Tex. 7.

Circa hęc q. aduerte quod cū in generatione substantia lī, materia prima sit subiectū, quæ secundū se est vna, & sola, quātitate diuiditur, clarū est nō esse processum in infinitū in causa materiali prima. verū quia in omni generatione, vt manifestatur in lib. 9. vltra primā materiam assignatur materia proxima, ex qua res fit, vt ignis ex aere, aer ex aqua, &c. & similiter in mixtis, eo quod ex 2. de anima vniuscuiusque actus fit in propria materia, ideo potest esse dubium, si est processus in infinitū in causis materialibus proximis. & quidē philosophus in præfati textu cito se expedit, cōcludēs & probās pro parte negatiua. verū quia idē iudiciū est esse processum in infinitū in causis materialibus proximis, & generationē tendere in infinitum, ideo vt præsens quæsitū plene resoluitur, videndū est, si generationes rerum corruptibilium tendunt in infinitū, vel nō.

Pro cuius resolutione tria agenda sunt. Primò præponitur quædam distinctio. Secundo conclusiones responsuæ. Terrio soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum sit hęc prima distinctio. Generatio potest dici tendere in infinitum dupliciter. Primò secundum speciem, vt scilicet post vnā speciem generetur alia & post illam alia. & sic in infinitum. Secundo secundū individua eiusdē speciei, puta in specie humana post Sortē generatur Plato, & post illum alius, & sic in infinitum. Secunda sit hęc. Generatio siue secundum speciem, siue secundum individuum, potest imaginari fieri dupliciter. Primò secundum rectum, id est, quod post vnum generetur aliud in infinitum, & nunquam fiat reuersio ad prius genitum iterum generandum. Secundo secundum circuitum, id est, quod post vnum generatur aliud in infinitum, ita tamen, quod fiat reuersio ad speciem prius genitam iterum generandam per consimilia individua, vel ad individuum prius genitum & corruptum de nouo generandum.

Quantum

Quantum ad secundum aduerte quatuor conclusiones responsiuas.

Prima conclusio. stante generatione æterna. In generatione secundum speciem non est processus in infinitum secundum rectum, sed secundum circuitum. Prima pars sic probatur, si esset processus in infinitum secundum rectum, species rerum generabilium non essent in numero certo. ex consequenti non daretur prima & vltima, quod est falsum, consequentia patet: quoniam si daretur prima & vltima, esset status in rectum: postquam genita esset vltima, cū post vltimam non detur vlterior generanda, falsitas autē consequentis probatur, quoniam si in huiusmodi naturis specificis nō datur prima & vltima, cum vna, sit perfectior altera essentialiter, quæ cūque assignetur puta formica, habet supra se infinitas perfectiones specificas, cum secundum te non sit deuenire ad primam, hoc autem est impossibile: quoniam cum tota multitudo specierum generabilium, sub determinatis generibus contineatur, necesse est, vt dicat limitatam perfectionem, ergo &c.

Secunda pars euidentis, est, supposito quod sic generatio æterna, nā dato casu, quod hodie sit genita infinita species puta in elementis sit terra: si debet cōtinuari generatio inter elementa, cum post terram non sit aliud inferius elementum, necesse est fieri regressum ad generationem alterius elementi, puta quod ex terra generetur aer.

Secunda conclusio. In generatione individuorum sub eadem specie, si generatio est æterna, non est processus in infinitum secundum circuitum, sed secundum rectum. Prima pars probatur, si esset processus secundum circuitum, ergo idem numero prius corruptum, iterum generetur, quod est impossibile, vt habetur in secundo libro de generatione, in textu vltimo & id esse penitus impossibile agentī naturali, nos manifestauimus in eodem libro in quæstione vltima secunda pars euidentis est quoniam hęc duo repugnant. Generatio hominis est æterna, & generatur vltimum individuum sub specie humana, vltra quod non generatur aliud.

Tertia cōclusio. In causis materialibus proximis, secundum generationē æternam individuorum sub eadem specie in rectū est processus in infinitum, probatur si generatio individuorū eiusdē speciei est æterna est processus in infinitū in formis individualibus, quoniam quælibet signata generatio

terminatur ad singularem formam, si est processus in infinitum informis in diuidualibus, est etiam processus in proximis, & propriis materiis, quoniam ex 2. de anima tex. 27. vniuscuiusque actus in propria materia aptus est fieri, ex hoc tamen nullum sequitur inconueniens, sicut nec ex processu in infinitum causarum efficientium accidentaliter ordinatarum, non simul existentium, nam sicut indiuidua eiusdem speciei tendentia in infinitum, si mundus est æternus, non sunt omnia simul actus, sic nec eorum forma, nec eorum propria materia, sed successiue ponuntur, sicut successiue generantur indiuidua.

Quarta conclusio. In causis materialibus propriis secundum generationem speciei, non est processus in infinitum probatur cum species generabilium ut dictum est in prima conclusione, sint in numero determinato, datur prima & ultima, ergo datur prima materia proxima primæ speciei, puta ignis, & ultima materia proximæ ultimæ speciei, puta terræ. Sed prima & ultima repugnat processu in infinitum ergo, &c. & aduerte quod intentio philosophi negantis processum in infinitum in causis materialibus, est loqui ad sensum huius quartæ conclusionis, sicut & manifeste inuenit in tex. 7. vbi pro fundamento habet quod inter generabilia & corruptibilia sit reflexio, nam ex igne generatur aer, ex aere aqua, & e conuerso, & hoc iuxta secundum modum illic assignatum ab Aristotele, quo vnum sit ex alio, ut declarauimus in nostro epitomate in secundo li. Metaphysicæ.

Quantum ad tertium aduerte duo argumenta: quæ videtur habere aliqualem apparentiam contra determinata.

Primum est, non datur materia proxima alicuius speciei, nec alicuius indiuidui, sine quantitate continua, aliter esset indistincta à materia cuiuscunque alterius speciei, siue indiuidui, sed in quantitate continua est processus secundum diuisionem in infinitum, cum sit diuisibilis in infinitum, ergo & in materia est processus secundum diuisionem in infinitum.

Respondeo Hoc argumentum primo peccat in minori, licet enim quantitas continua sit diuisibilis in infinitum, non tamen ut est in materia proxima naturali, quoniam ut probauimus in 1. physic. datur maximum & minimum in naturalibus. Secundo dico, quod concludit, pro tertia conclusione, si quid concludit, nec ex hoc sequitur aliquod inconueniens: quoniam huiusmodi processus in infinitum secundum diuisionem,

nem,

nem, non ponit, omnes partes simul existentes actu.

Secundum est. In quolibet infinito est processus in infinitum, quoniam infinitum est in quo est accipere partem post partem in infinitum, ex 3. physic. Sed materia est infinita secundum philosophum in hoc 2. li. in tex. 12. ergo in materia, & per consequens in causa materiali est processus in infinitum.

Respondeo. Maior non est vera, nisi de infinito quantitativo, vel perfectionali, ut si esset corpus infinitum, vel calor infinitus, & quoniam materia non est infinita quantitatiue, nec perfectionaliter, sed tantum negatiue ad hunc sensum, quod ex se non habet aliquod esse determinatum, cum non habeat aliquam determinatam formam, ideo argumentum nihil concludit, hæc de præsentibus quæsitio dicta sunt.

Questio 7. si est processus in infinitum in causis formalibus.

Sed nec quod quid erat esse, conuenit reduci ad aliquam diffinitionem multiplicantem rationem. Tex. 10.

Circa hanc quæstionem aduerte quod solet sub duplici titulo tractari. Primo si est processus in infinitum in causis formalibus, id est, in formis & naturis specificis, ita quod vltra quamcunque speciem productam, produci possint alia sine fine, & meo iudicio non est hic locus talis quæsitio, sed potius in 3. physic. vbi quærendum est, an detur infinitum, secundum multitudinem, & apud theologum in 1. 2. di. 43. quæri solet si Deus producere potest species rerum in infinitum, secundo solet moueri sub tali titulo, si est processus in infinitum in causis formalibus, ascendendo à minus communi ad magis commune, sine fine, in linea prædicamentali quæ solent esse partes diffinitionis, & hæc videtur esse mens philosophi in præsentibus, ut patet in tex. 11. qui iudicat idem esse iudicium de processu prædicatorum essentialium in infinitum & de processu causarum formalium. Ponens autem statum in prædicatis essentialibus, ponit statum in causis formalibus. vnde Cōmen. in commento. 10. inquit si apparuerit quod natura diffinitionum sit finita, id est, quod constet ex finitis prædicatis quidditatiuis: necessarium erit ut ita sit informis, Pro determinatione igitur præsentis quæsitio duo agenda sunt. Primo probandum est, quod sit status in prædicatis quidditatiuis in linea prædicamentali ascendendo & descendendo: ex consequenti

d s

in causis formalibus. vnumquodque enim prædicatum essentialiale, ab aliqua forma sumitur, secundò, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte quod philosophus in textu probat propositum quatuor rationibus, quas iam formauimus in nostro epit. in 2. metaph. & ne fiat inutilis repetitio, vide tu illic.

Quantum ad secundum, aduerte tria dubia, quæ videntur pugnare contra determinationem presentem.

Primum est, si idem est procedere in infinitum in prædicatis essentialibus, & in formis: ergo videtur quod in eodem multiplicantur formæ, sicut multiplicantur prædicata essentialia, ex consequenti in homine tot sunt formæ, quot prædicata generica, & differentiarum verificantur de eo: quod tamen in via nostra non est concedendum, quoniam tenemus tantum vnâ formam in vno composito.

Respondeo. Iandunus in 2. metaph. q. 9. credit hoc argumentum concludere, & dicit quod si formæ genericæ, puta, corporum, animarum, sensitiuum, & formæ differentiarum, puta rationale non differunt realiter, demonstratio Arist. non valeret. probat enim finitatem in diuersis formis, per finitatem in diuersis prædicatis diffinitiuis. Et confirmat propositum suum per commentum & Linconien. Dicit enim Comment. in 2. phys. Comen. 28. quod genus dicit formam magis generalem & differentia formam magis specialem, & Linconien. dicit in 1. post. quod genus est forma materialis, vel materia formalis. Sed si text. philosophi bene consideretur, non potest Iandunus ex eo concludere intentum suum. Vnde aduerte quod dupliciter exponitur primò à B. Tho. exponente. & intendit quod est verum, diuersa prædicata quidditatiua sumi à diuersis formis, non quæ sint in eodem diffinito cum vna forma possit largiri multos gradus essendi eidem composito, vt patet de anima humana, quæ dat esse corpus, vegetabile, sensitiuum, intellectuale, sed quæ inueniuntur separatim in rerum natura: est enim aliqua forma, quæ non est forma corporis, vt intelligentia vel intellectus, & ab ea sumitur hoc prædicatum incorporeum, & est alia forma, quæ est forma corporis, sed non animati. & ab ea sumitur hoc prædicatum corporeum. & est alia forma, quæ est forma corporis animati, sed non sensitiui, & ab ea sumitur animatum, siue vegetatiuum, & sic descendendo, vsque ad specialissima.

Secundò

Secundò exponitur à Gregorio de Arimino in 2. sent. dist. 16. & 17. q. 2. ad quartum, qui vult dictum philosophi debere intelligi sub hac conditionali, si est procedere in infinitum in formis, est etiam procedere in infinitum in prædicatis quidditatiuis & diffinitiuis, eo quod à qualibet forma sumitur aliquid prædicatum quidditatiuum. Sed non est processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis, aliter non completeretur diffinitio, & omnis scientia destrueretur, vt probat philosophus in textu. Cum hoc tamè stat, quod non multiplicantur formæ in eodem, secundum multiplicationem prædicatorum quidditatiuorum, eo quod ab eadem forma, possunt sumi multa huiusmodi prædicata, prout dat diuersos gradus essendi, sicut patet de anima intellectiua, à qua sumitur, animarum sensitiuum, rationale, & hanc expositionem per conditionalem videtur inuenire Comm. in hoc 2. lib. Comen. 28. cū dicit. Quod si apparuerit, quod natura diffinitiuum sit finita, necessario erit vt ita sit de formis, & his patet, consequentiam factam à Ianduno nihil valere, stat enim quod per finitatem prædicatorum quidditatiuorum demonstrat philosophus finitatem informis, & quod diuersa prædicata sumantur à diuersis formis, non tamen quodlibet prædicatum à distincta forma, præcipue quado vnâ forma dat eidem multos gradus essendi. Ad dictum Comment. in 2. phys. dico quod sic debet intelligi, genus dicit formam generalem, id est sumitur à forma, vt dat gradum essendi magis communem. Differentia autem dicit formam magis specialem, id est, sumitur ab illa forma, vt dat gradum essendi minus communem. Puta ab anima humana, vt dat esse sensitiuum, sumitur animal, vt dat esse intellectiuum, sumitur rationale. Ad dictum Linconien. dico quod per formam materialem, intendit formam vt dat esse genericum, vt quoddam imperfectum & potentiale, sicut anima materia perficitur per formam, sic esse genericum perficitur & determinatur per esse specificum, & tamè vtrunque esse est ab eadem forma. Quare, & c.

Secundum dubium est, quia stante finitate prædicatorum diffinitiuorum, adhuc potest probari processus in infinitum in formis, nam sumpta specie humana, & supposito quod generatio sit æterna, constat quod indiuidua humana procedunt in infinitum, ergo & materia sua propria, & forma sua, quæ est anima humana, quæ secundum viam nostram est forma dans esse.

Respon-

Respondeo. Non est intentio philolphi in hoc loco, negare processum in infinitum in formis individualibus, sicut nec negare processum in infinitum in causis efficiētibz eiusdem speciei, itate generatione aeterna sed intendit de formis, quarum vna est superior ad alteram, sicut forma corporis anima vegetatiua, anima sensitiua &c. na huiusmodi formae videtur esse per se ordinatae secundum magis commune, ex consequenti necesse est deuenire ad primam argumentum igitur nihil concludit contra determinationem factam.

Tertium dubium est, Quia in numeris est processus in infinitum per appositionem, sicut in continuo per diuisionem siue subtractionem ex 3. phys. tex 34. sed numeri sunt formae vt communiter tenetur ergo &c.

Respondeo. Iandunus in 2. metaph. q. 9. vt solueret hoc argumentum, dixit omnes numeros esse eiusdem speciei specialissimae, & distingui solo numero aduicem, sicut linea maior & linea minor distinguuntur solo numero, & sicut est processus in infinitum in formis individualibus eiusdem speciei, itate generatione aeterna, ita non inconuenit, in numeris esse processum in infinitum. Quod autem omnes numeri sint eiusdem speciei, Iandunus declarat per Comm. in 8. lib. metaph. Comm. 10. vbi Comm. dicit. Quemadmodum quando alicui numero additur vnum, aut ab eo diminuitur vnum, transferretur ad aliam naturam numeri &c. Sed si Iandunus recte considerasset, hoc dictum est contra se ipsum. na si numerus aliquo addito, puta duo transferretur ad aliam naturam, puta ad tria necesse est, duo & tria esse distincta speciei, nam quae sunt eiusdem speciei, sunt eiusdem naturae, & non alterius, & alterius. Dicuntur enim duo individua distingui materia, cum tamen sint eiusdem naturae formaliter, & praeterea in libro octauo. quando quaeretur de forma numeri, manifestabitur distinctio specifica inter numeros. Respondeo ergo aliter, & concedo numerus esse formas, & differre specie, & in eis esse processum in infinitum. Sed nego hanc consequentiam, ergo in causis formalibus, quarum vna est superior ad alteram, & a quibus sumuntur praedicata quidditatiua diffinitiuua, est processus in infinitum. Nam vt dicimus in quaestione, in hoc sensu proprie loquitur Arist. & si dicas, quod in per se ordinatis non est processus in infinitum, numeri autem videntur per se ordinari, quoniam consequenter se habent: ergo, &c. Dico quod per se ordinata sunt in triplici differentia.

rentia. Quaedam sunt per se ordinata secundum causalitatem, de quibus pertractauimus in quinta quaestione huius libri. Quaedam sunt per se ordinata, secundum perfectionem, eo quod non sunt reperibilia duo aequalis perfectionis formaliter, sed sequens excedit precedens in aliquo gradu perfectionis essentialis, quo modo se habent species vniuersi. Quaedam sunt per se ordinata secundum prius & posterius, vt patet in numeris, & in figuris, & in partibus temporis. Modo dico quod illa propositio. In per se ordinatis non est processus in infinitum. non verificatur vniuersaliter, nisi in primo sensu, nam non est negandus omnibus modis processus in infinitum, in numeris, nec in figuris, nec in partibus temporis, In istis enim non est ordo secundum magis & minus commune, in linea praedicamentali, secundum quem supra negauimus ad mentem philolphi processum in infinitum, in causis formalibus. Haec de praesenti quaestio dicta sint.

Non est autem necesse quaerere. Si sit processus in infinitum in causis finalibus, quoniam cum finis habeat rationem vltimi, quicumque concedunt causam finalem, coacti sunt statim negare processum in infinitum vltimum enim repugnat infinito.

Explicunt quaestiones super secundum librum metaphy. Frat. Chrysostomi Iacobi Canapicij ordin. Pradicato.

Incipiunt quaestiones eiusdem super tertium librum metaphysicæ.

Quoniam tertius liber est disputauimus, & nos in nostro epitomate formauimus dubia illic mota ab Arist. & argumentati sumus ad partes in quolibet dubio per rationes philolphi, & determinauimus quid tenendum in via Aristotel. & soluimus rationes adductas, quae soluedae erant. Nunc tantum tria supersunt dubia, quae in praesenti dicendi sunt.

- 1 Si in mathematicis est causa efficiens & finalis.
- 2 Si genus praedicat de sua differentia praedicatione per se.
- 3 Si propositio per se, conuertitur in propositionem per se.

TERTII METAPHY.
 QVÆSTIO PRIMÆ.

Si in mathematicis est causa efficiens, & finalis.

VNDĒ IN MATHEMATICIS PER
 hanc, nihil ostenditur causam scilicet efficiens & finalem Text. 3.

CIRCULUM hanc questionem adverte, quod Ant. And. in 3. lib. metaph. q. 1. pertractans hoc quaesitum proponit plures distinctiones, ex quibus multas elicit conclusiones, ac si propositio philolophi multis indigeret limitationibus, ut possit verificari. Sed considerata intentione philolophi propositio sua, unica distinctione fiet evidens, ut igitur quaesitum resolvatur, tria agemus. Primo ponitur unica distinctio, Secundo duae conclusiones, Tertio solventur quaedam dubia.

Quantum ad primum adverte quod mathematica dupliciter considerari possunt, Primo ut res sunt siue separate secundum esse a materia sensibili, more pitagoricorum, siue ponantur existentes in rebus naturalibus, ut termini earum. Secundo ut sunt subiectum scientiae mathematicae, in qua considerantur secundum suam rationem formalem, ut linea in qua tum est longitudo, sine latitudine, & circulus est figura, in qua principium & finis idem sunt &c.

Quantum ad secundum adverte duas conclusiones, prima est. Mathematica iuxta primum membrum distinctionis habens efficiens & bonum, & finem, efficiens quidem, quoniam producit lapidem, producit, consequenter figuram superficiem, corporeitatem, ut unitatem quantitativam lapidis bonum autem quoniam ut sic, sunt entia realia actu perfectiva rei naturalis, ergo bona, finem vero, quoniam producantur ut distinguant, & terminent, & compleant res naturales quibus insunt. Sed adverte, quod in hoc sensu, non considerantur hic a philolopho. Talis enim consideratio est physici, unde Arist. dixit in 2. phys. q. physici considerat mathematica, ut terminos reru naturalium. Secunda conclusio, in mathematicis consideratis, iuxta secundum membrum distinctionis, non est efficiens nec bonum, nec

nec finis. Quoniam cum abstrahant ut sic a materia sensibili secundum rationem, & per consequens a motu physico, abstrahunt etiam ab efficiente physico, quod est principium, unde motus, ex 2. phys. Dixi notanter a motu physico, ut non excludam motum discursivum intellectus, a principii ad conclusionem. Hoc enim videntur omnes scientiae, & principium mathematicum est causa efficiens notitiae conclusionis. Quod autem in eis sic consideratis, non sit bonum, nec finis, patet ex hoc, quod abstrahunt a motu. Quodlibet enim bonum physicum, similiter & finis acquirunt per motum, unde habet rationem termini motus, ubi ergo non est motus, non est efficiens physicum, nec bonum physicum, nec finis physicus, sed in mathematicis, ut considerantur a mathematico, non est motus, ergo &c. & adverte quod sub hac intentione considerantur hic a philolopho. Quod patet ex eo quod inquit, unde in mathematicis per hanc nihil ostenditur causam, per ly ostenditur intendit, prout consideratur a mathematico, non enim considerat si triangulus est melior quadrato nec in qua materia, nec a quo, nec propter quid sit triangulus, sed considerat solam rationem eius formalem, per quam demonstrat passiones eius, secundum esse quidditativum & non alia ratione.

Quantum ad tertium, adverte duo dubia, contra praedictam determinationem. Primum ex, quia dicit philolophus in immobilibus non esse motum, nec principium motus, id est movens siue efficiens, nec bonum naturam, haec autem videtur esse falsa, quoniam apud philolophum intelligentis & in prima causa, quae dicuntur entia immobilia est motus quoniam movent corpore celestia, & est finis, quoniam non per accidens, sed ex intentione movent, aliter non essent prima moventia, & per consequens in eis bonum, quoniam finis & appetibile & bonum idem esse videntur. Quod autem in eis sit efficiens, patet quoniam sunt prima agentia, & prima productiva reru inferiorum, per motum caeli ergo &c.

Respondeo dupliciter. Primo quod philolophus hic non loquitur absolute & universaliter de immobilibus, sed de immobilibus mathematicis, ut patet per Commenta ibidem in Comment. 3. ubi si inquit. In rebus immobilibus non debet quaerere causam moventem, & intendebat mathematica, quoniam licet sint in re mota, tamen non moventur, nisi accidentaliter: haec ille Dico secundo quod etiam extendendo

immobilia ad metaphisicalia, proposito pilosophi potest esse vera, in hoc sentiu qd no est in eis motus subiectiue, nec terminatiue, sed tantum cautiue. Item non est in eis bonu nec finis, qui, scilicet fit productus per motu, sicut produci tur sanitas per sanatione. Huiusmodi enim diuina entia vt declarabitur in li. 12. intrasmutabilia, inalterabilia & impos sibilis sunt, & de tali bono, ac fine. intendit hic philosoph. Dicit enim finis autē & cuius causa, actus cuiusdā est finis Sed actus omnis cum motu &c. Cum hoc tamē stat, quod intelligentiæ suo motu attingant finem iam præexistente id est primam causam, vt declarabitur in libr. 12. similiter non potest dici, quod intelligentiæ habeant proprie effi ciens quoniam efficiens proprie est illud, quod extrahit a liquid de potentia ad actum, & ad proprie reperitur in na turalibus corruptibilibus quæ, ex esse in potētia procedit per transmutationem physicam inesse actu, cum hoc ta men stat, vt declarabitur in libro. 12. quod habeant ve rum agens & verum producens, a quo sine motu acqui runt esse incorruptibile.

Secundum dubiu est quonia dicit philosophus hic, qd in immobilibus scilicet mathematicis, sicut non contingit esse principium motus, sic nec aliquid esse autoagato, id est ipsum bonum. Hoc autem videtur falsum, quoniam in eis sunt proportionēs, & commensurationes, & ordo, & figu ræ, & hæc omnia videntur esse bona. vnde & in libro 12. Aristo. constituet bonum intrinsecum vniuersi in ordine, sicut in exercitu. ergo &c.

Respondeo, ibi comittitur fallacia accidentis, sic arguen do, scientia mathematica considerat proportionēs, commē surationes, & ordines & figurarum, ac numerorū. & hæc sunt bona, ergo considerat bona. Hoc in quā, non sequitur, quonia licet in se sint bona, non tamē consideratur in ma thematicæ, sub ratione boni, sed sub ratione entis inquan tum sunt proprietates quantitatis continuæ aut discrete, vnde Aristoteles in hoc 3. li. in tex. 3. inquit, Mathematicas vero nullam de bonis aut malis rationem facere. Hæc de præsentis quaesito dicta sint.

Quaestio 2. si genus predicatur de sua differentia præ dicatione per se.

Impossibile autem predicari, aut species generis de propriis differentiis, aut genus sine suis speciibus. Text. 10.

Circa

Circa hanc quaestionem tria agenda sunt. Primo pertra ctabitur opinio B. Thom. cui cōcordat Ant. And. Secū do pertractabitur opinio Ianduni. qui tenet oppositum. Tertiō soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte quod B. Tho. exponens rextum presentem, tenet partem negatiuam. & adducit v nicam rationem quæ stat hoc Genus non prædicatur de differentia primo modo perse nec secūdo modo, ergo nō prædicatur per se. constat enim quod non tertio neq quar to modo, antecedens probatur. Genus non ponitur in dif gnitione differentia quoniam ex quarto topicorum diffe rentia non participat. genus ergo non prædicatur de dif ferentia in primo modo per se, nec differentia ponitur in diffinitione generis, aliter in quacunque reperiretur genus inueniretur & differentia, quod patet esse falsum. nō enim in quocunque est animal, in eo est rationale. ergo genus prædicatur in secūdo modo per se, de differentia. Est enim secundus modus per se, quando subiectum est de ratione prædicati. B. Tho. concordat Anton. Andr. in 3. metaphy. q. 2. vbi inquit genus non prædicatur per se de differentia, qd patet per Auicen. in 5. metaphy. dicentem, quod licet genus & differentia prædicentur de toto, id est de specie, non tamen significat totum. per se, sed genus significat materiale, differentia autem formale, vtrunque autem sig nificat partem speciei, per modum totius, & sicut materia le est extra formale si conceptus generis est extra conce ptum differentia, patet ergo, quod non prædicatur perse primo modo de differentia.

Quod autem nō prædicetur per se secundo modo, vide tur omnibus clarum, constat enim genus non esse proprie tatē, nec habere notien proprietatis, respectu differentia.

Tu tamen aduerte, quod Aristo. in 6. Topicorū, adducit aliam rationem, & stat in hoc, si animal genus prædicatur per se de differentia, ergo vnū animal, puta homo, esset plu ra animalia. qd est falsum, consequentia probatur. Animal, quod secundum se includitur in cōceptu rationalis, aut est idem. cū eo qd concluditur in conceptu speciei aut nō est idem. nam si idē animal, qd prædicatur vt genus de homi ne, includitur diffinitiuē in rationabilis. idē bis inutiliter repetitur, si non est idē. habetur intentū, nā homo est ani mal, & est illud animal, quod includitur in rationali, & hoc

Metaph. Iauel.

f

non est idem cum primo: ergo idem homo erit multa animalia.

Quantum ad secundū aduerte quod Iandunus in 3. metaph. q. 12. tenet partem affirmatiuam & licet multipliciter arguatur: hæc tamē est principalis ratio sua. Quod est animal per formam suam, est per se animal. Hæc est de mente philosophi in lib. 5. cap. de per se ubi ponit primum modum per se, esse. quando aliquid est tale per suam formam. Sed rationales animal per formam suam, non enim est animal per materiam suam, sed quia habet talem formam, puta animam sensitiuam, ad quam sequitur esse animal, ergo rationale per se, est animal, & sic genus per se prædicatur de differentia.

Sed quoniam philosophus in 3. metaph. & in 6. top. tenet oppositum, ideo ne videatur negare philosophum, dicit quod in 3. metaph. procedit mere disputatiuē, & non determinatiuē, ideo rationes suæ non sunt conclusiuæ. & hoc innuit Comment. in 3. metaph. comment. 1. ubi inquit. intendit in hoc tractatu inducere sermones disputatiuos, qui affirmant, & destruunt idem in omnibus quæstionibus difficilibus huius scientiæ, hæc ille. Quod autem in topicis disputatiuē procedat, patet, quoniam ex probabilibus, quæ non inferunt necessario alteram partem. Hæc est opinio Ianduni.

Sed ut rudis laborat in æquioco. de ly per se. Est enim duplex, scilicet entitatiuum, & prædicatiuum, alij dicunt logicum & metaphysicum, eo quod logicus prædicationes obseruat, metaphysicus autem quidditates, per se quidem prædicatiuum est, quando prædicatum est de ratione subiecti, vel subiectum de ratione prædicati per se autem entitatiuum est, quando res de se, & secundū suam naturam talis est, sicut sol per se, est lucidus, luna autē non sed per alterum, & Deus per se bonus est, creata autē non per se sed per alterū unde ly per se, videtur coincidere cum secundum se, & per essentiam. Sed non inconuenit, aliquid esse per se, tale entitatiuē, & nō prædicatiuē, ut hic, Deus est per se pater, eo quod paternitas diuina est essentia diuina, non tamen prædicatiuē, vel formaliter est per se pater quoniam prædicatum non est de ratione subiecti, nec e converso. cum se habeant ut absolutē & respectiuum sic in opposito. Hæc est per se entitatiuē, rationale est animal non tamen prædicatiuē propter rationē adductā à B. Tho. Iandunus

Iandunus autem non distinguit inter. per se entitatiuē, & per se prædicatiuē, credit enim omnem prædicationem sumptam à forma, esse per se prædicatiuē. Quod non est verum, nisi ly forma sumatur, pro quod quid est, vel definitione, in quo sensu loquitur philosophus in libro quinto. in capitu. de per se, inquit enim, vno quidem enim modo, secundum se, quod quid erat esse vnicuique, ut Calias, & quod quid erat esse Caliam, id est Calias, & definitio Calias sunt idem per se.

Tenemus ergo quod licet hæc sit identica, rationale est animal, tamen non est per se formaliter & prædicatiuē. & quantum ad hoc dicimus, quod philosophus nō disputat in 3. metaph. sed determinate concludit, nec obstat dictum Commenta. licet enim ut in pluribus disputet, tamen non inconuenit, quod respectu alicuius conclusionis determinet, & assumat aliquas propositiones, simpliciter veras, sicut in quæstione præcedenti visum est, quod in mathematicis non est efficiens, nec bonum, nec finis, &c.

Pro ratione autem adducta ex 6. topicorum, quam conatur Iandunus declarare, quod non valeat, aliter per eandem rationem concluderetur, quod animatum non prædicatur de homine, nam cum prædicetur de animali, si prædicatur de homine, homo erit vnum animatum, & animal aliud animatum, si ratio philosophi concludit. Hoc autem est falsum, ergo ratio philosophi non concludit. Pro hac inquam ratione, dicere possumus duo. Primo quod conclusio sit de mente philosophi, scilicet Genus non prædicatur per se, de differentia, & ad hanc quæstionem, aliqua ratio simpliciter vera adducitur, scilicet illa quæ hic B. Tho. adduxit. Aliqua autem tantū probabilis & apparens est. ut ista, quæ adducta est ex 6. topicorum. Non enim est necesse, omnē rationē pro conclusione adductam, simpliciter concludere. Dico 2. quod potest sustineri, rationem illā simpliciter concludere. & quado inflat Iandunus, quod eadē ratione animatum non prædicaretur de homine, aliter homo esset multa animata, dico quod quando prædicatur animal de homine, non prædicatur formaliter animatum de homine, vanum enim est dicere homo est animatum animal, vel animal animatum eo quod in ly animal, includitur animatum. Instatia ergo Ianduni nulla est.

Quantum ad tertium aduerte quod quædam sunt argumenta sanis apparentia, contra determinationem factam.

Primum est. Rationale per se, est homo, homo per se est animal, ergo rationale per se est animal. Tenet argumentum per regulam. Quando alterum de altero prædicatur &c. Quod minor sit vera patet, quoniam prædicatum est de ratione subiecti. Quod autem maior sit per se, probatur. Hæc est per se homo est rationalis, ut patet ergo hæc est per se. Rationale est homo. Tenet consequentia, quoniam sicut propositio necessaria conuertitur in necessariam, præcipue in terminis conuertibilibus, sic propositio per se, conuertitur in propositionem per se.

Respondeo, hic sunt duo modi respondendi, primus est Ant. And. in 3. metaph. q. 2. ad primum, ipse negat hac similitudinē. Sicut necessaria conuertitur in necessariam, sic per se, in per se, & ratio est, quoniam ad propositionem necessariam sufficit necessario connexio terminorum, dato quod vnum extremum non sit de ratione alterius. Ad per se autem prædicatum & in primo modo, de quo loquimur, quando quarimus, si genus prædicatur per se de differentia; duo requiruntur, scilicet necessaria connexio terminorum, & quod prædicatum sit de ratione subiecti. Cōstat autem quod dum hæc, homo est rationalis, conuertitur in istam, rationale est homo, secunda non est per se, primo modo, & ideo per se non conuertitur in per se, saltem respectu eiusdem modi, verum autem respectu diuersorū modorum dicemus in q. sequenti.

Secundus modus respondendi clarior, est iste. Qua ratione rationale per se est homo, eadē ratione rationale per se est animal. Prima autē est per se entitatie, siue metaphysice, ut declarauimus supra, & nō est per se prædicatiue, primo modo, de quo hic intēdimus, sic ista ratione est animal, est per se eodē modo. Sed nihil concluditur cōtra determinationē, in qua intēdimus de per se primo modo prædicatiue.

Secundum est tale. Homo per se est animal. Homo per se est rationalis, ergo rationale per se est animal.

Respondeo negatur argu. quoniam ly per se in præmissis, tenetur prædicatiue, in cōclusionē tenet entitatie, & quā nō tenetur vniformiter in præmissis & in cōclusionē, ideo negatur similis modus arguēdi. & si dicas, quod in cōclusionē etiā tenetur prædicatiue, nego, quoniam non est necesse extrema cōparata ad medium, habere eandē habitudinem, quā habent, quando cōparantur adinuicē, & econuerso, ut patet hic. Homo necessario est animal. Homo neces-

fario

fario est substantia, ergo substantia necessario est animal, non sequitur, quoniam potest esse substantia, remoto quocunque animali.

Tertium est tale, si genus non prædicatur per se de differentia, ergo per accidens, quoniam non datur medium, sicut nō datur medium inter ens per se, & ens per accidens. Tunc vltra ergo rationale & animal faciunt vnū per accidens, quod est falsum, constituunt enim speciem, quæ est vnum per se, cōtra verō probatur, quoniam ex 7. metaph. prædicatio per accidens fit, quando accidens prædicatur de subiecto, aut econuerso, aut accidens de accidente, sed in his omnibus fit vnum per accidens, ergo &c.

Respondeo, hic est duplex responsio, primò dicitur quod prædicatio accidentalis fit duobus modis, primo quādo alterū est vere accidens, & tunc semper fit vnum per accidens, secundo quando alterum non est vere accidens, sed est extra rationem alterius, ut motus est actio, & tunc nō fit vnum per accidens, & talis prædicatio est, quando prædicatum licet sit eiusdem prædicamēti, cum subiecto, & sit idem re, tamen nō est diffinitiuum subiecti, & hic modus prædicatiōis seruatur inter genus, & differentia, & aduerte quod ibi semper loquimur de primo modo per se, & de modo accidentalis prædicatiōis, oppositō primo modo per se.

Secundo dicitur & breuius, quādo prædicatio est accidentalis, metaphysica, quæ requirit, quod extrema sint diuersorum prædicamentorū, sicut homo & musica fit vnū per accidens, quādo autē prædicatio est per se metaphysice est quādo prædicatum & subiectum sunt eiusdem prædicamēti, licet sit prædicatio accidentalis, logica, non fit vnū per accidens, sic est in proposito, quoniam genus prædicatur per se metaphysice de differentia, nō sequitur quod ex eis fiat vnū per accidens & aduerte quod hæc responsio est magis resoluta, & per eam solues multa argumenta, si tu noueris bene applicare. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

Quæstio. 3. si propositio per se, conuertitur in propositionem per se.

Circa hæc quæstionē aduerte quod proponitur propter responsionē datā primo argumēto. præcedētis quæstionis. Diximus enim quod licet hæc sit per se entitatie & prædicatiue, homo est rationalis. hæc tamē nō est per se præ-

cativè rationale est homo. Hæc responsio facit dubium, & videtur quòd tam conuersa quam conuertens sint per se secundum doctrinam philosophi in 1. poster. Illic enim vult philosophus, quòd quado prædicatum est de ratione subiecti, sit primus modus per se, quado autem subiectum est de ratione prædicati, sit secundus modus per se. Sed in ista, homo est rationalis, prædicatum est de ratione subiecti & in ista, rationale est homo, subiectum est de ratione prædicati, ergo prima est in primo modo per se, & secunda in secundo, ex consequenti per se conuertitur in per se.

Hic inuenio duas opiniones, vnã affirmatiuam, quorundam Thomistarum, isti dicunt, quòd licet conuertens & conuersa, non sint per se, respectu eiusdem modi, ne detur circulus in diffinitionibus tamen non inconuenit, respectu diuersorum modorum scilicet primi & secundi, & suum principale fundamentum stat in ratione adducta ex doctrina Philosophi in 1. poster. limitant tamen se dicentes, quòd tunc solum conuertitur pro se, in per se, quando subiectum & prædicatum sunt termini conuertibiles. vnde tenent quòd hæc non est per se animal est homo. hæc autem est per se, animal rationale est homo. & confirmant opinionem suam ex hoc, quòd philosophi & præcipui doctores demonstrantes, vtuntur in differentes conuersa & conuertente, vt propositionibus per se. Assumunt enim istam, omne intellectiuum est liberum, & suam conuertentem scilicet omne liberum est intellectiuum. & istam, omne necessarium est æternum, & econuerso, & istam, omne generabile est corruptibile, & econuerso ergo signum est quòd & conuersa & conuertens sunt per se, & sic patet, propositionem per se conuerti in propositionem per se, licet id non sit verum in omnibus. & ab hac scientia non videtur dissentire Ant. And. in 3. metaph. q. 2. ad primũ, dicit enim in fine responsionis, propositio ergo per se, non necessario conuertitur in per se. Quasi dicat, licet contingat aliqua conuerti, non tamen est necessarium in omnibus, vt quado termini non sunt conuertibiles.

Alia opinio est quorundam Scotistarum, præcipue Antonij tróberæ, in suis questionibus metaphysicis. Hic tenet partem negatiuam absolute, ita quòd secundum ipsum, nulla propositio per se conuertitur in per se, & fundat se super hoc, quòd omnis propositio per se est illa, cuius prædicatum habet rationem formalem intrinsecam inherentiæ in subiecto. Quæcunque autem non dicit talè rationem formalem, est propositio per accidens, & intrinsecè dicitur

dicere quòd omnis propositio per se habet causam intrinsecam in subiecto, per quòd prædicatum inest subiecto. & hoc fundamentum dicit esse de mente Scoti in 3. sent. dist. 7. nec aliter probat. Tunc arguit sic. Cuiuscunque propositionis prædicatum dependet à subiecto, quantum ad rationem formalem inherentiæ intrinsecam in subiecto, subiectum ipsius non potest cõsimili dependentia dependere à prædicato. Hæc vñ manifestare: quoniam non datur circulus in dependentia in eodè genere causæ. Patet enim quòd forma dependet à materia, in genere causæ materialis, materia vero non dependet à forma, in eodè genere. sed in genere causæ formalis. Sed prædicatum propositionis per se dependet à subiecto, secundum rationem formalem inherentiæ intrinsecam in subiecto, quoniam hæc est ratio propositionis per se, ergo econuerso subiectum non potest dependere, cõsimili dependentia à prædicato, ergo per se non conuertitur in per se.

Sed hæc sua ratio non est efficax, eo quòd suum fundamentum non est verum, nec positum ab Arist. Non enim est necesse arguere nos ad dependentiam in genere causæ formalis tantum: sed sufficit prædicatum dependere à subiecto, vel in genere causæ formalis: vt in primo modo, vel in genere causæ materialis, siue effectiuæ, vt in secundo modo, subiectum enim causa est passionis suæ vt materialis, & vt efficiens, vt dicemus alias. negamus igitur illam esse rationem siue descriptionem propositionis per se, quæ dicitur esse Scoti, & dicimus cum Arist. quòd ad propositionem per se, sufficit prædicatum esse de ratione subiecti vel econuerso.

Tenendum est ergo cum opinione prima in terminis conuertibilibus tantum. & quoniam genus & differentia non sunt conuertibilia, ideo hæc non est per se, animal est rationale, imò nec necessaria stat enim animal esse, & tamen rationale non esse, similiter hæc non est per se, rationale est animal, quoniam vt probauimus in quæ precedenti, nec prædicatum est de ratione subiecti, nec subiectum est de ratione prædicati.

Tu tamè aduerte quòd aliqui vt videatur quid noui excogitasse concedunt secundum modum per se, conuerti in primum modum, vt ibi. Homo est risibilis, risibile est homo, prima est in secundo modo, secunda autem est in primo modo, quoniam prædicatum est de ratione subiecti, nolunt autem concedere, primum modum posse conuerti in secundum, eo quòd prædicatum secundi modi, vel est passio, vel quid habes modum passionis. Sed constat quòd diffinitum non est passio: nec induit modum passionis, cum non prædicetur in quale.

QVARTI METAPHY.

& ppter ea dicunt, qđ hęc nō est in secundo modo per se animal rationale est homo, eo qđ pđicatū nō denominat, nec qualificat subiectū; & hęc op. nō videt irrationabilis. verū quia hęc animal rōnale est homo eti necessaria, ex cōnexionē terminorū. & in via Thomistica; omnis necessaria videt esse per se, licet nō apud Scotistas vt vltimū est in q. p̄cedēt; in rēpōsione ad primū, possum⁹ dicere p̄pōsitiones secundi modi per se esse in duplici differētia. Quædā sūt; in quib; subiectū est de ratione p̄dicati, & p̄dicatū denominat subiectū, quale: vt ibi; homo est risibilis; & istæ sūt propriæ. Quædam autē sūt in quib; licet subiectū sit de ratione p̄dicati, tamē p̄dicatū nō denominat subiectū; quale: vt ibi; Animal rationale est homo. & istæ sūt improprie. Dicemus ergo, qđ secundus modus cōuertitur in primū p̄prie, & primus in secundū, saltem improprie. & hoc sufficit. Hęc de p̄senti quęstio dicta sūt.

Expliciunt quęstiones Frat. Chrystomi Iauelli Canapici ord. P̄d. in 3. lib. metaphy.ica.

Incipiunt quęstiones eiusdem, super quartum librum. Super quartam librum occurrunt in scripta quęstia discutienda.

- 1 Si ens est vniucum vel analogum.
- 2 Si ens habet veras & proprias passiones.
- 3 Si passiones entis, sūt idem cum ente.
- 4 Si passiones entis, sūt conuertibiles cum ente.
- 5 Si ens predicatur quiddam de passionibus suis, & de vltimis differentis.
- 6 Quomodo ordinanda sūt passiones entis, secundum prius & posterius.
- 7 Si vnum transcendens, quod est passio entis, est idem cum vno, quod est principium numeri.
- 8 Si ratio vnius transcendentis, & vnius numeralis est formaliter passiva.
- 9 Quod sit principium cōplexum simpliciter primum.
- 10 Si tale principium est cognoscibile demonstratione vel cognitione sensuina.

QVÆST

QVÆSTIO PRIMA. 45

Si ens est vniucum, vel analogum.

ENS MVLTIS MODIS DICITVR, sed ad vnum &c. Text. 2.

CIRCA hanc quęstionem aduerte primo quod Commenta. in hoc 4. lib. in commen. 2. expresse tenet, ipsum non esse vniucum, nec equiuocum, sed mediū, ex cōsequent. analogum. sic enim inquit, vult declarare, qđ hoc nomen ens, non est æquiuocum, si enim esset æquiuocū nō cōsideraret de eo, vsq; ars, neque dicitur, vniuoce, vt animal de homine & de asino, sed est de nominibus, que dicuntur de rebus attributis eidem, & sūt media inter vniuoce & æquiuoquæ hęc ille. Quare quid de hoc senserit Commen. non est laborandum, nam & Commentista p̄cipuē iandū. in 4. lib. Metaph. tenet, de mente Comment. ipsum non esse vniucum sed analogum, similiter quod Scotus posuerit ipsum vniucum, & quomodo scilicet metaphy. & non phy. patet per Ant. And. in 4. lib. metaph. q. 1. vbi declarat, quid sit vniuocatio phy. & logica, & metaphy. similiter manifestum est, quod B. Tho. tenet ipsum esse analogum analogiæ, quæ est vnius ad alterum, & non analogiæ, quæ est plurium ad vnum, qualis est analogiæ huius nominis sanum, & hoc videre poteris in Capreolo in 1. distin. 2. q. 1. improbatione nonæ conclusionis, & in rēpōsionibus argumentorū, contra eandem conclusionem, & in Paulo Soncinæ in 4. metaph. q. 4. & in Thoma Caietano, super de ente & essentia. Sed in his quæ p̄dicti scripserunt nō referendo immorari, vide tu ad placitum, volo aures pro huius quęstii euidētia, agere quinque. Primō, quid requiratur ad vniucum reale. Secundō quid ad vniucum logicum. Tertio ponentur aliquę conclusiones rēpōsuar. Quarto ostendam quod opinio Scoti non discordat in re. ab opinione B. Tho. Quinto soluentur argumenta Scoti, & maximē que videbuntur repugnare contra determinationem, quam facturi sumus.

f 5

Quantum ad primum aduerte, quod æquiuocum reale requirit 4. conditiones. Primum quod dicat vnum conceptum, vt comparatur ad sua contenta, & prædicatur de eis. Quod quidem dico, quoniam si aliquod commune dicat vnum conceptum quidditatum, vt se præcisè consideratur, vt sic non erit vniuocum formaliter, eo quod vt possumus efficere ex philosopho in antepredicamentis, vniuocum vniuocata respicit. Quod & declaratur per Simplicium super prædicamenta, qui inquit, eiusmodi nomen scilicet vniuocum quidem, de rebus principaliter prædicatur, & commune & proprium, vniuocum autem prædicari, non inest principaliter, sed per talem, vel talem communicatam rationem. Quare quando participantibus non solù nomen, sed & natura communis est, talis est vniuocus participationis modus. Ex his elicio, quod si consideretur animal præcisè in se, vt dicit vnum conceptum, antequam compararetur ad sua inferiora, non est vniuocum, nec æquiuocum nec analogum. Idem dico de ente, si in se præcisè consideratur, vt dicit vnum conceptum, pura, ens est, cui debetur esse & non comparatur ad subiectum & accidens, ad Deum & creaturam, in illa prima & absoluta consideratione, non erit vniuocum nec analogum, &c.

Sed dicet, licet genus & species possint in seipsis considerari, non respiciendo contenta, non tamen ens, quoniam secundum Commen. in 10. metaph. Commen. 8. ens significat x. prædicamenta immediata significatione.

Sed contra. De quolibet possumus considerare prius quod sit ens, quàm quod sit tale ens, puta substantia vel accidens, ergo in illo priori ens dicit vnum conceptum antequam comparatur ad sua contenta.

Præterea conceptus absolutus prior est conceptu relationis. Sed conceptus entis in se est absolutus, cum autem comparatur suis contentis, fit relatiuus, respicit enim inferiora, de quibus prædicatur, ergo potest haberi de ente vnus conceptus, antequam comparatur suis inferioribus.

Præterea, si primum quod cadit in nostro intellectu est ens, patet quod antequam sciam de aliquo, quod sit substantia vel accidens, prius scio quod est ens, nescire autem ipsum esse ens, nisi in illo priori, habere rem conceptum entis.

Ad argumentum ergo dico quod hoc non est contra Commen. scilicet ens significet immediate, significato reali x. prædicamenta, & quod antequam compararem ipsum x. prædicamentis,

æmentis, habeam de ipso vnum conceptum communissimum, quem pono, saluari in quolibet prædicamento, ex hoc autem nolo inferre, quod ille conceptus sit quod reale, prius omni realitate prædicamentali. Sed quod iste est ordo in intellectu, vt prius concipiat ens cõe in se, quàm comparat ipsum suis contentis, & in illo priori, vt dixi, non habet rationem vniuoci nec, analogi, eo quod consideratio in illo priori est absoluta, consideratio autem vniuoci vel analogi est respectiua concernuntur enim inferiora, quibus nomen & ratio superioris communis attribuitur.

Secundo requiritur, quod vniuocum participetur à suis contentis, secundum vnã rationem, ita quod ratio illius communis in se considerati, antequam comparatur suis contentis quando attribuitur eis, seruetur eadem in omnibus suis contentis, & per hoc differt vniuocum ab æquiuoco, quod respicit contenta secundum diuersas rationes.

Tertio requiritur, quod illa ratio æquæ representet omnia contenta, & sine ordine puta quod ratio animalis quatum sit ex se æquæ conueniat homini & leoni, ita quod in ratione animalis, vnum nõ sit prius nec perfectius altero, licet adiuuicè comparata, non inconueniat vnum esse prius vel perfectius altero, vt patet in speciebus numerorum. Sed hoc nõ impedit vniuocationem, aliter numerus non esset vniuocum, dictum de speciebus, nec animal dictum de homine & asino, constat enim hominem esse quid perfectius asino. Item quod representet omnia de quibus dicitur sine ordine, puta quod non representet vnum vt tale respicit alterum. Hæc enim est propria ratio analogi.

Quarto requiritur, quod illa ratio æquæ conueniat contentis vt res sunt, & hoc dico, quoniam in vniuoco logico, hæc conditio non requiritur, vt dicemus infra. Declaro autem hæc condemnationem sic Ratio animalitatis conuenit homini & leoni, vt res sunt, quoniam vterque verè naturam sensitivã, æquæ aut conuenit, quoniam si Deus annihilaret naturã sensitivã in homine, non annihilaretur tota ratio animalitatis adhuc enim saluaret in leone, & e converso, & ideo animal est vniuocum. Si autem annihilato homine, tota ratio animalitatis destrueretur in leone & in aliis animalibus, non esset animal vniuocum, sed analogum.

Ex his ergo formo talè diffinitionem de pprissimo & reali vniuoco, vniuocum reale est illud, quod vt comparat suis vniuocatis in quatuor res sũt, participat ab aliis secundum eandem rationem.

tionem æque representantem vnumquodque eorum, & sine ordine vnus ad alterum vt comparatur suo vniuoco.

Quantum ad secundum dico, quod ad vniuocū logicū requiritur prima, secunda, & tertia conditio, non aut quarta. Nam remota omni conuenientia reali, & seruato eodē modo prædicandi, adhuc stat vniuocatio logica, eo quod logicus non considerat res, quo ad suas realitates. sed vt stant sub intentionibus secundis, & quoad modos prædicādi. Sic enim prædicabilia, & res prædicamentales considerat. Et quod seruetur vniuocatio logica, sine conuenientia reali, probatur. nam differentia prædicatur vniuocē de duabus differentiis specificis, & tamen cum sint primo diuersæ, in nullo reali conueniunt, ex li. 10. metaph. prætera. Qualitas prædicatur vniuocē de primā & tertiā specie qualitatis, & tamē in nullo reali conueniūt, eo q̄ in prima, locantur qualitates spirituales, in tertia autem sensibiles quæ nō comunicāt cū illis prætera. Quantitatis prædicatur vniuocē, de continua & discreta, & tamen in nullo reali conueniūt, Patet ergo q̄ quarta cōditio nō requiritur. Requiritur tamen tertia scilicet quod vniuocum logicum dicat vnū cōceptū cōueniētē æqualiter suis contentis, nō tamē differentiis quibus sua contenta abinuicē differūt. Nā cōceptus animalis cōuenit homini & leoni in primo modo p̄ se non aut rationali, & irrationali. quoniā, vt determinauimus in 3. li. nec genus, nec cōceptus generis, prædicatur per se primo modo de differentiis. & præerea philosophus in 3. li. conclusit ens nō esse genus. & patet q̄ ibi loquitur logice. quoniā totū illum processum prosequitur modo logico, scilicet per prædicatōnē & modū prædicādi. Ex his igitur manifestum sit, quomodo differunt vniuocum reale, & vniuocum logicum. Quantum ad tertium stantibus prædictis aduerte quatuor conclusiones responsiuas.

Prima est ens in se præcisē & absolutē consideratum, dato quod haberet vnum conceptum, qui possit conuenire omnibus suis contentis non est vniuocum, nec æquiocum nec analogum nam vniuocum non est, nec æquiocum, nec analogum: nisi vt comparatur suis contentis, secundū vnum aut plures conceptus, vt diximus supra. Hæc enim est prima conditio. Sed ens sic consideratum in illo prioris, non comparatur suis contentis, prius enim considero ens. vt ens quam ens vt substantia, vel accidēs, ergo vt sic, non est vniuocum, nec æquiocum. nec analogum.

Secunda

Secunda est. ens comparatum substantiæ & accidenti vt res sūt nō est vniuocū reale, nā cōceptus entis, licet cōtineat substantiæ & accidenti, vt res sunt nō tamē æque, & sine ordine cōuenit &c. sed gradatim descendit in eis, ergo nō est vniuocū reale. cōsequētia patet ex cōditionib' presuppositis de vniuoco reali. Antecedēs probatur annihilata tota entitate substantiæ. totū ens annihilatur, eo quod accidentia nō sunt nisi entis, ex 7. metaph. & prædicamentis dicitur, q̄ destructis primis substantiis impossibile est aliqd remanere, si vero annihilatur tota entitas accidentiū, nō repugnat quin remaneat substantia eo q̄ est ens simpliciter & est prior accidente, ergo conceptus entis non æquē cōtineat substantiæ & accidenti, sed primo gradu descendit in substantia, secūdo gradu in generibus accidentium, in quibus et gradualiter descendit. qm̄ primo in quantitate, secūdo in qualitate, tertio in ad aliquid, &c. Cum ergo ista gradualitas non stet cum vniuocatis, vt respiciunt cōmune vniuocū, sequitur quod ens non est vniuocū reale. Nec valet dictum Ant. And in 4. metaph. q. 1. ad primum & vltimum, inquit enim quod cum vnitate vniuocationis stat vnitas analogiæ, vel attributionis, eo q̄ philosophus in x. metaph. ponit essentialē ordinem inter species vnus generis, & tamen ex hoc non tollitur vniuocatio. patet enim numerum esse genus, & tamen inter species numeri est essentialis ordo prioris, & posterioris. sic inquit in proposito in ratione entis in qua est vnitas attributionis ipsa attributa scilicet substantia & accidens. habent vnitatem vniuocationis.

Hoc inquam non valet, quoniam aliud est ponere ordinem inter, aliqua, vt adinuicem, comparantur, & vt comparantur ad aliquid commune, cuius rationem participat primum non impedit vniuocationem. quoniam stat cum tali ordine, quod aliqua participant æqualiter rationē suā communis vt ad ipsum comparantur, aliter propositio nō esset genus ad affirmatiuā, & negatiuā est enim affirmatiua prior, nec animal ad hominē & brutū est enim homo perfectior, secūdo vero impedit, ea q̄ ratio superioris descenderet gradatim in inferioribus. Aduerte igitur q̄ licet philosophus ponat ordinem essentialē inter species vnus generis, vt adinuicem cōparantur nō tamē vt comparant generi, prout participant rationem illius generis, in proposito aut patet. q̄ substantia & accidens, siue inter se

se cōparēt siue ad ens, semp̄ retinet ordinē quā ens prius dicitur de substantia & per substantiam verificatur de accidens & substantia: comparata accidenti, prior est: vt declarabitur in li. 7. fiat ergo ratio nostrā in robore suo.

Tertiā cōc̄ uisio est, ens nō est vniuocū logicum nam vniuocum logicum nōn prādicatur formaliter & in primo modo per se de differentiis, vel modis, quibus vniuoca adinuicem distinguuntur. Hanc declarauimus in lib. 3. secundū philosophum in quæstione vltima. Sed ens formaliter prādicatur de omnibus differentiis & modis, quibus sua inferiora distinguuntur. Quod enim est, ens est, & si non est, ens, est nihil. Non enim datur medium inter ens, sumptum sua maximā communitate, ipsum nihil. ergo non est vniuocū logicum, & hæc ratio sumpta est ex 3. metaph. tex. 10.

Et aduerte quod Aut. Aūd. in quarta metaph. quæstione prima in responsione argumentorum, nesciuit aliter fugere hanc rationem, nisi negando quod ens prādicatur formaliter de differentiis, vltimis, & passionibus suis. Sed quod hoc sit contra philosophum, & sit falsum in se manifestabitur in quæst. 1. huius libri, & soluentur argumenta Scotistarum.

Quarta conclusio, ens est analogum reale, nam ens dicitur vnum conceptum gradualiter, & quodam ordine participatum à substantia & accidente, ita quod primo conuenit substantiæ & per substantiam conuenit accidenti, nam substantia non pendet ab accidente. sed e conuerso, ergo & c. patet consequentia, quoniam vt declarauimus in prima parte quæstionis, istæ sunt conditiones analogi, vt distinguitur contra vniuocum.

Quod autē non sit æquiuocū, est cōmuniter ab omnibus concessum, & si Prophirius vel philosophus alicubi dicat ens, esse æquiuocum sumunt æquiuocū pro analogo, eo quod analogū, magis propinquat æquiuoco quam vniuoco.

Quantū ad quartū declarādū est quod Scotus nō discordat à via nostra, nisi in nomine. Aduerte igit quod in 1. sentent. dist. 3. q. 1. intendēs manifestare, quomodo potest cōcipi Deo cōceptu vniuoco, sibi & creature, declarat prius quod intendat per cōceptū vniuocū & dicit: & ne fiat cōtētio de nomine æquiuocationis, cōceptū vniuocū dico, quod ita est vnus quod eius vnitas sufficit ad cōtradictionē affirmādo & negādo ipsū de eodē sufficit etiam per medio syllogistico, vt extrema vnitas in medio sic vno, sine fallacia æquocationis. cōcluduntur

dātur inter se vnū. Hęc Scotus. Ex quibus patet quod Scotus cōtētur ponere tātā vnitatē in ente, quāta sufficit ad cōtradictionē ponendā, & vt sit mediū efficax in syllogismo. Sed nō solū vniuocū sufficit ad hoc, imō, & analogum, illo quidem modo analogiæ. in quo ponimus ens. Quod ergo Scotus dicit vniuocum, B. Tho. dicit analogum. Declaro autem modos analogiæ, vt sciamus in quo reponitur ens, & secundum quem fit cōtradictio, & potest esse medium in syllogismo.

Aduerte igitur, secundum doctrinā Thomasticā, vt patet per B. Tho. in 1. sen. dist. 19. q. ar. 2. ad idem, quod triplex est analogia prima est quādo analogum dicit plures rationes & eius significatū solum in primo analogato reperitur. Sicut sanum, quod alia ratione prādicatur de animali, & alia de medicina, & alia de dieta, suum autem significatum, tantum in animali saluatur, stat tamen analogia quoniam cōseruatiuum, causatiuum, indicatiuū, sanitatis respiciūt animal sanum, & hoc modo dictum analogum, est propinquissimum æquiuoco, ideo facit propositionē multiplicē & aufert cōtradictionem, quoniam vtraque harū est vera, animal est sanum, medicina non est sana, scilicet sanitate, quæ subiectiue est in animali.

Secūda est quādo analogū dicit vnā rationē & tamē diuersū esse & difforme habet in analogatis. Sicut corpus dū prādicatur de cœlesti, & de inferiori, licet enim cōueniat in ratione corporeitatis, tamē nō cōuenit in esse, cū esse cœlesti sit incorruptibile, esse autē corporis inferioris est corruptibile, & hic modus nō aufert, imō ponit cōtradictionē. Nam hæc semper est vera, elementū est corpus, & hæc semper est falsa, cœlū non est corpus, eo quod ratio corporis vtrique cōuenit, licet non cōueniat in esse, tertia est quādo analogum dicit tantū, vnā rationem, in qua non parificatur analogata, nec inesse importato per illā rationē. eo quod in vno analogato reperitur illa ratio, & illius esse cōnexusio nō habet cū alio analogato. Sicut accidēs est ens, vt habet cōnexusionē ad substantiā, & non e conuerso, & creatura est ens, non ex se, sed vt participat esse à Deo, cui primo & per se cōpetit esse, & hoc tertio modo ens est analogū, & hic tertius modus, ponit cōtradictionem, & est mediū efficax in syllogismo, si enim ponatur hæc conclusio, calidū & frigidū, nō sunt in eodē, & probatur sic, nulla entia opposita sunt in eodē. calidum & frigidū sūt opposita, ergo & c.

patet

patet quod illa maior est absolute vera, & potest sub ea fieri descensus distributiue, tam inlubstatis, quã in accidentibus. Ex his igitur patet, quod opinio Scoti quoad re non discordat à B. Tho. nam quod dicit Scotus ens esse vniuocum, dicit B. Tho. esse analogum tertio modo.

Quantum ad quintum, aduerte quod Ant. And. in 4. metaphysic. q. 1. multis argumentis probat ens esse vniuocum, quæ recitantur & clare soluitur à Capreolo in 1. dist. 2. q. 1. contra 9. cõclusionẽ. Videtur eum, Scotus autẽ in 1. dist. 3. q. 1. postquam declarauit, quid intredat per vniuocum, probat tripliciter talem vniuocationem. Primò sic Omnis intellectus certus de vno conceptu & dubius de alio, habet conceptum, de quo est certus, alium à cõceptu, de quo est dubius. Hæc est manifesta, quoniam idem intellectus non potest esse dubius & certus de eodem conceptu, aliter sequitur contradictio, quod scilicet esset certus & non certus, respectu eiusdẽ, sed intellectus viatoris potest esse certus de aliquo, quod sit ens, & dubius an sit ens finitum vel infinitum; vel an sit substantia vel accidens, ergo conceptus entis de aliquo, est alius à conceptu isto vel illo, ergo vniuocus.

Respondeo, Scotus deceptus fuit in hac cõsequentiã, ens dicit vnu conceptu, aliu à conceptib. suorũ contentorũ ergo est vniuocũ, negatur cõsequentiã, quoniã vt diximus in corpore quæstionis, ad vniuocũ non sufficit vnitas cõceptus, sed requiritur quod illud cõmune habeat vnum cõceptum, non solum in se considerato, sed vt respicit inferiora, & quod ille conceptus æqualiter participetur à suis inferioribus. Quorum secundum deficit in ente, quoniam cõceptus eius non conuenit accidenti nisi in ordine ad substantiam, nec enti creato nisi in ordine ad ens increatum. Vnde ad formã argumenti, concessa ma. & minore, dico quod nõ potest concludere, quod sit vniuocum, sed quod sit, analogum, tertio modo analogiæ.

Secundo sic, si est alius cõceptus entis, vt dicitur de ente creato, & alius analogus, vt dicitur de ente increato, sequitur quod per ens creatũ nõ possemus aliquid cognoscere de ente increato, quod est falsum, vt patet in lib. 12. consequentiã probatur, quoniã sicut ens creatũ nõ continet increatũ, cũ sit posteriorius eo, sic cõceptus entis creati, nõ cõtinet virtutẽ liter cõceptũ entis increati, si sũt alius & alius sed p nullũ cõceptũ ppiũ alicuius obiecti cognoscitur aliud obiectũ nisi

nisi talis conceptus contineat virtualiter conceptum alicuius obiecti, ergo &c.

Respondeo. Hoc argu. supponit falsum, scilicet quod ens, dicat plures conceptus, sicut analogum primo modo. Hoc enim dato argu. haberet aliquam apparentiam. Sed nos dicimus, quod ens, vt est commune creato vt increato, dicit vnum conceptum, æqualiter tamen participatum, quo constituitur analogum tertij modi. & tunc nego consequentiã, cuius probatio nulla est, quoniam supponitur quod conceptus entis, vt dicitur de increato sit alius vt dicitur de creato, & propter à negari posset, quod ens creatum, non contineat increatum in ratione cognoscitiua, quoniam effectus ducit in cognitionem causæ, & breuiter, si bene aduertis percipies, quod Sco. nõ considerauit, nisi naturam analogiæ primij modi, quæ dicit plures conceptus, vt sanum, & secundum hoc semper laborauit ad declarandum ens non esse analogum primo modo analogiæ.

Tertio sic. Omnis inquisitio de Deo metaphys. procedit sic scilicet considerãdo rationẽ formale alicuius, puta sapientiæ & offerendo à tali ratione imperfectionẽ, quam habet in creatura, & attribuẽdo illud Deo, ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum, quem accipit à creaturis, quem remota omni imperfectione attribuit Deo.

Respondeo, nego cõsequentiã, quantũ ad habere conceptum vniuocum. Sed sufficit illũ conceptum esse analogum, & res de qua dicitur, puta sapientiã, est analogã tertij modi. Hæc de præsentĩ quæsitõ dictã sint.

Questio 2. si habet ens veras & proprias passiones.

Si igitur ens & vnum idem &c. Text. 3.

Circa hæc quæstionẽ aduerte quod Scotistæ & Thomistæ in hoc, quod ens habet proprias passiones, quæ dicuntur per se accidentia entis, vt ens est, & id quidem expresse dicit philosophus Nam in principio libri quartĩ inquit, est a urem quædam scientia, quæ scrutatur ens in quantum ens, & quæ huic insunt secundum se, & in tex. quinto inquit Quemadmodum enim numerus secundum quod numerus

habet accidentia propria, scilicet, par & impar, æquale & inæquale. Sic etiã ens habet accidentia propria, de quibus philosophum oportet perscrutari. hæc ille. Discordant autem in alio scilicet an istæ passionēs sint veræ passionēs, sicut par, & impar sunt veræ passionēs numeri, & quidem Thomistæ sic distinguunt. Vera passio est duplex. Quædam demonstrabilis, sed non realis quædam realis, & demonstrabilis: & partes huius distinctionis sic differunt; vera passio demonstrabilis: sed non realis, duo tantum requirit. Primò quod ratio subiecti, sit prior conceptibiliter ratione passionis, & hoc ideo quia subiectum ingreditur definitionem passionis, ergo necesse est prius concipere subiectum. Secundò, quod ipsa passio consequatur per se rationem formalem sui subiecti, passio autem realis demonstrabilis ultra illa duo requirit alia duo secundum viam nostram, primò quod distinguatur realiter à suo subiecto, secundò quod subiectum ingreditur definitionem passionis, vt additum, & nõ vt essentialis & intrinsecum, & hoc secundum sequitur ex primo, quoniam si subiectum distinguitur realiter à passione, definitio passionis erit per additamentum. Dicunt igitur Thomistæ & Scoti, ens habere veras & proprias passionēs & demonstrabiles. Discordant autem in alio, quoniam dicunt Thomistæ, ens non habere passionēs reales, eo quod non distinguitur realiter ab eis, vt probabitur in quæst. Scotistæ autem tenent oppositum, quoniam opinionem omnem passionem esse idem cum suo subiecto.

Vt igitur præsens quæstio resoluat secundum viam nostram, tria agenda sunt. Primò probatur quod ens habet veras passionēs demonstrabiles. Secundò, quod non habet veras passionēs reales. Tertiò solueatur principalia argumenta Scotistarum.

Quantum ad primum, probatur duplici ratione, primò sic suppono metaphysicã esse verè scientiam, siue sapientiam. De hoc nõ curo, quoniã vtraque est habitus per demonstratorem acquisitus, licet vna procedat per causas altissimas, alia per causas inferiores. Tunc arguo sic, si ens nõ habet veras passionēs demonstrabiles, ergo in metaphysica nulla est demonstratio, quod est falsum, cū sit verè scientia vel sapientia. Contra probatur, nã ex doctrina philosophi in 1. poster. cap. 10. In omni demonstratone necessario includit primus & secundus modus p se, eo quod conclusio demonstratoneis

est

est in 2. modo per sequen. Concluditur enim passio de subiecto per definitionem subiecti, vel passionis. si ergo ens non habet passionēs, de ente non formabitur conclusio demonstrabilis. & per consequens in metaphysica non fiet aliqua vera demonstratio.

Secundò sic. Quod est commune omni subiecto scibili, non est negandum à subiecto metaphysicã, cum sit subiectum nobilissimæ scientiæ, sed habere passionēs demonstrabiles, est commune omni subiecto scibili, vt vult philosophus in 1. poster. cap. 22. sic enim inquit vna autem scientia est, quæ est vnius generis, id est vnius subiecti, cuius sunt principia partes, & passionēs. Pro hac conclusione, nõ lo plures rationes adducere, quã comuniter est concessa. Quantum ad secundum arguitur sic, omnis passio vera realis distinguitur realiter à suo subiecto sed passionēs entis, vt probabitur in quæstione sequenti, non distinguuntur realiter ab ente, ergo non habet passionēs veras reales. Minor quidem probabitur in quæstio. sequen. Maior autem tripliciter probatur.

Primò sic, causa productiua realis, & effectus eius realis distinguuntur realiter. Hæc est manifesta, quoniam nihil seipsum producit, & quoniam inter causam & effectum est relatio realis, ex 5. metaph. cap. de ad aliquid, & est in 2. modo relatiuorum, ergo distinctio realis, nam eundem ad seipsum est relatio rationis, quoniam idem nõ distinguitur realiter à seipso, sed subiectum est causa productiua realis suæ passionis, ergo &c. Minorem quidem tenet, & probat Anto. Andr. in 9. metaph. q. 1. sua ratio talis est, omnis potentia pure passiva, est potentia contradictionis, vt dicitur in 9. metaph. Sed subiectum non est in potentia contradictionis ad passionem, aliter inesset ei contingenter, & per consequens non esset scibilis per demonstrationem. Habet ergo subiectum aliquam potentiam intrinsecam actiuam, respectu suæ passionis. Hæc Ant. Andr. ad litteram. & aduerte quod hæc ratio procedit ex concessis ab aduersario, nec Anto. Trombeta in suis quæstionibus metaphysicalibus sciuit euadere hanc rationem nostram, nisi per distinctionem agentis metaphysici & remoti physici & propinqui. Dicit enim quod non est necesse agens metaphysicum & remotum, distingui realiter à suo effectu quoniam non est necesse ipsum existere ad hoc quod agit. De propinquo autem & physico, bene est neces-

se, quòd realiter distinguatur eo quod est necesse ipsum exiitè ad hoc quod agat, ex hac distinctione, dicit ad rationem nostram quod maior est falsà de agente remoto & metaphisico, & in proposito dicit, subiectum esse agens remotum & metaphisicum suæ passionis, ex consequenti non est necesse, quòd distinguantur realiter.

Sed hæc sunt ita irrationabiliter dicta, vt non mereantur improbari. Quod enim dicit non esse necesse, agens remotum distinguatur realiter à suo effectu, est contra doctrinam philosophi in 5. li. metaph. cap. de ad aliquid tenet enim quòd inter omne actiuum & Passiuum est relatio realis, ergo distinguuntur realiter, patet consequentia, etiam in doctrina Scoti, qui tenet quod relatio realis, requirit extrema distincta realiter, & quæ sint actu. Quod etiam dicit non esse necesse, agens remotum siue metaphisicum existere dum agit, est penitus absurdum, quoniam apud philosophum in proemio libri metaph. actiones sunt singularium, & rationem assignat Ant. And. quoniam vniuersalia non existunt, nisi in singularibus, quibus competit primo & per se exiitè, ergo actio requirit existentiam in quocunque agente, siue propinquo, siue remoto. Præterea: Quod ponat distinctionem inter agens propinquum siue physicum, & agens remotum, siue metaphisicum, ex eo quod non est necesse metaphisicum existere, sed physicum, est voluntarie dictum, nec est ad mentem philosophi. Ipse enim ponit differentiam hanc inter ea, quoniam metaphisicum siue motu, physicum autem cum motu agit, & id innuit in principio li. 9. metaph. vbi loquens de potentia & actu dicit. In plus enim est potentia & actus, eorum quæ dicuntur secundum motum solum.

Fortè quod Scotista dicent subiectum non esse realiter actiuum suæ passionis, sed tantum secundum modum intelligendi: & ideo si causalitas non est realis, non requiritur distinctio realis.

Sed hoc est cõtra doctrinam suam, vt patet in Anto. And. in lib. 9. quæ sit. i. cuius rationem adduximus in præcedentibus. nam ex eo quod dicit, si subiectum esset solum in potentia passiuæ respectu suæ passionis, passio contingenter inesset subiecto, patet quod intendit de potentia actiuæ reali, & non solum ex modo intelligendi.

Secundò sic, Passio realiter multiplicatur, & nõ subiectum ergo distinguatur realiter, cõsequenti patet, quoniam si duo sunt

sunt finitæ entitatis, & sunt idè realiter, implicat vnũ multiplicari, & nõ alterũ. Dico finitæ entitatis, vt secluda diuinã substantiã, & relationes personales. De quibus hic nõ est sermo. Antecedens vero sic probatur. In igne A, est leuitas caliditas in tãto gradu, quæ sub tali gradu sunt passiones ignis, de quibus constat, quòd distinguuntur realiter. quoniam leuitas est principium motus localis, caliditas autè est principium motus alterationis, & tamen ignis A, cui insunt, non multiplicatur, suppono enim quod remaneat vnus num. ergo subiectum & passio distinguuntur realiter.

Tertiò sic, quæ sunt eadè vni tertio, ea vnitate qua sũt eadem in tertio, sunt eadem inter se, sed risibile & flexibile sunt eadem homini secundum se, ergo sunt eadem realiter inter se. Quod est manifestè falsum, quoniam sunt principia contrariorum actuum scilicet ridendi & flendi, nam licet ex 2. physic. idem sit causa contrariorum, vnus quidem per se, alterius autem per accidens non amen vtriusque per se & præcipuè in potentiis naturalibus, vt dicitur in li. 9. metaph. quales sit potentia ridendi, & potentia flendi, ex his igitur constat, passionem realem, & subiectum distinguatur realiter, & quoniam passiones entis non distinguuntur realiter ab ente, vt Probabitur in q. seq. concludimus, quòd ens non habet veras passiones reales.

Quantum ad tertium aduerte, quòd duo sunt extrinseca arguta fortiora à Scotista, quibus arbitrantur se probare, non distinguatur realiter passio à subiecto.

Primum est, quæ realiter distinguuntur, sunt abinuiè separabilia, sed subiectum & passio non sunt abinuiè separabilia, aliter inesset contingenter subiecto, & non esset demonstrabilis de subiecto, ergo &c. Maiorem probat Anto. And. in 4. li. q. 3. sicut ex separatione aliquorum concluditur distinctio realis inter ea, aliequin contingeret eidem simul esse & non esse, ita ex inseparabilitate aliquorum, concluditur indistinctio realis.

Respondeo, negat maior, nec sua probatio valet, quoniam nõ ex sola separabilitate cõcluditur distinctio realis inter aliqua, sed quia remoto omni opere intellectus, vnũ nõ est alterum eo quòd sunt diuersarũ entitatum, puta vnũ potentia, alterum actus, vnũ substantia, alterum accidens, vt in proposito, subiectum est substantia, passio est accidens.

Et si quæras propter quid non omnia distincta regulariter sunt separabilia.

Q V A R T I M E T A P H Y .

Respondeo, nō potest assignari vnica causa. Aliquādo enim est, quoniā vnū est pura potentia, cui repugnat per se existere, & ideo materia est inseparabilis à forma, aliquando est propter naturalem connexionem, vt relatio nō potest separari, stante fundamento & extremis relatiuis. vnde nō posset Deus facere duo alba, inter quæ non esset similitudo, aliquando est propter naturalem sequelam vnus ad alterum, vt ad ignem naturaliter sequitur calor, & ideo non potest separari ab igne. Idem accidit de subiecto & passio ne, quæ naturaliter fluit à principis subiecti.

Secūda ratio est, si passio distinguitur realiter à subiecto ergo est processus in infinitum in passionibus, quod est impossibile. consequentia autem sic probatur, sumo hominem rescindendo ab omni accidente, & qualitate & quæro in illo priori, aut est aptus recipere risibilitatem, aut nō; si non, ergo ei repugnat, quod est absurdum sic, aut est aptus, aptitudine media, aut seipso, si seipso, ergo est aliqua aptitudo in homine, quæ est ipse homo, & per consequens eadem ratione potest dici, quod homo est ipsa risibilitas, quæ est aptitudo videndi, si aptitudine media, quæro vt prius, aut homo est aptus recipere aptitudinem mediam per aliam aptitudinem, aut seipso, vt prius ergo non est necesse passi distinguere realiter à subiecto.

Respondeo, Scotistæ magnificat hanc rationē suam, sed apud Thomistas est parui ponderis. Aduerte igitur, quod dupliciter sumitur aptitudo, Primò pro principio formali positio & proximo alicuius actus, & sic semper est accidens & qualitas in agentibus creatis, eo quod in via nostra, nulla substantia creata est proximum principium agendi, licet possit esse principium primū, sicut anima est principium primum, non tamen proximum, quo sentimus & intelligimus. Secūdo sumitur pro non repugnantia ad recipiendum illam aptitudinem positiuam, & sic non est accidens, nec propriè substantia, cum sit negatio, nec distinguitur realiter à rei substantia, sed est ipsa considerata, quæ est talis naturæ, cui non repugnat tale principium proximum, nec actus egrediens à tali principio. Tunc dico ad argumentū, quod homo in illo priori est aptus recipere risibilitatem, non aptitudine positiuam, sed aptitudine nō repugnantia, eo quæ est talis naturæ, cui nō repugnat risibilitas & quādo tu queris, aut aptitudine media, aut seipso, Respondeo, seipso & quādo tu dicis, ergo est aliqua aptitudo in ho-

mine

Q V A E S T I O II.

mine, quæ est ipse homo, cōcedo, de aptitudine nō repugnantia, & quādo tu dicis, ergo eadē ratione, risibilitas est idē cū homine, nego, quonia tu trāsis ab aptitudine nō repugnantia, ad aptitudinē positiuā, quæ est proximum principium agendi: & aduerte quæ ex hac solutione soluitur argumentū Schoti, quo arguit quæ intellectus nō distinguitur ab essentia animæ, eo quod anima ex se est apta intelligere. ergo illa aptitudo quæ est ipse intellectus, nō distinguitur ab anima. Patet autem ex distinctione data, quod anima ex se non est apta intelligere aptitudine positiuā, sed aptitudine nō repugnantia, eo quæ est talis naturæ, scilicet intellectualis, similiter soluitur argumentum, de corpore naturali, quo probatur quod est ex se mobile, & non per mobilitatem sibi intrinsecam. probatur autem sic, corpus naturale includit materiam, quæ cum sit natura, est principium motus, ergo mobilitas non est passio distincta realiter à corpore mobili. Dico quod non est ex se mobile, nisi non repugnanter, eo quod materia non potest esse principium motus proximum, tale enim principium sunt qualitates alteratiuæ, aut motiuæ, Hæc pro nūc sufficiant de præsentibus quæ- sitis, nec expedit alias rationes Schotistarum referre, quoniam debiliores sunt prædictis.

Tu igitur aduerte quod si queratur, an sit necesse, omne subiectū scibile, habere proprias passiones respondendum est, quod debet habere passiones demonstrabiles, eo quod aliter de eo non posset haberi scientia, non autem est necesse habere passiones reales, sed accidit ei in quantum est scibile, aliter de ente & de Deo non haberetur scientia. Hæc est resolutio Thomistica.

Questio 3 si passiones entis sunt idem cum ente.

CIRCA hanc quæstionem aduerte, quod passiones entis sunt hæc transcendentia, vnum, verum, bonum, aliquid, res & quidem istæ duæ aliquid, & res, non videntur habere difficultatem, quin sint idem cum ente. Nam non videntur addere aliquid positiuum super ens, quonia omne ens, dicitur aliquid: quasi aliud quid, eo quod comparatum alteri enti, est distinctum ab eo. Dicitur autem res, à ratus rata, eo quod omne ens reale est certæ & firmæ entitatis: præter opus animæ. Difficultas igitur est de vno, de vero, de bono, quonia non

videt manifestū quod libet ens esse vnū, & verū, & bonū se ipso, & nō aliquo superaddito. Pro resolutione igitur huius quæstioni, quatuor agenda sunt. Primò probabitur, quod vnū transicēdēs est idē realiter cū ente. Secūdo idē pbadū est de vero. Tertiò idē probandum est de bono. Quartò sol agenda sunt quædam argumenta.

Quantū ad primū ponitur hic conclusio ens & vnū trāscedens, sunt idem realiter sed distinguuntur formaliter.

Prima pars probatur à philosopho in hoc 4. li. text. 3. duplici rōe. & B. Tho. exponens & Comē. conformiter adducit eas. Quartū prima talis est. Quæ simul generatur & corrūpūtur sunt idem. Sed ens & vnum sic se habent, q̄ dum generatur ens, generatur vnū. Nam cum generatur homo generatur ens homo, & vnus homo, ergo sunt idem.

Sed dicit aliquis, maior non videtur vera apud Thomistas, nam subiectū & passio simul generantur & corrumpuntur, de necessitate enim passio inest subiecto, & tamen non sunt idem.

Respon. propositio philosophi debet intelligi de simultate non solum temporis, sed etiam naturæ, modo dico, q̄ licet subiectam & passio sint simul tempore, non tamen naturæ, qm̄ cū subiectū sit causa sive passionis, omnis causa est prior naturæ suo effectu, non tamen necesse est, q̄ sit prior tempore vt patet in effectu coeuo. Sic igitur intellecta propositione philosophi sequitur conclusio. quod ens & vnum sunt idem realiter.

Secunda ratio quam format B. Tho. exponens & Comē. in commen. 3. Quælibet res est vna per essentiam suā & non per aliquod additum reale super essentiam ergo ens & vnū sunt idem realiter. Antecedens probatur, si res est vna aliquo addito, quæro de illo addito, qm̄ cū sit ens est vnum, sunt enim conuertibilia, ens, & vnū aut igitur est vnum seipso, aut aliquo addito. si seipso: ergo simili modo standum erat in primo, si per aliquod additum, iterum quæritur de illo, & sic erit processus in infinitum.

Aduerte q̄ Ant. And. reprobat hanc rationē in 4. metaph. q. 3. & dicit in ea esse fallaciā figuræ dictionis qm̄ mutat quo in q̄. Cum enim dicitur. Quæro de illo addito &c. dicendum est, q̄ non est id, quod est vnum, sed quo res est vna, sicut patet cū dicitur. Homo est albus, vel seipso vel albedine. Si albedine, quæro quo albedo est alba, Certū est quod

quod non sequitur, quoniam mutatur quo in quod.

Sed non considerauit q̄ alia ratio est de prædicatis transcendētib; quæ de omnibus siue sint quo, siue q̄ prædicantur, & de formis specialibus, quæ sic denominant sua subiecta q̄ ipse non denominantur. Dico igitur, q̄ nō mutatur quo in quod qm̄ in hoc loco quod est, quo est & q̄ vnde licet illud additum esset, quo res est vna, esset, etiam quod est vnum quoniam esset ens, vnum autē & ens sunt conuertibilia. Nec valet instantia de homine albo: quoniam vt dixi, alia est ratio de transcendētib; alia de formis specialibus. Quicquid enim est, ens est, ergo indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, ergo est vnum. De formis autē specialibus nō est necesse qd de quolibet prædicentur vel sua opposita. vnde licet albedo sit ens, vel non ens, vna vel nō vna nō tamen est alba: sed quo aliquid est albu Deceptus est aut. Ant. And. qm̄ tenet ens nō prædicari quidditatiuē de passionibus suis, ideo apud ipsum non valet. Illud additum est, ens ergo est vnum, quoniam non concedit antecedens secundum prædicationem quidditatiuā sed tantum virtuale, verum quod sua imaginatio sit falsa manifestabimus in q. 5. huius lib. vbi probabitur ens prædicari quidditatiuē & formaliter de passionibus suis, & de vicinis differentiis.

Secunda pars scilicet q̄ ens & vnū distinguantur ratione est admissa ab omnibus, primo, quia subiectum & passio nō sunt idē formaliter. Secundo q̄ vnum addit super ens, saltē induisionem. Tertiò quia prius concipimus ens q̄ vnum, & est enim primū impressum in anima.

Quantum ad secundū ponitur hæc conclusio, ens & verū sunt idem re sed distinguantur ratione: Pro euidētia primæ partis aduerte, q̄ verum sumitur dupliciter, primo formaliter, secundo materialiter. verum formaliter dicit adæquationem vel conformitatem rei ad intellectum, quæ quidem est relatio aliquando realis, aliquando rationis, vt declarauimus in tract. de transcendētib; verū materialiter dicit rei naturam, vt habet ordinem ad intellectū. q̄ ordo manifestatur p̄ly intelligibilitas: vel cognoscibilitas. Vnde verum materialiter est rei natura, vt intelligibilis vel cognoscibilis ab intellectu. Posita hac distinctione aduerte, quod conclusio debet intelligi de vero materialiter: & nō formaliter sūpto. Nā cum verum formaliter sit relatio, quæ abstrahit à relatione reali q̄ relatione ratio-

nis patet quod nō idēficatur enti reali, de quo hic intēdimus, qm̄ intērio nostra est loq̄ de ente, quod est subiectū in hac scientia, & de passionib; eius, declarauimus aut̄ in r. li. quod ens reale est subiectū in ea, & nō ens cōmune enti reali, & enti rationis. Quod igitur ens reale, & verum materialiter sumptum, sint idē re, sic probatur. Quodlibet ens, est intelligibile seipso ergo est verum seipso: quod nullo addito reali super ens, ergo sunt idem, ens, & verū. Prima consequentia patet, quonia esse verū materialiter, & esse intelligibile sunt idē, ergo si quilibet ens, est materialiter verū seipso, est intelligibile seipso. Antecedens aut̄ sic probatur, vnūquodque est intelligibile per suam entitatē cuius signū est, q̄ res quæ sunt maioris entitatis sunt ex sui natura magis intelligibiles, vt declaratum est in lib. 2. Quæ aut̄ sunt minoris entitatis, minus. & quæ nullius, nullo modo, vnde in 1. poster. dicitur. Quod nō est, nō contingit scire, ergo vnūquodque est intelligibile seipso. qm̄ nō distinguuntur res & entitas rei, & sic patet q̄ ens & verū materialiter sumptū sunt idē re. Imaginandū est enim q̄ sicut ad entitatē coloris sequitur visibilitas, ita ad entitatem cuiuscunque rei, sequitur, intelligibilitas, eo quod est apta cōformari intellectui, cum anima sit quodammodo omnia ex 3. de anima, nec de hoc est assignanda alia causa, nisi entitas rei. Aduerte tamen quod p̄ ly visibilitas vel intelligibilitas non intelligo veras & reales passiones, quæ secundum viam nostram, distinguuntur realiter à subiectis suis. sic enim intelligibilitas adderet aliquid reale super ens, q̄ non admittit in via nostra. Sed per y. visibilitatē & intelligibilitatē intelligo aptitudinē, quæ nō distinguuntur realiter à re cuius est, & de qua locutus sum in quaestione precedenti, p̄ solutione secundæ rationis. Scotistarum.

Secunda autem pars conclusionis scilicet q̄ distinguuntur ratione patet, qm̄ dicendo ens, verum non committitur negatio. Præterea conceptus entis est absolutus, conceptus aut̄ veri, est respectiuus. Præterea ens & verum se habent vt subiectum & passio, ergo manifestū est quod distinguuntur ratione.

Quantū ad tertium ponitur hæc cōclusio, ens & bonum sunt, idē re, sed distinguuntur ratione. Pro euidētia primæ partis, aduerte q̄ bonū dupliciter sumitur scilicet simpliciter, & secundū qd̄ bonū simpliciter est illud, q̄ est perfectū suis perfectionib; vltimis, quæ sunt qualitates sibi debitas, vt ponum

ponum est bonū simpliciter, cum ad maturitatē peruenerit, & homo est bonus simpliciter, cum ad sibi debitā perfectionē p̄ habitus intellectuales & morales peruenerit, bonum secundū quid, est illud, in quo iā reperitur prima perfectio, quæ omni alij perfectioni supponitur. & hoc est ipsum esse siue existere vnde quæcūque habet esse, dicuntur bona, secundū quid. Aduerte igitur quod prima pars cōclusionis intelligenda est de bono secundum quid. Non aut̄ de bono simpliciter, quonia tale multa addit super ens, puta debitas qualitates, debitas operationes debitū finē. Quod autem addit aliquod reale super ens cōtrahit, ens, vnde bonū simpliciter, videt contrahere ens ad prædicamentū qualitatis & per consequens non est idē, re cum ente, intelligēdo de idēitate conuertibili, qualē ponimus, inter ens, & alia transcendētia, cōclusio igitur intellecta de bono secundum quid, sic probatur. Quilibet res in tantum est bona, inquantū est appetibilis, nā bonū ex 1. Ethic. per appetibile distinetur in tantū est appetibilis inquantū perfectiua appetitus, nā vnūquodque appetit, vt ex suo appetibili pficitur nō enim potest esse appetitus ad sui destructionē in tantum est perfectiua, inquantū habet esse, quonia esse est prima actualitas & prima perfectio, in tantū habet, esse, inquantū est ens, est enim ens, cui debetur esse, vnde materia prima & Deus sunt duo extrema in latitudine entis: quonia materia prima nullum habet esse, nisi potentials, & ideo est propinqua nihil, Deus autē ex se habet perfectiūssimū esse, ideo est maxime ens, ergo à primo ad vltimum res in tantū bona, inquantum est ens, ex consequenti ens, & bonū sūt idem re, intelligendo, de bono secundum quid.

Secunda autē pars conclusionis videtur manifesta, quonia conceptus entis est prior, cū sit simplicior. & est conceptus absolutus, & ens est subiectum, conceptus aut̄ boni est posterior, & respectiuus, nam sicut verum addit super ens, ordinem ad intellectū, sic bonum addit ordinem ad appetitum & bonum est passio entis, demonstratur enim de ente, sicut vnū & verum, patet igitur, quod licet sit idem re, tamen distinguuntur ratione.

Quantum ad quartum, aduerte, aliqua argumenta, quæ videntur facere aliquam apparentiam contra determinationem factam.

Primum est de ente & vno, & arguit quod nō sint idem nam vnū & multa diuidunt, ens ergo contrahit ens, ergo addunt

addunt super ens ergo non sunt idem re, identitate cōuertibili, de qua facta est determinatio.

Respondeo, licet ens diuidatur per vnū & multa, tamen vnum est conuertibile cum ente, quoniam quæcunque sunt multa, sunt aliquo modo vnum, vt quæ sunt multa partibus, sunt vnum toto, & quæ sunt multa numero, sunt vnum specie, &c. Non tamen est necesse quod quæcunque sunt vnum, sint aliquo modo multa, quoniam est deuenire ad simplicissimum simplex. Diuisio igitur entis per vnum & multa, non est diuisio ex æquo, sed in vnum simpliciter & in multa secundum quid. Nam & multitudo non contineretur sub ente, nisi contineretur in aliquo modo sub vno. Ad argumentum igitur, nego primam consequentiam. Ad hoc enim quod contraherent ens, esset necesse, vt multitudo nullo modo contineretur sub vno, vt accidens nullo modo continetur sub substantia, quoniam nullo modo accidens est substantia.

Secundò sic. Quæ sunt idem re diuiduntur eisdem modis sive eisdem differentiis. Sed ens & vnū non diuiduntur eisdem modis, vt patet in 5. lib. nā ens diuiditur in x. prædicamenta vnum autem in idem, simile & æquale.

Respondeo. Quæ sunt idem in quantum sunt idem re, eisdem modis diuiduntur, & vt sic, dico quod vnum diuiditur in x. prædicamenta sicut ens, cum hoc tamen stat, quod in quantum distinguuntur ratione, possunt diuidi diuersis modis, sic est in proposito, quoniam ens dicitur ab esse, ideo secundum diuersos modos essendi, diuiditur in x. prædicamenta, nam modi prædicandi sumuntur à modis essendi, vt dicitur in libr. 5. & quoniam vnum dicitur ab indiuisione, ideo secundum diuersos modos indiuisiōis, diuiditur in idem, simile, & æquale. Nam quæ sunt indiuisa in substantia sunt idem, quæ in qualitate sunt similia, quæ in quantitate sunt æqualia.

Quod autē ens & verū non sint idem arguitur sic, verū verificatur tã de ente quã de non ente. Quod enim est verū est esse, & q̄ non est, verū est non esse: ens autē non verificatur nisi de ente, hæc enim est falsa nō ens est ens, ergo, &c.

Respondeo, nego maiore. ad probationē dico, quod hæc non posset formari ab intellectu. Quod non est, verū est nō esse, nisi non ens esse cōprehensū ab intellectu, & vt sic non ens, est aliquo modo ens. Quonia non ens apprehensū, est ens rationis. Et hæc videtur responsio Beati Thomæ in prima parte

parte q. 16. argumen. 3. ad secundum

Potest etiam dici, quod verum materialiter, est idē cum ente, non autem verum formaliter, quoniam illud habet esse in intellectu, & negatur q̄ verum materialiter verificetur de nō ente, & quado probatur quoniam hæc est vera. Quod non est, verū est non esse. dico, q̄ probatio tendit ad verū formaliter. q̄ precipue consistit in compositione, & diuisione, vt declarabitur in lib. 6. & aduerte quod in q. sequenti id magis ventilabitur.

Quod ens & bonū non sint idē re, probatur. Quoniam ens est obiectum intellectus, bonum, autē voluntatis. Sed in intellectu & voluntas distinguuntur realiter, cū sint potētiz distinctæ genere, ergo &c. Probatur consequentia quoniam ex 2. de anima: potētiz distinguuntur p̄ obiecta. Si igitur obiectū intellectus & obiectum voluntatis non distinguuntur realiter, sed tantū ratione, ergo minor distinctio est causa maioris distinctionis: quod est fallum. patet cōsequentia quoniam intellectus & voluntas distinguuntur realiter.

Respondeo. Dico q̄ distinctio realis inter intellectum & voluntatē non causatur præcise, ex distinctione rationis, siue formalis suorum obiectorum, sed ex ordine reali, quē habet inter se. Nam voluntas supponit intellectum, & subiequitur actum eius, nihil autem supponit se ipsum, aliter idem esset prius & posterius.

Tu tamen aduerte q̄ plenā resolutionē de distinctione potētiarū ex obiectis fecimus in quæstionibus nostris, super 2. de anima. Hæc de præsentī quæsitō dicta fuerint.

Quæstio 4 si passiones entis sunt conuertibiles cum ente.

In hac quæstione sic Procedemus. primo assignabitur triplex conuertibilitas, & dicemus de qua intendimus loqui hic. Secundò mouebitur difficultas circa singulas passiones, quæ sunt hæc transcendentia, vnum verum bonū res: aliquid. Tertiò determinabitur difficultas circa vnamquamque earum.

Quantum ad primum aduerte triplicem conuertibilitatem. scilicet secundum rem secundum conceptum, secundum prædicationem.

Conuertibilitas secundum rem est, quando duo dicunt eandē naturam adæquate, vt homo & rationale. Vnde licet species & genus dicant eandē naturam, non tamen conuertibiles, quia in prius est genus, quam species.

Conuertit

Conuertibilitas secundū conceptū est quādo duo habent eundē conceptum omnino, ita quod sunt idē re & ratione, vt duo sinonima, vnde quacunque non sunt sinonima non sunt conuertibilia secundum conceptum.

Conuertibilitas secundum prædicationē est quādo duo adæquantur in suppositis, ita quod de quibuscunque prædicatur vnum, prædicatur & reliquum, vt homo & resibile, par vel impar, & numerus.

Aduerte igitur quod hic non intēdimus loqui de conuertibilitate secundum rem, quoniā probatū est in q. præcedenti, q. dicūt eandem rem adæquate, eo quod nulla passio entis addit aliquid reale supra ens. Nec de conuertibilitate secundum conceptum, quoniā probatum est in q. præcedenti, quod ens & passiones suæ licet sint idem rem, tamen distinguuntur per diuersas rationes. Intēdimus ergo loqui de tertia conuertibilitate, & inuestigare, si de quocunque prædicatur vnum, & econuerso, & idem intellige de vero, bono, re, aliquo, &c.

Quantum ad secundum aduerte, q. primo cadit difficultas super vnum, quoniā cum ens diuidatur per vnū & multa, vt per opposita, alterū diuidentium nunquā adæquatur secundum prædicationem ipsi diuiso, ergo vnum non conuertitur secundum prædicationem cum ente, sed vnum vel multa, sicut par vel impar, adæquatur numero.

Secundō cadit difficultas super verū, quoniā priuationes & entia rationis sunt intelligibilia, ergo sunt vera, & tamē, vt patet, non sunt ens reale, de quo nunc loquimur, vt est subiectum metaphysicæ, ergo verum non adæquatur enti secundum prædicationem.

Tertiō cadit difficultas super bonum, quoniā non esse, & via ad non esse aliquando sunt appetibilia, vt patet de homine sē occidente, ergo sunt bona, bonum enim & appetibile conuertitur & tamen non sunt entia realia, vt patet, ergo ens & bonum non adæquantur secundum prædicationem. Præterea mathematica sunt entia, & tamen vt patet in 3. metaph. tex. 3. in illis non est bonum, ergo &c.

Quartō cadit difficultas super rem, quoniā secundum Porphyrium in vniuersalibus, prædicatur de quinque vniuersalibus. Inquit enim. Harum rerum id est quinque vniuersalium compendiosam traditionem faciēns &c. Constat autem quod vniuersalia de quibus agit

Por

Porphyrius, cū sint intentiones secundæ, nō sunt entia realia, ergo in plus est res quā ens reale, de quo, hic intēdimus.

Quintō cadit difficultas super aliquid: Nam aliquid importat distinctionē vniuersentis ab alio ente. Est enim aliquid, quasi aliud quid. Sed ita distinguitur ab inuicē duo entia rationis, sicut duo entia realia, puta dexteritas in columna distinguitur ab identitate eiusdem ad seipsum. ergo hæc est vera dexteritas in columna est aliquid, sicut lapis est aliquid, ergo aliquid non conuertitur secundum prædicationem, cum ente reali.

Quantum ad tertiu, pro resolutione difficultatis cadētis super vnū, aduerte, q. in vno sensu est passio conuertibilis cū ente, in alio autē est passio distincta, nam vnū aliquando consideratur communiter, & absolute, aliquando strictē, siue contracte, vnū cōmuniter dicitur q. importat aliquā indiuisiōnem, & vt sic conuertitur cum ente, quoniā nulla sunt adeo diuisa quæ non sint, aliquo modo vnum, vnde adducitur illud magni Dionisij de diuinis nominibus non est multitudo nō participans vno, sed quæ non sunt multa partibus, sunt vnū toto, & quæ sunt multa accidentibus, sunt vnū subiecto, & quæ sunt multa numero, sunt vnum specie, & quæ sunt multa speciebus, sūt vnū genere, & quæ sunt multa processibus, sunt vnū principio, hæc ille, sic ergo consideratū vnū, de quolibet ente verificatur, & vt sic omnis multitudo est aliquo modo vnum, strictē autē, siue contracte sumitur, prout opponitur multitudini, sicut indiuisum diuiso, & vt sic non conuertitur cum ente, sed est passio distincta. Hęc enim est falsia, omne ens habet esse indiuisum, & hæc est falsa, omne ens habet esse indiuisum vt simplicia, vel diuisum aut diuisibile vt composita, & ideo signanter diuisi sit philosophus ens per vnum & multa, vt sunt opposita, & non prout multa sunt aliquo modo vnum. Tunc enim diuisio nulla esset, quoniā vnum mēbrum prædicaretur de altero, nam hæc est vera, ex prædictis, omnia multa, sunt vnum aliquo modo.

Aduerte vterius q. diuisio entis per vnum & multa, est magis per oppositas rationes quā per oppositas res, nullū enim ens ea ratione est vnū, quæ est multum, cum vnus & multitudinis sint oppositæ rationes. Quodlibet tamē secundum rē est vnum, cum & multa sint aliquo modo vnum, & tamen non omne ens est multa secundum rem, quoniā

datur

datur simplicissimus actus vt Deus. & simplicissima potētia, vt materia prima.

Ad argumentū ergo dico, quod diuisio illa est magis per oppositas rationes, quā per oppositas res, & quando diuisio non est per oppositas res, non inconuenit alterū diuidētiū cōuerti secundum rē cū diuisio, exemplum habemus de motu, quid diuiditur per actionē & passionem, vt per oppositas rationes; & non per oppositas res, cū idē motus sit actio & passio, vnde secundum rē vtraque istarū est vera, omnis motus est actio. & omnis motus est passio, diuersa tamen ratione, vt declaratum est in 3. physicorum.

Pro resolutione difficultatis cadentis super verū, Dico quod verū cōuertitur cū ente reali. Sed aduerte, quod sicut sunt plures gradus entis realis, sic & veri. Quaedam sunt entia realia perfecta per se existentia, vt substantiæ abstractæ & composita siue incorruptibilia vt cœlum, siue corruptibilia vt elementa & elementata & ista sunt vera per se, quoniam sunt cognoscibilia per se. Quaedam sunt entia realia, habentia esse non per se, sed in alio, vel supposito, vt materia, & forma vel subiecto, vt accidentia, & ista sunt vera per alterū quoniam sicut habent esse per alterū, sic sunt cognoscibilia per alterū. Quaedam sunt entia realia non essentialiter sed suppositiue, vel fundamentaliter, sicut priuatio, quæ fundatur in subiecto, & entia rationis, quæ fundantur mediate in ente reali, quoniam consequuntur rē, vt est obiectiue in intellectu, sicut declarauimus in tractatu de transcendentibus, puta prædicari de pluribus consequitur naturā cōmūnem, vt obicitur intellectui per speciem intelligibilem, abstractā à conditionibus indiuiduantibus, & nō vt habet esse in singularibus, quoniam vt sic est singularis, & ista sunt vera per alterū, sicut & cognoscibilia, nam priuatio cognoscitur per habitum, & negatio per affirmatiōem; & entia rationis supponunt apprehensionem naturæ realis obiectæ intellectui: quoniam secundæ intentione, fundantur in primis.

Ex his dico ad argumentum, quod licet verū consideratum tantum secundum vnū modum, puta verū per se, non conuertatur cū ente reali, considerato secundū omnes gradus suos, tamen verū consideratū in sua latitudine, conuertitur cū ente reali, considerato in tota sua latitudine, faciendo correspondere cōsimiles gradus ad inuicē, ita quod hæc regula nō fallit. Vnū quodque sicut se habet ad entia, ita ad ve

PLM

rum; & sic dico quod entia rationis, sunt vera per alterum, & similiter priuationes, sicut sunt entia realia non per se & essentialiter, sed fundamentaliter, vt declarauimus.

Pro resolutione difficultatis cadentis super bonum, dico quod bonum non conuertitur cum ente reali absolute sumpto, sed cum ente reali in actu, vnde sicut vnū quodque est ens reale actu ita est bonum. Quæ autem nōdum sunt, aut amplius non sunt non dicuntur bona: vt rosa generata, vel quæ iam præterit, nec sunt appetibilia, nisi extendatur appetitus ad illud tempus, pro quo fuit, vel erit præsens, similiter materia prima non est bona, nisi vt respicit formam per quam fit actu. Quomodo autem in mathematicis non sit bonum, satis diximus in li. 3. in q. 1. Dico ergo: quod cū primū appetibile sit ipsum esse, quod est prima perfectio, & prima actualitas, ens reale actu, conuertitur cū bono, ex quo sequitur, quod maior est amplitudo cōuertibilitatis inter ens & verū, quā inter ens & bonum.

Ad argumentum igitur cum dicitur, quod non esse est bonum quoniam est appetibile, vt patet de homine se occidente. Respondeo, quod aliquod est bonum tripliciter. primo aliquod est bonum per se, eo quod ex natura sua est appetibile, vt sanitas scientia, aurum. Secundo, aliquod est bonum per alterum: & est illud, quod licet ex se non sit appetibile, tamen quia ordinatur ad aliquod per se bonū, dicitur bonum, vt medicina amara ordinata ad sanitatem. Tertio aliquod est bonum, nō quia sit per se bonum, nec quia ordinatur ad per se bonū: sed quia est ratio, siue via fugiendi non appetibile. Hoc modo mors est bona interficiendi seipsum: quoniam est via, qua effugiat infamiam, aut inopiam, aut seruitutem, quæ non sunt appetibiles ex hac distinctione dico ad argumentum, quod bonū primo & secundo modo, quoniam dicit aliquod esse reale, conuertitur cum ente reali, non autem tertio modo, quoniam vt sic non dicit aliquod esse, nec meretur dici bonum, nisi quia fuga mali sumitur sub ratione boni.

Pro difficultate cadente super rē, dico quod absolute conuertitur cum ente reali, eo quod res dicitur ens habes aliquā quidditatem. Quodlibet autem ens reale, eo modo quo est ens reale, dicit aliquā quidditatem: & quoniam entia rationis non dicunt aliquā quidditatem cū habeant esse ratiū obiectiue in intellectu: ideo nō proprie dicuntur res. Ad argumentū dico, quod Porphyrius extrahit hanc terminū res, ad

Metaph. 1. auel.

h

entia rationis, non vt deriuatur à ratus rata. Sic enim verificatur tantum de ente reali, sed vt deriuatur à reor reris? *Q* signat actû animæ, & vt sic potest attribui enti rationis.

Pro difficultate cadente super aliquid, dico sicut dictum est de re, nam aliquid proprie est illud, quod comparatum alteri dicit aliam quidditatem ab eo, & sic verificatur absolute tantum de ente reali, communi tamen necessitate loquendi extenditur etiam ad entia rationis, verum, quia sicut non sunt entia simpliciter, sed secundum quid, sic non sunt aliquid simpliciter sed secundum quid.

Tu tamen aduerte, quod licet omnia transcenduntia proprie consequatur ens reale, tamen extenso termino & improprie, & secundum vsum loquendi solent applicari enti, & non enti, enti reali, & enti rationis, nam dicimus, vnum lapidem vnam negationem, vnam priuationem. Ideo dico de vero quod applicatur enti reali & enti rationis, & priuationi. Idem dico de bono, nam solemus dicere hæc nox est bona. Hæc est bona febris &c. Idem intellige de re & de aliquo, vt exëplificauimus. Sed de his applicationibus in propriis metaphysicis non curat: sufficit enim sibi, si seruat proprium significatum & propriam applicationem termini. Hæc de præsentis quæstio dicta sint.

Quæstio 5, si ens prædicatur quidditative de passionibus suis, & de vltimis differentiis.

Circa hanc quæstionem aduerte quod Thomistæ penitus dissentiant à Scotistis. Pertractabitur igitur. Primum opinio Thomistica. Secundò opinio Scotistica. Tertio soluentur rationes eorum.

Quantum ad primum pono hanc conclusionem, ens prædicatur quidditative, id est in primo modo per se de differentiis vltimis, & de suis passionibus. Hanc solent Thomistæ probare variis rationibus, nunc adducentur tres, quæ reputantur firmiores.

Prima sumpta est ex 3. lib. metaph. text. 10. philosophus illic probat ens non esse genus, eo quod non prædicatur genus de differentiis suis. Sed ens prædicatur de differentiis suis, eo quod nihil subterfugit prædicationem entis, ergo ens non est genus. Modo quæro quomodo maior sit vera. Nam si intelligatur de illa prædicatione identica, est falsa: quoniam genus & differentia sunt idem realiter, hæc est vera identica. Rationale est animal,

mal, & econuerso, si autem intelligatur de prædicatione quidditativa & formali sic est vera, vt declarauimus in li. 3. in quæstione 2. ergo in eodem sensu debet subsumi minor, scilicet ens prædicatur formaliter de differentiis, aliter ratio philosophi non concluderet: sed esset ex quatuor terminis, eo quod in maiore staret pro prædicatione formali, in minore autem pro identica, quam Scotistæ appellant realem vel essentialem. Et hanc rationem reputamus euidentem stante autoritate philosophi.

Secunda ratio. Omne superius prædicatur de suis inferioribus in quid, ergo formaliter, nam etiam apud Scotistas prædicatione quidditativa & formalis idem sunt. Sed ens est superius ad vltimas differentias, quia est vniuersalissimum prædicatum, ergo prædicatur de illis quidditative. Huic rationi respondent Scotistæ: & dicunt ens non esse superius ad omnia formaliter, sed tantum ad ens creatum & increatum. & ad 10. prædicamenta: & ad essentialia, quæ sunt genera & species, eo quod de omnibus his prædicatur quidditative, quarum autem ad differentias vltimas, & ad passiones suas dicunt, quod est superius tantum virtualiter, eo quod continentur in his: de quibus prædicatur formaliter: pura passiones entis reperiuntur in ente creato & increato: & differentia continentur in speciebus.

Sed contra. Tam passiones entis qua differentia vltimæ sunt diffinibiles, vel saltem descriptibiles, ergo diffiniuntur vel describuntur formaliter per ens, vel per nihil, quoniam non datur medium, inter ens communissimum & nihil, non est dicendum quod per nihil, ergo per ens, prædicatur ergo ens quidditative de differentiis vltimis & de passionibus suis, quoniam omne diffiniens siue describens saltem intrinsecum prædicatur in primo modo per se.

Tertia ratio quæ probat particulariter de passionibus entis vnum in suo conceptu dicit indiuisiōem ex 10. metaph. Quæro ergo aut dicit indiuisiōem tantum, aut vltra indiuisiōem dicit in suo conceptu aliquod positiuum, non primum. quoniam sola negatio non potest esse passio entis, ergo secundum. Sed illud positiuum non est nisi ens: quoniam nihil est commune omni enti, nisi ens. Cum igitur vnum & reliquæ passiones entis conueniant omni enti, sequitur quod ens sit de formali conceptu earum, ex cōsequenti prædicatur de eis quidditative. Ad

hanc rationem dicunt Scotista. quod licet ens poneretur in conceptu vnius, adhuc non predicaretur de eo quiddi ratione, id est in primo modo per se, quoniam passio diffinitur per subiectum, vt per additamentum ex 7. metaph. Huiusmodi autem diffinitia non predicantur per se primo modo, sed solum diffinitia intrinseca & essentialia.

Sed hæc resposio non est ad mentem philosophi, quonia in 1. post. ca. de modis per se non ponit in primo modo solum diffinitia intrinseca essentialia: sed dicit vniuersaliter & quæcunque insunt ratione dicente. quid est, & dat exemplum de puncto, qui licet sit terminus lineæ, non tamen est de essetia eius, sicut nec instans est de essetia teporis.

Præterea non recte fundant se super philosophum in 7. metaph. Non enim ponit diffinitionem additamentum, nisi in accidentibus: & prorei veritate, non vtimur diffinitione per additamentum, nisi in accidentibus, vel in substantiis quæ habent rationem partis, vt quando diffinitus anima per corpus sicut diximus in nostro epitomate super 7. metaph. Constat autem quod passiones entis non sunt accidentia, nec habent rationem partis: ergo non diffiniuntur per additamentum. Tenendum est ergo in via Thomistica quod ens essentialiter quidditatiue, & in primo modo per se, predicatur de passionibus suis, & vltimis differentiis.

Quantum ad secundum aduerte, quod Ant. And. in lib. 4. metaph. q. 3. concordans cum Scoto in 1. sent. di. 3. q. 3. tenet partem negatiuam: vult tamen quod predicetur de eis essentialiter siue realiter. Appellat autem Scotus prædicationem quidditatiuam, eam quæ est in primo modo per se, quæ apud ipsum dicitur formalis, secundum quam sola diffinitia essentialia predicantur de diffinito. Appellat prædicationem essentialem prædicationem identicam, quando prædicatum est idem cum subiecto, non tamen est diffinitiuum subiecti, vt hæc est prædicatione essentialis. Motus est actio, vult ergo Scotus, quod ens non ingrediat formaliter conceptum vnius, nec conceptum vltimæ differentie, & quando prædicatur de passionibus suis & de differentia vltima, sit prædicatione identica & non quidditatiua. Et quo ad vltimas differentias probat Ant. And. in 4. metaph. q. 3. duplici ratione.

Prima ratio sint duæ differentie A & B. tuc vel A, & B. includit ens quidditatiue, vel nõ, si nõ habet, propositu. si sic cum

cum non sint omnino idem, inter se habent, quo conueniunt, & quo differunt. ergo A, & B, non erunt primo diuersa, nec erunt vltimæ differentie, sed differentes: ergo differunt aliis differentiis. Sint illæ aliæ C & D. tunc arguitur de istis sicut de prioribus, quia vel includunt ens quidditatiue vel non, & sic procedendo, vel erit ire in infinitum in differentiis, vel stabitur ad aliquas non includentes omnino ens quidditatiue, quod est propositum, quia solæ illæ erunt vltimæ.

Secunda ratio. Sicut est in compositione reali, ita est in compositione conceptuum, quia sicut ens componitur ex actu & potentia in re, ita conceptus compositus per se vnius, componitur ex conceptu potentiæ & actuali, seu determinabili & terminante. Sicut ergo resolutio entis compositi stat vltimo ad simpliciter simplicia, scilicet ad actum vltimum, & potentiam vltimam, quæ sunt primo diuersa, ita quod nihil vni⁹ includit aliquid alterius, alioquin nec hoc esset primo actus, nec illud primo potentia, nam quod includit aliquid potentialitatis, non est primo actus, nec e conuerso. Similiter oportet etiam in conceptibus, quod omnis conceptus compositus per se vnius, resoluatur in conceptum determinabilem & determinantem, ita quod illa resolutio stet ad conceptus simpliciter simplices, scilicet ad conceptum determinabilem tantum, qui nihil determinans includit, & ad conceptum determinantem tantum, qui nihil determinabile includit, conceptus ille determinabilis est conceptus entis, conceptus autem determinans, est conceptus vltimæ differentie. Isti ergo conceptus erunt primo diuersi, ita quod vnius nihil includit alterius, & sic ens non poterit prædicari in quid de vltimis differentiis.

Quantum autem ad passiones probatur propositum tribus rationibus.

Prima ratio subiectu ponitur in diffinitione passionis, vt additum ex 7. metaph. ergo nõ predicatur in primo modo per se: quia talis prædicatione est per intrinseca, & quidditatiua prædicata, quæ sunt de rei essetia. Sed ens comparatur ad vnum sicut subiectum ad passionem: ergo &c.

Secunda ratio, ens diuidit sufficenter, in ens creatu & ens increatu, & in 10. prædicameta, & in partes essetiales, & de his omnib. quidditatiue prædicatur. cū ergo passiones entis nõ cõtineatur sub aliquo diuidetiu, sequitur qd ens nõ prædicatur quidditatiue de eis. Quod autem nõ cõtineatur

Sub aliquo vno diuidentiu, probatur, nam si vnum cōtinetur sub ente increato: ergo omne vnum esset increatū, & si sub ente creato, ergo omne vnum esset creatum, & cū vnū conueniat Deo, sequitur Deū esse creatū, & quod dico de vno intelligendū est de alijs passionibus entis. Quare &c.

Tertia ratio, si vnū quidditatiue includit ens, quare aut includit ens præcise, aut aliquid vltra, non primū, quia idē esset dicere, ens est vnum, & ens est ens. Si secundū, quare illud vltra, aut includit ens, aut non si includit: ergo vnum bis includit ens, si nō: ergo illud erit passio entis, & sic qui quid dicatur esse passio entis, nō includit ens quidditatiue.

Quantum ad tertium soluendū sunt rationes præmissæ. Ad primam, de differentiis dico, quod A, & B, includit ens quidditatiue, & quod conueniant in ente, & quod distinctæ sunt. Sed nego quod differat, & quin sunt primo diuersæ. Ad hoc enim quod sunt primo diuersæ, nō est necesse, quod in nullo cōueniant: aliter decē prædicamēta non essent primo diuersa: quia conueniunt in ente & in passionibus entis: sed sufficit quod non cōueniant in aliquo vno: conego ergo illam consequentiā: ergo A, & B, non erunt primo diuersæ, nec vltimæ differentiæ, sed differentes, imō nō erunt differentes, sed sunt quibus aliqua differūt, & sic nō oportet assignare alias differentias, quibus differant A, & B, & per consequens non est procedere in infinitum. Tu tamen aduerte quod in via Scoti, tenentis ens vniuersum hæc ratio esset difficilis ad soluendum, quoniam non posset sustineri quod essent primo diuersæ, apud nos autem conuenientia in analogo non repugnat primo diuersis.

Ad secundum, nego similitudinē, ad probationem nego illam consequentiā, quæ stat in hoc, sicut resoluitur vltimate ens compositum in simpliciter simplicia, sic oportet conceptum compositum vltimate, resolui in conceptus simpliciter simplices, ita quod vnus nihil includat alterius. Hoc inquam non sequitur, quoniam licet non repugnet dari in entibus duo simpliciter simplicia, tamen repugnat in conceptibus, quoniam omnis conceptus resoluitur in conceptum entis, qui ingreditur quemcunque alium conceptum. Sicut omnis veritas complexa, ad veritatem primi principij complexi resoluitur. Negatur igitur, quod posset dari duo conceptus simpliciter simplices, ita quod vnus nihil includat alterius, & si dicas: ergo non dabuntur duo conceptus primo diuersi, nego consequentiā, quoniam cōuenientia

uenientia in ente, non impedit primo diuersa, cum non sit vniuersa, sed analogæ conuenientia, alioquin Deus & creatura, non essent duo prima diuersa.

Ad primam rationem de passionibus, nego consequentiā quoniam in primo modo per se ponuntur omnia diffinita, siue intrinseca, siue addita, quoniam dato quod sint extra essentiam diffiniti, vt subiectum extra essentiam accedētis, non tamē sunt extra rationem quidditatiuam, eo quod ex natura sua, sic sunt diffinibilia.

Præterea potest negari antecedens, quoniam non est verum, nisi de passionibus determinati generis, & quæ realiter distinguuntur à subiecto, vt risibile in homine. In passionibus transcendentibus, quæ distinguuntur tantum ratione ab ente, antecedens non est verum.

Ad secundā, nego antecedens, diuiditur enim ens per vnum & multa: priusquā per creatum & increatum: & per decē prædicamēta, vt dicemus infra. Vnde sicut ens prius diuiditur in transcendentia sic prius quidditatiue prædicatur de transcendentibus.

Ad tertiam dico quod includit aliquid vltra, scilicet indiuisiōnem & cum quæritur si illud additum includit ens dico quod non, quia est negatio: & cum infertur: ergo illud additum est passio entis, nego consequentiā, quoniam passio entis, non est indiuisio, sed ens, vt stat sub indiuisiōne. Hæc de præsentibus quæ sita dicta sunt.

Questio 6. Quomodo ordinanda sunt passionibus entis, quæ sunt transcendentia secundum prius & posterius.

IN hac quæstione, duæ viæ pertractandæ sunt. prima est via B. Tho. secunda est via Scoti. Prius igitur pertractabitur via B. Thomæ, pro cuius resolutione, duo principaliter agenda sunt. Primum ponitur quædam distinctio. Secundò ponuntur responsiuæ conclusiones, cum probationibus suis.

Quartū ad primū aduerte, quod ordo in transcendentibus, potest dupliciter considerari. Primum quantum ad res significatas. Secundū quartū ad rationes formales, sub hoc sensu. Cuius transcendentis ratio, prius apprehendatur ab intellectu procedente ordinate à conceptu entis ad conceptus aliorum transcendentium, & quidem quantum ad res significatas, nullus est ordo inter ea, quoniam huiusmodi ordo

supponeret distinctionē realē, cum sit relatio realis, quæ requirit extrema distincta realiter, vt dicemus in lib. 5. Sed transcendentia non distinguuntur realiter ab ente, vt supra diximus, nec realiter inter se, eo quod si sunt idem in ente, sunt idem inter se, ergo quo ad res significatas, nullus est ordo inter ea. Quantum autem ad rationes formales non inconuenit esse ordinem inter ea, nam cum primum quod concipimus sit ens, merito dubitari potest, si post ens immediate concipimus vnum, vel verum, vel bonum. In hoc igitur sensu querimus, quomodo ordinantur passiones entis secundum prius & posterius.

Quantum ad secundum aduerte quod ex hac distinctione manifestabuntur quatuor conclusiones.

Prima conclusio, vnum secundum rationem formalem est prius aliis passionibus transcendentibus, & probatur sic, vnum est primum positum, quod concipimus immediate post ens, ergo &c. Probatum assumptum, nam primum quod concipimus est ens, ex communi sententia, secundum est non ens, quæ ex opposito & cognoscitur oppositum, ergo ex ente, non ens, tertium est diuisio, nam cognito quod ens non est, non ens, statim apprehendimus distinctionem inter ens, & non ens, cum sint opposita. Quartum est indiuisio quoniam omne ens in seipso indiuisum, est aliquo modo indiuisio, unde dicit philosophus in 10. metaph. tex. 7. quod non est vnum non est ens, quintum est conceptus vnius, cum enim omne ens, sit diuisum à non ente & indiuisum in seipso, sequitur quod post ens, concipimus vnum. Notanter dixi, primum positum quod concipimus immediate post ens, quoniam ante vnum apprehendit diuisio entis, à non ente & indiuisio in seipso. Sed hæc non dicuntur aliquod opposituum vt patet, quoniam diuisio dicit negationem vnius de altero, & indiuisio dicit negationem negationis.

Secunda conclusio. Post vnum statim apprehendimus aliquid, nam declaratum est, quod apprehendimus vnum ex eo quod apprehendimus ens indiuisum in seipso: ergo ex consequenti & immediate apprehendimus ipsum diuisum à quolibet alio. Sed in hoc stat ratio ipsius aliquid. Dicitur enim aliquid, quasi aliud quid, unde si duo essent idem realiter, vnum non posset dici aliquid comparatum alteri, sicut si compararetur homo rationali non est aliquid.

Tertia conclusio. Post ly aliquid, immediate concipitur res quoniam dicitur res à sua propria quidditate vel essentia,

cia, vnum quodque autem propriam essentiam habet, inquam eam habet, vt indiuisum in se, & diuisam à quolibet alio. Aliquin sua essentia non esset sibi propria, sed communis, ergo post aliquid concipitur res.

Quarta conclusio. Conceptus veri est prior conceptu boni, nam qualis est ordo inter intellectum & voluntarē, talis est inter eorum obiecta, sed intellectus est prior voluntate, cum sequatur apprehensionem intellectus, ergo verum quod respicit intellectum, est prius conceptum, quam bonum, quod respicit voluntatem. Præterea vniuersaliora sunt priora in apprehensione nostra ex 1. phy. tex. 3. sed verum est vniuersalius bono, eo quod consequitur ens, absolute. Bonum autem consequitur ens actu, vt dictum est supra: ergo bonum est posterius vero, secundum conceptum, & sic patet secundum viam Tho. qualis sit ordo non realis, sed secundum ordinatam apprehensionem intellectus, inter ens & passiones suas, & inter eas ad inuicem comparatas.

Posita via Tho. inuestigandum est, quid circa hoc sentiat Scotus, aduerte igitur, quod ipsi sequentes viam Scoti, in 1. dif. q. 3. & in quolibet. q. 5. prius diuisum ens, per quantum & non quantum qua per vnum & multa, & pro euidetia huius opinionis tria agenda sunt. Primum declarabitur talis opinio, & adducentur præcipue rationes suæ. Tertio arguetur contra hanc opinionem, & soluentur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte, quod Scotus vbi supra diuidit ens. reale vniuersalissimum prima diuisione, per quantum & non in quantum. Deinde ens quantum, per finitum & infinitum. Deinde per vnum & multa, ita quod apud eum diuisio per vnum & multa est in tertio loco, & apud B. Tho. est in primo loco. Declarat autem Scotus, quomodo sumat ly quantum, & intendit per quantum, quantitatem virtualem, quæ est rei perfectio, & non quantitatem dimensionem, & per infinitum intendit ens infinitæ perfectionis qualis est Deus & per finitum intendit ens finitæ perfectionis qualis est homo & lapis. Intendit ergo Scotus, quod ens, reale diuidatur per quantum & non quantum quoniam entium quoddam dicit aliquam perfectionem formaliter, vt substantia, qualitas &c. Quoddam nullam perfectionem dicit formaliter, sed identice tantum, vel relatione si relatio diceret formaliter aliquam perfectionem in diuinis aliqua perfectio esset in patre, quæ non esset in filio. dicit tamē

relatio in Deo aliquā perfectionē prout, idē est cū essentia, & vt sic est in filio, ens aut quātū pfectionaliter, aut dicitur perfectionem infinitā, aut finitā. Posita hac declaratione adduco res Scottiarū principaliores ad hoc ppositū.

Prima ratio, ens prius diuiditur in ea, quæ sunt cuilibet enti magis intima, sed finitas & infinitas virtualis sunt magis intima cuilibet enti, q̄ vnitas & multitudo: ergo prius diuiditur per finitū & infinitū, q̄ per vnū & multa. Maior est evidens. Ideo enim prius diuiditur genus per differentias essentielles, eo q̄ intimiores sunt & priores, quā proprietates quæ consequuntur differentias. Minor autē p̄batur. finitas & infinitas conueniūt rei in esse quidditatio & in primo modo per se, eo q̄ duæ entitates vel quidditates res præcise sumptæ, & adinuicem comparatæ, vnā est perfectior altera, se habeat enim rerū quidditates, sicut numerorū species ex 8. metaphy & præterea constat, q̄ humanitas præcise sumpta, est nobilior æquinitate, ergo finitas & infinitas conueniūt rei, in esse quidditatio. Vnitas autē & multitudo, conueniunt in secūdo modo per se, cū sint passiones entis: ergo intimius insunt enti, ex consequenti prius diuidit ens infinitum, & infinitū quam in vnū & multa.

Secūda ratio, finitas & infinitas perfectionis, supponuntur vnitati & multitudini, ergo prius diuidit ens quam vnū & multa. Antecedens p̄batur. perfectus est esse vnū quā multa, aliter in prima causa, potius poneretur multitudo quā vnitas, cum in illa ponatur summa perfectio. ergo vnū supponit perfectionem, & per consequens posterius sequitur ad ens quā finitū & infinitum secūdū perfectionē.

Quantum ad tertium, arguitur cōtra hanc positionem sic vnūquodque est finitum vel infinitū perfectionaliter in quantum est perfectū. ibi enim agitur de quantitate perfectionali, vnūquodque intantum perfectum in quantum bonum, ratio enim perfectiui est ratio boni, vnūquodque intantum bonum in quantum habet esse, nam prima perfectio est esse. Quæ enim nullum habent esse, sunt in pura potentia, & per consequens omnino imperfecta: ergo finitum & infinitum supponunt esse, ex consequenti posterius consequuntur ens quam vnū & multa, eo quod vnū consequitur ens simpliciter, finitum autē & infinitum sicut & bonum, consequuntur ens actu.

Ad primam igitur rationem respondeo, & nego minorē. Ad probationem, quod finitas conueniant rei in esse actuali

quidditatiuē, præscindendo ab omni esse actuali, & cum probatur quoniam duæ quidditates præcise sumptæ, vnā est perfectior altera nego: imò vt sic nulla est perfectior altera: & cum dicitur, quoniam quidditates rerum se habent vt numeri &c. ex hoc non habetur quod vnā sit perfectior altera formaliter & ex se, nisi forte fundamentaliter, prout vnā, puta humanitas est apta recipere nobilius esse quam æquinitas, propter quod concludo, quod cum prima perfectior sit ipsum esse, per quod res est primo bona, quod finitum & infinitum conueniunt enti, possit conceptum boni est enim necesse prius cōcipere rem bonam, quam bonam finitē vel infinitē. Hoc enim est ex additione ad bonum absolute sumptum.

Ad secundā, nego antecedens, ad probationem, nego q̄ vnū præcise sumptū, vt abstrahit à quolibet esse, sit perfectius quā multa, & cum probatur, quoniam aliter multitudo potius quā vnū poneretur in prima causa, hæc probatio nihil valet, quoniam non ideo vnitas ponitur in prima causa, quia præcise sumpta sit perfectior: sed quia perfectius est habere esse indiuisum, quā diuisum siue partitum, & sic patet quod vnitas sumit perfectionem ab esse. Vnde ex se non est perfectior, nisi fundamentaliter, vt dixi de quidditate præcise sumpta.

Alias rationes solent adducere Scottiæ, quæ parum valent in via nostra, puta q̄ essentialis perfectio rei, est idem cum re realiter & formaliter, eo q̄ conuenit rei in suo esse quidditatio, vtunque horum est falsum in via nostra: quoniam esse rei est sua perfectio essentialis. & esse in omni creato distinguitur realiter & formaliter ab eo cuius est esse, similiter falsum est vt diximus ad primam rationem, quod perfectio conueniat rei in suo esse præcise quidditatio. Hæc de præsentī quæsito dicta sunt.

Quæstio 7. si vnū transcendens & vnū quod est principium numeri sunt idem.

Circa hanc q̄. quatuor agēda sunt. Primò ponetur quædam distinctio. Secundo recitabitur opinio Auic. Tertio arguetur contra eum. Quarto recitabuntur rationes Auicennæ & soluentur.

Quantū ad primū aduerte, q̄ aliqua possunt esse distincta dupliciter. primò quia sunt duæ res, & vnā nō est altera, nec prædicatur de ea, vt duæ species, duo indiuidua eiusdē speciei.

speciei, & hoc modo clarum est qd vnum transcendens, & vni qd est principiu numeri non distinguuntur, quonia licet vnum numerale non predicetur, saltem directe, de vno transcendenturam vnu transcendens predicatur directe de vno numerali, nam vnum numerale est ens ergo est vnu transcendens. Probatu est enim supra, qd ens & vnum sunt conuertibilia secundu predicationem secudo, aliqua distinguuntur, quia comparata tertio ita se habent, quod vnum nihil reale addit super tertiu, alterum autem aliquid reale, vt si homo & sensitiuum comparetur animali potest dici quod homo distinguitur a sensitiuo, quoniam sensitiuum nihil reale addit super animal, homo autem addit rationale: & hoc modo inuestigandum est si vnum transcendens & vnum numerale distinguuntur, vel sunt idem, nam si vnum numerale nihil reale addit super ens sicut non addit vnum transcendens profecto essent idem, si autem addit, non sunt idem. Quid vero addat ens numerale, dicemus in q. sequenti.

Quantum ad opinionem Auic. aduerte qd non inuenies eam eo modo quo allegatur a Commén. in hoc 4. li. Comment. 3. vbi inquit & etiã quia existimauit qd vnum dictu de omnibus predicamentis est illud vnum, quod est principiu numerorum. Numerus autem est accidens, vnde existimauit qd hoc nomen vnum significat accidens in entibus. Comén. concordat B. Tho. exponens text. tertium ego autem in tota metaphy. Auic. duo tantum dicta inuenio, que videntur aliquatenus tangere propositum, licet imperfecte. Primum dictu est in 3. lib. suæ metaphy. c. 2. vbi sic dicit. Dico igitur qd vnitas dicitur de accidentibus vel de substantia, cu dicitur de accidentibus, non est substantia & hoc non est dabiũ, cum vero dicitur de substantiis, non dicitur de eis sicut genus, nec sicut differentia. No enim recipitur in certificatione quidditas alicuius substantiaru. Sed est qdam comitans substantiam, sicut ia nosti. Non ergo dicitur de eis sicut genus, nec sicut differentia, sed sicut accidens. vnde vnum est substantia vnitas vero est intentia quæ est accidens. In lib. autem 7. in c. 1. sic dicit, scias autem quod vnum & ens participantur in predicatione sui der ebis, ita qd de quocũ que dixeris quod est ens vno respectu est vnum alio respectu. nam quicquid est, vnu est: & ideo forte putatur, quia id quod intelligitur de vtroque, sit vnu & idẽ Sed nõ est ita sunt autem vnum subiecto scilicet quia in quocunqve est

est hoc, est & illud, hæc ille, nec aliud inuenio.

Quia tamẽ credere debemus, qd Comén. & B. Tho. verẽ & fideliter sententiã Auic. siue eã extraxerint ex sua metaph. siue ex alio loco, & optime cognouerint fundamẽta quib. mouebatur ipse Auic. ideo arguendum est contra ipsum.

Primo igitur arguit sic. Quod est determinati generis, nõ est passio entis transcendẽtis, nã passio est couertibilis cum subiecto, eo qd fuit a principiis subiecti. Sed vnu numerale est determinati generis reductiuẽ est eni in genere quãtita tis, sicut numerus quãtitatiuus: ergo nõ est passio entis transcendẽtis, sed vnu transcendens est passio entis, vt declaratũ est supra, & precipue qd est æquale entis scdm predicationẽ: ergo vnu transcendens & vnu numerale non sunt idem.

Secundo. Quod est vnus predicamẽti, nõ reperit in omni predicamẽto, aliter predicamẽta non essent impermixta, sed vnu numerale est vnus predicamẽti, scilicet quantitatũ, sicut & numerus, vnum autẽ transcendens inuenitur in omni predicamẽto, cu sit æqualis ambitu cu ente: ergo & c.

Tertio, ante omnem quantitatem, res potest intelligi vna: ergo non omnis vnitas est de genere quantitatũ. consequentia nota. Antecedens probatur. Qualibet res per essentiam suam est indiuisa in se, & diuisa a quolibet alio: ergo circumscripãta omni quãtitate, post intelligi vna. Prætereã. Intelligentia solis est vna: & non vnitate quantitatiua, cum sit penitus inextensã: ergo & c.

Nũc superest adducere rones Au c. & soluere. Tu igitur aduerte quod tã ex 3. suæ metaph. quã ex Comment. hic in 4. Comén. 3. & B. Tho. exponente, reducuntur ad tres.

Prima, vnum non est genus, nec differentia entis, nec ponitur in diffinitione quidditatiua alicuius substantia: ergo est accidens.

Respondeo, Accidens est duplex scilicet predicamẽtale & predicatiuũ predicamẽtale est illud quod ponitur in aliquo nouo generum accidentiu: & sic nego consequentiã predicatiuũ est omne illud, qd nõ predicat de re in primo modo per se: & dicitur predicatu extraneu, in quod nõ ingreditur formalẽ rationẽ rei: & sic concedo consequentiã, quonia vnu nõ predicatur de ente, nec de aliis in primo modo per se, ideo potest dici accidens predicatiuũ, nec est necesse huiusmodi accidens, addere aliquid reale super naturã rei, cuius est accidens, addit autem aliquid reale accidens predicamẽtale: & in hoc deceptus fuit Auic. q. credit, vt in q. Comén.

ment. hic in cōmen. 3. q̄ ens vnam dicant dispositiones ad
dicas essentia rei, ita q̄ dicant aliquid distinctū ob assentia
rei, q̄ est fallum & præcipue de vno transcendentī. quod vt
declarauimus supra nihil addit super ens nisi in diuisionē.

Secunda. si est idem aliquid esse ens & vnū: ergo est nuga
tio dicere ens vnū, quoniam per ly vnum nō dicitur nisi ens
secundum te; idē ergo est dicere ens vnū & dicere ens ens.

Respondetur. Ad hoc dicit Commen. in cor. mē. 3. quod
non sequitur nugatio. quoniam licet significent ean-
dē essentia. modis tamē diuersis id est diuersa ratione, ideo
non cōmittitur nugatio. Decipitur autē Auic. quoniam non
videtur facere differentia inter nomina significantia idem.
secundum rem & secundum eandem rationem, & nomina
significantia idem sed diuersa ratione.

Tertia, vnū numerale & vnū transcendentis, per multipli
cationē, constituunt numerum, qui est accidens, ergo signi
ficant accidens. Antecedēs probatur, sicut bis vnum nume
rale constituunt binarium, ita bis vnum transcendentis.

Respondetur, licet vtrumque sit constitutum nume
ri, non tamen eiusdem generis, nam sicut duplex est v-
num: & distinguuntur sicut accidens & non accidens, sic
duplex est numerus transcendentis. qui dicitur forma
lis assentiarum, & hic constituitur ex vnitatibus tran
scendentibus: & non est accidens, sed abstrahit à substan
tia & accidente, sicut ens, & numerus quantitatus qui
constituitur ex vnitatibus quantitatis: & est accidens
de prædicamento quātitatī, & nō inuenitur nisi in rebus
quātitatī, eo quod causatur ex diuisione continui, ex 3.
physi. Decipitur ergo Auic. quoniam opinatur omnem nu
merum esse accidens, ex consequenti omnem vnitatem esse
accidens: & hoc est quod dicit Comment. in commen. &
etiam decipitur, quia existimauit quod illud vnum quod
de omnibus prædicamentis dicitur, esset illud vnum, quod
est principium numerorum, numerus autem est accidens,
vnde opinatus est iste, quod vnum significat accidens
hæc Commentator.

Alias rationes pro Auic. solent aliqui adducere, vt Ian-
dun. in 4. metaphy. q. 5. quæ nullius sunt apparentiæ ideo
eas pertranseo. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

*Quæstio 8. si ratio vnus transcendentis & numeralis est for
maliter positua vel negatiua.*

Circa

Circa hanc quæstionē aduerte q̄ difficultas stat in hoc,
cū ratio vnus distinguatur à ratione entis, sicut ratio
subiecti à ratione passionis, quæritur quid addat vñ super
ens. Nam si illud additum est positiuū, cum per ipsum di
stinguatur vnū formaliter ab ente, sua ratio erit positua for
maliter. Si autem additum est negatio, ratio vnus est ne
gatiua formaliter. Nō q̄ sit tota negatiua, aliter vnum esset
mera negatio. sed quia formale quo distinguitur vnum ab
ente, est negatio. Igitur pertractabimus primo de vno tran
scendenti, secundo de vno numerali.

Circa rationem vnus transcendentis, inuenio duas opi
niones. Prima est Thomistica, secunda est Scotistica.

Quantum ad opinionē Thomi. Prepono vnam distinctio
nem. Deinde conclusionem responsiuam.

Distinctio est hæc. Ratio vnus duo includit scilicet mate
riale, per q̄ non distinguitur ab aliis transcendentibus, tale
enim se habet vt genus & cōmune prædicatū in quo omnia
transcendentia cōueniunt: & formale per q̄ distinguitur
ab aliis transcendentibus: & se habet vt differentia.

Ex hac distinctione ponā hanc conclusionē responsiuā.
Ratio vnus transcendentis, quoad materiale, est positua,
quoad formale, est negatiua. Prima pars probatur, ens est
de ratione vnus, quoniam est illud in quod omnes con
ceptus resoluantur: & quod de omnibus quidditatibus præ
dicatur, vt probatum est supra, contra Scotum: & non est
formale in ratione vnus quoniam per ens nō distinguitur
ab aliis transcendentibus: ergo est materiale. Sed ens de quo
intendimus hic est posituum, intendimus enim de ente
reali, quod est subiectum suarum passionum: & est de quo
metaphy. considerat ergo ratio vnus quoad materiale est
positua, secunda pars sic probatur. formale inclusum in
ratione vnus, aut est positiuū aut negatio, non positiuum,
quoniam cum omnē positiuū sit ens, erit etiam vnum, ens
enim & vnum sunt conuertibilia, secundū prædicationē,
vt dictū est supra. Quæro ergo de illo vno, aut, est vnū for
maliter per positiuū aut per negationē, si per negationē, ea
dem ratione standum erat in primo, si per positiuū, iterum
quæro, cum tale positiuum sit ens erit etiā vnum: & sic vel
procedetur in infinitum, vel dicendum est, quod formale
in vno est negatio, ex consequenti ratio vnus transcen
dentis, quo ad formale est negatiua & aduerte quod hæc
ratio est B. Tho. in 1. parte. q. n. art. 1. ad primū, quam traxit
à Com-

à Comment. in 4. metaph. commé. 3. Et quoniam Ant. And. in 4. metaph. sic. q. 3. conatur hanc determinationem improbare, ideo adducam hic rationem suam principalem, & solutam. Sic igitur arguit.

Nulla negatio est idem realiter alicui positio, quoniam idem esse realiter positium, & realiter negatum, & implicat contradictionem. Sed vñ est idem realiter ens, & est positium: ergo vñ non est formaliter negatio.

Responderetur. Deceptus fuit Ant. And. in ly formaliter, accipit enim ipsum, pro tota ratione formali vnius, & nō pro eo solo, q̄ complet rationem vnius. Nā sic argumentū concluderet. Sed non accipimus solum pro eo quod complet statē materiali positio: ideo ratio sua nihil valet cōtra nos. Imaginatur enim q̄ dicimus vnitatē esse puram in diuisione. Sed decipitur: quonia apud nos, vnitās est entis, vt stat sub diuisione, & in hac falsa imaginatione, peccant alie rationes suæ ideo eas, prætermitto. Deinde conatur soluere rationem, per quam probauimus secundam partem conclusionis, quam diximus esse Comment. & B. Tho. Sed tu illam defende sicut nos defendimus in hoc 4. libro in q. 3. vbi eandem rationem adduximus ad probandum hanc conclusionem ens & vnum transcens, sunt idem realiter, sed distinguuntur formaliter.

Quantum ad opinionē Scoticā aduerte q̄ dicunt duo primo dicunt, quod vnum transcens est formaliter positium, id est non dicit puram negationem. Quod probant multipliciter. Primò quia vnitās est perfectio simpliciter aliter non poneretur in primo ente. Secundò quia priuationes & negationes non reducuntur ad vnum summum. Sed omnes vnitates reducuntur ad summam vnitatem. Tertiò, quia negationes non suscipiunt magis & minus. Sed vnum suscipit magis & minus. Quod enim est actu vnum, est magis vnum quam quod est potentia vñ. Quartò, quia numerus cum sit quid positium non potest componi ex partibus quæ sint negationes, ergo vnum non est formaliter negatio. Dicunt secundo, quod formale importatum per vnum est positium. Quod sic probant, vñ est passio entis, ergo vel ratione fundamenti, vel ratione additi, non ratione fundamenti: quonia cū fundamentū sit ens idem esset passio sui ipsius, ergo ratione additi: ergo additū non est negatio quonia cum negatio sit nō ens, nō potest esse passio entis: ergo additū est appositium, & sic patet q̄ formale.

formale in vno, est positium. Sed si aduertis, Scotista in primo dicto non attingunt sensum nostrū. Nos enim nō teneamus per ly formaliter negatiū, q̄ vnum sit pura priuatio, vel negatio. Sed q̄ de ratione vnius est priuatio, siue negatio ita tamen, q̄ materiale siue fundamentum est positium, & illud est ens, formale autem quo distinguitur ratione ab ente, est negatio. Cum igitur non attingant sensum nostrū, non sunt eorum rationes soluendæ, vere enim concludunt q̄ vnum nō potest esse mera negatio secūdū autem dictū eorum est falsum quoniam secundum viam nostram id quod est formale in ratione vnius est negatio, & dicitur in diuisione, & ideo respondendo rationi suæ, negatur diuisio tanquam insufficientis. Datur enim tertium scilicet ens vt stat sub illo addito, quæ est indiuisio, est passio entis. vnde non ens solum, nec indiuisio sola. Sed ens vt stat sub indiuisione est vnum transcendentis.

Circa rationē vnius numeralis aduerte q̄ cōmunis sententia dicitur positia formaliter. eo q̄ addit super ens aliud quod positium reale q̄ est accidens, de quo inquit Comment. in 4. lib. 10. in cōmē. 3. & in lib. 01. cōmē. 5. licet vñ quod est sinonimū enti sit significans substantiā rei, tamen vnum quod est principium numeri dicit accidens.

Quid vero sit illud accidens est dissentio inter Thomistas nam quidam tenent. q̄ sit illud esse q̄ dat quantitas continua rei quanta. Puta si quæretur quare lapis sit vnus numeraliter, dicitur quia habet esse quantitatum indiuisū, fluens à quantitate continua lapidis, ita quod tandiu lapis erat vnus quandiu est indiuisus, si enim quantitas lapidis diuidatur, fit alterum & alterum esse quantitatum ex cōsequenti fiunt duo lapides, Hanc sententiam videtur tenere B. Tho. in 1. sen. in dist. 24. vbi refert opinionē de vno positam ab Auic. & licet improbet ipsum, quantum ad hoc, quod vnum numeralis non distinguitur ab vno transcendentis, non tamen quantum ad hoc, quod vnitās numeralis est esse quantitatis continuæ.

Quidam autē dicunt vt Paulus Sôcinus vt patet in quaestione bus suis in lib. 10. metaph. in q. 13. q̄ vñ numeralis est accidens sed illud accidens nō est esse quantitatis continuæ, sed est ipsa quāritas continua puta vnitās lapidis est quantitas continua lapidis, & probat hoc duplī ratione.

Primò quantitate cōtinua, res est indiuisa in seq. & diuisa à quolibet alio, ergo quāritas cōtinua est vnitās rei quā

et. Consequentia patet, à diffinitione ad diffinitum. Antecedens probatur diuisibilitas primo conuenit quantitati continuæ, vt alias probatum est, ergo per quantitatem continuam res quanta est indiuisa in se, & diuisa à quolibet alio.

Secundò per solam quantitatem continuâ, quocunque alio circumscripto, res quanta facit numerum cum alia: posito enim lapide A, & sua quantitate continua similiter posito lapide B, constituunt binarium, ergo sola quantitas continua est ipsa vnitas numeralis.

Verum quia credendum est mentem B. Tho. fuisse, quod ipsa vnitas sit esse indiuisum quantitatis continuæ, studemus arguere contra hanc propositionem, deinde soluemus rationes suas.

Arguitur ergo sic nullum ex natura sua diuisibile, & cui repugnat indiuisibilitas, potest habere rationem vnitatis, ex diffinitione sua, est enim vnum, quod non diuiditur. Sed quantitas continua est diuisibilis, etiam in infinitum, ita quod repugnat deuenire ad indiuisibilia, ex 3. physico. ergo non potest habere rationem vnitatis.

Fortè respondetur, quantitatem continuam dupliciter considerari posse. Primò vt habet partem extra partem, & vt sic est extensa & diuisibilis, nec vt sic potest habere rationem vnitatis. Secundò vt est indiuisa in se & diuisa à quolibet alio, & sic habet rationem vnitatis.

Sed contra & probatur, quod nec secundo modo, habet rationem vnitatis, nam quod conuenit alicui ex sua ratione formali, & in suo esse quiddatiuo, quocunque modo consideratur semper conuenit ei. prædicata enim quiddatiua sunt inseparabilia & secundum esse & secundum cognitionem. Sed habere partem extra partem & esse diuisibilem conuenit quantitati continuæ ex sua ratione formali & quiddatiua, vt patet in 6. physico. text. 2. vbi philosophus diffiniens continuū dicit. Continuum est, quod est diuisibile in semper continua, & nullum continuorum est diuisibile in impartibilia, ergo, quantitas continua quocunque modo consideretur, non potest habere rationem vnitatis.

Ad primam autem rationem negatur antecedens & probatio sua nihil valet imò potius sequitur oppositum. Nam ex hoc quod diuisibilitas conuenit quantitati continuæ sequitur quod indiuisibilitas constituens vnitatem non conuenit ei, cum sit opposita.

Ad

Ad secundam negatur antecedens, & probatio non valet. dico enim quod secluso esse indiuisio dato rei quantæ à quantitate continua, duo lapides non constituunt binarium, quoniam neuter eorum esset vnus. Tenendum est ergo secundum mentem B. Tho. vnum numerale addere quid positiuum, & illud est esse indiuisum quantitatum, quod dat quantitatis continua rei quantæ. Et aduerte quod eisdem sententiæ est Capræo in 1. sen. di. 24. q. 1. artic. 1. in probatione primæ conclusionis.

Sed contra hanc determinationem duo insurgunt dubia, primū est, quia dicit B. Tho. in 4. metaph. lectione secunda improbens Auicem. vnum quod est principium numeri, addit super substantiam rationem mensuræ quæ est propria passio quantitatis, quæ primo inuenitur in vnitate, & dicitur per priuationem & negationem diuisioni secundum quantitatem continuam. Hæc B. Tho. non ergo illud quod addit vnum numerale, est esse indiuisum &c.

Respondetur non est inconueniens quod addat vtrūque diuersa ratione, non addit esse indiuisum quantitatis continuæ vt prædicatum essentialiter de vno numerali. Addit autem mensuram, vt proprietatem consequentem & fluentem à prædicato essentiali, nam ex hoc quod dicit esse indiuisum, dicit consequenter rationem mensuræ, quoniam ex 10. metaph. text. 3. necesse est mensuram esse indiuisibilem aut à natura, aut esse opposito, siue decreto humano, & ideo primo conuenit vni.

Secundum est, si indiuisio est de ratione formali, tam vnus numeralis, quam vnus transcendentis, ergo cum indiuisio sit negatio, & non quid positiuum: ita ratio vnus numeralis erit formaliter negatiua, sicut ratio vnus transcendentis, cuius oppositum determinatum est.

Respondetur. Ratio vnus numeralis, non dicitur positiuam formaliter, quasi non includat negationem, hoc enim falsum est, cum de ratione sua sit indiuisio. Nam quod non est indiuisum non est vnum. Sed ideo positiuam formaliter: quoniam id quod addit super rei substantiam, est vere positiuum, quale est esse indiuisum quantitatis continuæ. Id autem quod addit vnus transcendentis est sola indiuisio, propterea possumus vere dicere rationem vnus transcendentis esse formaliter negatiuam, rationem autem vnus numeralis esse formaliter positiuam, quoniam additum est positiuum, licet concipiatur cum negatione. Apprehendimus enim simplicia per negationem. Hæc de præ-

Q V A R T I M E T A P H Y .

senti quæstio dicta sint. Et hic terminatur consideratio nostra de passionibus entis.

Quæstio 9. quod sit primum principium complexum, simpliciter primum.

Circa hanc quæstionem duo pertractanda sunt. Primum Quod est principium primum. Secundum. Quod est principium primum primum.

Circa primum inuenio duas opiniones, prima dicit quod principium primum complexum est hoc. De quolibet est affirmatio vel negatio vera, & id manifestare conatur dupliciter, primo Comment. in 4. metaph. Comment. 9. dicit, manifestum est quod affirmatio & negatio non congregantur simul, & loquitur de primo principio secundo vel est hoc quod dictum est, vel est illud. Impossibile est idem simul esse & non esse. Sed non est illud quoniam necesse est primum principium esse propositionem affirmatiuam, nam omni negatiua est aliqua affirmatiua prior. Sed hæc impossibile est &c. est negatiua vt patet exponendo, ergo non est primum principium, sed illud. De quolibet &c.

Secunda autem opinio dicit, quod est hoc. Impossibile est idem simul esse & non esse, & probat eo quod philosophus, in 4. metaph. pertractans de primis principiis, non dicit aliud esse primum & firmissimum; nisi hoc, & quod ad ipsum reducuntur omnia alia: vnde dicit in tex. 9. Quapropter omnes demonstrantes, in hanc reducunt vltimam opinionem, naturam namque principium & aliarum dignitatum hæc omnium, vbi & Commenta. dicit, & ideo hæc dignitas est prior omnibus dignitatibus, & communis naturaliter omnibus. Impossibile enim est vt disputatio aut ratiocinatio fiat sine ea.

Et quoniam hæc secunda opinio, videtur magis ad mentem philosophi, ideo sustinemus eam, licet pro veritate non discordet à prima in sensu, sed tantum in verbis. Pro quo aduerte, quod idem principium designatur per has duas propositiones. De quolibet est affirmatio &c. Impossibile est &c. sed diuersa consideratione. Nam quia primum principium complexum consideratur à logico & à metaphysico; quorum alter considerat res per secundas intentiones, alter per primas, ideo logicus enunciat primum principium per intentiones secundas, vt per affirmationem & negationem, metaphysicus autem enunciat per primas

Q V A E S T I O I X .

vt per esse & non esse. Vnde patet has duas opiniones sentire verbis & non sensu. Nam ex parte rei bene sequitur. Impossibile est idem simul esse & non esse, ergo de quolibet est affirmatio vel negatio vera.

Quod autem prima opinio dicit hanc esse negatiuam. Impossibile est &c. non est verum, quoniam secundum sensum qui polleret isti, necesse est, idem non simul esse, & non esse, quæ quidem est affirmatiua de modo. Ex consequenti non est necesse quod habeat aliquam priorem aut notioerem.

Circa secundum aduerte duas opiniones, vna est Thomistarum Ipsi tenent quod principium primo primum complexum est hoc. Impossibile est idem simul esse & non esse, & fundamentum eorum est quoniam tres condiciones assignatæ à philosopho in 4. metaph. tex. 8. quarum prima est quod circa principium primo primum non contingit deceptio propter sui euidenciam, secunda est quod eius veritas est absoluta, & non conditionata, ita quod si omnis alia propositio esset falsa, adhuc principium primo primum esset verum, tertia est quod non cognoscatur per demonstrationem, eo quod principio primo primo, non potest esse aliquid notius, ex quo deducatur. Ista inquam tres condiciones non attribuuntur ab Aristot. vt patet in 4. metaph. tex. 9. nisi huic complexo. Impossibile est idem &c. Ego vel non datur principium primo primum, & sic tolleretur omnis demonstratio, vel est hoc complexum. Impossibile est &c. Et confirmatur dicto Commenta. dicentis in commen. 9. Ista dignitas est prior omnibus dignitatibus, ergo est primo prima.

Alia opinio est Scotistarum, vt patet per Ant. And. in 4. metaph. q. 5. Ista opinio dicit duo, primo quod principium primo primum si datur, est hoc complexum, ens est ens, secundo quod non est hoc, impossibile est idem simul esse & non esse. Primum dictum sic probat. De ratione principij primo primi est quod habeat terminos, ex quibus componitur primo primos, & non resolutibiles in priores. Sed istæ conditiones conueniunt huic complexo, ens est ens: quoniam ens est terminus primo primi & non resoluitur in priores, vt patet, ergo hoc complexum est principium primo primum, secundum autem dictum sic probat. Hoc complexum. Impossibile est idem &c. habet terminos resolutibiles in priores conceptus. Nam ly idem, est resolutibile in conceptum relatiuum, est enim in idem sitate idem, quæ est relatio, & in conceptum absolutum, id est in

conceptum entis, quoniam idem includit ens. ergo non est principium primo primum. Præterea. Omni propositione modali prior est aliqua de inesse. cum possit resolui in eam, quæ est de inesse. Sed impossibile est idem &c. est propositio modalis: ergo habet priorem ex consequenti non potest esse principium complexum primo primum.

Sed si bene consideras ista opinio non attingit mentem Arist. Multum enim differt, esse complexum primo primum. & esse principium primo primum. Nam complexum primo primum requirit quod componatur ex terminis primo primis, & qui non sint resolvable in priores conceptus & sit propositio de inesse & affirmatiua. Principium autem primo primum non requirit de necessitate ista. Sed solum tres conditiones supra assignatas secundum Arist. & præcipue, quod sit illud per quod firmatur veritas cuiuscunque alterius complexi, si de eo dubitare cõtingit, & sit illud ad quod resoluitur quodcunque aliud complexum resolvable.

Ex his respondeo ad rationes Ant. And. & dico quod omnes soluuntur hoc verbo, ly ens est ens, est complexum primo primum. sed non est principium primo primum, quoniam non deducitur ex eo omnis alia propositio, nec ad ipsum est status in demonstrationibus. imò hoc complexum ens est ens, potest sustineri per hoc principium. Impossibile est idem simul esse & non esse, nam omne ens vel ens; vel nõ ens, vel ens & nõ ens, non secundum, quoniam oppositum nõ prædicatur de opposito: non tertium, quia impossibile est idem simul esse & non esse: ergo primum, ly autem impossibile est idem &c. est principium primo primum. Sed nõ est complexum primo primum, eo quod termini componentes nõ sunt primo primi &c. & sic patet quod Ant. And. in hoc decipitur, quia non ponit differentiam, inter complexum primo primum, & principium complexum primo primum.

Ad illam de modali, dico similiter quod licet non possit esse complexum primo primum, non tamẽ incõuenit quod sit principium primo primum, nec obstat quod sit resolvable in unam de inesse. Hoc enim licet tollat rationem primi complexi, non tamen rationem primi principij complexi.

Sed aduerte quod contra hanc determinationem inurgunt duo apparentia argumenta, quorum vno probatur, quod hoc complexum non sit verissimum: altero, quod nõ sit principium primo primum.

Primo

Primo igitur arguitur sic, possibile, est idem simul esse, & non esse, ergo hoc complexum. Impossibile est idem &c. non est verissimum. Consequentia nota. Antecedens probatur. Aliq̃ est generabile, quod nunq̃ generabitur, aliter omnia euenirent de necessitates, quod tamen improbabat in li. 6. & præterea concedit Arist. in 2. de generatione tex. 94. quod futurus quis incedere non incedet. ergo possibile est idem simul esse & non esse. Consequentia probatur sit A, generabile. ergo in aliquo instanti potest esse. Sit illud instans, B, ergo in B, potest esse, ponatur quod nunquã generetur ergo in B, non habet esse, si nõ habet esse in B, potest non esse in B, ergo pro eodem instanti, possibile est idem esse, & non esse si pro eodem instanti, ergo simul.

Respondeo, ly simul, potest se tenere ex parte possibilis. vel potentia, vt sit sensus, idem per eandem potentiam potest esse & non esse: puta Sortes per voluntatem potest sedere & non sedere, & potest se tenere ex parte esse & non esse vt sit sensus: possibile, est vt idem quando habet esse, habeat, non esse, ita quod hæc erit vera. Idem est & non est. In primo sensu, Hoc complexum: possibile est idem &c. est verum vt dicitur, in li. 9. quando agemus de potentia rationis, & vt sic non opponitur principio primo. In secundo sensu est falsum, nec potest esse verum & vt sic opponitur principio primo. Ad probationem concedo antecedens: & nego consequentiam in 2. sensu. dato, de ly simul Ad probationem dico quod nihil aliud concluditur, nisi quod A, generabile habet potentiam, qua potest habere esse in B, & pro eodem potest habere, non esse diuisim, sed non coniunctim & hoc est quod dicunt aliqui quod ista propositio A, potest esse & non esse in B, est vera in sensu, diuiso, & falsa in sensu composito, & in sensu composito tatum opponitur principio primo. Et aduerte quod huic argumento nesciuit aliter respondere. Iamdu. in 4. metaphysic. quaest. 7. nisi sequendo viam eorum, qui dicunt quod impossibile est secundum doctrinam Arist. aliquid esse generabile: quoniam generetur. Sed de positione istorum, discutiemus in lib. nono querendo, si aliquid est possibile, quod tamen nunquam fuit nec erit.

Secundo arguitur sic, Aristoteles in 4. metaphysicæ textu 8. docet nos, & probat hoc complexum. Impossibile est idem esse primo principium ergo hoc complexum nõ est entissimum. vanum enim est docere & probare propositio-

nem euidentiſſimam:ergo nõ eſt principiũ primo primũ.

Reſpõdetur. Ariſt. non docet nos, nec probat hoc cõplexum eſſe verum in dicto tex. quoniam eius veritas maniſiſſima eſt huiusmodi fanæ mentis, ſed docet & declarat q̃ cõditiones cõueniẽtes primo principio, cõueniũt huic cõplexo. Impoſſibile eſt &c. Et id non præiudicat quin ſit primũ principiũ, imò magis corroborat. Secus aut̃ eſſet, ſi probare conaretur eius veritatem, & ſi dicas imò probat eius veritatem cõtra negantes. Reſpondeo, non probat niſi elenchicæ, vt declarabitur in q. ſeq. Sed hic modus p̃bationis, nõ præiudicat dignitati, & firmitati primi principij.

Ultimo aduerte, quoniã diximus ſupra, non eſſe idẽ primum principium & primum complexum, vt id maniſtius appareat quod intellectus, hoc ordine procedit, primo concipit primos terminos incomplexos, qui ſunt ens & nõ ens, deinde format ex eis, tres propoſitiones affirmatiuas, quibus correfpondent, tres negatiuæ. Primò format hęc, ens eſt ens, cui correfpõdet hęc neg. ens nõ eſt nõ ens. Secũdò hęc vniuerſalẽ. Omne ens, eſt ens, cui correfpõdet. hęc neg. nullũ ens eſt nõ ens. Tertio hęc omne ens eſt, vel non eſt cui correfpondet hęc, nihil eſt, & non eſt. Tunc 4. loco intellectus inſpicit hoc principium eſſe veriſſimum. Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe. Hęc de præſenti quæſito dicta ſunt.

Quæſtio 10. ſi principium primum eſt cognoscibile cognitione ſenſitiua vel demonstratione.

PR O resolutione huius quæſiti, pono tres cõcluſiones. Deinde ſoluam quædam dubia.

Prima cõcluſio ſit iſta, pro notitia primi principij, neceſſario requiritur cognitio ſenſitiua, non ſolum interior, ſed etiã exterior. Pro qua aduerte, quod requiſitũ ad alterum eſt triplex. Quoddam propter cauſalitatem in aliquo genere cauſa, vt ferrum requiritur ad productionem gladii, eo quod eſt materia ſua, & anima requiritur ad productionem animati, eo q̃ eſt cauſa ſua formalis. Quoddam, quia eſt tamen ſine qua, non vt approximatõ requiritur inter agens & patiens, eo quod niſi approximentur, non ſequitur actio. Quoddam propter neceſſariam connexionem duorum, ita quod ſe mutuo ponunt, & ſe mutuo remouent, & ſic vnũ relatiuum requirit aliud correlatiuum.

His

His prænotatis, dico, q̃ cognitio ſenſitiua requiritur in propoſito, vt ratio ſine qua non, nam niſi apprehendantur termini per ſenſum, nunquam apprehenderetur complexio illa, qua conſtituitur primum principium complexum, & huius ratio eſt, quia apud philoſophum in 3. de anima, tex. 30. pro hoc ſtatu nihil intelligit anima ſine phantasmate, eſt ergo neceſſe, vt phantafia habeat operationem ſuam, ad hoc quod intellectus exeat in actũ ſuũ, phantafia aut̃ non habet operationem ſuã, ſine ſenſu exteriori, eo q̃ ſenſus interior ſupponit immutationem factã in ſenſu exteriori, vt declarauimus in 3. de anima, vnde Ariſt. diffiniens phantafia inquit, eã eſſe motũ factũ à ſenſu exteriori, q̃ eſt vel fuit in actũ, eſt, ergo neceſſe, q̃ apprehenſionem ſenſitiua terminum incomplexorũ præcedat apprehenſionem intellectiua, primi principij, vnde cõmuni ſententia dicitur, quod primum principium apprehenditur lum ine naturali, ex euidentiã terminorum. Tu tamen aduerte q̃ illa cognitio ſenſitiua nullam cauſalitatem dicit ſuper apprehenſionem primi principij. Tunc enim illa cognitio ſenſitiua eſſet, ſicut principium, à quo deduceretur primum principium vt cõcluſio, & ſic cognitio primi principij eſſet acquiſita p̃ diſcurſum, quod eſt impoſſibile, quoniam non eſſet naturaliter cognitum, nec ſuper ipſum fundaretur omnis deductio & diſputatio, cuius oppoſitum dicit philoſophus & Comment. in hoc 4. lib. tex. & comment. 9. Patet igitur q̃ ad apprehenſionem primi principij, requiritur cognitio ſenſitiua, non vt cauſa, ſed ratio ſine qua non,

Secunda cõcluſio, Primum principium nõ poteſt demonſtrari absolute. Aduerte, q̃ circa hęc cõcluſionem nõ eſt immorandũ, cõſtat enim q̃ demonſtratio absoluta, ex 1. poſte. eſt ex prioribus & notioribus nihil aut̃ eſt prius & notius hoc primo principio, aliter poſſet contingere de cetero circa ipſum, & ſic non eſſet firmiſſimum, nec primum principium, ergo eſt impoſſibile, q̃ demonſtretur absolute, vnde bene dixit philoſophus in 4. metaph. tex. 9. Qui volũt hoc principium demonſtrare, oſtendunt ineruditionem ſuam, neſciunt enim quorum ſit, & quorũ nõ ſit demonſtratio, & Commen. in comm. 9. dicit, Quidam exiſſimant poſſibile eſſe demonſtrare hanc propoſitionem dicentem, quod duo contradictoria non congregantur. & hoc contingit: eis quia non fuerunt inſtructi in dialectica.

Tertia cõcluſio. Primum principium poteſt demonſtrari. re-

darguitiue. Aduerte q̄ demonstratio absoluta differt à redarguitiua in hoc, q̄ absoluta est ex notioribus simpliciter. Redarguitiua autem est ex cōcelsis. ab aduersario, minus quidē notis simpliciter magis autē ipsi aduersario. Ex his sic probo cōiusionem Qui negat hoc principium, impossibile est idem &c. potest deduci ad aliquod inconueniēs, sibi magis notum, quam primum principium, ergo potest demonstrari redarguitiue. Consequētia nota. Antecedens probatur Potest deduci ad hoc, q̄ cōtrariæ opiniones erūt in eodē intellectu. Quod quidē reputatur manifestius inconueniēs apud negatē primū principii. Nā quilibet potest aduerte q̄ sic cōtrarias formas esse in eodē subiecto. si mul & in actū p̄fecto, repugnat sensui, eo q̄ vna corrūpit alterā, multo magis repugnat intellectui habere in seipso opiniones contrarias simul de eadē re. Quod autē negans primū principii, possit deduci ad hoc inconueniens, declaratū est in li. 2. per herme. vbi manifestat. Arist. q̄ opiniones contradictoriarum sunt contrariæ: ergo si quis opinetur duo contradictoria esse simul vera, habet in suo intellectu duas opiniones contrarias simul, non solum autem ad hoc inconueniens. deducit Arist. negatē primū principii sed ad plura alia, vt manifestauimus in nostro epitomate in 4. metaph. intra. 2. in ca. 1. vbi sex rationibus arguitur cōtra negantem primū principium.

Positis & probatis his tribus conclusionibus, soluenda sunt duo dubia. primum est contra conclusionem secundā & secundum est cōtra tertiam.

Dictū est in secundā cōclusionē, q̄ primū principii nō est demonstrabile absolute Cōtra propter q̄ vnūquodque & illud magis sed propter primū principium, ad q̄ reducuntur cōclusiones ipse conclusiones sunt demonstrabiles, ergo multo magis primū principium est demonstrabile.

Respondetur, illa regula propter quod &c. non valet nisi prædicatum in quo fit comparatio, conveniat, & verificetur de vtroque comparatorum, quod si tantum vni conuenit, argumentum non valet. v. g. si arguitur sic propter quod vnūquodque & illud magis, sed propter ignem aqua est calida: ergo ignis est magis calidus, argumentum valet, quoniam vtraque istarum est vera. Ignis est calidus, & aqua est calida, si autem arguatur sic, propter quod &c. sed propter albedinem paries est albus: ergo albedo est magis alba. Argumentum non valet, quoniam

niam hæc est falsa, albedo est alba. Sic in proposito argumentum non valet, quoniam licet hæc sit vera. Conclusio est demonstrabilis. Hæc tamen est falsa, primum principium est demonstrabile.

Dictum est in 3. conclusionē, quod est demonstrabile redarguitiue, quia negans potest deduci ad hoc inconueniens, quod contraria essent simul in eodem. Sed hæc ratio non videtur efficax, quoniam videtur petitiō. Nam omnis ratio deducens ad impossibile, cuius conclusio non est manifestior in falsitate quam præmissa interimenda: est petitiō. Sed consequens rationis Arist. non est magis inconueniens: quam antecedens. Nam qui concedit contradictoria esse simul vera, multo magis concedet contraria posse simul esse in eodem.

Respondetur. Ant. And. in 4. q. 4. dicit quod philosophus non inducit hanc rationem ad negantes, sed ad recipiētes primum principium, probando quod sit miserissimum.

Sed hæc responsio non est ad mentem philosophi quoniam Commen. introducit hanc rationē contra negantes. Vnde inquit in comment. 9. Contingit enim dicenti hoc scilicet quod contradictoria sunt simul vera, opinari quod duo contraria existant simul in eodem in actu.

Et ideo aliter respondeo: & dico quod negans primum principium, existimat maius inconueniens duo contraria esse simul; eo quod hoc repugnat ad sensum, videmus enim quod vnū expellit alterum, non autem expugnat sensui nisi quia contraria in actu p̄fecto, habent repugnantiam adinuicem; ergo in quocunque inueniatur, siue in materia, siue in sensu, siue in intellectu erunt repugnantia, & per consequens, notius erit neganti primum principium contraria nō posse esse simul in eodem, quam quod contradictoria non sint simul vera. Nam duo contradictoria non cadunt sub sensu, cum alterum sit non ens, quod non cadit sub obiecto alicuius sensus, sed bene duo contraria: vt patet de duabus qualitatibus sensibilibus contrariis. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

*Explicunt quæstiones Fratris Chrysofomi Iauelli
Canapici ord. præd. philosophiæ, & sacre
Theologiae professoris in 4. libro
metaphysicæ.*

Incipiunt

QVINTI METAPHY.

Incipiunt quæstiones eiusdem in 5. libro metaphysicæ.
In 5. lib. resolueda sunt infra scripta Quæsitæ.

- 1 Si principium & causa sunt idem conuertibiliter.
- 2 In quo consistat causalitas sine ratio causa materialis.
- 3 In quo consistat causalitas forma.
- 4 In quo consistat causalitas efficientis.
- 5 In quo consistat causalitas finis.
- 6 Si finis est causa, ut habet esse in anima vel extra.
- 7 Si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis & eiusdem ordinis.
- 8 Si causa sunt subinueniuntur causa.
- 9 Si causa in actu, & effectus in actu, simul sunt & non sunt.
- 10 Si materia prima est proprie elementum.
- 11 Si philosophus sufficienter numeravit omnes modos naturæ.
- 12 Si necessaria habent causam efficientem.
- 13 Si diuisio secunda vnius est logica.
- 14 Si hæc propositio, vnum numero sunt, quorum est materia vna, est vera vniuersalitati, vel tantum particulariter.
- 15 Si materia signata vel hebetas est principium indiuiduationis in rebus materialibus.
- 16 Si predicamenta distinguuntur secundum diuersos modos predicandi.
- 17 Que substantia sit genus generalissimum: & qua sit ratio sua.
- 18 Si plura accidentia eiusdem speciei possunt esse in eodem.
- 19 Si cuiuslibet potentia actiua, correspondet potentia passiva.
- 20 Si diuisibilitas est propria ratio quantitatis.
- 21 Si modi relatiuorum, sunt bene assignati à philosopho.
- 22 Si relatio distinguitur realiter à fundamento.
- 23 Si vltima predicamenta, dicuntur absolutum vel respectum.

Omnes enim causæ principia. Tex. 1

QVÆST.

QVÆSTIO PRIMA.

Si principium, & causa sunt idem conuertibiliter.

IRCA hanc quæstionem aduerte, quod difficultas confurgit ex eo quod philosophus dixit in 4. metaph. text. 3. quod ens & vnum se adinuicem consequuntur vt principium & causa &c. Igitur pro resolutione quæsitæ quatuor agenda sunt. Primò declarabitur ratio principij & causæ, loquedo absolute & metaph. Secundo declarabitur mens philosophi circa hoc propositum. Tertio ponetur duæ conclusiones responsiue. Quarto soluetur quoddam dubium.

Quantum ad primū aduerte quod principium vt principium, importat processum vnius ab altero, inter quæ distinctio realis, vnde quocunq; modo processus ille ponatur, siue secundū ordinē, vt dies præcedit à manē, siue secundū doctrinam vt scientia procedit à suis principiis, & conclusio à præmissis, siue secundū efficientiā, vt calor in aqua procedit ab igne, in quolibet taliu modorū, id quod procedit, dicitur principiatū, id à quo procedit dicitur principium. Abtrahit autē à prioritate, & efficiētia: distinctione essentiali. A prioritate quidē, quoniam non est necesse in omni natura principium esse prius principato, sicut tenet Theologi patrem esse principium filij, non tamē priorē filiū, ad efficientiam verò quoniam non est necesse omne principiatum esse à suo principio effectiue. Constat enim quod dies principiatui à mane, & motus à termino à quo: & tamē dies est effectiue à solo moto, & motus à mouēte. A distinctione essentiali vero, quia stat principiatum distingui sola relatione à principio: & non essentialiter vt tenent theologi de personis diuinis. Dicemus ergo, quod absolute principium est illud à quo alterum quocunq; modo procedit, tunc specificationē prioritatis aut efficiētiæ, aut distinctionis essentialis.

Causa verò vt causa absolute, dicitur dependentia vnius ab altero, cum prioritate & distinctione essentiali. De co dependentiā, quoniam causa est illud ad cuius esse sequitur aliud & quod influit super causatū. Dico cum prioritate, quoniam necesse est causam præcedere effectū salē prioritate nature. Dico cum distinctione essentiali, quoniam nihil simpliciter causat, ideo inter causam & causatū necessaria est distinctio realis

realis & essentialis: & per consequens causatum est posterius causa, quonia nihil seipsum communicat alteri distinctio essentialiter, nisi supponatur esse: & per consequens est prius natura. Constat igitur quod causa duo addit super rationem principij, scilicet prioritatem & distinctionem essentialem.

Quantum ad secundum scilicet quid circa hoc senserit philosophus, aduerte q̄ philosophus de ratione principij, tria cognouit. Primum q̄ est communis quam causa. Cognouit enim punctum esse principium lineæ, non tamen causam quonia maximè esset causa materialis, puta pars componens lineam, sed hoc est falsum, quonia ex 6. phys. nullum continuu componitur ex indiuisibilib. Cognouit manere esse principium dei, non tamen causam, vt patet, sic ideo dicit Cömen. in 5. li. metaph. cömen. 4. Principium autè est quasi vniuersalius causa, cum dicatur de principijs trāsmutationis: & de 4. causis. Cognouit secundo q̄ inter Principium & principatum est necessaria distinctio realis, cū inter ea sit relatio realis. Cognouit 3. q̄ principium est prius principiato, eo qd̄ apud ipsum non fuit notum quō sit possibile principium & principiatum esse idè essentialiter. Hoc enim verificatur apud theologū solū de diuinis personis & p̄pterea apud philosophū, principium productiuū & effectiuū non distinguitur à causa productiua & effectiua, sed sunt idè conuertibilia, quonia non cognouit aliam productionem, nisi per distinctionem essentialē inter producēs & productū, vnde apud ipsum, omne principium productiuū est causa productiua, & eōuerso: & sic patet quod licet apud ipsum principium in sua vtilitate sit communis quam causa, tamen principium in specie, puta principium productiuum non est communis quam causa productiua, non enim potuit altius ascendere ex sensatis.

Quantū ad tertiu ponitur duæ conclusiones respōsiuæ. Prima conclusio. Principium vt principium non conuertitur cum causa. Quonia causa contrahit rationem principij, addit enim prioritatem & distinctionem realem essentialē, vt declarauimus, ergo &c. Præterea, principium prædicatur de his quæ non sunt causa, vt punctus est principium lineæ, & instans temporis: & terminus à quo motus, ergo non conuertitur cum causa.

Secunda conclusio. Principium productiuum secundū philosophum, non tamen secundū veritatem conuertitur cum causa productiua, nam philosophus non potuit deprehendere ex sensatis, quo producens sit eiusdem essentia cum

cum producto, ergo secundum ipsum omne principium productiuū est causa productiua & eōuerso. Dixi non tamen secundum veritatem quonia fides tenet oppositum, cui non subest falsum: Sed id cōsiderare est altioris negocij.

Quantum ad quartū aduerte q̄ dubium insurgit contra primā conclusionē. Quod est tale, stante prima conclusione videtur philosophus sibi contradicere in lib. 4. in tex. 3. vbi inquit ens & vnum sibi inuicem consequuntur vt principium & causa, vnum autè & ens sunt idem conuertibiliter vt probatum est in 4. lib. ergo similiter principium & causa ergo principium non est communis causa.

Respondetur. Dicunt aliqui q̄ philosophus posuit illud gratia exēpli, non q̄ ita sit Sed melius est dicere, q̄ philosophus illic accipit principium, non in sua vniuersalitate, sed secundū suā famosiorē acceptionē: famosior autè acceptio est de causis extrinsecis, qualis est causa efficiens, vt dicit Cömen. in 5. lib. cöme. 4. Sūptū ergo pro principio productiuo, dico q̄ secundū philosophum, vt declarauit, est idè conuertibiliter, cum causa productiua, volo enim q̄ sicut accipit principium cōtracte, sic accipiat causam cōtracte: & sic patet q̄ nulla est cōtradictio in philosopho. Nam hæc duo non contra dicunt, principium vt principium, & causa, vt causa non sunt idem conuertibiliter, principium contractum ad principium productiuum, & causa contracta ad causam productiuam sunt idem conuertibiliter. Hæc de præsentia quæ sitō dicta sint.

Questio i. in quo consistat causalitas siue ratio cause materialis.

Causa vero. vno modo dicitur, ex quo fit aliquid vi in existente, vt æs statua. Textu. 2.

In hac quæstione tria agenda sunt. Primum videndū est, in quo essentialiter consistat causalitas causæ materialis, Secundo in quo consistat modus huiusmodi causalitatis. Tertio soluentur quædam dubia.

Quantum ad primū aduerte, q̄ in eo cōsistit essentialiter causalitas materiæ. sumendo materiā pro quolibet receptiuo formæ, tã substantialis quã accidentalis. per q̄ est causa cōdistincta, contra causam efficientē formalem, & finalem Hoc autè est recipere & conseruare formam siue finire, ita q̄ materiā causare, non est aliud quam recipere & sustinere formā. Quod sic declaratur. Materia est causa.

vel

vel quia producit formam, & hoc non quia hoc spectat ad agens ut declarabitur in lib. 7. producēs enim totū siue cōpositum per accidens producit formā eius vel quia dat esse formaliter ipsi formæ, & hoc non, quia hoc spectat ad actū. Dicemus enim infra, ideo forma dat esse, quia est actus: materia autē potentia, & non actus. Vel quia ad ipsam ordinatur forma, & hoc non quia id ad quod aliud ordinatur perfectius est eo, constat autē materia esse imperfectiorem formam. Vnde forma verius dicitur finis materiæ quam e converso. Vel quia recipit & sustentat formam, & hoc est verum à sufficienti diuisione. Præterea cum materia sit potentia passiva in eo cōsistat sua causalitas quod conuenit potētiae passivæ ex natura sua. Potentiæ autem passivæ conuenit recipere, ergo &c.

Quantum ad secundū dico quod modus causalitatis materiæ cōsistit in limitare & restringere aptitudinē formæ quā recipit, pro quo aduerte, quod si daretur forma receptibilis in materia extra materiam, haberet omnē perfectionē & omnem gradum debitū naturæ suæ, ut si esset calor separatus esset perfectissimus calor, ex hoc autē quod recipitur in materia, necesse est ut proportionetur capacitati materiæ, ex cōsequenti quod non recipiatur secundum omne esse debitum sibi ex natura sua, sed secundum dispositionem materiæ. Hinc est, quod formæ separatae à materia, dicuntur habere quandam infinitatem, quia nullo modo terminantur nec arctantur ex materia, ex opposito formæ materiales dicuntur finitæ, quia restringuntur ex diuersa capacitate. Dicimus igitur quod materia ideo est causa, quia recipit & sustinet formam. Ex hoc autem quod recipit formam, ad ipsam consequitur talis modus, qui est limitare formam, & per hoc limitare non intelligas quod materia aliquoties det formam, nec influat, nec perficiat formam, sed limitare formam est recipere eam proportionaliter capacitati suæ, & non secundum totum esse debitum naturæ talis formæ. Et in his stat causalitas & modus causalitatis ipsius causæ materialis prout distinguitur contra alia genera causarum. Et aduerte quod in hac determinatione sequutus sum doctrinā Capræoli in 1. sent. dist. 43. q. 1. artic. 1. ad argumenta facta contra tertiam conclusionem in primo loco.

Quantum ad tertium aduerte tria dubia quæ consurgunt contra demonstrationē factam.

Primo videtur quod materia nullo modo sit causa, quoniam materia

in materia ut materia potentialitatem dicit, potentialitatem autem repugnat causalitas, quoniam causare supponit esse actus. Cum igitur materia ut materia non habeat esse actus nullo modo est causa.

Respondetur, potentialitatis significat esse potentia, quod non repugnat, nisi causalitati agentis, eo quod vni quodque est agens, in quantum est actus, ex lib. 9. metaph. Agere enim supponit esse & causalitati formæ, eo quod forma est actus & dat esse actus. Non autem repugnat causalitati materiæ, eo quod materia est causa in quantum est receptiua formæ esse autem receptiuum, dicit potentiam passivam & esse potentiale, nec repugnat causalitati causæ finalis, ut declarabimus infra, agentes de causalitate finis.

Secundo non videtur quod sustentare formam sit de causalitate materiæ, nam si esset de causalitate eius, ergo omnē formam in se receptam sustentaret. hoc autem est falsum respectu animæ intellectiuae, quæ non pendet à materia, propter sui incorruptibilitatem.

Respondetur, licet sustentare formam conueniat materiæ, ut est receptiua formæ, non tamen eadem ratione, nec eodem modo respectu cuiuscunque formæ. Nam quo ad formas eductas de potentia materiæ, sustentat eas, quo ad esse, & quo ad actum informandi, quoniam si separantur à materia desinunt esse, & desinunt informare, Quantum autem ad animam intellectiuam, non sustentat eam quo ad esse, supposito enim quod sit incorruptibilis, separata à materia adhuc stat in esse, utrum vero sit incorruptibilis, manifestauimus in lib. de anima, & iterum manifestabitur in lib. 12. metaph. ad mentem Arist. sustentat autem eam quo ad actum informandi, eo quod separata non est actus forma corporis. Dicemus ergo quod causalitas materiæ cōsistit in receptione formæ, & sustentatione eiusdem quo ad esse, vel quo ad actum informandi.

Tertio non videtur quod materia habeat limitare formam, omne enim quod est sui natura habet esse limitatum, non indiget aliquo extrinseco limitante. Sed omnis forma creata, siue materialis, siue immaterialis, cum sit finita & determinata naturæ, ex sui natura habet limitatum esse, ergo &c.

Respondetur, esse limitatum sumitur dupliciter, primo ut opponitur illimitato simpliciter, quod est absolute infinitum & sic cōcedit omnē formam creata habere esse limitatum, nec indigere aliquo extrinseco limitate, quali quod ipsa sit simpli-

citer & secundum se illimitata secundo ut opponitur illimitato secundum quid. puta albedo ut tria opponitur summae albedini, sicut limitatum illimitato secundum quid, & sic nego omnem formam creatam habere esse limitatum ex sui natura, imò ex se habet esse illimitatum secundum quod. quoniam si existeret, non recepta in materia haberet omnem gradum perfectionis conuenientis sibi ex natura sua. Ad hoc ergo quod limitetur ad certum gradum indiget materia, quae non recipitur nisi secundum quod est capax formae, verum est ergo materia limitare formam. Haec de presenti quaestione dicta sint.

Quaestio 3. in qua consistat causalitas formae.

Alio vero species & exemplum. Tex. 2.

In hac quaestione tria agenda sunt. Primum in quo consistat causalitas formae, siue causae formalis. Secundum in quo consistat modus siue proprietates huius causalitatis. Tertium soluentur quaedam dubia.

Quantum ad primum, dico quod consistit in hoc, quod est facere rem existere actu quae prius erat talis in potentia. Pro quo aduerte, quod ut dicit Arist. in 2. phys. tex. 11. in artificialibus, quam in naturalibus, nihil est actu tale in specie sua, ante aduentum formae in subiecto vel in materia. nullus enim dicit lignum esse scamnum, nisi receperit formam scamni, neque carnem esse actu carnem, nisi habeat formam carnis. de intellige in accidentalibus. Non enim aqua est actu calida, nisi per actualem receptionem caloris. ex hoc ergo quod nos videmus artificia & naturalia composita, siue substantialia, ut lapis, homo, lignum siue accidentalia, ut homo albus, aqua calida &c. non prius transire ab esse potenciali ad esse actuale, quam habeant in se actu formam suam, deprehendimus formam ideo esse causam quia facit rem esse actu, quae prius erat in potentia. facit autem rem esse actu, quia dat ab esse tale. Ex hoc autem quod facit rem esse actu, est constitutiva rei in sua propria & determinata specie & ab eadem sumitur differentia completae definitionis. Dicemus ergo quod causalitas formae complectitur haec omnia, Dare esse rei facere rem, existere actu, quae prius erat in potentia. Constituire rem in propria specie, eo quod ab ipsa sumitur differentia specifica.

Quantum ad secundum aduerte quod sicut modus causalitatis materiae stat in hoc quod est limitare amplitudinem formae ut declarauimus in quaest. praecedenti, sic modus causalitatis formae

formae stat in hoc quod est arctare materiam, siue potentialitatem suam. Pro quo aduerte secundum doctrinam B. Tho. in 1. par. q. 7. art. 1. quod ex receptione actuali formae in materia, materia arctatur pro quanto ante aduentum huius formae erat in potentia ad varias formas. postquam autem hanc recepit, quandiu est sub ista, non potest aliam recipere, aliter opposita disparata se comparerentur in eodem, & id intellige non solum de materia prima in naturalibus, sed & de materia artificiali, & de subiecto accidentis, nam postquam lignum est sub forma archae, non potest aliam formam recipere quandiu est sub illa, & postquam paries recepit albedinem, non potest alium colorem recipere quandiu sub albedine steterit.

Arctare ergo materiam, est proprietates consequens causalitatem formae.

Quantum ad tertium aduerte duo dubia. primum est contra causalitatem formae, secundum est contra modum causalitatis.

Contra determinationem causalitatis arguitur sic facere rem esse actu, siue dare esse conuenit causae efficienti. Nam homo generans hominem, facit hominem esse actu, qui prius erat in potentia. Cum igitur debeant esse distinctae causalitates formae & efficientis, videtur fuisse male assignata causalitas formae.

Respondetur vtrunque dat esse, sed diuersa ratione. nam forma dat esse formaliter, id est seipsa & non per actionem nam esse naturali sequela. fuit a forma, efficiens autem dat esse effectiue per actionem quae erigitur ab efficiente. vel sic forma dat esse ut quo, efficiens autem ut quod vel sic, forma dat esse ut principium intrinsecum, efficiens autem dat esse, ut principium extrinsecum.

Contra modum siue proprietatem causalitatis, arguitur sic, si ex proprietate formae arctare materiam, ergo arctabit omnem materiam in qua recipitur, quod tamen est falsum quoniam non potest forma coeli arctare materiam coeli, complet enim & omnino perficit ipsam, ita quod tantum perficit, quantum perfectibilis est.

Respondetur, & dico quod haec proprietates conuenit formae particulari, quales sunt formae inferiores, quae non adaequat totam potentialitatem materiae, forma autem coeli est forma vniuersalis, continet enim virtualiter omnes formas inferiores materiales, & ex sua vniuersalitate terminant omnem potentialitatem materiae coeli. Potest etiam aliter dici quod haec

proprietates verificatur respectu cuiuscunque materiae caparis plurium formarum in se ipsa, quod non convenit materiae caeli, supposito quod sit alterius rationis à materia inferiorum. De hoc autem loquimur in libro 8. Hæc de præfenti quaesito dicta sint.

Quaestio 4. in quo consistat causalitas cause efficientis.

Amplius, unde principium permutationis primum aut quietis. Textu 2

IN hac quaestione tria agenda sunt. Primum pertractabitur quaedam opinio quam non credo veram. Secundum pertractabitur opinio quam credo esse de mente B. Tho. Tertium soluentur quaedam dubia.

Quantum ad primum adverte quod causalitas agentis, secundum omnes, in eo consistit, quo posito, est causa distincta contra alia genera causarum, & quo remoto, nulla alia ratione est causa. Quid autem sit illud, est una opinio, quam recitat Hervaeus in 4. quolibet. q. 8. Hæc dicit, quod actio est causalitas agentis, quia agens actione agit. Item denominatur agens ab actione. Item quia actione posita, ponitur agens, & ea remota remouetur, ergo &c.

Sed hæc opinio non est vera, quoniam causalitas agentis, non est effectus agentis, sed actio est effectus agentis, cum sit realiter idem cum re facta, ut probabitur in lib. 9. ergo &c. Maior autem sic probatur, causalitas agentis est ratio ipsi agenti, ut sit causa. Sed ratio rei præcedit omnem effectum suum, ut patet, ergo &c. Præterea, remota actione, adhuc stat causa agens & efficiens, nam de rana genita, adhuc est verum dicere quod pendet à sole, ut ab efficiente, ergo in actione non stat causalitas agentis. Et ad rationes huius opinionis, respondetur unico verbo, quod concludunt actionem siue in præterito siue in præteriti, siue possibilem in futuro, esse necessario requisitam in causa efficiente, non tamen concludunt, quod sit primum præstans causalitatem efficienti, sicut non datur mouens sine motu, tamen non dicitur primo mouens propter motum, sed propter potentiam motiuam, nec est verum, quod remota actione actuali, remoueat causa agens, ut diximus de rana genita, sufficit enim quod actio sit, vel fuerit, vel possit esse.

Quantum ad secundum adverte, quod apud Thomistas causalitas agentis consistit in hoc, quod est efficere vel producere rem

rem siue secundum totam substantiam, siue secundum partem, siue secundum accidens. Primum dicitur efficere vel producere rem: quoniam in hoc distinguitur à materia, cuius causalitatem diximus consistere in recipere formam, & distinguitur à forma cuius causalitatem diximus consistere in hoc, quod est dare esse formaliter ei cuius est forma, & distinguitur à fine, cuius causalitas, ut dicemus, consistit in hoc quod est esse id gratia cuius &c. Et adverte quod hæc tria videntur esse idem, dare esse rei productivæ & non formaliter. Deducere rem ad esse, efficere rem, & per unum quodque istorum solemus manifestare causalitatem agentis, ut distinguitur ab aliis generibus causarum. Dicitur secundo, siue secundum totam substantiam, quoniam agentium quoddam producit totam rem, ut agens primum. Quoddam producit partem, puta formam, ut agens naturale, quod materiam supponit in generatione substantiali. Quoddam producit tantum accidens, ut ignis calefaciens aquam in generatione accidentali. Item adverte quod licet efficere rem multipliciter contingit, scilicet cum nouitate essendi, ut si mundus est productus in tempore, vel sine nouitate, ut si mundus est productus ab æterno per simplicem emanationem, quæ est propria actio Dei, vel per motum & mutationem instantaneam, quæ conueniunt agenti naturali per generationem substantialem, vel per solum motum, ut quando agens supponit rei substantiam, causans in re quantitatem vel qualitatem &c. Et adverte quod in hac determinatione secus sum doctrinam Hervæi in 2. quolibet. q. 1. ubi inuestigat causalitatem causæ efficientis & finalis, & hanc viam pono esse ad mentem B. Tho. ut patet in 5. metaph. in expositione tex. 2. ibi, & adinuicem causæ, ubi exponens inquit, efficiens est causa finis, finis autem est causa efficientis, efficiens est causa finis, quantum ad esse quidem, quia mouendo, producit efficiens ad hoc quod sit finis, finis autem est causa efficientis, non quantum ad esse, sed quantum ad rationem causalitatis. Nam efficiens est causa, in quantum agit, non autem agit, nisi causa finis &c. & intendit per agere, rem efficere vel ad esse producere, vel tribuere esse effectivæ & non formaliter.

Quantum ad tertium adverte duo dubia quæ insurgunt contra determinata.

Primum, videtur quod secunda opinio coincidat cum prima, nam hæc videntur esse idem. Actio, agere, efficere rem, dare

esse effectiue, causare effectiue, sed per secundam opinionem causalitas agentis consistit in agere, siue efficere rem: ergo consimiliter consistit in actione.

Respondetur, cum actio & agere siue efficere, se habeat vt abstractum & concretum, dico quod differunt quantum ad modum significandi, actio enim significat formam, quæ est actio agere autem significat habere actionem, & efficere rem, significat habere efficientiam super rem. Ad argumentum ergo, nego quod sint idem, quantum ad modum significandi, & ideo non inconuenit quod in concreto dicant causalitatem agentis, non autem in abstracto.

Secundo videtur, quod efficere siue agere rem, non dicat causalitatem agentis, nam causalitas agentis verificari debet de quolibet agente, sed efficere rem non verificatur de quolibet agente, dicemus enim in libro 9. quod sunt quedam agentia, quorum finis non est aliquod operatum, sed ipsa operatio: vt citharizare, videre, audire, appetere. De his ergo non est verum quod efficiant rem, cum nihil præter operationem efficiant, nec alicui effectio siue productio dant esse, ergo &c.

Respondetur, efficere rem, principaliter verificatur de agente aliquid producente ultra actionem, quale est agens primum, & agentia naturalia, secundario autem verificatur de agente, nihil producente ultra actionem, quale est agens actione immanenti, nam actio immanens æquipollet rei productæ, & est verus effectus agentis in quo, & subiectiue recipitur. Ad argumentum nego minorem. Ad probationem dico, quod respectu agentium quorum, finis est ipsa operatio, res effecta, & cui agens dat esse, est ipsa operatio, cum sit effectus agentis, & sic patet quod causalitas assignata agenti, verificatur de quolibet agente. Vtrum autem per actionem immanentem aliquid ultra actionem producat, manifestabitur in lib: 9. Hæc de præsentibus quæ sita dicta sunt.

Questio 5. in quo consistat causalitas causa finalis.

Amplius vt finis, hoc uitem est quod est cuius causa. Text. 2.

In hac questione tria agenda sunt. Primum præponitur quedam distinctio. Secundo ponuntur duæ conclusiones re sponsiue. Tertio soluentur quedam argumenta.

Quantum ad primū aduerte, quod finis potest ad duo comparari

parari. Primum ad agens intendens & operans propter finem. Secundo ad media ordinata ad consecutionem finis, puta sanitas potest comparari ad medicum, & ad medicinam.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Comparando finem ad causam agentem propter finem, causalitas eius est esse illud, cuius amore, vel desiderio, vel delectatione aliquid agitur ab alio. Hanc conclusionem primo declaro, deinde probabitur. Aduerte igitur quod de natura finis est imprimere sui amorem & inclinationem in ipso agente, quibus trahitur ad operandum, & id patet ad sensum, nisi enim finis alliceret agentem, agens non ageret & propterea conuenit esse dici, quod finis mouet agentem. Aduerte insuper quod ly agitur ab alio, non sumitur solū pro fieri vt distinguitur ab esse. Sed etiam pro eo quod est esse effectiue ab alio, quod competit rei creatæ. secundum totam suam durationem in esse, respectu primi agentis. Hanc conclusionem sic probo, causalitas finis, secundum philosophum, vbicumque loquitur de fine, est esse id, gratia cuius aliquid fit, sed esse id gratia cuius non est aliud, quam esse illud, cuius amore aliquid agitur ab alio, & effectiue habet esse ab alio, nam esse id, gratia cuius est esse amatum ab agente, esse amatum ab agente infert quod ex amore agitur ab agente, ergo &c.

Secunda conclusio est. Comparando finem a media ad finem eius causalitas consistit in hoc, quod est dare rei ordinatæ in finem quandam bonitatem & amabilitatem, ex hoc quod ordinatur in finem, præter eam quam habet ex natura sua, Hanc sic declaro, sanitas desiderata ab infirmo, dat medicinæ dulci quadam bonitatem & amabilitatem, in quantum ordinatur ad eandem sanitatem, ita quod et si non sit dulcis, imò abhominabilis & foetida, amatur & desideratur in ordine ad sanitatem, sublato autem hoc ordine, reicitur, vt quid horridum. Idem experimur in quibuscunque aliis medijs arduis & difficilibus, quæ in ordine ad finem desideratum, minuunt difficultatem suam. Hanc conclusio adeo est manifesta omni uenti ratione, quod non indiget alia probatione.

Quantum ad tertium aduerte tria argumenta contra de terminationem factam satis apparentia.

Primum, agere amore alicuius, conuenit agenti per intellectum & uoluntatem, Sed non omne agens est agens, per intellectum, & uoluntatem, vt patet de agente naturali, & irrationali.

ergo non omnis finis correspondens agenti est illud amore cuius aliquid agit.

Respondetur, cum dicimus finem esse illud cuius amore &c. non sumitur ly amore pro actu appetitus sequente cognitionem, sed pro appetitu naturali impresso in omnibus agentibus & moventibus effectus suos in determinatum finem præstitutum sibi ab agente primo, quod est agens per intellectum & voluntate.

Secundò imprimere amorem & inclinationem in agente, dicit causalitatem causæ effectivæ: sic enim imprimere, est rem puta amorem efficere, ergo causalitas finis coincidet cum causalitate agentis, quod est falsum cum sint distincta genera causarum.

Respondetur, imprimere amorem in agente dicit causalitatem effectivam metaphorice, sed non proprie. Metaphorice dico quoniam finis trahit agentem, ac si esset, causa, efficiens, non repugnant autem causalitas finalis, & causalitas effectiva metaphorica vel potest dici, quod non inconuenit idem habere causalitatem effectivam & finalem, diuersa tamen ratione: sicut non inconuenit idem habere causalitatem formalem, & effectivam diuersa ratione. Nam calor in igne, dat igni, esse calidum formaliter & dat aquæ esse calidum effectivæ. Sic sanitas in quantum imprimet sui amorem in infirmo, habet causalitatem effectivam: in quantum est perfectiua infirmi, & propter ipsam suscipit medicinam, quam facit esse amabilem, habet causalitatem finis.

Tertiò mouere supponit esse. Sed finis vt causa non semper est, quoniam plerunque actione agentis producit, vt dicemus in questione sequenti, ergo non est verum vniuersaliter, quod finis moueat agentem.

Respondetur. Ad motionem metaphoricam sufficit esse potentiale cum apprehensione, ad motionem realem requiritur existentia finis, & si non proximi, saltem præcedentis, verbi gratia. Sortes infirmus desiderat sanitatem, & hanc propter conseruationem sui in esse, & hanc propter filios paruulos, licet autem sanitas non sit, ple tamen est, & filij sunt. Ad argumentum ergo dico ad minorem, quod licet finis proximus non semper sit aliquis, tamen præcedens est, & sufficit. & dato quod finis, proximus non sit in actu, est tamen in potentia cum apprehensione, quod est possibile acquiri, & hoc sufficit. Aduerte tamen quod id ma-

gis

gis clarum erit ex questione sequenti. Hæc de præsentibus quaesito dicta sint.

Questio 6. si finis est causa vt habet esse in anima vt extra animam.

Amplius autem quemadmodum finis. Tex. 2.

IN hac questione pertractandæ sunt opiniones, & secundum tertiam determinabitur questum, deinde soluetur quædam argumenta.

Prima opinio est Auicennæ in lib. 3. suæ metaph. c. 15. qui tenet, quod est causa vt habet esse in anima: & probat duplici ratione.

Primò, finis vt habet esse actu extra animam, est causatus, quoniam est effectus agentis propter finem, vt sanitas causata in infirmo, ergo non est causa.

Secundò ideo finis est causa, quia est causa quod alia cause cauent. Nam propter finem intentum agens, agit, & formâ dat esse, & materiâ recipit formâ, sed postquam productus est finis non est causa quod alia cauent, quoniam iam causarunt, ergo &c. Hanc opinionem communiter sequuntur moderni Thomistæ, vnde & Paulus Soncinas in 5. metaphysic. q. 3. idem probat quatuor rationibus, quæ coincidunt cum rationibus Auicennæ, verum quid veritatis continet hæc opinio, declarabitur in tertia opinione.

Secunda opinio est cuiusdam Moderni, qui dicit duas esse conditiones, finis, scilicet mouere agentem ad operandum vt consequatur finem, & quietare desiderium agentis quantum ad primam conditionem, dicit quod finis mouet non vt productus ad extra: sed vt habet esse in anima per apprehensionem & probat vt probauit Auic. Quantum ad A, secundà dicit, quod necesse est ipsum esse actu, & acquisitum ab agente. Nam donec producibilis aut acquisibilis est, non quietat, vt patet de mercatore non quietante, donec lucrum fecerit.

Sed hæc nihil sunt ad rem. Non enim finis vt causa habet quietare, sed mouere agens & facere media amabilia. Quietare autem consequitur sui productionem, siue acquisitionem. Non differt ergo hæc opinio à prima quantum ad id in quo consistit formaliter ratio causalitatis finis.

Tertia opinio, quam reputo veram & resolutam ad mentem B. Thom. & Comme. dicit quod finis cõpletur duo-

k 5

Primò id per quod est causa. Et est illud per quod mouet agens lectò illud sine quo non moueret agens. & dicitur conditio necessariò requisita. Causa finalis habet primum ab esse reali ad extra producibili. vel acquisibili, puta, sanitas possibilis realiter causari in infirmo, est id quod mouet medicum. Ideo enim medetur, vt sanitatem potentiale reducat ad actum, & athleta pugnat, vt acquirat, brauiù ppositum, secundum autem habet ab esse in anima. Nam si medicus, non apprehenderet sanitatem vt possibilem causari in Socrate, & postquam erit producta, perficiet Socratem, non moueretur ad medendum, & athleta, nisi apprehenderet se posse consequi brauium, non decertaret. Et hanc opinionem reputo magis resolutam, nec realiter discordat à prima, sed eam magis explicat. Sensus enim primæ opinionis non est quod finis sit causa solum quo ad esse in anima. Sed intendit quod finis possibilis produci vel acquiri, ita tamen quod sit apprehensus possibilis produci habet rationem causæ.

Et aduerte q sequèdo hanc determinationè, clare exponitur & verificatur dictum Comment. in 12. metaph. com. 36. vbi inquit forma Balnei ad extra, mouet vt finis, & vt est in intellectu, agit desiderium. Sic exponitur, forma Balnei producibilis ad extra, vel attingibilis aliqua actione nostra, mouet vt finis, id est habet rationem causæ finalis cuius est mouere agens. Vt autè est in intellectu, agit desiderium, id est, & quoniam nõ potest causare desiderium in agente, nisi apprehendatur, ideo vt habet esse in intellectu agit desiderium. Ex esse ergo potenciali producibili vel attingibili ad extra, habet quod sit finis, ex apprehensione autè habet quod actu appetatur, propterea dicitur apprehensio conditio necessariò requisita.

Quantum ad vltimum, aduerte quod contra hanc determinationem sunt tria argumenta apparentia.

Primò sic, causa realis realiter refertur ad effectum suum finis est causa realis, quia realiter causat: ergo inter finè vt causa & effectù suù, est relatio realis. Sed relatio realis requirit, extrema realia actu, vt dicemus infra, ergo finis vt est causa, debet esse actu ad extra, & non solù in potentia.

Respondetur ad hoc quod inter causam finalè, & suum effectù sit relatio realis, non sufficit solum esse potentiale ad extra, nec solum esse actu apprehensum, sed esse potentiale ad extra, vt stat sub actuali apprehensione, & dico q

vt est producibilis & actualiter apprehensus est sufficiens ad fundandum relationè realem ad argumentù ergo nego illam consequentiã, ergo finis vt est causa, debet esse actu ad extra. Hoc inquam non est necesse, sed sufficit q habeat esse potentiale cum actuali apprehensione. Ex his enim duobus simul iunctis tantam habet actualitatem, quanta sufficit ad relationem realem.

Secundò sic, causa nõ causat, nisi inquantù est ens eo q causare supponit esse: ergo si finis debet esse causa, est, necesse q sit. Sed antequam producat, non est: ergo antequam producat, non potest esse causa.

Respondetur licet hic inueniantur plures responsiones melior videtur esse ista non tanta entitas requiritur in causa materiali & finali. quãta in, causa formalis & effectiua, quoniam in his requiritur esse actu, eo quod forma quæ non est non potest dare esse similiter vnũquodque agit in quantù est actu, in materiali autem, sufficit esse potentiale, eo q materia est causa in quantù recipit formã. Recipit autem in quantum est in potentia, similiter, finis est causa in quantum mouet agens ad sui productionem vel acquisitionem, ad hoc autem sufficit quod sit apprehensus possibilis produci: & cum productus fuerit, sit bonum perfectiũ ipsius appetentis.

Tertiò sic, ex 2. phys. tex. 31. finis vt est causa, habet rationem optimi. Sed antequam producat, non habet rationem optimi, cum tantum habet esse potentiale: ergo antequam producantur non est causa.

Respondetur non dicit. Arist. quod habet rationem optimi, sed quod inter causas est optima causa, eo q dat quodammodo causalitatem aliis causis, vnde dicitur esse causa causarũ, stat autem q habeat optimã causalitatè & tamè nõ habet optimũ esse, nisi potest productionem, aut acquisitionem. Hæc de præsentĩ quæsitò dicta sint.

Questio 7. si idem effectus numero potest produci à pluribus. causis perfectis eiusdem ordinis.

Contingit autem multas eiuſdem causas esse non secundum accidens. Tex. 2.

Circa hanc quæſtionè aduerte q potest sub puplici sensu pertractari. Primò sic, vtrum idem effectus numero possit produci à plurib⁹ causis perfectis & totilibus eiusdem
genæ

generis, & eiusdem ordinis, puta q̄ tres ignes quorū quilibet est sufficiens ad producēdū ignem B. possit produceri ipsum B. Secundō sic, vtrum effectus qui est productus ab A, si eilet productus ab alia causa, an esset idem numero. Vtroque sensu intendo eam pertractare.

Quantū ad primū sensū duo agenda sunt, Primō declarandus est titulus quæstionis. Secundō ponitur conclusio responsiva.

Quantum ad titulum adverte, q̄ per ly perfect̄ s̄ & totalibus, intendo causas quarum vnaquæque est sufficiens ad producendū effectū, ita quod non indiget alia causa causante, nam indigeret alia non totalis sed partialis esset, vt duo trahentes nauem per ly eiusdem generis intendo, quod omnes sint efficientes, vel omnes formales &c. Nam si vna sit efficiens, alia formalis, iam non sunt eiusdem generis per ly eiusdem ordinis, intendo quod omnes sint immediatæ & non subordinatæ, vt duo homines generantes, Nam si vna sit vniuersalis vt sol, & alia particularis vt homo, non est vtraque immediata, nec sunt eiusdem ordinis.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio responsiva licet eiusdem effectus numero possint esse multæ causæ, non totales, non eiusdem generis, non eiusdem ordinis, nō tamen multæ totales eiusdem generis & eiusdem ordinis. Prima pars clara est ad sensum concessa, nā eiusdem tractus nauis contingit esse multos trahentes, eiusdem statuz est æs causa materialis, figura causa formalis artifex causa efficiens, eiusdem hominis geniti, causæ sunt Deus, sol, & homo, secunda pars sic probatur communiter ab omnibus, & præcipue ab Ant. And. in 5. metaph. q. 1. quæ ad litera sequitur Paulus Sôcinas in 5. metaph. q. 6. Si eiusdem effectus &c. ergo effectus à nulla taliū causarum dependet essentialiter, consequens est falsum quoniam de ratione determinati effectus est, vt essentialiter & per se à suis propriis causis dependeat, quoniam effectus alicuius causæ est effectus, consequentia autem sic deducitur, sic A, & B. totales & eiusdem generis ac ordinis ipsius, C. Tunc sit, C. non dependet ab A, quoniam cum sufficienter habeat esse à B. totali causa sua potest esse sine A, nec dependet à B, quoniam cum sufficienter habeat esse ab A, totali, causa sua potest esse sine B, ergo, C. non dependet ab A, nec à B, essentialiter. Et adverte q̄ hæc ratio non valeret, si A, & B, essent diuersorū ordinū, vt quæ sunt essentialiter subordinatæ, vt

sol, & homo quoniam vt determinauimus in 2. lib. omnes simul requiruntur in productione effectus, aliter non seruetur connexio causalitatis inter eas.

Quantum ad secundum sensum proponitur quædam distinctio, deinde conclusio responsiva.

Distinctio est hæc, agens respectu alicuius effectus potest esse duplex scilicet agens per se, & agens per accidens agens per se est illud, quod est sua virtute & causalitate influit in effectū vt ignis A, per sua formā influit in igne B. ab ipso producto deducens ipsum ad esse, agens autē per accidens est illud quod nihil influit in effectū, vt musicus in quantum musicus ædificans, nihil influit in ædificato.

Conclusio responsiva sit hæc, licet effectus A, qui est à B, agente per accidens, possit idem numeri produci à C, agente per accidens, non tamen id verificatur respectu duorum agentium per se. Prima pars est communiter concessa: & ad sensum patet nam idem leo qui occisus est à Plotone, potuit occidi à Socrate, ex consequenti eadem numero forma cadaueris causata à B, potuit causari à C, quia dispositio materialis quæ est in materia bonis & virtute cuius generatur forma cadaueris, est eadē numero à quocunque bos interficeretur, propter quod oportet forma cadaueris eius virtute genita etiam sit eadem, similiter Sorres componens ligna per accidens generat ignem A, & si Plato esset componens eadem, ligna generaret per accidens A, secunda autē pars sic probatur à Caprazolo in 2. distin. 20. quæst. 1. ad tertium Scoti factum contra tertiam conclusionem, causa & effectus sibi proportionaliter correspondet: ergo sicut calidum est a calido sic hoc calidum est, ab hoc calido præcise, & hic homo, ab hoc homine præcise aliter inter causā efficientem & suum proprium effectum non esset ordo per se, sed à casu nec effectus determinatus haberet causam de terminatam sed indifferentem, ex quo potest esse ab hoc agente & ab alio. Alias probatio nes adducit Caprazolus in eodem loco, quas omnes formalizat Paulus Sôcinas in 5. metaph. q. 6. & tu vide eas ad placitum, ne tempus contemram. Et adverte quod hæc conclusio consonatur philosopho in 8. lib. metaph. tex. 12. vbi tenet, quod diuersitas effectuum prouenit propter diuersitatem materię proximæ & propter diuersitatem agentis proprii. Distincta ergo agentia non possunt eundem numero effectū producere. Præterea distincta agentia habent distinctas actiones, distinctas actiones

actiones terminantur ad distinctos terminos, qui sunt effectus ipsarum actionum, ergo distincta agentia necessaria produunt distinctos effectus, intelligendo de agentibus non partialibus, nec subordinatis, sicut hic intelligimus. Et aduerte quod in epitomate in 2. de generatione in fine, tenui oppositum, nunc autem melius considerans determinavi pro parte negatiua.

Sed contra hanc determinationem sunt aliqua argumenta apparentia, & quidem contra primum sensum sic communiter arguitur, sit minima materia combustibilis iuncta me disposita, & applicentur tres ignes quorum quilibet sit sufficiens ad generandum ignem A, ex dicta materia. Tunc arguo sic. A, ignis aut generabitur ex distincta materia, aut non: si non, ergo agente naturali debite approximato & materia debite disposita: non sequitur actio, quod est manifeste falsum, ut probabitur in libro 9. Si sic, non cum non possit assignari ratio quare sit magis ab vno igne, quam ab alio, sequitur quod a tribus generabitur quorum quilibet ponitur sufficiens.

Ad hoc argumentum & Paul. Sonc. vbi supra, & Capreolus vbi supra. quasi eodem modo multipliciter respondet & omnes concedunt, quod illa materia igneum, ergo autem dico quod non: & causa huius non esset: quia distincti ignes non esset, debite approximati, nec quod materia esset indispofita, sed quia implicaret contradictio, scilicet quia daretur effectus, quia nulla causarum suarum deperderet, supposito, (ut supponitur) quod quilibet earum esset totalis & sufficiens.

Contra secundum sensum, arguitur sic, idem effectus numero est corruptibilis ab hoc agente & ab alio, ut patet, quod idem ignis potest extinguiri ab hac aqua & ab alia, ergo potest generari ab hoc agente & ab alio tenet consequentia, quia non videtur, maior ratio hic, quam ibi.

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem dico quod est maior ratio hic quam ibi, Nam quod res desinat esse, contingit pluribus modis, quod autem producat: contingit tantum vno modo, vnde videmus solum edificatorem edificare domum, quam contingit pluribus modis destrui. Preterea, si omnes cause corruptivae essent generativae, sequitur equum posse generari ab igne: & ab aqua: & a ligno quoniam ab his omnibus potest corrumpi.

Item arguitur, sic, si idem effectus numero, puta. Sortes generatus a Platone, non potuisset produci ab alio homine, ergo inter

inter individua eiusdem speciei, esset ordo per se & essentialis, cuius oppositum probatum est in secundo libro: quoniam in per se essentialiter ordinatis, non est processus in infinitum individuis autem eiusdem speciei, est processus in infinitum, quare &c.

Ad hoc respondetur concedo quod inter individua eiusdem speciei, est ordo per se causalitatis, in hoc sensu, quod A, ita est ad B, quod non potest esse nisi a B, & B, ita est ad C, quod non potest esse nisi a C, &c. non tamen concedo quod inter ea sit essentialis ordo quoniam, ut diximus in secundo libro, cause essentialiter subordinatae, sunt diuersarum naturarum, & vna est formaliter perfectior altera negatur ergo haec consequentia, A, est per se ad B, ergo A, essentialiter subordinatur B.

Plura alia argumenta, solent adduci, quae videbis in quaestionibus Martilii super lib. 1. de gener. in q. 8. Haec de praesenti quaestio dicta sint.

Quaestio 8. si causa sunt sibi inuicem cause

Et ad inuicem cause sunt. Text. 2.

Circa hanc quaestionem aduerte quod difficultas stat in quibusdam inconuenientibus, quae videntur sequi ex hoc textu, & sunt tria primo si cause sunt sibi inuicem cause ergo idem respectu eiusdem est causa & effectus, puta finis apprehensus possibilis produci mouet agentem, & ut sic respectu agentis est causa, in quantum autem producit in esse, est effectus agentis, ergo finis est causa agentis & est effectus eiusdem. Hoc autem videtur inconueniens, quoniam cum causa sit prior effectui, sequitur quod idem respectu eiusdem si prius & posterius, puta finis comparatus agenti, ut est causa agentis, est prior agente, ut autem est effectus agentis est, posterior agente, & augetur difficultas ex eo quod causa est naturaliter prior effectui, & effectus naturaliter posterior, ex quo sequitur quod si idem respectu eiusdem est causa & effectus, ergo idem erit prius & posterius natura seipso, quod videtur penitus impossibile.

Secundo sequitur, quod cum effectus possit demonstrari per causam, si cause sunt sibi inuicem cause, quod efficiens potest demonstrari per finem in quantum finis est causa efficiens, & finis per efficientem, in quantum efficiens est causa finis

Hoc

Hoc autem est inconueniens, quoniā tunc demonstratio est circularis, quā non admittitur ex. i. poster.

Tertio sequitur quod idem sit causa sui ipsius, nam finis est causa agentis, & finis cauatur in esse ab agente: ergo finis causat seipsum. Tenet consequentia ex illa maxima. Quicquid est causa causæ, est causa causati à causa. Repugnat autem ex natura rei idem esse causam sui ipsius: ergo &c.

Respondetur. Ad primum concedo, quod idem est causa & effectus, sed non in eodem genere causæ, unde finis est causa agentis, ut finalis, & finis est effectus agentis, ut effectus causæ productiuæ, & concedo quod idem est prius & posterius respectu eiuſdem, sed non eodem modo, nec eadem ratione. Nam finis est prior agente secundum intentionem & desiderium. Prius enim agens intendit & desiderat finem, quam agat, est autem posterior quoad esse actum, producitur enim, vel attingitur actione agentis, nec augetur difficultas, ex eo quod idem erit prius & posterius natura se ipſo. Nā prius natura dicitur multipliciter & pro nūc duobus modis sufficiant. Primum aliquid, est prius natura, quia est illud quod natura in sua actione supponit. Sic materia est prior natura quam forma, & forma est posterior: & finis est prior natura, quā agens, quoniā agens supponit finem, aliter non induceretur ad agendum. Secundo aliquid dicitur prius natura: quia est illud, quod natura prius intendit, ut perfectus. Sic forma est prior natura ordinat enim materiam ad formam, & non e conuerso & agens est prius natura quam finis, ut mouet, agens enim ut agens est actum, finis autem ut mouet, est in potentia producibilis vel acquisibilis: perfectior est autem esse actu, quam esse in potentia. Dico ergo non esse inconueniens idem esse prius & posterius se ipſo natura dummodo sumatur prius & posterius natura distinctis modis, unde finis, ut supponitur agenti, est prior natura primo modo assignato, ut autem est producibilis ab agente, est posterior natura secundo modo assignato.

Ad secundum concedo consequentiam, & nego quod sit inconueniens, ad probationem nego, quod esse demonstratio circularis, talis qualem reprobatur philosophus in i. poster. Nā illic reprobatur demonstrationem circularē in eodem genere causæ pura si demonstrat A, per B. & B, per A, in genere causæ effectiuæ, sic autē demonstratur A, per B, ut per causam finalem, & B, per A, ut per causam effectiuā, non est inutilis demonstratio.

demonstratio, nec talem reprobatur philosophus.

Ad tertium, negatur consequentia. Ad probationem dico, quod illa maxima non verificatur nisi in eodem genere causæ, puta quia ignis est causa effectiuā caloris in aqua, & calor in aqua est causa effectiuā caloris manus, vere dicitur quod ignis est causa caloris manus. In proposito autē licet finis sit causa agentis, & agens causa finis, non tamen in eodem genere causæ, ut patet per prædicta, ideo non sequitur quod idem sit causa sui ipsius. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

Questio 9. si causa in actu, & effectus in actu simul sunt & non sunt

Differunt autem intantum quod agentia quidem singularia simul sunt & non sunt, cum his quorum sunt causæ. Textu 3.

Circa hanc quæstionem aduerte quod licet multi mutentur, tamen habito sensu philosophi, non est magna difficultas, tria igitur agenda sunt. Primo declarabitur sensus philosophi, ex quo apparebit quomodo hæc conclusio est vera, causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt. Secundo declarabitur, quomodo ex dicta conclusione, verificantur istæ duæ maximæ, posita causa ponitur effectus. Remota causa, remouetur effectus. Tertio soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte quod sensus philosophi est iste, causa in actu, eo modo quo est causans, & effectus in actu eo modo quo cauatur à causa, simul sunt, & non sunt, nam quædam est causa effectus in fieri, & in esse, & in conseruatione & respectu talis causæ, clara est propositio philosophi, nam bene sequitur. Sol actus illuminat aerem, ergo aer actu illuminatur, & e conuerso, similiter valet, si arguatur negatiue. Quædam autem est causa, solum in fieri, sicut edificator respectu, domus, & omnia agentia naturalia inferiora, & respectu talis causæ vera est propositio philosophi, solum in fieri vel in causari. Nam bene valet. Hic edificator edificat hanc domum, ergo hæc domus edificatur, similiter valet negatiue. Non autem valet quo ad esse, non enim sequitur. Sortes genitor Platonis est, ergo Plato est, nec e conuerso. Star enim genitorem esse, & genitum non amplius esse, & e conuerso. Id autem non contingit in causa effectiuā & conseruatiua quoniā ipsa Metaph. lauel.

remota definit effectus omnino. Hoc modo se habent inferiora respectu motus coeli, quoniam illo cessante, destrueretur omnis generatio, & esse rerum compositarum corruptibilem, vt manifestabimus in lib. 12.

Quantum ad secundum aduerte, quod ex dicta declaratione patet veritas huius maxima. Posita causa ponitur effectus. Hæc est vera in hoc sensu, posita causa, eo modo, quo est causa, ponitur effectus. Nam si est causa in potentia id est potens causare, ponitur effectus in potentia, id est potest causari. Si est causa in actu, vel quo ad fieri, vel quo ad esse, vel quo ad conseruari ponitur consimiliter effectus in actu, similiter verificatur ista. Remota causa, remouetur effectus. Nam eo modo, quo est causa, siue in potentia, siue in actu quo ad fieri, vel quoad esse, si remouetur, remouetur & effectus. Et aduerte quod multa eueniunt circa hoc deceptiones, ex eo quod non sumuntur causa & effectus quoad causalitatem, sed quo ad entitatem, sicut aliqui arguunt. Sol est actu, ergo aer noster illuminatur. Constat quod hæc consequentia non valet: quoniam licet sol quoad substantiam suam actu existat, tamen non semper actu causat lumen in nostro aere, vt quando est in opposito emisphærio, negatur ergo, hæc consequentia, sol est actu, ergo est actu causa.

Quantum ad tertium aduerte tria argumenta apparentia. Primum est, stat causam esse in actu, & tamen effectum nunquam esse actu, pura ignis actu calefacit lignum, vt generet ignem, dum calefacit, superfunditur aqua extringues ignem, quo casu posito, patet causam esse in actu: & tamen effectus non est actu.

Respondetur, licet non sit effectus in facto esse, est tamen in fieri: nam illa calefactio vt ordinatur ad ignem generandum potest dici factio siue generatio ignis in modo generationem pro alteratione præcedenti. vnde dico quod, hæc consequentia est bona, causa est in actu, ergo effectus vel quoad fieri, vel quo ad factum esse est actu, sufficit autem huius disuncti, alteram partem esse veram.

Secundo omnis causa est prior suo causato, vt dictum est in prima quaestione huius libri: ergo repugnat causam esse simul, & non esse cum suo causato. Simultas enim & prioritas opponuntur.

Respondetur, causa dupliciter sumitur, vel quoad entitatem suam, vel quoad relationem, vt refertur ad effectum. Quoad entitatem

entitatem est prior, quo ad relationem est simul. In 5. quidam metaph. in q. 1. locuti sumus quoad entitatem, hic autem loquimur quoad causam, vt stat sub relatione ad effectum.

Tertio si posita causa in actu ponitur effectus in actu vel quo ad fieri, vel quoad factum esse: ergo omne quod fit fiet ex necessitate, quod est falsum, quonia nulla esset productio contingens ex consequenti omne productum esset necessarium, cuius oppositum probabitur in lib. 6. Probatur contra quæritur, si hæc est vera, posita causa in actu, ponitur effectus in actu, ergo est necessaria illatio, quonia omnis illatio vera, est necessaria, ergo illatum est necessarium: illatum autem est effectus, vel quoad fieri vel quoad factum esse, ergo &c.

Respondetur hoc argumentum si quid concludit, probat quod posita causa in actu, de necessitate ponitur necessitas consequentiarum effectus in fieri vel in facto esse, ex hoc tamen non sequitur omne fieri vel factum esse necessarium absolute: quoniam necessitas contingentiarum, non infert necessitatem consequentis vtrum autem à causa agente necessario, possit provenire effectus contingens, determinabitur in lib. 6. vbi quaeremus, si prima causa ageret de necessitate naturæ, an omnia euenirent de necessitate. Hæc de præsentibus quaestio dicta sint.

Questio 10. Si materia prima esse proprie elementum.

Elementum dicitur illud, ex quo componitur res primo, Et est in ea existens, indivisibili specie in aliam speciem. Textu 4.

Circa hanc q. tria agenda sunt. Primum. Quid sentiat Commentator. Secundum. Quid sentiat B. Tho. Tertio, si B. Tho. realiter dissentit à Commentatore.

Quantum ad primum aduerte quod Commentator tenet partem affirmatiuam. Nam in fine commen. 4. sic dicit Manifestum est quod verum elementum est commune omnibus compositis, quod est primum, ex quo componuntur omnia, & est existens in vno quoque eorum, & in quo dissoluuntur omnia, & istud elementum debet esse causa aliorum elementorum, & hoc quod dixit est materia prima. Hæc Commentator. & aduerte fundamentum Commentatoris fuit quod arbitratus est de ratione veri & proprii elementi esse tantum tria, primum quod sit illud ex quo res primo componitur. Secundum quod remaneat in compositione. Tertio quod

non diuiditur in priorem speciē, & quoniam hæc tria propriissime seruantur in materia prima, ideo credit ipsam esse verè & proprie elementum, quatuor autem corpora simplicia esse elementa secundum famositatē, & præcipuè quoniam antiqui credebant ipsa esse prima componentia simpliciter, non enim peruenierunt ad cognitionem materiæ primæ, vt patet ex 1. lib. huius scientiæ.

quantū ad secundū aduerte quod B. Tho. in expositione huius text. tenet partem negatiuam & fundamentum suum fuit, quoniam vltra tres cōditiones assignatas in opinione Cōmē. arbitrat elementū includere quartam, scilicet quod habeat aliquā speciē ita quod sit corpus, sed nō sit resolubile in priora corpora, quæ sint distinctarū specierū, siue naturaliarū, & quia materia prima præcise sumpta, non habet aliquam speciē, nec est corpus, ideo licet non sit resolubile in priora, tamen nō est vere elementū, & sensus quidē B. Tho. videtur magis conformis literæ. Sicut enim philosophus, in diuisibili specie in aliam, speciē, si alia videtur præsupponere, quod habeat propriam speciē, & ideo tenendum est definitionem elementi datam ab Arist. nō proprie conuenire materiæ primæ, sed 4. corporibus simplicibus.

Quantum ad tertium aduerte quod Paulus Soncinas in 5. meta. in expositione huius text. arbitrat B. Tho. nō dissentire à Comenta. & adducit dictum B. Tho. in 1. de cœlo lec. 18. vbi dicit, quod materia prima est elementum & quoniam hic exponens præsentem text. dicit oppositum, (Sic enim inquit. Quartum est vt dicat aliquam speciē, quæ nō diuidatur in species diuersas in quo differt elementum à materia prima, quæ nullam habet speciē) ideo Paulus conatur exponere hoc dictum, & dicit quod B. Tho. accipit elementum secundum communem vsum loquendi, secundum quem cōsueuimus appellare elementa, quatuor corpora simplicia. Quæ dicuntur simplicia, non quod sint omnino simplicia, cōponuntur enim ex materia & forma, sed quia non componuntur ex prioribus corporibus.

Sed quod pro vtroque dicto nō habeat mentē B. Tho. declaro, & primo ad autoritatē B. Tho. in 1. de cœlo, dico quod B. Tho. illic accipit elementū similitudinariè. Nam in text. 91. philosophus dicit, tribus enim entibus elementis corporali, quæ sunt cœlū terra & intermedia &c. Cōstat autē quod cœlū nō est proprie elementū, cū nō veniat in verā cōpositionē aliquam, nisi ipsius vniuersi. Quod quidē nō est totū ex cōpositione,

fitione, sed ex ordine. Sicut ergo Arist. improprie dixit cœlum esse elementum, sic B. Tho. dicit materiam primam esse elementū. Præterea dicit illic B. Tho. quod philosophus accipit elementum, pro quocunque corpore simplici, & dicitur elementum corporale, ad differentiam materiæ primæ, quæ est elementum, sed non corporale, prout consideratur absque omni forma, hæc ille. Accipit ergo omne simplex ex quo res componitur, posse dici elementum. Sed hoc est accipere elementum large, vt etiam illic dicit B. Tho. cum ergo hic in 5. metaph. scrutetur elementū secundum propriam simam rationem, & in 1. cœli in text. 91. loquatur de elementū large dicto, non debemus facere fundamentum super dictum in 1. cœli, sed super dictum hic in 5. metaph. constat autem quod hic negat materiā esse elementū. Quare &c.

Quod etiam expositio, quam dat dicto B. Tho. in 5. metaph. non valeat, sic declaratur, philosophus & B. Tho. diffiniunt elementum in suo propriissimo signato, ergo fallum est, quod sumat elementum secundum communem vsum loquendi & confirmatur: quoniam philosophus illic exemplificat de propriissimis elementis in diuersis generibus, vt in vocibus & sillabis, & in descriptionibus geometricis & in demonstrationibus. Tenendum est ergo quod B. Thom. dissentiat à Comenta. quia scilicet non concedit materiam primam dici elementum, nisi vt quoddam simplex & primum componens. Sed verum elementum vltra hoc requirit quod habeat propriam speciē, quod non verificatur de materia prima secundum se considerata.

Et aduerte quod Ianduin in 5. metaph. quaestio. 5. pro defensione Comenta. sic arguit. Quando aliquid prædicatum vniocum conuenit causæ & causato, prius conuenit causæ quā causato. Sed esse elementū & substantiæ conuenit mixtis, & simplicibus, & materiæ primæ, & omnibus aliis conuenit per materiam primam, quoniam est primum subiectum, ergo materia prima prius & magis proprie est elementum quā corpora simplicia.

Respondetur, non est idem esse elementum, & substantiæ, nam substantiæ conuenit alicui inquantū est in potentia passiuā, & quia materia prima, est proprie potentia passiuā, ideo prius conuenit ei, & si conuenit aliis, conuenit inquantū participant potentiam passiuam.

Sed esse elementū conuenit rei simplici habenti aliquā determinatā speciē, nō diuisibili in diuersas speciēs, & quæ

QVINTI METAPHY.

materia prima nullā habet determinatā speciē ex se, prima autem corpora componibilia adinuicem habent determinatam speciē, & sunt indiuisibilia in diuersas species, ideo illa sunt proprie elementa, materia autem prima improprie. Ad argumentum ergo concedo, quod subsistere primō conuenit materiæ primæ. & si inferatur: ergo & esse elementum. nego consequentiam, quam non probat, deceptus est autem Iandu. quoniam arbitratur cui primō conuenit subsistere, eidem primō conueniat esse elementum, quod est falsum, vt declarauimus. Hæc de præfenti quæsito dicta sint.

Quæstio 11. si philosophus sufficienter enumerauit omnes modos naturæ.

Natura quidem dicitur vno modo nascentium generatio. Text. 5.

Circa considerationē de natura, satis immorati sumus in 2. phy. superest nūc declarare quod pluribus modis dicitur, quam hic dicitur à philosopho, nec tamē propter hoc fuit diminutus, quoniam non assumpsit prouinciam declarandi omnimodam multipliciter terminorum communium qui cadunt sub consideratione metaphysicis sed solum vt expedit metaphysico, cuius signum est qd agēs de modis entis nō enumerauit omnes, nō enim distinxit per respectiū & absolutū, per finitum & infinitū, & agēs, de substantia non posuit expresse modū, vt dicitur de materia, pro vniuersali igitur doctrina numerabimus omnes modos quibus solet dici natura, & in summa sunt decem.

Primō, natura dicitur generatio uiuentium, quasi nascitura vel à natiuitate dicta, & hic modus satis patet in text.

Secundō, natura dicitur illud quod est intrinsecū principii motus primo, & per se in re naturali, siue hoc sit materia, siue forma, & sic considerata est & diffinita in 2. phy.

Tertiō, natura sumitur pro quacunq; essentia, vel quidditate, vt cum dicimus alia est natura substantia, alia quidditatis, alia qualitatis, &c.

Quartō, natura sumitur pro quacunq; differentia specifica essentialiter distinguente, vt cum dicimus, natura hominis est rationale, equi vero esse hinnibilem.

Quintō, natura sumitur pro quacunq; proprietate cōsequente re inseparabiliter, sicut dicimus, homo natura, id est, naturalis

QVÆSTIO XI.

84

naturali inclinatione scire desiderat, natura lapidis est deestēdere ignis autem ascendere.

Sextō, natura sumitur p̄ causis motiuis vniuersalibus ipsius vniuersi, tā intellectualibus quā corporalibus, sicut cū dicimus tota natura comparatur Deo, vt instrumentum principali agenti. Itē cū dicimus, conseruatio speciei est p̄ se intenta à natura. Item cum dicimus, corruptio & mors sunt intentæ à natura vniuersali, non autē particulari.

Septimō, natura sumitur pro essentiali rerum ordine, cōcurrentium per se & principaliter ad perfectionē vniuersi ita quod talis ordo est firmatus & immutabilis, vt cū dicimus solem stare, est contra naturam. Mortuum resurgere est contra naturam, Dari vacuum: est contra naturam.

Octauō, natura sumitur pro Deo nō in se cōsiderato, sed prout est dirigēs omnes causas secundas in actionibus suis naturalibus, & in quantum est omnium motuum primum principii iuxta ordinem rebus institutam firmum & stabile, vt cū dicimus natura instituit solē declinare ab æquinoctiali, propter alternā generationem & corruptionē in inferioribus. vnde aduerte quod in actionibus miraculosis, Deus non debet dici, natura, sed naturæ dominator.

Nondō, natura sumitur à medicis pro cōplexione, vt cum dicitur, Reubarbarū est calidæ naturæ. Aliquādo pro virtute formatiua, quæ deseruit generatiuæ, vt diximus in 2. de anima vt cū dicim⁹ natura in generatione animalis incipit à formatione cordis, aliquādo sumitur pro collo matricis.

Decimō, natura sumitur apud philosophum moralem pro consuetudine, vt cū dicimus, natura veri regis est seruare subditos, tyranni autē natura est opprimere. Et aduerte quod hic modus cōcordat cum quinto. Hæc de præfenti quæsito dicta. sint nec occurrunt apparentia argumēta, quæ indigeant solutionē.

Quæstio 12. si necessaria habent causam efficientem.

Horum quidem altera causa essendi necessaria, horum autem nulla, Text. 6.

Circa hæc q. p̄ declaratione tituli, præpono duas distinctiones. Prima est. Necessariū est duplex scilicet incōplexū & cōplexū, incōplexū vt Deus & entia incorruptibilia, & de his vtrū habeat causam effectiuam dicem⁹ in li. 12. quando quæremus si omnia præter primū habēt esse et

secunde à primo. Aliud est complexum & præcipue in r. modo per se, vt hominem esse animal. & de tali necessario queritur hic, & est sensus. vtrum sit aliqua causa effectiua, que facit hominem esse animal. Secunda distinctio est de causa, nam complexi necessarij, saltem in 2. modo per se, potest assignari causa formalis, puta quod homo sit risibilis, causa formalis, est quia est rationalis. Sed dubium est de causa effectiua licet enim clarum sit, quod risibilitas caulatur in homine à producente hominem, tamen adhuc dubitatur vtrum hoc totum enunciabile necessarium, hominem esse risibilem, habeat causam efficientem. Pro resolutione igitur huius dubij tria agenda sunt. Primò quia intendo sequi Herueum in quolibet 1. q. 10. cuius sensum in hoc dubio reputo esse Thomisticum, præpono aliquas distinctiones. Secundò respondebitur per conclusiones. Tertio soluentur rationes Pauli Sôcinatis, qui in y. metaphy q. 10. tenet contra Herueum.

Quantum ad primum præpono quatuor distinctiones. Prima est, Complexa necessaria affirmatiua sunt triplicia. Quædam cõponuntur ex terminis, quibus nullum correspondet esse, vt chimera est chimera. Quædam ex terminis diuinis intrinsicis, vt Deus est infinitus, omnipotens, summum bonum. Quædam ex terminis significantibus ens productum, vt homo est animal.

Secunda est, complexa necessaria 3. modo dicta, dupliciter considerantur, scilicet quò ad habitudinem terminorù & quò ad esse reale actu, puta hoc complexum, homo est animal potest considerari prout prædicatum ex natura sua est aptum conuenire subiecto. siue homo & animal existant, siue non eo quod animal de ratione hominis, potest etiam considerari prout homo & animal sunt actu, & non potest esse homo actu quin sit animal actu, & hæc cõmne xio significatur per copulam, vnde hoc complexum Actu. homo est actu animal, est complexum reale actu, lex parte significati.

Tertia est, necessitas cõplexorum potest esse duplex, scilicet absoluta & connexionis, siue comparisonis. Illud est necessarium absolute, quod secundum se possibile est aliter se habere, vt Deus est infinitus. Illud autem est necessarium cõnexionis, quod non potest esse sine aliquo alio ad quod comparatur in se, tamen potest non esse. Sicut nõ potest esse curfus sine motu. nec homo sine animali, nec subiectum

sine propria apprehensione, & hæc non dicuntur necessaria absolute, eo quod homo & curfus, & similia in se considerata possunt non esse.

Quarta est, subiectum cõplexi necessarij, puta huius. homo est animal, potest considerari in sensu dimiso, vt considerado hominẽ vt hominẽ præcise, & in sensu composito, vt considerado hominẽ vt actu existentẽ, ita quod sicut album potest accipi p. subiecto albedinis: & albũ vt fiat sub albedine, sic potest considerari homo vt homo, & homo vt existens.

Quantum ad secundum ex his distinctionibus ponuntur 4. conclusiones,

Prima conclusio. Complexum necessarium constans ex terminis, quibus nullum esse correspondet, neque actuale, neque potentiale, non habet causam efficientem, probatur omnis causa effectiua est respectu alicuius producti, vel productibilis, sed complexum constans &c. non est productum nec producibile, vt patet ergo &c.

Secunda conclusio. Complexa necessaria composita ex terminis significantibus ens diuinum, nullam habent causam effectiuam probatur. quod Deus sit, nulla est causa. eo quod est penitus independens. cum sit ens à se, ergo quod Deus sit Deus, & bonus & sapiens &c. nulla est causa effectiua, quoniam sua perfectio est sua substantia, quæ nõ pedit ab alio.

Tertia conclusio. Complexa necessaria significantia ens productum, vt homo est animal, si considerentur in habitudine terminorù nullam habent causam effectiuam. probatur talis habitudo est resolutio rationis, vt declarabitur in lib. 6. c. 1. disputabitur de ente vero, sed resolutio rationis actu sit ens rationis, nullam habet causam effectiuam declarabitur enim in li. 6. quod ens rationis, vt distinguitur contra ens reale à nullo est effectiue, & in nullo est subiectiue, ergo &c.

Quarta conclusio. Complexa necessaria significantia ens productum, si considerentur quò ad esse reale actuale, habent causam effectiuam, probatur esse reale actuale huius cõplexi, homo est animal hominẽ existente, & animali existente, est ens reale actu: vt patet ergo vel est ens increatum vel creatum nõ increatum, quoniam esset Deus ergo creatum, sed omne creatum habet causam effectiuam, vt patet ergo &c.

Huic rationi conatur respondere P. Socinàs & dicit, quoniam dicitur homo est animal: ly est, nõ significat aliquid ens reale: sed ens ratiois per opus intellectus componentis, quoniam quidem cõpetit homini & animali, etiã si nõ essent in re natura,

Sed constat quod non respondet ad propositum, quoniam si mere hoc complexum homo est animal, in habitu dine terminorum, est iuxta sensum tertiæ conclusionis. Hic autem loquitur iuxta sensum quartæ conclusionis, quæ requirit actuale esse reale, quod necesse est esse creatum: vel increatum, laborat ergo Paulus in æquiuoco, quoniam non attingit sensum Heruei pro 4. conclusione.

Sed dices, quæ est causa effectiua huius complexi, homo est animal, quo ad esse reale actuale.

Respondetur eadē causa quæ dat homini & animali existentiā, dat homini existere animal, & probatur sic. Quod conuenit alicui secundum id quod est eodem modo, habet causam, sicut illud cui conuenit. Sed ista complexa considerata: secundum esse actuale reale conuenit rebus secundū illud quod sunt. Conueniunt enim homini existere animal secundū quod existit quia homo non potest aliter existere. Repugnat enim quod homo existat, & non existat, animal ergo hoc totum, homo est animal, eodem modo habet causam, sicut homo existens & animal existens. Constat autem quod homo existens, & anima, existens, habent causam effectiuam, quia non existunt à se ergo &c.

Et aduerte quod huic rationi, quæ est Heruei, nescit Paulus aliter respondere, nisi negando maiorem: Dicit enim, Ad terium negatur maior, si id quod alteri conuenit sit ens rationis. Sed iterum deuiat à sensu Heruei. Non enim considerat Herueus in hac 4. conclusione necessaria complexa, nec sua componentia, quo ad habitudinem terminorum, sed quo ad esse reale actuale. & sic patet quod maior non infringitur ad sensum Heruei. Patet enim quod complexa necessaria significantia ens productum, considerata quo ad esse reale actuale, non sunt ens rationis.

Quātū ad tertiū aduerte quod Paulus contra Herueum format sex rationes, ex quibus nonnullæ formaliter soluantur ab Herueo. Omnes autem virtualiter ex distinctionibus datis.

Prima omne habens causam agentem habet causam finale, quoniam omne agens per se intendit finem propter quem agit. Sed hoc complexum: homo est homo, non habet causam finalem. Dicit enim philosophus in 7. metaph. tex. 9. Querere propter quid homo est homo, nihil est querere, ergo hoc complexum non habet causam agentem.

Respondetur philosophus in 7. metaph. considerat hoc complexum in habitu dine terminorum, & ut si per conclusionem

tiam

tiam positam, non habet causam efficientem, nec finalem. Dicit etiam potest quod Aristoteles in illo textu non sumit ly propter quid pro causa finali, sed pro quod propter quid in ratione demonstrandi prædicatum de subiecto. nam in 2. poster. enumerans quæ stiones, quibus utimur in demonstratione, dicit. Querimus quatuor, quia est, propter quid est, si est, quid est, unde ly propter quid, potest dicere causam formalem, ut propter quid homo est risibilis, quia est rationalis.

Secunda identitas quæ est inter hominem & animal non habet causam efficientem, ergo hoc complexum, homo est animal, nullam habet causam efficientem, consequentia patet probatur antecedens. Talis identitas est resolutio rationis eo quod est eiusdem de se, ipsum resolutio rationis & ens rationis, ens rationis non habet causam efficientem, eo quod causalitas efficientis est causalitas realis, ergo debet terminari ad aliquod reale: aliter terminis esset, minoris entitatis quam ipsa productio.

Respondetur. Herueus virtualiter soluit hanc rationem, nam loquens de complexo necessario significare aliquit possibile se, ut rosam possibile est esse rosam, dicit quod possibilitas non habet causam efficientem, sed fundamentum possibilitatis quod est res possibilis produci habet causam non quidem actu agentem, sed potentem agere. Sic dico in proposito. Illa identitas ut resolutio non habet causam efficientem, fundamentum tamen identitatis, quod est hominem existentem esse animal existens, habet causam efficientem eam scilicet, quæ est causa extremorum. Nam quodcumque agens facit quod homo existat quod animal existat, facit etiam quod homo existat animal.

Tertia, si per impossibile, Deus non esset, nec aliqua creatura esset, adhuc esset verum, quod homo est animal, eo quod propositio per se secundum Linconensem est perpetua veritatis, ergo talia complexa non habent causam efficientem. Respondetur. Antecedens est falsum sumendo ipsum complexum quo ad esse reale actu in quo sensu loquitur Herueus ad dictum Linconensis, concedo quod est perpetua veritatis solum ex habitu dine terminorum, & concedo quod ut sic non habet causam efficientem: sed non est ad propositum.

Quarta, Deum esse Deum, non habet causam efficientem, ergo hominem esse animal, non habet causam efficientem. Antecedens patet, & consequentia probatur sunt æque necessaria, eo quod sua opposita sunt quæque impossibilia. Implicat enim contradictio

neque

scilicet Deum non esse Deū, & hominem non esse animal.

Ad istam resp. ondet Herueus dicit q̄ non sunt æque necessaria. nec sua opposita sunt æque impossibilia, nā ista Deus non est Deus, est impossibilis in sensu diuiso, & in sensu cōposito. Diuiso quidē quoniam Deus vt Deus, nō potest non esse, cōposito autē quoniam Deus, vt existens, non potest non existere. Hæc autē homo non est animal, non est impossibilis in sensu diuiso, homo enim, vt homo, potest nō existere, & per consequens non existere animal, est autē impossibilis in sensu cōposito. Impossibile est enim quod homo vt existens, non existat animal.

Sed aduerte quod Paulus conatur hanc responsionē infringere, dicens, Hoc cōplexum, Homo est animal, nō potest exponi per sensum cōpositum & diuisum. Primò quia ibi non est aliquis terminus, exponibilis per sensum diuisum & cōpositum. Secundò quia secundum B. Tho. sensus diuisus & cōpositus nō possunt inueniri nisi in his quæ sunt abinueniri separabilia secundum rem vel secundum intellectum, sed animal, cum sit de ratione hominis nō est separabile ab homine re, nec intellectu: ergo responsio. Heruei nulla est.

Sed hæc non infringunt propositum, nām ad primum dico, quod ly homo est exponibilis per sensum diuisum & cōpositum eo quod potest considerari vt homo præcisè, & vt homo existens, idem dico de ly animal. Nam & ista, lapis, est immaterialis, est similiter exponibilis, quoniā potest considerari vt lapis, & vt lapis intellectus, vnde dicitur esse falsū in sensu diuiso, & verū in sensu cōposito. Ad secundum dico quod licet homo & animal præcisè considerata, sint inseparabilia; tamen animal existens, potest separari ab homine præcisè sumpto; licet enim homo vt homo sit animal, non tamen homo vt homo, existit animal, quoniam homo vt homo, potest non existere. Hæc tamen est impossibilis, homo existens, non existit animal.

Quinta. Quod est cōmune possibilibus & impossibilibus non habet causam efficiētē quoniam impossibilia non possunt fieri. Sed cōplexa necessaria sunt cōmunia possibilibus & impossibilibus quoniā est ita necessaria ista Chimera, est chimera, sicut ista homo est homo ergo &c.

Ad hoc respondet Herueus & concedit non omne cōplexum necessarium habere causam efficiētē, vt patet in con-

in conclusione prima & secunda, supra positis non tamen ex hoc sequitur quod nullum cōplexum necessarium habeat causam efficiētē vnde mirum de hoc homine qui non aduertit se impugnare Herueum rationibus solutis ab Herueo.

Sexta. Hoc cōplexum Antequam rosa generetur, possibile est rosam esse rosam, est necessarium, & tamē non habet causam agentem, quia non dicit aliquod reale. Quod probatur, quoniam si dicit aliquod reale productum, vel est ipsa rosa & esse rosa, vel ista oratio, rosa est rosa, non primū, quia per casum rosa non est secundum, quia enunciabile distinguitur ab enunciatione.

Ad hoc respondet Herueus & dicit quod sicut rosa antequam generetur, est ens possibile produci, ita, habet causam agentē in potentia, similiter hoc cōplexū possibile est rosam esse rosam, considerari secundū suum esse reale potētiale habet causam agentē in potētia, & quando dicit Paulus quod hoc cōplexum non dicit aliquod reale si intendit reale actū, concedo, quia sumitur rosa antequam generetur: si reale potētiale, nego & sua probatio non valet: non enim dicimus quod sit quid reale productum, sed producibile. Et sic patet quod opinio Heruei nullum continet inconueniens, nec declinat a via Theistica in eo sensu, in quo illam pertractauimus. Hæc de presenti quaestio dicta sint.

Questio 13. si diuisio secunda vnus est logica.

Amplius autem, alia secundum numerum sunt vnum tex. 12. vbi inquit B. Tho. ponit aliam diuisionē quæ est magis logica. & supra exponens B. Tho. tex 8. dixerat. Primò distinguit modos vnus, realiter id est secundum conditiones in rebus inuenias. Secundò verò logicè id est secundum intentiones logicales.

Circa hanc q. aduerte, quod difficultas stat in declaratione quæ facit philosophus circa modos vnus tā in prima, quam in secunda diuisione, nā in prima diuisione, & tenetur realis declaratur tertium & quartū modū per terminos logicos, vn de declaratur tertium inquit dicuntur autē vnū, quorū genus vnū differens oppositis differentiis. Hæc quidem videtur declaratio logica, cū genus & differentia dicatur intentiones secundas, similiter declaratur quartū, inquit, vnū dicuntur

dicuntur: quorum cunq̄ue ratio indiuisibilis: id est qua habent vnā diffinitionem, huiusmodi autem termini ad logicū spectant. In secunda autem diuisione exponit primū & quartum modum, non logice sed realiter. Primum quidem cum dicit, vnum numero sunt, quorum est vna materia: quartum autem cum dicit, proportionē & quocunq̄ue vnū proportionē. Constat autem quod remoto quocūq̄ue opere intellectus aliqua sunt vnum proportionē: puta 4. & 2. 6. & 3. sunt vnū p̄portione qm̄ cōueniūt in p̄portione dupla. Pro resolutione igitur huius dubij tria agēda sūt primō declarabitur quomodo prima diuisio est realis. Secundō quomodo secunda est logica. Tertio soluetur quod dam dubiam,

Quantū ad primū dico, duo primo q̄ non inueniuntur primā dici realē, sed non purā realem, secūdā dici logicam, sed non pure logicam, quia tamen prima est magis realis, q̄ logica, ideo dicitur realis, & q̄a secunda est magis logica, quam realis, ideo dicitur logica: & vt philosophus insinuat primam non esse mere realē, ideo in declaratione modorum inserit aliquos terminos logicales, sicut sunt genus differētia indiuisio, ratio. Idē dico de secunda, quam vt declarat non esse mere logicam, inserit aliqua realia sicut sunt materia, proportio, & id quidem artificio se fecit, quoniā philosophus primus, & logicus, in subiecto & in omniū consideratione conueniunt, vt dicit in lib. 4. & reputo hanc meliorem rationem, quā possit assignari in presenti proposito.

Dico secūdo q̄ aliquo modo potest saluari primā diuisionē esse mere realem & secundam mere rationis, siue logicam, eo q̄ prima datur per res primæ intentionis, quæ ponuntur remoto omni actu, intellectus, secunda aut dat p̄ secundas intentiones & quidem q̄ prima datur per res primæ intentionis, sic declaratur. primus modus est vnitas cōtinitatis q̄ constat esse in linea & in motu, ēt remoto omni actu intellectus, secundus modus est vnitas formæ, præcipuē in omogeneis, q̄ constat esse realē. omnis enim pars aquæ est aqua, & omnis pars ligni est lignū, tertius modus est vnitas generis, quæ q̄dē pot̄ esse realis, si sumatur natura generis, non vt stat sub intentione vniuersalitatis, sed vt habet esse in re, puta animal, vt habet esse in homine & leone, patet enim q̄ remoto omni opere intellectu adhuc habet esse in eis, & licet nō habeat aliquam indiuisibilitatē

in

in speciebus, potest tamen fundare hunc modū vnitatis, eo q̄ est apta ex se obici intellectui indistincte & sine differētiis, si vero sumatur pro intēsiōne vniuersalitatis, sic est vnitas rationis in natura generica, & iuxta talem intentionem assignabitur particularis modus ex secunda diuisione. Hæc dicta sint disputatiuē, determinatiuē autem, melius est dicere iuxta primum modum respondendi, primam diuisionem non esse mere realem, & per consequens, tertius modus erit magis logicus quā realis. Difficile enim est videre apud Thomistas, quomodo natura generica, quæ nullā habet vnitatem realem in suis inferioribus, potest fundare modum realem vnius. Quartus modus est vnitas diffinitionis, hic potest esse realis si consideretur diffinitio, vt dicit naturam & quidditatem diffinitio, est autem logicus si consideretur vt constat ex genere & differentia. Quintus modus est indiuisibilitas in substantia, ita quod maxime sunt vnum, quorum substantia non componitur cum aliis, nec ex aliis sicut est dispositio primi entis, in quo nulla est pluralitas realis absoluta. Constat autem quod hic modus est realissimus, quoniam simplicitas substantiæ incompositæ, non p̄det ex actu nostri intellectus, patet igitur, quomodo prima diuisio vnius est realis.

Quomodo autem secunda diuisio sit logica, declaro sic. De 2. & 3. modo constat quoniam genus & species sunt termini secundæ intentionis. De 1. autem & 4. est difficile videre stante tex. philosophi, quoniam quando exponit primū modum, non exponit per terminos secundæ sed primæ intentionis. Hoc enim quod est habere vnā materiam, per tinet ad considerationem realem, & non logicam. Aduerte igitur quod si philosophus exposuisset ly vnum numero, per hoc q̄ est esse singulare vel indiuiduū, sua expositio manifesta fuisset per secundas intēsiōnes, verum quia considerauit philosophus expositionem debere dari permanentiora, datur autem permanentiora, si datur per principia sua, principium autem vnius numero est materia, ad quam vt ad causam sequitur singulare & indiuiduum, ideo potius exposuit per terminum primæ intentionis, ad quem sequitur ly singulare. Dico igitur quod primus modus est logicus, licet expositio non sit formaliter logica sufficit autem q̄ sit logica consecutiua: similiter difficile est saluare, quomodo quartus modus sit logicus stante tex. philosophi, dicit enim vnū p̄portione quæcūq̄ se habēt

vt

vt aliud ad aliud. Constat autem qd talis cōparatio contineat res, vt res sunt & non solū vt cadūt sub nostra apprehensionē, sicut ex parte rerū, qualis est habitudo inter 4. & 2. talis est inter 6. & 3. Dico igitur cum Ant. And. qd hic modus potest esse realis, si considerentur pportionalia, vt res, & potest esse logicus, si cōsideratur modus prædicandi qui seruatur inter ea, modus enim prædicandi non est sine opere intellectus, quoniam prædicari, est per actum intellectus attribuentis aliquid alicui, vel remouentis aliquid ab aliquo, & sic dico quod philosophus accipit vnitatem proportionis iuxta modum prædicandi vnde est modus vnus logicus secundum hunc sensum, patet igitur, quod secunda diuisio est logica.

Quantum ad tertium aduerte quod circa secundam diuisionem insurgit dubium, nam videtur insufficiens, quoniam non solum aliqua sunt vnum numero, & aliqua specie & aliqua genere, & aliqua proportionē, sed etiam differentiā, vt omnes homines sunt in vno rationali, & proprio, vt omnes asini sunt vnum in rudibili, & in accidente, vt omnes corui, sunt vnum in nigredine, & tamen isti modi non a signantur à philosopho in secunda diuisione, ergo est insufficiens.

Respondetur & dicitur qd omnes isti modi assignati sunt virtualiter in illis quatuor, nam omnis differentia vel est in diuiduali, & sic quæcunque conueniunt in ea, sunt vnum numero, vel specifica, & sic conuenientia in ea sunt vnum specie, vel generica, & ab ea prouenit vnitas generica, vel analogica, & ab ea prouenit vnitas proportionis. dem intelligendum est de proprio & accidente, quare &c. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

Questio 4. si. hæc præpositio vnum numero sunt, quorum est materia vna, est vera vniuersaliter, vel tantum particulariter.

Vnum numero sunt, quorum est materia vna. Textu 12.

Circa hanc q. aduerte qd difficultas stat in hoc, si est vniuersaliter vera, cū intelligentia Saturni sit vna numero (est enim singularis, aliter nõ moueret) ergo habet materiam, qd tamen est cōtra philosophum in lib. 12. qui tex. 29. dicit oportet autē tales substantias esse sine materia ergo non est vniuersaliter vera, si autē est vera particulariter tantum

ergo philosophus nõ sufficienter notificat quid sit esse vnum numero, nā cum sumpserit prouinciam diuidendi vnum in modos suos absolute, & metap. debuit etiā dare de descriptionem & notificationem de eo, quod est vnum numero in omni genere entium, in quo inuenitur vnitas numeralis. vt igitur præfens quæsitum resoluator, intendo pertractare tres opiniones, scilicet Commen. & B. Tho. & Scoti

Quantū ad viam Comenta. aduerte quod Commenta. in 7. lib. & in commen. 12. ibi, & vnum numero dicitur & c. intendit quod dictū philosophi sit verum vniuersaliter, nõ enim concedere Comment. quod in abstractis sit vnum numero, sed principium numeri, vnde dicit in eodem commē. & differentia inter illud & vnum, quod est principium numerorum, est, quia hoc vnum est in materia, & vnum quod est principium numeri, non est in materia, hæc Commenta. & debet sic intelligi, per ly vnum numero, intendit vnum quidditatum, quod inuenitur in solis materialibus, & est principium numeri quantitatum vel materialis, cum autē dicit vnum principium numerorum, accipit vnum transcendentem, quod est principium numeri transcendentis, qui dicitur numerus formalis vel quidditatum, & hic inuenitur in abstractis, quæ proprie dicuntur vnitates, & quidditates & actus propter sui perfectionem & simplicitatē. Dico igitur, quod apud Comenta. esse vnum numero modo exposto, & habere materiam vnā, conuertuntur, ita quod in quocunque genere inuenitur vnum numero, ibi est materia vna, & e conuerso, & negandum est secundum Comenta. quod in abstractis inueniatur vnum numero. in eis enim singulare dicitur vnitas propter substantiæ simplicitatem.

Sed contra Comenta. dupliciter arguit Ant. And. in 5. metaph. q. 6. & 1. contra illud dictum Comment. vnum quod est principium numeri, non est in materia, nam hoc dictum vel æquipollet vniuersali negatiuæ vel particulari negatiuæ. si primo modo, ergo nullum vnum principium numerorum erit in materia, quod est falsum, quia si nullum vnum principium numerorum est in materia, nullus numerus est in materia, quod est falsum, nam numerus causatus ex diuisione continui ex 3. phys. est in materia, si æquipollet particulari negatiuæ, ita quod loquatur de vno transcendentem, contra illud vnum non tantum proprie est in rebus immaterialibus, sed etiam in materialibus, nam cum vnum transcendentem conuertatur cum ente, verum est dicere de la Metaph. lauel. m

pide, quod sicut est ens, ita est vnus transcendent. secundò sic in materialibus est aliqua vnitas maior vnitate specificam, sed nulla alia est maior quam vnitas numeralis, ergo vnum numero est in rebus immaterialibus, maior patet, quia aliquis angulus ita est vnus, quod non prædicatur de pluribus, ergo est magis vnus, quam vnus specie.

Respondetur, Ad primum possumus respondere dupliciter. Primò quod æquipollet particulari negatiuæ, ad probationem diceret Commenta. quòd licet lapis sit vnus etiam transcendent, tamen non denominatur vnus proprie & vnitatem, nisi vnitate quantitativa, oppositum autem contingit in abstractis, quæ vere & proprie dicuntur vnum vel plura transcendent. Secundò dicitur, & forte melius, quod dictum Commenta. non æquipollet vniuersali negatiuæ, nec particulari negatiuæ, sed est destructiuum cuiusdam, quod prædixerat. nam dixerat ante, quod vnum numero, id est vnum quantitativum est in materia, ita quod non reperitur extra materiam. Destruens autem hoc, de vno transcendent dicit. Vnum principium numerorum, non est in materia id est non arctatur ad materiam, sed reperitur in non habente materiam. Et est simile, sicut si diceretur, sensitivum est in materia, quoniam arctatur ad materiam. Intellectiuum non est in materia, quoniam non arctatur ad materiam, reperitur enim extra materiam, sicut in intelligentiis, cum hoc tamen fiat quod reperitur in materia, sicut patet de anima intellectiua, quæ est forma materiæ.

Ad secundum dicitur, quòd vnitas numeralis potest dupliciter accipi. Primò vt distinguitur contra vnitatem specificam, & sic conceditur esse in abstractis; & similiter conceditur quod in eis est vnum numero, prout distinguitur contra vnum specie, nec vnquam negasset in hoc sensu Comment. vnum numero ab abstractis. Secundò sumitur vnitas numeralis pro hac vnitate quantitativa, & sic Commenta. negat eam, & vnum numero esse in abstractis. Ad argu. igitur dico, quod concludit vnitatem numeralem, & vnum numero in primo sensu esse in abstractis, non autem secundò modo, in quo sensu loquebatur Comment. Hæc pro opinione Comment. dicta sunt, quæ vt declarata sunt, non discordant à via Thomistica, vt magis patebit immediate sequentibus.

Quantum ad viam B. Tho. aduerte quod arbitratur dictum philosophi esse verum particulariter tantum, scilicet in solis materialibus,

materialibus, eo quod vt ipse dicit, exponens dictum philosophi, materia prima vt stat sub dimensionibus signatis, est principium indiuiduationis formæ, & propter hoc singulare, habet ex materia, quod fit vnum numero hæc ille. Cum autem singulare reperitur in abstractis, in quibus non est materia, constat dictum philosophi non esse vniuersaliter sed particulariter verum. Et cum arguitur quod philosophus non sufficienter notificasset, quid sit vnum numero, responderetur, quod sufficit philosopho notificasse per exemplum manifestum in his materialibus, non enim describit ibi quid sit vnum numero. Tunc enim esset necesse, si id quod est habere vnã materiam, est descriptio, quod conuertatur cum eo quod est vnum numero. Exemplum autem non est necesse esse conuertibile cum eo quod notificat. Si autem quæras, quæ sit descriptio eius quod est vnum numero vniuersaliter. Dico quòd est esse singulare siue incommunicabile, siue hoc aliquid.

Sed aduerte quòd Ant. And. in metaph. q. 6. conatur in stare contra hæc determinationem B. Tho. & sic arguit. In rebus immaterialibus, etiam secundum ipsum scilicet B. Tho. est vnum numero, & tamen ibi non est materia sub dimensionibus signatis ergo non bene saluat dictum philosophi.

Respondetur Ant. And. decipitur in hoc quod credit philosophum & B. Tho. per ly habere vnã materiam, describi vnum numero, quod si esset verum, vtique sua instantia concluderet, quoniam necesse est descriptionem conuerti cum descripto. Dico igitur quod est exemplificatio, quam non est necesse conuerti cum exemplificatione. Sicut si dicerem, fortes sunt, qui pugnant pro patria: & tamen pugnare pro patria, non conuertitur eum esse fortem, potest enim esse fortis, qui aduersam fortunam bene tollerat, qui pro virtute, pro amico, pericula aggreditur.

Quantum ad opinionem Scoti, aduerte quod Ant. And. in metaph. q. 5. & 6. tenet dictum philosophi, esse verum vniuersaliter, & quòd ly habere vnã materiam, est descriptio conuertibilis, cum ly esse vnum numero, & fundamentum suum est, quod materia non sumitur hic à philosopho, vt est pars compositi, sed vt est differentia indiuidualis, quam appellat materiam totius, imaginatur enim, quod sicut est duplex forma scilicet partis & totius, quæ dicitur quod dicitur, ita sit duplex materia scilicet partis, quæ est pars compositi, & ens in pura potentia, & materia totius quæ

opponitur quidditati, eo quod est extra rationem quidditatis specificam. & hanc vocat proprietatem individualementem, & ponit eam principium individuationis, tam in materialibus quam immaterialibus & dicit quod de tali materia loquitur hic philosophus, unde sic exponit dictum philosophi, unum numerum sunt, quorum est materia una, id est una differentia individualis, sed hanc imaginatio nem suam non aliter probat esse de mente philosophi, & ideo est non firmum inuestigare, si ex doctrina philosophi, debet admitti materia sub tali sensu. Aduerte igitur quod mens philosophi. fuit loqui de materia, quae est pars compositi quod manifestat duplici via.

Primum sic illa materia quae ex pluralitate sua causat pluralitatem numeralem, ergo ex sua unitate causat unitatem numeralem. Sed materia quae est pars compositi, ex sua pluralitate causat pluralitatem numeralem, ergo ex sua unitate causat unitatem numeralem. Maior patet, quia eodem principio quod res plurificatur ipso plurificato, remanet una ipso non plurificato. Minor est philosophi in 7. meta. tex. 28. ubi loquens contra Platonem de ideis dicit, quod generans est sufficiens causare in materia, & loquitur de materia receptiva formae quam constat esse partem compositi. & subiungit, omnis vero talis species in his carnibus & ossibus, Calias & Socrates diversi quidem, propter materiam, diuersa namque scilicet est eorum materia super quam textus dicit Comen. in con. 28. causa in multiplicatione generabilium ab uno generate, est multiplicatio materialium in quas agit. patet ergo, quod philosophus illic loquitur de materia partis, eodem modo intelligendum est quod loquatur hic in 3. lib. aliter non sufficienter declarat distinctionem & unitatem numeralem, si vteretur materia aequiuoce.

Secundum sic. Materia in eo sensu est causa unitatis & pluralitatis numeralis apud philosophum, quam assignat pro causa, propter quam primum principium non plurificatur ut patet in lib. 12. tex. 49. Sed illic loquitur de materia partis, loquitur enim de illa materia, quam in eodem lib. tex. 30. negauerat esse in mouentibus aeternis, illam autem constat esse materiam partis. Dicit enim. Tales substantias, oportet esse sine materia. Quod si dicas, huiusmodi materia, sumitur pro haecitate. Hoc est contra ipsum Ant. And. qui in intelligentiis concedit haecitatem, & quidem quod illic loquatur de materia partis, aperte monstrat Comen. 4. dicit, & iam declaratum est quod in primo non est materia, non fuit autem declaratum nisi in tex. 30. in quo expresse loquebatur de materia partis, quam remouet ab intelligentiis &c. patet igitur quod pos-

sitio de materia totius, quam Scotus ponit principium individuationis, fuit inuentio sua, sed non peripatetici.

Sed remanet dubium, nam si quae habent unam materiam sunt unum numero, ergo generatum & corruptum sunt unum numero, & duo contraria erunt idem numero. quoniam contraria habent fieri circa idem, & ex primo de generatione, eadem est materia geniti & corrupti.

Respondetur secundum Thomam. non est eadem materia prout est principium individuationis, nisi remaneat sub eisdem dimensionibus, & quia apud B. Thomam. non remanent eadem dimensiones in genito & corrupto, ideo non sunt idem numero. Ad illud de contrariis dico. ad hoc quod sint unum numero requiruntur duo primo eadem materia cum eisdem dimensionibus, secundo simultas temporis, ita quod eadem generatione generentur, & quoniam non simul tempore generantur nec recipiuntur in materia, sed successive. ideo non sequitur, quod sint unum numero.

Sed Ant. And. instat, quod non requiratur simultas temporis. nam si realis simultas requiritur, sequitur, quod mathematica quae abstrahunt a tempore & a motu, ex lib. 3. non possent esse distincta numero, quod est falsum, quoniam duae lineae rectae sunt eiusdem speciei, & distinctae solo numero.

Hae instantia nulla est, quoniam mathematica secundum esse naturale, non abstrahunt a tempore, nec a motu, cum ponatur motus ad quantitatem, quando autem dicit philosophus in 3. lib. quod abstrahunt a tempore & a motu, accipit mathematica, ut cadunt sub consideratione mathematici, sicut declarauimus in 3. lib. in q. 1. Hic autem loquimur de unitate numerali, & distinctione quae rei competit secundum esse suum reale, & non ut cadent sub apprehensione nostra. Hae de praesenti quae sita dicta sunt,

Questio 15. si materia signata vel haecitas est principium, individuationis in rebus materialibus.

Unum vero numero sunt, quorum est materia una numero. Tex. 12.

In hac quaestione Thomistae & Scoti, diffuse scribunt, resolutiue autem procedendo, tangenda sunt fundamenta & rationes utriusque opinionis sustinendo Thomisticas & soluendo oppositas, igitur agenda sunt quatuor. Primum declarabitur titulus quaestio. Secundum pertractabitur opinio B. Thomae. Tertio opinio Scoti. Quarto soluentur quaedam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quod indiuiduum materiale dupliciter considerari potest, primò vt res est, secundo vt reponitur in prædicamento sub specie specialissima sicut species reponitur sub genere, in primo sensu, est consideratio realis, in secundo est consideratio logica, & secundum vtrumque sensum hic procedemus. Aduerte etiam quod cum indiuiduum duo includat, scilicet incommunicabilitatem, & distinctionem ab alio, idem est querere, de principio indiuidui, ac si queratur, propter quod natura specifica, quæ est ex se comunicabilis, fit incommunicabilis in Socrate & per consequens fit hæc, Vnde propter quid Socrates habens hæc naturam incommunicabilem, distinguitur à quolibet alio homine, distinctione substantiali, & non solum accidentali. Cū enim Sortes sit hæc substantia, & reponatur in prædicamento substantiæ sicut ens per se, non specificè, sed numeraliter sumptum, querendum est, propter quid Sortes vt hæc substantia, est vt antecedens saltem natura omne suum accidens distinguitur à quolibet alio substantialiter. Non potest autem dici quod hoc distinctiuum sit quantitas, quoniam cum sit accidens posterior est substantia fortis. Hæc potest dici quod sit substantia fortis cū quantitate, quoniam ex his duobus non fit vnū nisi per accidens. Superponitur autē indiuiduū esse vnū per se, & hæc consideratio erit realis. Quantū autē ad considerationē logicā, querendum est, propter quid cōtrahitur species ad indiuiduū vt reponit in prædicamēto, ita quod principiu cōtractū nū dicat totā naturā indiuidui, & de eo prædicet in recto.

Quantum ad opinionem B. Tho. quatuor agenda sunt. Primò præponetur intentio sua. Secundò declarabitur. Tertio probabitur. Quarto soluentur quedam dubia.

Circa primū aduerte quod B. Tho. consideras duo conuenire indiuiduo materiali scilicet incommunicabilitatē oppositā comunicabilitati, qua comunicatur superius inferiori, & distinctionē à quolibet alio, posuit materiā & quantitatem esse principiu indiuiduationis, vt habeat incommunicabilitatē ex materia, & distinctionē ex quantitate. Inuenimus autē in dictis eius aliquādo quod materia, vt stat sub dimensio nibus signatis, est principiu indiuiduationis: vt patet in expositione illi^o tex. 12. in 5. metaph. vnū vero num. sunt &c. Aliquādo quod materia in ordine ad hæc vel illā quantitātē, vt patet in trac. de prin. indiuiduationis. Aliquādo quod materia vt sub certis dimensionibus consideratur. In omnibus autē his di-

ctis

ctis, non intendit aliud, nisi exponere quod intelligat per materiam signatam, vnde dicit in li. de ente & essentia. Materia non quomodo libet accepta, est principiu indiuiduationis, sed solum materia signata, & dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur.

Circa secundū aduerte, quod in declarando positionē B. Tho. nõ cõcordat Thomistæ nã, licet per materiã signatã omnes apprehendat materiã & quantitãtē, nõ tñ eodē modo. Quoniã aliq̄ dicūt, quod per materiã signatã B. Tho. intendit materiã cū quantitãtē, quasi vnū aggregatū. Sed hoc nõ pot̄ esse, quoniam entis & vnus per se, nõ est assignadū principiu quod fit vnū per accidens, cū sint res diuersorū generū & predicamentorū: ergo &c. Alij dicūt, quod materia signata importat materiã actu statē sub quantitãtē, ita quod oportet materiã iã habere quantitãtē, si debet esse principiu istinctuū indiuidui à quolibet alio. Distinctio enim numeralis in his materialibus primo & per se fit per quantitãtē. Sed nec istud est verū, Quoniam in via B. Tho. in qua tenemus nullum accidens præcedere formam in materia, sequitur quod in primo instanti in quo Sortes per generationem habet primum sui esse, terminat generationem, vt compositum singulare in genere substantiæ, & tamen in illo priori nulla quantitas actu est in materia, nam quantitas pro forma corrumpenda in illo priori nõ est eo quod forma corrumpenda tunc habet primum sui nõ esse. Ad cuius diffinitionem, & quantitas sua, & alia sua accidentia definunt esse, similiter quantitas pro forma introducenda, tunc nõ est eo quod subsequitur formã substantiãle. Ergo in illo priori nulla quantitas actu est in materia, & tamen in illo priori terminat generatio percise vt substantialis, cuius terminus est substantia singularis, eo quod actiones sunt singularium, ex i. metaph. ergo singulare materia le est singulare ante omnem quantitatem receptam & permanentem in materia, non est ergo necesse, quod materia signata includat actu quantitatem. Alij dicūt quod materia signata dicit materiam cum potentia receptiua, ita huius quantitatis quod non alterius, quæ quidem potentia & ordo determinatur. sibi a b agente particulari, disponente materiam ad talem vel talem formam, exigentem tantam vel tantam quantitatem in materia pro sui dispositione conseruatiua & sic ly signata non addit aliquid reale super materiã in recto, sed ordinã ad talem

Quo quâritatē sicut potētia materia, nō addit aliquid super materia distinctū realiter, sed tātū ordinē vel respectū ad talē vel talē formā. Qui respectus nō distinguit realiter à materia vt dicemus agētes de relatione & fundamēto. Sic dico in pposito, & materiā signatā sic intellectuā dicitur esse principū indiuidui, qm̄ si indiuiduū diffiniretur, poneretur in eius diffinitione materia, vt receptiua huius quâritatis, & nō alterius, & hic sensus meo iudicio verior est, eo q̄ ante omne accidēs assignari potest principū distinctū indiuidui, vt substantia, et p̄ hunc sēsum solentur multa argumenta aduersantium, vt patebit infra.

Circa tertiuū aduerte q̄ positio sic declarata pot̄ sic probari. Materia signata, id est, vt hēt potētia ad hāc quantitātē & nō ad aliā, repugnat primo cōmunicari, pluribus, ergo ex se primo incommunicabilis est, sed quod est ex se primo tale, est causa & principium quod aliquod aliud sit tale in quo reperitur. Sed materia signata est in quolibet indiuiduo, cui cōuenit esse in cōmunicabile, ergo per materiā signatā, vt p̄ principū intrinsecū indiuiduū est cōmunicabile, & p̄ cōsequēs indiuiduū est indiuiduū. Quod materiā signatē, id est, vt respicit quâritatē hanc repugnat cōmunicari, pbatur qm̄ vt sic, sit propria huius indiuidui, & exit, rationē materiā cōmunis. Proprio aut̄ condistincto contra commune, repugnat communicari sicut huic albedini. Quod autē hāc in cōmunicabilitate cōueniat ex primo, pbatur. Quoniā quocūque alio circōscripto ab indiuiduo materiali, adhuc remanet substantia incommunicabilis. Si autē auferatur materia signata, loquēdo realiter & nō logice, non potest assignari ratio, quare indiuiduū fiat in cōmunicabile, nam ex forma non habet, quoniam formæ secundum se competit cōmunicabilitas, ex materia secundum se non habet, quoniam materia secundum se communis est omni indiuiduo materiali, ex nullo autem communi redditur res incommunicabilis, ex quantitate & aliis accidentibus non habet quoniam vt diximus supra, saltem natura subsequitur substantiam indiuidui: ergo hoc solum habet ex materia signata & per consequens ei primo repugnat communicari.

Sed dices q̄ hāc ratio non probat totale principium indiuidui, solum enim probat principium incommunicabilitatis vel indistinctionis in seipso. Sed vltra hoc requiritur quod assignetur principium distinctionis à quolibet alio.

Responde-

Respondeat. Materia vt signata, est principū sufficiens vniuersale. ex hoc enim q̄ ponitur capax tātū huius quâritatis, sit incommunicabilis & indistincta. ex hoc autem quod p̄ agens disponens, respicit talem quantitatem & non aliam, signatur distinctio à quacūque alia materia respiciente quocūque aliā quantitātē, & per talē distinctionē signatum in materia distinguitur indiuiduum à quocūque alio.

Circa quartū aduerte, q̄ cōtra p̄dicta quædā insurgūt dubia, & primo cōtradictiō immediate, & arguitur sic, cū hęc signatio in materia secundū te cauetur, put materia respicit hanc quantitatem, quæro, aut hęc quantitas supponitur esse actū in materia, aut non, si sic oppositum dictū est supra, si non ergo effectus præcedit causam. Hęc enim signatio ponitur in illo priori, & tamen secundum te non ponitur quantitas, quæ est eius causa.

Ad hoc respōdēs qdā Thomista dicit, q̄ in illo priori indiuiduū nō est distinctū à quolibet alio, distinctione numerali, sed transcēdēti, & intēdit per distinctionē numeralē distinctionē quâritatiuā, & per transcēdētē distinctionē essentialē. Sed cōtra secundū viā Thomist. in quolibet materiali ponit vnitatis transcēdēs & vnitatis numeralis, sed illo priori, hoc indiuiduū, puta Sortes est quid materiali, cōponitur enim ex materia & forma, ergo &c. Præterea, materia in se nullā habet distinctionē, cū sit pura potētia, & actus est q̄ distinguit, si ergo materia A, debet distinguī à materia B, hoc erit vel per formā, vel per quâritatē nō per formā quoniā forma particularis non recipitur nisi in materia distincta, aliter, omnem, aut nullā materiā informaret, ergo distinguitur per quâritatē, & per cōsequens indiuiduū in quo est materia distincta distinguitur ab aliis, distinctione non solum transcēdenti, sed et numerali. Præterea non esset maior distinctio in illo priori, inter sortē & hūc lapidē, q̄ inter duo entia immaterialia in quibus, apud Thomistā est sola distinctio transcēdēs. & numerus transcēdēs qd̄ tamē est falsū ex se. Et p̄pterea teneo, q̄ in illo priori est distinctio quâritatiua, indiuiduo materiali cōparato ad quocūque aliud indiuiduū. & cū arguitur, q̄ in illo priori quâritas nō est, ergo nō potest causare illā distinctionē. Dico q̄ in illo priori quâritas nō est in genere causæ materialis, quoniā nōdum est inhęsiue in indiuiduo, sed vt sic nō est causa signationis materiæ, imò econuerso, materia signata est cāterialis quâritatis, eo q̄ est receptiua eius. dico autē q̄ in

lo priori quãtitas est genere causæ formalis, & vt sic; est
causa signationis, materiæ, & est prior materia signata, si-
cut patet in simili de forma substantiali receptibili in ma-
teria, vt est in potetia ad ipsam, forma enim in genere cau-
sæ materialis est posterior quã potetia materiæ, prius em̄
saltē natura, materia habet potetia receptiuã formæ, quam
recipiatur forma in genere, tamen causæ formalis forma est
prior, quã potetia materiæ, eo q̄ talis potetia est in mate-
ria in ordine ad formam; ergo vt sic, formæ est prior. Sic in
proposito. Quia talis signatio non esset in materia, si nõ re-
spiceret hãc quãtitatē & nõ aliã, ideo vt sic hãc quãtitas
est prior. Si autē inferas, si vt sic est prior, ergo hãc quãtitas
in illo priori est simpliciter, & cū non sit extra materiam, er-
go est in materia negatur consequentia, quoniam tu tran-
sis à causa formali causam materialem.

Sed iterum instatur, quoniã effectus in actu, requirit cau-
sam in actu, signatio materiæ in illo priori est actu in mate-
ria, & est effectus causatus à quantitate, ergo in illo priori
quantitas est, quod est contra te.

Ad hoc dico, q̄ sufficit effectus, in actu habere causã for-
malē existentē nõ in se, sed in radice sua, nam illa quanti-
tas & si nõ sit actu in se, est tamē in materia, vt in radice,
put sit capax huius quãtitatis, & nõ alterius actione agēti
& tu aduerte q̄ illa quãtitas existēs vt in radice in mate-
ria, nõ debet dici forma talis signationis, sed ratio formalis
sine qua nõ esset talis signatio, & ideo concedo quod sit
necessē omnē vere formã esse actu, si effectus eius est actu,
nõ tamē id à quo sumitur ratio formalis; necesse est esse
actu, sicut patet in potentiis actiuis, quarum rationes for-
males sumuntur ab actibus, vt declaratum est in 2. de ani-
ma, & tamen sunt priores, saltē natura suis actibus.

Sed iterum est dubium contra prædicta. Dicitur enim
q̄ per materiam signatam intelligitur materia sc̄cum potetia
receptiua huius quãtitatis, nam ex hoc sequitur mate-
riam signatam dicere aggregatum ex substantia & acidēte
cuius contrarium dictum est supra. Consequentia proba-
tur, quoniam potetia ad hanc quãtitatē est in eodem
prædicamento cum quãtitate. nã ex 12. li. metaph. quo potetia
ad rem alicuius prædicamenti est in eodem prædicamēto,
& dicit Commen. in 3. phys. potetia ad vnũquodque
prædicamentum est in illo genere prædicamenti quod est
actu. Sed quãtitas est in prædicamento accidentis; ergo &
potetia

potetia receptiua quãtitatis, cū ergo materia sit substantia
& potetia receptiua quãtitatis sit accidēs, sequit quod ma-
teria signata dicat aggregatum ex substantia & accidente

Ad hoc negat consequentia, ad probationē dico, q̄ illa p̄-
posito, potetia est in eodē genere cū actu cuius est recepti-
ua, nõ est vera, nisi respectu illius actus, quem primo & per
se respicit, nõ autē quem secundario respicit, aliter sequerē
quod anima vt, receptiua suarum potentiãrum, quæ cõpa-
ratur ad animã sicut actus ad potetia esset in prædicamēto
to qualitatis sicut potetia suã. Dico igitur quod potetia
materia quæ est receptiua huius quãtitatis, est substantia,
& est idē re cum materia, qm̄ primo & per se respicit
formã hãc vel illã substantialem, sed q̄ nõ potest recipere
talem formã, nisi sit receptiua talis quãtitatis; ideo secũ-
dario respicit hanc vel illam quantitatem. Sed vt diximus
propter actum secundario respectum non est necesse potetia
esse in eodem genere cum tali actu, & si hãc distinctio
nē de actu primo & secundario respectu cõsiderasset. Tho.
Caietanus, super primam partem B. Tho. q. 29. art. 2. non
retractasset id quod dixerat de materia signata in suo cõ-
mento, super librum de ente & entia, c. 2.

Hæc dicta sint de principio indiuidui ad mentē B. Tho.
secundum considerationem realē nũc autē qd̄ dicendũ sit
secundum considerationem logicam, inuestigandum est,
Aduerte igitur, quod principium indiuidui secundum cõ-
siderationem logicalem est illud per q̄ indiuiduum, vt est
vnum numerũ, reponitur in prædicamento sub specie spe-
cialissima, illud autem est gradus indiuidualis, à quo sumi-
tur differentia indiuidualis cõtrahens speciē ad indiuiduũ.
Imaginandum est enim q̄ sicut gradus specificus à quo
sumitur differentia specifica, contra genus ad speciem, sic
gradus indiuidualis contrahit speciem ad indiuiduũ. Qui
gradus differt à materia signata qm̄ illa est pars indiuidui
iste autem gradus, dicit totam substantiam indiuidui, à
quo gradu sumitur differentia & indiuidualis, quæ prædica-
tur in recto de indiuiduo, sicut differentia specifica prædi-
catur in recto de specie.

Sed dices, si tu ponis differentias indiuiduales, ergo co-
ncidēs cum opinione Scoti, quod est contra comunē opi-
nionem Thomistarum.

Respondetur. Licet cõcedamus differentias indiuiduales,
tamē nõ cõuenimus cū Scoto, quantũ ad principia vnde
sumun-

sumuntur, nā Scotus imaginatur, q̄ differentia indiuiduā
illis sumatur ex parte formæ, credit enim q̄ sicut differentia
pecifica cōtrahit naturam genericā ita differentia indiui
dualis cōtrahit naturā specificā, etiam si non esset materia
signata, & p̄pterea tales differentias indiuiduales ponit etiā
in separatis, vnde tenet q̄ in eis possunt esse plures distin
cti numero sub eadē specie, nos autē, dicimus q̄ assignan
tur ex parte materiæ signatæ, quoniam remota materia si
gnata non possumus assignare modum, quo natura specifi
ca sit plurificabilis in plura numero, cum non sit distingui
bilis per differentias formales, sicut est distinguibilis natu
ra generica, vnde sicut nesciremus contrahere animal ad
hominem & leonem, nisi essent formæ partiū, puta animal
intellectiua, & animal leonis, nisi assignantur differentia
specificæ, sicut nesciremus contrahere naturam hominis
adhuc vel illum hominē, nisi essent materiæ signatæ à qui
bus sumuntur diuersæ differentia indiuiduales, quibus vnū
quodque indiuiduum constituitur in prædicamento sub
specie sua, & à quolibet alio distinguitur, est enim natura
differentiæ apud Porphyrium, constituere & distinguere
id cuius est differentia.

Quod autem, secundum considerationem logicā sit ne
cesse ponere principium indiuidui, talis differentia indiui
dualis sic probatur. Sortes vt est ens per se substantialiter,
id est ante omne suum accidens, ponitur in predicamento
substantiæ, quoniā si consideratur substantia Sortis cū acci
dentibus suis, non est vnum per se, & per consequens vt sic
non est in prædicamento. ens. enim deuisum in 10. prædica
mēta, est ens per se, ex 6. metaphy. ergo est necesse, vt in Sor
te sit aliquod contractiuū naturæ cōmunis ad indiuiduū.
Sed hoc non est quantitas, cum enim sit accidens, est poste
rior. Sorte sumpto substantialiter, nec est materia signata,
quoniā cōtractiuū alicuius in linea recta prædicamentali
cōtenti, dicit totum, & prædicatur in recto, sicut patet de
sensitivo cōtrahente animatū ad animal, & de rationali con
trahente animal ad hominē. Sed materia signata cū sit pars
non prædicatur in recto, predicatur autem in recto differē
tia indiuidualis, eo quod differentia totum dicit, ergo à suf
ficienti diuisione, necesse est ponere differentiam indiuidua
lem principium indiuidui.

Sed aduerte q̄ sicut ignoramus differentias specificas, &
p̄pterea non possumus eas nominare nisi imperfectē, ita
igno-

ignoramus differētiā indiuiduales indiuidualiter, ideo ne
scimus eas nominare nisi phæcheitates sūptas ex diuersa
signatione materiæ, vt in hoc distinguatur via nostra à via
Scoti. Hæc de opinione Thomistica dicta sint.

Quantum ad opinionem Scoti duo agenda sunt primò
ponetur mens sua, & declarabitur, Secundo ponentur for
tiores rationes suæ & soluentur,

Circa primum aduerte, q̄ Scotus in 2. sen. di. 3. q. 6. tenet
indiuiduum fieri indiuiduum, vel naturam specificā trahi
ad indiuiduum per aliquam entitatē positiuam incommu
nicabile simpliciter, quæ dicitur hæcheitas, quānon ponit
esse materiam, nec formā, nec cōpositum sed est modus om
nium, quasi modificans ea, & est vltima realitas eorum, non
tamen distincta realiter ab eis. Hæc est mens Scoti, quā in
tendo declarare aliquibus conclusionibus, sicut declarant
sequentes viam Scoti.

Prima conclusio, natura specifica contrahit ad esse indi
uiduale per aliquid positiuū. probatur. duo indiuidua sub
eadem specie conueniunt in natura specie, & differunt ab
inuicem, si differunt differentiis differunt. Sed differentia
est aliquod positiuum, cum etiam sit passio entis est libro
10. metaphy. ergo &c. Præterea negatio vt negatio non est
contractiua entis realis, cum igitur indiuiduum sit illud
ad quod, contrahitur natura communis. sequitur quod
non potest contrahi per negationem, sed per aliquod po
sitiuum, Præterea constitutum speciei est positiuum scilicet
cetera differentia specifica, ergo constitutum indiuidui
est aliquod positiuum. probatur consequentia. vnitas nu
meralis maior est vnitate specifica. ergo si species red
ditur vna & indiuisibilis per aliquod positiuum, multo
magis indiuiduum.

Secunda conclusio. Illud positiuum constituens indiui
duum est de se hoc & indiuisibile, & incommunicabile.
probatur constituens communicabile nō cōstituit incommu
nicabile, aliter constitueret sibi oppositum. Sed indiuiduū
est constitutum incommunicabile, ergo positiuum con
stituens est incommunicabile, & per consequens est de se
hoc & indiuisibile.

Tertia conclusio, differētia indiuidualis in aliquibus con
uenit. & in aliquibus differt à differētia specifica, probatur, cō
uenit quæ in hoc, q̄ sicut differētia specifica cōparatur ad
genus, sicut actus ad potētiam, eo q̄ genus determinatur, &
contra-

contrahitur per ipsam. sic differentia indiuidualis comparatur ad naturam specificam vt actus ad potētiam. & cōtrahit ipsam, differt autem in hoc, q̄ differentia specifica, non remouet omnem diuisibilitatem à natura specifica, licet enim remoueat diuisibilitatem in vteriores species, non tamen impedit, quin possit diuidi in plura numero, differentia autem indiuidualis remouet omnem diuisibilitatem, eo quod, cōstituit hoc, cui repugnat diuidi in plura, Item conueniunt in hoc, quod sicut differentia specifica sumitur à forma: vel realitate formæ. sic & differentia indiuidualis. Sed differunt in hoc, quoniam differentia specifica aliquando sumitur à forma distincta realiter à forma à qua sumitur genus, vt rationale sumitur ab anima intellectiua, & corpus vt genus à corporeitate, quæ secūdū Scotū sunt formæ distinctæ, etiam in eodē composito. aliquando autē sumitur ab eadē forma, à qua sumitur genus, sed ab alia & alia realitate formæ eiusdem vel alio & alio conceptu formali. sicut supposito quod anima intellectiua non distinguatur in homine ab anima sensitiua, ab eadem, vt dat esse sensitiuum sumitur genus animal. ab eadem vt dat esse intellectiuum rationale, differentia autem indiuidualis semper sumitur ab vltima realitate formæ, & habet conceptum simpliciter simplicem, & est primo diuersa ab omni alia differentia.

Item differūt in hoc, q̄ differentia specifica est de esse quidditatiuo & de ratione ac intellectu formali ipsius speciei: & ideo dicitur forma, differentia autē indiuidualis non est de esse quidditatiuo, nec de intellectu speciei potest enim homo vt homo intelligi. sine omni differentia indiuiduali, sicut potest intelligi genus sine differentiis specificis. vnde differentia indiuidualis, respectu speciei dicitur materia, quia est extra rationē speciei, & de hac materia intelligit philosophus in 7. metaphys. c. 12. cum dicit vnū numero sunt quorum est materia vna numero.

Hæc fuit imaginatio scoti de principio indiuidui, quæ potius est narratiua, quā probatiua, quoniam hæc declaratio supponit illas differentias indiuiduales sumptas ab vltima realitate formæ. q̄ Thomista negat vt diximus, declarantes mentem B. Tho.

Circa secūdū aduerte q̄ Scotus format aliquas rationes propositione differentiarū indiuidualium, quas ponit principia indiuiduorū, & format aliquas rationes ad destruendum

quodum positionē B. Tho. quibus conatur probare, q̄ materia cum quantitate non est principium indiuidui. Propositione differentiarum indiuidualium formantur duæ rationes:

Prima ratio, Ad differentiam indiuidualem sequitur primo vnitas numeralis, ergo est primum principium unitatis numeralis & per consequens indiuidui, consequentia est de se manifesta. antecedens probatur. vnitas numeralis non sequitur ad quidditatem quoniam de se non est hæc nec differentiam specificam quoniam non est principium. nisi unitatis specificæ, quæ est minor unitatis numerali, nec ad aliquod accidens, etiam si illud sit hæc determinatas quantitas, quoniam sicut entitas substantialis indiuidui, præcedit natura omne suum accidens; sic vnitas substantialis numeralis ergo &c.

Respondetur, nego antecedens, ad probationem ideo q̄ diuisio est insufficientis, non enim est propter aliquā ex causis assignatis, sed propterea materiam signatā, quæ vt diximus supra, est primum principium constitutum in diuidui materialis, & distinctiuum eiusdem quolibet alio.

Secunda ratio, duo indiuidua propriæ differunt, ergo eorum differentia reducenda est ad aliqua primo diuersa. Sed hæc non possunt esse nisi suæ hæcchitates, ergo sunt prius principia, quibus constituuntur, & differunt indiuidua.

Quod autem primo diuersa non possint esse alia, quam suæ hæcchitates, probatur non est natura specifica, quoniam in illo conueniunt, non est materia prima in hoc & in illa quoniam illa est eiusdem rationis in vtroque, non est quantitas in hoc & in illo, quoniam si istæ duæ quantitates essent primo diuersæ, aut seipsis, & hoc non quia distinguerentur specie, aut sitibus, & hoc non quia vel situ, quod est prædicamentum, & hoc non, quia consequitur quantitatem, sicut relatiuum consequitur absolutum, vel situ, qui est differentia quantitatis, & hoc non, quia illi situs aut distinguūt seipsis, aut aliquo alio non seipsis. quia ex seipsis non sunt hi si aliquo alio quæ ro de illo alio, & sic in infinitum.

Respondetur, q̄ duo indiuidua differunt innumerabiliter per suas quantitates vt per principia prima distinctiua, quantitates autem differunt suis sitibus, prout firus dicit ordinē partium in toto. situs autem differunt ordinibus partium, ordines autē distinguuntur seipsis, eo quod de ratione ordinis est distinctio, & hic est status.

Contra

Contra autē B.Tho.de principio indiuiduationis, Scot. & sequentes ipsum multipliciter arguunt. & quoniā vt in pluribus eorum argumenta concludunt, q̄ nec materia est principium indiuiduationis, nec quātitas, q̄ cōcedimus, sumendo materiā præcise, & quātitatē præcise, ideo talia argumenta transeant, non enim militat cōtra nos, qui teneamus non materiam præcise, sed materiam, vt respicit hanc quātitatem, modo quo supra declarauimus, quā solemus nominare materiā signatam esse, huiusmodi principiu. Tu tamen si vis videre & Scoti & Aureoli & Durādi argumēta quibus, suadet sibi impugnare mentē B.Tho. quāuis. nec sensum attingant. In Capreolo in 2.lib.di.3.q.1. contra secundam conclusionē, & quoniam non assumpsi onus recitandi. sed solū dīquā resolutionē pro hac materia arbitror sufficienter contineri in prædictis, ideo pertransec

Sed tu aduerte, adhuc vnum remanere dubium q̄ congruit ex dictis B.Tho. in quibus videtur repugnantia. Nam quoniam B.Tho. concedit quātitatem esse principium, indiuidui eo, modo quo supra exposuimus, queritur vtrum p̄ se intelligat de quātitate interminata, vel terminata. Non primo quoniam in hoc aduersatur Commenta. nolens cōcedere aliquam quātitatem præcedere formam in materia. Non secūdo, quia sequitur quod Sortes puer, & Sortes vir, non sit idem indiuiduum, nam quātitas terminata puta cubitalis, quæ est in Sorte puero, non remanet in Sorte viro, sit enim bicubita. variato autem principio formali indiuidui: variatur ipsum indiuiduum. Videtur ergo, quod si in via B.Tho. non possit sustineri, quātitatem vllō modo esse principium indiuidui.

Respondetur. Quātitas terminata potest sumi dupliciter, primò pro quātitate, quæ est sub certo termino, nec potest fieri maior, aut minor, per rarefactionem, vel condensationem, sicut est quātitas coeli, secūdo pro quātitate, vt est sub certo gradu vel termino, potest tamen fieri maior aut minor, vt quātitas bicubita huius aquæ. Quātitas interminata potest dici tripliciter. primò quia sit actu infinita, secūdo quia nullius sit certi termini, licet non sit actu infinita puta, quia non est cubitalis nec bicubitalis, nec ab aliquo alio numero potest denominari, tertio quia licet sit semper in rerum natura sub aliquo termino: tamen consideratur vt non sub hoc vel illo termino, sed secundum quandam latitudinē vt declaratur

bitur, ex his dico ad argu. quod quātitas interminata nō primo, nec secūdo, sed tertio sensu est principium indiuidui nam est imaginandum, quod licet quātitas, qua red dicitur materia Sortis diuisa à quacunque alia materia, sit temper sub certo termino, quia in principio est, puta vni⁹ digiti, deinde vnius palmi, deinde vnius cubiti, &c. tota tamen hæc quātitas considerata secundum totam latitudinem, quæ est inter maximum & minimum, sub quibus, potest seruari natura talis speciei in tali indiuiduo, est principium indiuidui. Dico insuper quod quātitas terminata vt opponitur interminata, primo, & secūdo modo est principium indiuidui, eo quod omnium naturalium est terminata magnitudo, ex his concordatur dicta B.Thomæ. Quādo dicit super Boetium de trinita, quod quātitas terminata non est principium indiuidui, accipit terminatā vt opponitur interminate in 3. sensu, nam quātitas sic terminata est, quæ est sub certo termino, & consideratur præcise vt est sub tali termino, & verum est, quod vt sic non est principium indiuidui, quoniam cum illa varietur, & accipiat alium terminum, non remaneret idem indiuiduum.

Quando autem dicit in opusculo de principio indiuiduationis, quod quātitas terminata est principium indiuidui, accipit terminatam vt opponitur interminate primo & 2. sensu, & specialiter vt contradicit Commenta. non enim B.Tho. concedit dimensiones interminatas, vt præcedunt formam, & ideo cum neget eas, negat etiam in eodem sensu, quod sint principia indiuidui, patet ergo quomodo potest saluari in via B.Tho. quod quātitas terminata & interminata sunt principia indiuidua. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

Questio 16. si predicamenta distinguuntur secundum diuersos modos predicandi.

Et dicuntur entia per se, quæcunque significat figuræ prædicamentorum, sunt enim secundum numerum eorum quæ dicuntur. Textu 14.

IN hac q̄ aduerte q̄ tres inuenio opiniones. Prima est Scotistarū, vt patet in Ant. And. in 5. metaph. q. 7. q̄ tenet q̄ nō distinguuntur per diuersos modos prædicandi, sed per diuersos modos essendi, nō quidē distinctos realiter, sed ex natura rei, cuius probationes solū infra. Secūda est Hermetaph. l.anel. n

vei, qui in quolibet. 1. quæst. 9. innuit quod prædicamenta non necessario distinguuntur realiter, sed per operationem intellectus speculativi possibilis, quæ operatio est intellectio, unde per diuersos modos intelligendi eandem rem formari possunt diuersa prædicamenta, sicut dicemus infra de relatione & fundamento, non autem concedit quod distinguuntur per diuersos modos essendi, imò contra hoc arguit in quolibet 2. q. 7. cuius argumenta adducemus infra, & soluemus. Tertia opinio est B. Tho. qui tenet quod distinguuntur per diuersos modos prædicandi & intelligendi & essendi. Circa igitur mentem B. Tho. immorantes, tria agemus. Primum præponetur quædam distinctio. Secundò quædam conclusiones responsuæ Tertiò soluemus argumenta Ant. And. & Heruei.

Quantum ad primum aduerte quatuor distinctiones in hoc proposito.

Prima, prædicamentum sumitur tripliciter, primò per intentionem quæ dicitur prædicamentalitas. quæ est ordo, vel, relatio inter genera & species secundum diuersum modum prædicandi secundum sub & supra & hoc modo non intendimus hic loqui de prædicamento, quoniam ut sic est secunda intentio, & est de mera consideratione logici. secundò sumitur pro rebus prædicamentalibus, ut res sunt ut substantia, quantitas, qualitas, &c. nec sic etiam loquimur, quia ut sic non sunt prædicamenta formaliter, sed entitates. 3. sumitur pro rebus, ut stant sub intentione prædicamentalitatis. & sic intendimus loqui hic, puta pro re quæ est substantia, ut fundat intentionem generalissimi & subalterni, & specialissimi, & hoc 3. modo est complexus ens reale & ens rationis. nam 1. modo est ens rationis, secundo modo est ens reale, tertio modo est complexus utriusque.

Secunda, modi prædicandi sunt in duplici differetia. Quiddam sunt constituti siue excogitati per opus intellectus discursiui, non fundati in aliquo reali correspondente, & dicuntur excogitati vel fictitij, ut chimera est animal, Saturnus est Deus. Quiddam sunt fundati, super rem diuersimode correspondente ex sui naturæ suis modis prædicandi, ut esse principis & esse finem prædicatur de puncto, eo quod super naturam puncti, uterque modus prædicandi vere fundatur.

Tertia, modi essendi in re, sunt in duplici differetia: quiddam sunt distincti actu, sicut esse albi, & esse dulce in pomo, sumuntur enim à distinctis, qualitibus dantibus distincta esse,

esse quiddam sunt distincti non actu, sed ex eo modo correspondendi distinctis conceptibus, & hoc est, quando eadem res habet quidem unum modum realem & essentialem essendi tamen ut cadit sub intellectu, potest fundare plures conceptus, & ut fundat unum conceptum, distinguitur ratione à seipso, prout fundat alium conceptum, & hæc fundamenta distincta ratione, dicuntur distincti modi essendi, non actu, sed correspondenter.

Quarta, principia distinctiua aliquorum sunt duplicia: Quædam proxima. Quædam ultimata, & hæc sunt illa, in quibus fundantur principia proxima, sicut in elementis, principia distinctiua proxima sunt qualitates contrariæ, ultimata autem sunt formæ substantiales eorum.

Quantum ad secundum, aduerte tres conclusiones responsuæ.

Prima, prædicamenta sumpta præcise pro rebus prædicamentalibus non distinguuntur nisi seipsis, probatur, quoniam sunt primo diuersa, in nullo enim uniuoco conueniunt, & quoniam propositio in qua unum prædicamentum negatur de alio est immediata, ex primo posteriorum.

Secunda, prædicamenta sumpta pro rebus prædicamentalibus ut stant sub intentionibus secundis, proxime & immediate distinguuntur per modos prædicandi fundatos super rem prædicamentalem.

Probaturo quo ad primam partem, nam prædicamenta sumuntur formaliter à prædicatione, ergo secundum diuersas prædicationes habent distingui, unde & categoriarum dicuntur. Quantum ad secundam partem, probatur, nisi non fundarentur super rei naturam, ita posset reponi ens fictitium & ens rationis in prædicamento, sicut ens reale, quod tamen est falsum, quoniam ex 6. metaph. ens diuisum in x. genera, est ens extra animam.

Tertia, prædicamenta distinguuntur resolutiue & ultimate per diuersos modos essendi, vel actu distinctos, vel distinctos ex modo correspondendi, ut declarauimus in 3. distinctione. probatur, nam modi prædicandi fundantur super modos intelligendi, sicut enim intelligimus, sic prædicamus & enunciamus, modi autem intelligendi fundantur super modos essendi, quoniam conceptus fundatur in re, nisi sit vanus, ergo distincti modi prædicandi, & distincti conceptus non vani, fundantur super distinctas res, vel super eandem rem, diuersimode ex sui natura conceptibilem. Dixi autem, vel distinctos ex modo corre-

spondendi, quoniam non est necesse omnia prædicamenta realiter, sicut declarabitur infra de relatione & fundamento, & de actione & passione.

Ex his ergo patet quod non fuit mens B. Tho. prædicamēta distinguere tantum per modos prædicandi, vel tantum per modos intelligendi, vel tantum per modos essendi, sed per hæc omnia diuertia, tamen ratione, vt docuimus in 2. & 3. cōclusionē.

Quia ad tertium aduerte q̄ Ant. And. non penetravit mentē & sensum B. Tho. & ideo satis leuiter arguit contra eū similiter Herueus, soluemas igitur eorum argumenta.

Primo sic arguit Ant. And. modi prædicandi sunt tantum duo, scilicet in quid & in quale, & tantum 4. prædicata ex 1. Topicorum, ergo tantum sex erunt prædicamenta.

Respondetur, negatur antecedens sumēdo modos prædicandi non simpliciter, sed vt fundatos super modos essendi. Dico enim quod illi sunt 10. & non tantum 6. vnde æquiuocat de modis prædicandi, nec argumentum suum tendit ad sensum nostrum, de modis prædicandi distinctiuis prædicamentorum.

Secundo, sequitur quod in omni prædicatione de 3. ad iacente sit nugatio, nam cum dicitur homo est substantia, per copulā intelligitur esse, & ly substantia dicit esse, nam secundum te, modos prædicandi substantiam de homine, fundatur in modo essendi substantia, ergo bis dicitur esse.

Respondetur, esse signum per copulam est ens rationis, vt declarabitur in lib. 6. quando loquemur de ente vero, esse autem vel modus essendi in quo fundatur prædicamentum, est ens reale, non & ideo committitur nugatio.

Tertio, res primæ intentionis non distinguuntur per res secundæ intentionis, sed prædicamenta sunt res primæ intentionis, & modi prædicandi ac modi essendi sunt res secundæ intentionis, nam esse quandam compositionem significat, quam non est intelligere sine extremis, ex 1. peri her. sed illa cōpositio cauatur ab intellectu, ergo & esse, quod autem cauatur ab intellectu, est ens secundæ intentionis, ergo &c.

Respondetur, nego quod illi modi essendi sint, ens secundæ intentionis. Ad probationē nego q̄ esse in quo fundantur prædicamēta de prima substantia, significet cōpositionē factā ab intellectu, & ad dictū philosophi in 1. peri her. dico q̄ non loquitur nisi de esse signato per copulā verbale, quod est ens rationis, quod non est intelligere huc extre-

mo,

mis, quoniam cum sint ens verum, consistit in compositione vel diuisione, quæ non possunt intelligi sine extremis.

Quarto, sequitur, quod in omni prædicamēto sunt duo prædicandi, scilicet abstractiue, vt albedo est color, cōcretiue, vt Sortes est coloratus, ergo &c.

Respondetur, prædicamēta non distinguuntur per quoscunque modos prædicandi sed per modos prædicandi de prima substantia, nego autem quod res alicuius prædicamenti, prædicetur de prima substantia in abstracto. Hæc enim est falsa. Sortes est albedo.

Quinto, sequitur ex responsione ad quartum, quod accidētia sumpta in cōcreto, sint prædicamēta, puta, quantum, & non quantitas, sic enim prædicatur de prima substantia, & tū hoc est falsū, & est cōtra Auic. in 3. suæ meta. ca. 2. vbi pbat, quod si aliquid est genus, est in quatuor prædicatur in quid, ergo si quantitas siue qualitas est genus, est in quatuor prædicatur in abstracto & in quid de suis inferioribus, & non in quatuor prædicatur in cōcreto de prima substantia.

Respondetur, in prædicamento sunt duo, primo est modus prædicandi de prima substantia, secundo est modus prædicandi de suis inferioribus nam qualitas prædicatur de Sorte, & de habitu, & de naturali potentia, &c. A modo primo sumitur ratio dis. prædicamenti, nisi enim alio modo prædicare qualitas de prima substantia, alio modo quantitas, alio modo relatio, non posset assignari ratio, quare sint distincta prædicamenta. A modo secundo sumitur ipsum prædicamentum intrinsecè, nam si in qualitate non esset assignare generalissimum subalternum, & specialissimum, non esset prædicamentum. Dico ergo ad arg. quod consequentia est falsa: ad probationem dico, quod non est necesse quod eo modo sint prædicamēta, quæ prædicantur de substantia prima, sed quod à tali prædicatione sumatur ratio distincti prædicamenti, est autem prædicamentum, vt in tali natura fundatur generalissimū subalternum, & specialissimum, & sic patet, quod opinio nostra non est contra Auic. imò saluamus eum.

Sexto, si distinguuntur per diuersos modos prædicandi, aut illi modi sufficiunt ad causandā distinctionē prædicamentorum, aut ultra illos requiritur diuersitas reorum, à quibus illi modi sumuntur, non primū, magis distingueretur homo & alius, cum distinguatur realiter, quā duo prædicamēta.

QVINTI METAPHY.

menta, quæ secundū te non necessario distinguuntur realiter, sed per solos modos prædicandi. Non secundū, quoniam sequitur, quod distinctio prædicamentorum secundū diuersos modos prædicandi, non erit prima, quod est contra te, & hæc consequentia probatur, quoniam res quæ prædicatur, est prior, quā modus prædicandi: ergo aliquid distinguit prædicamenta, priusquam modus prædicandi.

Respondetur, diuisio est insufficientis, quoniam non sufficit præcisa distinctio secundū modos prædicandi, sumptos absolute, nec requiritur de necessitate diuersitas in rebus in quibus fundantur distincta prædicamenta, sed requiritur distinctio secundum modos prædicandi, sumptos à modis essendi, qui modi sunt distincti, aut actu, aut correspondeter, sicut iam declarauimus, unde argumentū suum non tangit nos. Sed dices, saltē sequitur, quod Sortes & asinus magis distinguantur, quam aliqua duo prædicamenta. Respondetur conceditur, quoad distinctionem reale, non autē quoad formale, quæ est maxima inter prædicamenta, cuius signū est, quod quando negatur prædicamētū à prædicamēto, est propositio immediata ex 1. poster. non autē quando negatur species à specie quoniam cōueniunt in genere, nec quādo negatur genus subalternū ab alio genere, quoniam cōueniunt in generalissimo. sed dices, ergo distinctio entis per se in 10. prædicamēta, non erit distinctio in entitate diuersa realiter, quod videt esse contra philosophum in 6. metaph. 8. si dicit, dicem⁹ infra de hoc, quādo quærem⁹ quō distinguuntur sex vltima prædicamenta à 4. primis, & quō inter se.

Et quoniam Ant. And. vltimo probat quod distinguuntur per diuersos modos essendi. Quod & B. Tho. concedit in quæstionibus de veritate. q. 1. ar. 1. quod sic debet in relligi, sicut diximus supra scilicet non immediate & formaliter, sed vltimate, siue resolutiue, eo quod modi prædicandi reducuntur ad modos intelligendi, & modi intelligendi ad modos essendi, ideo arg. illud non est à nobis soluedū licet deducatur ad probandū, quod primo & immediate distinguuntur per modos essendi, hoc quidē negamus, & cōcedimus in sensu prædicto scilicet vltimate & resolutiue.

Hæc autē in quolibet secūdo, in q. 7. arguit quatuor modis, quod non distinguuntur per diuersos modos essendi.

Primo quæro, aut in ratione istorū modorū includit ens cōe, aut non, si sic, cōtra cōtractū non est de ratione cōtrahētis, aliter genus esset de ratione differētis. cui⁹ oppositum

QVÆSTIO XVI.

106

situm tenet philosophus, in 3. metaph. si non ergo isti modi sunt diuersi ab ente cōmuni: ergo sunt non ens, ergo prædicamenta distinguuntur per non ens, quod est absurdum.

Respondetur dico quod includitur & cū probatur quod non dico, quod illa propositio, cōtractū non est de ratione contrahētis, non est vera nisi in differētis proprie dictis, quales non sunt isti modi, iam determinauimus in li. 4. q. 5. quod ens ingreditur rationē cuiuscūque cōceptibilis, dico ergo quod ad hoc quod isti modi cōtrahāt ens, sufficit quod dicant aliquid formaliter, quod non explicatur per conceptum entis communis, sicut etiam diximus in li. 4. loquentes de transcendentibus.

Secūdo, quando dicitur substantia est ens per se quæro, ly per se, aut tenetur positiue, aut negatiue non positiue, quā dicere quod hoc sit ens per se positiue, idē est, ac si diceretur, quod est causa sui ipsius, quod est impossibile in quolibet genere causæ non negatiue, quia ens contraheretur ad substantiam per aliquod negatiuum, & sic tale esset de ratione substantiæ, quod est fallum.

Respondetur, potest teneri positiue, & negatiue, & quādo probatur quod non positiue, dico quod ly, per se non dicit causalitatem, sed modum proprium essendi substantiæ, quo distinguuntur ab accidente, nam esse ens per se, & esse ens in alio, sunt modi, oppositi, & quando probatur quod non tenetur negatiue, dico quod non inconuenit aliquod negatiuum esse de ratione substantiæ, vt cadit sub nostro intellectu, nam prima genera: & simplicia, sicut & abstracta per negationem apprehendimus.

Tertio, quando dicitur, accidens est ens in alio, ly in alio, dicitur habitudinē quæro de illa habitudine, aut dicitur relationē realem, aut resolutionem rationis, non rationis quia ens rationis non cōtrahit ens reale, nec est de ratione eius, non realem quia aut contrahit ens absolutum, aut relatiu, non relatiu quia nihil seipsum contrahit, non absolutum, quia cum relatio & absolutum ad diuersa genera, pertineant, vnum genus non contrahit alterum genus, ergo &c.

Respondet, illa habitudo est realis, non quidē ad, sed in, & dico quod cōtrahit ens reale cōmune, vt abstrahit ab absoluto & relatiuo, & quādo dicit quod resolutio & absolutū ad diuersa genera spectat, non est verū, nisi de resolutione absoluto prædicamentali, habitu do autē designata per ly in alio est relatio transcendens, ideo argumentum non sequitur.

Quarto, isti modi essendi, aut sunt de intranea formalitate

cōtētorū, aut nō si sic, ergo esse in alio est ita de ratione formali quātītatis, sicut rationale de ratione hominis, sed hoc est fallum, vt patet in sacramento, si non ergo non essentialiter contrahunt eos ad prādicamenta, nec essentialiter distinguunt ea.

Respondetur loquendo metaph. seclusa via fidei, apud philosophū esse in alio actu, & non solū aptitudine, est inseparabile à quantitate, ita quod non potest dari, quātitas actu, nisi actu sit in alio, vnde isti modi essentialiter distinguunt & contrahunt ens, sed de hac inhārentia. quāstio. fiet in li. 7. Hæc de prādicamenti quāstio dicta sint.

Quæstio. 17. quæ substantia sit genus generalissimum, & quæ sit ratio sua.

Dicuntur autem hæc omnia substantia, quia non de subiecto dicunt. Tex. 15.

Circa hanc quāstionē aduerte, quod apud philosophū in prādicamentis, & in hoc 5. li. non est expressus modus substantiæ, quo sit genus generalissimum. nā substantia diuisa in prādicamentis, per primā & secundā, non est generalissimum genus, est enim vt sic diuisa dicta à substare quod quidem primo & principaliter conuenit substantiæ primæ: secundæ autem conuenit per primam, in quo est ergo substantia vt sic diuisa est quid analogum, & per consequens nō est generalissimum, quā omne genus quoddam vniuocū est, secundū logicum. Præterea, omne generalissimum primā diuisione diuiditur in genera subalterna, quorū quodlibet vniuersale est, constat aut primā substantiam non esse quid vniuersale, ergo &c. similiter inspicienti hic in 5. lib. constat quod nullus modus assignatus à philosopho est genus generalissimum. Vt igitur propositū resoluatur, primò inuestigabimus per diuisiones genus generalissimū substantiæ, secundo quæ sit sua formalis ratio.

Quātū ad primū aduerte quod substantia dupliciter sumitur primo pro qualibet rei essentia, etiam si sic accidens, & sic eā sumit Arist. in antepredicamentis, definiens vniuocā, & æquiuocā, secūdō sumit per ente subsistēte in se, & subsistēte alia, quæ sunt accidentia, & in hac diuisione substantia est terminus æquiuocus, ergo non est generalissimum.

Substantia secūdō modo dicta, primā diuisione diuidit in primā & secundā prout dicitur substantia à subiecto, & vt sic est quid analogum, quoniam secunda nō substare, nisi

per

per primā, in qua est, secūda diuisione diuiditur per finitam & infinitam, secundum perfectionem, & etiā vt sic est quod analogum, eo quod prius dicitur de infinita, quæ quā continet perfectiones omnium generum, non determinatur ad vniū genus entium. Relicta infinita qua non potest in plura diuidi: aduerte quod finita diuiditur per corpoream, & incorpoream, & sub incorporea continentur omnes intellectus, præter primā causam, sustinendo illā esse virtutis in finita, corporea aut diuiditur per animatum, & inanimatū, & animatum diuiditur, per sensitium & nō sensitiuū, & sensitium diuiditur per rationale & irrationale &c. Ex his diuisionibus elicio quod substantia, vt est genus generalissimum, est ens per se, alia sustentans, diuisa per corpoream & incorporeā finitæ entitatis, & perfectionis, dico finitæ entitatis, quoniam licet incorporea infinita non determinentur ad aliquod prādicamentum, propter vniuersalissimā continentiam perfectionem omnium generum. tamē si daretur substantia corporea infinita dimensiuæ, finita tamen secundum entitatem, adhuc esset in prādicamento: vnde Auic. in libro 2. iuz metaph. c. 2. sic dicit finito accidentale corpori & est cōcomitans, & ideo ad imaginandū corpus non est necesse imaginari ipsum finitum, qui autem Imaginatur corpus finitum, non imaginatur corpus non corpus. hæc illæ.

Quātū ad secundum aduerte quod vt substantiæ prādicamentū distinguatur à prādicamentis accidentiū, debet de eo formari talis ratio, substantia est ens, non in subiecto inhārenter, existens in esse participato, dico non in subiecto inhārenter, quoniam & forma substantialis est in materia, vt in subiecto non tamen inhārenter, & ideo propter hoc nō definit esse substantia, accidēs aut quia est in subiecto & inhārenter, ideo non substantia. Dico in esse participato, vt excludatur à prādicamento, prima causa, quæ est ens per essentiam, & est sua essentia, omne aut contētū in prādicamento habet quidem essentiam & quidditatem: sed non est sua essentia, nec tua quidditas.

Aduerte tamē quod hæc ratio nō conuenit primo & per se, nisi substantiæ completæ in specie sua, quales sunt intelligentiæ & substantiæ cōpositæ, illis aut quæ habent rationē partium siue essentialium. vt formæ & materiæ, siue integraliū vt capiti & pedi, conuenit secundario & secundum quid, eo quod non sunt in prādicamento nisi reductiū.

Hæc de prædicamenti quæfito dicta sint, nec maior difficultas occurrit circa prædicamentum substantiæ, nisi defendere quod substantia incorporea infinita qualis est Deus Benedictus non continetur in prædicamento substantiæ, & id quidem defensauimus scribentes super primam partem B. Tho. in q. 3. art. 5. Quare vide illic, ne idem in diuersis locis pertracta.

Quæstio 18. si plura accidentia quæ sint eiusdem speciei possunt esse simul in eodem.

Et quæcunque in eadē substantia entia, differentiā habent. Tex. 17. Super quem tex. dicit B. Tho. Quintus modus differendi speciei est. quando aliqua accidentia sunt in eodē subiecto, & tamē differunt adinuicē. eo quod impossibile est plura accidentia vnius speciei esse in eodē subiecto.

Circa hanc. q. aduerte, quod varietas opinionū reddit ipsā difficile, nā Scotistę tenēt, dictū philosophi non esse vniuersaliter verū. Aliqui Thomistę, vt Paulus Sôcinus in 7. lib. metaph. q. 4. tenet ipsum esse vniuersaliter verum. Aliqui alij Thomistę. vt Cap. in 2. dist. 3. q. 2. in respōsione ad argumenta, facta contra nonam conclusionem, tenet. quod in aliquo sensu concedi potest, duo accidentia eiusdē speciei esse simul in eodē & in aliquo non. Vt igitur dicā quod videtur mihi tenendum secundum doctrinā B. Tho. sic procedā. Primò declarabitur quæ sit mens B. Tho. in hoc quæfito. Secūdò. Quæ sit mēs, Scotistarū, & si quæ rationes eorū sunt cōtra mentem B. Tho. soluentur. Tertio. Quæ sit mēs Ianduni sequentis viam Comment.

Quātū ad mētē B. Tho. Aduerte, quod in diuersis locis videtur diuersimodē loqui nā in 5. metaph. exponēs textū præmissum huic quæfito, videtur tenere absolute. & sine aliqua distinctione partē negatiuā, & in 1. patet. q. 85. art. 4. tene absolute. quod formæ eiusdē generis siue sint oppositæ siue non possunt esse simul in eodem subiecto, ergo multo minus plures formæ eiusdē speciei & distinctę solo numero, probat cōsequētia, quoniā maior est distinctio specifica, quā sola distinctio numeralis. Si igitur formæ distinctę speciei non possunt esse simul in eodem, multo minus formæ distinctę solo numero, quæ omnem distinctionem videtur trahere à distinctione subiecti. In li. autē de sensu & sensato exponēs textum, qui incipit, vel quemadmodū in rebus ipsis contingit &c. videtur cōcedere, quod plures formæ eiusdem

dē generis secūdū esse intentionale possunt esse simul, tam in sensu, quā in intellectu, vt species albi, & species nigri, vnde sic inquit. Corpus naturale, recipit formas secundum esse naturales. & materiale secūdū quod habēt in se cōtrarietate, & ideo non potest idē corpus simul recipere albedinē & nigredinē. Sed sensus. & intellectus recipiunt formas rerū spiritualiter & immaterialiter secūdū esse quoddā intentionale, put non habēt cōtrarietate, vnde sensus & intellectus simul potest recipere species sensibilibus contrariorum. cuius simile potest videri in diaphano, quod in vna & eadē sui parte immutatur ab albo & nigro, quia immutatio non est materialis secūdū esse naturale, vt dictum est. Hæc illa, ex quibus patet quod videtur esse contrarius his, quæ dixit in prima parte, vbi absolute negat formas eiusdem generis siue oppositas siue non posse simul esse in eodem subiecto.

Vt igitur auferatur omnis apparens contrarietas ex doctrina B. Tho. aduerte, quod in quæstionibus de veritate q. 8. art. 14. declarans mentem suam proponit hanc distinctionē formæ eiusdem generis possunt tripliciter considerari. Primò vt sunt in potentia, & sic possunt simul esse, quia vna potentia est contrariorum & diuersarū formarum vnius generis. Secūdò prout sunt in actu imperfecto, vt quando sunt in fieri & sic etiā possunt simul esse, vt in motu dealbationis albedo est in eodem vt in fieri. & nigredo vt in corrupti, & vt dicit in eodē articulo. in respōsione ad octauum, duæ formæ intentionales sunt in eodem puncto medijs non absolute & perfecte, sed vt indifferēter, ex consequenti in actu imperfecto. Tertio prout sunt in actu completo & perfecto, vt quādo albedo est in fine dealbationis, & quando forma intentionalis actuat perfecte sensum aut intellectum, vt exeat in actum sentiendi vel intelligendi, & vt sic non possunt simul esse in eodē subiecto, quia opporret eandem potentiam ad diuersos actus terminari, quod est impossibile sicut vnā lineam ex vna parte ad diuersa puncta terminari. Hec est determinatio B. Tho. pro cuius notitia aduerte, quod secundum doctrinā B. Tho. causa sufficiens huius impossibilitatis secundum actum perfectum, non est sola oppositio vel repugnantia secundum esse, quæ reperitur in speciebus colorū & saporū in suo esse reali, vel diuersitas situs in partibus quæ reperitur in speciebus figuræ, sed etiam vnigenitas formarum id est, quæ sunt, vnius generis proximi, nam

QVINTI METAPHY.

in subiecto respectu taliū formarū seruatur vnitas potēti-
 tiæ receptiue: licet enim formæ diuersorum generū recipiā-
 tur in subiecto secundū diuersā potētiā, vt calor propter
 diaphaneitatē & sapor propter humiditatē, propter q̄ si-
 mul stant in eodem secundū actum perfectū, tamen formę
 vnius generis proximi respiciunt subiectū in secundū vna
 potētiā receptiuā, vt omnes species colorum respiciunt
 corpus secundū diaphaneitatē, & quoniam sicut potētia
 respicit actum, ita vna potētia vnum actum. & plures po-
 tenziæ plures actus, ideo vt impossibile vt vna potētia si-
 mul plures actus recipiat nam si plures reciperet, iam non
 esset vna. Impossibile est igitur, quod duæ formæ eiusdem
 generis siue sint contraria, siue non, siue secundum esse rea-
 le siue intētionale sub actu perfectō, se compatiantur in eo-
 dem subiecto, & multo minus possibile est de duabus for-
 mis distinctis solo nume. quæ ex sui natura minore secundū
 distinctionē ferunt, Et ex hac determinatione aufertur om-
 nis contrarietas, quæ videtur esse indictis B. Tho. in exposi-
 tione tex. præmissi, in principio huius quæ sit, loquitur de
 accidentibus eiusdem speciei secundum esse perfectum, siue
 illud esse sit intētionale, siue reale, in eodem sensu loquitur
 in prima parte de formis eiusdem generis, in lib. autem de
 sensu & sensato loquitur de formis intensionalibus secun-
 dum esse imperfectum, non enim species intētionales sunt
 in actu perfectō in sensu & intellectu, nisi dum actu mo-
 uent sensum ad sentiendum, vel intellectum ad intelligen-
 dum, ita quod quandiu sunt in actu perfectō, tandiu sen-
 sus vel intellectus sunt coniuncti actui secundo, & quando
 cessant ab actu secundo. iste formæ intentionales non re-
 manent nisi in habitu quod est esse in actu imperfecto, &
 simile acceptum ex diaphanō non aliud concludit, nisi
 quod in eodem puncto aeris sunt plures species in-
 tentionales sub actu imperfecto, quoniam non sunt ni-
 si vt in medio differente, vt dicit B. Tho. in q. de verita-
 q. 8. artic. 14. ad octauum.

Quantū ad secundū aduerte q̄ Ant. And. in 5. metaph. q.
 8 tenet dictum philosophi, non esse vtrum, nisi de accidenti-
 bus realibus absolutis eductis de potētia materiæ, genera-
 tis per motum, vt duo calores distincti solo numero, & ad
 intentum suum peruenit quinque conclusionibus.

prima duo accidentia distincta solo nume. intensionalia
 vt duæ species duarū albedinum, possunt esse in eodē, puta

QVÆSTIO. XVIII.

193

in eodē puncto aeris in pupilla oculi, in imaginatiua &c.
 Hanc probat, vt videre poteris & nos quidē concedimus
 hanc cōclusionem, & omnes probationes suas quoad esse
 in actu imperfecto. Quod si intendit de actu perfectō, ne-
 gatur conclusio & omnes probationes suæ nam quando
 probat quod sunt in eodē puncto aeris, concedo vt in me-
 dio differente, & si arguis, ergo in actu perfectō, nego cō-
 sequentiā, & quando probat quod sunt simul in eadē parte
 pupillæ & in imaginatiua, concedo in habitu, non autē in
 actu perfectō quā tātū tūc sūt in actu perfectō, quā vitus exit in
 actu imaginati. & imaginat. Nō. pōt autē eadē visio termi-
 nari ad duo obiecta, vnde quā visus videt albedinē A, species
 A, est in actu perfectō in oculo, species autē albedinis B, est
 in habitu, & quando videt albedinem B, species sua est in a-
 ctu perfectō in oculo, & species A, remanere potest solum
 in habitu. Idem intellige ex parte imaginatiuæ. De respon-
 sionibus quas illic adducit Ant. And. & suis improba-
 tionibus non curamus, quia non sunt secundum do-
 ctrinam B. Tho.

Secunda, duo accidentia respectiua distincta solo nu-
 mero vt duæ paternitates sunt in eodem puta in eo qui
 genuit duos filios Hanc sic probat pater dicitur, quia ge-
 nuit, ergo si multis actibus genuit, est pater multis paterni-
 tatis. Hanc cōclusionem non tenemus, nec probatio
 valet, supponit enim relationem realiter multiplicari ex
 actibus, vel ex terminis, nos autem tenemus, non multipli-
 cari, nisi ex fundamento, & quia Sortes eadem potētia ge-
 neratiua generat multos filios, ideo vna paternitate rea-
 li. refertur ad plures filios. De responcionibus autem quas
 ipse adducit & improbationibus pro nūc non curamus,
 quoniam infra quæremus, vnde relatio habet vnita-
 tem & pluralitatem.

Tertio, duo accidentia distincta solo numero realia, & ab-
 soluta nō educta de potētia materiæ, & per motū, possunt
 esse simul in eodē, & explicat de multis memoris gene-
 rantibus experimentum. quæ sunt plures cognitiones eius-
 dem speciei, quoniam sunt multorum singularium eiusdem
 speciei aliter non generaret experimentum, & exemplificat
 de multis speciebus insensatis retētis in memoria. causatis
 à singularibus eiusdem speciei, &c. Et nos quidem hac con-
 clusione & probationes suas acceptamus in eodē sensu, in
 quo accipiuntur prima & non aliter, & concedimus huius
 modi

modi memorias & species memoratas, seruari simul in habitu, non autem in actu perfecto.

Quarta duo accidentia realia absoluta producta sine alteratione, distincta solo numero, ut duo lumina, possunt esse in eadem, probatur, ponatur duæ candelæ, vna hic, & alia ibi, ponatur etiam corpus medium densum, sicut duæ umbræ, si ergo amoueat illud corpus densum, lumen vtriusque candelæ: incedet incesu directo ad locum, ubi erat corpus densum, & ita in eadem parte aeris erunt duo lumina, nam umbra est privatio luminis, ergo amoto obstaculo, lumen vtriusque candelæ erit, ubi umbra præfuit: quia habitus & privatio sunt circa idem. Hanc conclusionem non concedimus, ad probationem dicimus, quod posito illo casu, lumen causatum ab vtraque candela, in vna & eadem parte erit vnum lumen, magis tamen intensum, quam si causaretur ab vna candela tantum, & vtraque candela se habet ut causa partialis, unde non acceptamus illam responsionem, quam illic adducit, & contra quam arguit, scilicet quod sunt duo lumina per comparisonem ad candelas, à quibus sunt effectiue, & sunt vnum per comparisonem ad medium, in quo recipiuntur. Hanc inquam responsionem non acceptamus, quoniam à duabus causis partialibus non sunt duo effectus per comparisonem ad ipsas causas, cum habeant vim vnius causæ. Cum igitur hoc lumen intensum non possit produci, ut supponimus ab altera candela, sequitur quod vtraque habeat vim vnius causæ, & producant tantum lumen vnum, sicut duo ignes applicati aquæ, producant vnum calorem.

Quinta, duo accidentia realia absoluta producta per modum distincta solo numero, ut duo calores, duæ albedines &c. non possunt esse in eodē. Hæc probat diffuse, & quoniam hanc conclusionem acceptamus, & similiter probationes suas ideo nou est hic immorandum, vtrum autē duo contraria in esse remisso se compatiuntur, ut tenet illic Ant. And. determinabimus in libro 10.

Quantum ad tertium aduerte quod Iand. in 5. metaphy. q. 36. tenet dictum philosophi verificari tantum de accidentibus naturalibus & intrinsicis quæ inseparabiliter rei conueniunt ut lux in sole risibilitati n. Sorte. de his enim tenet quod non possunt plura eiusdem speciei & distincta solo numero esse in eodē, quoniam cum vnum sufficiat, alterum superfluet

De

De accidentibus, autem aduentitis, qualia sunt plura lumina in eodē parte medij, & plures species intentionales in eodē puncto medij, & plures relationes eiusdem speciei, ut plures paternitates, cōcedit quod possunt esse simul & quoniam probat intentum suum in his omnibus, sicut probauit Ant. And. ideo non adduco eius probationes,

Solum aduerte duas rationes quas adducit vltra eas quæ adducuntur ab Ant. And.

Prima. Quando calor aquæ calefactione agentis intenditur: additur gradus gradui, qui sunt, ut patet eiusdem speciei, & quando subsequens gradus introducit. præcedens corrumpitur, aliter, idē esset generans & corrumpens, respectu eiusdem, ergo duo calores distincti solo numero sunt in eodē

Respondetur. Hæc ratio apud nos nullam habet apparentiam, quoniam negamus intentionem formæ per additionem gradus ad gradum, sed per educationem eiusdem formæ, de imperfecto ad perfectum, ut alias dicemus, & posito quod fieret per additionem gradus ad gradum, dico quod adueniente subsequenti & præcedens corrumpitur, nec inconuenit, idem respectu eiusdem esse generans & corrumpens, sed dico quod est generans per se, & corrumpens per accidens quia est intendens producere sequentem gradum, cum quo non potest stare præcedens, cum sint eiusdem speciei.

Secunda. Duæ formæ substantiales stant simul in eodem ut in Sorte est forma, per quam est homo, & alia, per quam est animal &c. ergo multo magis duo accidentia eiusdem speciei stant simul in eodem. Consequenter videtur manifesta, quoniam si distinctæ formæ substantiales, quæ dant distincta esse simpliciter, stant in eodem, multo magis duo accidentia eiusdem speciei, quæ dant esse secundum quid, antecedens autem probatur, quoniam si esset tantum vna forma in homine per quam est homo, & per quam est animal, quicquid conuenit homini in quantum est homo, conueniret homini in quantum est animal, & sic risibile conueniret homini in quantum est animal, quod est falsum quoniam omne animal esset risibile.

Respondetur, negando antecedens ad probationem, negatur consequentia, quoniam ut diximus in 2. lib. q. 7. contra Iandunum multipliciter formæ substantiales in eodem, iuxta numerum prædicatorum: quiddam tamen licet vna tantum forma sit

fit in homine, ipsa tamen largitur ei multos gradus esse, ut esse intellectuum, esse sensitivum, esse animatum, & hinc est quod non est necesse, omne quod convenit homini in quantum est homo convenire eidem in quantum est animal. Quod enim convenit homini in quantum est homo, convenit ei secundum gradum intellectuum, ut esse docibile, esse risibile, quod autem convenit ei in quantum est animal, convenit secundum gradum sensitivum, ut movere seipsum, uterque tamen gradus fundatur in essentia eiusdem formae patet igitur quod stante una forma in homine, largiente diversos gradus, non sequitur, quod si risibile convenit homini in quantum est homo, conveniat ei in quantum est animal. Relicta igitur opinione Ant. And. & Ianduni standum est determinationi, quam fecimus secundum mentem B. Tho. Qui optime saluat dictum philosophi. & non est audiendus Iandunus, qui in 5. lib. q. 36. dicit quod licet hoc nomen diversum specie significet aliqua diversa in specie in eodem subiecto, non tamen est necesse, quod ita sit in rei veritate, quod semper accidentia in eodem subiecto sint diversa specie, imò possunt esse eiusdem speciei, & diversa numero, nec inconuenit, quod aliquid nomen significet aliquid quod tamen in rei veritate non est in rerum natura, ut substantia significat idem, quae tamen in rei veritate non est. Haec Iandu.

Sed non consideratur Iandunus. quod in c. de diverso philosophi assignant omnes modos secundum propriam intentionem, ex consequenti doctrinaliter & vere, & non fecit mentionem de opinionibus antiquorum, sicut facit, quando assignavit modos substantiae & ideo non oportebat Iandunum fundare se super hoc nomen substantia, quod licet dicatur de idem, non tamen secundum mentem philosophi. Haec de praesenti quaesito dicta sunt.

Questio 19. si cuilibet potentia activa correspondet aliqua potentia passiva.

Principium permutationis aut motus dicitur potestas in diverso in quantum diversum. Tex. 17.

In hac quaestione, ut resolutione praedamus quatuor, agenda sunt. Primo quid sit potentia activa uniuersalissime sumpta, & similiter quid sit potentia passiva. Secundo quod duplex est potentia activa & potentia passiva. Tertio ponentur conclusiones responsivae. Quarto soluentur quaedam dubia.

Quantum

relatio inter scientiam & scibile in hoc tertio modo continetur. Patet igitur quod isti tres modi generici sufficienter dividunt relationem realem, quoniam nulla potest inveniri quae non contineatur sub aliquo istorum modorum, ut declaratum est.

Quantum ad septimum adverte quod non videtur primus modus bene assignatus, nam de quolibet ente comparato alteri, verum est dicere, quod est idem cum eo vel diversum, & hoc tam in substantia, quam in quantitate & qualitate, &c. Ergo non bene dixit Aristoteles eadem sunt, quorum una est substantia. Praeterea, Omne ens comparatum cuilibet enti vel est simile, vel dissimile illi. Et secundum perfectionem, vel est aequale, vel inaequale illi. Ergo similitudo non solum potest fundari in qualitate, & aequalitas non solum in quantitate, sed in quolibet genere entis absoluti.

Respondetur. Quando dicit Aristoteles quod eadem sunt quorum una est substantia, non sumit substantiam ut distinguitur contra accidens, sed ut verificatur de qualibet essentia prout intelligitur illud, univoca sunt, quorum ratio substantiae est eadem, nec quando dicit, similia sunt quorum qualitas est una, sumit qualitatem, ut distinguitur contra alia praedicamenta, sed pro omni habente modum qualitatis, & quoniam formae substantiales & differentiae, & actiones & passionis qualificant rem: ideo iuxta haec omnia, potest attendi similitudo & dissimilitudo. Nec quando dicit, aequalia sunt quorum quantitas est, una sumit quantitatem ut distinguitur contra alia praedicamenta, sed pro omni habente modum quantitatis: ut albedo 6. graduum, & albedo x. graduum, & quoniam omnis forma intensibilis & remissibilis potest induere, modum quantitatis, ideo iuxta eas ut sic potest attendi aequalitas, & per hoc patet quid dicendum sit ad argumentum.

Adverte etiam, quia non videtur secundus modus bene assignatus, nam secundum philosophum potentia activa refertur ad passivam, ut calefactivum ad calefactibile, & refertur ad actum suum, ut ad calefacere, & visus ad videre. Sed id videtur falsum, quoniam uni relatio responderent plura correlativa in eodem genere relationis, quod non potest esse, aliter sequitur quod idem relatum esset & non esset, verbi gratia, si a, refertur ad b, & ad c, remouetur b, & remaneat c, cum remouetur b, remouetur a, & dum remanet c, remanet a,

Metaph. I. a. cl.

P

per regulam Relatiua posita se ponunt, & perempta se p-
sumunt, ergo &c.

Respondetur, & concedo quod vni relatiuo possunt cor-
respondere plura relatiua partialia, vt vni patri plures filij,
vni magistro plures discipuli, vni continenti plura conten-
ta, non tamen plura totalia. quoniam vt ar. probat, idem si-
mul esset & non esset. Item possunt correspondere plura,
nō tamen æquæ primo: sed vnum primò & per se, alterum
autem per se, sed non primo: vt species refertur per se pri-
mò ad genus, & ad indiuidua per se non primo. Et cum ar-
guitur, quòd idem esset & non esset, negatur consequentia
quæ tamen valeret si idem diceretur ad plura æque primo
nam relatiuum respicit primo & per se suum primum &
totale correlatiuum. Vnde si remoueat secundarium cor-
relatiuum, non desinit esse relatiuum, nisi respectu illius or-
dinis, quem habet ad secundarium correlatiuum. In propo-
sito igitur dico, quod non inconuenit potentiam actiuam
dici ad passiuam & ad agere, sed ad vnum per se primo, ad
aliud autem per se, sed non primo.

Præterea, Aduerte quòd tertius modus, non videtur be-
ne assignatus. Nam assignatur iuxta rationem mensuræ &
mēsurabilis, sed id videtur pertinere ad primum modum.
nam duplum est mensura dimidij, & omnes duæ quantita-
tes finitæ habentes proportionem adinuicem, ita se habet
quod vna potest esse mensura, & alia mensurata, pro quan-
to vna est maior vel minor, vel æqualis alteri. non videtur
ergo tertius distingui à primò. Præterea, Relatio inter scie-
tiam & scibile, ponitur in hoc tertio modo, & tamen est in
secundo modo, quoniam, scientia causatur à scibili. vnde
scibile se habet vt factiuum, & scientia vt factum, ergo non
distinguitur tertius à secundo.

Respondetur, & dicitur quòd non omnis relatio inter
mensuram & mensurabile est in primo modo, sed tantum
illa quæ est mutua, & est illa quæ fundatur super quan-
tatem continuam vel discretam. Illa autem quæ non
est mutua, sed vnum extremum pender ab altero, & non
econuerio, constituit tertium modum. Ad secundum di-
co, quòd relatio inter scientiam & scibile, aliquando est in
2. modo, aliquando est in 3. nam scibile potest comparari ad
scientiam, sicut causa ad causatum in scientia speculatiua,
vel sicut causarum ad causam in scientia practica, & tunc
est relatio secundi modi, & potest comparari vt objectū
termina-

terminatiuum scientiæ & mensuratiuum, non quidē qua-
titatiue, sed quo ad veritatem, & sic relatio erit tertij mo-
di. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

Quæstio 22. s. relatio distinguatur realiter
à fundamento.

PRO completa consideratione relationis quātū spectat
ad metaphysicū. intēdo inuestigare de relatione & suo
fundamento si sunt idem vel non, & præcipuè quæ fuerit
mens philosophi & Commen. & B. Tho. circa hoc, sic igitur
procedā, primò proponode hoc varias opiniones, secūdò
intēdo sequi Herueum, & declarabo determinationem suā
esse ad mentem philosophi & Commen. & B. Tho. tertio
soluam rationes quæ sunt contra determinationem Her-
uei, quam reputo esse ad mentem B. Thomæ, & exponam
quædam dicta philosophi, & beati Thomæ, in quibus fund-
ant se, tenentes oppositum.

Quantum ad primum aduerte, quod circa hoc sunt tres
famōsæ opiniones. Duæ quidem extremæ, & vna mediā
prima extrema est 10. Cap. in 1. sen. di. 30. q. 1. Thomæ Cai-
eta. exponeris in 1. parte B. Tho. in q. 28. in art. 2. isti tenent
omnem relationem realem distingui realiter à suo fundamē-
to, & hanc esse mentem B. Thom. Secunda extrema est Her-
uei in 1. sen. di. 30. q. 1. arg. 1. & Greg. de Arim. in 1. sen. distin.
28. q. 2. isti tenent omnem relationem realem identificari
suo fundamento. Tertia, quæ est mediā, attribuitur Scoto,
qui in 2. sent. dist. 1. q. 5. & in quolibetis. q. 3. tenet omnem
respectum extrinsecum distingui à suo fundamento, intrin-
secum autem identificari, sed hanc Scoti opinionem pro-
nunc relinquimus, quoniam controuersia versatur circa
Thomistas. & ideo videndum est, si prima extrema vel se-
cunda est ad mentem Beati Thomæ. Sic enim loquitur in
diuersis locis, vt difficile sit videre, quid de hoc determi-
natē sentiat.

Quantū ad secundū, quoniam intēdo sequi Herueum
extimo loqui ad mentē B. Tho. in hoc, ideo præpono vnā
distinctionē, ex qua eliciam duas cōclusiones & defensabo.
Aduerte igitur, quod vt notat Herueus in 1. sen. d. 30. q. 1. ar-
gu. 1. Relatio dupliciter cōsiderari potest, primò quantū ad
id quod dicit in recto & intrinsece, secūdò quantū ad id quod
dicit in obliquo excōnato quod est terminus. Et quidē quan-
tū ad secundū sensum manifestū est, quod distinguitur realiter

à suo fundamento, quoniam fundamentum cū sit quid ab solutum, non includit terminum, relatio autem cum sit ad alterum, ipsum includit. Constat autem quod fundamentum & terminus distinguuntur realiter, quare &c. Quantū autem ad primum sensum de quo proprie intendimus, probō quod relatio & fundamentum sint idē realiter, ita q̄ hac est idēntica. Albedo est similitudo, nō autē formaliter, quoniam fundamentū, est, ad se, relatio autem ad alterū. Et pro hac cōclusionē sic arguo, vult Arist. in 5. phy. tex. 2. relationem realē aduenire subiecto sine mutatione subiecti ex quo sic arguitur. impossibile est, & omni non intelligibile aliquid de nouo aduenire alicui subiecto, diuersum realiter ab omni eo quod prius inerat eidē subiecto & quod subiectum non sit mutatum secundum tale sibi de nouo adueniens, nam tale subiectum recipiens rem nouam quā prius inō habebat, vel se habet eodem modo quo prius, vel alter, si eodem modo, ergo nihil noui & distincti realiter recipit, si aliter, ergo mutatum est, mutari enim est rē aliter se habere quam prius, sed relatiō aduenit de nouo alicui subiecto secundum Arist. sine mutatione subiecti, vt patet si hodie sit tantum vnum album in mundo, & cras fiat aliud album, verum erit dicere cras, hoc album est simile illi, & tamen hodie non est verum, cum nondum sit positū suū correlatiuum, ergo similitudo de nouo aduenit priori albo, non facta mutatione in priori albo, sed ex sola productione alterius coalbi, ex quibus manifeste sequitur quod relatio non est quid realiter distinctum à fundamento, quod prius inerat subiecto, vnde posito vno solo albo in mundo, ponitur tota realitas similitudinis, sed non formalitas, donec alterum coalbum producat.

Et aduerte q̄ Tho. Caieta. vbi supra conāt hāc rationē solvere, & dicit q̄ posito fundamēto, ponitur relatio in cōplete, & q̄ cōpletur sola positione termini, & ideo potest aduenire de nouo sine mutatione eius in quo est, & adducit exemplum de actione quæ ponitur ex sola positione passi.

Sed cōtra. Si cōpletur sola positione termini, vel cōplet quo ad suū formale præcise, vel quoad suā realitatē. si modo, ergo tota realitas similitudinis inerat subiecto ante positionē termini, in subiecto, aut nō erat nisi fundamētū, parata albedo, ergo est eadē realitas albedinis & similitudinis, si 2. modo, nō est intelligibile, q̄ posito termino cōpleat, nisi quia realitas relationis, quæ erat in potētia posito fundamēto,

to, fiat actu in subiecto ex positione termini, sed hoc est impossibile, sine mutatione subiecti. Quod enim transit ab esse in potentia ad esse in actu, necessario se habet aliter quam prius, ergo fiat ratio inducta pro conclusionē. Exemplum autem de actione non inuat, nā ideo posito passo sequitur actio, quia est productiue ab agente & recipitur in passo, sed relatio, vt patet, non est productiue realiter à subiecto, & recepta in termino, ergo &c.

Quod autē hęc determinatio sit ad mentem philosophi & Comen. & B. Tho. ostendo sic. Philosophus in 3. phy. tex. 2. tenet q̄ ad relationem non est motus, quia potest aduenire alicui, altero solo mutato, sed si relatio esset res diuersa à fundamēto, oporteret q̄ aliqua mutatio accideret ei, cui aduenit, & non solū in altero extremo q̄ de nouo p̄ducitur, aliter philosoph. in hac sua ratione peteret principiū Si. n. supponit q̄ relatio sit alia res à fundamēto, & cum hoc velit probare quod ad eam nō est motus per hoc mediū, quod aduenit vni extremo altero solo mutato, patet quod principium petit. Restat enim probandum, quod noua relatio possit alicui aduenire, per solam mutationem factā in altero extremo. Præterea, Philosophus in 7. phy. tex. 17. probans non esse alterationem ad primam speciem qualitatis, sic arguit. In ad aliquid non est alteratio, sicut nec motus, sed habitus est ad aliquid, ergo &c. Patet autem quod si relatio fundata super habitum, esset alia res ab habitu, ratio philosophi non valeret. non enim sequitur in aliquid non est motus, ergo in habitu non est motus, nisi in virtute istius medij. Habitus & sua relatio sunt eadem res, & ad relationem non est motus, ergo ad habitum non est motus.

Præterea quod sit de mente Commen. ostendo sic. Dicit Comen. in lib. de substantia orbis, quod potentia materiæ est ipsa substantia materiæ, & in 1. phy. tex. 70. Vult, quod potentia differat à materiæ, quia potentia est de prædicamento ad aliquid. Si igitur dictum primum debet concordare cū secundo, necesse est dicere, quod relatio & fundamentum sunt idem res, licet differant ratione, siue prædicamentaliter. Præterea, quod sit de mente B. Tho. patet intuitu verba sua in 3. phy. in expositione tex. 1. vbi sic arguit in illis in quibus relatio inuenitur realiter in vtroque extremorum, videtur difficile, quod aliquid relatiue dicatur de vno per mutationem alterius, absque mutatione sui, cū nihil de nouo adueniat alicui, absque mutatione eius

cui aduenit. Respondens autem dicit, quod si aliquis per sui mutationem efficiatur mihi æqualis, me non mutatio, ista æqualitas primo erat in me quoddammodo, sicut in sua radice ex qua habetur esse reale, ex hoc enim quod habeo tale quãtitatẽ, cõpetit mihi quod sim æqualis omnibus illis qui eandẽ quãtitatẽ habent. Cum ergo aliquis de nouo accipit illã quãtitatẽ, ista cõmunis radix æqualitatis determinatur ad istũ. Et ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc quod incipio alteri esse æqualis per eius mutationẽ hæc ille. Ex quibus sic arguo, si dictũ vltimũ est verũ, scilicet & ideo nihil aduenit mihi &c. vel verificatur de subiecto æqualitatis secundũ esse reale æqualitatis, vel secundũ esse formale nõ secundũ esse formale, quoniã quãdo ergo solus habeo talẽ quãtitatẽ, nõ dicor formaliter æqualis, posita autẽ eadẽ quãtitate in alio statim dicor formaliter æqualis illi. æqualitas ergo quo ad esse formale de nouo aduenit mihi. Si igitur dictũ B. Tho. est verũ, necesse est vt verificetur de esse reali. q. d. Statim quod habeo talẽ quãtitatẽ, habeo æqualitatẽ quo ad esse reale. & ideo quando incipio esse æqualis alteri, id est, dici formaliter æqualis, nihil de nouo quo ad esse reale aduenit mihi, ex cõsequẽti relatio æqualitatis nõ differt realiter à quãtitate super quã fundatur. Patet igitur hæc esse mentẽ philosophi, & Comment. & B. Thom.

Quantũ ad tertiuũ aduerte, quod tres sunt fortiores rationes tenẽtiũ oppositum, quas intendo soluere. Prima est hæc. Relatio & fundamentum sunt in distinctis prædicamentis: ergo sunt duæ res, antecedens patet, cõsequẽtia probatur. nã ex metaph. distinctio entis in x. prædicamenta, est distinctio entis realis: ergo quodlibet prædicamentum est ens reale: ergo sunt decem res ergo relatio & fundamentum sunt duæ res, cum sint in prædicamentis distinctis.

Respondetur, dico quod non est necesse prædicamenta, vt res sunt, distinguere realiter, aliter actio, & passio non essent duo prædicamenta, cum sint vnus motus numero ex 3. phys. Vt autem prædicamenta sunt, id est, vt stant sub ratione formali, necesse est vt distinguantur formaliter, ita quod sub eadem ratione formali, vna res non potest locari in prædicamentis distinctis. Ad argumentum igitur nego consequentiam. Ad probationem cõcedo totum vsque ad illud quod dicitur: ergo sunt decem res: nam hoc potest habere duplicem sensum. Primus est, sunt decẽ res: quia omne prædicamentũ signatũ est res, & est verus sensus

sed

sed nego vltimã cõsequẽtiã. Secundus sensus est, sunt decẽ res quia omne prædicamentũ signatum comparatum alteri est res, & res distincta. Et hic sensus est falsus, quoniã si illum concederem, necessario cõcedẽda est vltima cõsequẽtia. Exẽplũ habemus in diurnis perfectionibus, de quibus loquemur in lib. 12. nã de qualibet verũ est dicere, quod est res, non tamẽ sunt distinctæ res, sed sufficit quod distinguantur suis rationibus formalibus.

Secunda substantia & accidens non sunt eadem res, sed fundamentũ alicuius relationis est substantia, vt distinctio numeralis Sortis & Platonis fundatur super vtriusque substantiam & tamen omnis relatio realis est accidens, quoniam secundum te continetur in prædicamento ad aliquid quod est vnus, est ex prædicamentis accidentium.

Respondet, accidens sumitur dupliciter. primò, vt inherens & superadditũ substantiæ: quales sunt quãtitates & qualitates. Secundò, vt id quod est extra rationem rei, & siue quo res potest intelligi secundũ suã propriã rationem formalem, sicut locus potest dici hoc modo esse accidens superficiẽi, quia non est de ratione superficiẽi esse locũ, sed e cõuerso. Ad argumentum igitur dico ad maiorem, quod licet substantia & accidens primo modo: nõ sint eadẽ res, statim quod substantia & accidens, secundo modo sint eadẽ res, & quado dicitur in minori, quod fundamentum alicuius relationis est substantia concedo, & quod omnis relatio est accidens concedo primo vel secundo modo. Nam relatio fundata in quãtitate vel quãtitate est accidens primo modo, quia non distinguitur à fundamento & est accidens secundo modo quia nõ est de ratione sui fundamenti, potest enim intelligi quãtitas sine æqualitate. Relatio autem fundata in substantia, vt creatio passiuã, est accidens tantum secundo modo, cum non addat, aliquid reale super fundamentum. & si dicas, cum omnis relatio realis contineatur in prædicamento ad aliquid: & aliqua relatio sit substantia, erit in prædicamento accidens quod videtur absurdum. Respondet, imò hoc est necesse concedere, nam cum motus & terminus motus sint idẽ realiter: generatio passiuã, & substantia genita erunt idẽ. Constat autem quod generatio passiuã est in prædicamento passionis, ergo substantia est in prædicamento accidentis, non ergo inconuenit id quod est substantia: esse in prædicamento accidentis: non tamen ratione substantiæ, quoniã prædicamenta formaliter sunt impermixta,

Tertia ratio fundatur in dicto B. Tho. in 1. parte. q. 28. art. 2. ad secundum. vbi ponens differentiam inter relationes in creaturis & relationes in diuinis, inquit. Id quod inuenitur in creatura, præter id quod continetur sub significatio-
ne nominis relatiui, est alia res, ex quib⁹ sic arguo. In creaturis constat quod fundamentum non continetur sub si-
gnificatione nominis relatiui, ergo fundamentum est alia res distincta ab ea, quæ significatur nomine relatiuo.

Respondetur B. Tho. in illo loco non comparat relationem ad fundamentum, sed ad subiectum, quod signatur nomine relatiuo, & cōcedo quod comparata subiecto, est alia res à subiecto, dummodo sit fundata in accidente, puta in potentia actiua vel passiuā, vel in actione aut passione. Quod ideo dico, quoniam fundata in substantia, vt supra dixi, non distinguitur à subiecto, nec à fundamento. Vnde aduerte q^d B. Thom. in loco præalleg. & in primo sen. dist. 33. q. 1. art. 1. nō intendit loqui de relationib⁹ creaturarū vniuersaliter, sed de fundatis super actionem & passionem creaturæ constat autem quod actio & passio in creatura sunt accidentia, & vt sic distinguuntur à suo subiecto, q^d est substantia, & ex consequenti relationes fundatæ super huiusmodi actionem & passionem sunt accidentia, & distinguuntur à suo subiecto, quod est substantia, non tamē à fundamento suo. Et quod fuerit mens B. Tho. loqui de relationibus creaturarum fundatis in actione & passione, patet ex hoc, quod proportionaliter loquitur de relationibus diuinis non absolute, sed fundatis super communicationē diuinæ naturæ, signatam per generare & generari.

Quarta ratio fundatur super dictum B. Tho. in q. de potentia Dei q. 8. arti. 2. ad primum. vbi habetur quod nulla substantia in genere potest esse idem realiter quod relatio. Constat autem quod aliqua relatio fundatur in substantia vt distinctio substantialis inter duo indiuidua eiusdem speciei, ergo saltem in relationibus fundatis in substantia est distinctio realis à suis fundamentis.

Respondetur nō dici B. Tho. in illo loco, quod nulla substantia in genere potest esse idem realiter quod relatio, sed dicit quod nulla substantia in genere est relatio, quæ propositio intelligenda est secundum prædicationem formalem, nam argumentum erat tale, nulla substantia est relatio, hæc enim est immediata sicut ista, nulla substantia est quantitas, sed diuina essentia est substantia &c. Patet autē quod

q^d qñ prædicamentum negatur à prædicamento, intelligē dum est de prædicatione formali & nō identica, aliter ista non esset vera identica, actio est passio, quæ tamen de prædicatione formali non est vera. Sed hæc est vera, nulla actio est passio. Cum igitur dicat B. Thom. quod hæc propositio est immediata, nulla substantia est relatio, intelligenda est secundum distinctionem formalem, & non vltra.

Quinta ratio fundatur super dictū philosophi in 12. metaphy. text. 19. vbi vult quod diuersarum generum, id est, prædicamentorum diuersa sunt principia & elementa, sed relatio est aliud genus à quantitate & qualitate, & actione, & passione, quæ sunt fundamenta relationis, ergo relationis, & fundamenti sunt alia & alia principia, ex consequenti distinguuntur realiter.

Respondetur Arist. in dicto loco & præcipuē in text. 22. declarans mentem suam dicit, quod per principia & elementa intendit formam, & priuationem, & materiam, quæ licet proportionaliter inueniantur in omni genere, tamen sunt aliorum generum, vt in genere colorum. forma est albedo, priuatio nigredo, materia superficies in distinctio-
ne temporum. forma est lumen, tenebra priuatio aer materia siue subiectum, ex quibus elicere possumus, quod relatio si debet habere alia & alia elementa, non est comparata fundamento sed materię vel subiecto in quo recipitur quando suum fundamentum est accidens. & tunc concedo quod relatio vt includit fundamentum quod est accidens, est alia res à suo subiecto, puta similitudo quæ identice est albedo, est alia res à corpore albo. Ad argumentū dico quod supponit falsum, credit enim secundum Arist. in dicto loco, relationem comparandam fundamēto quo ad diuersitatem elementorum, & tamen est comparanda subiecto respectu cuius cōcedo quod realiter distinguitur ab eo, quando fundatur in accidente.

Plura alia argumenta possent adduci & solui, verum quia ab aliis soluuntur & præcipuē à Paulo Sencinate in 5. metaphysi. quæst. 18. ideo petranleo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio 23. si vltima prædicamenta dicunt rem absolutam vel respectum.

In hoc quæsito difficilis est resolutio ad mētē philosophi & Comm. & B. Tho. nā philosophus parū de eis locu-

tus est, & ut patet in prædicamentis, considerationem suã terminavit in quatuor primis, & in tota metaphysica, quod tunc diuidit ens in prædicamenta. pro maiori parte exemplificat de quatuor primis, & si ultra præcedit, nõquam peruenit ad 10. nam in 5. metaph. c. de ente, exemplificat vique ad prædicamentum quando, & non ultra, & posito quod omnia numeraret. Quod tamen vltima dicant, non habemus ab eo expressum, & propterea multi putantes se sequam Arist. varie locuti sunt, non intendo autem recitare singulas opiniones, præcipue Scoti & Her. & Capre. in his enim satis immoratus est Paulus Soncinas in 5. metaph. Mea intentio est inuestigare quid ad hoc diceret B. Thom. pro cuius resolutione tria agenda sunt. Primò, ostendetur quam varie super id locutus est, Secundo, quid tenendum est. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte tria dicta à B. Tho. nam 5. metaph. in c. ad aliquid, postquam assignauit sufficientiam trium modorum relatiuorum, loquens de vltimis prædicamentis, inquit: alia vero genera magis relationem consequuntur, quam possint relationem causare, nam quando consistit in aliquali relatione, ad tempus, vbi vero, ad locum, positio autem, ordinem partium importat. Habitus autem, relationem habentis ad habitum, hæc, ille, ex quibus constat quod videtur sentire illa dicere respectum, & non rem absolutam. in 3. autem phyf. in tex. 22. assignans sufficientiam prædicamentorum, & in libr. 10. metaph. videtur sentire quod dicant absolutum ut tamen denominant aliud denominatione extrinseca, id est, ut denominant illud in quo non sunt subiectiue, puta tempus. ut denominat res temporale, ad quod non comparatur ut accidens ad subiectum, sed ut mensura ad mensuratum. constituit prædicamentum, quando locus autem ut denominat locatum, in quo non est subiectiue, constituit prædicamentum vbi Vestis autem ut denominat habentem, puta vestitum, in quo non est subiectiue, sed solum circumdatiue, constituit prædicamentum habitus. In 5. autem metaph. in cap. de habere, exponens primum modum, vbi dicit philosophus (& vestimentum induti) videtur sentire specialiter de habitu, quod dicat absolutum, & respectum, puta quod esse vestitum dicat vestem nõ absolute, sed ut coopratur & configuratur vestito. coopratio autem respectum dicit, & quod dicit de habitu præsumendum est, quod diceret de aliis, ut de quado, &

& vbi, & situ. Propter hanc ergo diuersitatem loquendi difficile est videre. quæ fuerit mens Beati Tho.

Quantum ad secundum aduerte quod illud tenendum est quod tamen non repugnet doctrinæ philosophi B. Tho. & ut resoluamus quæsitum, pono quinque conclusiones:

Prima, prædicamentum vltima nõ dicitur purum respectum, quoniam cum motus localis sit in prædicamento vbi, si vbi dicitur locum respectum, motus esset primo & per se ad relationem quod repugnat philosopho. in 5. phyf. tex. 10. illic philosophus non concedit motum in ad aliquid, nisi per accidens, puta quoniam aliquid per se dealbatur per accidens sit similis alteri. Accidit enim quod sorte dealbato, sit aliud album, cui fiat similis.

Secunda non dicunt absolutum simpliciter, id est nullo addito: quoniam non distinguerentur à tribus primis prædicamentis, si enim quando dicitur tempus simpliciter, & vbi, & situs, dicitur locum simpliciter, & habitus dicitur indumentum simpliciter, cum tempus & locus sint in prædicamento quantitatis, & indumentum in prædicamento substantiæ constat quod non constituerent prædicamenta distincta à tribus primis.

Tertia, non dicunt absolutum cum respectu, quia cum omne ens absolutum sit substantia, vel quantitas, vel qualitas, & omnis respectus realis sit in prædicamento ad aliquid, ut declaratum est supra. Si dicunt absolutum cum respectu, non dicunt nisi aggregatum ex duobus prædicamentis, hoc autem repugnat simplicitati prædicamentali, & præterea dicerent vnum per accidens quoniam ut declaratum est in quarto. lib. res diuersorum prædicamentorum, apud metaphysicum, constituunt vnum per accidens. Nul lum autem vnum per accidens est prædicamentum, nec reponitur in prædicamento, ergo &c.

Quarta dicitur absolutum cum denominatione extrinseca, per cuius euidentiam aduerte, ut notat Herueus in 1. quo lib. q. 9. quod denominatio potest fieri tribus modis, primo ab aliquo absoluto intrinseco ipsi denominato, quod scilicet est intrinsecum ipsi denominato, vel per identitatem, ut Sortes est substantia, Sortes est rationalis, vel per inharrentiam, ut Sortes est quatus est qualis, & secundò ab aliquo intrinseco ipsi denominato, importate tamen aliquo extrinseco, ut terminum, ad quod, denominatum se habet relatiue, ut Sortes est pater, tertio ab aliquo extrinseco, quod non est idem cum nominato nec est subiectiue inominato, ut Sortes est locatus constat

constat enim locū non esse subiectiue in locato, sed in locante, prima denominatio fit per prædicamentum substantiæ, & quantitatis, & qualitatis, secunda per prædicamentū ad aliquid, tertia per vltima prædicamenta, & aduerte q̄ hanc denominationem extrinsecam fieri ab vltimis prædicamentis, est de intensio, expressa B. Tho. in 3. lib. physico. su per tex. 22. vbi inquit.

Tertius modus prædicandi est, quando aliquid extrinsecum de aliquo prædicatur per modum alicuius denominationis, & explicat de agere & pati, de quando, & vbi, & situ, & habita. Ex quibus sequitur corollariæ q̄ vltima prædicamenta, licet non differant à tribus primis quantum ad re. denominationem. Differunt tamen quantum ad modū denominandi & prædicandi, quoniam à tribus primis fit prædicatio & denominatio ab intrinseco absoluto, & ab istis fit ab extrinseco absoluto, & ista diuersitas sufficit ad distinctionem formalem prædicamentorum: non enim est necesse omnia prædicamenta, distingui realiter, vt declaratum est supra.

Quinta. Licet vltima prædicamenta dicunt absolutum cum de nominatione extrinseca, ad talem denominationem consequuntur quidam respectus inter denominans & denominatum, quos tamen non signant hæc vltima prædicamenta, & quidem quod tales respectus consequantur, patet, quoniam non dicitur denominans, nisi quia aliquid de nominat, nec dicitur denominatum, nisi quia ab aliquo de nominatur. Quod autem non significantur per vltima prædicamenta, patet, quoniam cum significant absolutum, significant etiam respectum significant aliquid vnam per accidens. vt dictum est in tertia conclusione. Tenendum est ergo. quod significat purum absolutum, cum nominatione extrinseca, ad quam consequuntur quidam respectus & si tenueris hanc viam, optime saluabitur morum in vbi & simplicitatem, & perfectitatem & formalem distinctionem prædicamentorum.

Quantum ad tertiu aduerte q̄ tria videtur ob stare prædictæ determinationi. primo authoritas B. Tho. nā vt patet in 5. metaph. c. ad aliquid, vt adductū est in principio quæstionis, videtur sentire q̄ dicant respectum, & confirmatur quoniam in lib. 1. metaph. in lectio 12. inquit. Habitus in portat habitudinē indumenti ad indutū, & q̄ dicit de habitu, est rationale vt intelligat de aliis, secūdo obstat distinctiones

tionis datæ ab authore sex principiorū, ex quibus constat, q̄ dicit non absolutū sed respectū, vt patet de quādo, inquit enim. Quando, est q̄ ex adiacentia temporis relinquitur, vbi circumscripito corporis ex loci circumscriptione, præcedens ficit tractatus de relatione cōpositus à B. Tho. in autē est quo determinat q̄ dicit respectum fundatū, nō super absolutum, sed super respectum.

Respondetur, cū habeamus clarē ex doctrina Arist. q̄ nō est motus ad respectum & in lib. 11. metaph. in tex qui incipit, Si igitur prædicamenta diuersa sunt dicit necesse esse tres motus, qualis, quanti, & loci, manifestum est. cum ponatur motus ad locum. non distingui realiter locum ab vbi, ex consequenti vbi non dicit respectum. Similiter cum B. Tho. ex proposito assignans sufficientiam & distinctionem prædicamentorū, declaret ea distingui ex denominatione extrinseca, quod & manifestauit in lib. 11. metaph. lect. 9. vbi inquit. Prædicamenta diuersificantur secundū diuersos modos prædicandi. Vnde idem secundum quod diuersi modi, de diuersis prædicatur, ad diuersa prædicamenta pertinet. Locus enim secundum quod de locante prædicatur, ad prædicatū quantitatis pertinet. Secundum autē quod denominatiue de locato prædicatur, constituit prædicamentum vbi. Similiter motus secundum quod prædicatur de subiecto in quo est, constituit prædicamentum passionis, secundum autem quod prædicatur de eo à quo est constituit prædicamentum actionis, hæc ille, standum est in determinatione facta. Et ad primum dictum B. Tho. dicendum est quod non verificatur, nisi connotatiue vel consecutiue, ex eo enim quod denominant denominatione extrinseca consergit respectus inter denominans & denominatum, qui tamen respectus non significatur ab huiusmodi prædicamentis, aliud est enim significare, & aliud connotare, sicut accidens concretum connotat subiectum, sed non significat ipsum.

Ad authoritatem auctoris sex principiorū, dico q̄ non est acceptanda in hoc quoniam nō posset saluari, quia esset motus primo & per se ad relationem.

Ad instantiam fundatam super tractatum de relatione, dico q̄ ille tract. non est B. Tho. Nā si difficile est saluare relationem realem fundatam in re absoluta, vt declarauimus in q. 22. huius lib. multo minus posset saluari eaque fundatur super aliam relationē, & propterea illa positio nō est iustitenda

nenda vero Thomista. Et confirmatur, quosiam B. Tho. in 12. metaphy. exponēs tex. 19. in quo Arist. exemplificat de substantia & de ad aliquid. dicit, Ea quę suat ad aliquid, remotiora videntur esse à substantia, quam alia genera, eo quod sunt debilioris esse. Vnde & substantiæ inhærent median- tibus aliis generibus, scilicet absolutis: si inhærent sub- stantiæ median- tibus aliis generibus absolutis. signum est quod non fundantur nisi in generibus absolutis. Hęc de præsentī quæsito dicta sunt.

*Expliciunt q. super 5. metaphy. Fr. Chryf. Iauellā
Canap. ord. præd. philosophiæ & sacre
Theologiæ professoris.*

Incipiunt quæstiones eiusdem super 6. librum metaphy.

In hoc 6. lib. pertractada sunt dubia infra scripta.

- 1 Si ens in quantum ens habet principia & causas.
- 2 Si solus metaphysicus considerat quod quid est sub- iectorum scientiarum particularium.
- 3 Si textus secundum translationem arabicā potest sal- uari quo sic habetur, & ipsa scilicet physica specu- latur de ente, quod est impossibile moueri.
- 4 Si aliquis actus intellectus potest dici praxis.
- 5 Si scientia practica, est practica ex obiecto vel ex fine.
- 6 Si omnis scientia est practica vel speculatiua.
- 7 Si tantum tres sunt scientia speculatiua.
- 8 Si omnes speculatiua, sūt nobiliores omnib. practiciis.
- 9 Si de ente per accidens potest esse scientia.
- 10 Si de mundo inferiori datur aliquis effectus contin- gens,
- 11 Si à causa proxima, effectus contingens habet contin- gentiam.
- 12 Si effectus contingens, dum est, sit contingens.
- 13 Si ens verum excluditur à metaphysico.

QV. AEST

QVÆSTIO PRIMA.

Si ens in quantum ens habet prin- cipium & causas

Principia & causę quaruntur entium, palam autem quia in quantum entia. Text. 1.

In hac quæstione quatuor agenda sunt, Primò declarandū est quid intendit philosophus per principia & causas, Secūdo declarandū est in quo sensu ens in quantum ens, habet principia & causas. Tertio ponetur conclusio responsiua. Quarto soluentur quedam argumenta.

Quantum ad primum aduerte quod Arist. per principia & causas intendit omne quod potest esse vere mediū ad demonstrandum aliquam passionem de subiecto, omne au- tem reale habet rationem principij formalis, saltem secun- dum nostrum modum cognoscendi. q. ideo dico, quoniā si est mediū à priori. habet rationem principij formalis ex natura rei, vt quando per quod quid est trianguli, demon- stro ipsum habere tres angulos æquales duobus rectis, si autem est medium à posteriori, vt quando in naturalibus domostro causam per effectum habet rationem principij formalis secundum nostrum modum cognoscendi. necesse est enim omnem conclusionem ex aliquo principio dedu- cere, à quo licet non semper pendeat secundum esse, pen- det tamen secundum cognitionem, cum omnis demonstra- tio procedat à notiori ei cui fit demonstratio: ex quibus se- quitur quod cum demonstro in naturalibus aliquid de causa per suum effectum, effectus vt sic est causa formalis secundum rationem suę causę in demonstrando, & id con- sonat doctrinæ B. Tho. exponentis proposiuium text. in 6. metaphysic. vbi inquit, omnis scientia intellectualis, siue sit solum circa intelligibilia, vt scientia diuina, siue circa imaginabilia, vt mathematica, siue circa sensibilia, vt na- turalis, siue etiam ex vniuersalibus Principiis ad par- ticularia procedat, in quibus est operatio, vt sunt scien- tię practice, semper oportet q. talis scientia sit circa prin- cipia & causas, quę quidē principia, aut sunt certiora quo ad nos, sicut in naturalibus, quę sunt p. p. quiora sensibus, aut simpliciora & priora secundum naturam, vt in mathe- maticis

maticis hæc, ille, ex quibus constant, quod in omni scientia illa ex quibus procedimus ad conclusiones, sunt principia & causæ in illa scientia, constat autem quod in naturalibus ex effectibus procedimus, effectus igitur habent rationem principij & causæ in demonstrando causas suas.

Quantum ad secundum aduerte, quod ens in quantum ens, & sumptum in illa vniuersitate, qua est subiectum metaphy. De qua vniuersitate iam pertractauimus in 1. lib. q. 1. non habet principium effectiuum, nec materiale, nec formale, proprium sumptum, nec finale ad quod, ut ad quid melius ordinetur: aliter quodlibet contentum sub ente ut est subiectum metaphy. haberet huiusmodi principia per illud principium. Quod conuenit alicui tali in quantum tale conuenit omni tali, constat autem consequens esse falsum quonia ut diximus in 1. lib. prima causa continetur sub ente ut est subiectum in metaphyca: & tamen illi non est assignabile principium effectiuum, cum sit primum ens & causa omnis entis, nec principium materiale vel formale, cum sit omnino simplex nec principium finale ad quod ordinetur, cum ad ipsam ordinetur omnia, ut declarabimus in lib. 12. Cum ergo dicit philosophus quod principia & causæ quaruntur entium in quantum entia, per causas principia entis quod est subiectum in metaphy. intendit media, quibus probantur proprietates entis de ente quæ ut sic possunt dici causæ & principia formalia in cognoscendo.

His prænotatis ponitur conclusio responsiua, ens in quantum ens habet principia & causas, probatur, cuiuscunque scientie subiectum habet principia & causas, ut declarauit Aristot. in 1. poster. ex quibus demonstrantur quæ demonstranda sunt de subiecto, & modo conuenienti unicuique scientie, scilicet vel à priori vel à posteriori. Sed ens in quantum ens, ut stabilium est in 4. li. metaphy. est subiectum, in ea ergo habet principia & causas. Præterea philosophus in 1. text. huius sexti probat inductiue, omnem scientiam particularem considerare principia & causas sui subiecti, quod, ergo commune est omni scientie, non est negandum à metaphyca. Habet igitur ens in quantum ens causas & principia, modo quo declarauimus.

Et hac conclusione sequitur corollaria, primam causam ut cadit sub consideratione metaphy. habere causas & principia formalia apud intellectum nostrum, quæ sunt vel conceptus vel effectus primæ causæ, ex quibus aliqua de ea demonstrantur ut mag

ut magis manifestabitur in libro 12.

Quantum ad vltimum præpositum, aduerte quod duobus videntur obstare prædictæ determinationi factæ.

Primo, quia videtur repugnare perfectioni vniuersali primæ causæ, quod habeat principia, Repugnat enim primo principio habere principium, ut patet.

Respondetur, licet primo principio totius entis repugnet habere principium in genere entis, quoniam ut sic esset aliquid prius eo, tamen comparando ipsum ad intellectum nostrum in ratione cognoscendi, non inconuenit assignare sibi principium & est illud à quo incipit nostra cognitio de primæ causæ, quod quidem secundum rem est posterius, utpote effectus illius, secundum cognitionem autem nostram est prius, quoniam prius cadit nostro intellectu, quam cognitio primæ causæ.

Sed contra. Si primæ causæ competit principium secundum rationem, licet non secundum rem: ergo non erit omnibus modis primum, plus est enim esse primum secundum rem & secundum rationem, quam tantum secundum rem, ergo &c.

Respondetur, nego consequentiam, ad probationem dico, quod esse primum secundum rem & secundum rationem ex parte rei intelligibilis, plus est quam secundum esse primum solum secundum rem. sed esse primum secundum rem & secundum rationem ex parte rei intelligibilis, non autem ex parte nostri intellectus, qui plerumque accipit cognitionem à posteriori, non minuit omnimodam primatem conuenientem primæ causæ, quoniam prioritas rationis sumpta ex parte intellectus nostri, prouenit ex debilitate ipsius intellectus. Hæc de præfati quæsito dicta sint.

Questio 2. Si solus metaphysicus considerat quod quid est subiectorum scientiarum specialium.

Nec de ipso quod quid est, vllam faciunt mentionem. Tex. 1.

PRO resolutione huius quæsti quinque agenda sunt. Primo declarabitur titulus. Secundo ponetur distinctio de prædicatis, quæ ingrediuntur ipsum quod quid est. Tertio ponentur conclusiones responsiue. Quarto extrahetur quoddam corollarium. Quinto soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte primo quid significet ly quod quid est, secundum ly scientiarum specialium.

Quod quid est, ut declarauimus in nostra epit. in 7. metaphy.

Metaph. lauel.

q

cap. 3. apud logicum est idem quod rei diffinitio, apud metaphysicum est significatum diffinitionis. Huiusmodi autem significatum est rei essentia, siue quidditas sumpta in concreto, puta quodquid est hominis, est esse animal rationale, nã esse animal rationale, est id quod est homo. Dico autem in cõcreto, quoniam si sumatur quidditas hominis in abstracto, puta humanitas non prædicatur in recto de homine, sed habet ratione principij formalis. Quodquid est autem prædicatur in recto de eo cuius est, quoniam est id quod respondemus ad interrogationem factã per quid. Et propterea quidditas sumpta in abstracto non est ipsum quodquid est. In titulo igitur quæsitum, sumitur quodquid est, tam pro diffinitione, quam pro significato diffinitionis, utroque enim modo pertractatur à metaphy. Nam ut dicimus in epit. in 7 metaph. consideratur in libr. septimo. modo logico. & in libro nono. modo reali. Scientiæ speciales non dicuntur quasi distinctæ specie, sed quia specialiter considerant de ente, & nõ vniuersaliter. Considerare autem specialiter de ente, est considerare tantum de vna parte entis subiectiua, puta de ente mobili, de quantitate continua, de quantitate discreta &c. iuxta quã cõsideratione distinguuntur physica, geometria, arithmetica. Considerare autem de ente vniuersaliter, est cõsiderare de ente inquantum ens ex consequenti de omni ente inquantum ens, & de primis passionibus entis, quæ de omni ente verificantur saltim distinctim, iuxta quã consideratione distinguuntur metaphysica & logica ab omnibus aliis. In titulo igitur sumitur ly. specialium, pro scientiis considerationibus partem entis, quæ solent appellari ab Aristo. ut patet, in 4. metaph. tex. 1. scientiæ in parte, id est particulares.

Quantum ad secundum aduerte, quod sumendo quodquid est pro diffinitione, cū diffinitio constet ex multis prædicatis ut declaratur in 7. metaphy. huiusmodi prædicata sunt duplicia, quæ dã cõmunissima, ad quæ vnũquodque tãde reuoluitur, sicut omnia complexa, ad primum principium cõplexum cõmunissima autem sunt ipsa transcendentia, actus & potetia necessariũ, & contingens finitum & infinitum, substantia & accedens, materiale & immateriale &c. Quæ dã autem sunt propria & particularia, quæ cõplent ipsam diffinitionem, faciuntque eam conuertibilem cum diffinito, sicut est proprium genus cum propria differentia.

Quantum ad tertium ponuntur tres conclusiones responsuæ
Prima

Prima, Scientiæ speciales nõ cõsiderant quodquid est suorum subiectorum, quo ad prædicata cõmunissima, quæ sumuntur in quodquid est, ut prima genera. probatur eiusdem, scientiæ est considerare quodquid est quo ad prædicata cõmunissima, & cõsiderare ipsa prædicata cõmunissima ut patet sed nullius scientiæ specialis est cõsiderare prædicata cõmunissima, quoniã cū cõsequetur ipsum ens sicut transcendentia, & actus & potentia &c. est illius scientiæ cõsiderare hæc cõmunissima, quæ cõsiderat ens inquantum ens. Hæc autem est sola metaph. ut dictum est in lib. 4. tex. 1. ergo &c.

Secunda, scientiæ speciales, considerant quodquid est suorum subiectorum quo ad prædicata propria & particularia, quæ sunt proprium genus & propria differentia, vel aliquid loco eius probatur. Hoc non pertinet ad scientiam metaph. ergo ad scientias speciales, consequentia nota, antecedens probatur metaph. cõsideraret propria genera, & proprias differentias quibus constituuntur & distinguuntur rerum quidditates ergo consideraret quidditates rerum in particulari, cuius oppositum manifestum est in 1. lib. nam cum metaphysica consideret prima prædicata, si consideraret etiã propria, tunc alia scientiæ essent superflua.

Tertia, licet scientiæ speciales considerent prædicata propria ingredientia ipsum quodquid est suorum subiectorum, tamen dictum philosophi dicentis, de ipso quodquid est, nullam mentionem faciunt ad huc verificatur, nam ad prædicatorum priorum cognitionem procedere non possumus, nisi ex cognitione primorum, & maxime vniuersalium, in quibus virtualiter totum quodquid est continetur, sicut continetur tota scientia virtualiter in primis principijs complexis, cum igitur solus metaphysicus consideret communissima prædicata, in quibus totum quodquid est continetur virtualiter. verum est dictum philosophi nõ absolute, sed in sensu dicto.

Quantum ad quartum aduerte, quod per B. Tho. in expositione huius primi tex. clare habere possumus, quod medium in demonstratione non est quid nominis, ut quidam Thominus considerantes & in hoc ad viam Egidij declinantes potuerunt, sed illud est quid rei, nam ex B. Tho. exponente habemus, quod illud quid, quod à metaph. consideratur, est medium in demonstratione, sed quid rei, & nõ solum quid nominis cõsideratur à metaphysico, cū sit cõsideras rerum quidditates, ergo &c. Et illud idem quid præsupponi

sur in qualibet sciētia speciali de suo subiecto, sicut & § 1.
Quantum ad quintum aduerte duo argumenta appāre
tia contra determinationem huius quæstii.

Primò, quælibet scientia habet considerare principia &
causas sui subiecti, vt per eas demonstrat passiones pro-
prias de subiecto, sed principia & causæ per quas passio-
nes demonstrantur, sunt ipsum quod quidest, ergo quali-
bet scientia considerat quod quidest sui subiecti, & non
solum metaph. maior est philosophi in hoc 6. lib. in tex. 1. mi-
nor est nota ex 1. poster.

Respondetur, aliud est considerare quod quid est, & ali-
ud est quære ipsum, nam considerare proprie, est venari
aliqua ex illis modis quibus venari potest, siue compositio
ne siue diuisione, quære autem est conari vt habeatur si-
ue inuestigatum in eadem scientia, siue in alia. Ad arg. di-
co, quòd licet quælibet scientia indigeat quod quidest sui
subiecti, vt per illud demonstrat passiones de subiecto, nõ
tamen est necesse quòd venatur ipsum, sed quod habeat ve-
natum in alia scientia puta in metaph. vnde dicit philoso-
phus, in 1. text. huius 6. libr. quod scientiæ speciales, aut accipiunt
quod quidest manifestatum sensu, aut supponunt ipsum, sci-
licet venatum in alia scientia.

Nego ergo quamlibet scientiam considerare, id est inue-
stigare quod quidest sui subiecti, nec hoc dicit philoso-
phus, sed sufficit quod eo vtatur.

Secundò, physicus inuestigat quid est anima, & natura, &
motus, & mathematicus, quid sit linea, quid superficies, &
figura &c. ergo non solum metaph. considerat quod quidest.

Respondetur dupliciter, primò, quādo dicit philosophus
quòd scientiæ speciales nullā faciunt mentionē de quod-
quidest, intelligendū est de suo primò & adæquato subie-
cto. de illo enim ex 1. poster. supponitur quid & quia, de ali-
iis autē contentis sub adæquato subiecto, non inconuenit
inuestigare quid. Constat autem quòd natura & motus &
anima non sunt adæquatam subiectum in physica.

Dicitur secūdo, quòd nõ inconuenit in scientia speciali inue-
stigare quod quidest subiecti adæquati, quo ad prædicata
propria, quātū autē ad prædicata cōmunissima, accipit à
metaphysico. Vnde diffinitio de anima inuestigatur habitu
metaphysico in quātū est actus primus, & habitu physico,
in quātū est corporis physici &c. Idē de natura in quātū est
principiū, & de motu in quātū est actus &c. Aliam etiā
repon-

responsionem dedi in quæstionibus nostris super libros de
anima, in q. qua quæritur, si anima est subiectum, in lib. de
anima vide eam. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

*Questio 3. Si tex. secundum translationem arabicam potest sal-
uari, in quo sic habetur, & ipsa, scilicet physica speculatur
de ente, quod impossibile est moueri. tex. 1. Textus autem no-
ster sic habet, physica theoretica quadam est, sed theoretica citra
ca tale ens quoad se possibile moueri.*

Circa repugnantiam horum textuum aduerte quod si
ly tale ens, sumatur pro subiecto adæquato physice,
non potest saluari, tex. arabicus. illud enim est ens mobile,
vt etiam dixit Commen. in metā. cōmēn. 1. Sed de ente
mobili falsum est dicere, quod est impossibile moueri, si au-
tem ly tale ens, non sumatur vt est subiectum, sed pro ali-
quo ente de quo tractat physicus, puta primò motore de
forma, de anima, quæ licet sint principia motus, non ta-
men sunt per se & essentialiter mobilia, sic potest saluari
tex. arabicus, & in hoc sensu Commen. saluat tex. arabicū,
nam commentans inquit. Et intendit per hoc quod dixit,
formam & animam, sunt enim immobiles per se & essen-
tialiter. Tu tamen aduerte, quod ipse Commen. super hūc
text. dubitauit, an deb' eret sic legi, quod non est impossi-
bile moueri: vel sic, quod est impossibile moueri, nam si le-
gatur 1. modo comprehenduntur omnia quæ considerat
scientia naturalis. Si autem legetur 2. modo exponitur de
forma & anima, quæ licet sint vt diximus principia entis
mobilis, tamen secundum se immobiles & essentialiter,
verba autem Comment. sunt ista, Et si fuerit lectus i-
ste locus sic, & de substantia quæ impossibile est moue-
ri, addito illo aduerbio non tunc poterimus intelligere
ex eo omnia de quibus considerat scientia naturalis sed
in libris à quibus correximus istum librum quē glosamus,
inuenimus siue non, hæc ille. Pro præsentī quæstio difficul-
tas alia non occurrit.

*Questio 4. Si aliquis actus intellectus potest
dici praxis.*

Quare tres erunt philosophiæ theoreticæ, mathematicæ
physica, theologia. Tex. 2.

Antequam assignemus numerū scientiarum speculati-
uarū vt distinguuntur à practicis, quædā præcedētia

consideranda sunt, & primò, si aliquis actus intellectus potest dici praxis. Pro cuius evidentia tria agenda sunt. primò declarandū est quid sit praxis proprie dicta, & speculatio, secundò respondebitur quæsitò, secundum viā nostrā, tertio defenfabitur via nostrā contra impugnantes.

Quantum ad primum aduerte, quod praxis proprie est operatio regulabilis & dirigibilis per habitum practicum. Talis autem operatio in via B. Tho. est actus alterius potentie ab intellectu, naturaliter posterior intellectu, natus conformiter elici intellectui recto, vt sit actus rectus, primò dicitur quod est actus alterius potentie ab intellectu, quoniam ex 3. de anima, intellectus extensione fit practicus sed stando præcise in actibus intellectus, non extenditur in intellectus, quoniam extendere est extra se tendere, necesse est igitur ad hoc quod intellectus sit practicus, respiciat actum alterius potentie regulabilem per ipsum intellectum, & ille actus proprie est praxis. ex quo sequitur, quod cum voluntas moueatur ab intellectu finaliter & directe, praxis proprie erit actus voluntatis elicited aut imperatus, secundò dicitur naturaliter posterior intellectu. Hæc conditio sequitur ex prima, nam si praxis est actus voluntatis regulabilis ab intellectu, comparatur ad intellectum sicut regulatum ad regulam suam. Regulatum autem supponit regulam, ergo est naturaliter posterius ea. tertio dicitur natus conformiter elici &c. Hæc conditio sequitur ad secundam, quoniam regulatum est aptum conformari regulæ suæ, vt sic rectum.

Speculatio autem, vt distinguitur contra praxim proprie dictam, est actus solius intellectus, non ordinatus ad aliquam operationem alterius potentie ab intellectu regulandum, sed est gratia ipsius scire, dicitur actus solius intellectus, quia ipse solus est potentia speculatiua: ergo solius est speculatio, sicut solius visus est videre, quia solus est potentia visua. Dicitur non ordinatus ad aliquam operationem alterius potentie regulandam, nam dato quod ordinaretur ad regulandum aliam operationem intellectus, propter hoc non perdit quin non sit speculatio, licet remissè. Vnde licet syllogizare sit ordinatum ad regulandum intellectum in acquirendis scientiis: tamen non est extra genus speculationis omnino.

Quantū ad secundū aduerte quod in via Thomistica ita-
lis fit distinctio. Actus intellectus dupliciter consideratur. Pri-
mò

mò quo ad specificationem, quā trahit ab obiecto. Secundò quo ad exercitiū, & vt sic subiicitur imperio voluntatis. mo-
uet enim voluntas intellectū ad intellectionem. Et ipsa in
tellectio licet sit elicited ab intellectu, tamen vt impera-
tus à voluntate, potest dici actus voluntatis quo ad impe-
rium. Ex hac distinctione eliciuntur duæ conclusiones. Pri-
ma, nullus actus intellectus quo ad specificationem est praxis.
quā vt sic est intrinsicè intellectui omnis autem praxis
vt sic est alterius potentia ab intellectu, ergo &c. Secunda
non inconuenit actum intellectus quoad exercitiū esse
praxim secundum quid quoniam vt sic est imperatus
à voluntate, & vt imperatus potest dici actus voluntatis,
ergo vt sic, est alterius potentie ab intellectu, & cum om-
nis actus voluntatis siue elicited siue imperatus sit regu-
labilis per ipsum intellectum sequitur quod non inconue-
nit, actum intellectus quo ad exercitiū esse praxim se-
cundū quid. Dico secundum quid, quoniam ad praxim sim-
pliciter requiritur quod sit actus elicited à voluntate, ac-
tus conformari rationi recte pro quanto est regulabilis
ab intellectu ex quo sequitur quod nullus actus impe-
ratus à voluntate, siue sit actus intellectus, siue alterius
cognoscitiue potentie tam exterioris quam interioris po-
test dici prima praxis. Ad quæsitum igitur absolute respon-
dendo dicendum est in via nostrā, quod nullus actus intel-
lectus, etiam si sit regulabilis per alium actum ipsius in-
tellectus, potest dici praxis essentialiter, sed tantum secun-
dum quid. id est, quo ad exercitiū, & prout subest pote-
ntati voluntatis, quoniam non sit intellectus practicus essen-
tialiter nisi in quantum est regulatiuus alius actus ad
quem extra se extenditur, non autem se extendit extra se
respectu ipsiusmet intellectus, quare &c.

Quantū ad tertium aduerte quod Ioan. Baco. in 1. sent. q. 4. p. p-
logi. art. 2. tener omnino oppositū huius determinationis.
Dicit enim duo. primò quod praxis quidditatiue & essentialiter
est operatio intellectus qua dicitur aliquid agendum vel
fugiedū secundò quod nullus actus voluntatis siue elicited si-
ne imperatus pertinet essentialiter ad praxim sed antecede-
derit aut consequenter. Et primū quod sic declarat, sicut ha-
bitus practicus distinguitur contra speculatiuum per hoc quod
generaliter est circa scibile operabile speculatiuus autem
circa scibile præcise, ita proportionaliter operatio practi-
ca, quæ vocatur praxis, accipitur pro omni operatione intel-
lectus

lectus, qua considerat scibilia vt opabilia, & q in intellectu sunt multi huiusmodi actus, vt considerare quomodo debemus consulere precipere, vitare tale periculum quomodo edificare quomodo scribere &c. ideo sunt proprie & essentialiter praxes. Et hanc suam opinionem sic probat Arist. in 6. ethi. enumerans habitus intellectuales, vnicuique ue attribuit propriam operationem intellectualem, aliter habitus huiusmodi nihil nobis conferret: ergo sicut habitui speculatio conuenit speculatio, sic habitui practico conuenit operatio intellectualis practica, puta prudentiae conuenit bene consiliari, & bene percipere, & arti dirigere circa factibilia, sed operatio practica est ipsa praxis, ergo praxis essentialiter est operatio intellectus. Et confirmatur qm in 3. de anima dicit Arist. practicus intellectus differt a speculatio fine, qm practicus ratiocinatur quid fugibile, & quid prosequibile. Speculatio autem nihil dicit de fugibili & prosequibili, sed ratiocinari de fugibili & prosequibili est intellectualis operatio practica, ergo est praxis, qm pro eodem sumitur operatio, practica, & praxis.

Secundum autem sic declarat, quando voluntas imperat in intellectu vt consideret & dicit de aliquo, an sit agendum, & quomodo, & quando, vel sit fugiendum, & quomodo, & quando, & quo fine &c. illa operatio intellectus quae est praxis essentialiter, dicitur esse antecedenter voluntatis, quoniam nisi voluntas imperaret, non poneretur in esse, & hoc est pertinere praxim ad voluntatem antecedenter, & dispositiue & generatiue. non autem essentialiter. Quando autem voluntas acceptat & eligit, id quod est dictatum & conclusum per intellectum de agendo vel fugiendo, dicitur illa operatio intellectualis practica pertinere consequenter ad voluntatem, prout iam dictatum accepit. sed ex his non potest concludi, quod praxis essentialiter ad voluntatem pertineat. nam sicut multa ad actum intelligendi concurrunt, puta sensus exterior, & interior phantasma & species, quae tamen non sunt essentialiter ipsa intellectio, sic accidit in proposito, & q ad praxim proprie dictam, non pertineat essentialiter aliqua operatio voluntatis, neque elicitae neque imperatae, sic probat, quod est praeter actum voluntatis. habet. quidditatem suam excluso omni actu voluntatis. Sed sic est de praxi, ergo &c. maior patet, minor autem sic ostenditur. nam Comment. in 2. metaphy. commen. 3. loquens de habitu practico vt distinguitur a speculatio, dicit

enim

enim operatiua quamuis vtatur ratiocinatione. & speculetur de causis, tamen non est digna vocari speculatiua, quae non perferat de causis rerum, nisi vt scientes eas agant, & non vt sciatur. sicut est in scientiis speculatiuis. Ecce hic loquitur de operatione practica, quae est praxis, & vocat eam ratiocinationem, & tamen nullam facit mentionem de voluntate ergo datur praxis quiddam tatiue, excluso actu voluntatis.

Sed haec imaginatio Ioan. Baco. fundatur in falso, quoniam credit operationem practicam & praxim proprie dictam esse idem conuertibiliter, quod non est verum, nam operatio practica duplex est, primo ea quae est ab habitu practico, & comparatur ad ipsum sicut actus secundus ad primum, vt considerat ad scientiam, & dicitur intellectio vel consideratio practica, & denominatur ab habitu practico, sicut calefacere a calore. secundò, ea quae regulatur ab habitu practico, mediante consideratione vel ratiocinatione practica verbi gratia, Actus voluntatis in principe quibus mouet quemlibet subditum ad operandum iuxta propriam virtutem, regulantur. notitia & scientia politica, existente in intellectu principis, mediante intellectioe qua intellectus considerat, quomodo & quales debent esse actus moriui subditorum in voluntate principis. Primò modo non dicitur operatio practica, quia sit praxis, sed quae est scientia practica, & denominatur ab ea, sicut effectus a causa. Secundò modo concedo quod sunt idem nam secundo modo dicitur operatio practica, quae est regulata per scientiam practicam, mediante consideratione practica, & haec est vera praxis, & est actus voluntatis vt diximus supra. Ex his patet quod rationes Ioan. Baco. non concludunt nisi de operatione practica sumpta primo modo, quam nego esse praxim, vt declaravi. Vnde ad primam rationem concessa maiori, nego minorem. qua dicit, sed operatio practica est ipsa praxis. Et ad confirmationem, concessio, quod ratiocinatio de prosequibili & fugibili sit intellectualis operatio practica non tamen conceditur quod sit praxis, quia non est practica nisi primo modo. Ad secundam nego minorem. Ad probationem ex dicto Commenta. dico quod non aliud concludit, nisi quod ratiocinatio quae fit per scientiam practicam, est operatio practica primo modo, quam nego esse praxim proprie dictam. De suis declarationibus tam pro primo quam pro secundo dicto. non curamus. dicimus enim primam esse veram, sed ex ea non potest concludi ve

q 5

ra praxis ex distinctione quam dedimus, Secundam autē recusamus, nam admissio quod intellectio practica antecedenter pertineat ad voluntatem vt imperatur, & cōsequenter vt acceptatur, ex hoc tamen non habetur, quod vt est operatio intellectus practici, sit essentialiter praxis, imò est praxis solum quo ad exercitium, vera autem praxis est aliquis actus voluntatis elicitus regulatus vel regulabilis per habitum practicum. mediante consideratione practica. Hęc de presenti quæsitio dicta sint.

Quæstio 5. Si scientia ex practica ex obiecto vel ex fine.

Postquā inquisuimus, si aliquis actus intellectus potest esse vera praxis, inquirendum est, vnde habet scientia quod sit practica, an ex obiecto, an ex fine. Primò resolutione quæstiti tria agenda sunt. Primò præponetur quædam distinctio. Secundò ponentur duæ conclusiones respectuæ. Tertio defensabitur determinatio nostra.

Quantum ad primum, aduerte quod scientia potest esse practica dupliciter, primò in habitu. siue virtualiter, secundò in actu simpliciter & complectiue, tamen practica in habitu quæ licet non actu ordinetur ad opus nec ex proposito, tamen ordinabilis est, sicut ille qui addiscit scientiam medendi non tamen intendens mederi, dicitur practica actu. & complectiue, quæ ex modo considerandi, & ex proposito ordinatur ad opus. sicut ille qui addiscit scientiam politicam intendens gubernare ciuitatem.

Quantum ad secundum sit prima conclusio, scientia habet ex obiecto solo, quod sit practica habitu. probatur omnis scientia ex 6. metaphysicæ text. 1. est aut practica aut speculatiua. Speculatiua secundum philosophum ibidem exemplificans de physica est circa rem, cuius principium motus est sibi intrinsicum. Naturalia enim circa quæ est physica, habent in se principium motus. Actiua autē & factiua quarum utraque dicit practica. id est operatiua, est circa rem cuius principium est in ipso operante, siue tale principium sit intellectus, siue ars, siue aliqua alia potentia, ergo secundum philosophum in dicto textu practica distinguitur à speculatiua ex obiecto. sed ab eodem res habet esse & distinctionem, ergo sicut distinguitur à speculatiua ex obiecto. sic habet quod sit practica habitu ex obiecto. Præterea, scientia practica distinguitur à speculatiua quia per practicum

practicam potest attingi, vel acquiri, vel produci obiectum circa quod est, per speculatiuam autem solum cognosci, ergo sicut speculatiua habet ex obiecto. quod sit speculatiua sit practica habet ex obiecto quod sit habitu practica.

Secunda conclusio. Scientia non est practica actu simpliciter & complectiue ex solo obiecto, sed ex modo considerandi & ex proposito operandi. Pro cuius euidencia aduerte quod obiectum scientiæ practici tripliciter potest considerari. Primò quoad prædicata diffinitiuæ & suas proprietates, vt quando considero quid est virtus moralis, & in qua parte animæ est subiectiue, & quomodo diuiditur in species, Secundò quomodo acquisibile aut producibile sit, vt quando considero quibus actibus acquiritur iustitia, & quomodo expellit suum oppositum, & quomodo proficit habentem & opus suum, ergo quando proponimus in animo & deliberamus applicare huiusmodi noticiam ad operationem, vt ad finem, ad quæ ordinat noticia practica. His propositis dico quod non ex prima consideratione, sed ex secunda & tertia, simul iunctis est actu & complectiue practica, & quidem quod non ex prima, patet, quoniam ex eo quod est commune scientiæ practici & speculatiui. non sortitur practica, quod sit practica actu & complectiue, sed potius quod si speculatiua ex modo considerandi speculatiua, licet non ex obiecto. Sed considerare obiectum quo ad prædicata diffinitiuæ & suas proprietates, est commune speculatiui & practici. ergo &c. Quod autem ex secunda & tertia simul probatur, nam Arist. vbicunque ponit differentiam inter habitum practicum & speculatiuum, assignat differentiam non solum per obiectum, sed vltimate per finem. quæ est operatio. Vnde in 2. metaphysicæ text. 3. inquit Nam theoreticæ finis est veritas, & practici opus, vbi inquit Comēt. practica non perscrutatur de causis & diffinitionibus rerum nisi vt scientes eas agant, & in 2. & hic, volens probare moralem philosophiam esse practicum. inquit, Morale negotium non est contemplationis gratia, non enim perscrutamur quod sit virtus, vt sciamus, sed vt boni efficiamur vbi & Comment. inquit. Non est intentio nostra in hoc libro perscrutari quod sit virtus vt sciamus, sed vt operemur eam & simul boni. Et in tertia de anima textus 49. non assignat differentiam inter intellectum practicum & speculatiuum ex obiecto. sed ex fine. inquit enim, intellectus qui practicus est differt à speculatiuo secundum finem, vbi dicit Comēt.

Commenta. finis speculatiui est scire tantū. operatiui est operari. Ex quibus omnibus patet q̄ completa differētia inter, practicum, habitum & speculatiuum, non stat in obiecto solo, sed in modo cōsideradi vt operemur. & in p̄posito operadi, Dico in proposito operandi quōniam non est necesse vt quis actu operetur aliter quoties sciēs cessaret ab opere nō persisteret scientia sua simpliciter practica, & quoties iterū operetur, toties fieret simpliciter practica quod est vanā opinari. Tenēdum est ergo, quod duo complent habitum practicum scilicet obiectum operabile & intentio operandi, ita quod nullum horum per se sufficit Hęc est determinatio nostra.

Quantum ad tertium aduerte, quod duo inter ceteros conantur impugnare determinationē nostram primus est Ioan. Baco. qui in q. 4. prologi, in 1. sen. ar. 1. duo dicit, & in primo discordat à nobis, in secūdo autem videtur concordare. Primò dicit quod ista quæstio, verum habitus practicus distinguatur à speculatiuo ex obiecto vel ex fine, nulla est, licet multi ponderēt eam quōniam in practiciis eadem est ratio finis, & ratio obiecti, nam formalis ratio finis, est ratio boni, & hęc eadem est ratio obiecti in practiciis, dicit enim philosophus in 2. ethi. capitul. 2. quod scientia moralis non est vt sciamus. sed vt boni efficiamur, & apud Comment. obiectum scientiæ moralis est melior actio totius hominis.

Secundò dicit q̄ ad scientiam simpliciter practicam ista quatuor requiruntur per ordinem, primò q̄ habitus practicus sit notitia & ratiocinatio de causis rei operabilis. ita tamen q̄ huiusmodi ratiocinatio sit precise propter ipsum agere, & non propter scire. Vnde Commenta. in 2. metaphy. commen. 3. dicit, q̄ scientia operatiua non ratiocinatur de causis & diffinitionibus rerū, nisi vt eas agant. Secundò q̄ sit actualis dictatio intellectus de re agenda siue fugienda Tertio q̄ voluntas eligat q̄ ab intellectu dictatū est. Quarto quod voluntas imperet prosequi vel fugere dictatum. Ex his autem quatuor dicit, primum & secundum pertinere ad quidditatiuam rationem habitus practici, reliqua autem consequuntur siue complent.

Sed relictis his quæ dicit requiri ad scientiam simpliciter practicam, quōniam non aduertantur aperte determinationi nostræ, respondendū est ad primū dictū suū. Aduerte igitur q̄ obiectum scientiæ dupliciter accipi potest. primò pro eo

circa

circa quod versatur scientia, vt in phys. obiectū est ens mobile, in metaphysica. ens vt ens, in medicina corpus sanabile, secundo pro eo q̄ est principaliter intentū à sciente, & ad quod dirigit totū studium suū, vt physicus intendit scire causas & proprietates entis naturalis. Metaphysicus autē, entis vt ens est, & quādo sciens ad hoc peruenerit, quiescit desiderii suum. Quando igitur dicit Baco. q̄ eadē est ratio finis & obiecti nego, si sumatur obiectū primo modo, concedo autē, si sumatur secundo modo, & probationes suæ ex dicto philosophi & Cōment. procedūt de obiecto secundo modo, & nō primo modo. Vnde quæstio nostra non est vana, sed ponderada. Quærimus enim si scientia practica est practica, ex obiecto primo modo vel ex fine, id ex eo q̄ ultimo intendit sciens practicus q̄ est operatio, qua attingit obiectum dictum primo modo. quod quidem ultimo intentum, est obiectum secundo modo.

Secundus est Ant. And. qui in 6. metaph q. 1. tenet quod practica est practica ex obiecto, & non ex fine. Et aduerte antequam adducam sua argumenta, quod non proprie vadit contra sensum nostrum. Credit enim nos tenere scientiā practicam nullo modo esse practicam ex obiecto. sed tantū ex fine. quod tamen non dicimus, vt patet in predictis, imò q̄ radicaliter & primo est practica ex obiecto, cōpletine autem ex fine, ita q̄ esse practiciū ex fine, supponit esse practiciū ex obiecto, sicut posterius supponit suum primū. Ex his videbis, q̄ argumenta sua nihil concludunt contra nos arguit igitur dupliciter. primo, si scientia dicitur practica propter extensionem ad finē, quæro aut propter extensionē actualem, aut aptitudinalē, non primo modo, quōniam eadem scientia, etiam vna die esset modo practica, puta quādo sciens actu operatur, & modo speculatiua, puta quādo cessat operari, hoc autem videtur absurdum ergo erit practica secundo modo, tunc sic, nunquam aptitudo conuenit vni naturæ, nisi propter aliquod absolutum intrinsicum tali naturæ, quia enim natura est talis, conuenit ei talis aptitudo: ergo præsupponitur in scientia aliqua conditio intrinseca, propter quam conuenit ei talis aptitudo. Hęc autem conditio scientiæ, est ab aliqua eius causa prior. Causæ autem priores eius sunt, intellectus & obiectum ergo esse practiciū conuenit scientiæ ex intellectu & ex obiecto: non ergo ex fine.

Respondetur, dico quod est practica cōpletine, ppter extensionem

tionem ad finē, qui est in proposito & intētionē sciētis practici, dato q̄ actu nō operetur, & ad bonū sensū potest finis intētus dici finis aptitudinalis, & cū arguitur, nūquā aptitudo &c. cōcedo, & cū infertur, ergo prēsūponitur in sciētia &c. concedo totū vsque ibi ergo non ex fine Hoc vltimū nego, quoniam stat, q̄ ista aptitudo siue intētionē finis fundetur in obiecto, nisi enim obiectū esset operabile, nō posset intēdi operatio, qua assequimur ipsū obiectū, & tamen q̄ sciētia practica quæ radicaliter est practica ex obiecto vt ex causa priori, fiat simpliciter practica ex fine intēto, nō ergo ex solo obiecto, sed ex obiecto, & ex fine habet sciētia quod sit simpliciter practica.

Secundō, si finis facit sciētiā esse practicā, quæro aut si finis iā habitus, aut cognitus, aut intentus, nō primo modo, quia vt sic est effectus sciētiæ, & posterior ea, effectus autē non distinguitur nec specificat suā causā, si secundo modo habetur propositū, quia finis vt cognitus habet rationē obiecti non tertio modo, quoniam iā per argumentum præcedens improbatum est, dictum est enim quod antequam finis intendatur, iam sciētia talis est.

Respondetur, dico quod est finis tertio modo acceptus ad improbationem dico, quod licet antequam finis intendatur, sit radicaliter practica ex obiecto, non tamen est simpliciter practica, nisi post intētionem finis. Et hoc idem videtur sentire ipse in eadem quæstione, nam respondens ad primam rationem sic dicit. Arist. ponit tres gradus intellectus, quorum primus est considerare tantum speculabilia, secundus est considerare agibilia vniuersalia, non dictando prosequi vel fugere, tertius est, iam prosequi vel fugere, vel dictare prosecutionem vel fugam in particulari. intellectus ergo excedēs in secundo gradu, in quo imperfecte est practicus, extendit se ad tertium, & sic perfecte practicus. Dicendo se velle prosequi vel fugere ita quod illa extēsiō est intellectus imperfecte practici, ad considerationē perfecte practica, puta ab apprehensione agibilium ad dictamen completum, de eis præcipiendo prosecutionem vel fugam hæc ille. Ex quibus constat quod & ipse sentit, ex sola cognitione obiecti agibilis habitum esse practicum imperfecte, ex dictamine autem & volutione prosecutionis vel fugæ, circa tale obiectum fieri perfecte practicum, & hoc est quod nos dicimus ex fine fieri completiue practicum. Hæc de presenti quæstio dicta sint,

Quæstio

Quæstio 6. si omnis sciētia est practica
vel speculatiua.

IN hac quæstione tria agēda sunt primō si practiciū & speculatiuum sunt differentiæ essentialis habitus sciētifici in communi, Secundō respondendum est ad quæsitū: Tertio soluenda sunt quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, q̄ practicum & speculatiuum possunt sumi ex fine & ex obiecto, si sumatur ex fine practicum dicit respectum ad opus speculatiuum autem dicit negationem talis respectus, si sumatur ex obiecto, practicum dicit considerationem intrinsecam ex natura rei ipsi obiecto, ex eo quod est operabile, & super quam fundatur talis respectus, ex eo enim quod obiectum sciētiæ practicae est operabile, sequitur quod est attingibile per operationem agentis practici.

Speculatiuum autem dicit conditionem intrinsecā ipsi obiecto ex natura rei, ex eo quod non est operabile, & super quam fundatur priuatio talis respectus ad opus ita quod sicut habitudo ad opus, consequitur obiectum in quantum operabile, ita priuatio huius habitudinis, consequitur obiectum, in quantum non est operabile sed tantum cognoscibile.

Posita hac distinctione, dico, & practiciū & speculatiuum primo modo non sunt differentiæ essentialis habitus sciētifici in communi, quia relatio vel respectus non est differentia essentialis entis absoluti, diuersorū enim generū diuersæ sunt species & differentiæ, sed habitus sciētificus est ens absolutū, cū sit in prædicamento qualitatis, sed practiciū sumptū ex fine, dicit respectum, vt declarauimus, ergo &c. Similiter speculatiuum sumptum ex fine, dicit priuationē siue negationem talis respectus, nulla autem negatio vel priuatio potest esse differentia essentialis entis absoluti, vt patet ergo &c.

Practicum autem & speculatiuum secundo modo id est vt sumuntur ex obiecto sunt differentiæ essentialis habitus sciētifici in communi, quoniam quæ diuidunt aliquod commune, & sub quo essentialiter constituuntur species illius communis, sunt differentiæ essentialis, non enim per differentiam essentialē possumus intelligere, nisi diuisum essentialiter alicuius communis & constitutum essentialiter aliquorū sub illo communi ex doctrina Porphy. in vniuersalibus, sed practiciū & speculatiuum sumpta secundo modo

modo diuidunt essentialiter habitū scientificum in eōmūnī & constitunt, &c. Omnis enim scientia vel est de obiecto operabili, & sic est practica ex obiecto, vel nō operabili, & sic est speculatiua ex obiecto: ergo &c. Et aduerte q̄ ibi loquimur de habitu sciēifico inueto lumine naturali, vt nō intromittamus nos de sciētia diuinitus reuelata, quā existēs ponitur in via nostra practica & speculatiua.

Quantum ad secūdū aduerte q̄ ex immediate dictis constat omnē scientiam humanā esse practicā vel speculatiuā quia vt diximus vel est de re operabili, vel non operabili ergo saltem ex obiecto omnis est practica vel speculatiua. Præterea distinctio intellectus per practicū, & speculatiuum tur ex sciētia practica & speculatiua. Dicitur enim practicus intellectus, et habet noticiā ordinabilē ad opus speculatiuum autē opposito modo. Cum igitur ex doctrina Arist. in 3. de anima Omnis intellectus sciens sit practicus aut speculatiuus, sic dicendum est etiam de sciētia humana. Et propterea Auic. in principio suæ metaph. ponit sciētiā primo diuidi per practicas & speculatiuas, & assignans earum differentias inquit. Speculatiua sunt illæ in quibus finis est certitudo sciētiæ & opinionis. Practicæ vero sunt illæ in quibus primum quæritur perfici virtus animæ speculatiua, per adaptionem sciētiæ imaginatiuæ & creditiuæ, de rebus quæ sunt nostra opera.

Quantum ad tertium aduerte duo argumenta, quorum primo probatur, nullam scientiam esse practicā 2. autem probatur non inconuenire vnā & eandem esse practicā & speculatiuā.

Primo igitur, sic agitur finis cuiuscūque sciētiæ est sciētia. Desideramus enim scientiam vt sciamus, in omni sciētia demonstratione utimur vt sciamus, est enim scire demonstrationis effectus: ergo omnis scientia est speculatiua. Antecedens patet consequentiā probatur quoniam, speculatiua in via philosophi dicitur, cuius finis est scire, practica autem cuius finis est opus. Si igitur omnis sciētiæ finis est scire, omnis scientia est speculatiua.

Respondetur, nō distinguitur speculatiua à practica, per scire & non scire, sed per scire tantū & per scire ordinatū ad opus, vnde ad arg. nego consequentiā. Ad probationem dico q̄ finis speculatiuæ est scire tantum, finis autem practicæ est scire ordinatum ad opus, & quoniam multæ sunt huiusmodi sciētiæ, vt ædificatiua, politica, œconomica &c. ideo

ideo non omnes sunt speculatiuæ.

Secundò arguitur sic. Possibile est inuenire in habitibus intellectualibus humanis inuentis, vnū habitum continentem in se duos habitus intellectuales omnino distinctos, ita quod nō est præcisē iste, nec præcisē ille, & tamen specie distinctus ab vtroque eos, sicut distinguitur idem medius color ab extremis, ergo eadem ratione, possibile est inuenire habitum vnū qui contineat habitum practicum & habitum speculatiuum, ita quod non est præcisē speculatiuus, nec præcisē practicus, & sic specie distinctus ab vtroque eorum, antecedens quidem patet in 6. & hic, vbi philosophus ponit sapientiam habitum specie distinctum ab aliis habitibus intellectualibus: & tamen in se continet habitum principiorum & scientiam, vnde inquit Arist. Oportet ergo sapientem non solum quæ ex principiis scire sed & circa principia verum dicere. Quare vtrique erit sapientia intellectus & scientia, ergo &c.

Respondetur, vbi cūque Arist. ponit vnū habitum continentem duos habitus specie distinctos, loquitur de habitu eiusdem rationis, puta quia vterque est speculatiuus, vt si dicamus, metaph. sicam continere scientiam de substantia & scientiam de accidentibus, vel quia vterque est practicus, puta si dicamus, sapientiam continere habitum principiorum practicabilium, & scientiam conclusionum practicabilium. Est autem maior ratio, quod inueniatur vnus habitus continens duos habitus eiusdem rationis, quā duos diuersarum & oppositarum rationum. Constat autē practicū & speculatiuum esse diuersarum & oppositarum rationum. Vnde ad arg. concessio antecedente, neganda est consequentiā de sciētiis humanis, vt excipiam diuinam reuelatam, de qua non est præsentis negocij pertractare. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.

Quæstio 7. Si sunt tantum tres scientiæ speculatiuæ.

Quare tres erunt philosophiæ theoreticæ, mathematicæ physica & theologica.

IN hæc quæstione tria agenda sunt. Primò ponetur quædam distinctio. Secundò ponetur conclusio responsiva. Tertio soluentur quædam argumenta.

Quantū ad primū sit hæc prima distinctio. Scientia speculatiua quædam realis, & est illa, quæ uelatur circa ens reā, vt physica, circa ens naturale, & mathematica circa quædam
Metaph. h. Iaucl. r

titate continuam, vel discreta, quaedam rationalis, & est illa que uersatur circa ens rationis, ut logica sumpta in sua uniuersalitate, quæ in uia nostra continetur sub scientia speculatiua, quoniam licet ordinetur ad opus, puta ad syllogizandum & discurrendum in aliis scientiis, ad quas comparatur, sicut regula & modus sciendi, tamen quia non ordinatur ad regulandum opus alterius potentie ab intellectu, ideo non est locanda inter practicas, sicut etiam diximus in 4. q. huius sexti libri.

Secunda distinctio, scientiarum speculatiuarum realium quædam est speculatiua vere & proprie, & est illa, quæ ex natura sui, & ex parte sui obiecti, ordinatur ad scire tantum eo quod circa obiectum suum non possumus nisi speculari, Quædam autem ex speculatiua, non proprie, sed potius ex uia loquentium & est illa, quæ ex natura sui & ex parte obiecti non ordinatur solum ad scire, sed ad operandum circa obiectum suum. Et hoc modo medicina quæ est de regulis uniuersalibus, solet dici speculatiua. Quæ autem applicata est ad curam, solet dici practica licet ex obiecto, quod est corpus sanabile utraque possit esse practica.

Tertia distinctio, scientiarum speculatiuarum proprie & realium, quædam est inuenta uia sensus & lumine naturali, quædam autem ex diuina reuelatione.

Quarta distinctio, pluralitas scientiarum speculatiuarum propriarum & realium, potest assignari secundum distinctionem genericam, & secundum distinctionem specificam. Et quidem si consideretur secundum distinctionem specificam patet quod non sunt tantum tres, nam mathematica sub se continet geometriam & arithmetica, ut duos habitus distinctos specie. Similiter physica sub se continet scientiam de mobili ad ubi, & scientiam de mobili ad formas, & scientiam de animalibus &c, ut habitus partiales distinctos specie. Si autem considerentur secundum distinctionem genericam, sic dictum philosophi erit uerum, ut statim apparebit per conclusionem responsuam.

Quantum ad secundum aduerte, quod intentio philosophi est loqui de scientiis speculatiuis reahbus, ut excludamus logicam, & propriis, ut excludamus theoricam medicinæ, & inuentis uia naturali, ut excludamus diuinam reuelatam, & de pluralitate earum, secundum genus, & non secundum speciem. Vnde ponitur hæc conclusio responsua,

Sunt

Sunt tantum tria genera scientiarum speculatiuarum reahum, propriarum, inuentarum lumine naturali.

Hanc conclusionem aliter probant Thomistæ, aliter Scoti. Thomistæ quidem fundantes se super scientiam B. Tho. in præmio 1. phy. sic probant. cum distinctio scientiæ sumatur est distinctio formali ipsius obiecti, quot sunt obiecta forma generica scientiarum speculatiuarum, tot sunt & ipsæ scientiæ speculatiuæ. Obiecta autem earum sunt tantum tria, quoniam obiectum est ens aliquo modo abstractibile à materia. Materia enim obstat intelligibilitati, unde ista sensibilia non sunt intelligibilia, nisi in potentia propter suam materialitatem, & ad hoc quod fiat intelligibilia in actu, necesse est ut fiant immaterialia per intellectum agentem, ut alias declarabitur, secundum igitur quod ens diuersimode abstrahit à materia, ad diuersas scientias pertinebit. Aduerte igitur quod aliquid ens abstrahit à materia secundum esse & secundum rationem, qualia sunt entia separata, quæ nunquam sunt in materia, & sic est substantia, & actus, & potentia, quæ non sunt uniuersaliter in materia, ut declarabitur in lib. 11. De ente autem sic abstracto est metaphysica. unde philosophus in 6. meta. tex. 2. ponens, differentiam metaph. à phys. & mathematica. inquit prima uero, id est metaph. circa separabilia & immobilia. ubi inquit Cōmen. necesse est ut prima scientia in esse, sit scientia rerum abstractarum. Et est aliud ens, quod licet non sit extra materiam, tamen in sui diffinitione non recipit materiam sensibilem. unde dicitur abstractum non secundum esse, sed secundum rationem, & tale ens est quantitas siue continua, siue discreta non enim linea, aut superficies diffinitur per materiam sensibilem, neque par, neque impar, neque recte, neque curuum, ut dicitur in 2. phys. tex. 19. Et de huiusmodi ente est mathe. unde inquit Arist. in li. 6. meta. & mathematica. quidem circa immobilia, sed inseparabilia secundum esse, quia non habet esse, nisi in materia, ubi inquit Cōmen. Mathematica est de rebus abstractis secundum diffinitionem, sed non secundum esse. Et est aliud ens, quod ut scibile licet possit abstrahere à materia indiuiduali, non tamē à materia communi, quoniam non potest esse nisi in materia, & non potest diffiniri sine materia communi, & huiusmodi sunt entia naturalia, nisi licet homo possit diffiniri sine hac carne & hoc osse non tamen sine carne, & sine osse, & de hoc ente est physica. unde inquit philosoph. in 6. metaph. Physica namque circa inseparabilia à materia, & secundum esse, & secundum rationem. Cui igitur

nō possint esse plures modi abstrahēdi à materia, patet q̄ nō sūt nisi tria obiecta speculabil̄a generica distincta formaliter, ex diuerso modo abstrahēdi à materia, ex cōsequēti nō sunt nisi tria genera scientiarū speculatiuarū realiū &c.

Scotistā autē vt patet per Ant. And. in 6. metaph. q. 3. alia via procedūt in assignādo tria obiecta speculabilia generica, iuxta quā cōcludunt tria genera scientiarū speculatiuarum realiū & propriarū. Aduertē igitur, quōd apud eos datur hęc tria, obiecta, ens, substantia corporea, cui absolute cōsideratē inest primo quātitas continua, deinde discretā, substantia corporea cōsiderata inquātū habens formā, quę est principiū determinatē operationis, & motus, & quietis. Circa ens vt habet passiōes demōstrabiles de ipso est principiū cognitū via sensus, ponitur metaph. circa substantia corporea, vt sibi inest quātitas, ponitur mathema. circa substantia corporea, vt habet formā quę est principium motus &c. ponitur physica. Et præter has nō potest dari alia, quā nō cōtineatur sub istis, vel sub aliqua istarū. Et si dicat. Quare nō potest dari vna scientia speculatiua de substantia incorporea, sicut datur de substantia corporea, & vna de quātitate, sicut datur de substantia corporea, vt sibi inest quātitas. Respondēt quōd licet substantia incorporea habeat passiōes sibi primo inhærentes, non tamen scibiles à nobis via sensus, sed sic sunt notæ nobis de ipsa sola passiōes entis. Vnde verū est quōd illa substantia est subiectū alicuius scientiæ speculatiuæ, possibilis intellectui potenti cognoscere eā sub propria ratione, sed non nobis. Ad illud de quātitate dicunt, quōd nullū genus accidentiū potest esse primū subiectū in aliqua sciētia, quoniā quodlibet genus accidentiū, & quodlibet species cuiuslibet eorū cōtinetur in aliqua specie substantiæ virtualiter mediate vel immediate. Oportet ergo diuidere substantia præcise, vt habeatur primū subiectum alterius scientiæ à metaphysica &c.

Sed hic modus dicēdi nō videtur cōueniens intentioni Arist. nā ipse assignans determinatū numerorū scientiarū speculatiuarū semper fundauit se super ens, vt diuersimode abstrahibile à materia. Vnde in 2. phys. ostēdēs differētiā inter phys. & metaph. à tex. 16. vsque ad tex. 18. processit hac via & in 6. metaph. vt iā declarauimus eadē via processit. Assignatio autē triū subiectorū adducta ab Ant. And. est pot. voluntaria quā fundata in doctrinā Arist. in d. quātū ad illud quod dicit, substantia incorporea nō posse esse subiectū alicuius

alicuius scientiæ speculatiuæ possibilis, nobis videtur sibi contradicere. Determinauit enim in 2. lib. metaph. q. 3. quōd substantiæ abstractas cognosci quidditatiue ab intellectu viatoris non est impossibile. Præterea, Philosophus in lib. 12. deuenit ad multas proprietates primi principij, quæ nō explicātur per passiōes entis, puta quōd est purus actus, quōd est maxime intelligibile, quōd intellectio est substantia sua, quæ maxime in seipso delectatur, quōd est vita sua, quōd est totius naturæ bonum, quōd omnia ordinata sunt ad ipsum, falsum est ergo, quōd de substantia incorporea nō possumus cognoscere via sensus, nisi solas passiōes entis, & quod non potest esse subiectum alicuius scientiæ speculatiuæ possibilis nobis. quōd autē dicit de quātitate, nullam apparentiam habet. Aliud est enim quodcūque genus accidentis cōtineri in substantia quo ad esse, & aliud quo ad intelligibilitatē, licet enim primū sit verū quoniā accidentis esse, est inesse, non tamen secundū, quoniā potest habere propriam speciem intelligibile, per quā primo & per se potest intelligi, vnde in doctrinā Scoti, vt declarabimus in 7. lib. nō cognoscitur à nobis substantia nisi per speciem accidentis licet ergo repugnet accidenti esse primū subiectū inhærentis, non tamen sibi repugnat esse primum subiectum, circa quod versatur aliqua scientia speculatiua.

Quantū ad tertium aduertē, quōd pro maiori parte argumenta quæ solent fieri in hoc quæsito soluuntur per distinctiones, quæ præposuimus in principio quæsitū. Tu tamen aduertē illud argumentū, quo solet sic argui. Diuisio prima cuiuslibet generis, debet esse solū per duas differentias ex consequēti bimēbris. Nā ex 10. metaphys. in vnoquoque genere est vna prima cōtrarietas, quæ est per duas primas differentias, scientia speculatiua est quoddam genus. cōtinetur enim prædicamento qualitatis & in primo genere scilicet in habitu, ergo vel vt genus, vel vt species, nō vt species, aliter physica & mathematica differrent solum numero, ergo prima diuisio scientiæ speculatiuæ non debuit esse trimēbris.

Respondetur, aliqui tenent scientiam speculatiuam esse analogam ad diuinam, & naturalem, & mathematicam, eo quod per prius dicitur de diuina, tãquā de nobiliori, vnde solet ab Arist. dici prima philosophia, sicut animal primū sanum. Diuisio autē analogi prima, nō oportet esse bimēbris. Sed hęc opinio nō videtur vera, quoniā quod in vno

solo prædicamento continetur, non potest esse analogum, sicut nec æquiuocum, coordinatio enim vnius prædicamenti constituitur ex generalissimo, & specialissimo, & subalternis generibus ac differentiis essentialibus, secundum doctrinam Porphyrij. Constat autem quod scientia & inferiora sua, vt practica & speculatiua, & partes speculatiuæ continentur in prædicamento qualitatis & in primò genere: ergo non est analogum, nec valet obiectio, quoniam licet vt adinuicem comparantur, vna sit prior altera, puta diuina, tamen comparata generi suo, æqualiter participant rationem speculatiui. Dicendum est ergo quod est genus, cuius prima diuisio debet esse bimembris vel reducibilis ad bimembrem. In proposito dico, licet philosophus assignet trimembrem, vt breuius & clarius manifestaret differentiam inter scientiam diuinam & physicam & mathematicam, tamen sic potest reduci ad bimembrem. Omnis scientia speculatiua, vel est de omnino abstractis à materia, & hæc est metaphysica, vel de abstractis non omnino. Et hoc dupliciter, quia de abstractis à materia sensibili, & vniuersali, quam particulari, & hæc est mathematica, vel de abstractis solum à materia sensibili singulari, & hæc est physica. Hæc de præsentis quæstio dicta sint.

Quæstio 8. Vtrum speculatiua sint nobiliores practicas.

Ergo theoreticæ aliis scientiis desiderabiliores sunt. Tex. 2.

In hac quæstione tria agenda sunt. Primò ponitur quædam distinctio. Secundò quædam conclusiones responsiæ. Tertio soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quod speculatiuæ possunt in nobilitate comparari practicas ratione obiectorum, vel ratione finium. Ratione quidem obiectorum, vt scilicet illæ sint nobiliores, quæ sunt de nobiliori obiecto, & ex parte finium illæ sint nobiliores, quæ ad nobiliorem finem ordinantur, finis autem potest esse communis & proprius. Communis quidem vt si dicamus, speculatiuas ordinari ad scire tantum, practicas autem ad operari siue ad vsum nostrum. Proprius vero, vt si dicamus, hæc speculatiuam, puta metaphysicam, ordinari ad tale scire, quale est scire diuina, hæc autem practicam, puta moralem, ordinari ad tale operari, quale est operari secundum virtutem.

Quantum

Quæti ad secundum aduerte quod si speculatiuæ comparantur practicis quo ad finem cõmunem nobiliores sunt, quoniam finis speculatiuarum est scire, practicarum autem est nostrum operari, sed scire nobilius est nostro operari, quoniam per ipsum scire conuenimus cum nobilissimis substantiis intellectuales, non autem per nostrum operari, vt patet, quod nostra artificia non conueniunt eis, ergo &c. Si autem comparantur quo ad sermones proprios, puta quo ad tale scire & tale operari, aliqua speculatiua est nobilior aliqua practica, & aliqua practica est nobilior aliqua speculatiua, quoniam scire alicuius speculatiuæ, vt notitia de cælo, de anima, de homine, excedit in nobilitate vsu siue operari alicuius practicæ, puta scientiæ frenectiue. Et operari alicuius practicæ, puta scientiæ morales, vt bene regulare subditos, & operari secundum virtutem excedit in nobilitate aliquod scire, puta scire triangulum habere tres, & scire formicam vnde dixit philosophus in libro duodecimo metaphysicæ, text. 1. quod inconueniens est de quibusdam meditari, & dignius est quædam non videre quam videre, ergo &c. Si autem speculatiuæ comparantur absolute & simpliciter practicis dico quod speculatiuæ sunt nobiliores. quoniam in genere speculatiuarum inuenit aliqua, puta diuina excedens in nobilitate omnes practicas. Versatur enim circa ens diuinum, quod est nobilissimum, & in tali scire stat humana felicitas ex 10 ethicorum, nulla autem practica est nobilior toto genere speculatiuarum, nec ex parte obiecti, quoniam nullum obiectum cuiuscunque practicæ est nobilium ente diuino, nec ex parte finis, quoniam actiones nostræ practicæ etiam morales, sunt media ad felicitatem, & non sunt ipsa felicitas.

Quantum ad tertium aduerte quod hæc determinatio non videtur saluare dictum philosophi quo dicit, ergo theoreticæ aliis scientiis desiderabiliores sunt, nam quoniam comparatio esse vniuersalis, vt sit sensus, ergo omnes theoreticæ sunt desiderabiliores ex consequenti nobiliores aliis scientiis, scilicet practicis, non ergo oportebat tot distinctiones & conclusiones ponere, sed probare quod omnes theoreticæ sunt nobiliores practicis, aliter non saluatur dictum philosophi.

Respondetur à Paulo Sonc. in 6. metaph. q. 6. propter hoc argumentum dicit, quod philosophus non comparat theoreticas practicis in nobilitate, sed comparat theoreticas, quas enumerat

rauerat inter se dicens, quod metaph. est dignior mathematica, & naturali, & dictum suum manifestat per tex. Comment. & per Commenta. in fine 2. commenta. Verum si intē debat. vt Thomista, nō diuina à mēte B. Tho. nō potuit sic respondere qm̄ B. Tho. exponēs dictū philosophi manifeste cōparat theoricas p̄acticis & nō solū theoricas inter se, sic enī inq̄. Ergo cū hęc sciētia scilicet metaph. si honorabilissima inter cōs, q̄a est honorabilior theoricis, vt prius ostēsū est, quæ quidem sunt honorabiliores p̄acticis, vt in 1. lib. habitum est, hęc ille.

Propterea tenēdo quod cōparet theoricas p̄acticis dicendum est, quod non intendit cōcludere omnes & singulas speculatiuas esse nobiliores omnibus p̄acticis, nisi quo ad finem communem, vt declarauimus, sed quod ab solute & simpliciter loquendo speculatiuas sunt nobiliores p̄acticis, in hoc sensu, quoniam aliqua speculatiua ratione obiecti, & ratione proprii finis est nobilior omni p̄actica. Nulla autem p̄actica, est nobilior omni speculatiua & sic nulla est difficultas in dicto philosophi; nec repugnat determinationi factæ.

Alia argumenta, nec difficulta sunt, & ab aliis soluuntur; Hęc de p̄alenti quæsito dicta sint.

Questio 9. Si de ente per accidens est scientia.

Nulla scientia studiosa est de eo, nec practica. nec theoria, non enim faciens domum. &c. Tex. 4.

IN hac quæstione cito expediemus nos, quoniam in epi tomi nostrâ super Sexto libro metaphysicæ satis de hoc locuti sumus. Pro vniuersali tamen resolutione, hic duo a gemus. Primò, p̄æponuntur duæ distinctiones. Secundò, duæ conclusiones responsiuar.

Quantum ad primum aduertē ali quos formare talem distinctionem, ens per accidens potest esse quadrupliciter primo accidentalitate p̄ædicationis. vt quando p̄ædicationum dicitur de subiecto, sed non in aliquo modorum per se assignatorum in 1. poster. 2. accidentalitate rei; sed non p̄ædicationis, & hoc reperitur, quando p̄ædicatum est passio subiecti licet enim risibile, p̄ædicetur per se de homine. est tamen accidens in homine secundum viam nostram. tertio, quia sunt distinctæ res quarum vna accidit alteri, vt homo albus, musicum album, quarto dicitur ens per

per accidens accidentalitate causalitatis, vt album ædificat, fodiens sepulcrum inuenit thesaurum sub cane pluit. Ex huius quidem distinctionis primum membrum non est alicuius momenti in proposito nostro, nec secundum habet difficultatem. nullus enim dubitat quin ista, homo, est risibile, sit cōclusio scibilis & demonstrabilis, & homo vt de eo propria passio p̄ædicatur, est subiectum scibile terium autem; & quartum membrum deseruiunt proposito nostro, quoniam de tali ente per accidens, & non alio modo intēdit philosophus, cū dicit de eo nō esse sciētiā.

Secunda distinctio quam innuit B. Tho. exponens text. 5. in hoc 6. li. & quā communiter adducunt expositores, sit hęc, ens per accidens tertio & quarto modo; dupliciter cōsiderari potest, primò formaliter, siue pro conceptu, quem per se importat hoc, quod est ens per accidens, secundò materialiter siue pro re subtracta, cui inest & de qua p̄ædicatur denominatiue. Alij pōnunt eandem distinctionē sub his verbis, ens per accidens sumitur dupliciter, primè secundum rationem communem, quam importat hoc nomen commune. ens per accidens. secundò secundum rationem specialem & determinatam. in quantum importatur per speciale nomen, vt fodiens sepulcrum inuenit thesaurum, musicum ædificat, sub cane pluit, &c.

Ex his dist. pono duas conclusiones responsiuas.

Prima de ente per accidens tertio & quarto modo formaliter sumpto, siue quoad rationem suam communem, potest haberi & haberi scientia, vel saltem certa notitia nam Arist. in tex. 5. inuestigat quæ sit eius natura, & quæ eius causa, sicut diffuse pertractauimus in epiromi nostrâ, ergo de eo formaliter sumpto habetur certa notitia.

Secunda, de ente per accidens tertio & quarto modo sumpto pro re subtracta, non potest haberi scientia, nec certa notitia, nam ex 1. poster. Quicquid scitur, aut est semper, aut frequenter, & habet determinatam, causam. Quod autem est ens per accidens tertio modo & quarto modo, nullam harum conditionum habet, imo oppositas, vt patet de fortuito & casuali ergo &c. Et aduertē quod in 2. phys. text. cōmment. 5. agens de fortuna, tangit idem, dicit, enim fortunam dicere esse extra rationem, recte est, ratio enim id est ratiocinatio per quam acquirimus certam notitiam, aut est eorum quæ semper sunt, aut eorum quæ sunt frequenter; sed fortuna, siue effectus fortuitus

nec est semper, nec frequenter, imò vt in paucioribus, ergo &c.

Contra hanc determinationem solent fieri duo argumèta alicuius apparentiæ.

Primum, quod est à causa determinata agente, vt in pluribus videtur scibile, hæc est manifesta, sed ens per accidens præcipue quarto modo, est huiusmodi, dicit enim philosophus in text. 5. Quod est secundum magis, id est, vt in pluribus, hoc principium, & hæc causa eius, quod est accidens esse, ergo &c.

Respondetur, Arist. nò dicit quod causa agens vt in pluribus, in quantum agit vt in pluribus. fit causa entis per accidens quarto modo, sed in quantum deficit aliquando, nam in quantum agit vt in pluribus, agit ex intentione, & effectum proprium ac per se, in quantum autem aliquando deficit, agit præter intentionem & effectum per accidens, nego ergo minorem, & ad dictum philosophi, patet quod dicendum.

Secundò, quod est à causa necessaria & immutabili videtur esse necessarium & immutabile, sicut quod est à causa contingente est contingens, & à mutabili est mutabile, sed ens per accidens quarto modo est à causa necessaria & immutabili, quoniam est à causa prima, quæ est necessaria & immutabilis. Omnis enim effectus posterior, est à causa prima mediate vel immediate ergo est necessarius & immutabilis, ex consequenti scibilis, quoniam huiusmodi non contingit aliter se habere.

Respondetur, negatur maior, de causa remota. & conceditur de causa proxima, necessitas enim & contingentia effectus attenditur penes causam proximam, vt dicemus infra & quoniam ens per accidens quarto modo non est proximè & immediatè à causa prima immutabili, ideo nihil concluditur vtrum autem si prima causa ageret de necessitate, naturæ, causæ secundæ de necessitate ageret, ex consequenti nullus esset effectus contingens, dicitur enim infra. Hæc de præsentis quæsito dicta sint.

Quæstio 10. Si secundum doctrinam Arist. potest saluari ens per accidens quarto modo, quod est effectus contingens per respectum ad causam suam proximam.

Circa

Circa hanc quæstionem, quod idè est ac si quaratur, an omnes effectus sint necessarii, vel aliqui necessarii, & alii qui contingentes. Hæc quæstionem multi pertractant, sed nò resolutur, Tu igitur sic procedes. effectus contingens dupliciter considerari potest, primò quantum ad esse suum, quod est esse corruptibile & definibile. & sic patet ad sensum, quod effectus voluntarij & causarum inferiorum sunt contingentes, quoniam pro aliquo tempore habet esse, & pro aliquo non esse, & de hoc fuit dubium apud philosophum, & Comènt. vt patet in hoc li. 6. commen. 7. Secundò quatum ad causalitatem, & sensus huius est, vtrum detur aliqua causa contingentes cauantes, vel omnes necessario cauant. Et in hoc sensu stat tota difficultas quæstionis, & totum pèdet ex modo cauandi, quo prima causa cauatur. nam si ad mentem philosophi, prima causa cauatur, & agit libere. facile erit secundum philosophum saluare contingentiæ effectus, per respectum ad causam proximam si autem cauatur, & agit de necessitate naturæ difficilius erit, vt igitur ad quæstionem resolutionem deueniamus, tria agenda sunt. primò si est tenendum ad mentem philosophi primam causam agere de necessitate naturæ, secundò supposito quòd sic, vtrum cum hoc substinere possimus, non omnia euenire de necessitate, sed seruari contingentiam effectus per respectum ad causam proximam, tertio soluetur ratio Scotistarum tenentium oppositum determinationis quam facturi sumus.

Quantum ad primum aduerte quod, Deum agere de necessitate naturæ, dupliciter potest intelligi, Primò, quia agit per naturam, vt præueniens intelligere & velle, ita quod non agit per intelligere & velle, sed per aliquod antecedens ad ista, sicut homo de necessitate naturæ digerit cibum, & ignis calefacit, & sol illuminat, & hoc modo nullus philosophus, qui veram de Deo cognitionem habuit, posuit Deum agere de necessitate naturæ, cognouerunt enim veri philosophi, quod omne agens aut agit à casu, aut propter finem, constat autè quod Deus non agit à casu quia agens à casu est causa per accidens. Deus autè cum sit prima causa, non potest esse causa per accidens, est enim causa per accidens, posterior causa per se, igitur Deus est causa agens propter finem, omne autem, huiusmodi agens, aut proficit sibi finem, aut proficit sibi finis ab alio, Deo non potest proficit finis ab alio, quoniam non esset prima agens simpliciter & nobilissimum, proficit enim finem alteri, prius, & nobilissimum

lius est, utpote regulans & dirigens, igitur Deus proficitur sibi finem, ergo est agens per intellectum & voluntatem non enim posset sibi finem proficere, nisi intelligeret, & vellet finem, quicquid ergo Deus agit ad extra, agit per intellectum, & voluntatem, ita quod productum est per intellectum & voluntatem, & per consequens non agit de necessitate naturæ prout natura præintelligitur actui intelligendi & volendi secundò potest intelligi quod agat de necessitate naturæ non prout natura præintelligitur actui intelligendi & volendi, sed prout voluntas vult necessaria quædam volita, sicut primum vult, necessario bonitatem suam, & homo vult necessario felicitatem, ita quod hæc necessitas sit quædam habitudo necessaria voluntatis ad aliqua, ut volita, & sic Deum agere de necessitate naturæ, est ipsum volendum necessario bonitatem suam, secundum quod sunt reducibilia in ipsam, & vel le necessario cuilibet communicare bonitatem suam, quantum vnum quodque est capax, ad quod velle sequitur de necessitate effectus, & in hoc sensu tenendum est philosophum putasse, Deum agere de necessitate naturæ, nam in 8. phys., probauit motum cœli esse eternum de necessitate, ergo motorem primum de necessitate esse mouere, & in 2. de generatione probauit generationem inferiorum de necessitate esse æternam, & hanc causari ex motu diurno & motu erraticorum, ergo primum de necessitate producit inferiora mediante motu, & 12. metaph., ubi idem ex proposito pertractabitur, probat philosophus, in motore æterno, non esse potentiam, sed actum & facit hanc consequentiam, si in eius substantia est potentia, contingeret non esse motum enim est in potentia potest non esse, & huius quidem consequentiæ, ita reputat falsitatem consequentis esse manifestam, quod non immoratur circa eam reputauit ergo motum cœli & productionem rerum esse necessariam & sempiternam ex consequenti primum de necessitate naturæ mouere & producere. Quod autem Comment. eiusdem fuerit sententiæ, manifestabimus in libro 12.

Quantum ad secundum aduerte quod cum Deum agere de necessitate naturæ secundo modo, id est sit, quod voluntatem suam habere necessariam habitudinem ad ea que vult facere ita quod non potest non velle ea facere, hoc potest habere duplicem sensum, primo sic, Deus vult necessario hoc scilicet cœlum producere, & cœlum necessario habere, id est, quod habeat esse necessariam

necessariam & immutabile, & quod cœlum habeat causalitatem id est virtutem causandi necessariam, quoad ea que potest causare & sicut dico de cœlo, intellige de quocunque alio, quod Deus vult, producere. Secundò sic, Deus vult necessario aliqua producere, que habeat esse necessariam, & virtutem causandi necessariam, & vult necessario aliqua producere, que tamē habeat esse non necessariam, nec virtutem causandi necessariam, sed contingentem iuxta primum sensum, si Deus agit de necessitate naturæ, omnia de necessitate eueniunt, nec potest saluari contingentia effectus per respectum ad causam propriam & proximam quia iuxta primum sensum, ratio causa prima, quam omnes causas secundæ haberent causalitatem necessariam cum qua non stat contingentia effectus, ideo enim effectus habet contingentiam quia causa contingenter causat, si ergo omnes causas de necessitate causat omnes effectus de necessitate omnia eueniunt quia licet Deus quicquid vult producere, necessarie velit producere non tamē vult quicquid producit habere necessariam causalitatem super effectum suum sed aliquod necessarium, & aliquod contingentem, ex consequenti stat quod sum voluntate primæ causæ voluntate necessario contingentiæ causæ proximæ in causando, quod causa contingenter causat, & quod effectus contingenter causatur, & non necessario & iuxta hunc secundum sensum, tenendum est, quod philosophus opinatus fuerit Deum agere de necessitate naturæ, & tamē non omnia euenire de necessitate, & quidē quod teneat Deum agere de necessitate naturæ, iam probauimus, quod autem arbitratus sit non omnia de necessitate euenire patet hic in lib. 6. in text. 7.

Quantum ad tertium aduerte quod Scotistæ tenent hanc consequentiam, esse simpliciter veram, si quicquid agit Deus agit de necessitate omnia eueniunt de necessitate unde si Arist. admittit antecedens, de necessitate admittit consequens, ex consequenti sibi contradicit in eo quod vult saluare contingentiam in causis statē antecedente. Ratio autē eorū est hæc si prima causa necessario causata, necessario mouet A, scilicet ad causandum si A, est necessario motum ad causandum, necessario mouet B, similiter B, necessario motum, necessario mouet C, & sic vsque ad proximam causam quoniam posterior nūquam mouet nisi mota à priori Si ergo prima causa necessario causat & mouet, sequitur quod omnes alie necessarie causabunt & mouebunt tunc consequenti omnia necessario euenient à proximis suis causis

Respondetur . & dico ex determinatione facta q̄ prima consequentia potest dupliciter intelligi, primo, sic si prima causa necessario causat A, necessario mouet A, scilicet cauſandum necessario, & sic nego eam quia non est neceſſe, q̄ eo modo quo prima cauſa cauſat A, ad cauſandum, quoniam cauſalitas necessario impreſſa à prima cauſa in A, recipit vt & modificatur in A, ſecundum quod conuenit naturæ ipſius A, ſecundo ſic ſi prima cauſa & c. necessario mouet ad A, cauſandũ necessario vel contingenter, & ſic concedam eam quoniam ſi natura ipſius A, eſt talis q̄ ei cõpetat cauſalitas neceſſaria, prima cauſa necessario mouebit A, ad cauſandũ necessario, ſi autem competit ei mouere cõtingenter, prima cauſa necessario mouebit ipſã ad cauſandũ contingenter, & ſic nihil concluditur, niſi q̄ omnia eueniunt à proximis cauſis necessario vel cõtingenter. Et aduerte, quod cauſa erroris in Scotiſtis fuit, quia opinati ſunt, omnem cauſam ſecundam cauſare, eo modo quo cauſatur & mouetur à prima, quod non eſt verum, quia vt diximus cauſalitas actiua, non recipitur in ſecunda niſi vt competit naturæ ſuæ. Paret ergo, quomodo hæc duo poſſumus ſubſtinere. Deus agit de neceſſitate nature, & tamen non omnia eueniunt de neceſſitate. Hæc de præſenti quaſito dicta ſint.

Quæſtio II. Si effectus contingens habet contingentiam à cauſa prima, vel à cauſa proxima.

IN hæc q. ſic procedemus: primo ponetur diſtinctio de effectu contingente, ſecundo de effectu contingente in primo ſenſu, probabitur q̄ habet, contingentiam à cauſa proxima, tertio de effectu contingente in ſecundo ſenſu pertractabitur opinio B. Tho. & Sco. & determinabimus ſecundum mentem B. Tho. & ſoluemus rationes Scoti.

Quantum ad primum aduerte, quod effectus poteſt dici contingens, dupliciter, primo quia cauſalis ſiue fortuitus. & eſt ille qui producitur à cauſa præter intentionem & vt in paucioribus, & proprie dicitur ens per accidens, de quo ſupra locuti ſumus ad mentem philoſophi, quod de eo non habetur ſcientia. ſecundo dicitur cõtingens, non ſolum quia habet eſſe defectibile, ſed quia eſt à cauſa, quæ poteſt cauſare & non cauſare, & vt ſic opponitur effectui neceſſario, qui eſt à cauſa, quæ non poteſt cauſare & non cauſare, in quo ſenſu dicemus productionem roſæ eſſe contingentem & motum ſolis eſſe neceſſarium.

Quantum

Quantum ad ſecundum, pono hanc conſuſionem, eſſe t̄tus contingens in primo ſenſu non habet contingentiam à prima cauſa. Hæc eſt de mente philoſophi in hoc libr. 6. in tex. 5. vbi inueſtigans principiũ & cauſam entis per accidens, id eſt effectus fortuiti dicit q̄ cauſa neceſſaria, id eſt quæ nõ cõtingit aliter ſe habere, & quæ eſt vt ſemper, id eſt inſallibilis. non eſt principium & cauſa entis per accidens ſed quæ ſecundũ magis ideſt quæ in vt pluribus p̄ducit ef- fectus, & aliquando de ſcit, ſed ſecundũ doctrinam Ariſt. prima cauſa vt docuimus in q. præcedenti, eſt cauſa neceſſaria de neceſſitate agens & inſallibilis, ergo ab ea effectus contingens in primo ſenſu non habet cõtingentiã. Præterea effectus contingens in primo ſenſu habet cõtingentiã à cauſa agente præter intentionẽ, ſed vt videbimus in lib. 12. prima cauſa, nihil poteſt agere præter intentionẽ, ergo & c. Patet ergo q̄ contingentia id eſt, cauſalitas effectus contingens in primo ſenſu, reducẽda eſt in cauſam proximã potentem deficere ſicut monſtrum reducitur in deficientem virtutem formatiuam generantis.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ ibi non habemus inueſtigare quid in hoc ſentiant B. Tho. & Scotus in quantum theologi, ſed in quantum innituntur doctrinæ & fundamẽtis Ariſt. puta ſi B. Tho. & Scotus teneant Ariſt. ſenſe Deũ eſſe cauſam neceſſariam, & neceſſario agentem quæcunq̄ agit, & neceſſario mouentem quæcunq̄ mouet, vtrum eſt effectus contingens ſit contingens propter primã cauſam an propter cauſam proximã. Ad huius igitur reſolutionem aduerte, q̄ mens B. Tho. fuit, patet in 1. part. q. 14. art. 13. in reſponſione ad primum, quod licet prima cauſa ſit neceſſaria tamen effectus poteſt eſſe contingens propter cauſam proximã contingentem, & exemplificat de germinatione plantæ quæ eſt contingens, propter cauſam proximã contingentem, licet motus ſolis qui eſt cauſa prima ſit neceſſarius cauſa autem proxima eſt radix plantæ. Similiter quæ ſunt ſcita à Deo ſunt cõtingentiã propter cauſas proximã, licet ſcientia Dei quæ eſt cauſa prima ſit neceſſaria, & huius quidem ratio eſt, quoniam naturaliter effectus aſſimilatur cauſæ ſuæ propriæ, quæ eſt eius cauſa proxima, cõſequens ergo eſt, vt effectus contingens reducatur in cauſam proximã contingentẽ, & effectus neceſſarius in cauſam proximã neceſſariã, Mens autem Scoti fuit, q̄ ſecundũ doctrinã Ariſt. neceſſitas & cõtingentiã eſſe: us, principia- liter

liter reducendæ sint in causâ primâ Arbitratur enim, vt patet in 2. sen. di. 2. q. 2. q. si causa prima necessario agit & mouet, causas secundas, omnem effectû esse necessariû, & causam secundam non posse dare contingentiam effectui sui, si autem prima causa contingenter siue libera agit mouet causas secundas, seruari poterit contingentia in effectû causæ secundæ, ita quod necessitas & contingentia rerû pendet ex modo agendi causæ primæ Vnde tenet Arist. in aduertenter posuisse contradictoria, scilicet quod prima causa agat & moueat de necessitate naturæ, ad quod sequitur quod omnia eueniant de necessitate, & tamen in 6. metaphy. tenet quod non omnia eueniant de necessitate, Hanc autem imaginationem suam, conatur Scotus probari duplici medio.

Primo, causa quæ mouet in quantum mouetur, si necessario mouet necessario mouet, sed omnis causa secunda mouet & agit in quantum mouetur à prima, ergo si causa prima necessario mouet secundam, ipsa quoque necessario mouet & agit ex consequenti nulla remanet causa contingens, nec effectus contingens.

Respondetur iam, diximus in q. præcedenti hoc argumentum non concludere, & de nouo formaliter respondendo, negatur maior quoniam licet causa secunda non moueat nisi in quantum mouetur à prima, non tamen est necesse quod in se recipiat virtutem motiuam eo modo quo est in prima, sed vt proportionatur naturæ suæ, sicut aer recipit lumen à sole, & luna similiter recipit virtutem illuminationem à sole, non tamen eo modo quo est in sole, sed modo competentis naturæ lunari. Vnumquodque enim recipitur in aliquo, non per modum quo est in dante, sed per modum convenientem recipienti.

Secundo, causa prior, prius naturaliter & simpliciter respicit effectû quâ causa posterior, ergo in illa priori causa prima si de necessitate agit & mouet dabit effectui necessitatē, ergo in secundo instanti naturæ causa proxima non potest idē effectui dare contingentiam, necessitas ergo & contingentia in effectû causæ proximæ pendet à causa prima.

Respondetur, si antecedens sic intelligatur causa prior prius naturaliter &c. id est pro aliquo instanti respicit effectum, pro quo nondum attingitur à causa secunda, ergo ipse quoniam simul & pro eodē instanti ab utraque attingitur. Si autē sic intelligitur causa prior prior &c. id est à se & propria virtute causa autē secunda posterior usque id est virtute sibi ipsi, resilla à prio-

ri, ita

ri, ita quod prius & posterius non respiciunt durationis ordinem, sed ordinem causalitatis. sic conceditur, sed negotranque consequentiam, quoniam ex quo effectus simul attingitur à causa prima & secunda, ab utraque simul habet contingentiam. Posito euim quod causa prima agat de necessitate quæcunque immediate agit, tamen non coagat causæ secundæ, nisi modo competentis causæ secundæ. Hæc de præfenti quaestio dicta sint.

Quaestio 12. Si effectus contingens, dum est, est contingens.

In ista q. aduerte quod non est difficultas de contingenti, antequam producat quia potest causari & non causari à causa sua impedibili. nec etiam postquam est productum dubitatur, quin sit contingens pro tempore futuro, potest enim deficere ab esse, cum habeat esse transmutabile. Difficultas ergo solum est, pro isto instanti, pro quo est actu, vtrum possit esse & non esse. videtur enim pro tunc esse necessarium, quoniam res dum est, necesse est esse.

Pro resolutione huius, pono duas conclusiones, deinde soluiam quoddam dubium.

Prima conclusio, effectus contingens qui ex natura sua est contingens, puta quia ex natura sua & intrinsece potest esse & non esse, etiâ dum est, est contingens, probatur. Quod ex natura sua est tale, & à principio sibi intrinseco, puta ex materia subiecta priuationi, vel ex compositione contrarium, ad quodcunque comparetur, & ad quamcunque differentiam temporis, semper est tale, prædicata enim per se inseparabilia sunt, sed effectus contingens, qui ex natura sua est contingens, est tale, quod scilicet ex se potest esse & non esse. Hæc est enim definitio contingentis, vt patet in libro nono: ergo ad quodcunque, & quamcunque differentiam temporis comparetur semper, semper est tale, ergo dum est, adhuc contingens est. Præterea, necessitas & contingentia sunt generales modis entis quorum alterum necessesse est de vnoquoque ex sui natura verificari, nam cum ens sit, cui debetur esse, vel ex natura sua non potest non esse, & sic est ens necessarium, vel potest esse & non esse, & sic est contingens, sed de contingenti dum est, non potest ex natura sui verificari necessitas, quoniam contingens ex natura sui potest esse & non esse, ergo &c. Dico autē ex natura sui quoniam licet natura contingentis nunquam transmutetur in necessariam absolute, tamē non inconuenit quod fiat necessarium. Metaph. I. aucl.

aria ex aliqua conditione, & per comparationem ad alterum quæ tamen in seq. tempore remanet contingens, & hoc declarabitur in conclusione sequenti.

Secunda conclusio, effectus contingens, licet ex natura semper sit contingens, siue sit, siue non sit, tamen non incōvenit, quòd pro tali mensura temporis, pro qua est, sit necesse esse. Pro cuius evidentia adverte, quòd res contingens potest dupliciter considerari; primò secundum se & absolute, id est quantum non est determinata ad aliquam differentiam temporis, secundò in quantum iam est determinata ad tale tempus; puta in quantum iam exitit in tali tempore præterito, vel in quantum exitit in tempore præteriti. Et quidem si primo modo consideretur, semper est contingens, quoniam & in se, & per respectum ad causam suam potest esse & non esse. Si autem secundò modo, dico quòd est contingens & necessaria contingens quidem quo ad naturam suam, necessaria autem propter respectum præsentialitatis, & sic probatur, sicut se habet res contingens præterita ad tempus præteritum, sic res contingens præsens ad tempus præsens, sed illa non potest non fuisse, ex respectu præteritionis, ergo ista non potest non esse, ex respectu præsentialitatis, ergo pro tali mensura temporis, pro qua est, necesse est esse. Præterea si res contingens, quæ ut præsens est, potest non esse, ponatur in esse, ergo simul erit & non erit, quòd implicat: erit ergo & contingens & necessaria. Contingens quidem ex se, necessaria autem per respectum ad alterum, nec id est inconueniens, quoniam licet contingens absolute, & necessariam absolute repugnent eidem, non tamen necessarium ex conditione, & contingens absolute.

Sed contra determinationem hanc, videtur esse dubium quoniam si contingens quando est, est contingens, ergo quòd est, potest esse & non esse, ex definitione contingentis, sed hoc est falsum, quoniam quando est, non potest esse quin sit, aliter contradictoria verificarentur de eodem, ergo necessarium est, ergo non est contingens, propterea dixit Aristot. in 1. perih. res dum est, necesse est esse.

Respondetur, non incōvenit quòd aliquid verificetur de re, còsiderata sub ratione, quòd tñ non verificatur, si còsideratur sub alia ratione. v. x. si còsideratur lapis, ut habet esse intellectu p. speciem intelligibilem, est immateria bilis, si aut còsideratur, ut hêt esse ad extra, est materialis, & non immaterialis, sic in proposito

proposito si contingens quando est consideretur ut contingens, id est ratione qua contingens, sic potest esse, & non esse, quoniam hæc est natura sua, quæ immutabiliter manet, si autem consideretur ut existens, vel ut præsens sic non potest non esse, & ut sic est necesse esse, ex hoc tamen non desinit esse contingens ex sui natura, sicut licet lapis ut intellectus sit immaterialis, propter hoc tamen non desinit ex natura sua esse materialis. Hæc de præsententi quæstio dicta sint.

Quæstio 13. Si ens verum excluditur à metaphisico.

Et quòd ut verum ens, prætermittendum. Text. 8. ubi inquit Commen. ens quòd est veridicans non habet causam, nisi animam, & ideo utrunque, scilicet ens per accidens, & ens veridicans numerentur in genere entis diminuti, & ideo perscrutandum est, scilicet à metaphisico, de ente perfecto, quòd est ens extra animam.

IN hac q. sic procedemus. Primò assignabimus tres modos veritatis. Secundò, relictis duobus modis, prosequemur tertium de quo proprie philosophus intendit, quando dicit, ens verum prætermittendum. Tertio, pro decisione quæ sit, ponemus tres conclusiones responsivas. Quarto, solvemus quædam argumenta.

Quantum ad primum adverte, quòd iuxta doctrinam Averci in 3. quolibet. q. 1. veritas dicitur de tribus, primò de rei entitate, sicut dicimus hoc est de veritate humana, quòd ad entitatem & quidditatem hominis pertinet, ut anima intellectiva est de veritate hominis, secundò de actu cognoscendi complexo, siue de voce significatiua complexa, tertio de obiecto intellectus enunciativum, signato per complexum infinitum, sicut cum dicimus hominem esse risibilem, est verum, veritas quidem dicta de unitate rei, est veritas materialiter, siue fundametaliter, non autem formaliter, quòd sic patet, si esset veritas formaliter, ergo voces incomplexæ, significantes rerum entitates, significarent verum vel falsum, quòd est còtra philosophum in 6. meta. tex. 8. ubi inquit, circa verò simplicia, i. terminos simplices, non est veritas & in 3. de anima, tex. 21. inquit indivisibilem intelligentiam in his est circa quæ non est verum neque falsum, in quibus autem verum & falsum, còpositio quædam est, veritas autem secundò modo dicitur veritas representatiue, vel significatiue, voces enim complexæ significat conceptus complexus, conceptus autem còple-

SEXTI METAPHY.

xi significat re sic esse vel no sic esse, vnde dicitur, propositio siue in me, siue in voce significare verum vel falsum, veritas 3. modo dicitur veritas formaliter, q sic patet, q cor respodet vero representatiue, est verum formaliter, sicut q cor respodet sano representatiue, puta vrinæ est sanu formaliter. sed obiectu intellectus enunciatui, puta hominẽ esse risibile, in sui natura cor respodet huic propositioni qua diximus esse vera representatiue, homo est risibilis, ergo in obiecto intellectus enunciatui stat formaliter veritas.

Quantum ad secundum relicto primo, & secundo modo intelligendum est de 3. de quo proprie intendit philosophus hic in lib. 6. tex. 8. cum dicit, quod autem ut verum ens & no ens ut falsum: quoniam secundum compositionem & diuisionem &c. ex quibus inquit, quod non intendit, nisi de veritate signata per enunciationem, quam diximus esse veritatem formaliter. De hac igitur inuestigandum est, quid sit & quoniam communiter tenetur, quod est ens rationis, ideo prius perscrutandu est, quid sit ens rationis, vt distinguitur contra ens reale, verum quia de hoc satis locuti sumus in tractatu de transcendentibus, ideo resolue te illic.

Postquam cognoueris quid sit propriissimu ens rationis, quod philosophus hic in 6. appellat ens verum, & distinguit contra ens reale, erit tibi via ad sciendum, quid sit veritas formaliter. Tu igitur aduerte, quod de ea sunt duæ opinionones, prima dicit, quod est conformitas siue adæquatio, que est relatio realis, inter actum intelligendi complexum & re intellectam, secundum quod est obiectu intellectus enunciatui, puta adæquatio que est inter hoc enuciabile ex parte rei, hominẽ esse animal, & complexum actu intelligendi, quo intellectus coponens intelligit sic esse, sicut intelligit, dicitur veritas formaliter, & hanc opinionem recitat Herueus in 3. quoli. q. 1. art. 2. in prin. & multipliciter improbat, veru quia hæc opinio contradicit philosopho in 6. metaph. tex 8. & Comenta. quod ens verum distinguitur contra ens reale, relatio autem realis non distinguitur contra ens reale, ideo relinquẽs hanc opinionẽ, que no potest fortius improbari, quam per dictum philosophi, secunda opinio dicit, q est relatio rationis, & in hoc conueniunt B. Tho. & Herueus, sed dissentiunt in hoc, quod B. Tho. in 6. metaph. exponens tex. 8. vult, q huiusmodi veritas consistat in ordine, siue in comparatione duoru conceptoru ab intellectu, siue illa duo concepta sint idẽ secundu re, siue diuerla, nam intellectus conceptio-

formans, vtitur aliquando vno vt duobus, vt cum dicitur homo est homo, ex quo patet, inquit B. Tho. quod talis compositio est solum in intellectu, ideo illud quod est ita ens, sicut in tali comparatione consistens, est alterum ab his, quæ proprie sunt entia extra animam, ergo est mere ens rationis: Herueus autem in 3. quo lib. q. 1. arti. 2. tenet, quod huiusmodi veritas est conformitas rei, quæ est ad extra ad seipsam; vt est in intellectu enunciatuo secundum esse cognitum, & suam quidem opinionem prius declaro, deinde probõ huiusmodi veritatem esse mere ens rationis.

Tu igitur nota entitatem rei dupliciter considerari posse: primo vt est habens esse extra intellectum, & in rerum natura, secundo vt obicitur intellectui per speciem intelligibilem. Quando igitur intellectus per speciem intelligibilem representatẽ prædicata rei obiectæ; apprehedit aliquid ex suis prædicatis & format conceptum de natura obiecta deinde enunciat talem conceptum vel prædicatum de re; puta dicendo, homo est animal. inter rem ad extra & ipsam met vt est sic apprehensa vel concepta, consurgit quædam conformitas, quæ representatur per hanc copulam est, per oppositum autem consurgit diffinitas, si aliter apprehendatur, vel concipiatur, quam sit conueniens rei. Hanc igitur conformitatem, Herueus vocat veritatem formaliter. Diffinitatem vero, falsitatem. Quæ quidẽ sunt respectus non reales, sed rationis, consequentes operationem secundam intellectus, nam remoto intellectu res non concipitur conformiter, nec diffinitur, ex consequentia tales respectus non consurgerent. Præterea eisdem ad seipsam est respectus rationis, cum non sint extrema realia realiter distincta, sed hæc conformitas est respectus eisdem ad se ipsum, est enim eisdem rei, vt habet esse ad extra, ad seipsam, vt est apprehensa ab intellectu, ergo &c.

Postea declaratione sic probõ propositu, q distinguitur contra ens reale, est ens rationis, quonia no datur ineditu inter ens reale & ens rationis, sed ens veru quod consistit in compositione, & diuisione, & de quo intendit philosophus distinguitur contra ens reale, ex 6. meta. tex. 8. ergo &c. Tunc vltra, omne ens rationis vel est respectus, vel est negotio. vt declarauimus in tractatu de transcendentibus, conitat autẽ ens verum siue veritatem formaliter non esse negationẽ, ergo est respectus, & ab omnibus comuniter cõceditur.

quod est conformitas, siue adæquatio, siue conuenientia in
extra famolim definitione, qua dicitur. Veritas est adæqua-
tio rei & intellectus: ergo veritas formaliter est conformitas
quæ est respectus rationis inter re, vt habet esse ad extra, &
ipsammet, vt habet esse cognitum in intellectu enunciatiuo.

Et aduerte quod Her. non loquitur de veritate vniuer-
saliter, sed solum de veritate complexa, quæ significatur
per propositionem, & de qua sola loquitur philosophus
in 1. perihet. & in 6. metaph. & id dico, quoniam non om-
nibus modis quibus dicitur, est ens rationis, sed abstrahit
ab ente reali, & ab ente rationis, vt videre poteris in trac.
de transcendentibus in capite de vero, vbi pertractauimus
mentem B. Thomæ.

Quantum ad tertium ponuntur tres conclusiones respõ-
sive præfenti quæsito.

Prima, veritas fundamentalis non excluditur à metaphy-
sic. probatur, vt declaratum est in 1. lib. metaph. considerat
omnium rerum quidditates in vniuersali: ergo omnium re-
rum veritates fundamentales: consequentia patet, quoniã
vt prædiximus, ipsa veritas fundamentalis est rei quidditas
siue entitas. Præterea verum fundamentale est conuerti-
bile cum ente reali, cum vtrumque sic transcendens, nec ad-
dit super ens reale, nisi ordinem ad intellectum. Dicitur eni-
m verum id, quod ex sui natura est manifestatum sui,
cuicumque intellectui potenti cognoscere ipsum, sed ens
reale consideratur à metaph. vt probatum est in 1. lib. in q.
de subiecto huius scientiæ, ergo &c.

Secunda, veritas repræsentatiue non concluditur à me-
taph. probatur. Talis veritas dicitur de actu intelligendi cõ-
plexo, quæ est secunda operatio intellectus, & de propositio-
ne, sed tã actus intelligendi, quàm propositio formata, sunt
entia realia, cū sint effectiue ab intellectu, & subiectiue in
eodem. Omne autem ens reale in quantum ens reale, est de
consideratione metaph. quoniam continetur sub obiecto
suo. Tu tamen aduerte, quo ad rationes proprias considera-
ri debet in lib. de anima, quoniam eiusdem est considerare
potentiam animæ, & propriam eius operationem.

Tertia, veritas formaliter, quæ proprie est in intellectu enū-
ciatiuo excluditur à metaph. probatur. Talis veritas quæ phi-
losophus appellat ens verum, & Commen. ens veridicæ, est
ens diminutum & contractum ad ens logicum, quod est ens ra-
tionis, quod proprie conuenit secundis intentionibus, cõside-

rare

rare autem ens rationis, & secundas intentiones, ad logicum
& non ad metaph. spectat, cum metaph. sit dignissima & rea-
lissima scientia, ergo &c.

Quantum ad quartum aduerte quod argumenta quæ
communiter fiunt contra hanc determinationem, proce-
dunt de veritate fundamentali: sicut est illud, quod est cõ-
muniter cuilibet enti, est de consideratione metaph. sed es-
se verum, est commune cuilibet enti, quoniam omne ens
est intelligibile, ergo &c. Præterea verum conuertitur cū
ente, ergo si verum excluditur à metaph. & ens, quod est
falsum præterea metaph. est scientia veritatis, ex 2. lib. ergo
est consideratiua de veritate, præterea, hæc scientia verita-
tur circa prima principia & primas causas, quas necesse
est esse verissimas, ergo &c. Patet autem quod hæc & hi
similia, concludunt de veritate fundamentali: nam veritas
complexa quæ sola excluditur à metaph. non est commu-
nis cuilibet enti, quædam enim intelliguntur simplici in-
telligentia, nec conuertitur cum ente, cum sit ens rationis
& metaphysica non dicitur scientia veritatis, nisi quia est
speculatiua, & versat circa maxime intelligibilia, quæ vt
sic dicuntur verissima fundamentaliter. Hæc de præfenti
quæsito dicta sint.

*Explicunt. q. Fra. Chrys. Iauelli. Canap. ordin. præd.
philosophiæ & sacre Theologiæ professoris.
super lib. 6. metaph.*

*Incipiunt quæstiones eiusdem super librum 7.
In hoc lib. 7. pertractanda sunt dubia infrascripta. &
quantum poterimus innitemur textui.*

- 1 *Si inherentia est de essentia accidentis.*
- 2 *Si accidentia in abstracto sunt entia vel non.*
- 3 *Si substantia est prior tempore accidente & dissi-
nitione & natura & cognitione.*
- 4 *Si forma est prior & magis ens, quam materia
quam compositum.*
- 5 *Si materia est ens, quod est substantia, ita tamen
quod est ens, quod est pura potentia.*

- 6 Si sola predicata essentialia constituunt quodquid est substantia cōposita, ita quod excludantur omnia predicata accidentalia tam propria, quā cōmunia.
- 7 Si dicendo nasus finis committitur negatio.
- 8 Si quodquid est, est idem cum eo cuius est.
- 9 Si materia est pars quidditatis substantia cōposita.
- 10 Si genita ex putrefactione, possunt dici genita a casu.
- 11 Si omnia producta cum semine, possunt produci sine semine, & si producta sine semine, sunt eiusdem speciei, cum productis ex semine.
- 12 Si unumquodque generatur à suo simili.
- 13 Si forma generanda praeexistit in materia, vel aliqua pars eius, ut cooperetur agenti extrinseco ad productionem eius.
- 14 Si agēs naturale solum disponit materiam, & agens separatum producti formam, vel si ad utrumque sufficit agens naturale.
- 15 Si omnis definitio habet partes, quae respondeant partibus definiti.
- 16 Si singulare est diffinibile, & per se intelligibile.
- 17 Si solus substantis separatis, quodquid est identificatur ei, cuius est.
- 18 Si ex genere & differentia, fit unum per se.
- 19 Si in animali plurificantur forma secundum partes organicas.
- 20 Si totum distinguitur à partibus simul sumptis.

QVÆSTIO PRIMA.

Si inhaerentia est de sententia accidentis.

Alia vero dicuntur entia eo quod totaliter entis. Tex. 2.

L hac q. sic procedemus. Primò proponētur quaedam distinctiones. Secundo tractabuntur tres opiniones famosae, & rationabiliter. Tertio sustentabitur, & secū dū illā determinabimus quæsitum.

Quātum ad primum aduerte tres distinctiones. Prima est. Cum inhaerentia sit formaliter respectus, hic respectus est duplex scilicet actualis & aptitudinalis. Actualis est, qui consurgit ex eo quod accidens actu receptus est in subiecto. & durat quādiu, remanet accidēs in subiecto aptitudinalis est, qui ex natura accidentis convenit accidenti. posito per possibile, quod non esset actu in subiecto, nam si daretur albedo separata, adhuc ex natura sua respicit subiectum, & in hoc distinguitur aptitudinalis ab actuali, quoniā aptitudinalis semper verificatur de accidenti, siue actu in subiecto, siue non, nam actu esse, supponit aptitudinem. Actualis autem non verificatur, nisi accidens actu in subiecto.

Secūda est aliquid potest esse de essentia alicuius dupliciter, primò, quia est idem essentialiter cum eo, non tamen est de suo conceptu quidditativo, sicut verū, & bonū, & alia transcēdētia sunt idē essentialiter cū ente, sed nō sunt de ratione formali ipsius, cum se habeāt ad ipsum, sicut proprie passionēs ut declarauimus in 4. lib. 2. quia est de conceptu quidditativo, nō sicut additū, sed quod est idem re cum eo, sicut animal est de essentia hominis, hoc secundo sensu Dico non sicut additum ut excludamus definitiones per additamentum nam licet subiectū sit de conceptu quidditativo accidentis, tamen non potest dici hoc secundo sensu de essentia accidentis quia non est idē re cum accidente.

Tertia est, aliud est pertractare hoc quæsitum ad mentem philosophi, & aliud secundum veritatem, nam secundum philosophum pertractandum est, ut potest conuincere ex sententiis, & non aliter, secundum veritatem autem ut ha

hemus ex fide, cui non subest falsum, & quoniam ex sententis non potest conuinci, quod possit dari accidens sine actuali inhaerentia, ideo vel utraque inhaerentia est de essentia accidentis in primo vel in secundo sensu, secundum philosophum, vel neutra. Quoniam autem ex fide tenemus actualem esse separabilem aptitudinalem autem inseparabilem, ideo constat secundum veritatem, actualem non esse de essentia accidentis, nec primo nec secundo modo, de aptitudinali autem inuestigandum est.

Quantum ad secundum aduertē quod circa hoc quaesitum sunt tres opiniones. Prima est Ant. And. in libro septimo quaest. 1. Iste tenet duas conclusiones. prima est, neutra inhaerentia est de essentia accidentis in secundo sensu, & probat tripliciter, primo respectus non est de essentia in 2. sensu absoluto, inhaerentia est respectus, & accidens est quid absolutum, puta quantitas & qualitas, aliter nullum accidens diceret perfectionem formaliter ergo &c. 2. respectus non est de ratione formali sui fundamenti, quoniam est posterior eo, inhaerentia est respectus, & fundatur super naturam accidentis, ergo &c. Tertio, quia cum inhaerentia sit quid commune quantitati & qualitati, si est de ratione sua formali, ergo est genus ad quantitatem & qualitatem, ex consequenti quantitas & qualitas, non essent genera generalissima.

Et aduertē quod Paulus Soncinas concordat in hoc cum Anto. And. ut videbis in 7. lib. q. 1. & est sua conclusio secunda, quam dupliciter probat. Primo, impossibile est aliquid concipi, absque his que ingrediuntur formalem conceptum eius, sed accidens potest concipi absque inhaerenti, ergo &c. Maior patet minor dupliciter probatur. Primo quantitas est accidens, & tamen consideratur à mathematico per abstractionem ab omni subiecto, ergo &c. Secundo, quia ante demonstrationem habetur conceptus passionis, nam definitio passionis est medium saltem in aliqua demonstratione potissima, ut dicitur in 2. post. sed tunc non habetur conceptus inhaerentiae passionis ad subiectum, quia hoc demonstratur, ergo &c.

Secundo, si inhaerentia est de formali ratione albedinis & cuiuslibet alterius accidentis, ergo omne accidens est formaliter respectuum. Sed hoc aperte est falsum, ergo &c. consequentia patet: quia illud est formaliter respectuum quod in sua ratione formali includit respectum.

Verum

Verum quia intendo determinare, oppositum, saltem quod ad inhaerentiam aptitudinalem, ideo volo soluere rationes, Ant. And. & Pauli Soncinatis.

Ad primam Ant. And. dico, quod absolutum est duplex. Quoddam est absolutum omnino, ita quod non dicit respectum ad terminum, nec ad subiectum. Quoddam est non omnino absolutum, quoniam & si non respicit terminum respicit tamen subiectum in quo est, vel est apud esse. Ad argumentum ergo, nego maiorem de absoluto secundo modo dicto, & quoniam accidens est absolutum secundo modo ideo nihil concludit, & cum dicit quod aliter nullum accidens diceret perfectionem formaliter, negatur quoniam ad hoc quod aliquid dicat perfectionem formaliter sufficit esse absolute primo vel secundo modo.

Ad secundam dico quod maior non habet veritatem, nisi de respectu ad terminum, inhaerentia autem dicit respectum ad subiectum, & nego huiusmodi respectum esse posteriorē naturae accidentis, quoniam & realiter est idē cum accidente, & est de ratione formali eiusdem.

Ad tertiam nego consequentiam, quoniam ad hoc quod aliquid sit genus, non sufficit quod sit commune his, de quibus dicitur & praedicatur in quid & uniuoce, sed quod dicat determinatam naturam, puta substantiam, vel quantitatem, vel qualitatem, &c. Constat autem quod inhaerentia in communi non dicit determinatam naturam, quoniam inhaerentia quantitatis est quantitas, & qualitatis est qualitas &c. unde sicut absolutum quod praedicatur de substantia & quantitate & qualitate, non est genus ad ea, cum sint generalissima, sic nec inhaerentia.

Ad primam rationem Pauli Soncin. nego minorem si concipitur ut accidens, Ad primam probationem dico, quod mathematicus non abstrahit nisi à subiecto sensibili, quod dicitur materia sensibilis, non aut à subiecto, siue materia intelligibili ut patet in 8. metaph. in tex. 17. & hoc sufficit mathematico, considerari enim accidens, ut respicit materiam sensibilem, siue naturalē ad physicū spectat. Ad secundam probationem nego quod ante totalem & resolutam demonstrationem habeatur conceptus passionis, ut est accidens, ad probationem nego solam definitionem passionis esse medium in demonstratione aliqua potissima nam secundum doctrinam B. Tho. in 2. poster. necesse est demonstrare definitionem passionis per definitionem subiecti, unde vltimam inhaerentiam passionis demonstratur per definitionem

diffinitionem subiecti, & non per diffinitionem passionis; quare non est necesse eam simpliciter p̄cognoscere ante demonstrationem.

Ad secundam, concessa consequentia, nego falsitatem consequentis quoniam licet accidens non includat respectum ad terminum, includit tamen respectum ad subiectum.

Secunda opinio est Cōmēntarū, & precipua Io. Baco. in 1. sent. di. 28. q. art. 3. Ista tenent, q̄ ad mentē philosophi vtraque aūt tūdo est idē cum accidente, & est de sua ratio ne formalis, ita q̄ est formalis differētia, qua distinguitur accidens à substantia. Et quidē q̄ sit vt differētia formalis sic arguitur, philosophus in p̄dicamentis distinguit essentialiter & formaliter substantiā ab accidente, per nō esse in subiecto, & esse in subiecto, ergo sicut est de ratione formali substantiæ, non esse in subiecto, sic est de ratione formali accidentis esse in subiecto puod x̄ quipolet cum inherere subiecto. Quod autē sit de essētia primo modo, arguitur sic, si hæc inherētia est aliud ad accidente, aut est substantia aut, accidēs, nō substantia, q̄ vnū est dicere, accidēs, inherere substantiæ per substantiā, si est accidens, cū accidenti sit inherere, ergo illa inherētia inheret subiecto, & tūc quæ ratio de illa vel est idē cum accidente, vel aliud, si idē est ergo eadem ratio prima inherētia erat iac̄ si aliud quæro vt prius, & sic vel ibitur in infinitū, vel cōstendū est quod est idē cum accidente, secūdo arguitur sic, per inherētiā formaliter accidens est ens, & non est alia ratio quare sit ens, sed per nullum extrinsecum ab essētia rei res est ens formaliter, licet enim aliquid possit esse tale effectus per extrinsecum, non tamen formaliter; ergo &c. Maior quidem est philosophi in hoc. 7. in tex. 2. alia quidē dicitur entia, eo quod totaliter entis, id est, quia respiciunt substantiam vt subiectum.

Et quoniam intendo determinare quæ sitū, secūdo ter tia opinione, quæ vt videbis quoad inherētiā aptitudi nalem non dico dat ab ista secunda ideo volo sublinere supradictas rationes adductas pro secūda opinione. Tu igitur aduerte q̄ rationi fundata super philosophū in p̄dicamentis, quam arguitur, q̄ inherētia sit de ratione formali accidentis nec Ant. An. nec Pau. Sonci. respondēt duas autē probantes q̄ sit idē cum accidente conatur soluere.

Ad primum dicit Ant. And. q̄ inherētia illa differēs ab accidente vtiq̄ inheret, nō quidē alia inherētia, sed eadā sibi

sibi realiter, quia est idē cum fundamento suo q̄ est prima inherētia & sic non est processum in infinitū, sed hæc solutio nō valet, quia cum vtraque inherētia sic relatio oportebit eum concedere, q̄ relatio fundatur in relatione, q̄ est contra philosophū in lib. 5. in ca. de ad aliquid, quid in omni modo relatiuorum assignat aliquod absolutum pro fundamento, & ipsemet Ant. And. illic idem tenuit.

Secundam rationē aliter soluit Ant. And. & aliter Paulus nā Ant. And. sic exponit dictū philosophi, Alia dicuntur entia eo q̄ taliter entis, id est accidens est ens in eo q̄ est taliter entis id est talis causa & in tali ordine cauendi q. d. accidēs est ens quia cauatur à substantia: ex hoc autē non habetur, q̄ ly ex eo quod dicat rationē, vel principium formale Sed hæc expositio non valet, quoniam mens philosophi est q̄ sint entia, eo quod accidunt enti per se, quod est substantia, & sic exponit Cōmēnt. in commen. 2. Accidēt aliter ergo vel inherētia est ratio formalis quod sint entia, & nō quia cauatur à substantia.

Paulus autem Sonc. dicit quod ly eo q̄ taliter entis, non intelligitur, in ratione principij formalis, sed efficientis vel subiectiui, sed hæc sua expositio, contradicit expositioni B. Tho. nā B. Tho. exponēs dictū tex. inquit, eo q̄ sunt talis entis, id est eo q̄ habent aliquā habitudinē ad substantiam, &c. ergo talis habitudo, est ratio formalis, quod sint entia. Sed huiusmodi habitudo, est ipsa inherētia vel accidētalis vt declarauit Commentator: Quare &c.

Tertia opinio est B. Tho. & Capreol. & Hernei. Ista tenent secundum veritatem quod inherētia actualis nec est idē cum accidente, nec est de sua ratione formali, quoniam tenent quod diuina virtute potest dari accidens, non actu inherens subiecto, aptitudinalem autē esse idē, & de ratione formali, vnde B. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. art. 1. quæstiuicula prima ad secundum sic dicit. Diffinitio substantiæ est, res habens quidditatem, cui debetur esse non in alio, & similiter esse in subiecto non est diffinitio accidentis, sed res cui debetur esse in alio, & hoc nunquam separatur ab aliquo accidente, nec separari potest, quia illi rei quæ est accidens secundum rationē suæ quidditatis separabatur esse in alio hæc ille, & aduerte quod Capreol. in 4. sent. di. 42. q. 1. ad primum factum contra 5. & 6. conclusionem conuenit cum B. Tho. Herueus autem in quolib. 4. q. 9. querens si accidēs diuina virtute potest retinere terminos propria est

sentia sine subiecto determinans quæsitum circa finem, sic inquit. Rationi illius de cuius ratione est habere habitudinem ad esse in subiecto, non repugnat esse in actu sine subiecto, quia ista duo non repugnant, quod unum & idem non sit actu tale, & sit aptitudine tale. Sed hoc videtur sufficere ad rationem accidentis scilicet quod aptum natum sit inesse & c. hæc illæ, ex quibus omnibus constat, quod concedunt inhaerentiam aptitudinalem esse de ratione formali accidentis. Quod negauerunt Ant. And. & Paulus Sonc. & quoniam hanc tenemus esse mentem B. Tho. ideo determinamus quæsitum secundum hanc tertiam opinionem, & licet B. Tho. & Herue, non adducant novas rationes, quoniam in locis præallegatis sunt, respondentes tu tamen probare poteris rationibus adductis pro secunda opinione, quas sustinimus contra Ant. And. & Paulum Sonc. Hæc de præsentia quæsito dicta sunt.

Questio 2. si accidentia in abstracto sunt entia vel non entia.

Vnde & vtrique dubitabit aliquis vtrum videre & tanare & sedere, vnuquodque eorum sit ens, aut non ens. Tex. 3.

IN hac q. sic procedim⁹. Primo declarabitur in quo differunt accidens in concreto & accidens in abstracto. Secundo ponetur vnica distinctio de ente. Tertio duæ conclusiones responsive.

Quantum ad primum, aduerte quod in hoc aliter sentit Auic. aliter Comen. cui concordat B. Tho. nam Auic. vt recitat Comen. in 5. metaphy. in c. de ente, tenuit quod accidens in concreto puta album significat substantiam, in qua est accidens, ita quod res significata per accidens in concreto principaliter est subiectum, secundario autem est natura accidentis. Accidens autem in abstracto signat solam naturam accidentis. Sed contra Auic. sic arguitur. si accidens in concreto significat principaliter subiectum ergo album significaret ens per accidens, id est, quod aggregatum ex substantia & accidente ex consequenti accidens in concreto non locaretur in aliquo predicamento quod contradicit Arist. qui in predicamentis dixit album ideo esse in predicamento, quia pura qualitate significat. Præterea Arist. in 5. metaphy. in c. de ente ponens diuisionem entis in predicamenta, exemplificat de accidentibus in concreto, dicit enim alia quid est significat alia quale, alia quantum, alia ad aliud.

Comen. igitur & B. Tho. in eodem loco contra Auic. tenent, quod quantum ad rem significatam non differunt quoniam tam

in concreto quam in abstracto significant puram naturam accidentis, vnde sicut albedo puram qualitatem significat, sic & album quantum autem ad modum significandi differunt quoniam coneretur significat naturam accidentis per modum inherētis ex consequenti connotat subiectum, non autem abstractum, verum aduerte, quod hic modus predicandi est per opus intellectus, & non præcise ex natura rei significare intellectus autem potest ea quæ sunt coniuncta in re intelligere separatim, vnde licet accidens non detur, nisi inhaereat subiecto, potest tamen intelligi per modum inherētis, & per modum non inherētis, ex hoc tamen non falsè intellectus intelligit, non enim intelligit accidens esse & non inhaerere, sed accidens per modum non inherētis, licet realiter inhaereat.

Quantum ad secundum aduerte, quod cum queritur, vtrum accidens in abstracto sit ens vel non ens, id potest habere duplicem sensum, primo quod sit ens per se subsistens, sicut si imaginaretur calor existens separatus ab omni subiecto, sicut ponitur idea hominis separata ab omni materia, ad mentem Platoni. secundo quod sit ens in alio vel inherens alij, licet non significetur per modum inherētis, sed potius per modum per se existētis.

Quantum ad tertium ex hac distinctione ponuntur duæ conclusiones responsivæ.

Prima conclusio Accidens in abstracto non est ens primo modo probatur, si haberet esse & esset ens primo modo oppositum definitionis conueniret definitio, nam definitio accidentis est quod habeat esse in alio, sed si ergo esset ens primo modo non haberet esse in alio, vt patet, ergo & c. præterea, inquit Arist. in tex. 2. quod alia sunt entia, quia sunt totaliter entis & per se alia intendit accidentia, & per se entis intendit substantiam vel subiectum, ergo ratio existētis accidenti sumendo accidens distinctum contra substantiam, siue in concreto siue in abstracto sumitur ab inherētia subiecti impossibile est, ergo loquendo mere ad mentem philosophi, vt etiam locuti sumus in q. precedenti accidens abstractum haberet esse vel quod si ens primo modo.

Secunda conclusio, Accidens in abstracto est ens secundo modo probatur, est ens cum significaretur nomine generis vt color, & speciei, vt albedo, nam ratio generis & speciei non verificatur de non ente, sed non est ens primo modo. Per conclusionem precedentem, ergo secundo modo.

Nec obstat, quod in abstracto non videtur importare inhaerentiam

rentiā, sed potius perse existentia, quonia vt diximus, hoc est ex parte modi significadi, qui fit per intellectū, qui potest coniuncta separatim intelligere, & nō est ex parte rei significata: quoniam natura accidentis quo ad suā realitatē non potest sperari ab habitudine ad subiectum. In hoc quoque fito non cadunt difficilia argumenta: ideo dicta sufficiant.

Questio 3. Si substantia est prior tempore accidente.

Substantia omnium primum est tempore, ratione natura, & notitia. Text. 4.

In hac quaestione Primò inuestigandū est quomodo substantia est prior accidente tempore. Secūdo. quomodo diffinitione. Tertio. quomodo natura Quarto. quo cognitione.

Quantum ad prioritatem temporis aduerte, q̄ si Arist. nō posuisset modum æternum, facile esset saluare huiusmodi prioritatē, nam cum esse prius tempore, vt habetur in post prædicamentis, sit esse antiquus id est, esse pro duratione, p̄ qua nondum est aliud, vt patet de patre & filio, de seue & iuvene, si mūdus non est æternus, patet, q̄ aliqua substantia puta prima causa, quæ est æterna. vt probabitur in 12. li. est prior tempore siue duratione quocunq̄e accidēte, quonia omnis substantia & omne accidēs est effectiua à prima causa, vt p̄habetur in lib. 12. & nullū eorū est æternū, si mūdus non est æternus: ergo &c. verus quia Arist. posuit mundum æternum, non est assignare aliquod instans nec tempus, in quo primo causa fuerit, & accidens non fuit, ideo difficile saluare dictum philosophi. Vt igitur videamus quam veritatem continet pertractabimus opinionem Cōment. & Scoti, & B. Tho.

Quantum ad Cōmē. aduerte quod cum quædam sint substantiæ æternæ & incorruptibiles, vt in astra & cœlum & quædam sint temporales ac corruptibiles vt elementa & elementata, & quædam sint accidentia æterna, vt accidentia cœli, & quædam, de nouo genita, vt accidentia substantiarum inferiorum, ex quibus aliqua sunt cognita, vt propria passiones, & accidentia in separabilia, vt albedo in niue, nigredo in æthiope. Quædam autem accedunt & recedant, vt accidentia cōmunia separabilia, arbitratur Cōmē. propositionē philosophi, alio modo verificari de substantia cōparata accidentibus cōmunibus separabilibus, & alio modo comparata accidentibus propriis & inseparabilibus nam respectu primi tenet substantia composita secundum se esse

se esse priorem tempore, quoniam stat quòd pro aliquo tempore sit rei substantia, puta aqua, & tamen non fit in ea accidens separabile commune, puta calor, & quod dicitur de aqua, intelligendum est de qualibet substantia inferiori cōparata accidenti communi. Respectu autem secundi, tenet substantiam compositam non ratione totius, sed ratione materiæ primæ quæ est ingenta & æterna, esse priorem tempore, quoniam licet fortis non sit prior tempore sua proprietate nec nix albedine: tamen materia fortis quæ fuit ante fortem, & materia niuis quæ fuit ante niuem, est prior tempore accidente proprio fortis, & accidente inseparabili à niue, nam materia fortis præcedit tempore formam substantialem fortis, cum illa sit æterna, & hæc de nouo producta, ergo & accidentia propria fortis. Hæc enim consequuntur formam substantialem, idem intellige de niue.

Sed hæc scientia Cōment. non videtur consona textui philosophi, nam philosophus dum comparat substantiam accidenti secundum prioritatem temporis, comparat substantiam secundum se, nō accidenti communi vel proprio vel inseparabili, sed omnibus categoriis accidentium, ita quòd cōsiderata natura substantiæ vt est ens simpliciter, & ens primū, & cōsiderata natura accidentis, vt est ens in habitudine ab substantiam, intendit philosophus quòd substantia vt substantia est prior accidente vt accidēs est. Præterea licet Cōmē. posset aliquo modo saluare positionē suā, quo ad accidēs propriū & inseparabile in substantiis inferioribus, quonia saltē ex parte materiæ sunt priores tempore id tamen nō saluabit in corpore cœli, quonia ab eo remouet materiā, quæ est ens in potentia & pars compositi, vt declarabitur in 8. lib. Præterea, sicut philosophus ponit substantiā esse priorē tempore ipso accidente, ponit etiā esse priorē diffinitione & perfectione & cognitione, sed falsum est substantiā ratione materiæ esse perfectionem & prius ac magis cognoscibilem accidente, cum sit ens in pura potentia, accidens autem sit forma & actus quidā: Quare &c.

Quatū ad Sco. aduerte vt patet per Ant. And. in 7. lib. q. 2. q̄ arbitratur dictū philosophi alio modo esse verū quo ad accidentia cōmunia, & alio modo quo ad accidentia propria, nā respectu primi, dicit esse verū, quia substantia non pendet ab accidente cōmuni, ideo non repugnat, quatū fit ex se, posse esse sine tali accidente, vt patet de aqua respectu caloris. Itē quia substantia nō est causa accidentis cōmunis: nō

Metaph. I. aucl.

enim fuit à principiis substantiæ, sed est penitus à causa effectiua extrinseca. Respectu autem secundi, dicit esse verum, quia substantia non pendet à proprio accidente, sed potius e converso. unde verificatur quo ad causalitatem, quoniam substantia est vere causa intrinseca productiua sui proprii accidentis.

Sed si bene advertis, Scotus ex hac declaratione non seruat, nisi prioritatem naturæ, illud enim dicitur proprie prius secundam naturam, quod comparatum alteri, non pendet ab eo, sed e converso, dato quod unum non precedat alterum duratione, quæ prioritas seruat inter subiectum & proprietatem suam, inter causam & effectum suum coruam. Præterea, si hoc quod unum non dependet ab alio, seruat prioritas temporis, ergo possemus dicere motorem primum esse priorem tempore cælo, secundum philosophum, quoniam dicit philosophus in lib. 12. tex. 15. quod ab hoc principio cælum & natura pendet, quod tamen est falsum, quoniam cum cælum sit æternum, nihil est prius eo duratione, ergo nec tempore.

Quantum ad B. Tho. adverte quod ut patet in expositione tex. intèdit dictum philosophi pro tanto esse verum, quia in tota latitudine accidentium non inuenitur accidens sine substantia sed in latitudine substantiarum inuenitur substantia, ut Deus sine accidente. unde Deus respectu accidentium, quæ nullo modo possunt esse in eo, ex consequenti nullo tempore dicitur prior tempore siue duratione accidente, nam verum est dicere, Deus nunc est, & nunc nullum accidens est in eo: ergo est prior tempore accidente, sumendo tempus ut se extendit ad quamcunque dura.

Sed contra hanc determinationem tripliciter arguit Ant. And primo sic, non sequitur, si prima substantia, quæ est Deus, est prior accidente, quod substantia, posterior puta producta, sit prior accidente tempore.

Ad hoc dicitur quod arg. supponit falsum, scilicet quod si substantia ut substantia, est prior tempore accidente, quod omnis substantia sit prior tempore accidente. Hoc non dicit philosophus sed ad veritatem propositionis suæ sufficit quod detur aliqua substantia, quæ sit prior tempore omni accidente, & non e converso, sicut & ipse Ant. And in 1. metaph. q. sua ult. quando declarauit tex. 3. in 6. meta. ubi inquit philo. theoreticæ alis scientiis sunt desiderabiliores, dicit Ant. And. ad veritatem huius dicti, non est necesse omnem speculatiuam esse nobiliorem omni practica, sed suffi-

cit

cit quod detur aliqua speculatiua, puta, metaph. quæ sit nobilior omni practica, & non e converso, sic dico in proposito &c.

Secundo sic, Deus non est in aliquo genere, ergo ex hoc quod Deus est prior tempore omni accidente, non potest concludi, substantiam quæ est primum genus comparatum generibus accidentium, esse priorem tempore accidente.

Ad hoc dicitur quod quando philo. dicit substantiam priorem tempore accidente, non accipit substantiam ut est genus, sed ut est analogum, sub quo continetur Deus, nam nec accidens est genus sed analogum, alioquin prædicamenta accidentium, non essent generalissima.

Tertio sic, Deus non præcedit tempus tempore, quoniam non mensuratur tempore, ut patet, cum sit extra omnem mutabilitatem, ergo non est prior tempore omni accidente, patet consequentia, quoniam tempus est accidens, &c.

Ad hoc dicitur quod sufficit Deum esse priorem omni accidente & ipso tempore aliqua duratione, quæ largo modo potest dici tempus, nec philosophus dum dicit substantiam priorem tempore accidente, accipit tempus proprie dictum, ut & ipse Ant. And. dicit in fine questionis 106, ubi inquit, non accipitur hic tempus proprie, ut est numerus motus, substantia ergo præcedit tempus proprie dictum, tempore improprie dicto hæc ille. Hæc de prioritare temporis dicta sint.

Quantum ad prioritatem diffinitionis adverte, quod dictum philosophi potest dupliciter pertractari. primo, si est verum iacet, secundo si ita est verum, quod sit necesse absolute & secundum se accidens diffiniri per substantiam, & non e converso, siue sumatur accidens in concreto, siue in abstracto.

Quantum ad primum sensum ponitur conclusio affirmatiua, substantia est prior accidente diffinitione. probatur, substantia ponitur in diffinitione accidentis de necessitate, & non e converso, ergo est prior diffinitione, consequentia patet, quoniam esse prius diffinitione alio, est cadere in diffinitione eius, & non e converso, antecedens autem probatur, quoniam illud ponitur in diffinitione accidentis per quod antecedens est ens, sed per substantiam est ens, cum non sit ens, nisi quia est entis, substantia autem non est ens per ipsum accidens, ut patet, ergo, &c.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio si debet haberi perfecta cognitio de accidente, necesse est ut diffiniat per substantiam. probat, diffinitio causatiua perfectæ cognitionis hæc sufficenter explicare naturam diffiniti, sed non potest sufficenter ex-

plicare naturam accidentis, nisi in ea includatur inhaerentia ad substantiam, diximus enim supra inhaerentiam esse de ratione formali accidentis, ergo necessario in diffinitione qua debet accidens perfecte cognosci, & quae habet quietare intellectum, cadit substantia, & propterea philo. infra declarabit, quod accidentia non habent simpliciter quodquid est, nisi ex additione, eo quod sicut ens, sic habent diffiniri, cum igitur non sint ens, nisi per substantiam, non possunt perfecte diffiniri, nisi per substantiam.

Sed aduerte quod contra hanc determinationem formatur tria argumenta apparentia.

Primo sic arguitur, accidens habet proprium genus & propriam differentiam: ergo potest diffiniri sine substantia, consequentia patet, quonia ut dicit philo. in hoc 7. diffinitio constat ex proprio genere & propria differentia, ergo si accidens habet proprium genus & propriam differentiam, potest per seipsum habere propriam diffinitionem. accidens autem probatur, & quidem quod habeat proprium genus patet, quonia in praedicamentis accidentium datur species specialissima ut in qualitate albedo, species autem est quae ponitur sub assignato, id determinato & proprio genere, ut albedo sub colore. quod autem detur propria differentia, probatur, quonia diuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersae sunt species & differentiae, ergo albedo non solum habet proprium genus colorem, sed & propriam differentiam diuisiuam coloris, & constitutiua albedinis.

Ad hoc, negatur consequentia, quonia non sufficit diffinitio consistere ex proprio genere & propria differentia, sed habet manifestare modum & qualitatem diffiniti quo ad naturam, hoc autem non potest fieri in proposito, nisi assumatur substantia in diffinitione accidentis, quoniam ex habitudine ad substantiam, scimus naturam accidentis.

Secundo sic, ratio quam significat nomen, est diffinitio, sed nomen accidentis non significat substantiam, ergo ratio accidentis non debet includere substantiam.

Ad hoc, licet nomen accidentis non significet substantiam, tamen in concreto connotat substantiam, & in abstracto non abfoluitur ab habitudine ad substantiam, quonia accidens ut accidens, licet non dicat respectum ad alterum, dicit tamen respectum in alio, & ideo non potest diffiniri sine substantia.

Tertio sic, accidens potest produci a causa prima sine subiecto, ergo potest diffiniri sine subiecto, consequentia nota, quia non est

est alia ratio quare diffiniatur accidens per subiectum, quia secundum philo. non potest esse ens sine subiecto. Antecedens autem probatur, quoniam quicquid potest causa prima cum secunda, potest per seipsam, aliter non esset omnia perfecta, & penitus independens, ergo sicut causat accidens mediante subiecto, potest causare sine subiecto.

Ad hoc, licet arg. concludat secundum veritatem, in Arist. ut diximus in q. 1. huius li. non admitteret antecedens. Ad probationem, negaret antecedens, & diceret, quod hoc non est imperfectio prima causa, sed ex natura accidentis, quae non seruaretur sine subiecto, quoniam inhaerentia est de ratione formali eiusdem, ut declarauimus in q. 1. huius li. Tu etiam aduerte, quod ista propositio, quicquid potest causa prima cum secunda &c. non tenet in causa formali, & in causa materiali, unde posito quod posset producere calorem sine igne, non tamen posset producere, ita quod nulli inhaeret, loquendo ad mentem philo. subiectum enim licet possit esse causa productiua sui proprii accidentis, tamen est semper causa materialis, cuius vice non potest habere causa prima. Haec de prioritatem diffinitionis dicta sunt. Quantum ad prioritatem naturae, quae dicitur prioritas perfectionis, non est difficultas, quoniam cum substantia sit ens primum & absolute, & non per respectum ad accidens, & sit sustinens accidentia, & sic causa accidentis, & non e converso, constat quod est perfectior accidente. Quare in hoc non est immorandum.

Quantum ad proprietatem cognitionis, multae insurgunt difficultates, & ut resoluantur, sic procedemus, primo ponemus aliquas distinctiones, secundo aliquas conclusiones responsiuas. 3. soluentur quaedam dubia.

Prima distinctio, cognitio substantiae est duplex, prima est conceptiua, quae scilicet appropinquatur quod est substantia, vel qua formatur conceptus substantiae, secunda est discursiua, quae scilicet concluditur aliquid de substantia, ut cum probatur esse susceptiuam contrariorum, vel non recipere magis & minus.

Secunda, cognitio substantiae conceptiua est duplex, quaedam quo ad conceptum confusum, quaedam quo ad conceptum distinctum, conceptus confusus est, quo apprehenduntur praedicata vniuersaliora, ut quando apprehendo de homine quod est ens vniuersale, substantia, corpus. Distinctus autem est, quando apprehendo praedicata proxima & propria, ut cum de homine apprehendo, quod est animal rationale.

Tertia cum hic intendamus de proprietate cognitionis quo

ad cognitionē cōceptiua, aduerte q̄ prioritas cognitionis substantiæ respectu cognitionis accidentis, potest attēdi secū dū ordinem perfectionis, vel secū dū ordinem generationis primo quidē modo dicitur cognitio prior quæ magis perficit intellectū, & quæ est de perfectiori ente, secū dū autem modo dicitur cognitio prior, quæ est obiecti, prius apprehēsi ab intellectu, vnde si substantia prius cadit in nostro intellectu quam accidens, est prior cognitione secundum generationem, si autem prius cadit accidens, erit posterior,

Ex his distinctionibus ponitur conclusio quo ad prioritatem cognitionis secundum perfectionem, substantia est prior cognitione accidente, probatur, obiecti perfectionis perfectior est cognitio, trahit enim cognitio nobilitatem à nobilitate obiecti, ex 2. de anima, sed vt cōfessum est ab omnibus, substantia cum sit primū & absolute ens, perfectior est accidente ergo & c. præterea, cuius perfectius est quicquid est, eius cognitio est perfectior. quoniā cognitio quid dicitur est cognitio perfecta, sed substantiæ est perfectius quod quid est. Dicit enim infra philosophus. quod sola substantia habet quod quid est primo & per se, accidentia autē aut non habent, aut secundo, quoniam vnum quodque eo modo quo est ens habet quod quid est, & aduerte quod philosophus cōparans substantiam accidenti quo ad prioritatem cognitionis in text. 4. videtur semper loqui de prioritate perfectionis, sic enim arguit, quando cognoscimus rem secundum substantiam, magis cognoscimus, quā quando cognoscimus quo ad accidentia, puta qualis aut quanta sit, ergo substantia prior est cognitione quā accidens, constat autē hanc rationem nō cōcludere, nisi quo ad prioritatem perfectionis, quod & manifeste apparet per Comment. exponens prædictum text. dicit enim scire indiuiduū substantiæ per sua vniuersalia prædicata substantialia perfectius est scire, quā scire illud per vniuersalia accidentia, & in hac conclusione omnes conueniunt.

Quātum autē ad prioritatem cognitionis cōceptiua secū dū generationē, est varia opinio, nā Herueus in 3. quolib. q. 12. & Ant. And. in hoc 7. in q. 4. & Iadunus in hoc 7. in q. 3. tenēt, q̄ prius apprehēdimus accidēs, q̄ substantiā, & prius cadit in intellectu nostro cōceptus accidentis, q̄ cōceptus substantiæ: sed B. Tho. & veri Thomistæ tenēt oppositū. Vt igitur resoluat̄ur p̄positū, pertractabimus primo viā Thomisticā, deinde soluemus rationes tenētium oppositum. Igitur

Igitur pro via nostra Pono duas cōclusiones, prima est, substantia quoad prædicata communia, à quib. trahitur cognitio confusa, prius apprehenditur ab intellectu nostro quam accidens, probatur, cōceptus substantiæ necessario supponitur conceptui accidentis ergo, & c. consequentia nota, & probatur antecedens secundum philosophum in hoc 7. in text. necesse est in diffinitione accidentis esse diffinitionem substantiæ. & Comment. inquit. exponens, necesse est vt substantia accipiatur in diffinitione accidentis, & in diffinitione substantiæ non accipitur illud, quod est extra naturam suā, ex his habemus, q̄ diffinitio accidentis supponit diffinitionem substantiæ, ergo necesse cōceptum accidentis supponere ei intellectu nostro conceptū substantiæ. ex cōsequētiā tripus cognitio conceptiua, scilicet quo ad prædicata communia, apprehēditur substantia, quam accidēs, præterea, in sciētia cuius subiectum est substantia necesse ante omnia est præcognoscere de subiecto qd, vt in lib. de anima. in li. de cōlo: ergo ante apprehensionē cuiuscunque accidentis cōueniētis animæ aut cōlo, necesse est præcōcipere substantiam animæ & cōlo, scilicet quo ad prædicata cōia, consequentia nota & antecedens, quoniam ex 1. poster. De subiecto præcognoscitur quid. Et confirmatur propositum per Commenta 1. phisic. commen. 3. dicit enim illa quæ sunt tota apud nos primo de rebus naturalibus sunt composita causata ex elementis, & aduerte quod ex dicto Commenta. excluditur declaratio, quam dat hic text. Aristot. cum dicit, sunt autem prius nota nobis confusa magis, dicit Herueus in tertia quolib. quæstione duodecimā quod per ly confusa magis intendit accidentia sumpta in magis vniuersali, quæ prius ab intellectu apprehēduntur, quam in particulari, & quam substantia, patet autem ex intentione Commentator. quod Aristoteles loquitur de substantiis, & non de accidentibus, quoniam accidentia non sunt composita causata ex elementis.

Secūda cōclusio, substantia quoad conceptū distinctum quo apprehēdimus eius propriū genus & differētia, cognoscitur posterior accidentē, probatur, nō innotescit nobis præcipuē in naturalibus genera rerū & differētia, nisi ex effectibus. & propriis qualitatibus, ita q̄ iste est ordo intelligendi in nostro intellectu, primo quā virtute intellectus agentis, forma est species intelligibilis representatiua substantiæ, per talem speciem cognosco representatam substantiam

tiam quo ad prædicata confusa essent a ia, secundò, quia nostra cognitio distincta incipit à sèu q̄ est cognoscituius accidentium, p̄ viam sensus procedo ad cognoscendum accidentia propria substantiæ prius apprehensæ in confusa puta qualitates ignis, tertio, ex his accidentibus iam notis deuenio in cognitionem specificam & distinctam ipsius substantiæ, & sic, patet quod cognitio accidentium est in 2. gradu, & in 3. est distincta cognitio substantiæ, & hanc conclusionem nõ negat Herueus vbi supra. Sed solum dicitur in prima, vult enim in primo gradu esse cognitionem confusam non substantiæ, sed accidentis apprehensi in confuso, in secundo esse cognitionem accidentis distinctam, in tertio esse cognitionem accidentis distinctam in tertio esse cognitionem distinctam substantiæ.

Posita hac determinatione soluendæ sunt rationes Ant. And. & Ianduni, & Heruei. Aduerte igitur, quod Ant. And. & Iandunus vbi supra, duas rationes formant eiusdem sententiæ & sunt tæ.

Substantia notificatur per accidens, ergo est posterior cognitione, consequentia patet, quia notificans est prius cognitum notificans. Antecedens probatur, quoniam ex cognitione accidentium priorum & essentialium, innotescit nobis substantia. Vnde Commenta. inquit in 6. metaph. commen. i. in scientiis naturalibus non cognoscitur substantiæ rerum, nisi ex posterioribus, scilicet accidentibus. Præterea inquit philosophus in proœmio. i. de anima. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quidem est, id est, quidditatem substantiæ, ergo accidentia præ cognoscuntur. His rationibus non oportet aliud respondere, nisi quod concludunt de distincta & propria conceptua cognitione substantiæ quantum ad cognitionem confusam, quam posuimus esse in primo gradu, negatur antecedens primæ rationis. Ad probationem dico, dictum Commenta. verificari de cognitione distincta, & non de confusa, similiter dico dictum philosophi in proœmio. i. de anima, debere intelligi de quod quidem est proprie & distincte apprehenso, & non aliter. Rationes autem Heruei vbi supra, sunt tres, prima est intellectui cuius cognitio pedit à sensu & ortum habet à sèu, occurrit primo illud quod est per se sensibile, non enim alia ratione nostra cognitio incipit à sensu, nisi quia primo intelligimus, quod est apprehensum sensu, sed intellectus noster est ille, ex i. poster. cuius cognitio pendet à sensu, ergo illi primo occurrit, q̄

est per se sensibile. Hoc autem vt patet est accidens, quoniam sensus proprie est cognoscituius accidentium, ergo &c. Ad hoc negatur maior ad probationem dico, quod illa non est ratio, sed quia necesse est intelligentem phantasmata speculari phantasma autem pendet à sensu, non tamen est necesse, quod intellectus illud primo intelligat q̄ est primo causatiuum phantasmatis, sed quod primo sibi præsentatur per speciem intelligibilem abstractam à phantasmate. Hoc autem, vt dicemus infra, non est accidens, sed natura substantiæ. Deceptus est autem Herueus, quia credidit ex eo quod nostra cognitio habet ortum à sensu primo, sensatum sit primo intellectum, & qualis est ordo in sensu, talis sit in intellectu, quod nos non admittimus, vel declarauimus, infra pertractantes, quomodo à phantasmata te abstrahitur species representatiua substantiæ.

Secunda ratio, imago alicuius sensibilis non prius mouet ad cognitionem alterius, quàm illius cuius est imago cum igitur sit imago obiecti per se sensibilis, q̄ est accidens, prius mouet ad cognitionem accidentis, quam substantiæ.

Ad hoc dico q̄ talis imago vel comparatur ad sensum quæ actuatur, vel ad intellectum, si ad sensum, concedo quod prius mouet sensum ad cognitionem accidentis, à quo causata est, quam ad cognitionem substantiæ, quoniam sensus primo & per se cognoscit accidens, & tantum per accidens cognoscit substantiam præcipue sensus exterior, vt præferretur cogitatiua, si ad intellectum, nego assumptum, quoniam imago siue species sensibilis non potest actuare, nec mouere intellectum, cum sit materialis, & ideo non potest mouere intellectum prius ad cognitionem accidentis, quam substantiæ, & si tu aduertis, supponit Herueus, à phantasmata prius abstrahit speciem intelligibilem representatiuam accidentis, quam speciem representatiuam substantiæ, q̄ nos non concedimus, vt dicemus infra.

Tertia ratio, circa illud quod primo occurrit intellectui nõ potest esse dubium vel error de existentia eius, sed multi dubitant de existentia substantiæ &c.

Ad hoc negatur maior, & ratio est, quia species representatiua substantiæ, cum sit denudata ab omnibus conditionibus indiuiduantibus, abstrahit ab existentia, & non existentia. Ideo &c.

Sed contra prædicta, dubium insurgit, scilicet, vtrum substantia cognoscatur per propriam speciem an p̄ accidens

Pro cuius resolutione aduerte duas opiniones, vna est eorum q. tenet accidens prius cognosci q. substantia, isti dicunt specie substantia vel nullo modo cauari in nostro intellectu sed per solam specie accidentis substantia cognosci; quare quod species est representatiua primo accidentis, secundo aut substantia, vel specie accidentis primo cauari in intellectu eo quod est primo phantasia, deinde cauari specie substantia. Arbitratur enim intellectum agere sua illustratione extrahere phantasmata specie substantia inuolutam cum specie accidentis. Et quoniam Herueus, vbi supra tenet, accidens prius cognosci quam substantia, ideo declinat ad hanc opinionem, q. substantia non cognoscitur nisi per specie accidentis, & ad elicio ex quol. 3. q. 12. ad 8. vbi tenet phantasma quod est accidens, non imprimere in intellectu substantia specie, sed sufficere quod suam imprimat, & per ipsam cognoscatur accidens & substantia Anto. And. in 7. metaph. q. 4. videtur circa hoc indeterminatus & tandem respondens vltimo argumento dicit, quod substantia est perfectius cognoscibile simpliciter; cum hoc tamen stat, quod perfectius intellectus noster cognoscat accidens, eo quod est ei magis proportionatum, nec videtur negare speciem substantia. nec specie accidentis, vt patet de exeplo quod adducit de albo intenso & albo remisso, & constat quod vtrunque videretur per propriam speciem non enim album intantum potest videri per speciem albi remissi cum species illa naturaliter representet, ex consequenti vno modo. Alia opinio quare est Thomistica tenet, quod substantia cognoscitur quo ad conceptum confusum, prius accidente, & per propriam speciem, & hanc abstrahi a phantasmate prius quam species accidentis, & hoc in virtute substantia a qua causatum est ipsum phantasma, & in virtute intellectus agentis illustrantis phantasma, cuius lumine separatur species substantia a specie accidentis quarum vtraque latebat, vt ita dicam in phantasmate & quidem quod sit necesse intelligere substantiam per propriam speciem, & non solum per specie accidentis, probatur sic, si cognoscitur solum per specie accidentis, nulla substantia cognoscitur perfecte & quidditatiue, quod est inconueniens, maxime de substantiis materialibus proportionatis intellectui nostro consequentia autem patet, quoniam per lecta & quidditatiua cognitio non habetur, nisi ex eo quod obiectum vnitur intellectui, vel per essentiam vel propriam

priam speciem

Præterea species entis inferioris gradus, non est sufficienter representatiua entis superioris gradus. Cum enim sit representatiua vni naturale non representat supra speciem suam sed species accidentis respectu substantia, est species entis inferioris gradus, vt patet, ergo per ipsam non potest haberi cognitio perfecta & quidditatiua substantia. Tenendum est ergo substantia quo ad conceptum confusum, prius cognosci q. accidens, & per propria speciem. Hæc de presentia quanto dicta sint. Argumenta autem tenentiu, q. substantia non cognoscitur per propria speciem soluntur à Paulo Sonc. in 7. lib. metaph. q. 14. vide tu ad placitum.

Questio 4. Si forma est prior & magis ens quam materia & compositum.

Quare si species materia est prior, & magis ens, & ipso quod ex vtriusque prior erit. Tex. 7.

IN hac q. vt plene resoluantur conclusiones tres responsivas ponemus, deinde soluemus quædam dubia.

Prima conclusio. Forma in quantum actus, est prior natura, & tempore, & est magis ens quam materia in quantum potentia. Hæc manifestabitur in lib. 9. in tex. 13. vsque ad tex. 21. vbi probabitur, actum, esse priorem potentiam tempore, natura diffinitione, & perfectione, pro nunc autem sic probatur, nullum potentiale reducitur ad actum nisi per aliquod prius existens actu, generatur enim homo in potentia, ab homine præexistente actu, ergo forma vt actus prior est materia vt potentia. Quod autem sit magis ens, patet quoniam forma est perfectio materia, & facit eam esse actum, & non econuerso, nisi occasionaliter: prout forma educata de potentia materia non potest habere esse nisi in materia sed hoc est potius sustentare quam perficere formam.

Secunda conclusio. Forma est prior composito, principium & causa vt sic, est prior causato & principiato, & pars est prior toto, sed forma est, principium & causa formalis & pars essentialis respectu compositi, ergo &c.

Tertia conclusio forma licet sit prior composito, non tamen est magis ens, nec perfectior. Probatur Cum esse sit prima perfectio: & perfectius conueniat composito, quam formæ, vt forma est quoniam compositum est, quod est forma autem quod est, vnde licet infra philosophus, quod non forma sed compositum

positum est quod per se generatur sequitur, quod forma non est magis ens nec perfectior composito.

Sed contra predicta, duo dubia insurgunt, primo, quia tertia conclusio videtur repugnare textui philosophi, dicit enim formam esse priorem eo, quod est ex utrisque, id est composito propter eandem rationem, id est eo modo quo est prior materia sed dixit formam esse priorem & magis ens quam materia ergo forma pari modo est prior & magis ens, quam compositum.

Ad hoc dicit Ant. And. quod dictum philosophi non est verum nisi ratione independentia, ut dicatur forma magis ens quam compositum, non quia habet perfectius esse sed quia cum sit principium compositi & non e converso, verum e converso in ratione principij non dependere a composito, sed e converso, ut sic perfectio re esse & non aliter, ego autem dico, quod ut patet in textu, philosophus non comparat formam composito, nisi secundum prioritatem & non quod sit magis ens, cuius signum est quod comparans formam materiae dixit eam esse prioris & magis ens, comparans autem formam composito, dicit eam esse prioris sed non dicit quod sit magis ens, unde non habuit Ant. And. causam laborandi in hoc. Tu tamen adverte quod Comment. in comen. 7. videtur tenere formam esse prioris & magis ens quam compositum. Dicit enim & intendebat, quod cum forma sit prior composito ex materia & forma & compositum est substantia, sequitur quod forma sit magis substantia, quam compositum hanc illam, verum hoc dictum Commen. non potest expresse fundari in textu philosophi. unde nec B. Tho. exponens comparat formam composito, nisi secundum prioritatem, si tamen vis saluare Commen. dices, ipsum esse verum solum ratione independentie ut dicit Ant. And.

Secundo, dubitatur de prima conclusione, nam cum prius non dependeat a posteriori, sed e converso, sequitur quod prius potest esse sine posteriori, & non e converso. si igitur forma est prior materia, forma poterit esse sine materia, quod est falsum quoniam sola anima intellectiva. utpote non educta de potentia materiae, potest esse sine materia.

Ad hoc, dico ad primam consequentiam, quod non valet, nisi quod prior & posteriori debetur esse actu per se & distinctum ut duobus suppositis. puta qui elementum est prius elementato, & utrique debetur esse per se actu, non inconuenit esse elementum, dato quod nullum esset elementatum, si autem prius & posterius non habet esse actu per se sed prius tantum

fatur in posteriori, & posterius non est actu nisi per prius prima consequentia non valet, sic est in proposito de forma & materia quare argumentum non concludit. Vtrum autem saltem materia possit esse sine forma discutimus in lib. 8. Hanc de presenti quaestio sufficiant.

Questio 5. si materia est ens quod est substantia, ita tamen quod si ens in pura potentia.

Et adhuc materia substantia fit (& in fradico autem materiae quae est secundum se nullatenus, neque quid neque quantitas neque aliud eorum dicitur, quibus est ens determinatum. Tex. 8.

In hac quae, ut resolute videamus quae sit natura materiae. Ponemus aliquas conclusiones responsivas, deinde soluemus aliqua dubia.

Prima conclusio, materia est ens, in probatione huius non est immorandum, quoniam omnes recte sentientes de materia tenent esse subiectum. ex quo aliquid fit & quod subiicitur omni transmutationi. subiectum autem non est non ens, Praeterea si materia esset non ens, cum dicerentur aliquid fieri ex materia fieret ex non ente, & sic productio naturalis esset ex nihilo, sumo enim ut non ens distinguitur absolute contra ens.

Secunda conclusio materia est ens reale, quod est substantia pars probatur, quoniam est pars substantiae sensibilis, ut probatur in lib. 8. & est subiectum omnistransmutationis physicae, ut probatum est in 1. physicae. & est primum receptiuum formarum, constat autem quod hic non possunt conuenire nisi enti reali apud recte sentientes. ergo &c. secunda autem pars sic probatur materiae cum sit primum subiectum, repugnat esse in sub- ergo repugnat sibi esse accidens: ergo est substantia, patet consequentia, quoniam ens reale sufficienter diuiditur per substantiam & accipiens, & adverte quod apud antiquos, haec conclusio ita erat evidens, ut patet ex 1. de generatione, & ex 1. physicae & in 7. metaphysicae. tex. 8. quod arbitrantur solam materiam esse substantiam, formas autem etiam quas dicimus substantiales, esse accidentia, unde & Commen. in comen. 8. dicit materia videtur esse magis substantia quam alia.

Tertia conclusio, materia ita est substantia, quod tamen est in pura potentia. hanc conclusionem. ut sonat omnes videtur concedere quoniam apud Ari. & Commen. non aliud dicitur de

de materia, nisi quod est ens in potentia, unde in hoc 7. in tex. 8. postquam negavit omnia predicamenta a materia, quia scilicet non est aliquid eorum actu, conclusit quod est unumquodque eorum in potentia, & in 8. lib. in tex. 15. dissolvens dubium quomodo sit possibile ex materia & forma fieri unum per se, dixit huius causam esse quia materia est potentia, & forma est actus &c. verum quia Sco. & Grego. de Anim. tenent materiam esse quid actu. ne videantur tenere contra philosophum. Sco. invenit unam distinctionem de potentia, & aliam invenit Greg. Sco. quidem, ut patet per. Ant. And. in 7. metaph. q. 6. dicitur inquit potentia per obiectivam & subiectivam, & correspondenter distinguit actum per formalem & obiectivum, & dicit philosophum intelligere materiam esse substantiam in potentia subiectivam, non autem obiectivam, imo est in actu obiectivo, verum quia tota vis Sco. est in positione potentie obiectivae, quam impugnabimus in lib. 9. Ideo pro nunc differo arguere contra eum, si enim probabimus, quod ad mentem philosophi non datur potentia nisi activa & passiva, & quod non datur actus nisi formalis constat quod materia ita est ens in pura potentia secundum philosophum quod nullo modo est actus, nec actu ex se ipsa, sed omnem actualitatem habet a forma. Quid intendat Sco. per potentiam obiectivam & per actum obiectivum, declarabimus in lib. 9.

Prætermissa igitur pro hunc opinionem Sco. adverte quod Greg. in 2. sent. di. 12. q. 1. art. 1. tenet quod materia prima est actu existens ex se ipsa, ita quod est in actu existentiae, & non solum in actu obiectivo, ut tenet Sco. & tamen ne videatur contradicere philosopho & Commen. tenet, quod est ens in pura potentia ad omnem formam, & ad sui declarationem ponit distinctionem de actu & de potentia, quae stat in hoc, Aliquid est actu dupliciter, primo ut de illo verificatur propositio de inesse de secundo adiacente in præsententi, ut lignum est per oppositum dicitur aliquid in potentia de quo verificatur propositio de possibili tantum, ut antichristus est possibilis, hæc autem est falsa, antichristus est secundum aliquid dicitur actu, quod est perfectum in specie, simplex, vel compositum vel est perfectio quae cum alio constituit rem actu in specie determinatam, sic omnes substantiae compositae & abstractae, & formae substantiales, dicuntur esse actu, Per oppositum illud est in potentia hoc secundo modo, quod non est perfectum in specie, sed est quasi essentia quaedam partialis, perfectibilis per aliam, sicut lignum, licet sit actu primo modo.

modo quia verum est dicere, lignum est tamen in genere artificiatorum est in pura potentia, secundo modo, quoniam ex se nullam habet formam artificiatam, sed est in potentia ut verificatur per hanc & per illam, sic intendit Grego. quod licet materia sit actu in genere existentium naturalium, eo quod hæc est vera materia est tamen est in pura potentia in genere informabilium eo quod ex se nullam habet formam determinatam speciei, sicut diximus de ligno respectu formarum artificiarum, & hanc suam imaginationem conatur afferere duplici conclusione, prima est, quod materia est ens in actu, primo modo quo expositum est, secunda est quod materia non est, ens actu secundo modo, sed ens in potentia tantum, ex quibus conclusionibus nos concedimus secundam in hoc sensu, quod materia ex se nullam formam habet sed est in potentia ad omnem formam quoniam si aliquam ex se haberet, non reciperet aliam. Receptivum tantum debet esse denudatum a natura recepti, sed primam conclusionem per quam attribuit materiae ex se actuali existentiam negamus, & intendimus nunc solvere rationes suas.

Dupliciter igitur arguit ad propositum suum sic substantia corporalis per se subsistens naturaliter genita est, & existit, ut patet de sorte, qui nunc est, & de planta que nunc est, & de lapide &c. ergo materia est, & per consequens est actu primo modo, Antecedens ad sensum patet, & consequentia probatur. Omnis substantia naturaliter genita habet aliquam partem essentialem, quae præfuit suae generationi, & hæc non est forma, quoniam illa non est terminus generationis, ergo non præfuit, ergo talis pars est materia si præfuit, ergo fuit verum dicere Materia est Assumptum, probatur, si nulla pars præfuit, ergo totum totaliter genitum est, ergo omnis pars eius simul genita est ergo ex penitus non ente genitum est ergo non naturaliter genitum, sed potius creatum quoniam, physice, ex puro non ente nihil fit.

Secundo sic, philolo. ponit materiam ingenerabilem & in corruptibilem, ergo materia est, Antecedens patet. ex 1. phys. cōsequenter probatur. si materia non est, & tamen non potest esse ergo est generabilis, illud enim est generabile, quod non habet esse, & tamen potest habere esse: consequens autem est falsum secundum philosophum ergo & antecessus, ergo materia est, & confirmatur, quoniam Com. in 4. meta. com. 15. dicit, quod non est actu, est non ens sed materia non est non ens, ergo est actu primo modo.

Ad

Ad primam negatur consequentia. Ad probationem dico quod assumptum potest habere duplicem sensum. primo quod aliqua pars præfuerit, ita quod ex se haberet esse actu, vel ex se existeret, & sic nego assumptum, secundo quod aliqua pars præfuerit, non quidem existens actu sed per formam præcedentem, à qua actuabatur. & post generationem per formam rei genitæ, & sic concedo assumptum sed nego illam consequentiam. si præfuit ergo verum est dicere. Materia est. Hæc enim consequentia non valet nisi concedatur assumptum in 1. sensu, in quo nos negamus ipsum, & sic arguatur, quod totum est puta ignis genitus: ergo partes suæ sunt, inter quas est materia; ergo materia est.

Responderetur concedo consequentiam, sed nego quod partes sint eo modo quo est totum. nam totum est, quod est, & est ipse se existens, partes autem non sunt simpliciter. sed sunt in toto. Et propterea nego hanc materia est, & concedo istam materiæ est in toto, & non aliter.

Ad secundam nego consequentiam, ad probationem nego consequentiam, quoniam ad hoc quod aliquid sit generabile, oportet quod possit esse per se existens, unde Aristoteles dicit quod forma & materia non generantur. sed compositum, quoniam de eo proprie verificatur propositio de inesse de secundo adiacente, nullo addito vel sub intellectu. De materia autem & forma verificatur in hoc sensu. Materia est, scilicet in composito. Idem dico de forma.

Ad confirmationem. dico Commens. sic intelligere contra antiquos, quod non est actu, est non ens, id est non est ens de terminatum, cum hoc tamen stat, quod sit ens interminatum quia est in potentia ad terminum, id est ad formam, quæ terminat ad cuius est forma, & tale ens est materia. Teneandum est igitur materiam ita esse in potentia, quod nullo modo est actu ex se neque in genere existentium. neque in genere informabilium.

Sed contra prædicata insurgunt duo dubia, primo, si materia est ens. in pura potentia, excludens omnem actum à obiectivum quæ existentia videtur quod non distinguatur actu à forma. Omnis enim distinctio videtur fieri per aliquem actum quoniam, ut dicitur infra philosophus, actus est qui distinguit & separat: quare &c.

Pro solutione horum dubij adverte secundum doctrinam Græcorum. in 2. sen. dif. 12. q. 1. ar. 1. quod aliqua duo possunt dici distincta actu dupliciter, primo, quia mutuo se negant, ita quod unum non est

est alterum & econverso, secundo quia utrumque est separatum & discretum, ita quod utrumque habet primum esse nec constituunt aliquod unum, sicut sunt duo supposita. Ex hac distinctione dico materiam distinguere actu à forma non quidem secundo modo, sed primo. Nam si secundo modo, ex materia & forma non fieret unum per se quoniam ut sic tamen materia, quam forma essent completa entia in actu, nec haberent rationem entium particularium, sed ut duo supposita, ex his autem impossibile est fieri unum per se, ut dicitur infra, ubi philosophus concludit: ideo ex forma & materia fit unum per se, quoniam alterum est actus, & alterum est potentia. Quod autem primo modo sint actu distincta, probatur sic, sumo substantiam compositam, cuius materia sit A. & forma sit B constat A. & B. esse aliquas entitates quoniam non entia, non potest esse partes componentes, & A. non est B. Aliter substantia composita non esset composita sed simplex. Omne enim compositum aliqua includit, quorum unum non est alterum. Tunc vltima A. non est F. ergo est aliud A. b. ergo diuersum, ergo distinctum, omnes consequentia patent, quoniam ex 10. me. text. 11. omne comparatum ad omne, aut idem, aut diuersum.

Ad arg. igitur dico, omnem distinctionem fieri per actum, sumendo distinctionem actualem, secundo modo, non autem primo modo, ut nunc loquimur. Potest etiam dici, quod in proposito fit per actum, non quod materia dicat actum, sed quia ordinatur ad actum.

Secundo dubitatur, quoniam si materia est ens in pura potentia, quæro de potentia materiae, ut distinguitur à materia, aut non, si non, ergo cum remaneat eadem materia sub forma generanda, quæ fuit sub forma corruptenda, sequitur materia adhuc esse in potentia ad formam obiectam à materia, quod est falsum, quoniam per agens naturale idem numero corruptum posset regenerari. si sic, ergo materia comparatur ad potentiam suam, ut subiectum ad formam, ex consequenti, non est ens in pura potentia, sed quid aggregatum ex substantia materiae & potentia sua.

Ad hoc dubium respondebitur in lib. 8. ubi ex proposito investigabimus, quomodo se habet potentia ad materiam, an sit substantia vel accidens, an distinguatur vel non, an dicat respectum, vel absolutum. Hæc pro presenti quaesito dicta sint.

Quæstio 6. Si prædicata tantum essentialia, constituunt quod quidem est, substantia composita, ita quod excludantur omnia præ-

Metaph. Iauel. v

dicata accidentalia, etiam communia quam propria.

Et primo dicemus quædam de eo
logice, Text.ii.

In hac q. sic sic procedemus. Primò declarabimus qd phi-
losophus intèdat per quodquidest. Secúdo ponemus cõ-
clusionè responsivã. Tertio soluemus quædã argumèta,
Quantum ad primum aduerte, quod vno modo sumi-
tur à logico, alio modo à metaph. nã à logico sumitur pro
diffinitione indicante rei naturam, data per genus & diffe-
rentiam propriam, qualis est hæc, homo est animal rationa-
le. A metaph. autem sumitur pro significato diffinitionis,
quod est ipsã quidditas siue essentia rei, sumpta in cõcreto
puta id quod ex parte rei correspondet diffinitioni homi-
nis, est quodquidest hominis metaphysicum. Dico autem,
sumpta in concreto, quoniam quodquidest prædicatur in
recto de eo cuius est, quidditas autem in abstracto nõ præ-
dicatur in recto de eo cuius est. non enim homo est huma-
nitas, nam est id quo, & non quod est homo & quoniam
Arist. proponit in text. ii. loqui de quoquidest logice, ideo
constat quod sumit ipsum pro diffinitione, pertractã quæ
prædicatã ingrediuntur ipsum quodquidest.

Quantum ad secundum, pono vnicam conclusionem
responsivam, nullum prædicatum quod sit accidens com-
mune nec proprium, ingreditur quodquidest est substan-
tiæ sensibilis compositæ, probatur, sicut quodquidest sub-
stantiæ sensibilis prædicatur essentialiter & quidditative
de ea, sic & quælibet pars eius, quoniam quodquidest indi-
cat essentialiter. Sed nullum accidens siue cõmune siue pro-
prium, prædicatur essentialiter de substantia sensibili, quo-
niam quodcuq;que accidens, dicit aliam essentiam ab essen-
tia accidentis, ergo &c. Præterea, siue prædicatis ingredien-
tibus quodquidest, non potest intelligi id cuius est. Sed si-
ne prædicato sumpto ab accidente, siue communi siue pro-
prio, potest intelligi id cuius est, quoniam substantia est prior
accidẽte ratione & cognitione, alitè cõfusa, vt determina-
tũ est supra: ergo, &c. Præterea, sicut quodquidest prædica-
tur in quid de eo cuius est, ita & quæ ingreditur in quod-
quidest. Sed nullũ prædicatũ sumptum ab accidente siue cõ-
muni, siue proprio, prædicatur in quid de substantia sensibi-
li, sed potius in quale vt cum quæritur qualis est homo, re-
spõdetur quod est albus, quod est risibilis.

Patet.

Patet ergo, quod si quodquidest substantiæ sensibilis, vere
& proprie assignatum fuerit, nullũ accidentale prædicatũ
est ingrediens quodquidest, sed sola prædicata primi modi
p se, quæ dicuntur quidditatiua, ex quo sequitur corollarie,
quod diffinitiones datæ per propria accidentia, siue per pro-
prias operationes, non sunt vere quodquidest, nisi vtamur
huiusmodi loco propriæ differentiæ.

Quantum ad tertium aduerte, quod hæc determinatio
videtur repugnare doctrinæ philosophi, nam ipse in 2. phy-
tex. 19. assignans differentiam inter phys. & mathema. dicit,
quod mathematicus diffinit sine materia sensibili, physi-
cus autè in diffinitione assumit materiam sensibilem, quam
constat esse subiectam qualitatibus, vt caro, os, nervus, er-
go in quodquidest physico ingrediuntur accidentia.

Præterea, si accidentia propria non ingrediuntur ipsum
quodquidest, non magnam partem conferunt ad cognõ-
scendum quodquidest, id est rei quidditatem, quod est cõ-
tra philosophum in proemio primi de anima.

Ad primum conceditur totum, vsque ad ultimam conse-
quentiam. Aliud est enim, materiam subiectam qualitati-
bus ingredi quodquidest, & qualitates siue accidentia in-
gredi primum enim est verum, non ratione qualitatũ, sed
ratione materiæ, nõ abstrahentis à qualitatibus, secundum
autem est falsum, quoniam non posset verificari, nisi ratio-
ne qualitatũ, quæ non sunt de essentia substantiæ phys-
icæ. Materia autem subiecta qualitatibus est de essentia eius
ideo non est par ratio.

Ad secundum nego consequentiam, nam ideo conferunt
non quia ingrediuntur quodquidest sed quia phys. cognõ-
scit rem naturalem a posteriori, & vt sic vtitur propriis o-
perationibus. ac propriis accidentibus loco differentiarũ, &
propter hoc physicus quasi nullam format veram diffini-
tionem. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sint.

*Questio 7. si dicendo nasus simus com-
mittitur negatio.*

Est autem & alia dubitatio
de eis. Text. 16.

In hac quæstione aduerte in primis, qd philosophus inue-
stigat si accidentia propria, quæ vocat accidentia copulata

habent quodquid est, arguit quod non, quia cum huiusmodi accidens non possint intelligi sine proprio subiecto, semper committitur nugatio, ut dicendo nasus simus, nam in simo intelligitur nasus, est enim simus, nasus concauus. Dicendo ergo nasus simus, idem est ac diceretur, nasus, nasus concauus. Ad euidentiā igitur propositi dubij, sic procedemus. Primo probabitur, quod non committitur nugatio. Secundo assignabitur, ratio quare non committitur. Tertio soluemus quoddam argumentum.

Quantum ad primum sic probatur intentum, si hic committitur nugatio, hoc ideo est, quia non potest intelligi simus sine naso, sed hæc non est sufficiens ratio, aliter sequeretur, quod cum non possit intelligi relatiuum sine suo correlatiuo, quod committeretur nugatio, dicendo, Dominus serui, pater filij, nam in domino intelligitur seruus, & tamen nullus recte sentiens dicit negationem in huiusmodi relatiuis committi, ergo nec in proposito.

Quantum ad secundum aduerte, quod duplici ratione non committitur nugatio, dicendo nasus simus, dato quod nasus sit de intellectu simi. Primo, si in ratione simi ingrederetur nasus, ut quid essentialiter & sibi intrinsecum, sicut animal ingreditur rationem hominis, non esset via effugiendi nugationem, sed quia ly nasus est quid extrinsecum a simo. Dicit enim nasus substantiam, & simum accidens, & ingreditur rationem simi, sicut subiectum rationem accidentis, quod tamen est extrinsecum ab accidente, ideo dum dicitur, simus, non oportet replicare nasum, sunt enim essentialiter & intrinsece idem, simitas & concauitas, & non differunt, nisi ut contractum & non contractum, dicemus ergo, quod nasus simus est nasus curuus, quia in ly simo non intelligitur nasus, ut quid intrinsecum, sed ut extrinsecum, & si dicas, quod subiectum est de diffinitione proprii accidentis, ergo est sibi intrinsecum negatur consequentia, quia accidens proprium, non diffinitur, nisi per additamentum, & ideo non inconuenit, quod per extrinsecum diffiniatur, secus esset de diffinitione substantiæ, quæ est diffinibilis per prædicatā essentialia. Secundo dicitur, quod ideo, non committitur nugatio, dicendo nasus simus, quia ly simum non significat essentialiter & primarie nasum, sed essentialiter curuitatem, connotando nasum, per solum autem connotatū non committitur per significatum essentialiter, ut dicendo homo animal. Patet igitur

igitur quod sicut non committitur nugatio dicendo homo risibilis, sic nec dicendo nasus simus.

Quantum ad tertium aduerte, quod inter omnia argumenta quæ solent fieri contra determinata, hoc est præcipuum sumo diffinitionem simi, quæ est hæc, simus est nasus concauus, tunc sic, loco simi, sumatur diffinitio eius, & applicetur naso, & nasus cum diffinitione simi prædicetur de Sorte, tunc manifesta erit nugatio. Dicitur enim sic, Sortes habet nasum concauum, ergo &c.

Ad hoc, dico, pro loco simi non potest sumi diffinitio eius nec illa propositio est vniuersaliter vera, quæ dicitur quod semper loco nominis potest poni diffinitio. Hoc inquam non est verum, nisi de diffinitionibus datis per essentialia & intrinseca aliter esset impossibile dare diffinitionem proprii accidentis sine nugatione. Quando ergo queritur, quid est nasus simus respondendum est, quod est nasus concauus, & non debet replicare nasus quia non significatur, sed connotatur per simum. Hæc de præsentibus quæ sit dicta sint.

Questio 8. si quodquid est, est idem cum eo cuius est.

Singulum enim non aliud videtur esse, & a summo substantia. Text. 20.

IN hac quaestione aduerte in primis quod philosophus comparat hic quodquid est ad id cuius est absolute, & non descendens ad aliquod genus entium, dummodo sit ens per se. & id dico, quoniam infra tex. 41. excipiet a determinatione quæ facit non solum entia per accidens, sed etiam omnes substantias materiales & concludet quod in solis separatis est idem penitus quodquid est, cum eo cuius est. Et quoniam id non aduerterunt Landunus & Ant. And. ideo præsentem quaestionem confunderunt volentes comparare quodquid est & id cuius est non absolute, sed in particulari secundum diuersa genera entium. Nos autem id faciemus infra in tex. 41. ubi comparabimus ea secundum viam B. Tho. secundum diuersa genera substantiarum. Hic autem quaeremus absolute in entibus per se, & sic procedemus, Primo ponemus tres distinctiones. Secundo aliquas conclusiones. Tertio soluemus duo argumenta.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio, entium quoddam per se, quoddam per accidens, ens per se est quodcumque genus & species & indiuiduum cuiuscumque prædicamenti, siue sit simplex siue compositum, ens per accidens est aggregatum ex rebus diuersorum prædicamentorum, ut homo albus, luperfi-

cies colorata. Secunda distinctio aliqua sunt idem realiter tantum, & distincta ratione, ut genus & differentia, aliqua sunt idem re & ratione ut homo & animal rationale.

Tertia distinctio, aliqua sunt idem ratione ex parte rei tantum & non ex parte intellectus, & sunt illa quae dicunt eadem praecise naturam, super quam fundat intellectus unicum conceptum, & ut sic dicuntur esse idem ratione metaphysicali. Cum hoc tamen fiat quod intellectus negocians circa illa potest diuersimode recipere & nominare illa, puta licet homo & animal rationale sint idem ratione metaphysicali, tamen intellectus potest concipere hominem in quantum est species, & in quantum est diffinitum & animal rationale in quantum est diffinitio, & ut sic, in quantum est prius cognitione ipso homine, & ut sic apprehenduntur ab intellectu, dicuntur distincta ratione, non ex parte rei, sed ex parte intellectus conferentis unum ad alterum aliqua sunt idem ratione ex parte rei & ex parte intellectus, ut omnino sinonima, ut tunica & vestis, Marcus Cicero.

Quantum ad secundum fit haec prima conclusio. In ente per accidens, puta in homine albo, quod quidem non est idem cum eo cuius est. Hoc patet, quoniam ens per accidens ut sic non potest diffiniri, omnis enim vera diffinitio significat unum per se, cum constat ex genere & differentia quae dicunt unam naturam, ut declarauimus in 3. libr. Sed ens per accidens ut sic non dicit unam naturam, imo plures cum sit aggregatum ex rebus diuersorum praedicamentorum, ergo &c. Praeterea cum qualibet natura quae est ens per se, habeat suum proprium quod quidem, necesse est ut quod quidem hominis sit aliud a quod quidem albedinis: ergo impossibile est assignare unum quod quidem, quod sit idem cum homine albo.

Secunda conclusio in ente per se. Quod quidem est idem realiter cum eo cuius est. Ad probationem huius praetermissa ratione, quam adducit philosophus in textu, quam & formauimus in epitomi nostra, assumo rationem philosophi ex 4. libr. tex. 3. ubi intendens probare, ens & unum esse idem realiter sic arguit. Quaecunque praedicatur de aliquo, & nullam diuersitatem faciunt in eo, sunt idem realiter. Haec est euidentis, quoniam haec duo non stant simul, nullam diuersitatem faciunt, & sunt distincta realiter, si enim nullam diuersitatem faciunt, non sunt diuersa nec distincta. Sed in ente per se, quod quidem, & id cuius est

est praedicatur de aliquo puta homo & animal rationale, praedicatur de sorte & nulla diuersitas est faciunt in eo. Nam sicut homo praedicatur in quid de Sorte, sic & animal rationale, ex quo sequitur, quod sicut homo & animal rationale sunt idem re in Sorte, sunt etiam idem re inter se.

Tertia conclusio, Quod quidem est & id cuius est sunt idem ratione ex parte rei, licet non semper ex parte intellectus. Prima pars sic probatur, eadem praecise natura & secundum eundem modum obiectiue correspondet intellectui per ipsum quod quidem est, & per illud cuius est, ut patet de homine, & de animali rationali. Nam illud praecise quod concipit intellectus de homine concipit de animali rationali. ergo quantum sit ex parte rei sunt idem ratione metaphysica, quod quidem est, & id cuius est, secunda autem pars manifesta est, quoniam intellectus enunciat aliquid de eo cuius est, quod non verificatur formaliter de quod quidem est. Nam haec est vera. Id cuius est, est species vel genus. & tamen quod quidem est non est genus nec species, sed quid compositum ex genere & differentia, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte duo argumenta inter cetera quae solent fieri contra determinata, Primum dicit philosophus in 3. de anima text. 9. & aliud est magnitudo, & magnitudinis esse, & aliud est aqua, & esse aquae. Sed per esse magnitudinis & per esse aquae, secundum omnes expositores, intelligitur quod quidem est magnitudinis & aquae, ergo in his quae sunt entia per se, non est verum vniuersaliter, quod quidem est & id cuius est sint idem, Nam & magnitudo & aqua sunt entia per se.

Ad hoc relictis aliorum responsionibus dico secundum B. Thom. exponentem dictum textum, quod in text. 41. huius 7. libri purgabit determinationem factam hic, & declarabit, quod in omnibus habentibus formam in materia, quae sunt naturalia & mathematica, non est idem, quod quidem est, & id cuius est, propter principia indiuiduantiae & accidentiae quae excluduntur a re; cuius est quod quidem est vnde concedo, quod non est idem, aqua & quod quidem est aquae, & similiter in magnitudine, & cum infertur, ergo in his quae sunt entia per se non est verum vniuersaliter concedo consequentiam, quoniam non intendit hic philosophus probare, quod in omni ente per se, est idem quod quidem est, & id cuius est, Sed intendit absolute, id est, quod in his quae sunt per se non repugnat inuenire identitatem inter quod quidem est, & id cuius est. Repugnat autem in his quae sunt entia per

accidens, quoniam in nullo genere, siue modo entium per accidens sunt idem, in aliquo autem genere entium per se, puta in immaterialibus, sunt idem.

Secundò, si quodquid est, & id cuius est sunt idem, est processus in infinitum in quidditatibus, cuius oppositum probatum est in lib. 2. coniectura probatur, vt probat Commentat. secundum opinionem quorundam sophistarum in Comment. 12. sumo hominem & quidditatem hominis, & arguo sic, sicut homo habet quidditatem, & quidditas hominis habet quidditatem si eorum aliqua duo sunt idem, sicut vnum habet quidditatem, & reliquum sed per te homo & quidditati hominis sunt idem, ego &c.

Tunc quæro de quidditate hominis, aut est idem cum sua quidditate, aut nõ, si non ergo pari ratione homo & quidditas sua non sunt idem. si sic, sumo quidditatem quidditatis hominis: cum & ipsa habeat quidditatem. eadem ratione, qua quidditas hominis habet quidditatem, & quæro vt prius, aut est idem cum sua quidditate, aut non, si non, pari ratione dicendum erat in principio, si sic, iterum quæro vt supra, & sic procedam in infinitum.

Ad hoc facile responderetur secundum viam nostram, & nego consequentiam, ad probationem, nego quidditatem hominis habere quidditatem, & vt loquamur in proposito, sumo quidditatem pro quodquid est logice, quod est ipsa diffinitio, nam diffinitionis non est diffinitio, & cum probatur si aliqua duo sunt idem &c. dico hanc propositionem non esse vniuersaliter veram, aliter sequeretur quod sicut genus habet differentias ita differentia haberet differentias, nam genus & differentia sunt idem essentialiter & tamen hoc est falsum, vt patet. Hæc de presenti quæsitio dicta sint.

Questio 9. Si materia est pars quidditatis substantie compositæ.

Quidditas hominis est homo, vno modo, & non est homo alio modo, est homo, id est, forma hominis, & non est homo, qui est congregatus ex materia & forma hæc Commentator in commento 21.

In hac quæstione inuenio sententias extremas, vna est Commentatorum & Commentistarum, alia est B. Tho. & Schoti. & vt ordinate procedamus, Primò pertractabitur opinio Commentatorum. Secundò opinio B. Tho. & Schoti. Tertio soluentur rationes & fundamenta Commentatorum & sequentium eum.

Quantum ad primum aduerte quod, vt patet in commento 21. Commentator soluet rationem sophistarum, qua probatur quod si quodquid est, est idem cum eo cuius est, erit processus in infinitum in quidditatibus: dicit quod quidditas hominis est homo vno modo &c. vt allegatum est, & sic intendit Commentator, quod si quidditas hominis esset idem quod homo aggregatus ex materia & forma; tunc quidditas haberet quidditatem, & sic in infinitum. Sed quia quidditas hominis est homo secundum formam tantum & forma non habet quidditatem, cum sit ipsa quidditas, sed ipsum compositum ex eo enim quod habet formam, habet quidditatem; ideo non proceditur in infinitum, & sic Commentator determinat, quod sola forma est tota quidditas substantie compositæ, & dicunt, Commentator, vt laudat in 7. q. 12. quod licet secundum Commentatorum materia non sit pars quidditatis, est tamen pars substantie compositæ, & si quæras, quomodo materia se habet ad quidditatem, si nõ est pars, respondent quod est differens quidditatem, quæ est sola forma, eo quod talis quidditas non esset, nisi iustè taretur à materia in qua recipitur & sic secundum Commentatorum quodquid est, quod est significatum, diffinitionis, importat solam formam quæ est forma partis. Hæc fuit sententia Commentatorum cuius fundamenta, adducemus & soluemus in fine quæstionis.

Quantum ad secundum aduerte, quod sententia B. Tho. & Schoti est, quod in substantia composita sint duæ formæ realiter distinctæ, scilicet forma partis & inuisibilis materia, & quæ est perfectio materiae puta in homine est anima, quæ est actus, corporis: & est forma totius, quæ resultat ex vniõne formæ partis cum materia, ita quod in sui ratione includit formam & materiam & differt à forma partis, sicut compositum à simplici, puta in homine, forma totius est humanitas, quæ non est sola anima, sed quid resultans ex materia & forma hominis; & hanc formam totius, dicunt quidditatem siue essentiali, quæ licet significet per modum partis tamen in rei veritate, non est pars, aliter esset forma

Simplex ex consequenti essent in homine duæ formæ par-
tis, q̄ nō admittitur in via nostra. Et q̄ dē q̄ hæc sit mens
B. Tho. patet in 4. cōtra gētes in c. 81. vbi sic inquit, dicunt
quidā q̄ forma partis eadē est cū forma totius, sed dicitur
forma partis secundum q̄ facit materiā esse in actu, for-
ma vero totius dicitur secundum q̄ cōplet rationē spe-
ciei, & secundum istos humanitas nō est aliud q̄ anima
rationalis. Sed quia humanitas est essentia hominis, essen-
tia autem rei est quam significat diffinitio. Diffinitio autē
rei naturalis, nō significat solā formā, sed formā & mate-
riam, necesse est, q̄ humanitas significet aliquid cōpositū
ex materia & forma; sicut homo. Differenter tamen; nam
humanitas significat principia speciei essentialia; tam ma-
terialia quā formalia; cum præcissione principiorum indi-
vidualium. Dicitur enim humanitas secundum quam ali-
quis est homo, homo autē nō est aliquis ex hoc q̄ habet
principia individualia, sed ex hoc quod principia essentialia
speciei. Humanitas igitur significat solā principia essen-
tialia speciei. Vnde significat per modum partis. Homo
autem significat quidem principia essentialia speciei, sed
nō excludit principia individualia à sui significatione;
homo enim dicitur: qui habet humanitatem; ex quo nō
excluditur quin alia habere possit; & propter hoc homo
significat per modum totius. Hæc ille, ex quibus constat ef-
sentiam, siue quidditatē rei cōpositæ naturalis, nō esse,
nec significare solā formā sed formā & materiā. Declarata
igitur positione B. Tho. à qua nō discordat Scotus; vt pa-
ret per Ant. And. in hoc lib. 7. quæst. 12. pono hanc conclu-
sionē. Materia quæ est pars potentialis in substantia com-
posita accepta absolute, & nō contracta ad materiam in-
diuidualem, pertinet ad quidditatem specificam, & proba-
t̄ sic. Quod est essentia & quidditas alicuius, illud est suffi-
ciens ratio intrinseca essendi illi cuius est essentia, circūscri-
pta quacunque alia re realiter differente ab eo, sed secundū
re forma sola hominis puta anima, est tota essentia & quid-
ditas hominis ergo sola anima est ratio sufficiens intrinseca
homini essendi hominē, ergo homo est homo sine materia
quod est absurdum. Minor quidem est positio tua: Maior
autem patet, quoniā, albedo est sufficiens ratio superficiē,
essendi albam, ergo multo magis quidditas & essentia est
ratio sufficiens essendi tale ens, ei cuius est essentia.

Præterea. Cuius essentia nō pendet, nec causatur à ma-
teria

teria in genere causæ materialis, nec illud cuius est essentia
pēdet à materia, nec causat̄ ab ea in genere causæ materia-
lis. Sed per te essentia, quidditas substantiæ cōpositæ natu-
ralis nō pendēt nec causantur à materia in genere cau-
sæ materialis, qm̄ secundum te, materiā nō ingreditur qd
ditatem illius, ergo nec substantia naturalis cōposita cau-
satur à materia in genere causæ materialis, quod est falsū
quoniā materia nō esset causa, nec pars substantiæ natu-
ralis cōpositæ cuius oppositum tenet hæc positio, vt di-
cimus supra. Minor quidem est positio tua. Maior autem
patet, ex eo quod secundum philosophum quidditas est
idē cum eo cuius est quidditas ergo si vnum est in causa-
tum à materia & reliquum.

Quātū ad tertiu aduerte, quod fundamēta opinionis
Cōmēt. & sequentiū cū stant in duobus, primò quia si sub-
stantia cōposita haberet quidditatem constantem ex ma-
teria & forma, esset processus in infinitū in quidditatibus,
q̄re probatum est in 2. libro metaphy. Contrariam autem
probant, vt nos probauimus in q. præcedenti.

Sed q̄ hæc ratio nihil valeat in via nostra, iā manifesta
uimus in q. præcedēti, vbi soluimus eam, vt videre poteris
Secundò fundant se super dicta philosophi, qui in di-
uersis locis loquens de forma, appellat eam quod quidditas, &
quod quiderate esse, vnū in hoc lib. 7. in tex. 10. inquit. Quo-
niā in principio diuisimus quo modo determi-
nauimus substantiā & horum quidem vnum videtur esse q̄
quiderate esse, speculandum est de ipso, & per quod quiderate esse
intendit formam, ergo forma est ipsa quidditas, & in text.
11. inquit. Quod autem vt species & forma, quod quiderate
esse, & in 2. de anima. text. 8. dicit, quod anima, quam, con-
stat, esse formam est quod quiderate esse corporis, & ita in
omnibus locis vbicunque loquitur de forma, vt est causa
distincta ab aliis generibus, causarum appellat eam quod-
quiderate esse. Quod vtique nō faceret, nisi pro constan-
ti haberet, quod forma est tota quidditas in substantiis
cōpositis,

Sed nec ex his auctoritatibus Cōmētiste possunt concludi
re intentum, qm̄ philosophus, cū dicit formam esse quod-
quiderate esse, nō aliud intendit, nisi q̄ cū à forma sumatur
ppria differentia, quæ est principalior pars diffinitionis, &
cōpletiva eiusdē pōt dici proprietate, sed nō simplici-
ter q̄ est quod quidditas, sicut & aliquando apud philo-
philo

philosophum anima dicitur homo, quia est principalior pars in eò. Nam quod est principalius in aliquo dicitur esse illud. Hæc de præsentī quæsito dicta sufficiant.

Quæstio 10. Si genita ex putrefactione possunt dici genita à casu.

Horum autem quædam sunt & à casu & à fortuna similiter vt in factis à natura. Tex. 22.

In hac quæstione duas opiniones. Primâ est B. Tho. exponens præpositum tex. Secunda est Iandu. in hoc 7. in q. 13. procedemus igitur sic. Primò pertractabimus opinionem B. Tho. Secundò opinionem Iandu. & soluemus rationes suas. Tertiò declarabimus, quomodo vane & extorte exponit propositum textum Philosophi.

Quantum ad primū aduerte, quod mens B. Tho. est quod generata ex putrefactione cōparata ad diuersa, possunt dici genita per se, & genita à casu, nā sicut se habet sanitas causata per cōfricationē, ita animalia genita per putrefactionem: sed sanitas causata per cōfricationē est causalis, & per se causata, nam respectu cōfricantis est causalis, non enim principaliter intendit sanitatem, sed depellere prurium; si autem cūparetur ad virtutem regitiuam animalis sic fit per se à virtute regitiua, quoniam cōfricatio excitat calorem, & calor est pars sanitatis, sic dicendum est de animali genito ex putrefactione, quoniam si cōparatur ad calorem putredinalē, fit à casu, quoniam calor ille extrahēdo humidum, non intendit generationem animalis, si autem cūparetur ad virtutem cœli, quæ est regitiua totius vniuersi; sic producit per se, quia virtus cœlestis intendit producere omnes formas, quæ sunt in potentia materiæ, & ideo illas formas quas potest per se solam producere producit per se, sed quia materiæ quorundam, vt animaliam perfectorum maiori indigent dispositione, quam virtus cœlestis possit facere, ideo non immediatē producit omnes formas, puta animalium perfectorum. Hæc est intentio B. Tho.

Quantum ad secundum aduerte, quod Iandu. in hoc 7. in si. 13. tenet à casu animalia generata ex putrefactione nō possunt dici genita q̄ & dicit hanc fuisse mentē Arist. & Comment. Nam Comment. in commen. 22. dicit, quod nulla species fit à casu constat autē quod animalia generata ex putrefactione sunt species, vt musca, rana, mus, ergo, &c. Corroborat autem intētum suum ratione sic, Quod fit in tempore

tempore determinato & à causa determinata nō fit à casu, quoniam istæ conditiones repugnant casui, ex 2. physic. Sed animal generatum ex putrefactione fit in tempore determinato, vt quando generans appropinquat materiæ disponēdo eam, & educēdo formam de potentia eiūs, & fit à causa determinata, vt à constellatione determinata, quæ agit per calorem putrefacientem, vt per instrumentum, ergo &c.

Præterea. Quod producitur vt in pluribus non est à casu vt patet in 2. physic. Sed animalia generabilia ex putrefactione produciuntur ex putrefactione, vt in pluribus, vt patet de vermibus & de muscis, ergo &c. Præterea. Quod potest agens minoris virtutis potest etiam agēs maioris virtutis, dummodo habeat causalitatem & proportionem super effectū. Sed agens particulare putamus generans, potest per se producere murem, ergo & cœlū quod est agens vniuersale & maioris virtutis, potest per se producere, ergo nō erit à casu. Dixi dūmodo habeat &c. propter animalia perfecta, super quorum generationem, cœlū non habet plenā causalitatem & proportionem, nisi concurrente agente particulari, qm̄ nō solus sol, sed cū homine generat hominem.

Hæc est positio Iandu. & quoniam intendo sustinere mentem B. Tho. ideo volo soluere quæ adducta sunt, & primo ad dictum Comment. licet possem ipsum negare prout contrariari videtur menti B. Tho. tamen, sic declaro ipsum Comment. intelligit nullam speciem fieri à casu secundum se totam, cum hoc tamen stat, aliqua illius indiuidua fieri à casu, & dato quod omnia illius indiuidua fieret à casu, non tamen simpliciter à casu, quoniam comparata cœlo, vt diximus supra, non sunt à casu sed per se, nec oppositum huius dicit Commentator.

Ad primam rationem nego minorem respectu caloris putredinalis, cōcedo autem eam respectu virtutis cœlestis regitiuæ omnium quæ sunt in hoc mundo inferiori. Vnde si hæc ratio aliquid concludit, concludit huiusmodi animalia, habere tempus & causam determinatam respectu cœli, & respectu illius non fieri à casu, cuius contrarium nō tenet B. Tho. vt patet supra.

Ad secundam dico, eodem modo.

Ad tertiam patet quod cōcludit respectu cœli, cum hoc tamen stat quod sunt à casu respectu caloris putredinalis, qui habet rationem agentis particularis.

Quantum ad tertium aduerte, quod Iandu. exponens textum

textum philosophi præpositum quaestioni, sic dicit. Arist. non vult dicere in litera, quam pro se allegant, quod sicut aliqua possunt generari ab arte & à casu, vt sanitas, sic aliqua animalia possunt fieri à natura & à casu. Sed tantum vult dicere qd sicut cõtingit diuersitas in illis, quod aliqua sanitas sit ab arte, & aliqua à casu, sic, etiam diuersitas cõtingit in factis à natura, quia aliqua animalia fiunt per putrefactionem, & aliqua per propagationem.

Sed hæc expositio penitus extorta est, quoniam cum dicit philosophus similiter vt in factis à natura ly similiter refert, id quod prædixerat scilicet à casu & à forma, & non, refert diuersitatē productionis ex semine & sine semine. Nam de huiusmodi diuersitate nondum mentionem fecerat. Sed incipiet de ea agere in tex. 23. Et aduerte quod causa erroris laudat, quia sequutus est expositionem Commen. in fine commen. 23. quæ expositio videtur parum valere quoniam tex. arabicus non concordat cum græco. Nam in arabico non ponitur aliqua similitudo, nec ponit hunc terminum similiter, ideo expositio B. Tho. est proprie ad mentem philosophi, Hæc de præsenti quaestio dicta sunt.

Questio 11. Si omnia producta ex semine possunt produci sine semine, & si producta sine semine sunt eiusdem speciei, cum productis ex semine,

Quædam enim & illic eadem & ex spermate, & sine. Tex. 23.

IN hac q. primò pertractabitur prima pars, deinde secūda ad euidentiā primæ partis. Primò pertractabitur opinio Auic. Secūddò opinio contraria Auic. Tertio opinio philosophi & Commen. quam sequitur B. Tho. in hoc 7. libro in tex. præposito.

Quantum ad opinionem Auic. aduerte, qd vt sibi imponit Comment. in 8. phisicorum. 46. & quæ videtur sequi Albertus in 3. lib. meteor. opinatus est omnia animalia tam perfectā quā imperfectā posse generari non solum ex semine, sed etiam sine semine vnde vt recitat Comen. in 8. phisicorum. 46. opinatus est, homines post diluuiū genitos fuisse ex terra per virtutē & determinatum aspectū stellarū, & qui sequuntur Auic. conatur pbare intentū suū sic Quod potest

pōt virtus inferior potest virtus superior, & etiā amplius, sed agens particulare, vt homo, licet sit virtutis inferioris, potest generare hominem, & equus equū, ergo multo magis celum, qd est superioris virtutis. Præterea, corporea cœlestia secūddū varios & determinatos aspectus producūt inferiora, ergo secūddum quod aspectus est magis aut minus nobiles, sic produci poterit animal magis aut minus nobile, ergo sicut secūddum aspectum parum nobilem producit à cœlo animal imperfectum, vt rana. sic secūddum aspectum magis nobilem produci potest animal perfectū, puta leo & secūddum aspectum nobilissimum, animal perfectissimum vt homo. Hæc est positio Auic. & sequentium eum, contra quam arguimus pertractantes mentem Arist. & comment. & B. Tho. & soluemus rationes adductas pro opinione Auicennæ.

Quantum ad opinionem cõtrariam Auic. aduerte, quod aliqui tenent, non solum animalia perfectā, sed nec imperfectā posse produci sine semine, eo quod arbitrantur vnum quodque de necessitate in naturalibus produci à sibi simili, sicut videtur etiam dicere Arist. in hoc 7. libro. Sed hæc positio repugnat sensui, videmus enim ex cadauere generari diuersa animalia, fatuum autem esset dicere, animalia generantia ex quibus decisum fuisset semen, præexistisse in cadauere. Repugnat etiam philosopho in hoc 7. libro in tex. 23. qui expresse dicit quædam illic in naturalibus eadē & ex spermate, & sine.

Quantum ad opinionem philosophi & Comen. & B. Tho. aduerte, qd est opinio media inter Auic. & cõtrariam Auic. Tenent enim quædam generari cū semine, ita qd non possunt generari sine semine, vt animalia perfectā. Quædam autem cum semine, & etiam sine semine, vt animalia imperfectā. & quidem secūda pars non indiget probatione, quoniā vt diximus, ad sensum patet: sicut de rana in æstare, dū post multum cauma, & longam siccitatē, videmus cum pluuia, aut parū post, ranas penē infinitas saltantes in via, & mures genitos in nauis, & formicas genitas ex vino & muscas egredientes ex sepulchris. Prima igitur pars pbatur rationibus sumptis ex Comment. qui in 8. phisicorum, comment. 46. arguens contra Auic. innuit tres rationes, quarum primā relinquimus. quæ stat in hac cõsequētia, si homo posset generari ex semine & sine, puta ex terra: ergo homo genitus ex terra, non esset eiusdem speciei cum homine genito ex semine.

semine. Hanc autem consequentiam negaret B. Tho. vt manifestabitur in parte 2. huius questionis, & ideo primam rationem comment. relinquimus. Secunda ratio, si homo potest generari ex terra aut erit necessarium aut contingens non necessarium, quia non posset aliter esse nec fieri, ex consequenti non posset generari homo ab homine, cuius contrarium videmus. consequentia patet, quoniam necessarium est quod non potest aliter se habere, si contingens, aut vt in pluribus aut vt in paucioribus, non vt in pluribus, quonia videmus oppositum. regulariter enim homo est ab homine, non vt in paucioribus, quoniam quæ in naturalibus vt in paucioribus sunt, nõ naturaliter sunt, sed potius monstruose, præcipue in animalibus, igitur homo genitus ex terra, non naturalis, sed potius monstruosus homo dicendus esset.

Tertia ratio si homo & alia animalia perfecta possunt produci sine semine, non essent necessarii propriæ & dispositæ materiæ, correspondentes propriis formis, quæ est fallum, quonia naturaliter proprius actus recipitur in propria & determinata materia. consequentia autem patet quoniam si forma pura equi potest actuare materiam aliam puta terræ, & non solum dispositam ex semine equi, manifestum est propriam materiam non esse necessariam, ex consequenti aufertur naturalis ordo in generationibus physicis. Tenendum est igitur animalia perfecta non posse produci sine semine, quia cum sine nobiliora animalibus imperfectis, plura requiruntur ad eorum productionem, & ideo licet coelum cum calore putrescente sufficiat ad imperfectorum generationem, non tamen ad generationem perfectorum.

Respondentes igitur ad rationes inductas pro opinione Antic ad primam dicimus, quæ maior non est vera, nisi quando virtus inferior & superior sunt virtutes totales & disparatæ, potens habere causalitatem super eundem effectum, verbi gratia. Quicquid potest comburere ignis vt decem, potest comburere ignis vt viginti. Constat autem quod agens particulare vt homo, & vniuersale vt coelum, non se habent in generatione hominis, vt duæ virtutes totales, sed partiales, & deo nihil concluditur.

Ad secundam, si antecedens intelligatur, quæ corpora celestia secundum varios aspectus producant vel producere possunt per seipsa omnia inferiora negamus ipsum, si autem intelligatur quod mediantibus agentibus secundum secundum

varios.

varios aspectus producant inferiora, totum concedimus, quia nihil aliud concluditur, nisi quod in eadem specie putata humana coelum secundum nobilem aspectum, concurrente homine generante, potest producere nobilem hominem, & secundum nobiliorem, nobiliorem, & secundum nobilissimum, nobilissimum, semper tamẽ, concurrente generante particulari.

Ad euidenciam secundæ partis aduerte quod Comment. tenet partem negatiuam & B. Thom. ad Scotus partem affirmatiuam, primo igitur pertractabitur opinio Comment. secundò opinio B. Thomæ, & Scoti. tertio mouebo dubium in doctrina B. Tho. & soluem.

Quantum ad primum aduerte quæ Comment. in 8. physic. in commen. 46. arguens contra Auicennam, vt visum est in q. præcedenti, tenet quod si daretur homo genitus ex terra, vt dicebat Auicenna. & homo genitus ex semine utroque diceretur homo æquiuoce, & non essent eiusdem speciei specialissime quod sic probat. Materia propria distincta specie ab alia materia, requirit formam distinctam specie ab alia forma, quoniam propriæ formæ proprias materias requirunt. Sed constat quod semen & materia putrescunt sunt materiæ propriæ distinctæ speciei, ergo forma hominis quæ introducitur in materia putrescunt, distinguetur specie a forma hominis quæ introducitur in materia seminali ex consequenti hic, & illi homo distinguetur specie. Sed quod hæc ratio non concludat, manifestabitur infra, & solue eam.

Quantum ad secundum aduerte, quod B. Thom. in hoc libro 7. in expositione text. 13. & Scotus vt pertractat Ant. And. in 7. in q. 8. tenent partem affirmatiuam, quam sic probare conantur. Quæ generantur ex semine & sine semine sunt eiusdem figuræ, habent eundem motum, & consimiles operationes & consimiles proprietates, vt patet de rana genita ex putrefactione, quæ est eiusdem figuræ, & format vocem, & remouetur localiter, & producit ranam, sicut rana producta ex semine. Idem patet in plantis, ergo sunt eiusdem speciei specialissime, consequentia probatur, quoniam in naturalibus venamur vnitatem vel distinctionem specificam ex propriis accidentibus & propriis operationibus, & propriis effectibus, & qui negat hoc, negat viam studendi in scientia naturali, & Ian. Iunius in 7. metaph. in quæst. 15. nitens solue Metaph. Iauel.

x

re rationem inductam, negat ea quæ ad sensum patent, negat enim quod animal generatum sine semine, putamus vel rana habeat eundem motum localem specificum cum mure generato ex semine, quod est contra sensum, nam manifeste videmus, quod eodem modo graditur saltat, ascendit, & descendit parieti in hærens, negat etiam quod eundem effectum specificum producat, & tamen videmus eum eodem modo rodere, & consimilem penitus murem generare. Quare Iandu. in hoc, non ut philosophus, sed ut restrictus ratione Comment. ad hoc ponendum deductus est.

Sed ratio illa non cogit, nam negatur consequentia, ad probationem, nego minorem, quoniam in materia putrefacta est calor putredinalis, qui adiutus virtute cœli, ita disponit materiam putrefactam ad formam muris, sicut disponit calor feminis materiam menstrualem ad eandem formam ex consequenti istæ duæ materiæ sunt eiusdem rationis specificæ, ut respiciunt formam vnam speciem.

Quantum ad tertium aduerte, quod B. Tho. in 1. sentent. dist. 10. quæstio. 1. arc. 5. videtur tenere oppositum, & concordare cum Comment. inquit enim, vna res habet tantum vnum modum quo oritur ex alio, non enim idem in specie est à natura & ab arte, nec per putrefactionem & seminationem, & ideo erit vna persona quæ est ab alio per generationem, & hic est filius, & alia quæ est ab alio per spirationem, & hic est spiritus sanctus.

Pro resolutione huius dubij, aduerte quod contingit aliqua duo produci ab vno agente particulari, vel à duobus agentibus disparatis, vnum quidem per propagationem & alterum per putrefactionem, puta Sortes producit Platonem per propagationem, & vermen per putrefactionem. Contingit etiam duo produci ab agente vniuersali & particulari subordinato, vnum quidem ab agente vniuersali tantum per putrefactionem, ut rana ex luto, alterum ab agente particulari concurrente agente vniuersali, ut rana ex luto per propagationem, ex distinctione dico quod in primo sensu duo producta, vnum per putrefactionem & alterum per propagationem, non possunt esse eiusdem speciei, & in hoc sensu loquitur in 1. sent. cuius signum est, quod dicit idem specie non posse produci à natura & arte. Constat autem quod agens à natura, & agens ab arte sunt ut duo agentia disparata, & non ut subordinata. In 2. autem sensu, non inuenit quod

quod sint eiusdem speciei, quoniam ibi non sunt propria duo agentia condistincta. imò particulare est sicut instrumentum respectu vniuersalis & in hoc sensu loquitur in lib. 7. metaph. ut patet, nulla ergo est repugnantia doctrinæ B. Thom. Hæc de præsentibus, quæ sita dicta sunt.

Questio 12. si vnumquodque generatur à suo simili.

Palam vero ex dictis, quia modo quodam, omnia fiunt ex vniuoco, id est, à suo simili. Tex. 30.

IN hac quæstione sic procedemus. Primò ponitur quædam distinctio. Secundò conclusiones responsiuæ. Tertio soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum si hæc prima distinctio, aliqua sunt similia dupliciter, primo formaliter, secundò virtualiter: primo modo illa sunt similia quæ habent eandem formam specificam, ut duo calida, duo alba, homo generans, & homo genitus, conueniunt enim in anima intellectiua, secundo modo, illa sunt similia, quando in vno est forma formaliter, in alio autem est virtualiter, ut quando sol calefacit medium, calor est tantum virtualiter in sole, & formaliter in medio.

Secunda distinctio similia formaliter possunt esse duobus modis, primò secundum formam specificam ut leo generans & leo genitus, secundò secundum formam communiorum, ut animal generans, & animal genitum, equus generans, & mulus genitus. Conueniunt enim in forma animalis, & in forma iumentum. Idem modus seruatur etiam in prædicatis vniuersalioribus ut corpus generat corpus, & substantia substantiam, & ens, ens, & bonum, bonum, & res rem, &c.

Tertia distinctio similia formaliter secundum formam specificam possunt esse duobus modis. Primò secundum formam specificam & secundum esse reale formæ, ut in naturalibus homo generans & homo genitus, uterque enim habet animam & secundum esse reale. Secundò secundum formam specificam, sed non secundum modum essendi reale, quoniam in vno, forma habet esse reale, in alio esse intentionale, ut quando ædificator ædificat, forma domus est realiter in ædificato, in ædificantis autem mente tantum intentionaliter.

Et aduerte quod oēs isti gradus similitudinis, ordinantur sic, secundum perfectionem & imperfectionem. Primus perfectissimus est ille, quando in utroque simili est eadē forma speci-

fica, & secundum eundem modum reale effendi. Imperfectissimus autem est, quando in vno est forma formaliter in alio autem solum virtualiter.

Inter hos duos, mediant alij duo, vnus quando in vtroque est eadem forma, non tamen secundum eundem modum effendi, & hic magis propinquat modo perfectissimo. Alter est quando in vtroque est eadem forma communis, signata per terminum genericum, vt iumentum, animal, corpus, substantia, ens, & hic magis propinquat imperfectissimo, sic ergo ordinentur conuenientia in forma specifica formaliter, & secundum eundem modum effendi sunt in i. gradu perfectissimo. Conuenientia in forma specifica, sed non secundum eundem modum effendi, sunt in secundo gradu. Conuenientia in forma communi signata per terminum genericum, sunt in tertio gradu. Conuenientia in forma, ita quod in vno est formaliter, & in alio virtualiter, sunt in quarto gradu, qui est imperfectissimus.

Quantum ad secundum fit hæc prima conclusio, substantiæ naturales, qualia sunt animalia perfecta, generantur à sibi simili secundum primum gradum similitudinis, probatur quia non producuntur nisi per propagationem, vt patet ex præcedentibus quæstionibus, ergo &c.

Secunda conclusio. Non omnia quæ generantur tam in substantiis quam in accidentibus generantur à sibi simili secundum primum gradum, probatur, quia videmus genita per putrefactionem, & mulum & ignem excussum à lapide, & calorem causatum radiis solis non generari à sibi simili secundum primum gradum, ergo &c.

Tertia conclusio. Quæcunque generantur tam in substantiis quam in accidentibus, generantur à simili secundum aliquem ex quatuor gradibus prænotatis. Hæc de se patet cuilibet exercitato in philosophia, & propterea philosophi in text. præposito, non dixit simpliciter omnia fieri ex vniuoco, sed dixit modo quodam omnia fieri ex vniuoco, quasi dicat, sufficit saluari aliquem ex prænotatis gradibus, simpliciter autem saluatur dictum philosophi, vt inquit Commentat. in hoc 7. in commen. 30. in his quæ generantur ex patre & matre.

Quantum ad tertium aduerte, quod argumenta quæ communiter fieri solent in hoc quæstio, solvuntur per distinctiones supra notatas, & quonia recitantur ac solvuntur à Paulo Soncinate libr. duodecimo, quæst. 14. nec alia difficultas occurrit,

occurrit, ideo pertranleo.

Quæstio 13. si forma generanda vel aliqua pars eius præexistit in materia, vt cooperentur agenti ad productionem eius.

Causa vero est, quia horum quidem est materia (& paucis interiectis) in qua existit aliqua rei pars. Tex. 29.

In hac quæstione sic procedemus. Primo ponetur quædam opinio, quæ non admittet Comment. & B. Tho. Tertio declarabitur in quo sensu debeat intelligi textus philosophi præpositus. Quarto soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte quod est vna opinio, quæ attribuitur D. Alberto, & potest elici ex his quæ dicit in primo physici. in tract. 3. in cap. vbi tenet principia naturalia esse vere contraria, & mutationem naturalem semper fieri de forma contraria in formam contrariam, arbitratur enim quod sicut in genere sunt differentie in habitu confuso & esse indistincto. sic in materia sunt formæ contrariæ secundum esse confusum. Quæ quidam formæ sic consideratæ sunt principia transmutationis physice, & quoniam tales formæ sub esse confuso habent aptitudinem ad esse perfectum, ideo forma considerata sub tale esse confuso, vt est apta esse sub esse perfecto, comparatur vt priuatio ad formam, est tamen eadem secundum essentiam sub vtroque esse, & hanc formam sub esse confuso cum aptitudine ad esse perfectum, arbitratur esse priuationem, quam philosophus ponit vnum ex principijs naturalibus, ita quod secundum Albertum, priuatio non dicit negationem formæ in materia, cum aptitudine, sed dicit formam cum negatione esse perfecti, & aptitudine ad esse perfectum. Hanc igitur formam secundum esse imperfectum, solent aliqui nominare inchoationem formæ, & dicunt hanc esse partem rei præexistentem in materia, & coadiuuantem agentis extrinsecum ad productionem rei, sicut tepiditas confert igni, vt citius & facilius deducat aquam tepidam ad ebullitionem, & aduerte quod qui hanc opinionem sequuntur, videntur moti duplici fundamento. Primo, quia secundum eos non videtur aliter posse saluari morus siue mutationis naturalis, credunt enim necessario exigere principium intrinse-

cum, non solū passiuum, quod est materia, sed etiam principium actiuum, quod putant esse formam inchoatā modo quo diximus, secundo putant si forma non præexisteret inchoata siue in esse confuso in materia, non possent vitare, quin forma crearetur, verum quod huiusmodi inconuenientia nō sequantur, etiam quod non præexistat forma inchoata in materia, manifestabimus postquam pertractauerimus sententiam Cōmentā. & B. Tho. a qua nō discordat Scotus, vt pertractat Ant. And. in hoc 7. in quaestione 11.

Quantum ad secundum aduerte, quod Arist. nec Cōment. nec B. Tho. negarent, quin omnes formæ naturaliter receptibiles in materia præexistant in ipsa materia in potentia mere passiuā, quia in ipsa est aptitudo & potentia essentialis ad formas recipiendas, nec negarent, quin in materia proxima, id est, iam disposita præexistat forma recipienda, non quidem secundum essentiam suam, sed ratione dispositionum, in quibus possumus dicere, quod forma virtualiter existit, nec negarent quin in materia ex qua generatur res animata, puta in semine præexistat aliqua virtus actiua, quæ operetur intrinsece ad productionem rei animatæ, quam tamen vim actiuam, negarent esse formā vel partem formæ generandæ. Negarent autem quod in materia, in qua introducenda est per generationem substantialem, forma substantialis, siue rei animatæ siue inanimatæ præexistat ipsa forma actu secundum esse imperfectum, nec secundum se totam, nec secundum partem, quæ cooperetur agenti, vt producatur secundum esse perfectum, & hanc quidem conclusionem sic probare possumus, si ipsa forma præexistit actu, sed imperfecte secundum se totam: ergo generatio rei naturalis, puta hominis, non erit substantialis, sed potius accidentalis, nā ex 5. phys. text. 7. dicit philosophus ponens differentiam inter generationem simpliciter, & generationem secundum quid. Quæ vero ex non ente simpliciter substantiam est generatio simpliciter ex quo habetur, quod in generatione simpliciter quæ dicitur in substantiam siue substantialis, terminus a quo, est non ens simpliciter, id est, nullo modo ens actu, neque imperfecte. neque perfectæ, nam si esset actu imperfecte, non esset nō ens simpliciter. Si igitur tu ponis formam generandam præexistere secundum se totam in materia secundum esse imperfectum, non potes saluare generationem huiusmodi esse ex nō ente simpliciter, ex consequenti negas generationem substantialem

substantialē si dicis quod nō tota forma sed pars præexistit. Contra. omnis forma substantialis vt dicemus in 8. lib. consistit in diuisibili, & secundū sui naturam simplex est, enim forma simplici & inuariabili essentia consistens, ergo in ea nō est assignabilis pars & pars. Præterea. si in materia præexistit. vna pars formæ vt cooperentur agenti ad productionē eius, quæro aut cooperatus ad productionē ipsius partis præexistentis aut alterius, si præexistētis, ponis contradictionē quā vt cooperatur præexistit per se, vt producitur: nō præexistit ergo præexistit, & nō præexistit si alterius, ergo dū res generatur, nō tota sua forma producitur: quod est absurdū. si dicis quod tota generatur, quia tota educitur de esse actu imperfecto, ad esse actu perfectū. Cōtra. ergo formā substantialis. habet intensionē & remissionē quod est falsum, quā in substantia non datur magis & minus & id contradicit philosopho in lib. 8. in text. 10. Consequentia autem probatur quā formam intē di, non est aliud, quā ipsam iam existentem aliquo modo actu, educi de esse imperfecto ad esse perfectum,

Quantū ad tertium aduerte quod quādo dicit philosophus, partē rei præexistere, nō est intelligendū quod pars rei siendæ nec eius inchoatio præexistat, sed quod aliqua virtus actiua intrinseca materię per quam res fit, præexistat, vnde aduerte quod vt inquit Cōment. in hoc 7. in comment. 29. est in generalib. sicut in mobilib. localiter, in motu autē locali videmus, quod aliqua mouentur naturaliter a mouente extrinseco, vt grauiā & leuiā a generante, aliqua a mouente intrinseco, vt animata quæ dicunt mouere seipsa, ex 8. phys. text. 30. & in generationē rerum naturalium, non in animata generantur ab agente extrinseco, vt ignis, vnde philosophus comparat materiam ignis, materię domus in hoc quod vtraque mouetur ab agente extrinseco, pro quanto generantur ab agente intrinseco materię, pro quanto virtus formatiua quæ est semine, mouet materiam, ad formam sicut in augmento virtus augmentatiua animæ intrinseca, ipsi quanto mouet ipsum ad maiorem quantitatem & in alteratione pura in sanatione, est aliqua virtus in corda quæ mouet ceteras partes, & totum animal, ad sanitatem. quæ potest dici pars sanitatis, non formaliter sed virtualiter sicut philosophus dicit calorem esse partem sanitatis, & vt breuiter te resoluas dic, quod philosophus in textu præposito non loquit vniuersaliter de rebus generabilibus.

sed tantum de animatis, in quibus dicit aliqua pars esse
existere, pro quanto aliqua virtus actiua intrinseca, materia
præexistit, ut in semine, quæ mouet ad formam, quæ non for-
maliter sed virtualiter appellat partem, modo quo diximus.

Quantum ad quartum aduerte, quod ponentes partem formæ,
sive formam inchoatam in materia, ut coopereretur agentis,
ideo posuerunt, quia videbatur eis non posse saluari differ-
entiam inter generationem naturalem. & generationem
artificialem, nec differentiam inter motum naturalem &
motum violentum, nec differentiam inter creationem &
generationem physicam, nisi ponatur huiusmodi forma in-
choata in materia.

Sed quod sufficiens differentia saluetur inter prædicta absque
positione huiusmodi formæ inchoatæ, sufficienter declara-
tum habes à Paulo Soncio in 7. lib. q. 27. in responsione ad
argumenta, & à Iádu in q. 18. & ab Ant. And. in q. 11. & à Sco-
to in 2. sentent. dist. 18. quæst. 1. Nam omnes formæ eadem
argumenta, & quasi concorditer soluunt & sufficienter, i-
deo nolo immorari in recitatione & solutione eorum. Hæc
de presentia quæstio dicta sint.

*Quæstio. 14. si agens naturale solum disponit materiam
& agens separatum inducit formam: vel
si ad hoc sufficit solum agens
naturale.*

Similiter itaque his, & quæ sunt natura constitu-
ta se habent, nam sperma facit sicut quæ
ab arte, habet enim potentialem spe-
ciem. Text. 31.

IN hac quæst. aduerte, primo, quod Paulus Sotus in lib.
7. q. 29. format idem quæsitum, ubi recitat opinionem Au-
uicennæ quæ habetur in lib. 9. suæ metaphysicæ cap. 4. Dein
deponit opinionem Arist. cum rationibus probatiuis, pos-
tremo soluit rationes inductas pro Arist. & defendit Au-
uicennam, & sic quæstio remanet interminata pro Aristote-
le, nos autem, arbitrantes viam philosophi, quam tenet Com-
ment. & B. Tho. esse viam veritatis. Sic procedemus. Primo
dimissis opinionibus antiquorum circa hoc quæsitum, quæ
recitantur à Commentatore in hoc 7. lib. in comment. 31.
& in lib. 12. in comment. 18. quæ fuerunt Plato. & Auicennæ.
& Thomistij, ut ad plenum & diffuse videre poteris in Iá-
du. in lib. 7. in q. 19. intendimus pertractare viam Scoti, cum
rationibus

rationibus suis secundo pertractabimus viam Comment.
& B. Tho. Tertio soluemus rationes Scoti.

Quantum ad primū aduerte ex doctrina Scoti in 2. sent.
di. 18. q. 1. & Ant. And. in hoc 7. in q. 11. tria eliciuntur: pri-
mò quid sit semē sive sperma, secundo ad quid ponatur se-
mē, tertio à quo producit forma geniti ex spermate. Quā-
tum ad primū dicit, quod semen est corpus imperfectum pro-
ductum à generante cuius forma non est intenta à natu-
ra propter se, sed propter alterum, ut ex ipso generetur ali-
quod simile generanti. nam in processu generatiui natu-
ra incipit à semine, sed ibi non fit. sed mediante semine,
ulterius procedit ad formam specificam ultimo intentam,
puta asini aut equi. & ibi quietit intentio naturæ, unde
patet quod semen ideo à generante producit, ut sit via
ascendendi ad formam ultimo intentam & perfectam se-
cundum speciem suam. Dico ultimo intentam, quia per se-
men procedit aliquando ad plures formas medias, ut ad
formam sanguinis, deinde embrionis, deinde animalis. pu-
ta equi, & ibi est status, & completur actio sive operatio
virtutis, quæ est in semine. Et aduerte quod utique huc non
differt à via Commenta. nec B. Tho.

Quantum ad secundum aduerte, quod duo possunt attri-
bui semini, primo quod sit actiua dispositiua, quibus dispo-
nit materia ad receptionem formæ geniti, puta quod sit for-
matium membrorum, & figuræ talis animalis, qualem ha-
bet ipsum generans, secundo quod sit productiua formæ spe-
cificæ ipsius geniti, puta quod semē equi decisi ab equo ge-
nerante producat animam equi generandi.

Quantum ad primū tenet Scoti. & Ant. And. ubi supra: quod
agit quidē ut causa, sed non ut sufficiens actiuum, & ratio
eorum talis est, virtus actiua agentis vniformis, non potest
causare effectū difformē in passio vniformi. Sed virtus se-
minis est vniformis, ut patet, & materia in qua agit est vn-
iformis similiter, ergo virtus seminis non potest causare tā-
tā difformitatem, quā videntur in organis animalium. Ma-
ior patet, quā difformitas in effectū prouenit ex difformi-
tate agentis vel passio, hæc est ratio eorum, & si quæras ab
eis quæ sit virtus agens tantā difformitatem organorum
in animali, Respondent, quod est agēs difformis, & illud est
actio difformis influentiæ, sive coloris cœlestis, quæ quā-
tum est consona virtuti diuinæ.

Quantum ad secundū tenet, quod semen non est principium

actiuum ita q̄ attingat formam geniti, & id p̄bant dupli-
citer primo q̄ non est, non est principiu productiuum sub-
stantiæ quonia agere p̄supponit esse, sed lemen in instā-
ti generationis non est, quoniam generatio huius est cor-
ruptio alterius, Dices forte, quod est principium dum est,
Contra, quia lemen est aliquid de proximo conuertibile
in illud, quod debet generari, sed omne tale habet magis
rationem passiu, quam actiu, ergo &c.

Secūdo sic, nullū imperfectū est principiu efficiēs p̄du-
cēdi p̄fectius. Sed lemen est qd imperfectius, re genera-
da, vt patet, ergo &c. Maior patet, quia omne principium
productiuum, vel est vniocū vel x̄quiocū. Quicquid de-
tur vel est x̄que p̄fectū vel p̄fectius p̄ducto, & nullo
modo imperfectius, ergo &c. Dices forte, q̄ lemen agit nō
virtute p̄pria, sed virtute eius à quo deciditur, & sic pōt
producere formā geniti. Cōtra in virtute non entis eo mo-
do quo non est, nihil agit. Sed decidens cū nō sit in rerum
natura, puta quia mortuus est pater, vel etiam si viuit, tñ
quia nō est p̄sens corpori, in quo debet semē agere, ideo
vt sic, est sicut non ens, ergo lemen in virtute illius non a-
git, si ergo agit vel agit, virtute p̄pria, vel virtute alicuius
substantiæ coexistētis Cōfirmatur, q̄ in causis accidētialiter
subordinatis non oportet omnes simul concurrere ad ef-
fectum, vt ostensum est in 2. huius sed decidens & lemen
sūt accidētialiter subordinata, ergo &c. Sem. ē, ergo nō agit
in virtute decidētis. Quantum ad tertium tenet Anton.
And. vbi supra, quod forma specifica, animalis p̄fecti, q̄
gignitur per propagationē immediate producitur à Deo
nam probatum est inquit, quod non producitur à semine,
nec à patre, quia ei mortuo potest filius generari, nec à vir-
tute coeli, nec à forma coeli, quia est imperfectior quam
forma animati. Viuens enim p̄stantius est non viuente
nec producitur ab intelligentia, quia secundum commu-
nem scolam, non potest inducere per se, nec educere for-
mam de potentia materiæ, quia nō agit nisi mediante mo-
tu coeli si ergo celū nō pōt, nec intelligētia mediante mo-
tu coeli poterit, si ergo nec lemen, nec decidens, nec celū
nec intelligentia per se, nec mediante motu coeli possunt
producere formam specificam animalis p̄fecti, relinquitur,
quod solus Deus producit. Hæc fuit opinio Scoti, &
Ant. And. vbi supra, quod non sit vera, manifestabitur in
ultima parte quæstionis.

Quantum

Quarū ad viā Cōmē. & B. Tho. aduerte q̄ sententia eorū
est, q̄ lemen non solū disponit materiam ad formā, sed et̄
producit formam animati educibilem de potētia materiæ
concurrente tamen in fluxu coeli vt causā vniuersali. Ra-
tio aut̄ propter quam lemen producit formā animati secū-
dū Cōmē. in 7. lib. methaphy. Cōmē. 31. est hæc in semine,
est virtus cōmunicata à generāte, à quo deciditur, p̄ qua
vt per instrumētū generans producit sibi simile, sicut for-
mæ substantiales elemētōrū, agunt per qualitates actiuas
vt per instrumenta, & calor naturalis generat ex cibo car-
nē, vt est instrumentū animæ vegetatiuæ. Hæc aut̄ virtus
ideo disponit materiā secundū formationē diuersorū or-
ganorū, & producit formā animati, q̄a virtualiter est ipsum
generans, & se habet vt ars, vel vt forma artificiatī in mēte
artiificis, à qua & per quā artifex disponit materiā artifici-
ti, & introducit formā artificialē in materia, eadē enim ar-
te fabricator idoli disponit metallū & figurat omnia mē-
bra idoli, simul cōpagnat, & tamen ars in mente fabrica-
toris, cū sit quid speciale, nullā habet dueritatē ne diffor-
mitatē partium, & qm̄ hæc virtus quæ est in semine, est à
Deo mirabilis in formatione membrorum, & figurarum,
cum tamen in se nullam difformitatē formaliter conti-
neat (est enim vt omogeneum) ideo apud Arist. & Cōmen-
dicitur virtus diuina, & virtus agēs per modū intellectus
virtus qdē diuina p̄ similitudinē dicit̄ quonia sicut diu-
na virtus est occulta & cōducit rē ad finē & suū cōplemē-
tū, sic virtus in semine occulte & super omnē sensum ope-
ratur, & deducit animatū generādū ad cōplemētū, virtus
aut̄ agens per modū intellectus dicitur per similitudinem
quonia sicut intellectus per nullū organū corporeū opera-
tur ex 3. de anima, sic virtus seminis per nullū determina-
tū organū agit difformitatē mēbrorū, & producit formā
animati, quonia cum sperma sit quid vniforme & confu-
sum, quælibet pars spermatis est sperma, & per quemlibet
partem virtus ipsa operatur & in hoc distinguitur virtus
spermatis à cæteris virtutibus animæ, videmus enim audī-
tū operari per aurē, vīsum per oculos gustū per linguam
&c. virtus aut̄ seminis, vtpote vniuersalis, virtualiter non
operatur per determinatā partē, sed vt in se continēs om-
nia mēbra generātis, & formā generātis non actu, sed po-
tentia productiua. Hæc quidē est intentio summaria Com-
mē. à quo nō differt B. Tho. in expositione text. 21. vnde nō
oportet

oportet propter productionē formarū substantialiū, quæ generantur ex semine recurrere ad idæas, nec ad datōs formarū, nec ad Deū, vt Sco. recurrit quantū ad generatiōnem naturalem, & quantū ad formas educibiles de potentia materiæ, vt lecludamus primā rerum productionē, quæ fuit immediate à Deo, vt sustinebimus in lib. 12. & animā rationalem quam tenemus nō educi de potentia materiæ, sed à solo Deo creari, & hāc opinionem possumus sic probare, si formæ substantiales generatorū ex semine, non educuntur de potentia materiæ per virtutem seminis agentis loco generantis, sed à Deo producuntur, ergo creatur, quod est falsum, quoniā generatio naturalis distinguitur contra creationem, Probatur consequentia, nam nulla alia ratione dicitur anima intellectiua creari, nisi quia licet agens naturale disponat materiā susceptiuam, non tamen attingit ipsam, nec educit eam de potentia materiæ, sed à solo Deo producitur in materia disposita, ergo in proposito, si agens naturale nō attingit animam generati ex semine, puta animam asini, sed tantum disponit materiam, & Deus eā producit, sequitur quod creatur sicut anima intellectiua, vel quod non magis creatur anima intellectiua, quam anima bruti. Possent adduci ad hoc propositum plures rationes, ex quibus aliqua format Iandu. vbi supra de mente Comment. & aliquas Paulus Sonc. vbi supra. sed quia de facili solubiles sunt vt videre poteris, ideo pertransco.

Vltimò restat soluere rationes super inductas pro opinione Scoti, & Anr. And. Ad primam, qua probant virtutem seminis non esse sufficiens actiuum tantæ difformitatis, quā tam videmus in organis animalium, negatur minor quam nec probant. nam virtus seminis & si non, formaliter virtualiter tamen est multi formis, ita quod, cū sit ipsum generans, virtualiter potest cauere consimilem multi formalitatem in organis geniti, qualem videmus in generante, vnde de se habet vt lux solis, quæ licet sit vniformis, difformes tamen, & aliquando contrarios effectus cauat, vt molificat gummatica, & indurat lutum.

Ad primam qua probant, semen non producere formā substantiale animalis geniti ex semine, negatur minor. Ad probationem dico, quod & corrumpatur actu, quoad substantiam, remanet tamen in virtute in materia geniti, sicut remanent elementa in mixto, & virtus seminis grani corrupti, remanet in herba.

Ad

Ad secundam nego minore, licet enim semen pro quāto est secundū substantiā animatū in potētia, sit quid imperfectius animali genito, eo quod est animatum actu, tamē virtualiter est eque perfectum, quoniā virtualiter est ipsum generans vniucum, quod est æqualis perfectionis cum genito.

Ad illam qua probant ex semine produci à Deo, negatur quod non producat ex semine, concurrente tamen cœlo moto, vt vniuersali & primo agente in his inferioribus, & hac responsio est sententialiter ipsius philosophi. Dicit enim in tex. 31. Nam sperma facit sicut quæ ab arte, habet enim potestate speciem, & à quo sperma est æqualiter vniucum Vbi inquit Commē. forma enim generati in semine in potentia, quemadmodum forma artificiatū est in artifice in potētia. Hæc de præsentī quæsito dicta sint.

Questio 15. Si omnis diffinitio habet partes quæ correspondeat partibus rei diffinitæ.

Ve autem ratio ad rem, & pars rationis ad partē rei. Tex. 33.

In hac quæstione principaliter perquirēda sunt, Primò si est necesse omnem diffinitionē constare ex partibus. Secundò si quælibet pars diffinitionis totam naturam diffinitū significat, vel si pars partem.

Quantum ad primum non inuenio discrepantiā. Omnes enim recte scientes concordant in parte affirmatiua, quæ non solum manifestatur dicto philosophi in hoc 7. in tex. 33. Inquit enim, omnis diffinitio est ratio & omnis ratio habet partes sed etiam probatur ratione sic, Diffinitio ex parte inuestigatur diuisione & compositione Diuisione quidem generis in differentiās, compositione autem generis cum altera differentiā. Sed compositio & diuisio nō dantur sine partibus, vt patet ergo diffinitio formata compositione generis & differentiæ, habet necessario partes. Præterea, per diffinitionem notificatur essentia diffinitū omnibus illis modis quibus potest notificari. Sed potest notificari nobis primo confuse, deinde distincte & complete, sed per vniucum solum terminum, non potest nobis notificari confuse & distincte, vt patet ergo necesse est ipsā constare ex termino magis cōmuni, quo notificatur diffinitū confuse & termino conuertibili, quo notificatur diffinitū ex consequenti necesse est diffinitionem habere partes.

Quantum

Quantum ad secundum, aduerte quod si loquamur in substantiis separatis, quæ sunt simplices actus & in quibus non est cõpositio formæ & materiæ, ab omnibus conceditur, quod qualibet pars diffinitionis dicit totam naturam diffiniti, licet diuersimode. puta genus dicit naturam separatam in vniuersali, & differentia dicit eandem sub gradu distincto. Totum ergo dubium est de substantiis cõpositis de quibus duas inuenio opiniones quæ pendent ab vna radice, scilicet ab vnitæte vel pluralitate formæ in composito. Nam qui tenent quod in eodem plurificantur formæ, vt plurificantur prædicata quidditatiua, dicunt, quod genus significat formam vniuersalem, puta animal significat formam, quæ est anima sensitua, & differentia significat formam specificam, & nihil plus, & ex his opinantibus est Iandu. in 2. lib. huius scientiæ in q. 9. Cuius ratione nos solimus in eodem lib. in nostra q. 7. Qui vero tenent tantum vnã formam in composito, dicunt quod & genus & differentia debent totam naturam diffiniti, quia prædicantur in recto de diffinito & diuisim & coniunctim. Est tamen verum quod genus sumitur à natura, vt habet modum determinabilis, & materiæ, non quod significant solam materiam, & differentia sumitur ab eadẽ natura, vt habet modum determinantis. Et hanc sententiã tenet B. Tho. in hoc 7. in lect. 9. vt videre poteris. Quia ergo tota resolutio pendet ab vnitæte vel pluralitate formæ in substantia composita, ideo protrahemus determinationem præsentis dubij vsque ad lib. 8. vbi de vtroque inquiremus.

Pro nunc tamen intendo defensare rationẽ B. Tho. quam ponit in expositione tex. vbi sic inquit, partes diffinitionis prædicantur scilicet in recto de diffinito, sicut de homine animal rationale, nulla autem pars integralis nec essentialis prædicatur de toto, scilicet in recto, ergo partes diffinitionis non significant partem diffiniti, sed totam naturam.

Huic rationi dat Iandu. in 2. lib. metaph. in q. 10. in fine, duas rationes, quarum prima est, quod negat tam genus quod differentia prædicari in recto de diffinito, & si instat. Quia cõmuniter ista prædicatio acceptatur, homo est animal, homo est rationalis. Dicit ipse, quod ista nõ acceptatur ex natura rei, sed ex famositate, quã introduxerunt, tenentes vnitæte formæ in cõposito, vnde sicut consueuimus, sic dignamur dici. Et sic secundũ ipsum hæc est vera ex natura rei homo est quid constans ex animali & rationali. Hæc autem reputatur

reputatur vera ex consuetudine loquentiũ, homo est animal, & hæc homo est rationalis. Dicit secundo, quod genus potest sumi dupliciter. Primum vt dicit formã generalẽ, quæ est in potentia, & ordinatur ad aliam formã, puta formam speciei, & sic est pars speciei & nõ prædicatur in recto sed in obliquo de specie. Idẽ intelligas de differentia. Alio modo genus dicit cõpositũ ex materia & forma speciei, & formis præcedentib. formã speciei, & sic dicit totã essentiã speciei, & prædicatur in recto, sicut dicunt tenentes vnitæte formæ.

Sed neutra harum responsionum valet. Nam prima est contra doctrinam philosophi, qui in lib. 5. in cap. de secundum quod, vtitur tali prædicatione in recto, & dicit, quod est prædicatio secundum se, & in primo modo per se, quæ est prædicatio quidditatiua & ex natura rei. Dicit enim. Alia vero quæ in eo quod quide est existunt quæcunque, vt animal Calias secundum se, nam in ratione inest animal. Animal enim quoddam est Calias ex quibus patet quod si ista est quidditatiua, Calias est animal, & hæc est quidditatiua homo est animal, quoniam Calias est homo.

Secunda autem responsio, contradicit ipsi Iandu. quoniam si in 2. sensu dicit totum, & prædicatur in recto, concordat nobiscum, & contradicit sibi ipsi.

Quare vt inconstans relinquendus est. Hæc pro præsentibus quæsitio dicta sint. Reliqua dicemus in lib. 8.

Questio 16. Si singulare est diffinibile & per se intelligibile. Horum autem non est diffinitio, sed cum intelligentia &c. Vsq̃ue ibi, sed semper dicuntur & cognoscuntur vniuersalis ratione. Tex. 35.

Circa tex præpositũ aduerte quod intentio philosophi est declarare, quod non datur diffinitio nisi de vniuersali, singularia vero non diffiniuntur, sed cognoscuntur sensu exteriori, si sunt sensibilia, vel imaginatiua, si sunt mathematica, si autem dicantur intelligi, hoc erit quia continentur in suo vniuersali, nam si intelligo hominem, intelligo implicite Sortem, eandem sententiã tenent philosophus & Comment. infra in tex. 53. vbi tenent contra Platonem, nullum singulare, nec ideam posse diffiniri. Vt igitur sciamus quid veritatis continet sententiã, philosophi in hac q. duo ventilanda sunt. Primum si singulare potest diffiniri. Secundum si est per se intelligibile.

Quantum

Quantum ad primum aduerte q̄ satis constat singulara corruptibile nō posse proprie diffiniri, quoniā q̄ potest diffiniri de eo potest esse demonstratio, cū diffinitio sit mediū in demonstratione. Sed ex r. poste. nō est demonstratio de corruptibilibus, ergo &c. & Præterea inquit cōmen. in hoc 7. li in commen. 5. Cū diffinitio sit permanētū, id est, quæ non possunt aliter se habere, necesse esset singulare corruptibile fieri, & esse incorruptibile. Hoc autē est impossibile, vt patet ergo &c. Magis autē dubitatur de singulari incorruptibili, quoniā ratio assignata de singulari corruptibili, non habet locū hic, & ideo pono hāc cōclusionē, singulare etiā q̄ esset incorruptibile, non potest diffiniri, nām talis diffinitio aut cōstabit vnico nomine, aut pluribus nō vnico, quoniā iam probatū est supra, quod necesse est diffinitionem habere partes, ergo plurib. nominibus, si pluribus, aut illa fiat cōmunita, & hoc non quia diffinitio non conueniret soli diffinitio, aut singularia siue propria, & hoc non, quia essent sicut sinōnima, quæ nō sufficienter notificant naturam diffiniti, aut vnū esset commune & alterum propriū & hoc non, quia cum species specialissima non diuidatur per differentias, illud propriū esset accidens indiuiduale, sed prædicata accidentalia siue communia siue propria non ingrediuntur diffinitionem, sed tantum quidditatiua, vt dictum est supra, ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte quod multam difficultatem cōtinet, propter varietatem opinionē, & diuersimode exponuntur à diuersis dicta B. Tho. Tu tamen vt te resoluas sic procedes. Primò investigandum est, quomodo intelligibilis conuenit singulari ex sui natura, & hoc est loqui metaphisice siue ratione suæ entitatis, Secundò, quomodo intelligibilis ei conuenit de facto respectu intellectus nostri p̄ hac vita, hæc hoc est loqui phys. vel vt dicūt alij animalice, id est considerata conditione intellectus coniuncti,

Ad euidentiā primi, præpono aliquas distinctiones, deinde aliquas cōclusiones responsiuas.

Prima distinctio singulare sumitur dupliciter. Primò vt singulare prædic. Secundò vt singulare materiale. Et aduerte q̄ singulare materiale, cōparatur ad singulare, vt species ad genus. Prædicatur enim singulare de singulari materiali, & immateriali. Et singulare materiale de hoc & de illo singulari materiali. Idem intellige de singulari immateriali.

Secunda

Secunda distinctio per se intelligibile, sumitur dupliciter, Primò, vt idē est quod ex se, siue ex natura sua est intelligibile. Secundò vt idē est quod quocūque alio remoto vel nō mediante alio, & vt sic est idē quod primo. Isti duo modi non conuertuntur. Nā accidens est per se intelligibile iuxta primū modū, sed non iuxta secundum, quoniā vt diximus supra substantia est prior accidente cognitione. Ex his distinctionibus ponuntur & probantur tres cōclusiones.

Prima cōclusio, singulare vt singulare, est intelligibile per se, id est ex natura sua, probatur singulare vt singulare, est ens per se, ergo est intelligibile per se, consequentia patet, quoniā vnumquodque intantum est intelligibile inquantū est ens, cum ens sit obiectū intellectus, ergo quod est ens per se, est intelligibile per se. Accidens autē probatur, quoniā singulare includit entitatem omnium superiorum in linea prædicamentali, & non addit nisi proprietatem indiuidualem. Sed ex hoc non fit vnū per accidens, aliter dū dico homo risibilis esset vnū per accidens, quod patet esse falsum, cum sit quod demonstrabile, ergo &c. Præterea si singulari vt singulare repugnaret esse per se intelligibile, ergo intelligentia non se ipsam per se, nec Deus seipsum per se intelligeret, quæ omnia sunt absurda.

Secunda cōclusio, singulare vt materiale, in neutro modo distinctionis datæ est per se intelligibile, probatur, vnūquodque intantum est intelligibile inquantū est aut fit immateriale. Hac enim de causa ponitur ab Aristot. intellectus agēs vt denudet quidditatē materialē à conditionibus materialibus, aliter nō esset intelligibilis actu. Sed singulare vt materiale, nullo modo est nec fit immateriale, nō enim abstrahit à materia cōmuni, cū illa sit de ratione substantiæ materialis, vt diximus supra, nec à materia indiuidualis, cū sit cōstitutiuā indiuidui materialis, vt diximus supra, ergo &c.

Tercia cōclusio, singulare vt singulare, non est intelligibile per se, id est primo, siue non mediante alio prius intellectu. Antequam probetur aduerte, quod est contra Scotum, & Ant. And. est quidem contra, si sumatur, ly primo, respectu speciei intelligibilis quo ad repræsentatiuitatem, vult enim Scotus & Ant. And. & Gregor. quod sit primo repræsentatiua singularis, quia sumitur à phantasmate singulari. Sed B. Tho. vult ipsam esse primo repræsentatiuam naturæ vniuersalis, secundario autem singularis, probatur igitur cōclusio sic, illud est primo intelligibile ab intelle-

Metaph. Iauel.

y

ctu, quo primo distinguitur intellectus à sensu quoniam distinguntur, potentia per obiecta propria, sed in hoc distinguitur in via philosophi intellectus à sensu, quod sensus, primo apprehendit singulare, ergo intellectus nō est aptus primo intelligere singulare, sed vniuersale. Præterea, si singulare est primo intelligibile ab intellectu, ergo species sensibilis possit actuare intellectum, cum sit naturaliter representatiua singularis, hoc autem falsum est, quoniam non esset necesse ponere intellectum agentem. Non igitur singulare vt singulare est primò intelligibile ab intellectu, sed primo sensibile. Et aduerte quod apud nos, idem est singulare esse primo intelligibile, & esse intelligibile propria specie primo representatiua singularis.

Ad euentiam secundi, proponitur distinctio de cognitione. Deinde quædam conclusiones responsiuæ, postremo soluentur quædam argumenta.

Distinctio est hæc, Cognitio est duplex, scilicet directa & reflexa. directa est, quæ terminatur primo ad aliquod obiectum sua specie representatum, vt quando video albedinem per speciem propriam albedinis, & intelligo lapidem per speciem lapidis. Reflexa est, vt quando intelligo aliquid vel video in aliquo prius cognito, vt quando video directe imaginem in speculo, & reflexe per talem imaginem video faciem meam vel alterius.

Ex hac distinctione ponuntur duæ conclusiones responsiuæ. Prima conclusio, singulare præcipue materiale, non potest cognosci ab intellectu coniuncto directe, sed solum reflexe, probatur, singulare materiale non potest abstrahi à materia individuali, quæ directe repugnat intelligibilitati, quoniam cum intellectus sit immateriale vel factum immateriale, ergo non potest directe attingi ab intellectu coniuncto. Dixi autem præcipue materiale, quoniam de immateriali secus est, nam cum sit abstractum ab omni materia, nihil sibi inest, quod repugnet intelligibilitati.

Secunda conclusio, singulare materiale cognoscitur ab intellectu reflexe, à sensu autem directe, & quidē q̄ à sensu cognoscatur directe, patet, quoniā cognoscitur p̄ speciem sensibilem causatā in sensu à singulari materiali. quæ representat obiectū, vt hic & nūc, ex consequenti vt existens, ergo directe, quō autē & quo ordine cognoscatur ab intellectu reflexe, aduerte, q̄ in doctrina B. Tho. hæc se habet per ordinē.

Intelle-

Intellectus per speciem intelligibilem representatiua primò naturæ vniuersalis, directe intelligit naturam vniuersalem, vt suum proprium obiectum. Deinde redit ad cognoscendum actum suum intelligendi, & aduertit quod hic actus causatus est à specie intelligibili simul cum ipso intellectu. Deinde redit ad cognoscendum speciem intelligibilem, & aduertit illā fuisse extractā à phantasmate. Deinde deinde redit ad considerandum phantasma, & aduertit fuisse causatum à singulari & representatiuum eiusdem. Tunc cognoscit in hoc vltimo gradu reflectionis substantiā singularem concurrente etiam cogitatiua, quæ dicitur ratio particularis, eo quod substantiam particularem apprehendit. Hæc est mens B. Tho. in quæstionibus de veritate, q. 2. art. 10. à qua dissentit Ant. And. in 7. in q. 13. Sed ratio sua non valet supponit enim falsum, scilicet quod singulare possit obijci intellectui sine conditionibus indiuiduantibus, quæ sunt differentia temporis, & situs, & figuræ. Id nos non admittimus, ideo ratio sua nulla est. Aduerte etiam, quod & ipse in tertia sua conclusione ponit singulare signatum cognosci reflexe, sed non ad sensum nostrum. Tenet enim indiuiduum, vagū primo cognosci per speciem intelligibilem, secundo cognosci per naturam specificam, tertio per reflectionem ad indiuiduum vagum cognosci indiuiduum signatum. Sed hunc ordinem nos non admittimus, vt patet supra. Quia primum cognitum per speciem intelligibilem est natura communis primo representata per ipsam speciem, ideo suam conclusionem in suo sensu non acceptabis, nec similitudo quam adducit est valida, licet enim natura non intendat producere vniuersale, quoniam actio est ad esse huius entis, ramen species intelligibilis potest primo representare vniuersale, vt deputata à conditionibus materialibus & indiuiduantibus.

Vltimo loco soluenda sunt quædam argumenta, quibus probant aliqui etiam ex fundamentis B. Tho. intellectum directe intelligere singularia.

Primo igitur sic arguant secundū doctrinā B. Tho. intellectus antequam intelligat vniuersale, necessario conuertit se ad phantasmata, quæ sunt singularia & representatiua singularium. Sed hæc conuersio non est aliud quā intuitus sine intellectio phantasmatum, ergo non prius intelligit vniuersale sed singulare ergo directe intelligit ipsum.

Ad hoc respondetur, secundum doctrinā B. Tho. negatur

minor, quoniam intellectum conuerti ad phantasmate, non est nisi accipere speciem à phantasmate, in qua specie directe intuetur vniuersale, reflexe autem singulare,

Secundò sic necesse est intelligentē phantasmata speculari, ex 3. de anima, sed speculari non est nisi intelligere, ergo cum phantasmata sint singularia & representatiua singularium, intelligens necessario intelligit singularia, ergo directe, quoniam intellectio reflexa non est necessaria.

Ad hoc negatur minor, nā speculari cōmuniter attribuit imaginatiue, & cogitatiue, & intellectui, vnde quando dicit philosophus intelligentem necesse est &c. intēdit quod si homo debet intelligere, necesse est vt speculetur, id est imaginetur, vel phantasetur, phantasmata, à quibus accipiat speciem intelligibilem vt principium intelligendi, & aduerse quod non dicit philosophus necesse est intellectum, sed intelligentem, qui est homo, phantasmata speculari.

Tertio, formare syllogismum expositorium est actus intellectus, discurre enim videtur esse solius rationis, sed medium in tali syllogismo est singulare, ergo prius & directe intelligit singulare, cum ex singulari medio concludat vniuersale.

Ad hoc dicitur quod cum cogitativa sit propinquissima intellectui, intantum quod dicitur ratio particularis, non inconuenit illam formare syllogismum expositorium, vnde dico quod cogitativa format maiorem & minorem syllogismi expositori, intellectus autem iam adiutus cogitativa, facit conclusionem, ex consequenti argumentum non concludit aliud, nisi quod formans syllogismum expositorium cognoscit directe singulare, hic autem formans non est intellectus, sed ratio particularis.

Quartò, intellectus per inductionem procedit à singularibus ad vniuersale, ergo prius & directe cognoscit singulare.

Ad hoc dicitur, quod intellectus per se solū nō facit inductionē, sed vt dixim, adiutus cogitativa, que numerat singularia vt cōueniētia in aliquo prædicato, ideo nihil cōcludit

Quintò, intellectus cognoscit hanc propositionem esse veram, Sortes est homo, ergo cognoscit Sortem & hominē, quæ sunt ex extrema ergo singulare, sicut & vniuersale.

Ad hoc dicitur, admissio quod hac propositionē cognoscit & extrema, nō est necesse, quod vtrumque extremū cognoscatur directe, & posito quod cognoscatur directe, non est necesse, ab eadem potentia: vnde potest dici quod Sortes directe

directe cognoscitur à cogitativa, & homo ab intellectu.

Sextò, sensus directe cognoscit singulare, ergo & intellectus, probatur consequentia, quoniam, quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior.

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem, dico quod quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior, sed non eodem modo, vnde ibi est fallacia, quoniam mutatur quid in quale.

Septimo, intellectus ponit differentiam inter singulare & vniuersale, ergo cognoscit vtrumque directe.

Ad hoc negatur consequentia, sufficit enim ad cognoscendam talem differentiam, quod vtrumque cognoscatur ab intellectu, sed non est necesse quod eodē modo, potest dici, quod cognoscit talem differentiam, quia cogitativa cognoscit singulare, & intellectus vniuersale, nec est necesse potentiam cognoscere differentiam inter duo extrema cognoscere illa duo extrema, nisi quando non sunt apta cognoscere illa duo extrema, nisi quando non sunt apta cognoscere nisi cognitione vnius generis, puta sola cognitione sensitiva, vt hoc album, & hoc nigrum, vel sola cognitione intellectiva, vt duæ species specialissimæ. & quoniam singulare est aptum cognosci à cogitativa, & vniuersale ab intellectu, & cogitativa habet continuitatem & maximam propinquitatem cum intellectu, ideo potest intellectus ponere differentiam inter vniuersale & singulare, dato quod non intelligeretur nisi à cogitativa. & propter hoc non infringitur ratio philosophi in 3. de anima, qua venatur sensum cōmunē, fundata super hoc principium, necesse est potentiam cognoscere differentiam duorum extremorum esse vnam & vtrūque cognoscere. Hoc inquam principium intelligitur quando vtrumque est aptum intelligi cognitione vnius rationis, puta vtrumque sensitiva, vel vtrumque intellectiva, & non aliter. Hæc de præsentibus quæstio dicta sint.

Quæstio 17. Si in suis substantiis separatis quodquid est, est idem cum eo cuius est.

Et quodquid erat esse, & vnumquodque in quibusdam idem vt in primis substantiis (& infra) omnia autem quæ sunt sicut materia, aut sicut congregata ex materia, non sunt idem, neque secundum accidens & Sor. & musicum. Tex. 4.

Circa hæc quæst. antequam deueniamus ad decisionē aduerte, quod philosophus in hoc 7. in tex. 20. determinauit ab-

solute, quod in omni substantia quæ est ens per se, sunt idè quodquidest, & id cuius est, & solum exceptit ea quæ sunt vnum per accidens. Hic autem quasi se corrigens, excipit substantias compositas, de quarum diffinitione est materia & excipit ens per accidens, & vult quod in simplicibus, vt in separatis sint idem, in aliis autem non. Vt igitur resoluamus propositum secundum doctrinam B. Tho. sic procedemus. Primò ponitur hæc conclusio. In solo primo principio, id est, in Deo sunt omnino idem quodquidest, & id cuius est. Secundò declarabitur in quo sensu tam substantiæ separata quam materiales, nõ sunt idem cū suo quodquidest. Tertiò soluentur quædam argumenta opinantiu, quod absolute omnis substantia siue materialis siue immaterialis, est idem cum suo quodquidest.

Conclusio quidem proposita sic manifestatur, substantia composita specifica, puta homo, licet non explicite includat hanc materiam & hanc formam & alia accidentia individualia, tamen non excludit ea, quia cū in homine includuntur implicite Sortes & Plato, etiã includuntur & continentur implicite principia individualia. In quodquidest autè substantiæ compositæ, continentur solum prædicata per se primo modo, scilicet materia & forma in comuni, & excludit omnia alia prædicata, etiam prædicata secundi modi per se, vt dixit supra philosophus: ergo quodquidest substantiæ compositæ specificæ & id cuius est, non sunt idè, cū quodquidest præscindat omnia prædicata individualia, & id cuius est, non præscindat illa: Ex quo patet, quod solū quo ad prædicata quidditatiua sunt idè: substantiæ vero se parata præter primam, licet non includant hanc materiã, quia non indiuiduantur per materiã, tamè includunt existentiam implicite, quæ est extra rationem formale ipsarū, & includunt suas proprietates, & proprias actiones, quæ sunt accidentia, quoniã in solo Deo proprietates, & actio sunt substantia sua: Quodquidest vero earum, includit sola prædicata quidditatiua, & omnia alia præscindit, scilicet existentia, proprietates, & actiones, ergo non sunt idem; cū id cuius est, magis includat quam ipsum quodquidest, in solo autem Deo nihil est quod non sit essentia sua, ibi enim esse est sua essentia, & proprietates, & actio est sua substantia, nullū ergo prædicatum extraneum includit id quod est Deus, sed tantū prædicata quidditatiua, quæ sola etiã includuntur in suo quodquidest, ergo in solo Deo penitus sunt idem

idem. Et aduerte quod hæc conclusio supponit quod de mente philosophi, cæteræ substantiæ separata non sint purus actus nec infinitæ virtutis, nec actio sua sit substantia, quæ an sint de mente sua, disputabitur in lib. 12.

Quantum ad secundum aduerte quod à aliqua dicuntur differre & nõ esse idè duobus modis. Primò quia sunt distinctæ natura, ita quod vnum non includit aliud, & sic differunt duæ species, duo indiuidua, tam in genere substantiæ quam in genere accidentium. Secundò, quia licet sint quidditatiuæ, siue quoad essentialia intrinseca, vna res tamen quia vnum connotat aliquid reale & extraneum, quod non connotat aliud, vel quia vnū præscindit à quolibet extraneo, à quo non præscindit aliud, ideo dicuntur differre, sicut Sortes, & Sortes albus, licet enim sint essentialiter idem, non tamen ex connotato siue ex prædicato extraneo. Sortes enim vt Sortes nõ connotat album, sicut connotat Sortes albus. In proposito dico, quod in abstractis citra primum & in substantiis materialibus. Quod quidest & id cuius est, nõ differunt primo modo. Nam homo est essentialiter idem cum animali, irrationali. Sed differunt secundo modo, quoniam homo connotat implicite aliqua quæ sunt extranea à sua quidditate, vt esse & accidentia, siue propria, siue communia, & omnino præscinditur à sua quidditate, & si bene adertes, videbis, quod ex hac distinctione soluentur penè omnia argumenta tenentium oppositum.

Quantum ad tertium aduerte, quod tenentes contra determinationem factam, arguunt multipliciter, & primo sic si in omnibus habentibus quodquidest, non est idem cum eo cuius est, ergo falsum est, quod dicit philosophus in 7. metaph. scilicet quod singulum non est aliud à sui substantia, id est à sua quidditate, siue suo quodquidest.

Ad hoc patet quid dicendum sit, ex his quæ diximus in principio quæstionis, nõ in tex. 20. q. est tex. alleg. ab arguente, determinauit absolute & in genere. Sed infra in tex. 41. considerans materiam substantiæ compositæ, & naturam substantiæ abstractæ excipit substantias compositas, ideo nulla est contradictio in dictis philosophi.

Secundò sic, si in aliquo ente per se nõ est idè quodquidest est cū eo cuius est, illud non posset esse formaliter scitū, neque ens quod est manifeste falsum, quoniam tunc de nulla substantia composita haberemus scientiam, nec esset ens Cõse-

quentia autem probatur, quoniam unum quodque est scitum & est ens per intrinsecum sibi, & hoc est suum quodquid est, ergo non est intrinsecum nec distinctum ab eo cuius est,

Tertio si sic, ergo idem esset seipsum & non seipsum, quod implicat consequentiam probatur, quia unum quodque est bonum per naturam siue quidditatem boni, sicut homo est homo per humanitatem. Sed si natura boni, siue quidditas est separata, iam non est illud, ergo &c.

Quarto, quia esset processus in infinitum. Queretur enim de illo quodquid est separato, utrum habeat quodquid est vel non, & tenet argumentum si ponitur alia res.

Ad hæc tria simul respondetur, quod fundantur in falsa imaginatione. Opinatur enim arguens, quod teneamus in substantiis compositis quodquid est distingui ab eo cuius est, iuxta primum sensum distinctionis positæ in q. quod nos non dicimus, sic enim esset incidere in opinionem Plato, contra quam militant dicta argumenta, & virtualiter sunt rationes philosophi disputantis contra Plato. Sed nos dicimus ea distingui quia licet quoad prædicata per se primi modi, sint idem, non tamen quoad prædicata secundi modi, & alia accidentalia, & quo ad esse, quoniam hæc præscindunt à quodquid est, sed non ab eo cuius est, ut declarauimus supra.

Quinto, si sic est, hoc ideo est, quia id cuius est includit esse quod non includitur in suo quodquid est, hoc autem est falsum, consequentia patet, quia est ratio sic tenentium falsitas autem consequentis probatur. Quia possumus loqui & disputare de rosa & de aliis concretis, & similiter de quolibet supposito angelico, & materiali, ignorando utrum sint, & per consequens, sub indifferentia ad esse & ad non esse ergo nec concretum, nec suppositum angelicum, nec materiale includit esse.

Ad hoc dicitur quod arguens imaginatur nos tenere, quod esse includatur in ratione, siue in conceptu concreti, aut suppositi immaterialis, vel materialis, & excludi à quodquid est. Id nos non tenemus. Sed dicimus, quod licet non includat esse explicitè, includit tamen implicitè, inquantum significat ut habens & ut totum, excluditur autem explicitè & implicitè à quodquid est quoniam constat ex solis prædicatis quidditatiuis, excludens quodcunque extraneum, & quoniam in via nostra in quolibet circa primam causam, esse est extraneum & distinctum à quidditate, ideo omnino excluditur à quodquid est, Hæc de præsentibus quæstio dicta

dicta fiat.

Quæstio. 18. Si ex genere & differentia fit unum per se.

Propter quod quidem unum est, cuius rationem diffinitionem esse dicimus Tex. 42.

Circa hanc quæstionem, antequam deueniamus ad decisionem aduerte quomodo diffinitio significat unum per se, cum constat ex genere & differentia, quæ videtur significare plura, unde sicut ex subiecto, & accidente non constituitur unum per se, sic nec ex genere & differentia videtur posse constitui unum per se, per resolutionem igitur huius dubij sic procedemus, Primo declaratione secundum B. Tho. quæ est ratio quod ex genere & differentia fit unum per se & non autem ex subiecto accidente. Secundo examinabitur ratio, quam ad idem adducit Iandu. in 7. metaph. q. 23. Tertio soluentur quedam argumenta.

Quatum ad primum aduerte, quod ratio B. Tho. stat in hoc. Quando differentia additur generi, non addit ut forma: vel natura distincta realiter à natura generis, sed ut determinatum indeterminato, ita tamen quod eadem natura concepta indeterminata fundat conceptum generis, concepta autem determinata fundat conceptum differentie. Sed non sic est in subiecto & accidente, quoniam accides siue proprium siue commune, est quid extraneum & distinctum realiter à subiecto, & tam accides quod subiectum sunt in actu, ideo ex eis non fit unum per se. Nam dicemus infra quod ex duobus entibus in actu distinctis realiter non fit unum per se. Sed ne cesset alterum esse ens in potentia. Hac enim de causa ex materia & forma fit unum per se, ut parebit infra. Quia igitur genus & differentia non distinguuntur realiter non incoenit quod ex eis fiat unum per se, & quoniam subiectum & accidens distinguuntur realiter & neutrum eorum est ens in pura potentia, ideo ex eis non fit unum per se. Hæc est ratio B. Tho. Et aduerte quod cum teneamus genus & differentias medias & ultimam esse unum essentialiter, non possumus dicere, ex genere & differentia fieri unum per se compositione reali, quoniam compositio realis requirit extrema distincta realiter. Sed verius dicitur quod fit unum per se compositione rationis, quoniam genus & differentia distinguuntur solū ratione, & unum prædicatur de alio identice, licet non formaliter, ut diximus in 3. li.

Quatum ad secundum aduerte quod Iandu. in 7. libr. in q. 23. sequens

sequens imaginatione sua, quod scilicet in substantia composita multiplicentur formae, ut multiplicatur predicata quidditatiua. tenet ideo ex differentia & genere, precipue ex differentia finali, & genere proximo. fieri unum per se, quoniam genus dicit formam generale puta animal animam sensitiua. & differentia finalis dicit formam specificam, puta rationale animam intellectiua, & tenet quod differentia finalis sumpta a forma specifica comparatur ad genus proximum sumptum a forma generali, sicut actus perfectus & completus ad actum imperfectum, quod ut imperfectus, est ut ens in potentia ad actum, & tunc arguitur sic. Ex illis fit unum per se, quorum unum addit super aliud actum perfectum & substantiam perfectam quia actus completus cum ente in potentia facit unam naturam per se. Sed hoc est in partibus definitionis, nam quoniam definitio constat ex genere remoto & omnibus differentiis vltimis. differentia addit super alias actum completum, quoniam autem constat ex genere proximo & differentia vltima, id est sequitur quoniam genus importat formam generale & potentiale. differentia autem vltima, formam specificam ut actum vltimum & completum, unde sicut ex forma & materia fit unum per se, alterum actus alterum potentia. sic in proposito, quia genus est potentia, & differentia vltima actus.

Sed haec positio partim destructa est in li. 2. metaph. vbi quaesiuimus si est processus in infinitum in causis formalibus. & partim destruetur in li. 8. vbi determinabimus unitatem formae substantialis in composito. Et infra. in hoc 7. super tex. 56. quaeremus, si datur diuersae formae substantiales in animali secundum diuersa organa. Pro nunc sufficit respondere rationi factae a Iand. negatur igitur maior, nisi illud cui additur actus perfectus, sit ens in pura potentia, qualis est materia prima consistat autem quod genus nec differentiae mediae dicuntur ens in pura potentia. Negatur et minor ad probationem, nego quod genus dicat formam generale, distinctam realiter, ut supponit arguens a forma specifica, nego similiter quod differentia vltima addat super differentias medias actum perfectum, ita quod ut supponit arguens, differentiae mediae dicant actum siue formam imperfectam: distinctam realiter a forma importata per differentiam vltima. Et aduerte quod Anto. Andr. in 7. libro in quaest. 14. videtur declinare ad mentem Iand. nam in fine quaestionis concedit quod genus potest sumi ab una forma, & differentia ab alia, & exemplificat de homine, in quo secundum ipsum sunt plures formae, verum cum qualibet forma sit actus &

& faciat esse actu id cuius est forma, sequitur quod genus & differentia in homine sumantur a duobus actibus. Sed ex duobus actibus aut ex duobus entibus in actu non fit unum per se, ut declarabitur infra, ergo stante in positione Iand. & Ant. And. non poterit assignari ratio, quare ex genere & differentia fiat unum per se. Melius est ergo tenere sententiam B. Tho. a quo nec Commen. discordat, nam in hoc. 7. in comen. 42. Declarans, quare homo albus non significat unum per se sicut, animal bipes, quae ponitur definitio hominis: inquit. Dicere vero quare homo albus non significat unum, quoniam alterum istorum non est reliquum essentialiter, ex quibus innuit. quod ideo genus & differentia constituunt unum per se, quia sunt idem essentialiter, & quoniam in subiecto & accidente non est identitas essentialis ideo ex eis non fit unum per se, si sunt idem essentialiter, ergo non sumuntur ab alia & alia forma, ut patet. Sed ab eadem diuersimode concepta, ut diximus supra.

Quantum ad tertium aduerte, quod omnia argumenta, quae solent fieri contra determinationem factam, supponunt in eodem plures formas substantiales, & quoniam hoc quod situm differimus vsque ad octauum lib. ideo ne multum eadem argumenta & solutiones replicemus, non immorandum. Haec de praesenti quaesito dicta.

*Quaestio 19. Si in animali plurificatur
formae secundum partes org-*

Maxime autem aliquis animatorum
&c. vsque ibi, eo quod principium
ab aliquo in iuncturis.

Circa haec, quae antequam veniam
quod philo. in tex. proposito
substantia composita componatur
componitur ex partibus existens
quod partes non sunt actu existens
totum. sed existens
rebus inanimatis in quibus
ordinatae ad diuersas operationes
dubium nam ex quo diuersae
ut cor, stomachus cerebelli
formam totius animalis
ita quod alia sit forma su-
rebrum, alia carnis, alia

dimus querere vtrū in vno cōposito sint plures formæ totius cōpositi, puta quod in homine sit corporeitas, aīa vegetiua, intellectiua, quarū quælibet totā cōpositā materiā informet. De hoc em̄ queremus in lib. 8. Vt dixim⁹ supra. Sed hic intendimus querere solū vtrū in animali perfecto in quo sunt varia mēbra distinctarum operationū, sint plures formæ partiales substantiales, vt in corde, in stomacho, &c.

Pro resolutione igitur præsentis quæstionis, in quo inuenio opinionēs duas extremas scilicet B.Tho. & Ant. And. cum Scotō, sic procedetur.

Primō pertractabitur opinio B.Tho. & eorum qui concordant cum eo. Secundō pertractabitur opinio opposita, & soluentur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte, quod mens B.Tho. est, vt patet in 1. parte, q. 76. art. 4. cui cōcordat Greg. in 2. sen. dist. 17. q. 2. & Her. in q. magna de pluralitate formarū, quod nō sint plures formæ substantiales in eodem animali partium etherogearum, nec diuersorū organorum, imō est tantum vna forma totius animalis, & quaruncunque partū, donec niuntur in toto. Hanc conclusionē sic probare possumus: nō est diuisio corporis, & distinctio partū etherogearū in aliquo modo productionem animæ. Est enim animalis, non qualiscunque, sed phisica organici. Vnde diuersæ partes habet proprias formas substantiales, & præueniūt tales formæ ipsam animā, aduentu animæ corrumpuntur, aut auferuntur, aut aliæ similes inducuntur, ergo frustra corrumpuntur, ex quo nō possunt esse conformes, si secūdo modo, habentur. Post aduentū animæ, erit verum tantum vna forma totius animati, & omnium partium etherogearum, si vera generatio substantialis animalis corruptione, quod confirmatur per Com. inquit, si materia haberet acciperet ipsa permanente. Si alia forma generaretur, productio illa non erit generatio animalis, sed generatio tantum, quoniam generatio animalis consistet in eo quod generabit sub vtroque nomine, cum quælibet forma

forma substantialis constituat in esse specifico. Nec refert quantum ad hoc, vtrum illa forma sit perfecta vel imperfecta, quia quælibet constituit hoc aliquid vnum secundum speciem, & per consequens manente eadē forma ipsum erit idem non variatum secundum substantiā suam, ac per hoc quælibet transmutatio superueniens erit solū accidentalis, & hoc ipsum confirmatur per Commen. qui in 1. phis. comment. 69. per hoc probat, quod materia non est aliquid existens actu habens propriam formam substantiale, quoniam tūc generatio in substantia esset alteratio, & formæ receptæ essent accidentia. Vt igitur nō sequatur huiusmodi inconuenientia, tenendum est, quod nō sunt plures formæ substantiales in animali secundum pluralitatem organorum, &c.

Quantū ad secundū aduerte, quod Ant. And. in 7. lib. in q. 17. tenet partē affirmatiuā. Dicit enim quod in quolibet vniuero præter formam animati, quæ est anima, est alia forma totius, quæ est forma corporis & forma mixti, & præter has quæ sunt cōmunes toti animali siue viuo, sunt aliæ partiales specificè distinctæ, & sunt tot, quod organa distincta, & hanc suam opinionem conatur probare tribus rationibus.

Prima est, pars aliqua animalis potest separari ab animali, vt si pars ossis abstrahatur ab animali, & remanet actu post separationem, vt patet, & non remanet actu per formam totius cum sit extra totum, nec remanet per formam de nouo genitā, quia tam subito, sicut potest esse illa diuisio si fit in instanti, nō potest ab agente naturali noua forma introduci sine alteratione præcedente, ergo remanet per formam propriam, quam prius habebat, dum esset vnita in toto.

Ad hoc conceditur totum, vique ibi, nec remanet per formam de nouo genitā, hoc negatur, ad probationē dico, quod quocunque paruo tempore fiat diuisio, fit cum alteratione, quæ vt præuia, sufficit p generatione nouæ formæ ab agente naturali in parte diuisa, nā forma illa est forma cadaueris, quæ est forma vilis, & vt via in resolutionē ad 4. elementa. Ad cuius generationē propter vilitatem suam, nec multum tēporis, nec multæ dispositiones, nec ordinata alteratio requiritur. Sicut opposito modo cōtingit, quādo debet generari animal propter nobilitatē animæ, que comparatur ad formas inferiores ea, vt perfectum ad imperfectum.

Secunda, vna forma mixti non videtur posse informare materiam dispositā contrariis, & repugnantibus mixtionibus. Sed in corpore animalis sunt tales mixtionēs ex 1. de anima, &

& patet, quia cerebrum est frigidum: & cor calidum.

Ad hoc respondēt Her. & Greg. vbi supra, & negant maiorem. Dicunt enim illam nō habere veritatem, nisi in forma, quæ ita est vna, quod non est multiplex virtute vt forma elementis, modo forma mixti animati est multiplex virtute, æquipollēt enim formis 4. elementorum, & ideo sicut forma ignis est principium calefaciēdi, & aquæ infrigidandi, sic forma mixti in diuersis partibus mixti, ad exercendū diuersas & contrarias operationes prout conuenit mixto animato, & præcipuē animali perfectō. Et aduerte quod consimiliter soluitur argumentum, quo Ant. Andr. arguit in princillius quæstionis. Sic enim arguit. Actiones specie distinctæ, sunt à formis specie distinctis. quoniam cum forma det esse & agere, actio notificat formam sed in partibus animalis sunt actiones specie distinctæ, vt patet, quod cor calefacit, & cerebrum infrigidat, ergo, &c.

Hoc inquam soluitur vt præcedens, quoniam maior non habet veritatem, nisi in hoc disuncto. Actiones specie distinctæ sunt à formis specie distinctis, vel à forma æquipollente formis specie distinctis. Et 2. pars verificatur in casu proposito, quare &c.

Tertia secundum Arist. in libro de animalibus, cor prius etiā tempore generatur, quā alix partes animalis, & sic est assignare multas mutationes completas, vnā ante aliam in generatione animalis terminatas ab plures formas ergo, &c.

Ad hoc concorditer responderetur à tenentibus vnitatem formæ in composito, quod philosophus per generationem cordis ante alias partes intendit figurationem eius non tamen est verè & essentialiter cordis, nisi in eo instati in quo introducitur forma animanti, quæ est anima, quæ informat totum & singulas eius partes.

Vltimò aduerte quod Ant. And. volens seruare pluralitatem formarum partialium secundum partes organicas, ne videatur tenere cōtra philosophum, qui vult quod manus mortua non sit manus, nisi æquiuoce. Quod vtiq; nō verum, si manus habet propriā formam, distinctā à forma totius animati, nam hoc concessio, manus siue coniuncta siue separata retinebit suam propriam formā, & sic erit eadem manus vniuoce & viua & mortua ex quo stat eadē formā propria manus. Vt igitur Ant. And. non videatur tenere cōtra philosophū, sic distinguit. Manus pōt dupliciter cōsiderari.

Primò

Primò manus vt manus. Secundò manus vt organū officiosum ad exercendū opus vitæ, sicut est de oculo & aliis similibus: si primo modo, sic est manus vniuoce, quādiū manet sub propria forma manus, sic secūdo modo sic est manus æquiuoce, quia sine anima nō potest exercere opus vitæ, & in secūdo sensu intendit philosophus, cū dicit manū mortuam sicut & oculum mortuum, esse manū æquiuoce.

Sed bene consideranti patet, quod stante sua distinctione non seruetur propria & vera æquiuocatio inter manū viuam & mortuam, & similiter inter oculum viuū & mortuum, nam æquiuoca propriè dicuntur, quorum solum nomen est commune & ratio substantiæ est diuersa, sed secūdo te stat eadē ratio substantialis, quia stat eadē propria forma. Constat autē q̄ philosophus in 2. de anima in tex. 9. intēdit de propria æquiuocatione. Dicit enim quod si oculus esset animal, anima eius esset visus quo deficiente non esset adhuc oculus, nisi æquiuoce, sicut lapidē & depictus. Si igitur oculus mortuus est ita æquiuoce oculus, sicut lapideus, patet quod nullam formam substantialem retinet, quam habuit in corpore animato, sed tantum figuram, vt inquit Comment. in commen. eiusdem tex. Nō igitur valet distinctio Ant. And. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

Quæstio 20. Si totum distinguitur à partibus simul sumptis.

Quoniam vero ex aliquo compositum sit vsque ibi.
Sed & alterum fit. Tex. 60.

IN hac quæstione aduerte, quod solet pertractari hic, & in 1. physic. in text. 17. vbi inquit philosophus, vtrū vnū aut plura pars & totum. Et inuenio duas opiniones extremas, Prima tenet partem affirmatiuam, & est B. Tho. vt patet in expositione, quā sequitur Herueus in 1. quolibet libro q. 14. Alteram tenent pro maiori parte Cōmteista, eo quod Comment. in 1. physic. commen. 17. dicit vnaquæque partū dicitur esse aliud à toto, sed omnes in simul non possunt dici esse aliud à toto. Primò igitur pertractabitur opinio B. Tho. & Heruei. Secundò opinio Comment. & soluentur rationes, quæ induci solent pro eo.

Quantum ad primū, aduerte resolutionem opinionis nostræ stare in hoc. Totū differt realiter ab omnibus suis partibus vnitatis & simul sumptis, nō per aliquā partē, quoniam implicat

implicat dari patrem in toto, præter omnes eius partes, nec per aliquam passionem totius, quoniam passio est natura posterior, & supponit totum constitutum ex partibus. nihil autem distinguitur essentialiter ab alio per suum posterius, sicut enim diffinitivum non est posterius diffinito. Sic distinctivum non est posterius distincto, nec per ipsam unionem partis cum parte, quoniam cum unio dicat privationem divisionis, siue habitudinem, sequitur quod totum dicat formaliter talem privationem, vel habitudinem, quod est falsum, hæc enim consequuntur naturam totius. Totum autem dicit formaliter compositum ex his. Sed differt seipso toto, id est, ex sui natura, nam sicut natura partium est quod componant hoc. Sic natura totius est, quod sit compositum ex his, licet autem differat seipso à partibus, non tamen differt quolibet sui, id est, quolibet incluso in toto, quia cum totum includat partes, differret à partibus, per partes, quod est impossibile, sed differt seipso, quia est talis naturæ, quia scilicet est compositum & non componens, & si querās, utrum totum differens realiter à partibus, addat aliquid supra partes, vel sit aliquid præter partes. Dico quod neutrum est concedendum propriè loquendo, non primum, quia illud propriè est præter alterum, quo non est ipsum, nec ipsum est aliquid eius, sicut diximus, quod in substantia composita, præter materiā datur forma, quoniam materia non est forma, nec forma est aliquid materiz. Constat autem quod licet totum non sit aliqua pars, tamen pars est aliquid totius, & ideo non potest propriè dici esse aliquid præter partes non secundum, quia illud propriè addit super alterum, quod includit ipsum, deinde dicit aliquid sui supra illud, sicut homo albus addit supra hominem. Sed ut dictum est. Totum quod est ex his non addit aliquid quod sit sui, supra omnes partes, quia non partem, non passionem, non unionem, ergo &c. Et si querās quid ergo dicit totum, per quod non sit suæ partes simul sumptæ. Dico quod dicit naturam sui ipsius, quæ non est partes sed ex partibus, facta hac declaratione resolutiva ponitur hæc conclusio. Totum compositum ex partibus siue integralibus, siue essentialibus, quod est unum per se (de hoc enim toto hic propriè querimus,) non est suæ partes simul sumptæ. Probarur primò sic, si huiusmodi totum est suæ partes ergo non differt à toto vniuersali, quod est manifeste falsum, quoniam partes totius vniuersalis, non sunt, integrales nec essentialia, sunt autem subiectiue, ergo totum integrale & essentialia differunt

runt à toto vniuersali. Consequentia autem sic probatur. Totum vniuersale est suæ partes, & non est ex partibus, non enim genus componitur ex speciebus. Totum autem integrale & essentialia sunt ex partibus, quoniam vere componuntur ex partibus ergo si totum integrale & essentialia sunt ex partibus, ergo si totum integrale & essentialia sunt suæ partes non differunt à toto vniuersali.

Secundò, si huiusmodi totum est suæ partes simul sumptæ non est unum simpliciter, sed tantum secundum quid, ut aceruus lapidum, quod est manifeste falsum, probatur consequentia. Quod est plura non est unum simpliciter, licet enim unum simpliciter possit esse ex pluribus, non tamen plura. Sed secundum te, omne totum integrale & essentialia est plura, quia est suæ partes, quæ unitæ & non unitæ sunt plura, ergo &c.

Tertiò, sequitur quod non poterit assignari terminus per se generationis substantialis nec corruptionis, nam apud philosophum materia non per se generatur, cum sit ingenta, nec forma, sed tantum per accidens, scilicet ad generationem compositi, ut docuit philosophus in hoc 7. lib. tex. 26. nec unio, siue compositio, siue aggregatio partium potest esse terminus, cum dicant respectu. Si ergo non datur tertia entitas confluens ex partibus unitis, non poterit assignari terminus per se generationis substantialis. Idem patet rectè intelligenti ex parte corruptionis, quare &c.

Quantum ad viam Commen. aduerte, quod licet Commen. videatur clare tenere patrem negatiuam, ut patet in phy. comen. 17. ubi inquit, totum est aggregatio partium, & in 4. phy. comen. 43. Totum nihil aliud est, quam partes eius tamen Commen. istæ non concordant, quoniam aliqui ex eis, ut Burleus in 1. phys. post expositionem tex. 17. tex. tenet, quod distinguitur, aliqui vero ut Iand. in 1. phys. q. 10. tenet quod non distinguitur, aliqui tenent utraque viam ut petrus Pomponac. & Paulus Sone. in 7. metaph. q. vrima, Tamen quia communiter via negatiua attribuitur Commen. ideo volo principales rationes solitas induci pro hac opinione formare & soluere.

Aduerte igitur, quod principales rationes suæ sunt istæ, si totum distinguitur à partibus in simul sumptis, includit aliquid ultra partes, vel dicit aliquid præter partes, vel addit aliquid supra partes. Non enim est imaginabile duo distincti ab invicem, nisi unum includat aliquid quod non includit aliud

vel addat sup aliud, vel dicat aliquid præter aliud. Sed nõ potest assignari quid includat totum vltra partes, nisi aut vnionem quæ est, relatio, & sequitur totum constitutum, nec quid dicat præter partes, nec quid addat, nisi ipsam vnionem, quæ vt dictum est subsequitur, ex consequenti nõ est, de ratione formali totius, cum relatio non sit de ratione formali rei absolute.

Ad hoc iam patet responsio, per declarationem positam in quæstione & negandæ sunt omnes consequentiæ, & dicendum, quod totum ideo distinguitur à partibus, quia ex natura sua est alia entitas ab entitate partium, est enim tertia entitas resultans ex partibus, partes autem non resultant ex partibus.

Præterea arguitur argumento recitato à Commenta. in r. philis. commen. 17. Hæc pars est aliud à toto, & hæc, & hæc, & de singulis, ergo omnes sunt aliud à toto. Valet consequentia à singularibus sufficienter numeratis ad vniuersalem. Quod autem consequens sit falsum patet, quia si omnes sunt aliud à toto, ergo totum est aliud seipso: quoniam totum est congregatio partium.

Huic respondens Commen. dicit, quod peccat per fallaciam compositionis & diuisionis, eo quod & si omnes partes simul sumptæ sunt idem cum toto, non tamen diuisim sumptæ. Et ideo cum arguitur. Hæc & hæc, & sic de singulis est aliud à toto ergo omnes sunt aliud à toto, negatur consequentia, quia fit transitus à diuisim ad coniunctim, vel à distributiua ad collectiuam.

Sed Thomistæ aliter respondent, quod omnes partes tã diuisim quã cõiunctim sumptæ, sunt aliud à toto, & cõiunctim fertur ergo totum est aliud à seipso, negatur consequentia, & quando probatur, quoniam totum non est aliud quã congregatio partium. Hoc negatur in via nostra. Nã totum apud nos est quid resultans ex congregatione partium, & dicit tertiã entitatem. Ideo hoc argu. apud nos habet paruã apparentiam, licet Commẽtistæ ipsum magnificiant.

Præterea, arguitur per philosophum in 2. de anima, tex. 10. vbi inquit, & sicut oculus est pupilla & visus, & ibi anima & corpus animal, si ergo hæc est vera, animal est corpus & anima, cum animal sit totum, & illæ partes essentiales, ergo totum est suar partes.

Ad hoc responderetur, quod licet philosophus vtatur prædicatione in recto, tñ debet intelligi eius veritas prædicatione

ne in obliquo, vt sic exponatur. Sicut oculus componitur ex pupilla & visu, sic animal ex corpore & anima. sic exponit B. Thom. & Commen. in commen. 10. innuit idem. Inquit enim, sicut hoc nomen oculus dicitur de illo membro, quod est compositum, & de virtute visibili, quæ est in eo, sic animal dicitur de corpore & anima. Hæc de præteriti quæsito dicta sint.

Explicium q. Fr. Chrys. Nauelli Canap. ord. præd. philosophia & sacra Theologia professoris, super 7. lib. metaph.

Inciunt quæstiones eiusdem super octauum.

In octauo libro in quo philosophus pertractat de substantia composita modo reali, & de partibus eius, quæ sunt materia & forma, resoluenda sunt dubia infra notata. Sed aduerte, quod multas quæstiones formabimus de materia & forma, ad plenam notitiam metaphysicalem de eis habendam, quæ non sunt expressæ fundatæ in textu philosophi, ideo singulis non exponetur textus. Cum autem exposita fuerit hæc consideratio, pertract. quæstiones textuales huius 8. lib. Hunc vero ordinem seruare volumus, ne confundantur quæsitæ.

Agentes igitur prius de materia, Primo considerabimus si est separatis à forma secundum esse, & secundum cognitionem.

- 1 Si materia potest esse actu & cognosci sine forma.
- 2 Si materia prius recipit quantitatem, vel habet eam inseparabiliter, antequam recipiat qualitates, vt dispositiones ad formam substantialem.
- 3 Si aliqua qualitas qua sit dispositio ad formam introducentem, a. n. præcedit formam, ita quod non corrumpitur in aduentu formæ.
- 4 Si materia potest simul informari pluribus formis substantialibus.
- 5 Si forma est separabilis à materia secundum esse vel se

cundum conceptum.

- 6 Si intentio & remissio ita conuenit formæ accidenti
li quod repugnat substantiali.
- 7 Si ex materia & forma fit unum per se, & propter
quid, & an immediate.
- 8 Si nomen speciei significat solam formam, & dato quod
non, si prius significat formam, quam com-
positum.
- 9 Si numerus habet esse reale extra intellectum, & si est
unum per se & entitas distincta à numeratis.
- 10 Si ultima unitas est forma numeri.
- 11 Si numerus quantitatus inuenitur solum in rebus
materialibus, an etiam in abstractis.
- 12 Si materia qua est pars compositi est in caelo.
- 13 Si materia caeli & horum inferiorum sunt eiusdem
rationis.
- 14 Si forma caeli uniretur materia horum inferiorum, v-
trum caelum esset incorruptibile.
- 15 Si materia omnium corporum caelestium est eiusdem
rationis, sicut materia omnium inferiorum.
- 16 Si accidentia componuntur ex materia & forma.
- 17 Si materia concurrat actiue ad generationem.

QVÆSTIO PRIMA.

Si materia potest esse actu, & cog-
nosci sine forma.

IN HAC quæstione inuenio tres opiniones famosas. prima est B. Tho. Secunda Scoti, & Anto. And. Tertia Gregorij. Prima est mere negatiua. Secunda & tertia sunt affirmatiua, & quoniam intendo sustinere primam, sic procedendum est.

Actus tripliciter sumitur. Primò actus formalis, & est idem quod esse datum à forma. Secundo actus existentia, & est ipsum existere signatum per ly est in propositione de 2. adiacete. Tertio actus entitatus, de quo quid sit, dicitur infra.

Quantum ad esse actu in primo sensu, omnes concordant, quòd materia non est, nec potest esse sine forma, sed pura potentia, vt patet per philosophum in hoc 8. lib. in text. 3. materiam dico, quæ non hoc aliquid ens actu, potestate autem est hoc aliquid, imò est contradictio ponere oppositum. Nam esset actu primo modo per te, & non esset actu, quia esse actu primo modo, est tantum à forma, & per te in casu, est sine omni forma; ergo non esset actu primo modo, & ideo in hoc sensu loquens Commen. in libro de substantia orbis dixit, materia nunquam denudatur ab omnibus formis, sed semper stat sub aliqua. Quantum ad esse actu in secundo sensu concordant in negatiua B. Thom. & Scotus, quoniam omnem existentiam materiæ tenent esse à forma. Greg. autem tenet partem affirmatiuam, quoniam distinguit inter existentiam & existentiam formalem, verum quia hanc suam imaginationem posuimus in libro 7. in q. 5. & soluimus rationes eius, ideo non est hic repetenda.

Quantum ad esse actu. 3. modo, discordat B. Tho. tenens partem neg. à Scoto tenente partem affirm. nam considerans B. Thom. quod secundum philosophum & Commen. esse actu in naturalibus non est nisi à forma, ideo non concederet positionem Gregorij nec Scoti.

Restat ergo vt videamus quid veritatis hæt opinio. Scoti & in quo differt ab opinione nostra. Pro noticia ergo huius

deklarabitur opinio Scoti, de potentia obiectiua & subiectiua, de actu obiectiuo & formali, deinde videbitur differentia inter opinionem suam & nostram.

Tu igitur aduerte ex his quæ dicit Anto. Andr. in 7. libr. in q. 6. apud Scotum, potentia obiectiua est omne illud quod nondum est, potest tamen ab aliqua potentia productiua poni in esse, vt rana generanda est in potetia obiectiua cœli, & rosa generanda est in potetia obiectiua radicis. Et breuiter, obiectum cuiuscunque potentia productiua, antequam producat, est in potentia obiectiua. Huic potentia correspondet actus obiectiuus, & illam res, quæ erat in potentia obiectiua. Nam postquam producta est, dicitur esse in actu obiectiuo, quia quod poterat produci & habere esse productum est, & habet esse extra causam suam productiua. Dicitur etiã actus entitatiuus, quia postquam producta res est, iam est extra nihil, ex consequenti est in genere entium. Potentia autem subiectiua est omne illud, per quod aliquid recipitur in altero, vt in subiecto, & sic quicquid est receptiuum formæ, siue substantialis, siue accidentalis, dicitur esse in potentia subiectiua, vnde quia substantia recipit colorem mediante superficie, dicitur esse in potentia subiectiua. Huic potentia correspondet actus formalis, qui est ipsa forma, siue substantialis siue accidentalis, recepta vel receptibilis in aliquo mediante potentia subiectiua, stante hac declaratione intendit Scotus, quod materia præcise sumpta, & denudata ab omni forma, quæ ante sui productionem ab agente primo erat in potentia obiectiua, post sui productionem est in actu obiectiuo siue entitatiuo, eo quod post sui productionem est extra nihil, & extra causam suam productiuam, & iam est in genere entium. Non tamen est, nec potest esse in actu formali, nisi vt stat sub aliqua forma, quoniam actum formalem recipit à forma, sicut substantia corporea non potest esse actu alba, nisi subsit albedini. Si igitur ponatur materia sine omni forma, est quidem in actu entitatiuo & in potetia subiectiua, sed non in actu formali. Hæc fuit imaginatio Scoti, quæ tota fundatur super potentiam obiectiuam, qua reprobata torum fundamentum Scoti ruet, & quoniam in libro 9. disputabimus, si apud philosophum & Commentat. admittenda sit huiusmodi potentia, ideo sustine vsque ad librum nonum, ne iterum reputamus idem.

Pro nunc sufficet tibi, si declarauimus differentiam inter viam

viã Scoti & nostrã. Aduerte igitur quod quo ad se sum parua inuenimus differentiam siue repugnantiam, nam Scotista tenet triplicem potentiam, scilicet actiuam & passiuam quam vocat subiectiuam & obiectiuam, Thomista tenent, similiter tres scilicet passiuam & actiuam ex parte agentis, qua scilicet agens potest aliquid producere vel ex parte producibilis qua, scilicet producibile potest ab agente produci, nam alio modo rosa generanda in vere est in potentia actiua agentis naturalis, & alio modo intelligetia producibilis ab agente primo, sic enim rosa est in potentia agentis naturalis quod sibi correspondet passiuam scilicet potetia materia, qua potest recipere formam rosam, intelligentia autem est in mera potetia actiua primi agentis, quoniam ei non correspondet potentia materia ex qua producat, vnde in via nostra dicitur rosa generanda esse in potentia passiuam, materia, & in potentia actiua agentis. intelligentia autem est tantum in potentia actiua agentis ideo autem aliquid est in potentia actiua agentis, quia est obiectum producibile ab eo, ex quo patet, quod illud quod Scot. dicit esse in potentia obiectiua, nos dicimus esse in potentia actiua agentis. Quod etiã patet per conditiones quas attribuit Sco. potetia obiectiua, sic enim verificatur de potentia actiua, sicut de potentia obiectiua, sunt autem ista, primo per potentiam obiectiuam res ponitur posse esse, licet non sit, idem verificatur de potentia actiua agentis. Quod enim est in potentia actiua agentis, licet non sit productum potest tamen produci, secundo, potentia obiectiua non est vna plurium, alia est enim potentia qua rosa est producibilis, & alia qua homo, & alia qua leo, &c. Idem secundum nos attribuitur potentia actiua proxima, quoniam distincti effectus sunt à distinctis agentibus, qui agunt distinctis potentiis actiuis. Dico autem proximo quoniam non inconuenit ab vna potentia actiua superioris, & remoti agentis, vt ab vna potentia solis plures effectus in his inferioribus produci. Cum ergo ea quæ attribuit Sco. potentia obiectiua possint saluari per potentiam actiuam, qua res producibilis est ab agente, non est necesse ponere huiusmodi potentiam, vnde via nostra vt magis declarabitur in libr. 9. est consona philosophia Arist. & Commenta.

Quantum ad secundam partem quæ est onis, scilicet vtrum sit cognoscibilis sine forma, id est, vtrum possit concipi sine hoc quod apprehendatur forma, aduerte quod tota difficultas per-

det ex præcedentibus, nã qui tenet materiã esse in actu si ne formã, vt Sco. & Greg. tenent. ex consequenti eã esse cognoscibilem sine formã, eo qd ens actu pot mouere intellectum ad sui cognitionem. Qui vero tenet eam nullo modo esse actu, dicunt eam non cognoscibilem, nisi per respectum ad formã. Et quia Thomistæ negantur omnẽ actũ à materiã, ideo negant eam esse cognoscibilem nisi per formã, & pro hac conclusione sic arguitur. Quocunq; conceptu concipiatur materia non erit proprius materiæ nisi concipiatur vt potentia, vbique enim philosophus & Comment. dicunt esse potentiam. Sed potentia nõ potest concipi nec apprehendi nisi in ordine ad actũ, cũ respiciatur actũ vt videbitur in li. 9. Act. aut materiæ est ipsa formã, ergo est impossibile cognoscere materiam nisi per formã. Quod confirmatur per Comen. in 1. phis. comen. 69. Sic enim inquit Materia quæ est subiecta substantiæ, non pot intelligi per se, cũ non sit aliquid in actu habens quidditatem, sed intelligitur secundũ comparationem, propter latentiã suã substantiæ, & ideo cum voluerimus dare substantiam eius, dicemus ipsam esse id, cuius proportio ad substantiã est, sicut proportio cupri ad idolum. Quomodo autem intellectus veniat in cognitionem materiæ, iã declarauimus in epit. nostro in 8. li. metap. & Comment. in lib. de substantia orbis in c. 1. idẽ pertract. & eius sententia stat in hoc. Transmutatio in substantia fecit cognoscere materiã primã, sicut transmutatio secundũ locum, fecit scire materiam localem, unde per abiectionem & receptionem formarum substantia liũ deuenimus in notitiã eius, nã cognouimus qd oportet aliquid subici in transmutatione, & permanere, & contrariis subesse successiue, ex prædictis igitur patet, qd materia non potest esse, nec cognosci sine formã.

Postremo aduertẽ aliqua argumentã apparentiã, quibus arguitur quod possit esse sine formã.

Primò sic, vnumquodq; potest separari ab eo qd nõ est sibi essentialis nec propriũ quoniã ex 1. poste. que sunt primi & secundi modi per se sunt inseparabilia, sed nulla forma est essentialis nec propria materiæ, cũ ex sui natura sit indifferens ad omnẽ formã, nec aliqua sibi ex natura dertermi- nat, ergo potest separari & p consequens esse actu sine formã.

Ad hoc dicitur qd licet nulla formã signata sit essentialis & propria materiæ, & per consequens possit esse siue hac & illa & c. non tamen sine omni, & sic arguere est arguere à diuisim

diuisim ad coniunctim, quod non tenet in hoc proposito unde dico, qd licet non sit essentialis & proprium materiæ esse sub aliqua vna formã signata, est tamen proprium materiæ esse semper sub aliqua, ita quod vt dicit Comment. in lib. de substantia orbis, nunquam denudatur ab omnibus formis, simul sed semper stat sub aliqua.

Secundò, quod accidit materiæ est separabile ab eã per diffinitionem accidentis, sed forma accidit materiæ, cum non sit de essentia materiæ, ergo & c.

Ad hoc dicitur quod maior est falsa, nam & trisibilitas accidit homini, & tamen non potest esse sine ea, potest et negari minor, quia licet forma sit extra essentiam materiæ tanẽ quo ad esse pendet à formã.

Tertiò si omnis forma separaretur à materiã, aut materia remaneret, aut non si sic, habetur intentum, quoniam esset sine omni formã, si nõ ergo corrumpetur, quod est contra philosophum, qui ponit eam ingenitam & incorruptibilem in 1. phis. tex 82.

Ad hoc dicitur quod si poneretur antecedens, materiã nõ remaneret, aliter sequeretur contradictio, vt dictum est supra, & cum dicitur, qd hoc est contra philosophum ponentẽ materiã ingenitam & incorruptibilem, Respondetur, qd philosophus intendit materiam ingenitam & incorruptibilem considerata natura sua, cum hoc tamen stat quod posito antecedente impossibile, sequatur consequens impossibile, vt stat sub illo antecedente, sicut licet ponatur cœlum incorruptibile, hæc tamen conditionalis est vera, si cœlum esset alterabile, esset corruptibile, Sic in proposito. Si materia denudatur omni formã desinit esse. verum quia est impossibile, vt denudatur omni formã, sic est impossibile vt desinat esse. Hæc de præsentibus quaesito dicta sint.

Quæstio. 2. Si materia prius recipit quantitatem, v. el habet eam inseparabiliter, antequam recipiat qualitates vt dispositiones ad formas substantialem.

Circa hæc qua aduertẽ qd difficilis est propter solenes defensores Comen. inter quos est Greg. in 2. disti. 11. q. 12. ar. 1. vbi ponit tres conclusiones. Prima quãtitas materiæ durare fit aut cõdesatur non corrumpitur. Secunda, cum aliqua res corrumpitur, quãtitas nõ corrumpitur. Tertia quãt do aliqua res auget, nulla quantitas noua acqrit, nec præ-

eccēs augetur prima cōclusio nō cōtrariatur doctrinā. B. Tho. vt sustinebimus infra, quādo queremus vtrū quātitas possit intendi & remitti, alia dūc sūt cōtra B. Tho. ideo omnes rationes Gregorij soluēdā sunt q̄bus conatur defensione viā Cōmen. Tu igitur vt defendas viā B. Tho. sic procedendū. est. Primō declarāda est via Commen. cum fundamentis suis. Secūdo ponetur cōclusio Thomistica cōtra Cōmē. & probabitur rationibus B. Tho. Tertio recitabūtur rationes Gregorij in fauorē Commentatoris, & soluentur.

Quātū ad primū aduerte q̄ vt ponit Greg. in 2. sen. di. 12. q. 2. opinio Cōmēt. fuit & multorum sequētū eum, quod licet nulla forma sit inseparabilis à materia, nec aliqua qualitas, quoniā modō est sub vna forma. modo sub alia idem dico de qualitate, tamē quātitas materiæ sibi cōuæ inseparabiliter adhæret, ita q̄ in materia nūquā quātitas quātitati succedit, & hæc videtur expressa intentio Commen. in lib. de substantia orbis c. 1. qui inquit Materia prima nunquam denudatur à dimensionibus interminatis. Item inquit. Dimensiones simplices, quæ appellantur corpus simplex, nō denudantur à prima materia, fundamentum autē Cōmen. fuit, vt patet in eodem libro, quia credidit quod si in corruptione rei corrumpitur quantitas, quod corpus generādū fieret ex nō corpore dimensio ex nō dimensio ne, & materia A, remaneret indiuisa & indistincta quantitatiue à materia B. item non potest imaginari Cōment. à quo possit corrumpi quātitas lapidis dum corrumpitur lapis, quā vel corrumpitur à suo contrario, & hoc non, quia quātitati, nihil est contrarium, vel concomitanter, puta quia corrumpitur forma lapidis, ex consequenti, corrumpatur quantitas, & hoc non est necesse, quia licet non possit introduci alia forma in materia, nisi præcedenti remota, tamen quantitas, non obest quin alia forma introducatur, immo confert, vt recipiatur forma in materia, distincta à quacunque alia materia, sicut quando generatur ignis ex aere non est necesse qualitatem simbolicam corrumpi ex prima de generatione, Hæc est sententia Commentatoris. & sequētū eū, inter quos præcipuus est Greg. vbi supra cuius principales rationes adducemus & soluem⁹ infra.

Quantum ad secundum aduerte quod mens B. Tho. est in generatione substantiali formam recipi immediate in materia ita quod nulla quantitas nec qualitas rei generāda præcedit formam substantialem, quoniam subiectum formæ

formæ substantialis est ens in pura potentia, quale est materia primis, similiter in corruptione substantiali, ad corruptionem formæ corrumpuntur omnia accidentia, inter quæ est quantitas quā cuiuscunque accidentis secundum viā peripateti. subiectū est ens actū, remota aut forma substantiali, non remanet ens actū, quā sola dat esse actū similiter ipsi materiæ & ideo corrupta siue separata materia forma substantiali, designat esse oīseius accidentia. Ex hac doctrina B. Tho. ponitur conclusio contra Commen. nulla quātitas est cōuæ & inseparabiliter inhærens materiæ, Sed cum res generatur, noua quantitas recipitur in materia, & præcedens corrumpitur, & hanc quidem conclusionem conabimur probare ex fundamentis Aristot. & primo sic, si quātitas immediatē inhæret materiæ, ergo accidens ad q̄ est motus pro subiecto habet ens in potentia & non ens in actū, quod est falsum secundum doctrinam philosophi, cōsequētia nota falsitas consequentis declarat. Nam philosophus in 5. physic. in text. 8. ponens differentia inter mutationē substantialem & motū, assignat pro differentia, quā illa est ex non subiecto in subiectum, vel econuerso, & per non subiectum intendit non ens actū, ens autem in potentia, Motus autem est ex subiecto in subiectum & per subiectum intendit ens actū. Cum igitur motus & terminus motus non distinguantur realiter, necesse est si subiectum motus est ens actū, & subiectum termini motus esse ens actū. Constat autem ad quantitatem esse, motū, ergo quātitati repugnat pro subiecto, habere ens in potentia, quale est materia prima, sicut formæ substantiali repugnat apud philosophum habere pro subiecto ens actū.

Secundo sic. Cū quātitas sit accidens, & forma substantialis sit substantia, ergo quantitas est ens secundum quod, & forma substantialis est ens simpliciter secundum doctrinam Arist. in 7. metaph. text. 3. & cū ex accidente & subiecto fiat vnum, & ens per accidens ex 5. lib. metaph. c. de ente, ergo ex quantitate & materia fit vnum & ens per accidens. Tunc vltra, si quantitas immediatē inhæret materiæ ita q̄ præcedat formam substantialem, sequitur ens secundum quod præcedere ens simpliciter & ens per accidens esse ente per se, quæ omnia sunt manifeste falsa, quā ens secundum quod non est ens, nisi in ordine ad ens simpliciter, & omne per accidens supponit per se.

Tertio, sequitur q̄ potentia materiæ intimius & essentialius

tialius respiciat accidens, quod formam substantialem & maiorem colligationem habeat ad accidens quam ad substantiam, quae omnia sunt falsa; consequentia probatur, quoniam secundum hanc viam, materia respicit quantitatem inseparabiliter, formam autem substantialem separabiliter, falsitas autem consequentis sic probatur, quoniam materia essentialius & intimius respicit actum sui generis, quam actum alterius generis, maiorem enim affinitatem habet cum illo, quam cum isto. Sed forma substantialis est actus eiusdem generis cum materia, conueniunt enim in substantia, quantitas autem, cum sit accidens, est actus alterius generis, quia non conueniunt in generalissimo, ut patet ergo &c.

Plures rationes ad hanc conclusionem adducere possem; quas & alij adducere consueverunt: Sed has puto sufficere.

Quantum ad tertium aduerte, quod licet multae fiant rationes à Greg. & alijs Commentistis in fauorem Comen. quas recitat & soluit Capreo. in 2. sen. dist. 18. q. 1. contra sextam conclusionem, tamen rationes super quas expresse fundauit se Com. loquens contra Auic. sunt istae, quas etiam tetigimus in hac q. declarantes mentem Comen. & eas intendimus soluere.

Prima est, Diuersae formae substantiales recipiuntur in diuersis & distinctis partibus materiae; sed non est assignare in materia distinctas partes, nisi per quantitatem, ergo necesse est quantitatem praecedere formam substantialem in materia, aliter qualibet forma substantialis totam materiam informaret, ex consequenti insimul essent formae contrariae, vel tota materia vnicam formam haberet, ergo &c.

Quoniam haec ratio videtur totum fundamentum Comen. & pro rei veritate est difficilis ad soluendum, ideo intendo declarare, quod optime seruetur distinctio in partibus materiae per quantitatem, ita quod non datur instans, in quo materia non sit quanta; dato quod omnis quantitas, quae erat in materia cum forma corruptenda, corrumpatur eodem instanti, in quo compositum corrumpitur, & dato quod quantitas non sit coeterna materiae, imò nec praecedat formam substantialem, ut ergo id manifestetur, adduco declarationem Heruei in q. de pluralitate formarum, cuius relatio stat in hoc, suppono quod in permanentibus, ex parte corruptionis, quae est rei definitio, non datur ultimum sui esse sed primum sui non esse: ex parte vero generationis datur primum sui esse, sed non datur ultimum sui non esse, & haec iam cognoscere potuisti in tract. de primo & ultimo instanti, suppono insuper

insuper, quod in eodem instanti, in quo definit esse substantiale rei, ex consequenti & per naturalem sequelam definit omne esse accidentale eius, quoniam esse accidentis supponit esse substantiae, sicut accidens supponit substantiam: similiter in eodem instanti in quo incipit esse rei substantiale, incipit & omne esse eius accidentale, naturaliter sequens esse substantiale, sicut risibile rationale sequitur. His suppositis dico, quod cum in aliqua parte materiae est introducta forma substantialis, toto tempore praecedente instans introductionis, materia est quanta quantitate quae est cum forma abiicienda, in ultimo autem instanti illius temporis, quod est instans introductionis, est quanta quantitate concomitante formam generandam. Nam in eodem instanti, forma corruptenda & sua quantitas habent primum sui non esse, forma vero generanda & sua quantitas habent primum sui esse ex primo supposito. Cum igitur inter tempus & instans non derur tempus nec instans medium, & idem instans sit in quo materia definit esse quanta quantitate formae corruptendae per negationem de praesenti, & positionem de praeterito & in eodem instanti, materia incipit esse quanta quantitate formae generandae per positionem de praesenti, & negationem de praeterito, ex his ergo constat, quod ad seruandam distinctionem quantitatiuum in partibus materiae, non cogimur ponere quantitatem inseparabilem à materia, nec eandem remanere in genito & corrupto. Ad argumentum ergo concessa propositione prima & secunda, nego consequentiam, ad probationem nego quod aliquod eorum sequatur quia non datur instans in quo materia non sit diuisa in partes quantitatiuas modo supra exposito.

Sed hic solet fieri instantia dupliciter, primum, quia cum substantia sit prior natura accidente ex 7. metaph. tex. 4. ergo forma substantialis generanda prior est natura in materia, quam quantitas sua. Quare ergo in illo priori natura, si materia est quanta, vel non, si non, ergo non semper materia remanet diuisa, & sic non recipiet hanc formam in hac parte & illam in illa, si sic contra, quia non quantitate formae corruptae, quoniam in illo instanti introductionis non est amplius, nec quantitate sequente formam generandam, quoniam est prior natura sua quantitate, ergo si non ponis quantitatem inseparabilem à materia, non potes seruare indefectibiliter distinctionem quantitatiuam in artibus materiae.

Secundo sequitur ex hac positione, quod duae formae disparatae

rata & specificæ, & duæ quætitates eiusdem speciei, sint simul pro eodem instanti in materia, nam dicitur quod in eodem instanti forma præcedens & quantitas sua corrumpitur. Quod autem corrumpitur est, quia non est corruptio nisi entis existentis, & dicitur quod in eodem instanti forma sequens & quantitas sua generantur, ergo in illo instanti sunt, quoniam secunda te in permanetibus in primo instanti generationis dat primum sui esse. Hæc autem sunt manifeste falsa, ergo &c.

Ad primam dicitur quod in illo priori naturæ, materia est diuisa, non tamen est quanta quantitate formæ corruptæ, nec quantitate formæ generandæ, sed est diuisa quantitate extrinseca ab hac materia, quæ scilicet est in alia materia ad hunc sensum, hæc materia est indiuisa in se, & diuisa ab alia materia, quia illa habet quantitatem, quam non habet hæc materia, ita quod talis diuisio in illo priori erit per habere & non habere, in instanti autem introductionis erit diuisio per habere, in hoc sensu. Hæc materia in hoc instanti habet hanc quantitatem concomitantem hanc formam substantialem, & alia materia habet aliam, ergo sunt diuisæ abinuicem, & sunt quantæ.

Ad secundam nego consequentiam, ad probationem cum dicitur quod corrumpitur est, dico quod hæc propositio propriè verificatur, sumendo corruptionem pro alteratione præuia ad non esse, si autem sumatur pro definitione rei in ultimo instanti terminante alterationem, sic est falsa, & sua opposita est vera. Sic enim exponitur. Res permanens corrumpitur, ergo desinit esse, ergo nunc non est & ante hoc, non fuit, ergo &c. Patet ergo quod non sequitur duas formas disparatas, & duas quantitates esse simul pro eodem instanti in materia, fundatur enim in hoc falso. Rei permanentis corrumpendæ datur ultimum sui esse.

Secunda ratio Commen. fuit, quia si quantitas & dimensiones non præcedunt in materia formam substantialem, puta formam ignis, qui est substantia corporea, fieret corpus ex non corpore, & dimensio ex non dimensione, fieret enim ignis secundum te, ex materia non quanta, & forma non quanta, hoc autem est inconueniens, ergo &c.

Ad hoc dicitur dupliciter, primo negatur consequentia, quoniam ut patet ex dictis, quando generatur ignis, in nullo instanti materia est sine quantitate, secundo dico, quod non est inconueniens corpus fieri ex non corpore in actu, corpore autem in potentia, sicut calidum in actu, fit ex calido non in actu sed in potentia,

potentia, in proposito dico, quod non inconuenit corpus, puta lapis fieri ex materia, quæ non corpus actu, sed corpus in potentia, in quantum est receptiua formæ corporeitatis & quantitatis, eadem enim potentia materiæ est primo ad formam substantialem, secundo ad formam accidentalem, scilicet ad quantitatem & qualitatem.

Ultra rationes Comen. adhuc sunt duæ rationes tractæ ex doctrina B. Tho. quibus videtur materiam esse immediatum subiectum quantitatis, & primo sic secundum B. Tho. ubique ponit sufficientiam prædicatorum ut in 3. physic. & in 5. metaph. in cap. de ente, quantitas consequitur materiam & qualitas formam, si consequitur materiam, ergo non concomitatur formam in generatione rei, sed præcedit eam in materia. Præterea supposito quod in homine non sit alia forma distincta ab anima intellectiua, quaeritur aut quantitas consequitur animam intellectiuam, & hoc non, quia fieret extensa & quanta per accidens, ex consequenti esset corruptibilis, aut consequitur compositum & hoc, non quia quod consequitur aliud posterius est eo, quantitas autem non est posterior homine, cum de ratione hominis sit esse corpoream substantiam, ergo consequitur solam materiam, ex consequenti præcedit formam.

Ad hoc dicitur quod consequitur solam materiam, sed negatur illa consequentia, ergo præcedit formam, nam non consequitur materiam ut suum subiectum, sed ut rationem receptiuam, unde aduerte secundum doctrinam Heruei in 2. quolibet 10. esse subiectum quantitatis, est habere quantitatem sibi inhaerentem quæ fit quantum primo & per se, & ut quod, & sic subiectum quantitatis est corpus, quod est substantia corporea, esse rationem susceptiuam quantitatis est esse illud, quo quantum est quantum subiectiue, & hoc est materia, quoniam remota materia non posset assignari, saltem in substantiis inferioribus principium essentialiale quo substantia composita fit subiectum quantitatis, & præcipue in homine, aliter, ut argumentum probat, si in eo principium & ratio recipiendi quantitatem esset anima intellectiua, esset quanta per accidens, ex consequentieducta de potentia materiæ.

Secundo sic, B. Tho. in 4. lib. contra Gentes 81. tenet expresse, quod remanet materia sub eisdem dimensionibus in mortuo & in uiuo. Dicit enim sic, nullum principiorum essentialium hominis post mortem omnino cedit in nihilum, nam anima rationalis manet post mortem, materia etiam quæ tali formæ fuit subiecta, manet

manet sub eiusdem dimensionibus, ex quibus habebat ut esset materia individualis, hæc ille, ex quibus patet, quod concedit quantitate immediate inherere materie. Nec potest responderi, ut alicui Thomistæ respondet, quod licet B. Tho. in primis operibus suis, ut in sententiis si tenuerit, tam est melius consideras in ultimis operibus, ut in prima parte, tenuit oppositum, & standum est ultimæ determinationi suæ. Hoc inquam non valet, quoniam summa contra gentes computatur inter vltima & præcipua opera sua, tenetur pro testamento suo.

Alij dicunt, quod in illo loco tenet cum Comment. non quod sic leniatur, sed quia scribit contra gentes negantes resurrectionem, voluit uti concessis ab eis ad declarandum resurrectionem esse possibilem. Sed nec id videtur valere, quoniam in eodem cap. solvens eandem rationem inducitur postquam distinxit de duplici corporeitate, loquens de corporeitate quæ non est aliud quam tres dimensiones, dicit sic. & si hæc corporeitas in nihilum redit corpore humano corrupto, tamen idem homo resurget: quia corporeitas primo modo dicta, id est, quæ est forma substantialis & idem est, cum anima intellectiva, manet, hæc ille, & adverte quod ly, & si, non stat conditionaliter, sed pro quamvis, ut patet, quoniam subinfert, tamen idem homo &c. Quare videtur in eodem contextu sibi contradicere.

Ad hoc igitur dico quod fuit intentio B. Tho. easdem dimensiones non remanere actu, cum hoc tamen stat, quod non omnino reddant in nihilum, quoniam stant in materia ut in radice. Nam ex eo quod remanet forma corporeitatis vniuersalis materie, stant potentialiter & radicaliter dimensiones in materia, unde quando B. Tho. dixit, quod materia etiam quæ tali formæ subiecta fuit, manet sub eiusdem dimensionibus, intelligendum est non actu, sed radicaliter, sicut vegetatiuum remanet radicaliter in anima separata. Hæc de præfati quæstio dicta sunt.

Quæstio 3. Si aliqua qualitas, quæ sit dispositio ad formam introducendam, præcedit formam ita quod non corrumpatur in aduentu formæ.

Postquam quæsumus quomodo materia se habet ad quantitatem, nunc quæritur quomodo se habeat ad qualitates disponentes materiam ad formam recipiendam, & quæritur an recipiantur immediatæ in materia, & maneat in aduentu formæ

formæ. Aduerte igitur quod hæc quæstio trahit difficultatē, ex eo quod necesse est materia disponi ante aduentum formæ, quoniam actus recipitur in patiente disposito, & si in aduentu formæ dispositiones corrumpuntur, ita quod remaneat materia nuda, videtur esse in disposita sicut ante, ex quo nullæ dispositiones remanent. Hoc est præcipuum fundamentum tenentium oppositum. Sed hoc non te moueat, verum ut verus Thomistæ sic procedes. Primum pones conclusionem pro parte negatiua. Secundum declarabis quomodo stat materia disposita, positum quod omnes dispositiones corrumpantur in aduentu formæ. Tertium solues quædam, quæ iniunguntur contra determinationem fiendam.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio, nulla qualitas dispositiua præcedit formam in materia, ita quod remaneat in aduentu formæ. Pro notitia huius aduerte, quod cum ex aliquo debet generari aliquid, puta ex ligno ignis, necesse est materiam stantem sub forma ligni, disponi per agens calidum cum introductione caliditatis & siccitatis ad formam ignis, & cum tanta siccitas & caliditas receptæ fuerint in ligno, quod cum eis in quinto gradu, non stat forma ligni, sed sunt pro forma ignis, corrumpitur lignum, remouetur forma igni a materia, & comitanter corrumpuntur caliditas & siccitas introductæ pro expulsionem formæ ligni, & pro receptionem formæ ignis, & eo instanti quo obicitur forma ligni cum omnibus dispositionibus, introducitur forma ignis in materia nuda, quæ est in mera potentia, & accipit esse actu a forma substantiali introducta, & non ab aliquo accidente præiudicio. Hanc conclusionem sic declarata probato tali ratione. Suppono primo quod forma substantialis dat esse simpliciter, ita quod quamprimum est recepta in materia, verum est dicere, talis res est absolute & simpliciter, forma autem accidentalis dat esse non simpliciter sed tale, pura calidum, suum &c. Et ratio huius suppositi est quoniam sicut substantia, est ens simpliciter, & accidens est ens secundum quid, ex 7. metaph. sic proportionaliter forma quæ est substantia, dat esse simpliciter & forma quæ est accidens, dat esse secundum quid, suppono 2. quod in accidentalibus propositio de 3. adiacente supponit veritatem propositio de 2. adiacente. Nam hæc ideo est vera, homo est albus, quia homo est, ita quod esse album supponit esse substantiale hominis. Ex his arguitur sic, si accidentia dispositiua præcedunt formam introducendam in materia, & remanent, dant esse actu ipsi materie, omnis enim forma dat esse ei

in quo recipitur, & tunc quæro, aut dant esse actu materiæ simpliciter, vel secundum quid, non simpliciter, quoniam ex primo supposito hoc conuenit formæ substantiali, cum sit substantia, quæ est ens simpliciter, non secundum quid, quoniam ex secundo, supposito esse accidentale, quod est esse secundum quid, supponit esse simpliciter cuius signum est, quod in accidentalibus propositio de 3. adiacente supponit propositionem de secundo, ergo si materia debet esse calida vel sicca &c. necesse est ut prius sit sub forma substantiali, per quam primo trahitur extra potentialitatem, & sit actu simpliciter. Impossibile est ergo in aduentu formæ præsupponi aliquas dispositiones, quæ non corrumpantur, & hæc est veritas peripatetici. Consideranti enim quod materia quodam ordine respicit formas, statim apparet rationabile, quod suscipiat prius eam, per quam sit actu simpliciter, quam eam, per quam sit actu secundum quid.

Quantum ad secundum aduerte, quod si illæ dispositiones non causarentur, quando res corrumpenda alteratur, & materia disponitur ad remotionem formæ quam habet & ad receptionem formæ quam non habet. Et si consimiles dispositiones non concomitantur formam introducendam, quales fuerunt causatæ ante instans introductionis formæ. Materia utique remaneret indisposita, verum quia materia iam fuit sub præcedentibus, & erit sub consimilibus concomitantibus, ex tali ordine ad præcedentes, & ad sublequentes, remanet sufficienter disposita, quonia est ac si eas haberet, considerato quod de facto haberet, si non deficeret subiectum susceptiuum, quod ut dictum est debet esse ens actu. & quoniam remota forma corrupenda non remanet materia actu sed sit actu per formam generandam, hinc est quod non remanens actu dispositiones præcedentes, Cum hoc tamen stat ut dictum est, quod materia remanet disposita & designata ad talè formam, pro cuius receptione præcesserunt dispositiones. Et si dicas, ergo si corrumpuntur in instanti introductionis, vanæ fuerunt introductionis pro receptione formæ generandæ, nego consequentiam, quoniam sic requirit ordo corruptionis & generationis naturalis, & si dicas si materia remanet disposita ex ordine ad dispositiones præcedentes, vanè concomitantur consimiles ad formam generandam, nego consequentiam quoniam consimiles concomitantur non pro introductione, sed pro conseruatione formæ in materia.

Quantum

Quantum ad tertium aduerte quod cõtra determinationem factam, videtur esse phil. in 2. de generatione in text. 25. vbi assignans rationem facilioris transmutationis inter elementa symbolica dicit quia facilius est vnum quàm multa transmutare, vbi Commen. inquit, ignis fit aer corrupta siccitate tantum & remanente caliditate, ergo secundum philoso. non corrumpuntur omnia accidentia in aduentu formæ, sed quædam remanent, quæ prius fuerunt in re corrupta, illa scilicet quæ faciunt pro forma generanda.

Pro solutione huius dubij aduerte, quod qui sequuntur Commen. ut Marsilius in 2. de generatione, q. 10. & Albertus Saxo. in q. 3. tenent quod qualitas symbolica remanet eadè numero in generato & corrupto, quia extrinsecus non aliter posse saluari faciliorem transitum inter elementa symbolica. Nã si vtraque qualitas corrumpitur, ut in elemento nõ symbolico, nõ videtur ratio facilioris transitus, cum tot corrumpantur in generatione elementi symbolici sicut non symbolici, & præterea. Quomodo saluabitur dictum philosophi dicentis: facilius est vnum quàm multa transmutare.

Sed contra hanc viam est B. Tho. & omnes qui tenent determinationem factam. Isti dicunt, quod qualitas symbolica corrumpitur sicut nõ symbolica, aliter eadè qualitas numero migraret de subiecto in subiectum, nã quædo ex igne generatur aer, si caliditas non corrumpitur, sicut prius inerat igni, sic deinde inerat aeri, nec valet dicere (ut Marsilius in 2. de generatione. q. 10.) qui tenet, quod qualitas symbolica est tantum in vno subiecto. i. in materia prima, quæ remanet eadè in elemento corrupto & ingenito, duorum autem est tantum denominatiue, sicut enim caliditas aeris denominabat aerem calidum antequam conuerteretur in ignem, sic eadè numero denominat ignem calidum generatum ex aere. Hæc inquit. responsio non euadit argumentum quoniam caliditas sicut dabat formaliter esse calidum aeri, ita si remanet eadè in igne genito ex aere dat igni formaliter esse calidum. Sed non potest dare sibi formaliter esse tale, nisi realiter inest illi, ergo non solum denominatiue est duorum sed formaliter & realiter, & sic migrat realiter de subiecto in subiectum apud omnes est impossibile. Hæc est mens B. Tho. in 2. de generatione in expositione text. 25. contra quam instant dupliciter. Primum quia, ut tactum est, si tot corrumpuntur sicut in elemento symbolico, nõ poterit assignari ratio facilioris transitus. Secundum non poterit saluari dictum philosophi di-

centis, facilius est vnum quam multa transmutare.

Ad primū inuenio duas responsiones rationabiles, vna est Egidij in 2. de generatione in expositione tex. 25. & intendit, quod licet tot corrumpantur, quot in non simbolico, tamen est facilius transitus quia in non simbolico vtraque qualitas corrumpitur per se & à suo contrario, in simbolico aut vna tantum per se & à suo contrario altera vero tantum per accidens, quia ad corruptionē sui subiecti quod est ipsum compositum ex materia & forma substantiali. Alia responsio est B. Tho. in eodē loco & intendit, quod ideo est facilius, transitus, licet vtraque qualitas corrumpatur, quia qualitates non symbolicæ corrumpuntur cum resistentia, eo quod vtraque contrariæ resistunt corrumpentibus suis contrariis, & reagunt quantum possunt, qualitas autem simbolica sine aliqua resistentia & reactione corrumpitur, non enim caliditas aeris corrumpendi resistit aut reagit in caliditatem ignis generandi, cum simile non agat in suum simile nec ei resistat. Quia igitur in generatione simbolici est resistentia solum per vnam qualitatem, in non simbolico autem per duas, ideo generatio huius facilius est, illius autem difficilius.

Sed contra hanc responsionē instantur argumento Marfilij vbi supra, in non symbolicis duo agunt, & duo resistunt, in symbolicis vnum agit, & vnum resistit, sed talis est proportio vnius ad vnum qualis est duorum ad duo cæteris paribus, ergo æque velox erit transitus inter simbolica, vbi vnum agit & vnum resistit, & inter non simbolica vbi duo sunt paria, nam in duobus symbolicis minus resistit suæ contrariæ qualitas non simbolica, quam in non symbolicis duæ non symbolicæ suis contrariis. Puta minus resistit humiditas aeris siccitati ignis, quam humiditas & frigiditas aquæ siccitati & caliditati ignis, & ratio est hoc quoniam caliditas ignis coadiuuat siccitatem ad corrumpendum humiditatem aeris, siccum enim adiunctum calido fortius excitat. Quando autem siccitas ignis corrumpit humiditatem aquæ, non ita coadiuuatur a caliditate, quoniam frigiditas aquæ, retardat caliditatem ignis, est & alia ratio euidētior, quoniam caliditas aeris coniuncta caliditati ignis adiuuat siccitatem ignis ad corrumpendum humiditatem aeris, non quidem per se, quoniam vt sic est naturalis aeris, sed per accidens. id est quia fit innaturalis aeris ex coniunctione ad caliditatem ignis & tunc facta innaturalis .i. excedēs proportionē debi-

tata

tam aeris, destruit humiditatem aeris. id autem non contingit in non symbolicis, non enim frigiditas aquæ adiuuat calorem ignis ad corrumpendum humiditatem aquæ, nec humiditas aquæ adiuuat siccitatem ignis ad corrumpendum frigiditatem aquæ, quoniam non symbolica & contraria potius se mutuo corrumpunt, quam adiuent, aut se mutuo conferuent. Patet ergo quod non seruetur talis proportio vnius ad vnum in corrumpendo, qualis est duorum ad duo, ad quod resistentia non est æqualis, vt declarauimus.

Ad secundum autem dicitur, quod dictum philosophi sic habet intelligi, facilius est vnum quam multa transmutare, quoniam licet pro veritate tot corrumpantur in generatione simbolica quot in non simbolica, tamen est ac si vnum tantum corrumpere, quoniam simbolica qualitas sine resistentia corrumpitur, in non symbolicis autem multa per se & cum resistentia corrumpuntur, propterea verum est dicere, quod facilius est vnum cum resistentia, quam multa cum resistentia transmutare.

Aduerte quod contra determinationem factam multa formantur & soluuntur argumenta, recitata à Caprin. 2. dist. 15. quæstio. 1. & ex eis magis apparentia adducit Paul. Sonci. in libr. 8. metaph. quæstio. 9. Sed in his nolo immorari, quoniam & Capre. & Paul. Sonci. tibi sufficient. Hæc de præfenti quæsito dicta sint.

Quæstio 4. si materia potest simul informari pluribus formis substantialibus.

IAm expediuius quomodo materia respicit formas accidentales, nunc autem considerabimus quomodo respicit substantiales, & quoniam supra probauimus, quod materia prima immediate recipit formam substantialem, restat considerandum si potest simul informari pluribus formis. Ex hoc enim manifestum erit, si in eodem composito possunt esse plures formæ vel non, & quoniam hæc quæstio prolixam discussionem requirit propter multiplices opiniones circa pluralitatem formarum in eodem, ne fiat confusio, cum sit eadem ratio de vno composito, & præcipue de animato, sicut de aliis, assumo illud compositum in quo videtur maior ratio plurificandi formas vtriusque propter multipliciter suarum operationum, & hic est homo, secundum omnes si ergo constabit, quod in homine est

tantum vna forma de aliis cōpositis, non erit dubium. Pro
no igitur hanc diuisionem, & de quolibet diuisionis mem
bro erit consideratio particularis.

Si in homine sunt plures formæ, vel est forma corporei
tatis cōterna & inseparabilis à materia secundum Auic.
& anima quæ homo constituitur in specie, vel est forma
corporeitatis, quæ & forma mixti dicitur, separabilis tamē
à materia, & anima quæ homo constituitur in specie, vel
istæ plures formæ sunt formæ elementorum, vel sunt se
cundum prædicata quidditatiua, vel secundum numerum
operationem vitalium, puta quia differunt vegetare, sente
re, intelligere, ita differunt realiter anima vegetatiua; sensi
tiua, intellectuatiua; vel secundum numerum & diuersitatem
partium organicarum. Sed nullo istorum modorum pluri
ficantur formæ in homine, nec ex consequenti in quocun
que alio composito, vt apparebit infra, ponendo pro singu
lis membris diuisionis conclusiones negatiuas.

Quantum ad primum membrum diuisionis, aduerte q̄
Auic. in 1. lib. sufficientiæ in cap. 2. distinguens de corpore,
vt est in genere substantiæ; & vt est in genere quantitatis,
quod non est aliud quàm trina dimensio, extimat quod for
ma corporeitatis, quæ est substantia, ita inest materiæ quod
non mutatur nec separatur ab illa, dimensiones autem per
mutantur, ita quod materia existēs inseparabiliter sub cor
poreitate, recipit alias & alias dimensiones secundū quod
exigūt formæ specificæ, quas materia successiue recipit, &
exemplificat de cera dicens. Quia cera aut pars aquæ ali
quando habet dimensiones in effectu, scilicet longi. lati. pro
fun. definitas suis terminis. Sed quādo cōmutatur figura
ceræ corrūpūtur vnaquæque illarū dimensionū assignatarū
& succedunt loco illarū aliæ dimensiones, & corpus reman
et in sua corporeitate, nec permutatum nec corrūptū, for
ma enim quam assignauimus, scilicet quod ipsum est eius
modi, in quo possibilis est intelligi has dimensiones; nec est
permutata nec corrūpta. Ratio autem quæ mouit Auic. ex
timatur esse, quia cognouit necesse esse partes materiæ di
stingui quantitatiue, vt sit secundum diuersas partes rece
ptiua diuersarum formarū, extimauit autem corporeitātē
de genere quantitatis non posse inesse materiæ, nisi prius
infit corporeitas de genere substantiæ, eo quod accidens
supponit subiectū in actu in quo recipit, & in hoc differt
opinio Auic. de corporeitate ab opinione Cōmēt. de dimen
sionibus

sionibus. Quia enim extimauit Cōmēt. dimensiones posse
in esse materiæ, immediate posuit eas cōtinas & insepara
biles à materia. & negauit corporeitātē positam ab Auic.
Sed imaginationem Commen. reprobauimus supra, nunc
autē reprobabimus Auic. sub hac conclusione, corporeitas
nō est cōterna nec inseparabilis à materia. imō nec secū
cōpatit aliam formā substantiālē in homine, nec in alio cō
posito. Pro prima parte arguitur sic, si corporeitas est cō
terna & inseparabilis à materia, quæro, aut illa corporei
tas est vniuersalis vel singularis, nō vniuersalis, quia vniuers
alia nō dat esse nec habent esse nisi per singularia, aliter
coincides cum Plato. & multo minus informant materia.
Nō singularis, aliter sequitur q̄ idē indiuiduū locatur sub
duplici specie in genere substantiæ, nam accepto Socra
te verum est dicere q̄ est in specie hominis propter animā
rationalē, & probo q̄ si corporeitas inest materiæ Socratis
in aduētū animæ. Socrates est in alia determinata specie &
arguo sic, Omnis forma substantiālis singularis & indiuidua
coniuncta materiæ constituit hoc aliquid & cōpositum
determinatā speciei. Sed corporeitas existēs inseparabilis
à materia Soc. est forma & c. ergo & c. Nec valet dicere q̄
maior non est vera, nisi de forma perfecta corporeitas au
tem velut fundamentum superuenientium formatum est
imperfecta Hoc inquam non valet, quoniam licet forma
imperfecta non constituat hoc aliquid ita perfectum
sicut facit forma perfecta, tamen verum est dicere, quod
proportionaliter constituit hoc aliquid ita perfectum in
genere suo, sicut forma perfecta in genere suo, sicut forma
terræ ita constituit terram perfectam perfectione debita
terræ sicut forma ignis ignem perfectione debita igni.
Et aduerte vt exerceas te in sustinendo hoc principium.
Quælibet forma substantiālis quantumcunque imper
fecta facit hoc aliquid, & constituit in specie determina
ta, ex hoc enim corrūit tota vis ponentium pluralita
tem formarum.

Secundā partē cōclusionis sic manifesto, si secū cōpatitur
alīa formā, quæro aut forma superueniens trahit materiā
extra potentialitatem, aut nō, si non trahit eā, ergo corpo
reitas non dat materiā esse actu, ex cōsequenti ita est ens
in potētia existens sub corporeitate sicut ante, q̄ est cōtra
Auic. & præterea, frustra poneretur in materia, si trahit eā,
ergo materia ia est actu p corporeitatem, ex consequenti

forma superueniēs aduenit enti in actu, ergo secundū illam nō est generatio substantialis, quoniam philosophus in 5. phi. rex. 8. ponēs differētiā inter motum & mutationem substantiāle, assignat pro subiecto motus ens actu, & pro subiecto mutationis substantialis ens in potētia. ponere ergo aliā formā aduenire materiæ actuatæ per corporeitātē nō est aliud quam destruere generationem substantialem.

Aduerte quod cōtra hāc determinationē sūt multa argumenta in fauorē Auic. quæ soluemus post resolutionē secundū mēbrū diuisionis, quā utriusque deseruiunt, vt declarabit.

Quātū ad secundū mēbrū diuisionis aduerte, quod Scotus vt patet in 4. sen. di. 11. & Ant. An. in li. 7. metaph. q. 17. licet nō cōcordēt cū Auic. quo ad modū ponēdi formam corporeitatis distinctā à forma vltimata, & propria, qua cōstituitur cōpositū in sua propria specie, concordāt tamen in positione, vnde aduerte quod in vno conueniunt, cum Auic. & in tribus discordant, conueniūt quidē in hoc quod sicut Auic. ponit distinctionem realem inter formā corporeitatis: & formam specificā in eodē, sic Scot. in aliquibus cōpositis tenet eandē distinctionē, & maxime in rebus animatis. Discordant autē in duobus, primo quia Auic. in omni cōposito tam in elementato quam in elementato, tam in animato quā nō animato, posuit formam corporeitatis distinctā à forma specificā, & ratio sua fuit, quia cum extimauerit, vt dictum est supra, formā corporeitatis esse inseparabilē à materia, si esset idem cum formis specificis substantiarum inferiorū, nō posset reddere rationē, quare tam elementata quam elementata substantialiter corrumpuntur, non enim est corruptio substantialis, nisi quia forma dans esse substantiale remouetur à materia, si ergo formæ specificæ horum inferiorum non distinguerentur à corporeitate, iuxta positionem Auic. nō essent substantiæ corruptibiles. Scot. autem in solo viuente ponit formam corporeitatis distinctam realiter à forma specificā quæ est anima, & ratio quidē dem Scoti fuit, quia anima quæ videtur esse forma inextensa, non potest causare in viuente ea quæ causantur à forma corporeitatis. Hæc autem sunt facere rem quantam & extensam Non enim videtur possibile quod forma inextensa qualis est anima, det esse extensum & quantum, & ideo cum videamus viuētia inferiora habere esse extensum, cum sint corporea: credit Scot. necesse esse ponere in viuente vltra animam formam corporeitatis, quam appellat formam

formam mixti eo quod confurgit ex mixtione elementorum in elementis autem & elementatis inanimatis, vt lapidibus non posuit formam mixti distinctam à forma specificā, quoniam cum forma elementi & elementati inanimati, non sit nullo modo immaterialis nec spiritalis, potest dare esse specificum, & esse corporeum quod est esse extensum & quantum, ita quod virtualiter potest quicquid potest forma corporeitatis, ex consequenti non est necesse quod distinguatur à corporeitate, vnde apud Scotum est hoc vt principium Cuicumque debentur plura esse si illa possunt causari ab vna forma, nō plurificatur in eo forme, si autē non possunt causari ab vna, necesse est formas in eo plurificari. Discordat secundū, quia Auic. posuit eam cōternā & inseparabilem a materia, Scot. autem non. nam secundū ipsum quando generatur Sortes, per additionem agentis naturalis ante formam specificā & vltimatam introducit in materia forma corporeitatis, qua Sortes habet esse corporeum quam tenet remanere in Sorte mortuo, donec paulatim resoluitur in elementa, tunc enim soluitur forma mixti. & quā post separationem animæ adhuc secundum Scot. stat forma mixti, ideo secundum ipsum, corpus viuū & corpus mortuum est idem numero corpus. Hæc fuit imaginatio Scoti, & rationes ad eam formabimus in vltimo huius partis, & soluemus.

Nūc autē reprobanda est positio sua, quo ad duo, primò, Quantum ad illud quod dicit, formam specificā in viuētibz quæ est anima, non posse causare in viuente ea quæ causat forma corporeitatis. scilicet esse extensum & quantum, quoniam anima est inextensa. Contra hoc quidem arguitur, quoniam licet de anima intellectiua verum sit, quod est penitus inextensa, tū id vniuersaliter sustinere non potest Scot. de anima vegetatiua & sensitiua. nam anima cuius omnes potentiæ sunt organice, & actus organici, videtur esse extensa & quanta per accidens, Hæc enim ratione tenemus animam intellectiuam vt intellectuā, esse penitus inextensā, quoniam potentiæ intellectuæ & actus intelligendi sunt non organici, sed constat quod potentiæ & actus animæ vegetatiue & sensitiuæ sūt organici, ergo &c. Præterea, posito quod Scot. posset saluare dictum suum, quo ad animam sensitiuam animalis perfecti, non tamen quo ad vegetatiuam in plantis, nec quo ad sensitiuam in imperfectis, vt in animali anuloso, & arguo sic, Anima que

indifferentem animat partem in toto, & separatam à toto est
 extenta per accidens, quia nisi divideretur ad diuisionem
 partis non animaret partem extra totum. Hac enim ratione
 multi tenent sensitiuam animalis perfecti esse in extensam
 omnino quia non animat partem extra totum. Sed constat quod
 vegetatiua in planta, animat partem extra totum aliter ramus
 decisis & plaratus non uiueret similiter sensitiuam in anima-
 li anuloso, ut in lacerta animat partem extra totum, ergo
 & c. & hoc confirmatur per philosophum in 2. de anima tex.
 19. ubi sic inquit, sicut enim in plantis quedam videntur
 diuisa uiuentia & separata ab inuicem, tanquam existente
 in his anima, actu quidem una in unaquaque planta, potentia
 aut pluribus sic videmus, & circa alteras animarum differen-
 tias accidere ut in entomis decisis & c. Et quibus constat
 quod si in planta, & in entomo, est anima una actu, & plures
 potentia, quod est quanta per accidens, aliter non divideretur
 nec fieret actu plures ad diuisionem partium à toto.

Secundo arguitur contra Scotum quantum ad hoc quod te-
 net in homine formam specificam quae est anima intelli-
 giva & formam corporeitatis distinguit realiter, & formam
 corporeitatis praecedere tempore animam intellectiuam
 & remanere in aduentu animae, ita quod anima aduenit mate-
 riae iam existenti, & aduenit composito iam extenso per
 formam corporeitatis & per trinam dimensionem comu-
 tantem formam corporeitatis. Contra hoc igitur sic arguitur
 Anima quae recipitur in subiecto existenti actu, & iam ex-
 tenso in quantum extenso, de necessitate fit extensa, per accidens
 Haec patet, quoniam non alia ratione albedo recepta in subiecto
 quanto fit extensa per accidens, nisi quia recipitur in exten-
 so per superficiem in quantum extenso, Sed secundum Scotum
 anima intellectiua distincta realiter à corporeitate, recipit
 in subiecto iam existenti actu & extenso in quantum extenso
 quoniam secundum ipsum recipitur in composito ex materia &
 forma corporeitatis, ergo de necessitate fit extensa per acci-
 dens, quod est contra ipsum Scotum. & contra veritatem, quoniam comu-
 niter tenetur. forma extensam educi de potentia materiae
 non ergo tenendum est formam corporeitatis distingui rea-
 liter ab anima intellectiua.

Ultimo soluendae sunt rationes principales quae solent
 induci pro opinione Scoti & sequentium viam suam.

Prima. Homo vere est corpus, & est praedicatio in modo
 per se, ergo essentialis, ergo per aliquam formam est corpus,

& non per animam intellectiuam, ergo per formam corpo-
 reitatis distinctam ab anima intellectiua.

Ad hoc potest dupliciter responderi, primo concessio, quod
 homo vere & essentialiter & in modo per se fit corpus,
 nego hanc consequentiam, ergo per aliquam formam, nam
 aliqua praedicata essentialiter sumunt à materia, quae est pars
 essentialis in substantia composita sicut ibi homo est corrupti-
 bilis, non per formam quae est anima intellectiua, sed pro-
 pter materiam subiectam priuationi. Sic in proposito, ho-
 mo est corpus propter materiam quae licet non sit subiectum
 trium dimensionum, est tamen ratio receptiua earum in homine, &
 non forma hominis, ut diximus in q. 2. huius octauae, secundo
 concessio quod homo fit corpus per aliquam formam, nego quin
 per animam intellectiuam, nec obstat quia est spiritualis, nam
 licet in quantum intellectiua sit mere spiritualis, tamen quia se-
 cundum substantiam a qua pollet formae corporeitatis & vegetae & se-
 sitive non inconuenit quod per ipsam homo habeat esse corpo-
 reum & fit corpus, nec est necesse ad hoc quod anima det es-
 se corporeum, sit formaliter corporea id est extenta siue qua-
 ta per se vel per accidens, sed quod sit pars quanti per se, &
 quoniam substantia animae intellectiuae est pars quanti per se id est
 hominis qui est quantus per se propter materiam quam
 diximus esse rationem recipiendi in homine quantitatem
 ideo per ipsam homo est corpus. Quod si anima esset spiri-
 tualis ut substantia separata non posset per ipsam homo
 esse corpus, quia substantia separata non est apta esse pars
 essentialis rei quantae.

Secundo, Homo compositus ex corpore & anima, igitur aut
 corpus est materia sola & hoc non, quia possemus dicere ele-
 mentum esse compositum ex corpore & forma sua, quod nullus di-
 cit aut est materia cum aliquo accidente, puta cum quantitate
 & hoc non, quia nullum accidens est de essentia hominis, sed esse
 corpus est essentialiter homini, aut est materia cum anima in-
 tellectiua, & hoc non, quia cum dicitur, est compositus ex
 corpore & anima intellectiua, ly anima condistinguitur ut
 pars contra ly corpus, ergo est materia cum forma corpo-
 reitatis, quae est alia forma ab anima intellectiua.

Ad hoc dicitur quod est anima intellectiua cum materia,
 non pro gradu intellectiua, sed ut dat esse corporeum. Nec
 est verum quod anima & corpus sint duae partes ita condi-
 stinctae, quod corpus non includat animam, imò dico, quod
 ly corpus, est quoddam totum compositum ex materia & ani-
 ma

ma intellectiua secundū substantiam suam, licet nō secundū intellectiua, nec concedendum est hominem cōponi ex corpore & anima, vt duab. partibus, quarū vna nō includit alia, licet apud vulgus videatur sic esse, sed potius dicendum est quod corpus est quoddam totum, & anima pars.

Tercio, Quando animal moritur, materia pro nullo instāti est sine forma corporeitatis, quāro ergo, aut est eadē numero quā fuit in materia, dū animal vixeret, aut noua introducta, nō noua introducta, quoniā nullus effect⁹ vnus secundū speciē producitur indifferēter à quouis agēte vno, vel pluribus secundū speciē, nec etiā indifferēter secundū quālibet mutationē prāuiā, sed à determinato agēte & per determinatā mutationē prāuiā. Sed videmus qd si animal moritur gladio vel fuste, vel suffocatur, vel morbo intrinseco, vel quocūque alio modo semper cadauer eius est eiusdem rationis, ergo nō tunc de nouo producitur illa forma corporeitatis, sed prāerat in viuente, producta à determinato agente.

Ad hoc dicitur quod est producta de nouo, ad improbationē nego maiorem, quādo effectus est via ad definitionem rei, Talis enim effectus ordinatur ad formā cadaueris quā est forma vilis, & cū sit vilis nō inueniunt, qd à diuersis agētibus, & diuersis modis sine mutationibus producitur, precipue quia coueniunt in hoc, qd licet diuersimode agāt, tamē semper causant alterationē, qua disponitur materia ad remotionem animæ & receptionem formæ cadaueris, quæ ex vilitate sua de facili producitur, & veluti naturali sequela sequitur obiectionem animæ.

Quarto, Mortuo animali, remanent eadem accidentia, vt quantitas, figura, color &c. ergo remanet eadem forma corporeitatis, per quam insunt.

Ad hoc negatur antecedens, licet enim similia introducantur concomitantia formam cadaueris, non tamen sunt eadem, licet sensus aliter inducet. Sicut non sunt eadem accidentia præcedentia & concomitantia formam generandam seu similia, vt diximus supra.

Alia argumenta recitat Paulus Sonc. in 8. metaphy. q. 1. & soluit contra Scotum ac sequentium eum, quæ videbis ad placitum. Mihi sufficit soluisse ea, in quibus principaliter se fundat opinio Scottistarum.

Quantum ad terciū membrū diuisionis, aduerre, quod & Auic. & Cōment. ponunt in elemento vltra formam specificam,

cificam, remanere formas elementorū actū. Sed differenter, quoniā Auic. voluit eas remanere integras. Cogitauit enim quod cum sint substantia, non recipiunt magis & minus, vnde consistant in indiuisibili, necesse est in mixto dū generatur aut eas corrūpi aut remanere integras. Sed non est dicendum qd corrumpantur quoniam hæc esset falsa, elementatum cōponitur ex elemētis, partes enim cōponentes necesse est saluari in cōposito, remanent igitur integre, verum quia aduertit, quod si formæ elementorum remanent integre in mixto, & si qualitates eorum remanerēt in suis excellentiis in re, non posset fieri in mixto (necesse est enim mixta iuxta naturam suam esse temperata, pro quanto vnum ad caliditatem, alterū ad oppositum, vnde ad caliditatem, alterum ad oppositum) ideo voluit Auic. qualitates elementorum corrumpi per alterationem adiuticem, & ex eis constari qualitatem vnam, quam dicebat complexionalem continentem in se virtualiter omnes quatuor qualitates non tamen æquali gradu sed pro diuersa complexionem, aliquando declinat ad calidum, aliquando ad oppositum. Hæc fuit imaginatio Auic. contra quam arguemus infra, & soluemus rationes suas.

Auerroes autem licet in 1. de generatione Cōment. vltimo videatur tenere eū Auic. tamen in 3. lib. de cœlo cōmēt. 77. penitus recedit à via Auic. Et dicunt Cōmētiste id nō esse mirum, quoniā in iuuentute cōposuit super lib. de generatione, in senectute aut super lib. de cœlo. Igitur vt sustineret mixturem non esse corruptionem, posuit elementa & formas eorum saluari actu in mixto. Credidit enim quod si non saluaretur actu, mixtum non esset mixtum, quæ enim miscetur nō corrūpuntur. Nā dicit philosoph. in 1. de generatione te. 8. 4. Quæ miscētur, neque corrūpuntur, neque vnum neque ambo, vt autē sustineret mixturem non solū secundū sensum sed veram mixturem, in qua secundum doctrinam philosoph. in 1. de generatione, tex. 15. & 86. nulla pars distinguitur sibi ab alia, sed fit mixtio secundū totum ita quod miscibilia conueniunt in vnam formā cōpositi quod fit vnū per se, & aduertēs hoc esse impossibile, si formæ elementorum remanerent actu integre in mixto, vt magis declarabitur quādo arguemus contra Auic. posuit ipsa remanere re fractas siue remissas. Dicit enim quod suscipiunt magis & minus, & sunt contrariæ, & sunt mediæ inter formas substantiales & accidentales propter suam imperfectionem,

cum

cum sint propinquissime materiae primae, & ideo non est materiae ut vt accedunt ad naturam formarum accidentalium possunt iatendi & remitti. Hæc fuit imaginatio Comment. contra quem arguemus & soluemus fundamentum suum.

Contra Auic. arg. 2. rationibus quas tangit B. Tho. in 1. de generatione in expositione tex. 84. & suffinebo eas.

Prima est si elementa sunt actu in mixto inesse integro, vel non saluatur vera mixtio, vel plura corporea sunt in eodem situ, quorum vtrūque est falsum & reprobatur ab omnibus cōsequentiā probatur. Quæro de formis elementorū existentium actu in mixto, aut sunt informantes eandem partē materiæ, aut diuersas, non eadē, quoniā licet apud multos eandem materiā possit informari simul pluribus formis, quarū vna est ordinata ad aliam, vt corporeitas ad animam & forma generis ad formam speciei, tamē nullus ponit eam posse informari simul pluribus formis specificis quarū vna non ordinatur ad aliā, cōstat autē formas elementorū esse formas specificas, quare &c. Si informant diuersas ergo constituuntur distincta corpora, quoniā non diuiditur materiā nisi per quantitatem. Sed ex forma substantiali & materiā quata constituitur corpus. Cū igitur sint distinctæ materiæ & distinctæ formæ erūt distincta corpora. Tūc vltra aut ista distincta sunt in distincto situ, & sic non erit vera mixtio, sed distinctorū iuxta positionē, quā philosoph. in 2. de generatione, dicit esse mixtionē ad sensum, aut sunt in eodē situ, & tunc sequitur multa corpora esse simul, quod apud omnes tenetur impossibile, vt probatur in 4. phys. c.

Secunda est, si Auic. deber saluare veram mixtionem, ne esse est vt ponat quatuor formas elementorū informare eandem materiā, aliter vt deduximus in prima ratione non esset mixtio secundū totum, sed per iuxta positionem. Sed si informat eandem materiā, cum qualibet forma requiratur proprias dispositiones id est, tantum quantitatem & tales qualitates, & in tanto gradu & formæ elementorū requirant vnā qualitatem contrariam qualitati alterius elementi vel vtraque sequitur, quod in eodem subiecto erunt contraria intensa vt pro forma ignis calidum & siccum, & pro forma aquæ humidum & frigidum.

Rationes autē Auic. vt tangit B. Tho. in 1. de generatione super tex. 84. fuerunt duæ, quas intendo simul soluere.

Prima est, si elementa non remanent actu in mixto, ergo corrumpuntur, si corrumpuntur, ergo non miscentur, ergo

mixtio

mixtio non erit mixtio: sed corruptio, & hæc ratio videtur fundata in doctrina philosophi in 2. de generatione. in tex. 82. vbi inquit philosoph. Altero autem corrupto non mixta esse, sed hoc quidem esse, hoc autem non esse mixtionē autem similiter habentium esse.

Secunda est: si elementa non manent actu in mixto, amittunt rationē elementī, & falsum erit dicere mixtū compositum esse ex elementis, nā diffinitio elementi est hæc, elementum est ex quo aliquid primo fit cū infit, & est indiuisibile in diuersas species, vt declaratum est in 5. metaph.

Ad vtraque simul respondendo, negatur consequentia, stat enim quod actu non remaneant, & tamen non simpliciter corrumpuntur, & quod ex eis fiat mixtio, dicit enim philosoph. in 1. de generatione tex. 84. neque manent actu, vt corpus & album neque corrumpuntur neque alterum neque ambo: saluatur enim virtus eorum, ex quibus habetur vt saluantur virtute in mixto, & propterea non dicuntur corrumpi, nā illud proprie corrumpitur quod simpliciter definit esse scilicet actu & virtute. Qualiter autē saluantur virtutes, declaro secundum doctrinam nostram, quam sequitur Greg. in 2. sen. dif. 15. q. 1. & Herueus in quæstione de pluralitate formarū, & resolutio stat in hoc. Mixtio sumitur tripliciter primo pro congregatione elementorum abinuicē quæ vt sic nec est generatio nec corruptio elementorum, secundo pro elementorū alteratorum vnione, quæ nec sic est corruptio, sed alteratio tantum tertio pro generatione mixti consequente duos modos prædictos mixtionis, & in ea necesse est elementa desinere actu & saluari virtute. Quod qualiter fiat, aduerte, quod elementa simul cōgregata, alterant: se inuicem, ita quod corrumpuntur quo ad formas substantiales & qualitates suas. Quibus corruptis resultat virtute alicuius agentis alterius, ab elementis per se interdentis generationem alicuius mixti, siue illud agens sit aliqua virtus existens in continente, vel aliquis calor, vel secundum B. Tho. virtus corporis cœlestis resultat (inquam) aliquod mixtū & aliqua qualitas media inter extrema differēs ab eis. Quæ quidē secundū Herueum est simplex secundū esse tiam suam, cōtinēs in virtute omnes qualitates elementorū, sicut molities cōtinēt in virtute humiditatis & siccitatis, secundum autem aliquos Thomistas illa qualitas media, est composita. ita quod formaliter continet aliquid de caliditate & frig. & sicc. & humi. & ratione huius qualitatis mediæ dicuntur

dicuntur qualitates elementorū remanere in mixto remissive quia conētuntur formaliter in gradu remisso in illa qualitate media, cuius sunt partes, & quāque vna pars remittitur & alia intenditur, & secundū hoc mixtū magis appropinquat huic elemento quā illi, sicut cū calor dominat propinquat igni, quando frigiditas aquæ. Vtrū autē in qualitate media seruetur extremæ forma iter, quæ sunt cōtrariæ, determinabim⁹ in h. 10. & pro nūc teneo cū Herueo scilicet quod talis qualitas media non est cōposita ex plurib. partib. secundū rem, sed tantum virtualiter, quia habet aliquid in quantum conuenit cum vno extremo, & aliquid in quantum conuenit cum alio, & hæc media qualitas est dispositio ad formā mixti & diuersificatur in diuersis mixtis, & in ea seruantur virtualiter qualitates elementares, quæ agunt in mixto in virtute formarum substantialium elementorum, ita quod virtualiter sunt elementa, sicut calor naturalis generans carnem est virtualiter anima, & virtus formatiua seminis est virtualiter generans, & ratione huius qualitatis mediæ sapientis naturam qualitatum elementarium, que cōtinent virtutē formarū substantialiū elementorū dicuntur elementa manere in mixto virtualiter, quia sunt & operatur ac si essent realiter in eo & hæc de causa licet in mixtione vera cōtingat elementorum corruptio, tamē non proprie dicitur corruptio. Quia corruptio, proprie est quando fit transitus ab vno extremo ad aliud totaliter. Hic autem non fit talis transitus, quia generatur mediū cōtinēs virtute extrema, nec obstat quod dicit philosophus. Mixtio est miscibiliū alteratorū vno, intēdit. n. de mixtione 2. modo & nō 3. modo in quo nos nūc loquimur. Patet igitur quod neutra ratio concludit: & ad hoc quod ratio elemētī saluet in elementato, sufficit ipsum inesse actū vel virtute.

Cōtra Cōm. arguitur rationib. B. Th. de generatiōe in exposit. tex. 8. 4. & sunt 3. quas intēdo desēlare cōtra Cōment.

Prima est, si forma substantialis elementorū est media inter substantiā & accidēs, ergo dat mediū inter affirmationē & negationē, quod est impossibile, vt probatum est in 4. lib. consequentia probatur, nam omne ens precipue reale & absolutum est substantia vel accidēs, sed accidēs est non substantia, & secundum Cōmenta. forma elementī est media inter substantiam & accidēs, ergo est media inter substantiam & non substantiam.

Ad hoc

Ad hoc respondent quidam Commētistæ precipue Aug. Suesia. quod Cōmenta. intendit mediū secundum cōditiones, vel secundum assimilationem, sicut simia est media inter brutum & hominem, & non intendit mediū per participationē, quasi quod forma elemētī participet de substantia & de accidente secundum naturam & esse suum.

Sed hæc responsio non est ad mentem Cōmenta. nam si videbis Cōmenta. in 3. cōcl. cōmēn. 67. ibi si igitur aliquis dixerit & c. illic inuenies quod apud Cōmenta. esse formæ elementaris est mediū inter formas, scilicet substantiales compositorum & accidentia. Tūc sic, si esse formæ elementaris est mediū inter substantiam & accidēs etiam natura talis formæ erit mediā, quia natura rei & esse eius sunt eiusdem generis. Intendit ergo Cōment. quod sint mediæ secundum esse, & non tantū per assimilationē.

Secunda est, Mediū est inter extrema eiusdem generis sed substantia & accidēs, vt patet, non sunt eiusdem generis, ergo vanum est dicere formam elementī esse mediā, inter substantiam & accidēs.

Ad hoc dicit Suesia. quod maior non est vera nisi de mediō per participationem, & non de mediō per assimilationem, & quoniam tenet quod forma elementī est mediā per assimilationem ideo dicit quod ratio B. Tho. non concludit.

Sed hæc responsio peccat vt prima. Dictum est enim ex verbis Cōmenta. quod arbitratur eā esse mediā, secundū participationem & non solum per assimilationem, dicit enim vbi supra quod habent esse mediū, & cum sint formæ diuina & admiscetur adinuicem, & fit ex eis forma compositi sicut cum admiscetur albedo & nigredo fiunt multi colores, hæc Cōmentator, ex quibus clare constat quod loquitur de mediō per participationem, aliter similitudo de coloribus ei non deserviret.

Tertia est si forma elementī intenditur & remittitur, ergo successiue acquiritur, quia erit partibilis gradualiter, si successiue acquiritur, ergo per motum, ergo generatio & corruptio substantiæ erit motus proprie dictus, & sic concedis motum in prædicamento substantiæ, contra philosophum in 5. phyl.

Ad hæc Suesia. respondens, & nolēs cōcedere generationē esse motum propter dictū, declinauit ad hoc incommensurans quod de ratione motus nō est vt sit successiuis, quod tamē vide-

Metaph. I. avel.

B

tur esse contra philosophum & Commen. in 4. phys. in cap. de vacuo. & in lib. 6. probat, quod omne quod mouetur, mouetur in tempore, ergo de ratione motus est successio. Præterea motus sicut & tempus est de genere successiuorum, ergo repugnat motui non esse successiuum, stando ergo in principis philosophi, non potest Sueffa. subterfugere quin ponat motum proprie dictum in substantia & sic ratio B. Thom. stat insoluta.

Rationes autem Commen. quæ stant in hoc quod si nõ remaneret actu, non fieret mixtio sed corruptio, & si remaneret integre, non fieret vera mixtio, ergo remanent refracte, soluantur clare ex solutione data rationibus A. uicennæ, vt videre poteris.

Et aduerte quod cum via nostra concordat Scotus in 2. dist. 15. q. 2. & Gre. in 1. di. 15. q. 1. & Heruetus in 2. dist. 15. questio. 1. & Capr. in 3. dist. 15. questio. 1. conclusione secunda quos videre poteris.

Quantum ad quartum membrum diuisionis aduerte, quod non inuenio opinionem solennem pro parte affir. solus Iandunus apparuit qui in 1. de anima. q. 8. & in 2. metaphysic. in questio. 10. id tenet de mente Commen. cum tamen Commen. in nullo loco id expresse dicat, suum fundamentum accipit à Commen. in 1. metaphysic. comen. 17. vbi dicit quod materia primo accipit formas vniuersales, & mediantibus illis formas vsque ad individuales, ergo videtur Commentator distinguere inter formam genericam & specificam, cum nihil sit medium recipiendi seipsum.

Sed ex hoc dicto Commen. nihil potest concludere contra pluralitatem formarum simul in materia, nam quocunque modo intelligat Commen. illas formas vniuersales, non dicit Commen. illas formas esse simul in materia, sed quod vnã recipit mediante alia, quia prius vnã, puta in genere ratione hominis formam vegetatiuam, deinde aliam, quia facta dispositione pro sensitiua, abiicitur vegetatiua, & recipitur sensitiua continens vegetatiuam, & sic producendo vsque ad individuale, scilicet specificam, quam dicit individuale, quia est indiuisibilis per gradus formales, aliud fundamentum facit Iand. in 1. de anima. q. 8. & est quod forma generica est vt potentia siue potentialis respectu formæ specificæ, eo quod genus est vt materia potentia, autè & actus distinguuntur realiter, sed nec id cogit, quonia vt alias dicemus, potentialitas illa non debet intelligi realiter sed

sed conceptibiliter, qui tamen conceptus habet correspondentiam ex parte rei. Tu igitur vt te resoluas pone conclusionem negatiuam quam sufficienter probat Greg. in 2. di. 16. & 17. q. 2. & quonia Paulus Soncinas in lib. 8. metaphysic. q. 12. quasi ad literam probat conclusionem, & soluit argumenta in oppositum, vt Grego. ideo nolo immorari in hoc vide quem volueris, quonia vterque determinat Thomisti, nec aliquid noui dicendum occurrit. Tu tamen aduerte quod in 2. metaphysic. in q. 7. soluimus principalem rationem Ianduni conantis probare huiusmodi pluralitatem formarum secundum prædicata quidditatiua.

Quantum ad sextum membrum diuisionis iam resoluiamus in lib. 7. in q. 19. ideo reuide illic. Hæc de præfenti questio dicta sint.

Questio 5. si forma est separabilis à materia secundum esse, vel secundum conceptum.

Expeditis questionibus quæ motæ fuerunt circa materiam, transeundum est ad dubia quæ accidunt circa formam. Diuidentes autem præsentem considerationem in tres partes, primò considerandum esset, quid sit forma, & quæ sit causalitas sua. Sed id iam expediuimus in lib. 5. secundo an sit separabilis à materia secundum esse vel saltem secundum conceptum, tertio an esse intensibilem & remissibilem ita conueniat formæ accidentali quod repugnat formæ substantiali.

Nunc igitur querentes an sit separabilis à materia secundum esse vel saltem secundum conceptum sic procedemus. Primò ponitur distinctio de formis. Secundò tres conclusiones responsiuæ. Tertio soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte quod formarum vniuersalium materia, de quibus in hoc octauo proprie intendimus, vt præseruemus nos à formis abstractis de quibus considerabimus in li. 12. quedam est immaterialis, id est quæ licet sit vniuersalis materia, tamen secundum esse non pendet à materia, nec educitur de potentia materia, & hæc est sola anima intellectiua, de cuius immaterialitate & incorruptibilitate determinauimus in 3. de anima. Quedam est materialis, id est cuius esse pendet à materia & educitur de potentia materia, & istæ sunt omnes formæ substantiarum inferiorum, tam viuentium quam non viuentium excepto homine verum quia euidencia huius distinctionis pedit ex eo quod sciatur quod sit formam educi de potentia materia,

ideo id declarandum est, antequam ponantur conclusiones responsuæ.

Tu igitur aduerte quod hæc propositio, forma educitur de potentia materiæ, potest habere triplicem sensum. Primò, quia est in materia secundum esse inchoatum & imperfectum & quasi potentiale, de illo esse educitur per agens naturale ad esse perfectum secundum quod perfecte actuat materiã, & hic sensus est falsus, quonia in lib. 7. reprobauimus formam generandã imperfectã secundum partem vel secundum totum præexistere in materia. Secundò quia producitur ab alio quo principio actiuo materiali & corporali indito rei materiæ, quomodo dicerentur forma grani educi de potentia materiæ, quia producitur a virtute actiua quæ est in semine, & secundum hunc modum facile esset ostendere quæ formæ educuntur de potentia materiæ, & quæ nõ, vt dicatur ille educi quæ producitur ab agente vel à virtute corporali, & ille nõ educitur, quæ sic nõ producitur. Tertio & proprie educi de potentia materiæ est, quia in potentia passiuã materiæ est, siue in ipsa materia passiuè est, quod talis forma redat ad esse & nõ aliter, ita quod sicut dicimus quod in sole est illuminare actiue quia ab eo actiue dependet lumen sic etiã dicimus quod in potentia materiæ est forma, quia in potentia passiuã illius est, vt deducatur ad esse, siue à potentia passiuã illius dependet quod forma pertingat ad esse, & hic est verus modus quem clarius sic manifestare potes, vt Greg. in 2. dist. 16. & 17. q. 1. ar. ad sextum educi formã de potentia materiæ non est eam recipi actu in materia, quæ prius erat receptibilis, sed est per naturales transmutationes materiæ, & per agens, naturale exire ad actum, & in hoc distinguitur anima intellectiua ab aliis formis, quonia ille exiit in actum, id est deducitur ad esse, & recipitur in materia, id est informat materiã per transmutationes naturales & per agens naturale. Anima vero intellectiua non deducitur ad esse nec exit in actum per huiusmodi transmutationes, nec per agens naturale, licet per tales transmutationes & per agens naturale disponens recipiatur in materia & informet eam.

Quantum ad secundum pono tres conclusiones responsuæ quæ sunt: Prima est, Nulla forma naturalis materialis est separabilis à materia secundum esse, probatur, quia inicitur materiæ & educitur de potentia materiæ 3. modo supra posito, ergo repugnat quod possit esse sine materia.

Præterea esset incorruptibilis & per se existens, si adhuc

posset esse separata à materia. Præterea secundum Cõmen. in 8. phys. commen. 79. & in lib. de substantia orbis, c. 1. Omnis forma materialis est constituta in esse per materiam, ergo est inseparabilis à materia.

Præterea nullam habet operationem eleuatam omnino super materiam, cum nec id competat animæ sensitiuæ, in cuius omni sua operatione comunicat corpus, vt declaratum est in lib. de anima, ergo & c. patet consequentia, quã philoso. in 1. de anima text. 13. nõ ex alio venatur separabilitatem animæ intellectiua, nisi ex hoc, quod si est animæ aliqua operatio propria in qua comunicat corpus, contingit eã separari. Si autem non est aliqua operatio propria, non contingit eam separari. Cum igitur non possit assignari aliqua operatio propria formæ naturalis, materialis, non erit separabilis à materia secundum esse.

Secunda est, forma naturalis immaterialis qualis est anima intellectiua est separabilis à materia secundum esse, probatur quia non educitur de potentia materiæ 3. modo supra exposito, & non constituitur in esse per materiam, & esse incorruptibilis, & habet operationem propriam, quæ est intelligere, ergo & c. Sed aduerte quod hoc antecedens nõ potest firmare nisi per resolutionem quam fecimus in 3. de anima in q. qua determinauimus incorruptibilitatem animæ ad mentem philosophi. Constat tantum quod si est incorruptibilis est separabilis à materia secundum esse.

Tertia est, nulla forma naturalis siue immaterialis est separabilis à materia secundum conceptum, probatur, non diffinitur diffinitione physica sine materia, vnde philoso. in 7. metaph. text. 34. ponens differentiam inter formas naturales qualis est semitas, & formas mathe. qualis est concavitas siue curvitas, dicit quod naturales concernunt materiam in diffinitione sua, ille autem abstrahunt secundum rationem, licet non secundum esse. Et confirmatur, quia si aliqua forma naturalis abstrahit à materia secundum rationem, maxime esset anima quæ videretur eleuata supra materiã formæ autem corporales totaliter sunt immerse in materia, & tamen philoso. in 2. de anima text. 7. formans diffinitionem animæ, diffinit eam per esse actum corporis physici. Patet ergo quod nulla forma naturalis nec etiam immaterialis abstrahit, à materia, secundum conceptum. Et si quæras, cum forma sit actus quare nõ potest concipi abique omni quod non est de essentia eius. Dico id esse,

quoniam licet sit actus, tamē nō est ens completū in specie sed solū compositū, & ideo necesse est, vt in conceptu suo concernat propriā materiā, sicut accidēs quod est ens diminutū respectu substantiæ, concernit subiectū.

Quantū ad tertiu aduerte, quod cōtra determinatiōē factam, videtur esse philosophus, qui in hoc 8. in tex. 3. loquēs de forma inquit. Aliter vero & forma & ratio, quia aliquid ens ratione separabile est: ergo falsum est formā nō esse separabilem à materia secundum rationem.

Ad hoc dico, quod si sumatur materia, pro materia individuali, forma specificē sumpta est separabilis ab ea secundum rationem, quia non diffinitur per illā, similiter si sumatur materia sensibilis etiam cōmuni forma mathem. est separabilis ab ea secundum rationem, & in utroque sensu potest intelligi dictum philosophi. Sic autem determinamus de forma vt forma, & de materia vt materia, & sic diximus, quod non separatur à materia vt materia secundum rationem, quoniam licet formā specificā naturalis abstrahat à materia sensibili individuali, non tamen à materia cōmuni sensibili. Et licet forma mathematica abstrahat ab omni materia sensibili, non tamen ab intelligibili. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

Questio 6. Si intentio & remissio ita conuenit formæ accidentali quod repugnat substantiali.

PRO resolutione huius quæsitī 4. agenda sunt. Primò inuestigabitur, vnde habet forma quod possit intendi & remitti, & per oppositum quod non possit intendi & remitti. Secundo per quem modū forma intenditur & remittitur. Tertio ponetur conclusio responsiua. Quarto posito quod repugnet formæ substantiali intendi & remitti, inuestigabitur si repugnat duabus formis substantialibus quæ sunt eiusdē speciei, inæqualitas essentialis perfectionis. Quantum ad primum aduerte quod secundum doctrinā Thomisticā radix intensiōis & remissionis informis est indeterminatio vel indifferentia formæ, pro qua sciendum quod forma accidentalis potest imaginari sub triplici indeterminatione. Primò, quod sit indeterminata ad extēdēdū in diuersis substantiis, & hæc nō facit eā intēnsibilem & remissibilem dat ei quod sit accidēs cōmune oppositum dat ei quod sit accidēs propriū. Secundo quod sit indeterminata ad esse

& ab esse à subiecto. & hæc nō facit eā intēnsibilem & remissibilem sed quod sit accidēs separabile & oppositum facit eā esse accidēs in separabile. Tertio quod sit indeterminata, vt participet à subiecto magis perfecte & minus perfecte & sit acquisibilis per motū in subiecto, & ex hac indeterminatione habet formā originē intensiōis & remissionis formā intendi & remitti proprie est esse talis naturæ quod est apta diuersimode siue diuisibiliter per motum recipi in subiecto, ex consequenti autē actuare ipsum secundū magis & minus & reduci actione agentis de imperfecto, ad perfectū stante vnitāte nō solū specificā sed numerali ipsius formæ, vt declarabimus infra. Ex opposito autem forma redditur nō intēnsibilis nec remissibilis vnde cuiuscūque formæ repugnat acquiri per motū, & diuersimode participari in subiecto & c. repugnat intendi & remitti, & breuiter quæcūque consistit in esse indiuisibili, vt numeri & quantitates denominatæ à numero, & quæ largiuntur esse substantiale non possunt intendi nec remitti, quā sit sub opposito indeterminationis 3. modo dictæ.

Quantum ad secundum aduerte quod licet omnes conueniant in hoc quod forma ideo intēditur, quia diuersimode actuare subiectum & magis perfecte participatur à subiecto, non tamen conueniunt in modo, nam aliquid vt recitat Hæue. in 1. di. 17. q. 4. art. 2. & Greg. in 1. di. 17. q. 4. ar. 1. dicunt quod intensio fit per additionem gradus ad gradum inesse formæ, pro quo aduerte, quod isti dicunt dū intēditur calor, non additur calor calori, quia in essentia, calor non dantur gradus, sed additur esse perfectius calidum esse minus perfecte calido, quæ diuersa esse dantur formaliter à calore subiecto receptiuo, secundum quod est magis vel minus dispositum, & per consequens magis vel minus participat ipsum, & hanc suam opinionem conatur sic probare, intensio & remissio aut fit secundum gradus in essentia formæ, aut inesse formæ quia non est imaginabile quod fiat alio modo, non in essentia vt probabitur, ergo inesse. Quod gradus non sint in essentia probatur quæ tripliciter, primò si forma intensa est maior & perfectior secundum gradus in essentia quam qualitas remissa, hoc est quia forma remissa virtute continetur in intensa, sicut sensitiuum in intellectiuo, aut quia gradui præexistenti additur alius gradus, non primo modo, quia gradus, essentialis quorum vnus continetur in alio differunt specie, vt patet in exemplo dato de sensitiuo & intelle-

diuo. Sed forma intensa & remissa sunt eiusdem speciei secundum omnes, ergo &c.

Secundo, forma diffinitur quod est simplici & inuariabili essentia consistens; ergo non habet gradus in essentia, repugnat enim quod habeat gradus in essentia, & sit simplex & inuariabilis secundum essentiam.

Tertio, ex 9. metaph. tex. x. formæ terū sunt sicut numeri, sed in essentia numeri non datur gradus, ergo &c.

Quarto res per formā habet certitudinem, & est determinatæ naturæ; ergo est indiuisibilis secundum essentiam, probatur consequentia quoniam secundum philosophū in x. metaph. id à quo res habet certitudinē debet esse minimum & indiuisibile, ut patet de mēsurā certificante mensuratūm.

Sed hæc opinio ut sonat videtur irrationabilis, & arguitur sic, subiectū quod fit magis tale per aliquam formā, transmutatur secundum illā, aliter non magis haberet illam quam prius, si transmutatur aut trāsmutat ab illa aut ad illa. patet consequentia, quoniam in trāsmutatione omnis terminus est vel à quo vel ad quē, nō ab illa, quia non fieret magis tale per illam sed minus, supponimus autem quod fiat magis tale; ergo ad illam, ergo in termino intentionis habent magis illam. Sed non potest imaginari quomodo subiectū habeat magis illā, vel participet illa, vel illa magis actuet aut inhereat subiecto, aut magis radiceretur in eo, aut quod ipsa det subiecto perfectius esse formaliter, nisi ipsa facta sit perfectior, quā nobilitas effectus formalis pendet à nobilitate causæ formalis. Si ergo tu concedis gradus inesse, cōcedes gradus in essentia formæ intensibilis.

Præterea, latitudo proprietatis maximē intimæ rei consequitur latitudinem quæ est in re quam consequitur, videmus enim quod in similitudine non datur latitudo, nisi quæ in fundamento, puta in qualitate datur latitudo. Sed esse est proprietas maxime intima formæ, quia est immediatus eius effectus formalis, ergo non datur in esse nisi quia datur in forma. Nec valet dicere ut quidam dicunt, quod non est eadem ratio de esse formæ accidentalis. & de ipsa forma quoniam esse respicit subiectum, est enim esse accidentis inesse subiecto, forma autem non respicit subiectum, cum igitur non detur intensio & remisio nisi quia subiectum magis & minus participat esse formæ. ideo datur latitudo in esse & non in forma. Hoc inquam non valet, quoniam cum esse

se fluat naturaliter à forma, qualis est forma: tale dabit esse ei cui inest, ergo si forma est indiuisibilis nullam habens latitudinem dabit ei cui inest esse uno modo, ergo non secūdum magis & minus.

Respondedo autem rationibus factis pro hac opinione aduerte quod omnes soluntur hac distinctione, forma intensibilis puta albedo dupliciter consideratur, primo ut est forma specifica condistincta contra aliam speciem, & constituta per differentiam suam essentialem. secundo ut est forma indiuisibilis, puta hic albedo apta adluare manum, primo modo est non intensibilis, quoniam ut species ita indiuisibilis, non enim posset diuidi, nisi per gradus formales qui non itant cum unitate specifica, unde ut species, habet esse indiuisibile, & est sicut numerus, ut ponit philosophus 9. metaph. tex. x. secundo modo est intensibilis, quoniam ut respicit subiectum perfectibile potest magis & minus præcere illud, secundum quod & ipsa per actionem agentis educitur de potētia ad actum, & quæ prius fuit imperfecta postea fit magis perfecta, & ut sic dat subiecto esse imperfectum, deinde perfectius, ipsa facta magis perfecta non secundum se & specificè considerata, sed ut recipitur diuersi modo in subiecto.

Ad primā igitur dico, quod forma ut remissa continetur virtute in se ipsa intensa quia quacūque perfectionem habet ut remissa: habet ut intensa, & plus non, tamen continetur ut sensituum in intellectiuo, quoniam illa differunt & specie & genere. forma autē remissa est eiusdem speciei cū intensa, negatur autem quod vniuersaliter gradus essentiales quorum vnus continetur in alio differant specie, hoc enim non est verum nisi sumantur ex parte formæ secundum se, quando autē sumantur ex parte formæ ut respicit materiam quam actuat, nō est verū, ut magis declarabitur infra, & quā forma non intenditur nisi ut respicit subiectum. ideo magis & minus non differunt specie.

Ad secundam dico, quod illa diffinitio datur de forma secundum se & in suo esse specifico, & non ut diuersimode actuat subiectum, ideo non concludit.

Ad tertiam dico ut ad secundam.

Ad quartā dico quod assumptum nō est verū nisi de forma substantiali, per quam res locatur in specie determinata.

Remota hac opinione, aduerte quod alij dicunt intentionē & remissionem fieri per additionē gradus ad gradū, qui sunt in esse

sentia formæ, non quidem ut est specifica, sed ut individua
lis, quoniam secundum rationem specificam est ut numerus ex 8.
metaph. text. x. secundum autem quod est individua ponant in ea
quadam latitudinem graduum, ex hoc quod si non habe-
ret ut individua latitudinem graduum, non posset esse simul
in diversis subiectis secundum aliam & aliam rationem vi-
demus autem in nive & in pariete albedinem secundum aliam &
aliam rationem, ergo &c. Et hæc est opinio Scoti & Ant. An.
in 8. metaph. q. 6. Quæ quantum ad hoc quod forma ut specifica
non habet latitudinem stat cum B. Tho. & quod ut individua
habet latitudinem, pro quanto actuat hoc vel illud subiectum
magis vel minus, stat cum B. Tho. Quod autem hæc intensio
fiat per additionem graduum, ita quod isti gradus distin-
guantur realiter & signate, & quod secundum adueniat pri-
mo distincto, actu à secundo, & ex illis constituatur forma
vna per se, est contra B. Tho. & intendit arguere contra hæc
viam, deinde soluam rationes suas.

Arguo igitur sic, si intenditur calor in aqua per additio-
nem gradus caloris ad gradum caloris, quod sunt distincti & signa-
biles, puta quia primus est tantus calor, & secundus est tan-
tus, ergo in aqua erunt duo calores graduales, de quibus
quæro, aut differunt specie, aut numero, non primo, quia non
fieret intensio, fit enim intensio per suum simile, quæ autem
differunt specie non sunt similia, taliter quod vnum augeat
alterum, unde sicut per dulcedinem non augetur amaritu-
do, sic nec ibi si est distinctio specifica, non secundo, quia
duo accidentia eiusdem speciei acquisibilia per motum
secundum Sco. necessario distinguuntur subiecto. Constat
autem quod idem subiectum, & eadem pars subiecti potest
intendi secundum calorem, ergo impossibile est duos calo-
res distinctos numero inesse eidem. Et adverte quod Sco.
& Ant. And. videntur non posse saluare hanc realem distin-
ctionem graduum, quin sibi contradicant. Nam Ant. And.
in 5. metaph. q. 8. tenet quod est impossibile duo accidentia
absoluta educta de potentia materie per motum diferen-
tia solo numero esse in eodem subiecto, quia termini motus
sunt incompossibiles. Constat autem quod si intensio
fiat per additionem gradus ad gradum qui sint realiter di-
stincti, & vnus non corrumpatur adueniente alio, ut tenet
Sco. duo accidentia realia absoluta quæ sunt diferen-
tia solo numero, & acquisibilia per motum, erunt in eodem
subiecto ergo sibi contradicunt.

Rationes

Rationes pro hac opinione recitat cap. in 1. di. 17. q. 2. con-
tra septimam conclusionem & Her. in 1. di. 17. q. 5. & recita-
tur pro secunda opinione. Paulus autem Sonc. in 8. meta-
phi. q. 2. 1. resolute format in principi. quæstionis, & soluit con-
formiter cap. & Her. & quoniam responsiones sunt Tho-
mistice ideo vide eas in Paulo, ne tempus conteramus, ex
quo nihil noui superaddendum occurrit.

Alij ut Burl. dicunt quod intensio fit per successione[m]
graduum, ita tamen quod adueniente posteriori, prior cor-
rumpitur. Sed contra hanc opinionem arguit subtiliter &
calculatoria Greg. in 1. dist. 17. q. 4. artic. 2. per totum, vbi &
soluit rationes eius, verum hæc opinio iam perit, ideo no-
llo immorari contra eam, sed vide tu Greg.

Relictis his opinionibus, inuestigandum est quæ fuerit mens
B. Tho. unde adverte quod ex tota doctrina sua elicio tria.

Primo forma non intenditur per additionem partis forme
vel gradus ad perexistendum formam, quoniam secundum philosophos & Co-
mẽ. in 4. phy. text. 8. 4. calidum fit magis calidum absque eo, quod
in eo efficiatur aliquid calidum, quod ante non erat calidum, vbi &
Comẽ. inquit, materia veniet ex hac caliditate demonstra-
ta ad maiorem caliditatem nullis partibus calidis in actu ad-
uenientibus, sed transfertur in maiorem caliditatem ex intensio-
ne caliditatis, & similiter materia transfertur de minori qua-
ntitate ad maiorem, nulla quantitate in actu adueniente. Ex quo
constat quod mens philosophi & Comẽ. fuit quod dum
intenditur forma, nihil noui aduenit subiecto distinctum
realiter à precedenti forma.

Secundo forma non intenditur precise ex hoc quod ma-
gis radicatur in subiecto, ita quod non augetur essentia-
liter. Hæc enim duo implicant contradictionem, nulla enim
forma potest intelligi magis radicari in subiecto, nisi quia ha-
bet maiorem victoriam super subiectum, maior autem victoria,
indicat maiorem virtutem, maior autem virtus est à perfectio-
ni essentia, quoniam cum distinguatur ab essentia, oportet quod
commensuretur essentia, sicut effectus causa proxima.
Cum igitur forma magis radicari subiecto, interat maio-
rem perfectionem in essentia formæ, hæc duo contradicunt
forma magis radicatur, & non efficitur perfectior in essen-
tia sua, non ergo tali modo intenditur.

Tertio, forma intenditur ex eo quod educitur de imperfecto
ad perfectum, quod intelligas & secundum essentiam, & secun-
dum esse quod stat subiecto, pro cuius euidencia adverte
secundum

secundū doctrinam B. Tho. in 1. senten. dist. 17. q. 2. art. 2. quod qualitates secundæ intenduntur secundū intentionē primarum, sicut sapor & odor & alia intenduntur ad proportionatā intentionē caliditatis & fri. sicci. & humi. Qualitates autē simplices siue primæ intenduntur ex causis suis vt ex agente & recipiente. Nā agēs intendit reducere patiens de potentia ad actū suæ similitudinis quātum potest, vnde nō contentatur calidū inducere in calefactibili calore imperfectissimum quē possumus dicere primū gradum, sed, postquam reduxit calidum omnino in potentia ad calorē imperfectissimum, iterum conatur de imperfectissimo ad perfectiorem reducere, nō addendo calorem calori, sed magis educendo de potentia ad actū, nam sicut per actionē calidi efficitur de nō calido calidū. ita efficitur de calido imperfecto perfectius calidū, & sic ordinate vsque ad summum calidum, in quo ordine, calor præcedens comparatur ad sequentem, vt potentia ad actum, quodlibet enim imperfectū respectu perfectioris est vt potentia. Calor igitur intenditur ex eo quod actione calidi, educitur calor, qui erat in subiecto vt imperfectus actus ad maiorem perfectionem, & sic calor factus est perfectior, quia magis actus, & facit subiectum perfectius calidum, quod est dare perfectiū esse calidum. Ex quibus sequuntur tria, primò quod forma intendi per educationem de potentia ad actum, idem est quod eam magis radicari in subiecto, & eam magis participari à subiecto, & eam educi de imperfecto ad perfectum, & eam magis actuare, siue dare magis esse subiecto, nā hæc omnia in doctrina B. Tho. quo ad sensum æquipollent, secundò, sequitur quod in via nostra nō datur gradus distincti realiter, sed apud nos gradus dicuntur ipsa forma, vt diuersimode educitur de minus perfecta ad magis perfectā vsque ad summum, non per additionem sed per novos modos habendi ipsam formam, puta quando subiectum educitur de potentia calidum ad actū calidum quantumcunque imperfectum dicitur habere primum gradum caloris, & quando adhuc calefit & recipit perfectiorem calorem habet secundum gradum, ita quod primus calor qui est terminus ad quem, nisi ex nouo modo & perfectiori Tertio sequitur quod omnes rationes probantur formam intensam distinguī à remissa per additionem partis aut gradus aut nouæ realitatis, alioquin per motū intensionis nihil acquireretur,

nec

nec intensum & remissum: possunt esse termini motus &c. soluitur ex hoc quod licet nulla pars nec gradus nec noua realitas acquiratur, acquiritur tamē, eadē forma nouis & perfectioribus modis. In his puto consistere modū intensionis & remissionis secundum doctrinam B. Tho.

Quantū ad tertium aduerte quod alio modo respondendum esset quæsitum secundum Comment. & alio modo secundum Scotum & alio modo secundum B. Tho. Nā secundum Comment. ponenda esset conclusio hæc, non solum forma accidentalis sed & substantialis simplex qualis est forma elementi est intensibilis & remissibilis. verum quia hæc opinionē pertrastauimus in q. præcedenti & reprobaui. eam ideo non est immorandum in ea. Scotus autē & Ant. And. vt patet in 11. metaph. q. 1. tenet quod indifferētis omnis forma substantialis. præter animā intellectuam intenditur & remittitur, eo quod forma generata secundū eos successe siue introducit & corrumpenda successiue abicitur, & quoniam hæc opinio directè est contra viam nostram, ideo immorandum est contra eā, & sic procedemus. Primò ponentur fundamenta sua. Secundò rationes suæ. Tertio arguentur contra fundamenta sua. Quarto soluentur rationes suæ. Vltimò ponemus conclusionem responsiuam in via B. Tho.

Quantum ad primum aduerte quod suum primum fundamentum est hoc: Tenet quod forma substantialis licet quo ad esse specificum non intendatur nec remittitur, tamen secundum quod est indiuidua intenditur & remittitur, eo quod intrinsece continet plures gradus indiuiduales, quibus diuersimodè & successiue potest informare materiam, & dicunt id esse de mente philosophi in 8. metaphisic. tex. 10. vbi inquit, & quemadmodum nec numerus habet magis vel minus, nec quæ secundum speciem substantia, id est forma substantialis vel specifica. Sed siquidem cum materia, id est in quantum indiuidua, secundum est hoc. Tenet quod generatio est motus, & est successiua vt generatio est, ita quod non distinguitur à motu in 5. physico. ex eo quod generatio sit instantanea, & motus successiuus, sed ex termino & ex subiecto, nā generatio propriè est ad substantiam, motus autem ad accidens, & subiectum generationis est ens in potentia, subiectum autem motus est ens actu. Hæc sunt fundamenta eorum.

Quantum ad secundum, aduerte quod Ant. And. 11. metaphisic. quæstio 1. ponit hanc conclusionē, forma substantialis

trialis habet gradus intrinsecos essentielles secundum quos suscipit magis & minus. & intrinsecam diuisionem. Hanc probat quatuor rationibus.

Prima est, calidum intenditur in igne, ergo & forma ignis. Antecedens patet de igne generato ex quercu, & generato ex palea, siue ex alia materia rara, consequentia autem probatur, si effectus naturalis dissimiliter se habet & causa naturalis dissimiliter se habet, quia omnis causa naturalis agit quantum potest. Sed calor ignis qui est effectus naturalis formæ ignis dissimiliter se habet, ut dictum est in antecedente, ergo & forma ignis quæ est causa naturalis dissimiliter, se habet, ex consequenti potest esse minus & magis perfecta.

Secunda est in alteratione præcedente corruptione aquæ in ignem introducit calor, ergo & forma ignis non intensa, ergo remissa. Antecedens patet ad sensum. Prima autem consequentia probatur, nullum proprium accidens est sine forma sui proprii, subiecti, quonia consequitur ipsam, vel est ad ipsam. Sed calor est proprium accidens ignis, ergo &c. Secunda autem consequentia probatur, quoniam impossibile est formas específicas repugnantes, esse simul in eadem materia secundum esse intentum, sed forma aquæ & forma ignis sunt repugnantes, ut patet ex suis contrariis dispositionibus, ergo cum in alteratione præcedente &c. introducat forma ignis & adhuc sit in materia forma aquæ, necesse est, vel utranque esse remissam, vel saltem formam ignis esse remissam.

Tertia est, omne quod mutatur ex 6. physic. est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, tunc quæro ly partim & partim, aut accipitur pro diuisibilitate formæ secundum quam est motus, aut pro diuisibilitate subiecti, quod mouetur, non secundo, quia ex 8. physic. contingit aliquid quod totum simul alterati, ergo primo modo, ergo formam substantialis est diuisibilis, & sic habetur propositum.

Quarta est, omnis perfectio quæ potest numerari in pluribus maiorem perfectionem dicit in pluribus, quam in uno, sed forma ignis est numerabilis in pluribus indiuiduis, ut patet. Si igitur duo ignes iungantur & fiat vnus, non est dubium, quin ille ignis perfectiorem & intensiorem formam habeat, quam duo ex quibus componitur, seorsum sumptam duo perfecta simul iuncta, perfectius aliquid ponunt, quam vnum tantum cæteris paribus.

Quantum

Quantum ad certum sic arguitur, contra primum fundamentum, forma secundum quam aliquid constituitur sub specie, est indiuisibilis, quoniam secundum philosophum in 8. metaphysic. tex. 10. se habeat ut vnitas ad numerum, quæ licet sit minima & indiuisibilis addita vel subtracta variat speciem numeri. Sed per formam substantialem indiuidualem, indiuiduum constituitur sub specie, quoniam aut constituitur sub specie per formam specificam, aut per indiuidualem, non per specificam, quoniam specifica constituitur species, non potest autem eodem constitui species & indiuiduum, cum se habeant ut totum & pars subiectiua, si est indiuisibilis, ergo non habet gradus intrinsecos essentielles, nec suscipit magis & minus, quoniam in doctrina Scoti intentio fit per additionem graduum, & dictum philosophi in 8. metaph. tex. 10. vbi inquit. Sed si quidem cum materia &c. non fauet ei, nam sensus philosophi est, quod forma substantialis siue specifica siue indiuidua non habet magis & minus in essentia sua. Sed si quidem cum materia id est, si consideretur cum dispositionibus quæ tenent rationem & modum materię, quia sunt ratio recipiendi formam, potest dici recipere magis & minus, non quidem secundum se, sed ratione dispositionum, quæ sunt qualitates intensibiles. Sed quia Commenta. in 8. metaphysic. textum prædictum exponens videtur fauere viæ Scoti. Dicit enim ita forma substantialis non recipit magis & minus, non enim est homo maioris humanitatis quam alius homo secundum formam. Sed si fuerit, erit secundum quod forma est in eo in materia, ideo declarandum est quod pro veritate non fauet ei. Aduerte igitur quod Comment. intelligendus est, sicut intendit philosophus, philosophus autem loquitur de formis contra Platonem qui dicebat formas esse numeros & esse separatas, & licet secundum philosophum non sint numeri, tamen assimilantur numeris in quatuor proprietatibus, quæ patent in eodem tex. & 4. similitudo est, quod sicut numeri non recipiunt magis & minus, sic nec forma secundum speciem, quoniam ut species non habet principium intrinsecum, nec gradum quo diuersificetur. Sed si habet magis & minus, est cum materia, id est, quoniam materia est principium diuersificandi formam specificam, ratio maioris apparentiæ suscipiendi magis & minus est ipsa materia, quam sumpta ut species vel ut separatio, sicut accipiebat Plato. Tamen ex hac conditionali non sequitur quod

quod Philosophus aut Commentator concedant eam suscipere magis aut minus, nec posse suscipere, sed solum sequitur, quod habeat minorem repugnantiam ex materia quæ existit, si susciperet magis aut minus, non inconuenit autem conditionalem esse verum, cuius antecedens & consequens sunt impossibilia. Constat autem quod philosophus dum dicit. Sed si quidem loquitur conditionaliter, & non vniuersum terminum, de Comment. autē constat quod format conditionalem, vt patet intuenti dictum suum supra positum, non ergo, super dictum philosophi possunt Scotus & Ant. And. ponere fundamentum opinionis suæ.

Contra secundum fundamentum arguitur sic, motus vt distinguitur contra mutationem proprie dictam, quæ est generatio & corruptio simpliciter, nullo modo est in substantia, generatio autem & corruptio est in substantia, ergo generatio non potest dici motus proprie dictus. Minor patet, quoniam generatio est via ad substantiam, maior probatur, vbi est motus proprie dictus ibi est contrarietas, ex 5. phisic. tex. 10. sed in substantia non est contrarietas, vt patet in prædicamentis & in 5. phisic. tex. 10. ergo &c. forte dices, licet philosophus neget contrarietatem proprie dictam in substantia, non tamen communiter dictam, & hæc sufficit ad motum. Contra, hoc est expresse contra Comen. in 5. phisic. comen. 10. qui tenet quod ad motum requiritur contrarietas proprie dicta, & ait, & intendit Arist. hic per contraria &c. vique ibi, & quomodocumque concedatur quod in substantia est contrarietas destruetur signum philosophi &c. Patet ergo quod si in substantia non est motus proprie dictus, quod ibi non est introductio formæ successiua, & per consequens non est ibi intensio nec remissio.

Quantum ad quartum solvenda sunt rationes eorum, quas supra recitauimus. Ad primam negatur consequentia, ad probationem dico ad minorem, quod calor qui est intensior in igne genito ex materia magis solida puta ex quercu, non est effectus solidus formæ ignis: sed prouenit ex materia solida in qua magis vigoratur. Vnde dico quod ex parte formæ non est intensior, ex consequenti dissimilitudo caloris in diuersis ignibus generatis ex diuersa materia, nõ arguit magis & minus intrinsece in forma ignis.

Ad secundam nego primam consequentiam, ad probationem dico ad min. quod calor non pro quolibet gradu est proprium accidens ignis, sed calor pro tanto gradu sub quo

non

non, potest stare nisi forma ignis, vnde in casu proposito dico quod calor in alteratione productus pro generatione ignis & corruptione aquæ est subiectiue in aqua, mediante forma aquæ quæ non repugnat ipsi calori nisi pro tali gradu, sub quo non possit saluari forma aquæ, & prout non est in materia nisi forma aquæ & nullo modo forma ignis, & ideo de secunda consequentia non curamus. Et aduerte quod, eos de cepit hæc consequentia, forma aquæ repugnat calori pro tanto gradu, ergo pro omni gradu, patet quod non valet.

Ad tertiam dico secundum doctrinam B. Tho. quod dictum philo. non verificatur eodem modo in omni mutatione. Sed primo & proprie verificatur in mutatione locali. & in alteratione quæ est inter contraria mediata, vt quod mutatur de albo in nigrum prius peruenit ad fuscum, quod participat de albo & nigro: in illis vero mutationibus, inter quorum terminos non est aliquod medium, dictum philo. non saluatur respectu principalis termini, sed respectu alicuius adiuncti, vt dum mutatur materia de forma aquæ ad formam ignis, est quidem toto tempore alterationis vsque ad vltimum instans exclusiue sub forma aquæ, & nullo modo sub forma ignis. secundum ipsam formam, potest tamen dici esse partim sub forma ignis nõ secundum seipsam, sed ratione dispositionum quæ sunt pro forma ignis introducenda & pro forma aquæ remouenda. Ad arguigitur nego diuisionem quoniam non est partim & partim ratione formæ substantialis, nec ratione subiecti, sed ratione dispositionum in generatione substantiali.

Sic dices quod Comen. vult dictum philo. verificari in quatuor generibus mutationum, ergo in mutatione substantiali. Respondeo si Comen. intendit quod verificatur in mutatione substantiali modo quo dictum est. ratione dispositionum, acceptatur, si autem intendit ratione formæ substantialis, negatur auctoritas sua quam nec B. Tho. tenet in 6. phisic. exponens tex. 92. & approbat dictum Alexandri. quod omnis mutatio est diuisibilis scilicet vel secundum seipsam, vel secundum motum ei adiunctum.

Ad quartam dico quod non, concludit formam substantialem intendi & remitti, sed quod vna est perfectior altera. licet sint vnius speciei, quod & nos concedimus ad sensum quem dicemus infra in hac met. quart. Ratio autem quare nõ intenditur ponitur in probatione conclusionis sequentis
Metaph. laual. C

Quantū ad quintum ponitur hæc conclusio responsiva in via B. Tho. nulla forma substantialis extēsbilis in tēfione proprie dicta, nā in via B. Tho. ad verā intēfionē tria requiruntur. Primò quod à tali forma res non sortiatur speciem.

Secundò quod illamet forma numero sit apta diuersimode de actuare suū subiectum scilicet modo imperfecto, dein de perfectiori & perfectiori secundum quod ab agēte magis & magis educitur de potētia ad actū. Tertiò quod sit diuisibiliter acquisibilis per motum, sed vt probauimus cōtra Scotum & Ant. And. quālibet forma substantialis constituit id cuius est formā in propria specie, nec est apta diuersimode de actuare materiam, cum non habeat gradus intrinsecos essentielles, vt probauimus cōtra Scotum, nec est acquisibilis per motum sed per instantaneā transmutationem substantialem, quam probauimus cōtra Scotū, nō esse motum, ergo &c. Dixi autē intensionē propria dictā quoniam sumendo intensionem communiter dictā quæ ponitur in duabus formis eiusdem speciei, & informantibus distincta substantia non inconuenit formam substantialem intēdi & remitti prout vnā est perfectior & alia imperfectior, vt declarabimus in parte sequenti.

Sed cōtra hanc determinationē videtur esse Arist. qui in 5. phy. tex. 3. antequam diuidat motum communiter dictū in suas species scilicet in mutationem proprie dictā & in motū proprie dictū dicit, quod in omni motu est tēpus et ergo successio. Sed generatio est motus cōmuniter dictus, ergo in generatione est tēpus, ergo successio, ergo forma substantialis est successiue acquisibilis, ergo intensibilis.

Ad hoc respondetur per Commen. in 5. phys. commen. 3. vbi inquit omnem motum esse in tempore, declarabitur etiam perfecte in lib. 6. constat autem quod in lib. 6. dicit phy. omnē motum esse in tempore tam motum proprie dictam, quam mutationem, in substantia, non quidem ratione instantaneæ introductionis formæ substantialis, sed ratione prænie alterationis, ideo dicit, omne quod generatur, prius generatur. Quare &c.

Quantū ad quartū principale. s. posito quod repugnet formæ substantiali intēdi & remitti. verū repugnat duabus formis substantialibus eiusdē speciei inæqualitas perfectionis substantialis, aduerte quod inter Thomistas est discrepātia, nā Cap. in 2. dist. 32. q. 1. tenet hanc cōclusionē in animabus intellectiuis, licet omnes sint eiusdē speciei, sunt diuersi gradus essentielles.

essentiales. Hanc probat de mente B. Tho. in 1. sen. dist. 8. q. 5. art. 2. & intendit talem rationem formæ naturaliter proportionatæ suis subiectis secū dū inæqualitatem suorum subiecti priorū habet inæqualitatē inter se, sed animæ vniuntur corporibus vt formæ proportionatæ, cum actus recipiatur in materia secundū dispositionem materiæ, constat autē quod corpora non sunt æqualiter disposita propter inæqualitatem virtutis generatium & cōplexionum, ergo ex inæqualitate essentiali corporum, potest cōcludi inæqualitas essentialis animarū. Tu tamen aduerte quod hæc inæqualitas non cōpetit animæ ex se, quoniam induceret distinctionem specificā. Sed competit huic animæ & illi, prout hæc respicit hoc corpus & illa, illud, & ideo licet hæc distinctio possit dici formarum, non tamen formalis, sed potius materialis, non enim conuenit animæ ex se quæ tamen est forma sed ratione materiæ quam respicit. Et hæc est mens Capr. vbi supra, quam sequuntur excellentiores Thomistæ. Sed Paul. Sonc. non placet, vt patet in 8. metaph. q. 16. vbi in fine declarat quod vnā animam esse perfectiorem alia, nō est se cū dū essentiam nec secundum esse substantiale, sed secundum nobiliores dispositiones consequentes eam in materia, sed nos dicimus declarationem suā esse verā, sed nō sufficientem. Admittimus enim perfectionem accidentalem inæqualem inter animas, quam nullus habet negare, sed vltra illam tenemus inæqualitatem perfectionis essentialis, eo quod vnaquæque anima in suo proprio susceptiuo habet esse determinatum secundū mensurā perfectionis essentialis quod informat, & hæc est expressa scientia B. Tho. in 1. sen. dist. 8. q. 5. art. 2. ad sextum. Constat autē quod corpora humana non habent æqualem nobilitatem, & ideo vna anima quæ creatur vt vniuersalis huic corpori digniori, sortitur à Deo nobilius esse, & illa opposito modo.

Quoniam igitur tenemus partem affirmatiuam, soluentur sunt rationes quæ inducuntur à Paulo Soncinato, vbi supra, & sunt tres.

Prima anima intellectiua prius natura habet esse quā vniuersalis materiæ, ergo vna nō dat nobilius esse quā alia. Antecedens patet, quia anima cōmunicat suū & propriū esse materiæ, prius autē esse se habere perfectionē in se, quā cōmunicare ea alteri. Cōsequentiā autē sic probatur: si vna anima dat nobilius esse quā alia, vt hoc est, quia entitas vnius anime est perfectior essentia alterius, & hoc etiam negat, aut est propter disposi-

tionem, ut tu dicis, & hoc non, quia sequitur quod anima ex sui unione ad materiam conlequeretur imperfectionem in suo esse, quod est falsum, quia forma non unitur materia nisi propter bonum formæ.

Ad hoc dico quod peccat ex fundamento falso, quoniam imaginatur quod Deus creat animam, & det illi esse, non respiciendo materiam sic vel sic dispositam, quam debet informare. Hoc quidem est falsum, nam Deus dum creat hanc animam, respicit hoc corpus & proportionaliter terminat eam ad talem gradum essendi, & ex hoc patet, quod sua consequentia non valet, & ad probationem dico quod est propter primum, sed illa perfectior entitas non convenit animæ ut anima, sed ut huic, est autem hæc ut respicit hanc materiam & has dispositiones. Et cum dicit ergo anima ex sui unione ad materiam consequitur imperfectionem, negatur consequentia, quæ utique valeret, si anima haberet esse ante unionem & produceretur à Deo, non respiciendo ad hanc materiam, imò dico quod ex unione perficitur, eo quod non haberet aliquid esse nisi uniretur, quoniam ratio occasionalis creati hanc animam, est ut uniatu huic corpori.

Secunda, producat Deus animam unam separatam à materia, deinde uniat eam materiam optime dispositam. Tunc quæro, si esse illius animæ est factum perfectius ex unione vel non si sic ergo illud esse est intentum, quia ad intentionem, in via Thomistica sufficit quod actus deducatur de imperfecto ad perfectum, si non ergo illæ summæ & optimæ dispositiones non faciunt quod una anima det perfectius esse quam alia.

Ad hoc dicitur quod peccat eodem fundamento ut præcedens. Dico igitur quod Deus non crearet unam animam ante informationem, nisi respiciendo dispositiones materiae quæ sunt vel futuræ sunt in tali materia, & iuxta illas terminat hanc animam ad tale esse sibi invariabile, siue sit unita materiae, siue non. Et si daretur casus quod Deus crearet unam animam sine habitudine ad materiam determinatam dico quod illa non esset anima nisi æquivoce. Nam de ratione animæ est esse actum corporis, ergo de ratione huius animæ, est esse actum huius corporis.

Tertia, sequitur quod forma substantialis possit intèdi & remitti, quod contra doctrinam Thomistæ. Consequentia probatur, sequitur quod forma substantialis possit habere perfectius esse quam haberet, ergo potest intèdi & remitti. Cõsequentia est clara in via B. Th. ut patet ex prædictis in hac q. Antece-

Antecedens probatur, esse forma substantialis, secundum te est tanto perfectius quanto dispones pro forma introducenda & quæ simul introducitur cum forma, sunt perfectiores, sed istæ possunt intèdi postquam forma est introducta, & effici perfectiores, ergo forma poterit habere perfectius esse, quam prius, ex consequenti fieri intensior.

Ad hoc dico quod ut recitat. Cap. ubi supra, sicut arg. Durandi, & est quintum in ordine & Cap. solvens inquit, negatur consequentia, ad probationem, non oportet quod si secundum diversitatem dispositionum præcedentium formam in materia vel simul, omni forma incipientium sit inæqualitas formarum substantialium, quod à simili secundum diversitatem dispositionum sequentium forma, forma ipsa intèdatur vel remittatur, posito quod post introductionem formæ fiat perfectiores vel imperfectiores, & ratio huius est, quia dispositiones præcedentes, vel simul incipientes cum forma, habet aliquem modum causalitatis respectu formæ substantialis, non autem posteriores, ideo ad variationem sequentium non variatur forma nec esse eius, sed bene accidit taliter variatur ipsam compositum, modo in melius, modo in peius.

De responsione quam dat Paul. & contra quam arguit, non curamus, quoniam non est ad viam nostram. Diximus enim, quod ad intensionem proprie dictam requiritur quod forma sit acquisibilis per motum, & per eam non constituitur res in specie, & quod eadem numero sit apta plus & minus actuare subiectum, & non indivisibiliter, & quod actione agentis magis & minus educatur de imperfecto ad perfectum, quæ omnia repugnant formæ substantiali, ut patet in prædictis. Tenemus igitur inæqualitatem substantialem duarum formarum substantialium eiusdem speciei, non tamen intensionem & remissionem. Hæc de præsentibus quæ sit dicta sint.

Questio 7. Si ex materia & forma sit unum per se, & propter quid, & an immediate.

Expeditis quæstio euenientibus circa materiam & formam resoluenda est nunc quæstio, quæ accidit circa naturam compositi, & est hæc, utrum ex materia & forma fiat unum per se, & propter quid, & an immediate. Pro resolutione tria agenda sunt. Primum declarandum est, quid sit unum per se. Secundum ponentur duæ conclusiones resoluende. Tertium assignabitur ratio, quare ex subiecto & accidente communi non sit unum per se.

Quantum ad primum adverte, quod aliud est esse unum per se, & fieri unum per se, nam esse unum per se, est esse indivisibile

Et ex sui natura, & hoc modo res simplex est vna per se, sicut punctus, sicut intelligentia, & in supremo gradu est prima causa, fieri vñ per se est ex pluribus adunatis resultare vnā naturā, quæ reponitur in determinato genere & determinata specie, vnde aduerte, q̄ ad fieri vñ per se nō sufficit ex pluribus adunatis resultare quid vnum, aliter acrvnus lapidū & homo albus possent dici facta vnum per se. Sed requiritur quod ipsum totū cōstitutum reponatur in genere & specie determinatis, vt numeri, & quantitates cōtinuæ, & figuræ, & substantiæ compositæ &c.

Quantū ad secundum ponuntur duæ conclusiones, prima est, ex materia & forma fit vñ p se, probatur, sicut substantia simplex seipsa est vna per se, quia nō habet principia intrinseca ex quibus fiat vna. Sic per oppositū substantia composita fit vna per se, quia habet principia intrinseca, ex quibus fit vna per se. Hæc autē principia nō sunt nisi materia & forma, quæ solæ sūt causæ intrinsecæ, ergo &c.

Secunda conclusio, propter quid ex materia & forma fit vnum per se, nulla est causa intrinseca nisi quia materia est potentia, & forma est actus. Hæc conclusio non potest demonstrari aliter, nisi quia de natura potentie & actus est, vt ex eis coniunctis confurgat vnum per se. Sed materia & forma sunt actus, ergo &c.

Quod si quis negat ex potētia & actu fieri vñ p se, non est disputandū cū eo, sicut nec cum negante principia per se nota, dico autē causa intrinseca, ad differentiā causæ agentis, quæ ideo necessaria est, quia educit materiā de potētia ad actū, sua actione disponit materiā ad receptionē forme.

Ex hac autem determinatione eliciuntur duo corollaria, primum est, quod ex subiecto & accidente communi non fit vnum per se. Dico ex accidente communi, quoniam ex subiecto & accidente proprio, siue ex propria passione licet non fiat vnum per se entitatiue, vt declarauimus in 4. lib. tamen fit vnum per se, prædicatiue, quod non contingit, non in accidente per accidens, siue communi. Ratio autem propter quam non fit vnum per se, secundū Ant. And. non est alia, nisi quia subiectum & accidēs commune sunt tales naturæ, quod ex se non constituit vnum per se, sicut ex opposito materia & forma sunt tales naturæ, quod cōstituit vnum per se. Sed hoc nihil est dictū, imō causa est, quia ex actu & pura potentia, aptum est fieri vñ per se, non autē ex duobus, quorum vnum est actu, & alterum est

est actus, siue quia vtrūque est actu. Et hanc causam assignauit philosophus contra Plato. in li. 7. tex. 49. vbi inquit Duo nāque sic, actu, nunquā sunt vnum actu, actus enim separatur. Secundum est, quod ex materia & forma fit vnum per se immediate, id est, nullo interposito medio, & ratio quodem huius est qm̄ vt inquit philosophus in hoc 8. lib. tex. vlt. postq̄ reprehendit antiquos, qui diuersimodē assignabant medium, quo ex materia & forma fit vñ per se nullum est assignandum medium, eo quod forma adueniens materiæ, sicut seipsa dat esse & constituit ens dummodo materia ad actum, sicut seipsa adueniens materiæ facit vnum. & cōfirmatur, quoniam cum ens & vnum sint idem, vt determinatum est li. 4. eodē res fit ens & fit vna, cum igitur forma seipsa det esse, seipsa faciet vnum, & non per medium.

Sed contra prædicta sunt tria dubia primo dubitatur quomodo sit, possibile q̄ ex materia & forma fiat vñ p se, cū maxime distent, quoniam sunt vt potentia & actus, quæ sunt extremæ distantia, quæ aut sunt conformia, videntur magis vnibilia, ex consequenti magis facere vnum.

Ad hoc dicit q̄ aliud est aliqua fieri vñ, & aliud est ex aliquibus fieri vñ. Itē ex aliquibus fieri vñ, contingit dupliciter. Primum q̄ illud vnum sit eiusdē rationis, cū his ex quib. fit, sicut est totū omogeneum. Secundō quod illud vnum sit alterius rationis ab his ex quib. fit. vt est totum, ætherogeneum, stantib. his distinctionibus, dico quod si poneremus actum & potentiam fieri vñ, similiter si ex potētia & actu fieret vñ eiusdē rationis, sicut ex duabus aquis fit vna aqua, argumentum pcederet, quoniam quæ minus distant & sunt magis conformia, sunt magis apta fieri vñ, & ex eis resultat totum, q̄ est eiusdē naturæ cū his ex quibus resultat, vt patet quādo duæ linæ cōiunguntur, duæ aquæ duo ignes. &c. Sed nos ponimus ex materia & forma fieri vñ q̄ est alterius rationis, & nō illa fieri vñ. Ad hoc aut cōstituendum dico, q̄ quæ magis distant, sunt magis apta, dummodo, vñ sit vt perfectibile, & alterum vt perfectiuū, & qm̄ forma vt actus, & materia vt potentia fit se habent, ideo non inconuenit ex eis fieri vnum per se.

Secundō dubitatur, si hæc est vniuersaliter vera, quādo ex aliquib. fit vñ p se necesse est vñ esse potētia & alterum esse actum, nam videtur habere instantiam in toto quantitatiuo, vt in linea bicubitali, quæ constituitur ex cubitali

& quæ cum sint eiusdem rationis, non vident se sic habere quod vna sit actus, & altera sit potetia, sed vel vtraque est actus, vel vtraque est potentia, & tamen constituit vnum per se scilicet lineam bicubitalem.

Ad hoc dicitur quod illa propositio. Quæ ex aliquibus &c. non est vniuersaliter vera, nisi in constitutione vnius per se, quod est alterius nature à suis principiis componetibus. Instancia autem procedit de vno per se, quod est eiusdem nature cum suis componetibus, nam tunc sufficit, quod omnia componetia sint ut potetia, unde quæ A, & B, componat C, sicut duæ lineæ tertiæ, dico quod A, & B, sunt partes potetiales. Quando autem ex elementis componitur elementatum, dico quod elementa sunt ut potetia, & forma mixti est actus. Ut igitur fiat principium quod teneat in omnibus, formetur sic. Quando ex aliquibus fit vnum per se, necesse est vel illa esse potentia, vel vnum esse potentia & alterum esse actum.

Tertio dubitat quomodo sit possibile, quod ex materia & forma fiat vnum sine medio cum videamus ea quæ multum distat non vni sine medio, unde & duo extrema contraria non vniuntur nisi in medio, ut calidum & frigidum in tepido, constat autem quod materia & forma multum distant, ergo &c.

Ad hoc dicimus, quod si sunt duo multum distata, quorum vtrunque habeat esse separatim, sicut duo corpora, illa non vniuntur sine medio colligante, ut patet in ædificatione domus. si autem illa duo non habeat esse seorsum, sed vnum actuat alterum, & nullum habet esse, nisi per illud, non est necesse, quod vniatur per medium, & quoniam materia nullum habet esse, scilicet actuale, sed ipsum accipit à forma, nec forma habet aliud esse, nisi illud quod communicat materię, ideo non inconuenit, quod vniantur sine medio. Argumentum autem procedit ac si materia & forma haberet distincta esse, sicut duo extrema contraria habent distincta inesse. Hæc de præsentibus quæstio dicta sunt.

Questio 8. Si nomen speciei in substantiis compositis significat solam formam, & dato quod non si prius significat formam, quam compositum.

Oportet autem non ignorare &c. Tex. 7.

Iam expeditis quæstionibus, quæ emergebant circa considerationem materię & formę & compositi, nunc superest discutere quæstiones aliquas supra textum philosophi, & supra textum 7. oportet autem non ignorare &c. in quo philosophus incedit determinare quod in substantiis compositis nomen speciei non significat

significat formam solam, sed formam in materia, cuius rationem principale assignat in text. 8. vbi inquit, nam quod quiderat esse &c. & intendit talem rationem, si nomen speciei in substantiis compositis significat solam formam, ergo in eis idem erunt res & quod quid est rei, quod est falsum, quoniam ut dicit philosophus in text. 8. anima & esse animæ idem, hominis vero esse & homo non idem, nisi & anima homo dicitur. Quæritur igitur si nomen speciei in substantiis compositis significat solam formam, & posito quod non vtrum significet prius formam quam compositum.

In hac questione procedendum est. Primum præbendum est, quod nomen speciei in substantiis composita ut homo non significat solam formam sed compositum. Secundum ad declarandum quod prius significat compositum quam formam, ponentur aliquæ distinctiones. Tertio respondebitur quæstio, scilicet an prius significet formam quam compositum. Quarto soluetur ratio tenentium oppositum.

Quantum ad primum sic probatur propositum, quod prædicatur in recto de individuo, significatur nomine, speciei, quoniam species de individuo prædicatur sed non sola forma prædicatur in recto individuo sed in obliquo, compositum autem prædicatur in recto de individuo. Hæc enim est vera Sorites. est quod compositum ex corpore & anima, ergo compositum & non sola forma significatur nomine speciei. Præterea significatum per nomen speciei, & significatum per definitionem sunt idem quoniam species est quæ diffinitur, & ratio quam significat nomen est diffinitio. Sed significatum per definitionem, non includit solam formam, imò & formam, & materiam quoniam substantia composita naturalis diffinitur per formam & materiam ex 7. huius text. 33. ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte quod aliqui sic solent distinguere formam esse duplex. scilicet forma tota ut humanitas, quæ includit formam & materiam, & forma partis, ut anima. Itæ sic distinguunt nomen potest considerari quantum ad id quid significat, vel quantum ad id quod est ratio significandi, vel breuius, in nomine potest considerari quid, & quo, ut homo potest significare id quid est homo, & id quo homo est homo. Itæ alij sic distinguunt nomen potest considerari quantum ad id cui nomen imponitur, & quantum ad id à quo nomen imponitur.

Quantum ad tertium aduerte quod sequentes. Commententem solam formam esse totam essentiam substantię compositę, ut visum est in lib. 7. dicunt quod nomen speciei primo significat formam partis, quæ dicitur esse ratio significandi, &

id à quo nomen imponitur, secundario aut significat cōpō-
sitū, quod est id quod est, & cui nomē imponitur & inter
istos est Iandunus in 8. li. in q. 3. Et probat in eum suū sic.
Quādo duo sic se habent q̄ vnū est causa alterius, & aliq̄
nomē debetur eis, principalius & dignius debetur causā,
q̄ causato. Sed forma est causa compositi, & nomē speciei
debet vtrique, ergo principalius & dignius significat for-
mam, q̄ cōpositum, ma. nota, & minor, quo ad primā partē
Quo ad secundā partē, probat per Cōmētā, qui in hoc 8. li.
in cōment. 7. inquit. Hoc nomen animā dicitur principaliter
per formā, & dicitur de congregato ex materia & for-
ma secundario, scilicet quia dicitur de forma, nomen em̄
non significat rem, nisi secundum q̄ est in actu, & causa ac-
tus in cōposito est forma, & cum duo fuerint, quorum al-
terum est causa alterius, illud quod est causā dignius habe-
bit nomen. Illud enim nomen est secundi propter primum
verbi gratia. Res calidā qm̄ nō habent nomen caloris, nisi
propter calorē ignis, qui est in fine, & ideo cum fuerint,
plura, quā nō habēt idē nomē nisi ppter aliud, illud aliud
est dignius habere illud nomē, & erit causa illorum, hęc
Comment. Patet igitur quod fuit intentio philosophi &
Commē nomen speciei prius significare formā quam com-
positum, nos autē q̄ sequimur B. Tho. tenentem: vt declarā-
uimus in lib. 7. materiam & formam esse partes quiddita-
tis in substantia composita, sustinemus nomen speciei pri-
us & dignius significare compositum q̄ formam, nā nomen
compositum ad significandum essentiam & quidditatem rei
prius & dignius significat totam quidditatem quam par-
tem. Sed nomen speciei impositum est &c. Significat ho-
mo id quod est homo, ergo prius & dignius significat to-
tam quidditatem quam partem, tota autem quidditas nō
est forma, vt probatum est in 7. libro. (Sed quid resultat
ex materia & forma, quod signatur per compositum, ergo
nomen speciei prius & dignius significat compositum q̄
formam, & aduerte quod tota vis in hoc est, vt sustineas q̄
forma non est tota quidditas, & nos conati sumus sustine-
re in libro septimo 1. quæstione nona.

Quartū ad quartū soluenda est ratio Ianduni. Ad quartū
B. Tho. responderet, q̄ minor pro secunda parte est falsa, si-
clicet quod nomē speciei cōueniat in recto formæ & cōpo-
siti, nā hęc est falsa. anima est homo, nisi anima esset. tota
quidditas, quod nos negamus. Ad probationē quæ est sen-
tent. 2

tentia Commen. B. Tho. qui in hoc tenet contra Commen.
diceret, quod illa propositio, cum duo fuerint quorum v-
num est causa reliqui &c. non est vera, nisi inter causam ef-
fectiuā vniuocam & effectum suum, puta quia hoc nomē
calidum dicitur de igne & de aqua calefacta principalius
& dignius dicitur de igne, quam de aqua, & nō dicitur de
aqua nisi propter ignē. non autem verificatur de causa for-
mali, non enim sequitur quod si homo est homo propter
animam rationalem, quod anima sit principalius & dignius
homo, & si tu aduertis, Commen. non notificat propositi-
onem suam nisi in causa effectiuā vniuocā. Constat au-
tem quod forma non est causa compositi in genere causæ
efficientis, igitur ratio Ianduni nulla est. Hęc de præsen-
ti quæstio dicta sint.

*Questio 9. si numerus habet esse reale extra intella-
ctum, & si vnus per se & entitas distinctus
est à rebus numeratis.*

Et quemadmodum nec à numero aliquo
addito aut oblato. Text. 10.

Philosophus in hoc loco cōparat quidditates rerum si-
gnificatas per definitiones: & præsertim p̄ differentias
specificas numeris, secundū quatuor proprietates, quæ patet
in expositione B. Tho. & quā philosophus in tota sua meta-
physica de numero parū pertractat, nisi in præsen-
ti text. & in li. 10. vbi agit de vno & suo opposito in vniuersali, ideo
expediēs est hic discutere quæstiones, quæ cōmuniter per-
tractantur circa naturā numeri, & primò pertractabitur si
numerus habet esse reale extra animā, & si est quid vnus
per se, & si est entitas, distincta à rebus numeratis, secundū
quærat de forma numeri. 3. si numerus de prædicamēto
quantitatis inuenitur in abstractis.

Quantum ad primum quæsitum, considerabitur quo ad
singulas partes & quoad primam partem scilicet si nume-
rus habet esse reale extra intellectum, sic proceditur. Primò
ponitur opinio tenens partem negatiuam. Secundū deter-
minabitur contra eam. Tertio ponentur rationes illius o-
pinionis & soluentur.

2. Quartū ad primū aduerte, q̄ vt recitat. Greg. in 1. sen. diff.
4. q. 2. in 1. art. Opinio Petri Aureoli fuit, quod quamuis
multæ vnitates rerū sint extra animā, quoniam ad sensum
pate

sentium patet esse in rerum natura hunc vnum lapidem & illum vnum, tamen istæ vnitates non sunt, nec faciunt numerum in rerum natura extra animam, quoniam illæ vnitates sunt tantum materia numeri, quantitas autem siue summa siue conclusio est forma numeri. Hæc autem summa, siue conclusio, non est nisi ab anima summante & concludente dictâ multitudinem vnitatum, ita quod secundum prædictam opinionem nullus numerus quo ad formale suum, habet esse extra animam, sed solum quo ad materiam.

Quantum ad secundum, ponitur conclusio opposita, non omnis numerus etiam quo ad suum formale est per solam apprehensionem animæ, probatur, & accipio rationem Gregorij vbi supra. Aliquæ res esto quod non apprehendantur ab anima sunt tot & tot finitæ, puta 4. vel 6. & sic de aliis, ergo aliquæ res esto quod non apprehendantur ab anima sunt numerus, ex consequenti non omnis numerus habet esse tantum per apprehensionem animæ ytraque consequentia est nota, & probatur antecedens, non plus dependet ab anima multitudo rerum in esse tot & tot, quam dependeat magnitudo in esse tanta vel tanta, puta cubitalis vel bicubitalis &c. Sed constat quod magnitudo in hoc non dependet ab anima, ergo &c.

Alias rationes adducit Paulus in lib. 10. quæstio 8. quas vide ad placitum.

Quantum ad tertium aduerte quod Petrus Aureoli multipliciter conatur probare intentum suum, cuius rationes recitat & soluit Gregor. vbi supra. Sed solutiones suæ vltique ad sextam non sunt Thomisticæ, ideo vide eas in cap. in 1. dist. 14. q. 1. contra primam conclusionem quarto loco, quas & Paulus recitat ac soluit. vt cap. in libro 10. quæstio 8. vide Paulum & sufficit tibi. quoniam non possunt aliter solui, stando in via Thomistica.

Tu tamen aduerte quod Paulus non recitat nec soluit rationem sextam Petri Aureoli, quæ videtur apparens, quia fundatur in dicto philosophi & Commentato. Hanc igitur formabimus & soluemus.

Sic ergo arguit, Dicit philosoph. in 4. phisic. tex. 131. secundum translationem Comen. Dicamus verbi gratia, quod cum numerans non fuerit, numerare non erit, ergo manifestum est etiam quod numerus non erit, & cum nihil aliud aptum natum sit numerare quam anima, & animæ intellectus, impossibile est vt sit numerus cum anima non fuerit. Hæc verba

adeo

adeo clare sunt, inquit Aureolus, vt non indigeant expositione, ergo ponere numerum quo ad suum formale habere esse extra animam, est contra philosophum.

Idem confirmatur per Commen. in eodem libro in comment. 131. qui ait numerus non est nisi actio numerantis in numerato, & manifestum est, quod cum numerans non fuerit, actio eius non erit. Impossibile est autem aliquod aliud numerare præter animam & animæ intellectum, ergo manifestum est, quod cum anima non fuerit, non erit numerus (& infra) esse vero numeri in anima non est esse omnibus modis, quoniam esset fictum, sicut chimera. Sed esse eius extra mentem est in potentia, propter subiectum proprium, esse vero eius in anima est in actu, quando scilicet anima egerit actionem, quæ dicitur numerus in subiecto præparato ad recipiendum illam, ex quibus patet, quod numerus non est actu absque apprehensione animæ.

Pro resolutione huius præmitto duas distinctiones, quarum prima est, numerus est duplex, quidam est multitudo vnitatum non continuarum seu discretarum in rerum natura vt duo homines, duo lapides, de quibus constat, quod adinuicem non continuantur, quidam est multitudo vnitatum quæ in rerum natura sunt continuæ, sed sunt non continuæ seu discretæ, per signationem seu diuisionem animæ, sicut multitudo partium quantitatis continuæ seorsum & diuisim signatarum, per designationem animæ notantis illam & illam partem, sine diuisione actuali & reali abinuicem.

Secunda est numerare quod est actio animæ, dupliciter sumitur, pro vt idem est quod aliquam multitudinem discretam per replicationem vnitatis mensurare & eius quantitatem cognoscere, & hoc modo dicitur in 10. metaph. tex. 8. quod numerus mensuretur & numeretur per vnum, secundo vt idem est, quod aliquod vnum diuidere & multiplicare quasi quod idem sit numerare, quod de vno numero facere. Vnde Commen. in 4. phisic. comment. 104. vbi philosophus vult, quod instans multiplicetur secundum esse, dicit quod numeratio eius scilicet instantis est ex hoc quod translatus numeretur. id est, multiplicatur, ecce quod exponit numerare per multiplicare.

Ex his distinctionibus dico ad argumentum & confirmationem simul quod non est intentio philosophi & Comment. loqui de quolibet numero, nec de numero primo modo sumpto, sed secundo modo sumpto, quæalis numerus est

tempus

tempus de quo concedimus, quod quo ad suum formale pendet ab anima id est, quo ad numerare secundo modo sumpto, quia tempus non est nisi prius & posterius motus continui diuisa & numerata seu multiplicata per animam numerantem, unde Comentat. in comment. 13. inquit. Tempus nihil aliud est, quam prius & posterius in motu secundo quod sunt numerata & diuisa siue discreta, & ideo indiget in hoc, quod sit actu anima, scilicet secundum quod est prius & posterius numerata. hęc Commentator.

Ex his autem patet, quod non sequitur omnem numerum habere esse per solam apprehensionem animæ, nam numerus primo modo sumptus, qui simpliciter & vere est numerus proprie dictus habet esse perfectum extra animam, eo quod aggregatur ex rebus non continuis, vt duo lapides &c. quorum quilibet est vnus, & simul sumpti remota omni operatione animæ sunt tot & tot, patet igitur quod aliquis numerus habet esse per apprehensionem animæ, vt numerus quo numeramus, de quo inquit Auic. in 3. sup. metaphys. cap. 5. verum est, quod numerus expoliatus, id est, non applicatus rebus signatis, non habet esse nisi in anima, & numerus applicatus rei continuæ & maxime rei successiuæ, quale est tempus & numerus instantis, materiale enim solū est in re, formale autem quod est numeratio, est per animam, aliquis autem habet esse extra animam, quo ad materiale & formale, vt numerus rerum permanentium, non continuarum adinuicem. Hęc de prima parte quaesiti dicta sunt.

Quantum ad secundam partem, scilicet si numerus est vnum per se, an tantum per accidens, vt aceruus lapidum, inuenio duas sententias prima est B. Tho. quam defendit Cap. in 1. sent. dist. 24. q. 1. & est conclusio 5. & stat in hoc, quod numerus est vnum simpliciter & non solum secundum quid, & est vnum per se & non solum per accidens, vt aceruus lapidum, & fundamentum suum, vt patet in 2. metaphys. in expositione tex. 2. & stat in hoc, si numerus esset vnum secundum quid & per accidens, non esset genus, nec aliquis numerus esset species entis, quod est falsum, quoniam reponitur per se in prædicamento, continetur enim sub quantitate discreta, quicquid autem reponitur per se in prædicamento est genus, aut species, aut differentia, cõsequenter probatur, quoniam tam genus quam species dicit certam & determinatam naturam, ergo vnum

per se, præterea sicut de ente per accidens non potest esse scientia, sic nec de vno per accidens, ergo de numero non esset scientia, nec demonstratio, nec assignabiles proprietates, & sic destrueretur Arithmetica, & aduerteret quod licet Commenta. teneat numerum sicut & alia composita non esset quid resultat ex partibus, sed esset suas partes simul iunctas, tamen non negaret quin sit vnum per se, prout ly per se opponitur per accidens, eo quod componitur ex potentia & actu, siue ex materia & forma. Quomodo autem quilibet numerus componatur ex materia & forma, declarabimus, agentes de forma numeri.

Secunda sententia est Greg. qui in 1. sent. dist. 24. q. 2. art. 2. tenet, quod nullus numerus proprie loquendo, est aliqua entitas per se vna sed plures, ita quod sicut nulla res per se vna est populus vel exercitus, sic nulla res vna in quantum huiusmodi est numerus & sententiam suam conatur probare dictis philos. & Commen. nam in 10. metaph. in tex. 4. dicit philosophus, quod numerus est pluralitas vnitatum, id est, plures vnitates, vt illa sit constructio intransitiua, & in 3. phys. tex. secundum nouam translationem dicit, quod numerus est plures vnitates, vbi Commen. dicit, quod numerus est coaceruus vnitatum, & in 10. metaph. comment. 2. dicit, quod numerus est multitudo composita ex vnitatibus, & in 4. phys. commen. 13. dicit, quod quia vnū est mensura omogenea numero, numerus est plures vnitates, constat autem quod plures vnitates, nec coaceruus vnitatum est aliquod vnum per se, ergo nec numerus.

Ab aliquibus autem sic probatur propositum, omnes vnitates componentes numerum realem, id est applicatum rebus, vt decem canes videtur esse actu, & vnaquæque hoc aliquid, & separatim existens, sed ex 7. metaphys. tex. 49. ex entibus huiusmodi in actu non fit vnum per se, ergo numerus 10. canum, non est vnum per se.

Pro resolutione istorum præmitto distinctionem, quam tangit B. Tho. in 7. metaph. exponens tex. 69. & est talis composita quæ sunt vnū per se, sunt in triplici differentia, quædam sunt quæ fortiuntur specie ab altera parte, quæ comparata alteri parti est forma eius, & hoc modo quæcūque componuntur ex materia & forma, & elementa, & elementata & animata, sunt vnum per se, quædam sunt quæ fortiuntur speciem ab ipsa compositione, vt quæ continuantur adinuicem sicut linea tricubitalis in qua tres cubitales componuntur,

ita quod continuantur, quædam sunt quæ fortiuntur speciem non à continuatione, sed ab ordine partium, & sunt illa quorum partes sunt discontinuæ, sed tamen sunt ordinatæ, ita quod tandiu stat totum, quandiu seruat ordo inter partes & hoc modo exercitus, oratio, sillaba, numerus sunt vnum per se, quæcunque autem constituuntur ex multis partibus discontinuis non habentibus ordinem adinuicem, dicitur vnum secundum quid & per accidens, vt turba inordinata, cumulus lapidum, multitudo arenæ in littore maris.

Ex hac distinctione dico, quod Greg. deceptus fuit ex hoc, quod credidit nullum compositum esse vnum per se, nisi compositum ex forma & materia, quod nos non admittimus, vt patet ex distinct. data ad dictum, ergo ex 10. metaph. dico, quod sic debet exponi, numerus est pluralitas unitatum, id est, pluralitas confluxens ex ordinatis unitatibus, & nego quod illa constructio sit intransitiua, ad illud de 3. physic. dico quod sic debet intelligi, numerus est plures unitates quo ad materiam, sicut domus est multi lapides quo ad materiam, negatur autem hæc consequentia, numerus est plures unitates materialiter, ergo est plures unitates formaliter, imò est quod resultans ex pluribus unitatibus ordinatis, ad dictum Comen. in 3. physic. dico quod per acervum unitatum, intendit unitates ordinatas adunatas, quia vt declarauimus in lib. 7. tenet Commen. quod totum non est aliud quam partes simul sumptæ, idem dico ad dictum eiusdem in 4. physic. ex hoc autem quod tenet Commen. compositum esse partes suas, & numerum esse unitates non sequitur, quod negaret numerum esse vnum per se, nam tenet compositum ex materia & forma esse vnum per se, & tamen est partes suæ secundum ipsum.

Ad rationem autem diceret B. Tho. falsum esse unitates vt componunt numerum applicatum, puta 10. lapidum esse actum & hoc aliquid imò vt sic habent rationem partium, quandiu stant sub tali ordine, & omnes unitates componentes comparare ad viciniam se habent vt materia ad formam, vt dicemus infra. Et si dicas, quod lapis A. est hoc aliquid, & lapis B. &c. ergo vt componunt numerum sunt hoc aliquid, negatur consequentia, nam licet in se sit hoc aliquid & perfectum in specie, tamen vt componit est pars & est quid imperfectum, ex consequenti vt componens non est hoc aliquid. Hæc de secunda parte dicta sint.

Quantum ad tertiã partem, aduerte quod non queritur de numero transcendentem, sed tantum de numero quantitativo

an sit

an sit entitas realiter distincta à rebus numeratis. in hoc igitur inuenio duas sententias, vna est Greg. in 1. dist. 24. q. 2. arti. 2. qui tenet parrem negatiuam, altera est B. Tho. quæ prosequitur & defendit Cap. in 1. dist. 24. q. 1. in prima conclusionem, & est pro parte affirm. & aduerte, quod vtraque opinio pender ab vna radice. scilicet à natura vnius quod est principium numeri, nam quia Greg. tenet vnum quod est principium numeri, nihil superaddere rei quæ est vna, nec secundum ipsum est accidens de predicamento quantitatis, consequenter tenet, quod numerus quantitativus qui secundum ipsum non est aliud quam plures unitates, vt patuit supra, nihil addit, nec distinguitur à rebus numeratis, & quia B. Tho. de vno quod est principium numeri, sentit oppositum, vt declarauimus in 4. lib. consequenter tenet oppositum de numero quantitativo, ita quod sicut unitas quantitativa huius lapidis est accidens, & lapis est substantia, sic binarius quantitativus lapidum est accidens, vt pote quantitas discreta, lapis autem sicut substantia, & aduerte quod in via B. Tho. hæc conclusio, numerus quantitativus addit aliquid reale super numeratas, & distinguitur realiter ab eis, non potest alia via efficaciter probari, nisi sustinendo, quod vnum principium numeri distinguitur realiter ab vno transcendente, & addit aliquid reale supra ens. nam bene sequitur, quod si unitas quantitativa quæ est componens numerum quantitativum, addit quid reale super substantiam rei, quæ est vna quantitativa, etiam numerus constans ex huiusmodi unitatibus, addit quid reale super res numeratas, & distinguitur realiter ab eis. Quod autem vnum principium numeri distinguatur &c. determinauimus in 4. lib. in q. 7. Nec facies fundamentum iu rationibus, quibus conatur Paul. Soncin. in lib. x. quaestione 11. probare dictam conclusionem: quoniam Gregor. vbi supra format eas contra sed ad literam, & soluit ex suis principiis, quibus tenet non omnem quantitatem, distingui realiter à substantia.

Relinquitur ergo vt soluamus rationes Greg. quas format vbi supra, & sunt duæ.

Prima est quæcunque sunt tot & tot, sunt seipsis, & non per aliquam entitatem superadditam eis inhaerentem tot & tot, ergo nullus numerus addit entitatem rebus numeratis, consequentia nota, probatur antecedens, vnum quodque eorum, quæ sunt tot & tot, est vnum seipso, & non per entitatem sibi superadditam, vt patet est alias ergo vnum quodque eorum, & quod

Metaph. lauel.

D

OCTAVI METAPH.

libet aliud, puta A, & B, sunt duo seipfis, & non per entitatem superadditam, idē dico de quolibet alio numero quantitativo, ergo &c.

Confirmatur, quia si aliqua essent tot, puta duo, per entitatem superadditam, accipio vnum illorū duorū & ipsam dualitatem, tunc sic illud vnum & dualitas sunt duæ entitates, quæro, aut sunt duæ seipfis, aut entitate superaddita, si seipfis, ergo eadem ratione prima duō & quælibet alia duo sunt seipfis duō, si entitate superaddita, ergo similiter illa, & illud primo sumptū sunt duæ entitates per aliam entitatem superadditam, & sic in infinitum.

Pro solutione huius aduerte, quod Greg. in hoc decipitur, quod credit, sicut vnum transcendens & numerus transcendens, nihil addunt reale super rem vnam & res numeratas, sic nec vnum principii numeri quantitativi, nec ipse numerus propterea ad arg. nego antecedens, ad probationem nego antecedens, quoniam vnum principii numeri, addit super substantiam rei accidens, quid autem sit illud accidens determinauimus in 4. lib. in q. 8.

Ad confirmationem dico, quod illud vnum & dualitas sunt duæ entitates seipfis, sumendo illud vnum unitate transcendēti, nā in quolibet quanto est unitas transcendens, & unitas quantitativa, & nego illā consequentiam, si seipfis, ergo eadem ratione prima duo, quoniam vnumquodque primorū duorum est quantum, & vnum quantitativum, dualitas autē non est vna quantitativa, sed transcendentē.

Secunda est, si numerus dicit entitatem distinctam realiter a rebus numeratis, quæro aut est entitas omnino simplex & indiuisibilis, aut est composita & diuisa in partes, non primum, quia numerus non esset quantitas discreta, cum omnis quantitas sit diuisibilis, non secundum, quia vel illæ partes sunt adinuicem continuæ, & hoc non, quia numerus esset quantitas continua, vel sunt non continuæ, & hoc non, quia vel sunt numeri vel unitates non sunt numeri, quia omnis numerus diuideretur in numeros, quod est falsum, vt patet in binario, non sunt unitates, quia de illis quæretur, aut sunt seipfis numerus, aut per aliquod eis additum, si per additum, quærendum est, vtrum sit simplex vel compositum, vt prius, si seipfis, illæ unitates sunt numerus cū unitates numerales non sint res superadditæ rebus numeratis, sed quælibet talium rerū sit vna seipsa, sequitur quod numerus non dicat rem superadditam rebus numeratis.

Ad hoc

QVAESTIO X.

Ad hoc dicitur quod illa entitas superaddita est composita, & diuisibilis in partes, & quod partes non sunt continuæ, sed discretæ, & quod sunt unitates, quoniam numerus est multitudo aggregata ex unitatibus, & quando arguitur quod vel sunt seipfis numerus, vel per aliquod additum, dico quod non sunt numerus, sed ex eis est numerus, & quod addunt entitatem distinctam de genere quantitatis super res numeratas, vt diximus in lib. 4. & falsum est, rem quantam esse vnam unitate quæ est in principii numeri quantitativi per seipsam, hoc enim tantum verum est de re vna unitate transcendentē. Hæc de præsentibus quæ sita dicta sint.

Questio 10. Si vltima unitas est forma numeri.

In principi. huius q. aduerte quod in via nostra præcipue mouentes hanc q. sunt Ioan. Capr. in 1. dist. 24. q. 1. in 5. conclusione, & Pau. Sonc. in lib. 10. q. 9. fundant autem se sit per B. Tho. in 8. metaph. vbi exponens tex. 10. inquit. est enim per se vnum numerus, in quantum vltima unitas dat numero speciem & unitatem, sicut etiam in rebus compositis ex materia & forma, per formam est aliquid vnum, & ab ea unitatem & speciem sortitur, hæc illæ.

In hac autem quæstio sic procedemus. Primo ponetur distinctio de forma. Secundò duæ conclusiones responsive Tertiò soluentur quædam argumenta, quibus videtur posse probari oppositum.

Quantū ad primū aduerte, vt notat Capr. vbi supra in probatione 5. conclusionis, quod si. vt est duplex forma hominis. scilicet forma partis, & hæc est anima, quæ materia aduat & est forma totius, & hæc est humanitas resultans ex anima & ex forma sua, sic in numero apprehendere possumus duplicem formam partis quæ vera est pars numeri, & non est totus numerus, sed ab ea numerus sortitur speciem, sicut homo ab anima, & forma totius quæ resultat, ex eo quod est forma partis in numero & ex illis unitatibus, ex quibus vt ex materia aggregatur numerus.

Quantū ad secundū ponuntur duæ conclusiones, prima vltima unitas, nō est in numero forma totius, hæc licet omnes concedant, declaro sic, forma totius in via nostra in quā nūc loquimur est tertia entitas distincta ab omnib. partibus diuisim & simul sup̄tis, vt diximus in li. 7. Sed vltima unitas nō est distincta ab omnib. unitatibus componētib. numerū,

aliter distingueretur à seipsa, quia & ipsa componit.

Secūda conclusio, vltima vnitatis est forma partis in numero. Hanc probō esse de mente philoso. & Commen. in 8. li. meta. in tex. 10. & arguo sic numerus sortitur specie ab vltima vnitatis, ergo est forma numeri, non totius, vt probatū est ergo partis, consequētia patet, quoniā vntiquodque sortitur specie sicut & esse a propria forma. Antecedēs autē est de mente philo. & Comen. in eodē loco, nā secūdū philoso. per aduentum vltimæ vnitatis constituitur talis species numeri, putā terminarius, & si subtrahitur mutatur species sicut in rebus per aduentū & subtractionē vltimæ differentiæ, mutatur species, vnde dicit illic. Comen. & quem admodū quando alicui numero additur vnum, aut ab eo diminuitur vntū transfertur ad aliā naturā numeri, similiter diffinitionis compositæ ex 1. genere, & pluribus differentis, quādo ab eis diminuitur aliqua differentia, transfertur diffinitio ad diffinitionē alterius naturæ, & similiter cū additur eis aliqua differentia. v.g. quoniā cū dixerimus in diffinitione animalis, quod est corpus nutritibile sensibile, si diminerimus vltimā differentia, remanebit diffinitio vegetabilū, & si additur alia differentia, putā rationale, fiet diffinitio hominis & similiter quatuor cum eis additur vntū fient quinque & cū ab eis diminuitur vnum, fiunt tria hęc Comen. ex quibus cōstat, quod sicut vltima differentia dat speciem rei, & ea mutata, mutatur species, sic vltima vnitatis dat speciem numero, & ea subtracta, fit alia species numeri, ex consequenti est forma partis in numero.

Sed hic remanēt duo declarāda. Primū est. Si vltima vnitatis non est forma totius in numero, videndū est, quæ sit forma totius. Secundū est. Cū vltima vnitatis sit pars componēs numerū sicut alia, quare est magis forma numeri, q̄ alię. Quantum ad primum aduerte, quod secundum Aut. in 3. suæ meta. c. 5. forma totius in numero idest quod significatur nomine abstracto illius numeri, putā forma ternarij est ternitas, & quaternarij quaternitas, sicut in naturalibus forma lapidis lapideitas, forma hominis humanitas, & si quæras quid importat ternitas & quaternitas, Dico quod non importat solum multitudinem confluentem ex tribus, vnitariis, nec solum ordinem & discretionem trium vnitatum. Sed multitudinem trium vnitatum discretarum & ordinarum adinuicem, vel multitudinem trium vnitatum, vt stant sub discretionē & ordine.

Quantum

Quantum ad secundum aduerte, quod vltima vnitatis nō est forma numeri, vt vnitatis, sed vt vlt. idest vt habet ordinem ad præcedentes tanquam terminus & conclusio numeri, & vt stat sub tali ordine, & sub ratione termini cōparatur ad alias vnitates. vt formale ad materiale. Quod enim rem terminat & complet est formale in se, & ex hac declaratione videbis quā facile soluentur argumenta Petri Aureoli tenentis oppositum.

Quantum ad tertium principale, aduerte, quod vt recitat Cap. in 1. di. 24. q. 1. cōtra. 5. conclusionē. Pet. Aure. arguit 4. rationibus, quod vltima vnitatis non sit forma numeri, ex quibus Pau. Sonc. accipit ad probationē sui intenti. 4. 5. & 6. rationes quas format in lib. x. q. 9. verū quia Cap. soluit eas, & Paul. contra resolutiones nō instat, ideo sibi nihil proficiunt. Prima ratio, nulla forma entis realis quā tu ponis numerū, est incerta & voluntaria, sed determinata ex natura rei. Sed vltima vnitatis quam tu ponis esse terminū & cōcludere numerū est incerta & voluntaria, nam quæcumque ponatur vnitatis terminans, potest numerans incipere ab ea, & sic quæ erat vltima, fiet prima, ergo & c.

Ad hoc respondetur, & negatur minor, ad probationem dico q̄ ante opus animæ numeratis in numero applicato est aliqua vnitatis vltima secundum relationem & c. ordinē reale ad alias vnitates, si autē numerans incipiat numerare ab vltima vnitatis, nō seruatō reali ordine, quem habet vnitates inter se, nō ideo vltima fiet prima, nec econuerso, loquēdo de numero applicato, de numero autē, quē facit anima, secus est, quia ille non est numerus de genere quantitatis sed habet esse per apprehensionem animæ, non autē est necesse quod sic sit in re, sicut apprehendimus.

Secūda ratio Omnis forma alicuius totius est in eo vbi est suū totū, patet. n. q̄ vbi est homo, ibi est anima hominis, sed vltima vnitatis nō est in eo, vbi est numerus, est enim numerus in omnibus vnitatibus simul sumptis. Sed vltima vnitatis vt patet, nō est in omnibus præcedētibus vnitatibus, ergo & c.

Respondetur. Maior nō est vera nisi de forma intrinseca naturali, nō autē de forma extrinseca, vnitatis autē vltima est forma numeri extrinseca, nō enim est forma quia verē atque præcedentes vnitates, sed quia habet rationē termini & cōcludentis. Non autē est necesse terminū esse intrinsecum rei quam terminat, vt patet de loco & locato.

Tertia ratio, si vltima vnitatis est forma numeri, vel inquā

rum vnitas, vel ipsa distantia, siue ordo ad præcedentes vnitates fundatur in ipsa vnitate, vel vnitas cum tali distantia, non primum, quia in quantum vnitas est æque materialis sicut & alia, non secundum, quia distantia siue ordo est relatio, numerus autem est ens absolutum, cum sit de prædicamento absoluto. Relatio autem non potest esse forma absoluti, non tertium, quia tale aggregatum cum sit ens aggregatum ex rebus diuersorum prædicamentorum; esset ens per accidens, secundum metaph. quod non potest esse forma entis per se, numerus autem est ens per se, cum sit in prædicamento quantitatis, ergo &c.

Respondetur, negatur diuisio, nam datur quartum, scilicet vnitas, vt fiat sub tali distantia vel ordine ad præcedentes, & vt sic est forma numeri, vnde si remoueat talis ordo per aduentum alterius vnitatis, definit esse forma. Ratio enim quod sit forma, non sumitur ab ipsa vnitate simpliciter, sed vt fiat sub tali ordine, & si arguas quod id quod est forma, semper & cuiusque comparata est forma, dico quod hoc non est verum, nisi de forma intrinseca, quales sunt formæ rerum naturalium.

Quarta ratio. Inter vnitates componentes numerum nõ seruatur aliquis ordo, ergo vltima vnitas non est forma numeri vt fiat sub tali ordine vel distantia, consequentia nota, antecedens probatur, vnus numerus, puta quaternarius non respicit vnitates in quibus consistit secundum prius & posterius, sed simul & sine ordine, qui enim intelligit trinitatem, non concipit vnã vnitatem præcedere alia, sed absolute apprehendit vnitatem in tribus, ergo vltima vnitas non est forma numeri quaternarii, cum ibi non sit vnitas vltima, nec prima, nec aliquis ordo.

Respondetur, negatur antecedens ad probationem, nego ad sumptum, ad probationem dico, quod licet apprehendens ternarium, non intelligat ordinem vnitatum, puta primam secundam & vltimam, tamen supponit talem ordinem, sine quo non esset ternarius, sicut qui intelligit hominem, non intelligit vnionem animæ & corporis, licet supponat illam, quia nisi anima vniretur corpori, non intelligitur natura hominis. Sic in proposito. Patet igitur quod rationes Petri Aureoli non concludant contra viam nostram, & scias me in hac determinatione, secutum fuisse doctrinam Capreoli, ne forte credas me determinasse ex propria imaginatione. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sint.

Quæstio

Quæstio II. Si numerus quantitatus reperitur solum in rebus corporeis: an etiam in abstractis.

In hac quæstione duas opiniones. Prima est B. Tho. cuius mens, est quod sicut vnum quod est principium numeri quantitatiui, non inuenitur, nisi in re quantã, quoniam tale vnum, vt declarauimus in trac. de transcendentibus, vel est continuitas rei quantæ, vel est esse quantitatis continuæ, quod res corporea est indiuisa in se, & diuisa ab alio, sic numerus quantitatus aggregatus ex vnitatibus numeralibus, non inuenitur, nisi in rebus quantis & corporeis. Et fundamentum B. Tho. est, quod philosophus in 3. phy. docuit quæritatē discretam causari ex diuisione continui, vbi ergo non est ratio causatiua numeri quantitatiui, non est talis numerus, constat autem quod in separatis non est continuitas, ergo &c. Et si quæras cum de separatis verificentur vnus, & termini numerales vt vnã intelligētia, duæ tres &c. qualis numerus, & quæ vnitas est in illis? Responderet B. Tho. quod est vnum transcendens & multitudo transcendens, & de hoc locuti sumus in lib. 4.

Secunda opinio est Greg. in 1. di. 24. q. 2. ar. 3. qui tenet partem affirm. Pro cuius resolutione tria agenda sunt. Primum declarabitur mens sua. Secundum soluentur rationes suæ, pro quanto sunt contra B. Tho. Tertium sustinebimus fundamentum B. Tho. sumptum ex 3. phy. quod Greg. conatur destruere.

Quantum ad primum aduerte, quod Gregor. tria intendit. Primum intendit quod numerus simpliciter verificatur solum in abstractis. Dicit autem numerum simpliciter esse vnitates simpliciter, vnitas vero simpliciter secundum ipsam verificatur solum de re in qua nulla est compositio, quales sunt substantiæ abstractæ secundum philosophos, & propterea negat Gregor. quodcunque totum vel compositum posse dici vnum simpliciter, sed tantum cum aliquo addito, puta quod Sortes est vnus, nõ absolute, vnus sed homo, & sic patet, secundum principia sua, quod cum numerus sit ipsa vnitates, talis numerus simpliciter reperitur solum in abstractis. Hoc suum dictum, licet ipsum non concederet. B. Tho. quoniam cum compositum sit tertia entitas, potest dici vnum per se & simpliciter, vt declarauimus in septimo libro q. vlt. tamen ad propositum huius quæstionis nihil refert, secundum intendit quod numerus secundum quid est tantum

D

in rebus corporeis, vocat autem numerum secundum quod unitates secundum quod sunt unitates compositorum, & quoniam tenet, quod omne compositum est unum solum secundum quod, & plura simpliciter, quoniam secundum ipsum est suarum partes, ideo ex consequenti, ubi est compositio, ibi seruatur numerus secundum quod. Sed nec id concederet B. Tho. sicut nec prius dictum ex eadem causa, verum pertransseo, quoniam ad presentem questionem nihil refert. Tertio intendit, quod numerus qui est species quantitas discretæ, inuenietur in abstractis. vnde inquit, ubi supra Ex his patet quam irrationabiliter loquuntur, qui dicunt quod numerus non inuenitur, nisi in rebus materialibus & corporeis, cum multo verius inueniatur in spiritualibus, ut probatum est, nec valet si dicatur, quod numerus rerum spiritualium non est species quantitatis discretæ, sed tantum numerus corporum. Ipsi vero loquuntur de numero qui est quantitas discreta non valet inquam, quoniam illud dictum est tantum ad placitum, & sine ratione, & conatur probare in tantum duplici ratione, quas statim formabimus & soluemus.

Quam ad secundum aduertere, quod ratio prima Greg. est talis interrogari de aliqua multitudine abstractorum, quot sunt, ita bene responderetur, quod sunt 3, aut 6, sicut interrogati de lapidibus, responderetur quod sunt 3, vel 6, ergo sicut de lapidibus verificatur numerus qui est species quantitatis discretæ, sic verificatur de abstractis.

Secunda est, æque bene passio quælibet ternarij vel senarij, aut cuiuslibet alterius numeri verificatur de talibus terminis supponentibus pro substantiis immaterialibus, sicut cum pro corporalibus, ita enim ternarius abstractorum est numerus impar utrobique primus, & senarius est numerus perfectus, sicut lapidum & lignorum, & vniuersaliter quæcunque per se conueniunt numero, ita verificantur in abstractis, sicut in corporeis, ergo &c.

Ad primam sequendo principia B. Tho. dicitur, quod si quot & tot proprie sumantur, scilicet secundum quod sunt interrogatiua de predicamento quantitatis, negatur antecedens, quoniam talia interrogatiua non excludunt ambitum sui generis scilicet quantitatis non reperibilis in immaterialibus, cum sit dispositio materia, si autem sumantur generaliter, prout interrogat de quacunque multitudine: siue illa sit de genere quantitatis siue non conceditur antecedens, sed negatur consequentia

Ad secundam negatur antecedens, quoniam tales passiones prout important realationem fundatam in quantitate non verificatur de abstractis, vel si verificatur de eis, non conueniunt ternario & senario, ut sunt species numeri quantitatum, ut sunt species multitudinis transcendentis, sicut passiones istæ, imparitas primitas &c. & tunc negatur consequentia.

Quantum ad tertium aduertere, quod Greg. ubi supra conatur destruere fundamentum B. Tho. sumptum ex 3. phy. in tex. 68. scilicet quod numerus quantitativus causatur ex diuisione continui, ergo reperitur solum in his, in quibus est continuitas, hæc autem sunt sola corporea, quare &c. ad hoc dicit Greg. quod non fuit intentio philosophi, dicere omnem numerum quantitativum causari ex diuisione continui, sed aliquem, puta, dum diuiditur lignum fit numerus partium ligni, & corroborat, quia certum est corpora celestia esse in aliquo numero quantitativo, & tamen non constituitur ex diuisione continui, cum nulla diuisio possit fieri in celo propter incorruptibilitatem suam.

Sed contra Greg. si arguitur. Cum philosophus in 3. phy. querat de infinito, ut attribuit magnitudini, & numero, quod quidem infinitum secundum philosophum in 1. phy. in tex. 13. clarum est esse proprium quantitatis, ea ratione qua querit de magnitudine quantum ad infinitatem, inuestigat etiam de numero. Constat autem, quod ibi disputat de magnitudine absolute & vniuersaliter, quomodo procedit in infinitum secundum diuisionem, & non solum de hac vel illa magnitudine, vnde & ait in tex. 69. In magnitudinibus autem contrarium est &c. ergo & de numero absolute considerat, quomodo secundum additionem tendit in infinitum. Additionem autem dicit fieri, in numero, ex diuisione continui, vnde & Comen. inquit super eundem tex. Dispositio in additione numerorum est, sicut dispositio in diminutione mensuræ, ergo & à diuisione magnitudinis numerus quantitativus vniuersaliter causatur, ab eodem enim est esse rei & sua proprietas, si ergo à magnitudine causatur finitas & infinitas in numero quantitativo, absolute ab eadem causatur esse eiusdem numeri, falsum est ergo dicere, quod philosophus in 3. phy. non intendit omnem numerum quantitativum causari ex diuisione continui.

Quando autem dat instantiam de numero corporum celestium dico quod & ille numerus causatur ex diuisione continui, non quidem de nouo facta nec factibili, sed ex

diuisione materiae, ut fiat sub hac quantitate continua, nam quia forma lunæ fiat sub hac materia quanta, & forma solaris sub illa materia quanta, ideo constituitur binarius de genere quantitatis, decipitur autem Greg. quia credit B. Tho. tenere numerum quantitatum causari solum ex diuisione facta de nouo in aliquo continuo, quasi si non diuidat actu, & de nouo, quod non fiat numerus, id non somniant. B. Tho. nec veri Thomi. Hęc de præfenti quæfio dicta sunt.

De materia cæli.

In naturalibus quidem & sempiternis, alia ratio forsitan enim quædam non habent materiam, aut non talem &c. text. 12. philosophus hic declarat quomodo materia est in cælo, & dicit, quod forsitan cælum non habet materiam, vel si habet, non talem, qualem habent hęc inferiora, vide tu expositionem Commen. & aduerte quod B. Tho. exponens, videtur in hoc loco concordare cum Commen. vtitur enim termino Commen. scilicet quod materia cæli dignius est nominari subiectum quam materia, & si non sumatur pro subiecto, quod est corpus cæli actu, prout est subiectum motus, non est in cælo materia.

Circa igitur hunc text. quatuor inuestiganda sunt primò si materia quæ est pars compositi est in cælo, secundò supposito quod sic, si materia cæli & horum inferiorum sunt eiusdem rationis, tertio si forma cæli vniretur materia inferiori, vtrum possemus sustinere ipsum esse incorruptibile, quartò vtrum materia vnus cæli sit eiusdem rationis cum materia alterius cæli.

Quæfio 12. si materia quæ est pars compositi est in cælo.

In hac quæfione inuenio differentiam inter B. Tho. & alios expositores Aristot. nam B. Tho. attribuit Commen. quod negauerit materiam in cælo, ut est pars compositi, & quod secundum ipsum, materia cæli est corpus cæli actu, ut est subiectum motus, & ut potentia ad diuersa vbi id autem sibi attribuit in 1. cæli, lectio. 6. & in 8. phy. lect. 2. & in prima parte quæst. 66. art. 2. & dato quod B. Tho. id non diceret, patet hanc fuisse mentem Commen. in 8. lib. metaphy. in commen. 12. vbi inquit, Materia enim in rei veritate cuius esse est in potentia, non inuenitur nisi in substantiis generabilibus & corruptibilibus, substantiæ vero æternæ

æternæ quia in eis non est potentia ad corruptionem, non est in eis materia, sed materia eorum est aliquid existens, actu, scilicet corpus, ideo dignius habent hoc nomen subiectum, quam hoc nomen materia. Et infra, & cum narravit quod istæ substantiæ cœlestes non habent materiam scilicet quia non sunt compositæ ex materia & forma sed ex corpore & forma animatâ intelligibili (& infra) & ideo dixit Themistius, quod sol, & luna, & stella aut sunt formæ sine materiis, aut habent materias per æquiuocationem, sicut est dispositio in materia intellectus, hæc Comment. licet autem B. Tho. id attribuât Commen. non tamen Aristotelem vnde tenet Commen. in hoc deuiare à via Arist. & nos idem sustinebimus.

Alij verò expositores credentes mentem Comen. esse mentem Arist. debent, quod secudum philosophum & Comen. non est materia in cælo, ut est pars compositi, quoniam credunt hoc esse verissimum principium apud Arist. & Comen. omnis materia quæ est pars compositi, est principium corruptionis; in cælo autem non est corruptio, ergo &c. Inter expositores qui hanc viam sequuntur: inuenio Ant. And. in 8. li. metaph. q. 4. qui id simpliciter attribuit philosopho, cuius ratio tenes soluâ infra. Inuenio & Landunum in 8. metaph. q. 7. qui nullam rationem adducit, nisi eam quæ communiter solet fieri, scilicet quia cælum esset corruptibile. Sed & hanc soluam infra. Ut igitur resoluarur propositum relinquendo prolixitates, sic procedemus. Primò probat quod secundum philosophum & veritatem, materia quæ est pars compositi est vere in cælo. Secundò soluentur rationes tenentium oppositum. Tertio declarabuntur quædam dicta philosophi, quæ videntur fauere tenentibus oppositum De Comen. aut ut sit verus Thomista, teneas pro certo, quod negauit materiam partem compositi esse in cælo, & noli imitari in hoc Paulum Sone. qui in libro 12. q. 7. tenet propter quædam dicta Comen. Comen. concessisse vere materiam in cælo, & sic facit B. Tho. ignorasse sensum Comen. quod Thomista, ut blasphemiam; euitant, verum tamén infra declarabimus, quem sensum habuerint Comen. in dictis illis.

Quatuor ad primū, probō propositū duplici ratione, & primò sic arguo ut arguit B. Tho. in 8. phy. lect. 21. contra Comen. Corpus cœleste est aliquid actu, alioquin non moueretur subiectum enim motus non est ens tantum in potentia,

vt declaratum est in 5. & 6. lib. phys. Sed omne quod est actu vel est forma subsistens vt substantiæ separata, vel habet formam in alio, quod se habet ad formam sicut materia, & sicut potentia ad actum, non potest dici quod corpus cœli sit forma subsistens, quoniam esset intellectuale, & intellectum in actu, non cadens sub sensu, nec sub quantitate, sicut & substantia separata, ergo est habens formam in materia.

Huic rationi respondet Iandunus in lib. 8. metaph. q. 7. & dicit quod cœlum est actus, & tamen non sequitur quod sit intelligens & intellectu actu, & non cadens sub sensu, quia hoc non est verum, nisi de actu separato à magnitudine & incorporeo. Sed cœlum est actus corporeus, quia extenditur & lenitur propter accidentia sensibilia, quæ habet, & non est intelligens.

Sed contra, si cœlum non esset compositum ex materia & forma, non posset esse extensum nec dimensionatum, quod est falsum, vt patet ad sensum, consequentia autem probatur, quoniam per Comen. in 1. cap. de substantia orbis, si forma præcederet dimensionem in materia, tunc non esset extensa omnino, sed indiuisibilis, quia forma non extenditur nisi extensione materiæ, ergo si cœlum esset sine omni materia corporali, esset inextensum, nec haberet partem extra partem.

Huic instantiæ respondet Iandunus vbi supra dicit, quod Comen. in illo loco intendit de forma generabili & materiali, quæ non est nata extendi, nisi per materiam subiectam quantitati, forma autem ingenerabilis quale est ipsum cœlum, non est nata extendi per materiam corpoream, sed per quantitatem, quæ inest sibi, vt subiecto simplici.

Sed contra Comment. in eodem 1. cap. de substantia orbis sic dicit. Inuenit scilicet Aristote. quod substantia omnium accidentium sunt indiuidua substantiæ quæ sunt actu, de quibus declaratum fuit ab eo esse composita ex formis, & subiecto quod est in potentia, & accipit signum ex hoc, quod hoc subiectum recipit accidentia contingentia, in eo quod non est simplex, quoniam si esset simplex actu, non posset recipere accidentia, pati enim contrarium est actu hæc ille. in his dictis patet, quod loquitur de subiecto accidentium sensibilibus absolute, & non solum in natura rerum corruptibilium. Tunc ex vltimis verbis suis sic arguo, nullum simplex quod est actus, recipit accidentia sensibilia, quia recipere est pati. pati autem vt dicit Comen. est contrarium actui. Cum ergo videamus accidens quod est quantitas recipi in cœlo, cœlum non est simplex actus.

sed compositum ex actu & materia, qua mediante recipit quantitatem, & sic patet, quod ex dictis Comment. concludimus contra Comenta. & Commentistas.

Secundo sic arguo, Qualitas sensibiles, vt patet, sunt in cœlo, ergo materia quæ est pars compositi, patet consequentia, quia qualitates sensibiles in sua diffinitione concernunt materiam sensibilem, sicut finitas, & in hoc distinguuntur à quantitatibus, ex modo diffiniendi, vt patet in 6. metaphysicæ, text. secundo.

Sed aduerte, quod Iandunus vbi supra, respondens secundæ rationi Egidij dicit, quod accidentia sensibilia in cœlo, vt raritas & densitas, non consequuntur materiam, sicut in inferioribus, & dicit quod rarum & densum est quasi æquiuocum in superioribus, & inferioribus. Tota ergo vis est, vt sustineas primam rationem, scilicet quod quantitas absolute consequitur materiam, quoniam si id non sustineatur, nihil concludes contra Commentistas, in defensionibus & rationibus Pauli Soaninatis in lib. 12. q. 7. præcipue in ratione sumpta ex diffinitione rari & densi non confidas. Dicit enim Iandunus vbi supra, quod raritas & densitas licet in inferioribus accipiantur penes plus & minus habere de materia, non tamen in superioribus, quoniam illic sumuntur penes terminare & non terminare visum, quia illa pars cœli est densa, quæ si interponatur inter visum nostrum & partem superiorem prohibet partem superiorem videri, vt quando luna interponitur inter visum nostrum & solem, prohibet solem videri. Illa autem est rara, quæ non impedit videri partem superiorem. Vnde raritas secundum ipsum est diaphaneitas, qua potest recipi species in profundo, non impediens videre partem vltiore, densitas autem est spissitudo qua prohibetur species recipi in profundo, & visio partem vltioris. Cum igitur neget diffinitionem rari & densi, datam per plus & minus habere de materia, verificari in superioribus, patet quod eneruat rationem Pauli, quæ etiam fuit Egidij, & minor quod Iandunus non viderit vt se defenserat.

Quantum ad secundum, aduerte quod Cap. in 2. dist. 12. q. 1. contra primam conclusionem adducit multa argumenta tenentia oppositum, in quibus continentur argumenta Ant. And. & Iand. & quedam fundantur super dicta Comen. Quedam super dicta philosophi. Quedam innuntantur propriæ imaginationi. Quæ fundantur super dicta Comen. nolo

nolo adducere, nec soluere, quoniam secundum mentem B. Tho. quam debemus sustinere, declinavit Comment. in hoc à via Arist. Quæ autem fundantur in dictis philof. apparebunt soluta infra, quando exponam talia dicta. Nunc igitur adducam argumenta, quæ innituntur propriæ imaginationi, & reducuntur ad duo principaliter.

Primo supponitur secundum doctrinam philofophi, quod materia propriè dicta quæ est pars compositi, si ens in pura potentia ad esse simpliciter, nisi ex sui natura actualitatis includens. Tunc arguitur sic, si in cœlo est materia pars compositi, ergo cœlum est generabile & corruptibile secundum naturam, quod est falsum, ut cõceditur ab omni peripatetico. Consequentia sic deducitur. Quod includit ens in pura potentia ad esse simpliciter, nisi ex sui natura actualitatis includens, est in potentia ad esse, & ad non esse, quoniam illud ens in pura potentia ad esse simpliciter, est indifferens quantum sit ex se, ad esse & ad non esse. Sed secundum te, cœlum includit ens in pura potentia ad esse simpliciter: cum includat materiam partem compositi, ergo potest esse & non esse, & sic est generabile & corruptibile.

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem, dico ad maiorem, quod ens in pura potentia ad esse simpliciter potest esse duobus modis. Primo quod sit in potentia, coniuncta tamen ipsi esse, siue ut iam habet esse, eo modo quo materia habens formam comparatur ad eam, ut potentia ad actum, quem iam habet. Secundo quod sit in potentia ad esse simpliciter quod est esse substantiale nondum habitum, sicut materia existens sub forma aquæ, est in potentia ad formam ignis. vel ut dicunt aliqui, potentia ad esse est duplex, quædam ad esse coniunctum, quædam ad esse remotum, ex hac distinctione dico, quod maior non est vera, nisi de ente in potentia secundo modo. Tale autem ens in potentia non ponimus in cœlo, sed ens in potentia primo modo, & ideo non sequitur, quod cœlum possit esse & non esse substantialiter.

Sed cõtra, si tua distinctio valet, hoc ideo est, quia materia cœli licet sit ens in pura potentia, tamè determinat sibi talem formam, per quam semper est coniuncta ipsi esse, sed hoc est falsum, quia quod est in pura potentia, impossibile est quod includat habitudinem ad determinatam formam, imò est indifferens ad omnem formam, sed materia cœli si est pars compositi, est ens in pura potentia, quia hæc est
diffinitio

diffinitio materiæ Primæ vniuersaliter sumptæ, ergo non potest determinare sibi talem formam, &c.

Ad hoc dicitur quod aliud est sumere materiam simpliciter, & aliud materiam cœli, quia si dico materiam simpliciter, id est in generatione, dico potentiam puram absolute sicut cum dico animal, dico habens animam sensitivam absolute, si autem dico materiam cœli, dico potentiam puram non ad omnem formam, sed ad formam cœliscit cum dicto animal, quod est homo, dico habens animam sensitivam quæ est et rationalis. Tunc dico ad argumentum, quod maior non est vera, nisi de ente quod est pura potentia absolute quæle ens est materia prima sumpta simpliciter. Applicando autem ad minorem nego quod materia cœli sit pura potentia absolute, quoniam est pura potentia ad formam cœli, & non aliter, & ideo potest includere habitudinem ad determinatam formam.

Et si quæras, Quid appropriat materiam hanc huic formæ, ita quod non includit habitudinem ad aliam, Dico quod hoc ex exigentia formæ, quæ requirit materiã talis nature, cum materia sit propter talem formam.

Secundo si materia propriè dicta est in cœlo, vel est propter corporeitatem cœli, vel propter quantitatem, vel propter qualitates sensibiles, vel quia formas absolute à materia necesse est esse intellectuales, vel quia cœlum esset nobilior anima, quæ materiæ vnitur, vel propter motum localem, aut propter alterationem, siue varietatem lucis, prout videmus lunam modo lucidam, modo obcuram. Sed nullam horum cogit, ergo vanum est ponere materiam propriè dictam in cœlo.

Primo corporeitas non cogit, quoniam forma dat esse corporeum, & non materia.

Ad hoc dicitur, quod licet materia non det esse corporeum, tamen nulla forma dat esse corporeum, nisi composito, & ratio dandi huiusmodi esse composito est materia, quod ideo ubi non est materia, non seruat ratio dandi esse corporeum à forma, nisi dicatur quod forma dat sibi ipsi esse corporeum, quod est vanum dicere.

Secundo quantitas non cogit, quoniam licet quantitas determinata in sit ratione materiæ, non tamen quantitas terminata, hæc enim inest ratione formæ, in cœlo autem est tantum quantitas terminata.

Ad hoc dicitur, quod imò quantitas siue terminata siue
interminata

interminata necessaria requirit materiam, vt patet in 7. metaph. text. 8. vbi & Comment. ipsa veritate coactus, tenet quod materia non auferatur per ablationem triū dimensionum. Sed bene auferuntur illæ per ablationē materiæ, & loquitur de dimensionib. absolute, ergo necessario requirunt materiam vt subiectum, vel vt rationem recipiendi eas.

Tertio, qualitas sensibilis non cogit, quoniam sola qualitas secundum quam immutatur substantia rei, quæ dicitur qualitas alteratiua, vt caliditas, frigus, humiditas, &c. requirit materiam. Talis autem qualitas non est in cœlo cum cœlū sit inalterabile, motus autem localis diaphaneitas, raritas, densitas, & lux, non sunt alteratiuæ, ideo possunt esse in cœlo ratione formæ, & non ratione materiæ.

Ad hoc dicitur, quod in dō qualitas omnis sensibilis, siue alteratiua siue non, requirit materiam, quoniam vt dictum est mens philosophi fuit in 7. metaphysic. text. 8. & Comment. illic, quod materia sit subiectū x. prædicamentorū, & quod esse suum est aliud abesse cuiuslibet istorum, prædicamenta enim accidentium dicuntur de prædicamento substantiæ, & prædicamentum substantiæ dicitur de hoc quod est materia.

Quartò, non cogit formam absolutam à materia esse intellectualem, quia habitus intellectus sunt absoluti à materia, & tamen non sunt intellectuales, id est, potentes intelligere. Præterea ad hoc quod forma absolutè à materia sit intellectualis, necesse est vt sit remota à quantitate, ex consequenti sit incorporea, operatio enim intellectualis, nobilior est actione substantiæ corporeæ, licet autem forma cœli sit absoluta à materia nō, tamen à quantitate, ideo non sequitur cœlum esse intellectuale.

Ad hoc dicitur, quod ad hoc quod forma absoluta à materia sit intellectualis vel intellectiua, oportet vt sit substantia ideo instantia de habitibus intellectus non valet, cum sint qualitates, nec valet secunda instantia de quantitate, quoniam iam dictum est etiam per Comment. in 7. metaphysic. com. men. 8. quod si auferatur materia, auferuntur dimensiones, vnde bene sequitur, quod sit forma cœli est absoluta à materia, est absoluta & à quantitate, ex consequenti remanet incorporea & intellectualis.

Quintò, nō cogit, quod cœlū esset nobilior anima, quia vnitur materiæ: nō enim inconuenit, id quod est simpliciter nobilior, altero esse ignobilior, secundū aliquā cōditionem

gem. Sic enim cœlum est nobilior verme propter sui incorruptibilitatem, & tamen ignobilior eo, prout vermis est animatus, sic cœlum est nobilior anima, quia est absolutū à materia, & quia est perfectum in specie. Anima autem præcipue intellectiua est nobilior cœlo, propter operationem intellectualem.

Ad hoc dicitur, quod in dō cœlum est nobilior simpliciter & secundum omnem conditionem, quam anima, si cœlum est absolutum à materia. Quia si in cœlo non est materia, non pendet à materia ex qua, nec in qua, nec per informationē, & habet operationes penitus abstractas à materia, & non comunicabiles materiæ. Cuius oppositū est anima, quæ nec integram speciem habet quæ concernit materiam in qua, per informationem, cuius operationes exercentur per organum, præter intelligere, quare &c.

Sextò non cogit motus ad vbi, quia talis motus nō inest ratione materiæ absolutæ, sed ratione corporeitatis. Natura igitur corporea absque hoc quod habeat materiam, potest esse in loco, ergo moueri ad locum & talis natura, quæ est corporeitas, habebit potentiam ad vbi, sed nullo modo ad formam substantialem.

Ad hoc dicitur, admissio quod talis motus inest ratione corporeitatis, negatur posse dari corporeitatem naturalem qualis est corporeitas cœli sine materia, quoniam remota materia remouentur tres dimensiones, vt dictum est supra ex 7. metaph. Præterea motus cœli localis est motus naturalis, cuius principium est natura, natura autem ex 2. hys. aut est materia aut forma in materia, ergo cœlum vt moueatur naturaliter ad locum requirit materiam.

Septimò non cogit variatio secundum illuminositatem, vt videmus in luna. Hæc enim variatio non transfertur in se substantiam lunæ, nec abiicit ab ea aliquid post iunium. sed tantum priuationem lucis, ergo non est necesse propter huiusmodi variationem, ponere materiam in cœlo.

Ad hoc negatur consequentia, quoniam non solum qualitates secundum quas fit alteratio obiciens à substantia rei requirunt materiam, sed etiam omnis qualitas sensibilis vt dictum est supra. Patet igitur quod propter omnes causas allegatas in argumēto, necesse est ponere materiam proprie dictam à cœlo.

Quātū ad dicta philoso. quib⁹ videtur posse cōcludi nō Metaph. lauel.

esse materiam proprie dictam in cœlo, aduerte quod sunt tria primum est in 1. lib. de cœlo tex. 20. ubi probans cœlum non esse corruptibile, probat ex hoc quod non habet contrariū, ergo nō habet materiā, quoniā ex 1. phy. tex. 69. materia est subiectū contrariorū, secundū est in 1. phyl. tex. & in 7. metaph. tex. Dicō autē materiā per quam res potest esse & non esse. Sed cœlum cū sit æternū non potest esse & non esse, ergo &c. Tertium est in 9. meta. text. 17. Omnis potentia passiva est potentia contradictionis, sed in cœlo cum sit sempiternū non est potentia passiva, ergo nec materiā, quoniam materia dicit potentiam passivam.

Ad primam dico quod licet philo. probet cœlum non habere contrariū, ex eo quod motus circularis nō habet motum contrariū, tamen non negat quin habeat materiā, & cūm arguitur, quoniam materia est subiectum contrariorū dico quod non verificatur substantialiter, nisi de materia inferiorum, quæ est annexa privationi. Absolute autem sumendo materiam, sufficit quod verificetur hæc distinctiva Materia est subiectum contrariorū substantialiter, vel saltem accidentaliter. & secunda pars verificatur de materia cœli, quæ est in potentia ad contraria ubi.

Ad secundam dico, quod per materiā res potest esse & non esse simpliciter vel secundum quid, ideo conceditur quod cœlum pro quanto habet materiā est in potentia ad aliquod esse accidentale, & ad aliquod non esse accidentale, secundum quod acquirit unum ubi, & perdit aliud, non autem oportet omne habens materiā esse in potentia ad non esse simpliciter.

Ad tertium respondebitur in lib. 9. quando queremus, si omne habens potentiam passivam est corruptibile. Patet igitur quod nec ratione nec ex dictis philosoph. debemus negare materiā, quæ est pars compositi, esse in cœlo.

Ultimō aduerte quod quoniā Paul. Sonc. adducit in lib. 11. metaph. q. 7. multa dicta Cōmē. quibus Cōmē. fuisse materiā esse in cœlo, & in hoc contradicit B. Tho. ideo volo de clarare, quem sensum habuerit, quandoque dicit materiā esse in cœlo, ne videatur B. Tho. falso imputasse Cōmen. quod negauerit materiā proprie dictam esse in cœlo.

Aduerte igitur quod materia in doctrina Cōmen. tripliciter solet accipi, primo pro yle, siue pro materia quæ est potentia contradictionis, & quæ proprie est subiectū formæ substantialis, de qua locutus est philosophus in 1. p. hy. ponēs

et vñ ex principiis naturalib. secundo accipitur pro natura illa, qua aliquid cōstituitur in esse mobili, & hæc est natura corporea, quoniā ex 6. phy. omne mobile est corpus. 3. accipitur pro eo quod habet quodammodo proprietatem materiæ, quæ est esse subiectum receptium formæ. Ex hac distinctione dico, quod nullū dictum. Commen. potest intelligi in 1. sensu quoniam apud ipsum fuit vt princ. materiā in 1. sensu in quocumque inueniatur esse causam esse di & non esse di substantialiter, vnde in 1. cœli cōm. 5. dixit, quod si corpus cœleste sit compositum ex materia & forma, contingeret vt sit generabile & corruptibile, & dicit infra in eodem comen. quod iste locus est fortiori omnium lezorum facientium errare, quod corpus cœli sit compositum extra materiā & formam In 2. autem sensu & 3. debet intelligi. sicut illud 12. metaph. cōmen. 10. omnia quæ mutantur habent materiā, id est sunt naturæ corporeæ, propter quam sunt in potentia ad oppositos terminos & illud in 6. metaph. commē. 17. cœlum semper habere potentiam in ubi, non prohibet vt sit materiā, sed bene prohibet ipsum esse formam, sic debet intelligi apud Commen. cœlum est materia localis, & subiectum simplex & non est forma generabilis & corruptibilis, est tamen forma inquam est per se existens &c. Et illud in 1. cœli. comen. cœlum est sensibile, impossibile est autem aliquid esse sensibile per formam, per formam etiam aliquid est intelligibile, igitur sensibile per materiā. Hoc inquam sic habet intelligi secundum Commentat. omne sensibile est sensibile per materiā, accipiendo materiā in 3. sensu, id est naturam subiectam quantitati, & per quantitatem qualitati sensibili, & quoniam forma quæ est ipsum cœlum est subiectum quantitatis & raritatis, & densitatis, & lucis ideo dicitur sensibile per materiā secundum quod imaginatur Commentat. licet imaginatio sua sit falsa (vt diximus supra.) Hæc de præfenti quæsto dicta sint.

Questio 13. Si materia cœli & horum inferiorum sunt eiusdem rationis.

IN hac quæstione stat discordia inter B. Thom. & Egidij quæ sequitur Duran. & Pet. Aure. Nam B. Thomas, vt patet in 1. parte. q. 6. ar. 2. tenet, quod sunt diuersarum rationū. Egid. autē, licet cōcordet cū B. Tho. q. materia proprie dicta, quæ est pars compositi sit in cœlo, tamen tenet q. illa

& ista sunt eiusdem rationis, & tamen cum hoc tenet cœli esse incorruptibile. Vt igitur solvamus propositum, sic procedemus. Primo declarabitur quid importat materia cœli & horū inferiorū esse eiusdem vel diversarum rationū. Secundo ponemus mentem B. Tho. cum fundamentis, suis vbi manifestabimus quomodo istæ materiæ distinguuntur intrinsece & non solum extrinsece, id est per habitudinem ad formas. Tertio ponemus mentē Egidij cū declaratione sua. Quarto ponentur rationes Egidij, & Durandi, & Aureoli, & solventur.

Quantum ad primum adverte quod materia cœli & inferiorum esse eiusdem rationis apud metaph. est esse eiusdem speciei, & distingui tantum numero non ex se, sed ex quantitibus & formis sub quibus sunt prout diversæ formæ diversas, materiæ partes informant, esse diversarum rationum est esse diversarum specierum ab intrinseco, & secundum essentiam ita quod alia natura formaliter est materia cœli, & alia inferiorum, & cum materia prima absolute sit ens, quod est pura potentia, in genere substantiæ sunt duæ primæ potentiæ distinctæ realiter & formaliter, vtrum autem distinguantur seipsis, vel per aliud, dicemus infra. Egid. ut patebit infra, tenet quod sunt eiusdem rationis, iuxta declarationem factā, ita quod si abstrahatur, quantitas ac forma cœli à materia cœli erit vna materia, numero, & penitus indistincta, sed B. Tho. tenet secundum declarationem factam, quod sunt diversarum rationum, ita quod ex parte per impossibile omni quantitate & propriis formis, adhuc distinguuntur realiter & formaliter, quæ distinctio non est quantitatiua, sed essentialis, ita quod essent plures pluralitate transcendentis.

Quantum ad secundum adverte, quod mens B. Tho. stat in duobus, primo quod cœlum est alia natura à natura 4. elementorum quod declarat philosophus in 1. cœli ex motu proprio cœli, qui non est naturalis alicui elemento, ex quo sequitur, cœlum esse incorruptibile, vtpote carens contrario, & formam cœli esse alterius naturæ, quam forma elementaris, & materiam cœli distingui à materia inferiorum, & quidem quod cœlum sit alia natura ab elementis, & quod sit incorruptibile, & formam cœli non esse de natura formæ elementaris, Egid. & sequentes eum, concedunt, negant autem de materia, & ideo in via B. Tho. sic arguitur, si materia cœli, & materia lapidis sunt eiusdem

eiusdem rationis, & distinctæ solum numero cum materia, ut materia sit ens in pura potentia ad formam, sequitur quod ad quamcunque formam est in potentia materia lapidis, ad eandem sit in potentia materia cœli. Sed materia lapidis est in potentia ad formas inferiores, quas non habet & ideo est subiecta privationi, & lapis est ex natura sua corruptibilis, ergo materia cœli est in potentia ad formas inferiores quas non habet, & sic est subiecta privationi, & cœlum non est ex natura sua incorruptibile, quod est contra philosophum.

Nec valet si dicatur, quod licet materia cœli cunctū se considerata sit in potentia ad formas quas non habet, tamen quantum est sub forma cœli, tota eius potentia est terminata, ita quod ut sic non reinanet in ea potentia ad aliā formam, eo quod forma cœli ex sua perfectione complet totam potentialitatem materiæ.

Hoc inquam non valet, quoniam potentia passiva non terminatur nisi per adeptionem formæ quam non habet, quantumcunque sit sub forma perfecta, aliter illa potentia ad formam, quam non habet, esset frustra, ergo cum materia cœli sit in potentia ad formas inferiores, sequitur quod non terminatur eius potentia, nisi per adeptionem formarum quas non habet, quantumcunque sit sub perfecta forma quæ est forma cœli.

Præterea tu non potes subterfugere, quin materia lapidis si est eiusdem rationis cum materia cœli, sit in potentia passiva naturali ad formam cœli, & cum omni potentia passiva naturali correspodeat potentia activa naturalis, sequitur quod aliquid agens naturale, posset introducere formam cœli in materia lapidis, & sic cœlum esset generabile, quod reprobatur in 1. cœli. Et propterea tenendum est, quod materia cœli est alterius rationis, & quod non est in potentia, nisi ad formam, quam habet, & dicitur esse in potentia coniuncta actui.

Secundo adverte, quod istæ duæ materiæ apud B. Tho. non distinguuntur præcise per habitudinem ad formam, puta, quia materia cœli perficitur per formam non habentem contrarium, & sine dispositionibus contrariis, materia autem inferiorum opposito modo. Hæc enim fuit oppositio Egidij. Sed distinguuntur essentialiter, & per principium intrinsecum distinctivum, ita quod materia cœli habet propria differentia

intrinsicam essentialem, similiter materia inferiorum, quæ quidem principia intrinsicæ sumuntur ab extrinseco, eo quod materia ut est potentia, est ens respectuum. Potentia enim ut potentia dicitur ad actum. In hoc autem distinguuntur absoluta à respectiuis, quoniam in absolutis sumitur distinctio per principium intrinsicum sumptum ab intrinseco, ut homo distinguitur à bruto per rationale, quod sumitur ab anima homini intrinsicæ, in respectiuis autem sumitur distinctio per principium intrinsicum, id est, per differentiam propriam, quæ tamen sumitur ab extrinseco, ut potentia sensitiva. Immutat differentias essentielles ab obiectis. Sic in proposito dico, quod materia cœli & inferiorum distinguuntur essentialiter per differentias sibi intrinsicæ, quæ sunt duæ: primæ potentia passiva, nihil ex se actualitatis habentes, quæ tamen sumuntur ab extrinseco, id est, ex habitudine ad formas. Et hæc est determinatio B. Tho. in 1. cœli lect. 6. ut videre poteris.

Quantum ad tertium aduerte, quod mens Egidij, ut patet in traſta. quem edidit de materia cœli, & in 2. sent. dist. 12. stat in tribus, primò tenet, quod cœlum etiã seclusa, intelligentia est vere compositum ex materia prima & forma perficiente materiam secundum esse. Quod quidē probat rationibus conformibus viæ nostræ, quas posuimus in q. præcedenti contra Cōmen. & sequaces suos, & in hoc cōcordat cū B. Tho. secūdò tenet, quod materia cœli est eiusdem rationis cum materia inferiorū quantum sit ex se & intrinsicæ, quod conatur probare multipliciter, ut patebit infra. 3. tenet, quod licet materia cœli quantum sit ex se & intrinsicæ, sit eiusdē rationis & naturæ cum materia inferiorū, tamen differt quo ad formam, siue per principium extrinsecum, quod quidem sic manifestat. forma cœli non habet contrarium, ideo nō relinquit in materia potentiam & appetitum ad aliam formam. Materia enim utans sub vna forma, nō habet appetitum ad aliam, nisi illa forma habeat contrarium, & alia possit sibi succedere & quidem quod forma cœli non habet contrarium patet, ex eo quod motus eius circularis non habet contrarium ex 1. cœli, ex quo sequuntur duo corollaria secundum Egid. primò quod cœlū est ingenerabile & incorruptibile, quia generatio & corruptio est de contrario in contrarium, sed forma cœli non habet formam contrariã, ergo &c. secūdò materia cœli nō est sub priuatione, quia non est subiecta formæ habenti contrarium

erariū, ergo &c. vnde Egid. in quoli. q. 12. inquit, nō est cœlū incorruptibile per aliquod principium passiuum præsertians ipsum à corruptione, sed per remotionem, principij corruptiui, ut quia ibi non est priuatio respectu formæ & quia ibi nō est contrarietas, quæ est causa corruptionis. Ex quibus omnibus patet, quod Egid. tenet, cœlum esse incorruptibile, non ex principio passiuo intrinsicæ, sed defectu agentis contrarij potentis ipsum corrumpere, & aduerte quod ad hanc viam videtur declinare Sco. in 2. distin. 14. q. 1. ubi inquit, secūdū theologos ponetur materia secundū se, & quātū est ex se eiusdē rationis in quocunq; & ita habetur ipsi discordare à philosopho in hac propositione, cœlū est necessariū incorruptibile, quātū em est ex natura sua esset simpliciter corruptibile, quia sibi esset illa potentia ad contrariū, quia tamen forma cœli nō habet contrariū potens vinceret istam formam, ideo non potest corrumpi ab agente naturali, hæc ill e.

Quantum ad quartum aduerte, quod rationes Egidij principales sunt tres, in quibus virtualiter includuntur rationes Duran. & Pet. Aur.

Prima est, in pura potētia nulla potest esse distinctio. Sed materia cœli & materia inferiorū sunt in pura potentia, ergo in eis nō potest esse aliqua distinctio, ergo quantum sit ex se, sunt eiusdem rationis. Minor, nota est ex distinctione materia primæ. Maior probatur, quoniam 7. met. actus est qui distinctio, sed pura potētia nullum dicit actum, ergo in pura potentia quantum sit ex se & intrinsicæ, nulla potest esse distinctio. Si igitur datur aliqua distinctio inter eas, erit per extrinsecum, id est, per formas, prout materia cœli est sub forma non habente contrarium, materia autem inferiorum opposito modo.

Ad hoc dicitur quod maior potest habere duplicē sensū primus est in pura potētia nulla potest esse distinctio, ita quod distinctiō sit intrinsicæ, & sumptū ab intrinseco, & sic concedimus eã, nec dicimus oppositū, secundus est in pura potētia, nulla potest esse distinctio, ita quod distinctiō sit intrinsicæ, sumptū tamen ab intrinseco, & sic negam eã quoniam tenemus, quod licet ista materia nullū dicat actū tamē quia ordinatur ad diuersas formas, quæ nō solū sunt diuersæ essentialiter, sed diuerso modo actuā materia, puta vna cū priuatione, alia sine priuatione. ideo intrinsicæ distinctiō, ita quod ex ordinatione ad diuersas formas su

muntur duæ differentia, quæ sunt duæ primæ potentia passivæ, quibus intrinsicè essentialiter distinguuntur istæ duæ materia, quæ tamen differentia sumuntur ab extrinseco, id est, per comparationem ad formas diversas modo exposito. Cum enim materia sit propter se, et non secundum exigentiam formarum debent distinguari materia. Ad argumentum igitur negatiorem in 2. sensu. Ad probationem dico quod concludit in 2. sensu & non in 1. licet enim istæ duæ materia nullum dicant actum intrinsicè ordinatur tamen ad diversas actus à quibus sumitur prin. distinctivam earum, & est eis intrinsicè, & in hoc distinguitur positio nostra, à positione Egidij, ut diximus supra declarantes mentem B. Tho. & mentem Egidij.

Secunda est, si materia cœli & horum inferiorum sunt diversarum rationum, id est, diversarum specierum vel generum, ergo vna magis distat à puro actu quàm alia, sed, hoc est falsum, probatur consequentia, quia cum species & nature sint sicut numeri, ex 8. metaph. sicut impossibile est duas species numerorum æque distare ab vno, sic impossibile est duas materias primas distare ab vno rationum æque distare à puro actu ergo necesse erit vnam magis distare, quàm aliam, falsitas autem consequentis sic probatur, sicut in supremo ente non possunt assignari gradus, sic nec in infimo simpliciter, sed materia prima vniuersaliter & in tota sua latitudine accepta est infimum ens, inter hæc enim duo extrema, scilicet inter supremum ens qui est Deus, & materiam primam concluditur tota vniuersitas entium ergo sicut in Deo non sunt assignabiles gradus nec in materia prima.

Ad hoc negatur falsitas consequentis, ad probationem negatur similitudo, quoniam supremum ens non ordinatur ad aliud & ideo nec ab intrinsicè, nec per comparationem ad extrinsecum possunt in eo esse gradus. Sed materia prima licet non possit habere gradus per actum, quem dicat intrinsicè eum sit pura potentia, tamen potest habere per comparationem ad extrinsecum, ut scilicet dicatur materia cœli minus distare à primo & puro actu, quia ordinatur ad perfectiorem formam, quæ minus distat à puro actu quàm imperfectior forma, materia autem inferiorum magis distat, non quia dicat minorem actum, sed quia ordinatur ad formam imperfectiorem, quæ magis distat à puro actu, unde qualis est ordo, vel gradus distantia inter formam cœli & formas horum inferiorum

si à puro actu, talis est inter has materias correspondentes. Tertia, quæcunque conueniunt in eadem differentia substantiali, sunt eiusdem rationis. Sed materia cœli & inferiorum conueniunt in eadem differentia substantiali, nam sicut differentia substantialis hominis est rationale, sic materia est pura potentia, ergo &c.

Ad hoc dico ad maiorem, si conueniunt in differentia substantiali specifica, concedo eam, sed nego quod pura potentia in qua conueniunt materia cœli & inferiorum, sit specifica, si conueniunt in differentia substantiali generica, nego eam: & quoniam teneo quod potentia pura in qua conueniunt materia cœli & inferiorum, est generica, sub qua accipiuntur duæ differentia speciales, scilicet potentia pura ad formam complementem potentialitatem materia, tamen non relinquatur in ea priuatio, & potentia pura ad formam non complementem &c. ideo distinguuntur essentialiter istæ duæ materia, & sic patet, quod argumentum non concludit. Hæc de presenti quæstione dicta sunt.

Questio. 14. utrum si forma cœli vniuerſa materia horum inferiorum, celum esset incorruptibile.

In hac quæstione sic procedes. Primò pones distinctionem de incorruptibili. Secundò duas conclusiones. Tertio solves quoddam argumentum contra primam conclusionem.

Quantum ad primum aduerte, quod aliquod potest esse incorruptibile dupliciter. Primò ex natura sua, vel ex suis principijs intrinsicè sicut intelligentia, quæ sunt actus simplices, & carent omni materia. Secundò per alterum, & hoc dupliciter, primò quia non habet agens contrarium corruptibile, vel si habet, non propinquat pura sit sibi, pugillus ignis poneretur super coelum, nam licet ignis in quocunque situ ponatur, sit ex natura sua corruptibilis ab agente habente qualitates contrarias, vel saltem vnam ipsius qualitatum huiusmodi agentia non dantur, ideo in casu dato, ignis esset incorruptibilis, per alterum.

Quantum ad secundum pono duas conclusiones. prima est, si forma cœli vniuerſa, materia inferiorum, celum non esset incorruptibile ex se nec sui natura, nec probatur. Quia habet principium passivum intrinsicè, quo res potest

substantialiter esse & non esse, scilicet materiam inferiori ergo &c.

Ad hoc dicit Egidius, quod materia inferiorum non est causa corruptionis, nisi quia remanet unita priuationi, ideo autem remanet sub priuatione, quia nulla forma rei inferioris terminat potentialitatem materiae, nec complet capacitate eius, & ideo quando est sub vna forma est priuata a lia, & ut sic in potentia ad aliam, & quia forma caeli terminat potentialitatem ut faciat appetitum materiae suae ideo licet sit in eadem rationis cum materia inferiorum, non remanet sub priuatione, ex consequenti non est causa corruptionis in coelo.

Sed contra, nulla forma terminat potentialitatem, nec complet appetitum suae materiae respectu alterius formae nisi quia dat actum oppositum priuationi illius formae, puta ignis aut lapidis, Sed forma caeli non dat actum oppositum priuationi formae ignis, aliter haec esset vera: caelum est ignis, ergo &c. Minor patet, maior probatur. Quia si materia caeli est eiusdem rationis cum materia inferiori, pura cum materia ignis, ita est ex se in potentia ad formam ignis, sicut materia ignis ergo nulla forma complet appetitum suum nisi det actum oppositum priuationi illius formae.

Præterea, nulla forma complet appetitum suae materiae nisi contineat in se formaliter vel virtualiter omnes formas ad quas sua materia in se considerata est in potentia. Haec patet de se. Sed forma caeli non continet formaliter nec virtualiter omnes formas inferiores, ad quas materia caeli secundum se considerata, si est eiusdem rationis cum materia inferiorum est in potentia, ergo &c. Minor probatur.

Quod non contineat formaliter patet, aliter caelum esset formaliter ignis, lapis, asinus, &c. quod non virtualiter probatur, non continet virtualiter animam intellectuam, quia non est caelum primum animae intellectuae, cum sit de foris, & præterea anima intellectiva est perfectissima inter formas, cum sit substantia intellectualis, ergo non continetur a forma caeli, nisi quo ad unionem cum corpore, ratione dispositionum, ergo &c.

Secunda conclusio, si forma caeli vniiretur materiae inferiori, esset incorruptibile, per alterum, probatur, non haberet contrarium agens, corrumpens, potens vincere formam suam, quoniam & forma caeli quae non est elementaris, non habet formam, cuius signum est motus eius, cui non est motus contrarius, ut probatur in 1. caeli.

Aduerte,

Aduerte quod aliqui assignant aliam rationem, & dicunt quod forma caeli posset vniiri materiae inferiori sine qualitatibus contrariis actiuis & passiuis, quae sunt causa corruptionis in his inferioribus, quo concesso, forma caeli esset inseparabilis a materia.

Sed philosophus hoc non concederet, nam quia tenet quod Deus agit de necessitate naturae ut et declarabimus in li. 21. diceret secundum ordinem, quod apparet in rebus naturalibus, quod huiusmodi qualitates contrariae, quae sunt principia generationis & corruptionis in inferioribus, naturaliter sequuntur materiam annexam priuationi, de qua nunc loquimur.

Propter quod sequitur, secundum philosophum, si Deus produceret caelum compositum ex materia inferiori & forma sua, de necessitate essent qualitates contrariae, ex his omnibus patet, quod non potest seruari naturalis & essentialis incorruptibilitas caeli, nisi ponatur materia, caeli, esse alterius rationis a materia inferiorum.

Quam ad tertium aduerte, quod contra primam conclusionem potest sic argui. Dato quod forma caeli vniiret materiae inferiori, non relinqueret priuationem in ea, nec potentia ad aliam formam, ergo caelum esset ex natura sua incorruptibile, consequentia patet, & antecedens probatur. Ratio propter quam priuatio remanet in materia est, quia forma actuans materiam habet formam contrariam, quae est apta succedere in materia, sed forma caeli non habet contrarium, ut declaratum est supra, & tenet philosophus in 1. caeli, ergo non relinquit priuationem in materia, nec potentiam ad aliam formam.

Ad hoc negatur antecedens, ad probationem dico ad maiorem, quod habere formam contrariam non est totalis ratio quod priuatio remaneat in materia, sed solum partialis. Nam pro totali ratione duo assignanda sunt. Primum quod materiae naturaliter conueniat subici priuationi. Secundo quod forma inherens habeat contrarium. Et per oppositum, ad hoc quod priuatio non remaneat in materia, duo requiruntur. Primum quod materiae naturaliter repugnet subici priuationi. Secundo quod forma inherens non habeat contrarium. Modo dico quod materia inferiorum naturaliter subiicitur priuationi, unde dato quod reciperet formam non habentem contrarium, qualis est forma caeli, non potest saluari compositum esse incorruptibile ex natura sua, unde tenendum est, materiam caeli esse

alterius

alterius naturæ à materia inferiorum, aliter non saluabitur naturalis incorruptibilitas cœli. Hæc de presenti questione dicta sint.

Questio 15, si materia omnium corporum celestium est eiusdem rationis, sicut materia omnium inferiorum.

IN hac q. aduerte quod difficultas stat in hoc, si sunt eiusdem rationis, ergo materia lunæ, si est eiusdem rationis cum materia solis, & non habet formam solis, est in potentia ad formam solis, & e conuerso, & sic cœlum lunæ est corruptibile. Materia enim subiecta priuationi est causa priuationis, si sunt diuersarum rationum, ergo tot erunt materiae priuæ in cœlo, quot sunt sphaeræ, & astra, quod non cõceditur, quoniam quæ differunt materia, differunt genere. Sed cœli non differunt genere. Cõcludit enim philosophus in 2. cœli, tex. 59. quod si vna stella est sphaerica, omnes sunt sphaerica, & dicit illic Comment. quod hæc consequentia fundatur super hoc quod omnia corpora celestia sunt eiusdem speciei. Quod licet sit falsum secundum B. Tho. ut dicemus tamen hæc consequentia fundatur super eandem naturam genericam, ut tenet illic B. Tho. exponens tex. 59. non ergo differunt genere, ex consequenti nec materia.

Pro resolutione huius questionis, in qua intendo sequi intentionem Cap. in 2. dist. 12. q. 1. ad primum Durandi contra secundam conclusionem sic procedam, primo videndum est qui diceret Comment. si poneret materiam in cœlo, secundò quid dicendum secundum B. Tho. deinde soluemus argumentum in oppositum cum replica.

Quantum ad primum dico, quod si Comment. teneret materiam esse in cœlo, quæ est pars compositi, diceret materiam omnium corporum celestium esse eiusdem rationis, quia secundum ipsum non plus differunt duo cœli & duo astra, quam Sortes & Plato, cum sint eiusdem speciei secundum ipsum in 2. cœli, in comment. 59. sed quæ sunt eiusdem speciei, si habent materiam habent eiusdem rationis, ut ab omnibus conceditur, ergo &c.

Verù quia B. Tho. in 2. cœli, in expositione tex. 59. arguit contra Comen. & soluit rationes suas, ostendens esse falsum, omnia corpora celestia esse eiusdem speciei, ideo videndum est secundum B. Tho. stante distinctione specifica corporum celestium, si materia illa est eiusdem rationis, vel non.

Quantum

Quantum igitur ad secundum dico, quod B. Tho. tenet per partem affirmat. cuius ratio in doctrina sua stat in hoc. Sicut communis ratio materię ut potentia est, sumitur ex eo quod potest actuari forma, quoniam secundum se nihil actualitatis habet, ita distincta ratio sumitur ex eo quod diuersimode actuatur à forma, & vna ratio sumitur ex eo, quod vno modo actuatur à forma, sed omnes formæ corporum celestium vno modo actuant materiam suam scilicet totaliter replendo capacitatem suam, non relinquendo priuationem in ea, nec potentialitatem ad aliam formam, ergo materia corporum celestium, licet actuatur formis distinctis specie, est eiusdem rationis ex eodẽ modo actuandi. Et quia omnes formæ inferiores quantumcumque diuersi vno modo actuant materiam suam scilicet non replendo capacitatem eius, & relinquentes in ea priuationem ideo materia omnium inferiorum est eiusdem rationis. Quia autem isti duo modi actuandi sunt diuersarum rationum ideo materia superiorum & inferiorum sunt diuersarum rationum, ita quod non sumitur diuersitas materiae, ex sola diuersitate formarum, aliter materia lapidis & materia aëni essent diuersarum rationum, sed ex diuerso modo informandi, ut declaratum est. Stante igitur hac determinatione, dicendum est ad argumẽtum positum in principio questionis, quod sunt eiusdem rationis, & cum arguitur contra, negatur consequentia, quoniam licet materia lunæ sit eiusdem rationis cum materia solis, tamen ex modo actuandi forma lunæ non relinquit in materia sua priuationem, nec potentialitatem ad formam solis nec ad aliam formam, idem dico de materia solis.

Sed cõtra, quæ cõueniunt in materia, sunt adinuicẽ transmutabilia, ex 2. de generatione, ut patet de elementis, ergo si cœli cõueniunt in materia, eiusdem rationis sunt adinuicẽ transmutabilia, & sic erunt corruptibilia.

Respondetur, negatur antecedens, nisi materia sit subiecta priuationi, vnde licet elementa cõueniant in materia, nisi eorum materia esset subiecta priuationi, nõ esset adinuicẽ transmutabilia, & quoniam forma cœli ex modo actuandi nõ relinquit in materia priuationem, ideo nõ sequitur quod possit transmutari adinuicẽ. Ex quo sequitur, quod Egidius non potest fugere, quin concedat materiam inferiorum, quæ secundum ipsum, est eiusdem rationis cum materia cœli & est subiecta priuationi, respectu formæ quæ nõ habet, sit in po-

tentia

tentia ad formam coeli, & cum nullū agens naturale possit eam actuare formae coeli, cogitur concedere dari potentiam naturalem passivam, cui non correspondet activa naturalis. Quod philosophus ut otiosum & vanum negat, ut declaravimus in lib. 5. Hæc de præsentī quæstio dicta sūt.

*Quæstio 16. si accidentia componuntur
ex materia & forma.*

Nec quæcunque ita natura quidem, non substantia vero non est his materia. *Tex. 12.*

Philosophus in hoc declarat, quod in accidentibus quæ licet sint naturalia, non tamen sunt substantia, non est que renda materia ex qua fiant, sed eorum materia est subiectū in quo. Quæritur ergo, si in accidentibus est cōpositio formæ & materiæ intrinsece & essentialiter.

IN hæc q. adverte, quod eam format Iandun. in 8. metaphysic. q. 8. Sed determinatio sua pro secunda conclusione, quæ est hæc accidentia habent aliquid ex quo componuntur sicut ex materiali, quod est simile materiæ, est contra doctrinam B. Tho. Tenet enim quod in forma intentā, sunt gradus distincti reales integrantes eam, sicut plures partes materiales, & quod genus & differentiā dicunt distinctas formas, & quod media qualitas componitur realiter ex extremis quæ omnia præter ultimum, de quo disputabimus in lib. 10. sunt contra viam nostram, ideo dimittes eum. Ut autē fiat resolutio secundum doctrinā B. Tho. sic procedes. Primò pones distinctionem de compositione. Secundò duas conclusiones. Tertio solves duo argumenta.

Quantum ad primum adverte quod cōpositio in accidente potest esse dupliciter. Primò cōpositio rei & rei, quæ dicitur cōpositio realis. Secundò cōpositio secundum diversas rationes, quibus correspondet natura rei, ut diversimode concipitur, & dicitur in via nostra cōpositio rationis ex parte rei, cōpositio rei & rei est illa, quæ est ex aliquibus distinctis, remoto omni opere intellectus, dato quod non essent abinvicem separabilia. Nam forma & materia faciunt cōpositionem realem, & tamen secundum viam nostram, materia est inseparabilis à forma. Idem dico de subiecto, & proprio accidente. Cōpositio rationis ex parte rei est ex aliquibus, quæ licet sint idem realiter, distinguuntur tamen formaliter, quoniā vnū non includit

includit aliud in primo modo per se, & possunt esse distincta obiecta formalia, & distincta conceptibilia terminantia actum intellectus, & talis cōpositio est, quæ est genere & differentiā, quæ licet sint idem realiter, non tamen formaliter, ut declaravimus in libro 3. q. secunda.

Quantum ad secundum pono duas cōclusiones. Primæ est, accidens est forma simplex simplicitate opposita primæ cōpositioni, probatur, si accidens componeretur cōpositione 1. modo dicta, ergo vna pars esset materia prima, alia esset forma, aliter non esset vnum per se, nisi vna pars esset potentia, & altera actus, ut visum est supra, sed hoc est falsum, primò, quia forma accidentis reciperetur in materia prima, quod est contra *Commen. 2. de anima comm. 4.* Differunt enim secundū ipsum, formæ accidentales & substantiales, quia substantiales sunt in ente in potentia, accidentales autē in ente in actu 2. quia sicut ex aqua fit ignis propter materiam susceptivam formæ aquæ & formæ ignis, sic ex caliditate naturæ frigiditas, sic caliditas & frigiditas habent materiam ex qua, quod est contra philosophum in 1. physic. Tertio aliquod accidens, puta calor est immediatum principium, quo primo agens agit, ergo tale accidens est tantum actus. Antecedens patet, ut de calore quo ignis calefacit, consequentia autem probatur, quia non esset quo primo agens agit, sed ageret per eam partem quæ in calore est actus.

Secunda conclusio, Accidens non est forma simplex simplicitate opposita secundæ cōpositioni, probatur, accidens est verè diffinibile, licet non primo, ut dictum est in lib. 7. ergo componitur ex genere & differentiā. Omnis enim diffinitio constat ex genere & differentiā (ut declaratum est in 7.) Sed genus & differentiā, licet non distinguantur realiter, distinguuntur tamen ratione, cum fundamento correspondente ex parte rei (ut dictum est in lib. 3.) ergo antedès cōponitur cōpositione rationis ex parte rei, ergo non est forma simplex simplicitate &c. Et quoniā genus se habet ut materia, licet nō sit verè materia, quia prædicatur in recto de re, & differentiā se habet ut forma, licet non sit verè forma, quia prædicatur in recto de re, ideo possumus dicere, quod accidens cōponitur non ex materia & forma, sed ex genere & differentiā, ut ex forma & materia, vtrum autē accidens componatur ex vero potenciali & vero actu determinabimus in 12. super tex. 26. vbi inquit philosophus principia

Principia eadem potentia & actus &c.

Quantum ad tertium, solvenda sunt duo argumenta, que videntur facere difficultatem, contra determinationem factam, & primum est. Dicit philosophus in lib. 12. in text. 21. quod omnium generum sunt eadem principia intrinseca ut species, privatio, & materia, ergo sicut sunt principia componentia, materia & forma in genere substantiæ, sic sunt in genere accidentium.

Ad hoc dicitur, quod non est intentio philosophi omnium generum esse eadem principia intrinseca vniuerso, sed per quamdam proportionem & similitudinem, vnde explicat in genere accidentium, calidum ut formam, frigidum ut privationem, subiectam ut materiam, constat autem nec calidum esse vere formam, quæ est pars compositi, nec subiectam esse materiam ex qua, nec frigidum esse vere privationem, quare argumentum non concludit.

Secundum est, si accidens non est compositum intrinsece ex materia & forma, sed sit forma simplex, ergo est perfectius substantia composita, quæ constat esse falsum. Consequentia probatur, quonia simplicitas est perfectio simpliciter, aliter non esset formaliter in genere, quod est perfectissimum, ergo in quocunque inuenitur, reddit ipsum perfectius composito.

Ad hoc dicitur, quod nec compositio nec simplicitas absolute simpliciter sit perfectio simpliciter, aliter forma esset nobilio composito, & elementum elementato. Sed ad hoc quod sit perfectio simpliciter, est necesse, quod sit in re subsistente, & in natura, cuius tota perfectio sit apta stare indiuisa, id est, non resultat ex partibus integralibus, nec essentialibus propter primam conditionem excludantur forme materiales, & materia, & accidentia quæ non sunt apta per se existere nec subsistere, propter secundam excluduntur omnes nature corporeæ, à cælo vsque ad elementum, ut alias declarauimus. Ad arguendum negatur consequentia. Ad probationem nego, quod simplicitas sit perfectio simpliciter, nisi cum conditionibus prædictis quarum prima non seruatur in accidente. Hæc de præsentibus quæ dicta sunt.

*Questio 17. Si mater concurrat active ad generationem
Vt hominis qua causa vt materia equidem mater
stræ, quid autem vt mouens, equidem
sperma. Text. 12.*

In hac quæ discordant Scotus & Ant. And. B. Tho. quoniam Scotus in 3. len. dist. 4. q. 1. que imitatur Ant. And. in Methaph. q. 2. sequens viam Galeni tenet partem affirmatiuam. Sed B. Tho. vt patet in 3. parte. q. 3. sequens viam Auer. tenet partem negatiuam. Vt igitur defendamus viam quam sequitur B. Tho. sic procedemus. Primum ponetur opinio Arist. Secundo opinio Galeni. Tertio soluentur rationes Galeni & Scoti, quas etiam adducit Ant. And.

Quantum ad primum aduerte, quod Arist. in lib. 17. de animalibus quem sequitur Auer. & Auer. & Alber. in lib. 17. de animalibus cap. vlt. tenet, quod solus patet virtutem actiuam & mater tantum passive concurrere quod ipsa sola materiam prolis ministrat, & in solo semine patris est virtus actiua, vnde Arist. in lib. 17. de animalibus comparat virtutem seminis in parte, & comparat ligno de quo artifex facit statum materiam ministrat a matre, & fundamentum quid eorum est, quod femina non habet sperma, nisi quæ sit æquiuoce. Vnde humiditas illa quam vocant sperma mulieris, non differt a menstruo nisi sicut magis digestum & magis purum a minus digesto, & minus putum, & vniuersum est materia informatione prolis, sed sperma mulieris est materia munda, menstruum autem immunda, & licet sperma mulieris non sit necessarium ad generationem, conferunt tamen quoniam virtus actiua, seminis virilis agens in sperma mulieris & in menstruum, format conceptum pulchriorem & nobiliorem & quod sperma femine non sit necessarium accipit Auer. signum ex hoc, quod aliqua femina concipiunt sine delectatione, & quædam contra voluntatem conceptes conceperunt, & mulier quædam concipit in balneo matricæ attrahente sperma spermatatum, in aqua in qua prius homines balneantes spermatizauerant.

Quantum ad secundum aduerte, quod Hippocrates & Galenus cum Aliabba, qui fuit fidelior imitator Galeni, dicunt, quod femina habet sperma proprium & vniuersum spermatis virili remissionis, tamen virtutis & vigoris, & dicunt, quod ingreditur actiue formationem prolis, causam huius dicunt esse, vt ex vtroque semine simul mixto fiat conueniens temperamentum in formando foetu, sperma enim virile est grossum & calidum muliebri autem est inbile & frigidum, & sic ex vtroque conficitur vna causa totalis conuenienter formatiua prolis. Ad probandum autem, quod femina habeat verum sperma arguunt, quia fecit
F

mina habet testes ab intrinseco, qui utique essent frustra. Dari sūt enim à natura ad attrahendum sperma, ad vasa seminalia, & dicunt hoc sperma esse necessarium in conceptu, ita quod sine eo non potest fieri conceptus, & est necesse, vt emittatur, quādo emittitur sperma viri, aliter non grauidatur foemina, & quod habet virtutem formatiuam foetus, remissioem tamen quam sperma virile, eo quod foemina in virtutibus naturalibus est debilior viro propter quod frigiditate constringente sunt in ea strictiores venae & caro magis humida, & plerunque corpora minora quā corpora virorum. Hac de causa contingit in eis superfluitas multa indigesta &c.

Quātū ad tertiu aduertet Auic. euacuat signū sūptū ex testibus intrinsecis in foemina, & dici quod non sunt dati ad attrahendū semen in foemina, sed ad causandū desiderium in matrice ad recipiendum semen virile, similiter negat sperma foemineum esse necessariū vt contēperet profectum & caliditate feminis virilis, quoniā nō est adeo grossum vt indigeat subtilitate, nec adeo calidum vt indigeat infirmitate, & sic patet q̄ fundamenta Galeni non valent.

Scot. autē & Ant. And. in fauore Galeni arguunt tripliciter, primò, formam eiusdē speciei consequitur potentia naturalis eiusdē speciei. Sed masculus & foemina habent formam eiusdē speciei ex 10. metaph. & potentia naturalis vegetatiua consequitur formam maris, ergo & formam foeminae, ergo foemina non tantum concurrit passiuē sed actiuē.

Ad hoc dicitur quod Scot. supponit falsū, scilicet quod B. Tho. teneat matrem in omni requisito ad generationem concurrere tantum passiuē hoc non tenet, imò cum in generatione tria requirantur scilicet preparatio materiae, formatio foetus, maturatio foetus respectu primi & tertij potentia vegetatiua foeminae est actiua, respectu autem secundi est mere passiuā, nec tamen ex hoc sequitur quin habeat potentia vegetatiua eiusdē rationis cum viro licet imperfectiorem, vt pote non potens attingere ad formationē. Hoc enim non conuenit foeminae cum sit quid imperfectum in specie humana respectu viri. Vnde ad arg. concedo totum, & si inferat, si actiue concurrit, ergo quo ad formationē prolis, nego consequentia, nam se habet mater in generatione sicut ars deseruiens in aedificatione arti architectonicae, verum est enim quod deseruiens concurrit actiue in aedificio, quia preparat materia, nō tamē quoad for-

mationem,

mationem, quia hoc ad architectonicam spectat, sic est in proposito.

Secundo, pater diligit filium vt opus suū, & mater magis diligit filium quā pater, ex 8. ethi. ergo filius est opus matris ergo concurrit actiue.

Ad hoc dico, quod filius est opus matris actiue, quo ad preparationem materiae, sicut aedificium est opus artis deseruiens, nec tamen sequitur, quod sit opus eius quo ad formationem. Nec potest concludi, ex eo quod magis diligit filium. Illud enim prouenit, quia est magis certa, quod sit filius eius, quā pater, & quia ex nutritione causatur maior & certior amor.

Tertio, filius aliquādo magis assimilatur matri quā patri ergo in matre est aliqua virtus in generatione actiua. Tenet consequentia. Quia agens intendit assimilare sibi effectū.

Ad hoc dicitur, quod causa similitudinis geniti potest esse triplex, prima dicitur esse virtus coelestis, praecipue secundum signa Zodiaci, vnde secundum Ptholomaeum, si nascatur homo in primo puncto Arietis, aliquando habebit caput porci, vel aliter aliud monstrum generabitur, secunda est intensa imaginatio maris, aut foeminae dum generat, vnde secundum Auic. mulier concipiens imaginans, siue intente intuens figuram aethiops, peperit foetum nigrum, tertia est virtus informatiua in semine patris. Quae si est conuenienter fortis, producet in genito accidentia patris, vnde aliquando caluus caluū, podagrosus podagrosolum, stultum stultum generat, si autem debilis est, ibi possunt assignari plures gradus, quia secundum aliquam debilitatem exarsantur accidentia matris secundum maiorem accidentia aui, & secundum maiorem accidentia alicuius magis remoti, & aliquando tantum debilitatur, quod non producit nisi monstrum. Ad Arg. ergo, nego consequentiam.

Ad probationem dico quod agens intendens assimilare sibi effectum, est virtus informatiua maris, quae si est fortis assimilat genitum matri, si debilis assimilat propinquiori, quae est mater, vel alteri de cognatione, secundum gradum debilitatis. Haec de praesenti quaesito dicta sint.

Expliciunt q. Franc. chrysolauelli Canap. ord. praed. philosophia & sacra Theologia professoris super 2. libr. metaphys.

NONI METAPHY.

Incipiunt quaestiones eiusdem in lib. 9.

Super lib. 9. meta. occurrunt infrascripta dubia discutienda.

- 1 Si diuisio entis per potentiam & actum est realis.
- 2 Si potentia sufficienter diuiditur in actiua & passiuā.
- 3 Si potentia actiua & passiuā requirunt distincta subiecta.
- 4 Quot sunt potentiae rationales & liberae.
- 5 Si potentiae rationales possunt in opposita, non autem irrationales.
- 6 Si potentiae rationales sunt actiuae vel mere passivae.
- 7 Si potentia rationalis producit actum suum in instanti vel in tempore.
- 8 Si potentia actiua praecedit actum suum.
- 9 Si definitio possibilis est bene assignata a philo. sumēdo possibile ut distinguitur praecise contra impossibile.
- 10 Si aliquid est possibile quod tamen nunquam fuit, nec erit.
- 11 Si consequentia possibilium vel impossibilium. Antecedens & consequens debent esse similia.
- 12 Si actus est prior potentia ratione & cognitione.
- 13 Si actus est prior tempore potentia.
- 14 Si in potentibus qua acquiruntur exercitio, actus est prior tempore potentia etiam respectu eiusdem potentiae secundum numerum.
- 15 Si actio transeens est subiectiue in passio.
- 16 Si actio immanens est subiectiue in agente, & in quibus differt a transeente.
- 17 Si omne quod habet potentiam passiuā est corruptibile.
- 18 Si materia prima est principalior causa corruptionis.
- 19 Si ad hoc quod de aliquo habeatur scientia, necesse est ut sit actu, vel reuocatur de potentia ad actum.
- 20 Si compositioni & diuisioni intellectus correspondet compositio & diuisio realis in re.
- 21 Si contingit deceptio circa quod quid est, & circa substantias incompositas siue abstractas.

QVAESTIO PRIMA

Si diuisio entis in potentiam & actum est realis.

Aliud secundum potentiam & actum & secundum opus. Tex. 1.

Philosophus in hoc 1. text. resumit diuisiones entis, de quibus supra tract. scilicet de diuisione in praedicamenta & subiungit quod in lib. 9. agendum est de ente ut diuiditur per potentiam & actum metaph. & non solum ut applicatur motui physico, nam sic considerare de potentia & actu est officium physici. Queritur ergo si haec diuisio est in re aliter distincta, ita quod sit impossibile illud idem omnino quod est potentia, sit actus.

In hac quaestione aduerte, quod ex hoc text. trahitur illa propositio allegata communiter actus & potentia diuidunt quod liber genus entis, & habetur in li. 12. tex. 26. Aduerte iterum quod omnes Commen. & Thomi. sunt concordēs in decisione huius quaestio, eo quod non acceptant aliam distinctionem entis in potentiam & actum, nisi potentiam actiuam & passiuā, & quoniam constat quod actiuum ut sic, opponitur passiuo, ideo non dubitant, quin haec sit diuisio realis & indistincta realiter. Solus autem Scot. in 2. sen. dist. 6. inuenit potentiam obiectiuam & actum obiectiuum, & dicit quod dictum philosophi, scilicet, ens diuiditur per potentiam & actum, vel potentia & actus sunt in eodem genere, non est intelligendum de potentia actiua & actu suo, nec de potentia passiuā & actu suo, quem recipit sed de potentia obiectiua & actu obiectiua, puta quod rosa generanda & rosa genita sunt in eodem genere substantiae. imò quod sunt idem realiter.

Tu igitur ut resoluas te in via nostra sic procedes. Primo declarabis imaginationem Scoti. Secundo ponēs conclusionem contra Scot. Tertio solues rationes Scotistarum. Quarto declarabis in quo sensu haec est vera. Actus & potentia sunt in eodem genere, qua declaratione facta, solues omnes instantias Scoti.

NONI, METAPHY.

Quantum ad primum aduerte, quod Sco. in subiecto receptiuo formæ, siue sit materia prima respectu formæ substantialis materialis, siue sit subiectum respectu formæ accidentalis, imaginatur duo, primo ipsum subiectum in quantum potest moueri siue transmutari ab agente recipiendæ formæ, ad quam comparatur vt potentia passiuæ ad actum formalem, & hanc potentiam passiuam dicit esse ipsammet materiam, siue ipsum subiectum, & de hac concedit quod distinguitur realiter ab actu formali, quoniam nihil actuat nec perficit seipsum nec recipitur in seipso, nec facit compositionem cum seipso. Constat autem quod formæ actus siue ipsa forma actuat & perficit materiam, recipitur in ea, & ex forma ac materia fit substantia composita, secundo imaginatur quod in materia siue in subiecto est potentia formæ, pro quanto forma potest esse in materia, & per actionem agentis potest educi de potentia ad actum, & dicit quod hic potentia est ipsamet forma, producendâ ab agente, & constat quod non est potentia passiuæ receptiuæ formæ sed obiectiuæ, quia forma producendâ est obiectum, quod potest produci actiuæ agentis, & distinguitur à potentia passiuæ in hoc quod potentia passiuæ est subiectum motus, siue transmutationis, obiectiuæ autem est terminus à quo, nam ex rosa in potentia fit rosa actu, & hæc distinctio est realis, quoniam ex 1. phy. subiectum manet, terminus autem à quo non manet, & dicit quod hic potentia obiectiuæ non distinguitur realiter ab actu sibi correspondente, qui dicitur actus obiectiuus, qui est terminus ad quem, pura rosa antequam producatu est potentia obiectiuæ postquam est producta est actus obiectiuus, & quod non distinguatur realiter ab actu obiectiuo probant Scotistæ rationibus quas recitabimus infra, & soluemus.

Quantum ad secundum ponens conclusionem contra Scotum, idem non potest esse potentia & actus, imò diuisionis in potentiam & actum est diuisio in res distinctas, quocunque modo sumatur potentia & actus.

Ista conclusio conceditur à Scoto de potentia passiuæ & actu formali, vt patet ex prædictis, negat autem de potentia obiectiuæ & actu obiectiuo, contra quem arguitur sic. Termini per se motus & transmutationis non sunt idem, realiter est sint oppositi, ex 1. phy. text. Sed potentia obiectiuæ quæ imaginatur Scotus, & actus obiectiuus sunt secundum ipsum terminum motus & transmutationis, potentia enim obiecta est terminus

QVAESTIO I.

228

minus à quo, & actus obiectiuus est terminus ad quem, ergo non sunt idem realiter. Præterea non est imaginabile, aliquando duo esse idem realiter, & vno transeunte realiter, aliud remanere realiter. Constat autem quod potentia obiectiuæ quæ est terminus à quo, dum res generata est transit, & actus obiectiuus permanet, ergo &c. Præterea quæcunque sunt idem realiter quando ponitur vnum, ponitur alterum, quia oppositum huius implicat contradictionem. Constat autem quod quando ponitur potentia obiectiuæ non ponitur obiectiuus actus, aliter rosa generanda poneretur antequam generaretur. Impossibile est ergo potentiam & actum quocunque modo sumantur esse idem realiter. Et confirmatur quia Comm. in 1. de anima, comment. 6. dicit, potentia & actus sunt differentia, quæ contingunt omnibus prædicamentis, & valde opposita, ergo potentia & actus quæ diuidunt omne prædicamentum, non sunt idem numero, sic quod illa potentia quandoque sit, actus cum dicat Com. quod sunt differentia valde opposita. Et constat quod ad mentem Scoti dictum Commen. est intelligendum de potentia obiectiuæ, & de actu obiectiuo, quoniam de his solum concedit, quod diuidunt eas, & quod sunt in eodem genere, vtrum autem detur talis potentia obiectiuæ & actus obiectiuus declarabitur in sequenti.

Quantum ad tertium aduerte, quod Scotistæ conantur probare multipliciter, quod potentiam obiectiuæ sit idem cum obiectiuo. Sed vt videbis, semper procedunt ex fundamento falso. Credunt enim quod in materia siue in subiecto, sint duæ potentia distinctæ realiter, vna quæ est susceptiuæ formæ, alia quæ est ipsa forma in esse potentiali quæ per actionem agentis educitur de esse potentiali ad esse actuale, & recipitur in materia. Hoc inquam fundamentum est falsum, quoniam in materia non est nisi potentia passiuæ, & non est aliud formam esse potentia siue potentialiter in materia, quam possit recipi in materia, sicut non est aliud formam esse in potentia agentis, quam posse produci ab agente.

Primo igitur sic arguit, in materia siue in subiecto est potentia, quæ potest moueri ab agente, vt recipiat formam, & est potentia ad esse formæ, id est, ipsa forma vt habet esse potentiale, quæ distinguunt realiter. Sed potentia materialis, quæ potest moueri siue transmutari ab agente est ipsa materia, & potentia ad esse formæ est ipsa forma quæ est actus ergo potentia

obiectiua & actus obiectiuus sunt idem. Quod autem illę
duę potentię distinguantur realiter, probatur. Quod po-
test esse forma deinde est forma, est idem cū forma. Quod
autem potest moueri ad formam, non est forma, quia rece-
ptiuum non est solum receptum, ergo istę duę potentię
distinguuntur realiter.

Ad hoc nego maiorem quia in materia non est nisi po-
tentię, quę potest transmutari ab agente, quę dicitur pote-
ntia passiuę, & forma non est alio modo in materia, nisi in
potentię passiuę, vnde nego quod in materia sit potentia,
quę est ipsa forma, quoniam omnis potentia materię est
ipsa materię, & sic non concedo duas potentias distinctas
realiter in materia. Ad probationē dico, quod procedit ex
fundamento, falso, scilicet quod in materia sit potentia for-
mę, quę postea est forma, quod nego, quia forma non alio
modo est potentialiter in materia, quam per potentię pas-
siuam, quare &c.

Secundo sic, si idē est potētia passiuę materię & potētia
formę in materia, ergo est idē formā esse receptibilem in
materia & formā educi de potētia materię sed hoc est fal-
sum, qui anima intellectiua educeretur de potētia mate-
rię, eum sit receptibilis in materia, ergo & primum.

Ad hoc nego consequentię, quia educi de potētia materię
nō est hoc solū, quod potentia formę sit in materia, nam per
potentię formę in materia nō intelligimus aliud quā quod
pōt formā recipi in materia & actuare eam, sed per educi
de potētia materię intelligimus formā per naturales trans-
mutationes materię, & per agēs naturāle exire in actū ita
quod agēs naturāle non solum disponit materiā ad receptio-
nem formę, sed et attingit ipsam formam productiue, & in
hoc distinguitur anima intellectiua ab aliis formis, quoniam
illę educuntur in actū, & recipiuntur in materia per trans-
mutationes naturales & per agēs naturāle. Anima veto in-
tellektiua non deducitur ad esse per huiusmodi transmuta-
tiones nec per agēs naturāle, sed per agēs diuinum, li-
cet per tales transmutationes disponatur materia ad re-
ceptionem animę intellectiue.

Tercio, dicit philosophus in 8. metaph. tex. 15. quod illud
quod est in potētia, fit in actū, super quē tex. inquit Cō-
mē. est igitur hic aliquid vnum, quod primo est in potē-
tię & postea transfertur ad actum, & ne quis credat, quod
id quod erat in potētia fit aliud ab eo, quod postea fit actū, sub-
iungit.

iungit Comment. Translatio enim eius nō largitur ei mul-
titudinem, sed perfectionem in esse, q. d. Quod erat in potē-
tia & postea fit actum, non sunt duo, sunt vnum ergo po-
tentię est actus.

Ad hoc philosophus & Cōmē. intendit in illo tex. red-
dere causam quare ex materia & forma fit vnum per se, quod
est ipsum compositum, puta enea sphaera, & reddēs causā
dicit, quia hoc, id est, materia puta æs est potētia, & hoc id
est, forma puta sphaera est actus, quę adinuicem coniuncta
faciunt vnum per se, quę est enea sphaera, quę quidem nō
est duo, sed vnum reductum de potētia ad actum, nā æ-
nea sphaera quę poterat produci ab agente per vnionem
æris & sphaera fit actū ænea sphaera per actionem agētis, ex
quib. patet, quod textus ille & dictū Cōmē. exoritur. Quia
nō intēdit illuc de potētia formę & de forma, actū, sed de
compositi, quod prius est in potētia agentis potētia vnire,
formam cū materia, illud idē fit in actū ex vnione formę
cum materia, per actionem agentis, non ergo ex prædicto
tex. nec est Cōmē. potest concludi identitas potētię,
obiectiue & actus obiectiui.

Quantū ad quartum aduerte, quod cum potētia re-
cipiat actum, ille actus proprie correspondet potētię, quę
primo & per se respicit vnde aduerte, quod sicut potē-
tię potest assignari duplex obiectum scilicet primum &
secundarium & à primo sumit vnitatem siue distinctionē
nō à secundario, vt patet de visu, qui accipit speciem &
vnitatem à calore vt primo obiecto, & non ab albedine
vel nigredine. Sic potētię potest assignari duplex actus,
scilicet actus quē primo & per se respicit, & actus quem
secundario & consecutiue respicit, vt anima, primo, & per
se respicit animare, secundario operari opera, vitę. Ex his
dico quod illa propositio, actus & potētię sunt in eo-
dem genere, vera est de potētia passiuę & actū formali,
quem primo & per se respicit, non autem quem secunda-
rio respicit. Idem dico de potētia operatiua & actū suo,
Verbi gratia. Quia materia prima primo respicit formam
substantialē secundario autem formam accidentiālem
ideo est in eodem genere cum forma substantiali, quia vtra
que est substantia, nō autē est in eodem genere cum forma
accidentiāli, & quia visus primo & per se respicit videre,
ideo vtrunque est in eodem genere, quia visus & videre sunt
in prædicamento qualitatis.

Ex hac declaratione videbis solutas instantias Scoti, qui bus intendit probare illam propositionem, actus & potentia sunt in eodem, non posse verificari de potentia passiva, qualis est potentia materię, & potentia subiecti, sed solum de potentia obiectiva. Arguit igitur sic substantia est in potentia passiva quantitatis, puta materia, & substantia materialis est in potentia passiva accidentium, & superficies est in potentia passiva coloris. & anima est in potentia passiva suarum potentiarum, & tamen constat, quod materia non est in eodem genere cum quantitate, nec substantia materialis cum suis accidentibus, nec superficies cum colore, nec anima secundum viam Thomisticam cum potentiis suis, ergo & c.

Ad hæc patet quid dicendum sit ex declaratione facta. Nam in his instantiis non comparatur potentia passiva siue receptiva ad actum, quæ primo & per se respicit, sed quæ secundario. Nam materia prima primo respicit formam substantialem, & substantia materialis primo respicit esse substantiale, & superficies non primo respicit colorem, sed diaphanum primo respicit colorem, est enim color actus diaphani, diaphanum autem & color sunt in prædicamento qualitatis, & anima non primo respicit potentias suas, sed esse comparatur enim essentia animæ ad esse, sicut potentia ad actum proprium. Patet ergo, quod per nullam instantiam cogimur concedere illam propositionem actus & potentia sunt in eodem genere, debere intelligi de potentia obiectiva & actu obiectivo. Hæc de prædicti quæstio dicta sunt.

Quæstio 2. si potentia sufficienter dividitur in activam & passivam.

Quod est principium transmutationis in alio. Textus Philosophi in hoc textu declarat quot modis dicitur potentia, tam proprie quam similitudinarię, & innuit, quod proprie non dicitur nisi de activa & passiva, non quidem æquo, sed primo de activa, deinde de passiva, quoniam passiva respicit ex sua ratione activam, sicut motus includit movens. Quæritur ergo, si hæc divisio, quamvis, non sit vniuoca sed potius analogica, sit sufficienter, ita quod non sit necessesse dare tertiam distinctam realiter ab activa & passiva.

In hac quæstione, quæ omnes expositores philosophi & Commentatores, & ceteros in parte alibi solus Scotus cui videtur

Henricus

Henricus fauere, imaginatus est potentiam obiectivam distinctam realiter ab activa & passiva, verum, quia intentio nostra est in his quæstionibus loqui ad mentem Aristoteli, & de terminare ex doctrina Aristoteli, ideo non multum curamus imaginationes aliorum, ut igitur fiat resolutio ad mentem Aristoteli, sic procedendum est, primo declarandum est quid sit potentia ad imaginationem Scoti, & id videbis iam manifestatum à nobis in 8. lib. in q. 1. secundo declarandum est quod nulla est necessitas, ponendi talem potentiam distinctam realiter ab activa & passiva & id iam manifestauimus in 8. lib. in q. vbi declarauimus quod omnes conditiones quas attribuit Scotus potentie obiectivæ, ita verificantur de potentia activa sicut de obiectiva, unde vanum est multiplicare distinctionem potentiarum sine necessitate. 3. declarandum est, quod Aristoteli in tota sua doctrina, nullam fecit mentionem de tali potentia. Quod optime declarat Cap. in dist. 3. q. 3. ar. 2. respondens primæ instantiæ Scoti, factæ contra primam rationem B. Tho. in probatione primæ conclusionis. Cuius intentionem summavit Paulus Sonc. in libr. 9. metaphysici. q. 1. & est 4. & 5. ratio sua, & quoniam nihil intendo addere ad hoc, ideo nolo immorari in recitando. Tu igitur vide quem volueris. siue Cap. siue Paul. Quarto solvenda sunt motiva Scoti, quibus videtur posuisse potentiam obiectivam distinctam ab activa & passiva.

Primum fuit hoc, potentia & actus sunt in eodem genere, sed hoc non potest verificari de potentia activa & passiva, aliter anima, quæ est principium activum operationum vitalium esset in eodem genere cum actibus operationibus suis, quod est falsum, cum anima sit substantia, & actus sine accidentia, & superficies est in potentia passiva, ad colorem, & tamen non est in eodem genere cum colore, ut patet, ergo præter activam & passivam datur tertia, scilicet obiectiva, de qua dicta propositio verificatur.

Hoc iam solutum est in quæstione præcedenti, nec repetendum est.

Secundum est summo niuem generatam in hyeme futura, de qua verum est dicere antequam producat, est in potentia ad esse, aliter non posse produci, quidquid enim producit exit de potentia ad actum, & postquam est producta est in potentia passiva ad albedinem, licet sit potentia coniuncta activi. Quæro igitur, aut est eadē potentia albedinis antequam producat & postquam producta est, aut alia & alia, non eadē aliter

aliter esset subiectum albedinis ante sui productionem, sicut post, ergo alia & alia, sed antequam producat, non est in potentia passiva, aliter posset esse subiectum accidentis antequam produceretur, quod est impossibile, quoniam esse subiectum supponit esse, ergo est in potentia obiectiva, ergo præter activam & passivam datur obiectiva.

Ad hoc dicitur, quod est alia & alia, & cum arguitur quod ante sui productionem non est in potentia passiva vel subiectiva, concedo, & cum inferitur, ergo est in potentia obiectiva nego consequentiam, & dico quod debet inferri, ergo est in potentia activa agentis, potentis producere niuem unde non est necesse concedere potentiam aliam ab activa & passiva, potest etiam dici, quod est eadem potentia in genere, ita quod ante productionem est in potentia passiva materiae ex qua generanda est nix, & post productionem est in potentia passiva, quia proprie dicimus receptivam siue subiectivam respectu accidentis, quae tamen reducitur ad passivam.

Tertium est subiectum transmutationis, quod est materia dicit potentiam, & terminus à quo dicit potentiam. Quod enim sic procedit à potentia ad actum, sed potentia materiae quae est potentia passiva, non est potentia termini à quo, quia materia manet, terminus autem à quo non manet, ergo potentia termini à quo non est potentia passiva, nec activa ut patet, ergo obiectiva.

Ad hoc dicitur, ut habemus in 1. physic. tex. 7. 8. quod terminus à quo est duplex, scilicet per se & per accidens, terminus à quo vel ex quo per se, est ipsa materia, quae intrat substantiam rei & permanet in re facta. Terminus à quo vel ex quo per accidens, est ipsa forma præcedens, quae abicitur, vel privatio rei generandae adiuncta materiae, ex hoc enim quod materia est sub forma aquae, est privata forma ignis. Tunc ad argumentum, concedo, quod materia dicit potentiam, & terminus à quo per se dicit potentiam, quae est ipsa materia, & cum probatur quod non, quia materia manet & terminus à quo non manet, concedo de termino à quo per accidens, non autem de termino à quo per se, quoniam ille secundum philosophum est ipsa materia, ex qua per se aliquid fit & permanet in re facta. Sed nego, quod terminus à quo per accidens dicat potentiam, quoniam autem est forma abiicienda aut privatio, quorum neutrum est potentia, cum forma dicat actum & privatio negationem. Et si dicas, Quomodo ergo hæc est vera, in generatione substa-

tiali ex ente in potentia sit ens actu. Respondeo, est vera in hoc sensu, ex materia quae est ens in potentia ut recipit formam per actionem agentis quae erat in potentia passiva materiae, fit ens actu, quod est ipsum compositum.

Patet igitur quod non cogimur ex doctrina philosophi ponere potentiam obiectivam distinctam realiter ab activa & passiva. Ad quam autem reducatur potentia resistiva, dico quod ad activam, quamvis distingatur ratione ab activa, nam eadem potentia dicitur activa in quantum corrumpit, vel remittit contrarium. Sed dicitur resistiva in quantum retardat actionem agentis contrarii. Hæc de præsentibus quæ sunt dicta sint.

Questio 3. si potentia activa & passiva requiruntur distincta subiecta.

Palam igitur, quia est quidem ut una potentia faciendi & patiendi, nam possibile est & habere ipsam potentiam patiendi & eo quod aliquid pati potest ab ipso. Text. 2. ubi & Commentator inquit, & intendit, quod non est necesse ut hoc principium sit in subiecto diverso à subiecto in quo est potentia passionis in loco.

In hac sic procedes. Primo declarabis quantum distinctio hæc requirunt potentia activa & passiva in his, in quibus sunt. Secundo pones conclusionem responsivam. Tertio solves quedam argumenta, & declarabis quedam dicta philosophi.

Quantum ad primum advertit, quod non est necesse ea in quibus sunt potentia activa & passiva distingui supposito, potest enim idem suppositum agere in se ipso, prout in una eius parte est in potentia activa, & in alia potentia passiva, & hoc modo animatum distinguitur in partem moventem & in partem motam, & manus percutit pectus, & cerebrum infrigidat stomachum, nec est necesse quod sint distincte partes quae distinguatur situ, siue subiecto, potest enim idem respectu eiusdem partis agere in seipso, ut oculus causat visionem & recipit eam in seipso, & intellectus causat actum intelligendi, & recipit eum in seipso. Sunt enim actiones immanentes, quae sunt substantiae in agente, ut dicemus infra, est autem necesse quod vel sint in distinctis suppositis vel distinctis subiectis, vel si sunt in eodem, necesse est ut est activum distingatur realiter à seipso, ut est passivum siue receptivum. Nam licet oculus causet & recipiat visionem in seipso, non tamen causat eam, nisi ut activatus

specie

specie obiecti visibilis, recipit autem ut oculus est. Sed distinguuntur realiter oculus præcise & oculus actuatus specie, sicut minus & magis includens, sicut Sortes & Sortes albus. Idem dico de intellectu intelligente seipsum, intelligit. n. se ut actuatus, & recipit intellectiōem in seipso passive.

Quantum ad secundum pono hanc conclusionem, licet in eodem & respectu eiusdem partis possit esse potentia actiua & passiva, non tamē eodem modo, nec formaliter, id est, nec secundum eandem rationem. Hæc cōclusio quo ad illas partes in eodem & respectu eiusdem, declarata est & concessa ab omnibus. Quo ad partes sequentes scilicet non eodem modo nec formaliter, concessa est etiam communiter. Nam licet Ant. And. in lib. 9. q. 1. chimerizet, quod in eodem potest esse potentia actiua virtualis & potentia passiva formalis, ut quādo forma ignis producit in igne genito leuitatem secundum ipsum, & quādo aqua calefacta infrigidat seipsam, tamen non concedit posse esse in eodem respectu eiusdem potentiam actiuam formaliter, & potentiam passiuam formaliter, quoniam ut probabitur, sequeretur contradictio.

Hanc igitur conclusionem sic probō, sicut se habet agēs ad patiētem sic potentia actiua ad passiuam, est enim agēs, quia ei in est potentia actiua, & est patiēns, quia ei in est potentia passiva, sed idem secundum idem & eodem modo, & formaliter esse agēs & patiēns est contradictio, ex diffinitione contradictionis, sequitur enim quod idem &c. sit agēs & non agēs, patiēns & non patiēns, ergo in eodem &c. esse potentiam actiuam & passiuam est contradictio.

Præterea si in eodem &c. ergo idem secundum idem & eodem modo & formaliter est similiter in potentia & in actu, quod est impossibile, cum potentia & actus sint opposita, quæ non se compatiuntur vniformiter in eodem propter sequelam contradictionis, contra patet, quoniam secundum quod aliquid habet potentiam passiuam est in potentia, & secundum quod habet actiuam est in actu, vnde vna quodque agit in quantum est actu, & patitur in quantum est in potentia.

Præterea si &c. sequitur, quod in eodem se compatiuntur actu duo accidentia absoluta distincta solo numero, acquiribilia p. alterationē, quod est impossibile, ut probauimus in libro 5. in q. 18. cōsequentiā sic probabit, sit A. infrigidabile quod secundū te infrigidat seipsum, necesse est ut infrigidet

se in quantum habet potentiam actiuam infrigidandi, quæ formaliter nō est nisi frigiditas, & infrigidetur à seipso in quantum à seipso recipit frigiditatem, & sic in eodem erit principium & terminus infrigidationis peracta infrigidatione. Tunc quæro, frigiditas quæ est principium infrigidandi, & frigiditas quæ est terminus infrigidationis, aut sunt eadem, aut distincte, non primum, quia nihil seipsum causat, ergo secundum, & sunt eiusdem speciei, ut patet quoniam semper intelligo de frigiditate formali, ergo in A. erunt similiter duo accidentia absoluta eiusdem speciei &c. Huic conclusioni non inuenio Commen. nec sequaces eius contradicere. Nam licet Commentat. teneat in tertio celi, comment. 28. & in 4. celi, comment. 22. quod graue mouet seipsum nō tamen eodem modo sumptum, tenet enim quod forma grauis est mouens, & ut sic non est mota, ut autem est forma existens in materia est mota.

Quantū ad tertium aduerte, q. fortiora argumenta quæ sunt cōtra hanc determinationem, sunt ea, quæ format Antonius Andreas in libro 9. q. 1. ex quibus conatur probare, quod ea in quibus est potentia actiua & passiva, non est necesse distingui realiter, sed sufficit distinctio formalis, verum quia huiusmodi argumenta recitat Paulus Sonc. & soluit Thomistice, declarans quomodo in omni exemplo & omni casu adducto ab Ant. And. seruatur distinctio realis inter agēs & patiēns, ideo nolo hic immorari, vide tu Paulum. Tantum aduerte quædam dicta philosophi, quæ videntur repugnare determinationi factæ.

Primum est in libro 9. metaphysic. text. 2. vbi inquit. Quia propter in quantum simul natum est, nihil patitur ipsum à seipso, & in 1. de generatione. text. 48. facit hanc consequentiam, si simile à simili pati possibile est, & ipsum à seipso, patet autem quod reparauit consequens impossibile, aliter ratio sua nihil valeret, & in 5. metaph. diffiniens potentiam actiuam & passiuam dixit, potestas dicitur alia quidem principium motus aut mutationis in diuerso in quantum diuersum, ut edificariua potestas, quæ nō existit in edificio. Alia, scilicet passiva à diuerso, in quantum diuersum ex quibus patet, quod repugnat doctrinæ Arist. idem esse actiuum & passiuum, ex consequenti necesse est illud in quo est potentia actiua distingui & esse aliud ab eo in quo est potentia passiva.

Ad hæc dico, q. philosophus in 9. meta. & in 1. de generatione

NONI METHAPHY.

ratione intendit, quod ipsum in quantum ipsum, id est, nullo modo diuersificatū, sed penitus eodem modo se habens non patitur à seipso. Quod nos concedimus, vt patet in probatione conclusionis responsiue.

In diffinitione autem potentie actiue & passiue, nō sunt diuersum, siue aliud pro distincto essentialiter, sed pro distincto realiter.

Quæ distinctio realis potest esse inter duo supposita, inter partem & totum, inter magis includens & minus includens, & dummodo seruetur aliquis horū modorū inter agēs & patiens verificatur distinctio potentie actiue & passiue, quia ly diuersū siue aliud, ita distincto realiter aliquo modo distinctionis realis. Hec de præseti quæsitō distahit.

Questio 4. Quot sunt potentie rationales ac libera.

Ralam quia & potentiarum alia erunt irrationalēs, alia cum ratione. Tex. 3.

Philosophus hic distinguit potētia in rationalem, quæ & libera dicitur, & in irrationalem, quæ & naturalis dicitur, & quonia in 3. de anima & in metaph. de potētis rationib. pertractat, ideo vt plenior habeatur de eis, intelligentia, pertractabimus quæ sita, vt infra, & primo quærēdū est de numero potētiarum rationalium.

In hac q. aduerte quod de numero harum potentiarum parum habemus determinatum à philoso. nam in 3. de anima, & in 9. metaphys. videtur indistincte loqui de potētis liberis, parum distinguens inter voluntatem & intellectum practicum, sed quasi in genere loquitur, quod potentia rationalis est oppositorum, licet autem à philoso. non habeamus expressum numerum potētiarum rationalium, tamē omnes expositores eliciunt ex doctrina philo. quod sunt due scilicet intellectus & voluntas. Ratio enim libertatis est immaterialitas, & cū vtraque potentia sit immaterialis, quia nō organica, ergo vtraque est rationalis & libera. Præterea, intellectus est ex se indeterminatus ad intelligendū A, & B, vt declarabitur infra, ergo est liber, cū possit in vtrunque, licet autem concordent in hoc quod tā intellectus quā voluntas sunt potētis rationales & libera, tamen discordant in modo libertatis, nam aliqui tenent, q. intellectus est liber solū radicaliter & originatiue voluntas

QVÆSTIO IIII.

233

voluntas autem formaliter, aliqui tenēt æqualitatem libertatis tam in intellectu quā in voluntate, aliqui tenent in intellectu esse magis liberum quā voluntas.

Vt ergo resoluamus præsens quæsitum secundum viam Tho. sic procedemus, Primò declarabimus, quod libertas radicaliter & originatiue est in intellectu. Secūdò, quod formaliter & complete non est in intellectu, sed in voluntate. Tertio, quod licet tam intellectus quā voluntas sint potētis rationales & libera, tamen voluntas est liberior in intellectu. Quarto soluemus rationes eorum, qui tenent cōtra determinationem nostram.

Quantū ad primum aduerte, quod mens B. Tho. est vt patet in 1. par. q. 83. artic. 1. quod radix libertatis in homine, quæ potest in opposita, proueniat ex ratione, id est ex intellectu ratiocinante, in quantum est indeterminatus & indifferens ad posse concludere de aliquo agibili, si debet fieri vel nō, si hoc vel illo modo, si hac vel illa causa, si in hoc vel illo tempore, possunt enim intellectui presentari diuersa, & secundum vnum iudicabit sciendum, secundum aliud non, vt patet in his de quibus quærimus consilium, & quoniam actus voluntatis subsequitur iudicium & determinationem factam ab intellectu, ideo ab intellectu, vt à prima radice prouenit tam necessitas quā libertas in voluntate, nam si intellectus concludit hoc simpliciter & absolute sciendum puta quod Sertes cadens in manu volentis ipsum occidere, debet conari ad occisionem illius, vt seipsum liberet, voluntas determinatur & specificatur ad illud, si autem diuersa iudicia facit propter diuersas circumstantias, voluntas libere tendit in hoc vel illud vel in suum oppositum, & propter hoc rationabiliter ponimus radicē libertatis esse ex indifferentia vel diuersitate iudicij, quæ facit intellectus de agendis contingentibus, & hoc insinuat B. Thomas, in 1. parte. q. 83. ar. 1. vbi inquit, quia ratio circa contingentia habet viam ad opposita, vt patet in dialecticis syllogismis, & rhetoricis perluasionibus, particula autem operabilia sunt quædam contingentia, ideo circa ea iudicium rationis ad diuersa se habet & non est determinatum ad vnum, & pro tanto necesse est, quod homo sit liberi arbitrij, ex hoc ipso, quod est rationalis, id est discursiuus in agendis.

Quantū ad secundum aduerte, quod completa potentia rationalis & libera libertate cōtradictionis, de qua hic pro Metaph. lauel. G

prie intendimus, prout scilicet potest in opposita contrarie vel contradictorie, quatuor conditiones requirit. Primo quod non possit cogi, liberum enim posse cogi, est liberum non esse liberum.

Secundo, quod non necessitetur absoluta necessitate, unde voluntas respectu summi boni non est potentia libera libertate in opposita, intellectus respectu primorum principiorum. Tertio quod non habeat causam mouentem intrinsecam in genere cause efficiētis necessitatem ipsam ad agendam. Quarto quod sit motiua omnium aliorum potentiarum & sui ipsius ad agendum.

Ex his 4. conditionibus, prima & secunda conueniunt intellectui, quo ad considerationem, circa agibilia contingentia, quæ non habent necessariam connexionem ad finem consequendum. tertia autem & quarta, non conueniunt intellectui, sed voluntati. Nam licet intellectus sit motiua voluntatis in genere, causa finalis prout præsens obiectum sic vel sic volibile, puta contingenter vel necessario, tamen voluntas est motiua effectiue intellectus, & aliarum potentiarum, & sui ipsius ad agendum.

Ex quibus habetur quod licet intellectus per primam & secundam conditionem sit prius liber voluntate quia per noticiam intellectus regulatur voluntas, tamen complete & formaliter voluntas sola est libera, quoniam ratio libertatis non completur, nisi per esse morium effectiuum sui & aliarum potentiarum, quod conuenit soli voluntati, licet igitur radicaliter & originatiue intellectus sit liber, non tamen complete & formaliter, sed id conuenit soli voluntati.

Quantum ad tertium aduerte, quod patet ex 2. nam cū ex 4. conditionibus prædictis integretur completa & formalis libertas agendi in opposita, & omnes cōueniant voluntati, & tantum duæ primæ intellectiui, constat quod licet radicaliter intellectus sit prius liber, non tamen magis unde si quærat, quæ potentia sit absolute libera & formaliter, responderetur, quod est sola voluntas, quæ se habet vt regina in toto regno animæ.

Quantum ad quartum aduerte, quod tria determinamus, primo quod intellectus radicaliter est liber etiã præcisè sumptus, & non solum vt connexus voluntati, secundo quod intellectus licet sit prius radicaliter liber, non tamen prius formaliter, sed id conuenit soli voluntati. tertio quod

quod voluntas est liberior intellectu.

Contra primum videtur esse Ant. Andr. in 9. meta. q. 2. qui de mente Scoti tener, quod intellectus in se consideratus & respectu proprii actus, qui est intelligere, est potentia irrationalis, id est naturalis, eo quod est de se determinatus ad intelligendum, & non habet in potentia sua intelligere, & non intelligere, assentire & non assentire proposito obiecto, & sic in doctrina Scoti intellectus in se consideratus non est potentia rationalis nec libera radicaliter nec formaliter & ratio huius secundum Sco. est hæc. Quicquid intellectus intelligit ante actum voluntatis, id est ante electionem naturaliter intelligit, ergo ante actum voluntatis nulla est libertas in intellectu.

Respondetur in actu intelligendi qui est circa agibilia, quæ non habent necessariam connexionem ad finem vniuersalem, quod est summum bonum, & respectu quorum ponimus libertatem radicalem, in intellectu tria possunt considerari. Primo obiectum præsens motiuum intellectus, & hoc est naturale, quia est motiuum naturaliter ipsius intellectus ad intellectionem, sicut obiectum visibile præsens visui, mouet naturaliter visum ad videndum. Secundo productio ipsius actus intelligendi, & hæc etiam est naturalis. Tertio iudicium ipsius intellectus super tale obiectum agibile de fiendo, vel non de sic fiendo vel non de fiendo in tali tempore, vel non, & sic de aliis circumstantiis, & hoc non est naturale, id est determinatum, quoniam intellectus circa huiusmodi, agibilia potest diuersimode concludere affirmatiue & negatiue.

Nam de medicina tali sumenda ab infirmo secundum vnam circumstantiam concludet affirmatiue, secundum aliam negatiue. Ex his patet, quod ratio Scoti non concludit, quoniam concesso quod quo ad primum & secundum, actus intelligendi sit naturalis & respectu primæ secundi nulla sit libertas in intellectu, tamen negatur antecedens, quo ad tertium, respectu cuius ponitur libertas radicaliter in intellectu ante actum voluntatis. Contra secundum arguunt quidam conantes ostendere, quod aliquis actus voluntatis, ex consequenti intendunt insurre, quod intellectus formaliter liber, & prius quam voluntas. Sic igitur arguunt. Per duos actus sumus domini aliter actum in nobis. Primus est cognitio intellectus de nõ necesse

aria connexione aliquorum in particulari volubiliam in ordine ad finem. Secundus est actus voluntatis, quæ non necessario vult hoc aut illud cognitum ab intellectu non habere necessariam connexionem ad finem.

Sed per primum regularur voluntas & non e conuerso, quoniam si intellectus concludit, quod hoc puta medicina reubarbari est necessaria ad consequendum sanitatem, & concludat iudicio completo & ultimato, voluntas necessario tendit in illud. Si autem concludit quod non est necessaria voluntas, libere tendit in illud: ergo primus actus formaliter liber est actus intellectus, qui dicitur iudicium de agibili, vel conclusio consilij.

Respondeo & dico, quod arg. non concludit intellectu esse prius formaliter liberum, sed prius radicaliter, nam vt diximus supra, non stat libertas formaliter in aliqua potentia, ex eo quod regulat & dirigit voluntatem, sed ex eo quod est motiua effectiue aliarum potentiarum, & quia id conuenit soli voluntati, ideo sola est formaliter libera. Ad arg. igitur, si interdit concludere prioritatem libertatis radicalis in intellectu, conceditur totum, quia non idem tenemus, si autem intendit de prioritate libertatis formalis negatur consequentia.

Contra tertium quidam conantur probare, voluntatem non esse magis liberam intellectu, & arguunt sic, conditiones sufficientes ad hoc quod potentia sit perfecte libera, sunt tres, primo, quod sit potentia immaterialis & hæc conceditur ab omnibus, secundo quod habeat obiectum vniuersale, & hæc similiter conceditur, tertio quod indifferenter se habeat ad contenta particularia sub illo obiecto vniuersali, & hæc similiter conceditur.

Sed istæ conditiones ita & æque perfecte conueniunt intellectui, sicut voluntati, nam vtrique est potentia immaterialis non alligata organo, & vtriusque obiectum est vniuersale, obiectum enim intellectus est ens siue verum, voluntatis autem est bonum, & sicut intellectus licet necessario tēdat in verum, tamē non necessario assentit huic conclusioni vel illi deducatur euidenter ex primis veris, sic licet voluntas necessario tēdat in bonum, quia quicquid vult, vult sub ratione boni, tamen non necessario adhæret huic vel illi bono, nisi constet quod habet necessariam connexionem ad vltimam finem. Cum igitur istæ conditiones æque perfecte conueniant intellectui & voluntati, erunt potentia æque libera.

Respon-

Respondetur, isti decipiuntur in sufficientia conditionum potentia perfectæ liberæ, nam vltra tres assignatas, duæ alia requiruntur, primo quod talis potentia non possit necessitari, vt exeat in actum, secundo quod sit motiua effectiue aliarum potentiarum, & has duas habet voluntas supra intellectum, & non e conuerso, nec valet dicere, quod sicut voluntas mouet intellectum, sic & e conuerso, quoniam non sunt motiones eiusdem rationis, nam intellectus mouet voluntatem in genere causæ finalis, proponēdo obiectum, voluntas autem mouet intellectum in genere causæ efficientis imperando, vt intelligat, & in hac motione effectiua perficitur libertas. Præterea, intellectus quo ad agibilia non habentia necessariam connexionem ad finem concludendum est indeterminatus ex parte obiecti, quia potest concludere hoc vel illud fiendum, vel non, voluntas autem circa huiusmodi est indeterminata ex parte obiecti & subiecti, obiecti quidem, quia potest velle hoc & velle illud, & non hoc, subiecti vero, quia non potest necessitari ab intellectu, vt exeat in actum, ipsa autem potest necessitare intellectum ad considerandum, vnde patet, quod est magis libera, & si dicas. Concludat intellectus quod nunc est amandum A, & quod necesse est ipsum nunc amare, & hoc sit completum & ultimatum iudicium intellectus, ergo voluntas necessitabitur ab intellectu, vt exeat in actum amandi ipsum A.

Respondeo & dico, quod casus non conceditur nisi intellectus ostendat voluntati ipsum A, vt summum bonum, euidencia clarissima, quod non potest fieri in hac vita.

Et si dicas, pono quod intellectus faciat iudicium falsum tamen apprensens sibi verum, scilicet quod in A, puta in tyrannide est summa sceliciaas ergo voluntas necessitabitur ad actum volendi & desiderandi tyrannidem.

Respondeo & dico, quod posito illo casu, non necessitatur ab intellectu, sed à seipsa interpretatiue, quoniam non repressit intellectum, ne tale iudicium faceret, nunc autem loquimur de motione intellectus præcise, quam potest habere pro hac vita supra voluntatem. Nam potest voluntas moueri multipliciter, aliquando enim ab appetitu inferiori, aliquando à seipsa præstante occasionem intellectui vel potentia extimatiua, quod sic proponant obiectum, ad quod propositionem seipsam indirecte necessitat ad actum. Hæc de præsentibus quæsito dicta sunt.

G 3

NONI METAPHY.

Quæstio 5 si potentia rationales possunt in opposita, irrationales vero non.

IN hac quæstione aduerte, quod difficultas non fiat in probando, quod potentia rationales possunt in opposita, hoc enim euidentius est, & concessum ab omnibus, ut potest clarum in textu tertio, huius libri ubi inquit philosophus & quæ quidem cum ratione omnes contrariorum sunt eadem, & quæ irrationales vna vnus, ut calidum calefaciendi solum, medicina autem sanitatis & infirmitatis. Sed difficultas stat in assignando modum proprium agendi opposita, quo distinguuntur potentia rationales a potentia irrationales, id est naturalibus actibus, nam posse in opposita, videtur etiam competere potentia naturali videmus enim solum indurare lutum & mollicare ceram & scamoneam calefacere & corpus infrigidare, nec valet si dicatur, quod potentia rationalis potest in opposita per se, naturalis autem in vnum per se, & in suum oppositum per accidens. Hoc inquam non videtur valere, quia philosophus in text. 3. declarans modum, quo potentia rationalis est contrariorum, inquit. Quare necesse & tales scientias esse quidem contrariorum, scilicet factiuas, esse vero huius quidem secundum se, illius vero non secundum se, & enim ratio huius quidem secundum se, illius vero quodam modo & secundum accidens, hæc philosophus, ergo potentia rationales non distinguuntur a naturalibus, ex hoc quod possunt in opposita per se. Ut igitur inueniamus veram differentiam inter eas, sic procedes. Primo declarandum est unde sumitur vera differentia inter potentia rationalem & irrationalem. Secundò declarandum est unde habent potentia rationales, quod possint in opposita modis quibus dicimus, naturales autem non, sed sunt determinata ad vnum. Tertio si possunt in opposita pro eodem instanti. Quarto à quo determinatur potentia rationalis ad alterum oppositorum, Quintò soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quod sufficiens differentia inter has potentias notificatur ex quatuor. Primo potentia rationalis potest in opposita contraria vel contradictoria, respectu eiusdem subiecti, nam medicus arte medicina potest sanare Sortem, & facere ipsum ægrotare, & tu potes amare & non amare Platonem, potentia autem naturalis non potest in opposita, nisi respectu diuersorum, nam solum non potest indurare & mollicare lutum, nec potest sui præsentia illuminare &

non

QVAESTIO V.

236

non illuminare aerem. Secundò potentia rationalis pro eodem instanti licet diuisim, ut dicimus intra, potest in opposita. Hoc autem non potest potentia irrationalis, quia principium actionis suæ est qualitas naturalis, quæ sicut quædam natura est determinata ad vnum principium autem actionis in potentia rationali est scientia siue cognitio, quæ sicut cognoscuntur opposita, sic possunt agi. Tertio potentia rationalis præsentato & proximate suo obiecto & remoto omni impedimento, potest agere & non agere in ipsum, ut Sortes præsentato cibo & non impeditus, & famelicus potest velle comedere & non velle, & non velle, potentia autem irrationalis præsentato obiecto & debite approximato, non potest non agere in ipsum deducto omni impedimento. Quarto, potentia rationalis potest in opposita per se, licet non æque primo. Sed in vno prius & in alio posterius, ut medicus arte medicina potest prima intentione sanare Sortem, & secundaria facere ipsum ægrotare. Nam sicut ars medicina est per prius cognoscitua sanitatis, quæ se habet ut habitus per posterius autem infirmitatis, quæ se habet ut priuatio, sic per prius est factiua sanitatis & per posterius oppositi, potentia autem irrationalis nec prius nec posterius potest per se in opposita, sed si potest potest in vnum per se, in alterum per accidens, ut ignis tantum per se calefacit per accidens autem ex operatione pororum frigidat, nec obstat quod dicit philosophus in text. 5. tales quidem scientias esse contrariorum, esse vero huius secundum se, illius vero non secundum se, per ly secundum se intendit per prius siue de prima intentione, & per ly non secundum se intendit per posterius siue de secunda intentione, & quod sit hæc mens sua patet, ex eo quod subiungit, & enim ratio huius quidem secundum se, illius vero quodam modo & secundum accidens, unde aduerte quod per accidens dupliciter sumitur primo ut idem est quod non secundum primam intentionem, & sic verificatur in potentia rationali, quod potest in alterum, oppositum quod habet rationem priuationis, & rationem huius iam diximus esse, quia sicut distinctio sanitatis primo facit cognoscere sanitatem, secundario ægritudinem, sic ars medicina primo est factiua sanitatis, secundario ægritudinis, & ly secundario explicat philosophus per non secundum se, & per ly per accidens, & Beatus Thomas loco sumitur ly per secundum se, exponit per posterius secundo sumitur ly per accidens, id est, præter naturam rei sed aliquo alio facto sequi

tur talis effectus, & sic verificatur de potentia irrationali nam ignis vt calidus, neque prima neque secunda intentio ne potest frigidificare, & tamen aliquo alio facto per se ab igne, puta facta calefactione & apertione pororum sequitur frigidificatio, quæ est effectus pure p accidens, respectu ignis calidi. Patet igitur ex his vera differentia inter potentias rationales & irracionales.

Quarum ad secundum dico, quod non aliunde habent nisi ex natura sua, & non est querenda alia causa intrinseca, unde si cut ista est per se in secundo vel quarto modo, calidum calefacit, sic hæc est per se potentia rationalis pot in opposita, potentia irrationalis est tantum ad vnum oppositorum. Sic enim exigit natura earum. Tu tamen aduerte, quod si queratur particulariter de potentia perfecte libera, quam diximus esse voluntatem in via B. Tho. respondere possumus, ideo esse liberam quia sequitur cognitionem intellectus, qui non determinatur nec arctatur ad vnum genus intelligibilem, sicut arctatur sensus ad genus sensibilem, sed indifferenter se habet ad diuersa genera intelligibilem ita quod potest intelligere hoc & illud, ideo in questione precedenti posuimus radicem libertatis ex parte intellectus. Si autem quæras quo formaliter voluntas est libera, dico quod se ipsa, id est, secundum essentiam suam. ita quod libertas, sua non dicit aliquid additum voluntati, nec actum nec habitum nec proprium accidens, sed sunt idem realiter, ita quod eadem potentia quæ vt vult finem dicitur voluntas vt vult media ad finem, quæ potest diuersimode velle, dicitur potentia libera, nam respectu mediorum potest velle hoc & velle illud, & non velle, scilicet volitione finis. Sicut infirmus potest velle hanc medicinam & non velle, vel velle oppositam, scilicet volitione sanitatis. Et quidem quod voluntas se ipsa sit libera manifestat B. Tho. in prima parte, quæst. 83. artic. 4. nam sicut in parte animæ cognoscitiuæ se habet intellectus ad esse ratiocinatum, sic in parte appetitiuæ se habet voluntas ad esse liberum. Constat autem quod in intellectu noster ex sui natura est ratiocinatus & non ex aliquo superaddito, & sic voluntas ex sui natura est libera & sicut intellectum & rationem non est distinctio, nisi rationis, pro quantum dicitur intellectus, vt simpliciter fertur in obiectum & dicitur ratio vt discursu tendit in obiectum, sic nec inter voluntatem & liberum arbitrium est distinctio, nisi rationis. Dicitur enim voluntas vt vult finem. Dicitur

circum liberum arbitrium vt est electiua mediorum ad finem. Patet igitur quod potentia rationalis non aliunde habet nisi ex natura sua, quod potest in opposita. Similiter quod potentia irrationalis sit determinata ad vnum, non habet ex aliquo sibi superaddito, sed ex natura sua.

Quantum ad tertium aduerte, quod licet omnes concedant præcipue Ant. And. in li. 9. q. 2. & Herueus in 2. quoli. q. 1. quod potentia rationalis potest in opposita pro eodem instanti, cuius ratio est, quia ex natura sui est indeterminata, pro quocumque instanti, antequam determinetur ita potest in hoc oppositum sicut in illud, & postquam est determinata & agit alterum oppositorum, licet non potest simul determinari & agere alterum oppositum, tamen semper dicitur posse in opposita pro eodem instanti, quia est talis natura, quod pro eo instanti pro quo fuit determinata ad A, potest determinari ad B. quod non datur in potentia irrationali, nam ignis ita est determinatus ad calefaciendum, quod non potest determinari ad oppositum, tamen difficile est saluare hanc conclusionem, nam si pro eodem instanti potest in opposita, cum in eodem instanti non detur prius & posterius, sed si multas, videtur necessario sequi, quod possit simul in opposita, quod est falsum, vt patet, aliter contradictoria possent simul esse vera, puta quod Sortes sedet & non sedet, vel contraria possent esse simul in eodem, puta quod Sortes amat & odit Platonem, ergo & antecedens est falsum consequentia probatur, quia habens potentiam, potest in illud cuius est illa potentia, ergo habens pro hoc instanti potentiam oppositam, potest pro hoc instanti in opposita, sed in hoc instanti non datur prius & posterius, ergo potest simul in opposita.

Sed aduerte, quod Arist. in lib. 2. in tex. 10. respondet huic difficultati & dicit, non enim ita simul habet ipsorum. scilicet contrariorum potentia, nec est simul faciendi potentia, quæ si dicat potentia rationalis non est oppositorum simul agendorum, sed est quia potest determinari, tam ad hoc, quam ad illud, & in hoc distinguitur à potentia irrationali, quæ quando exit in actum, exit determinare in hoc, ita quod non potest determinari in oppositum.

Sed adhuc instatur, sumo potentiam rationalem determinatam in hoc instanti, ad A, & quæro si pro hoc instanti potest in B, aut non, si sic, ergo potest simul in A & in B, si non, ergo non pro quolibet instanti potest in opposita.

Respondetur & dico, quod potest in B. & ad consequentia quod co, quod ly simul potest dupliciter accipi. Primo vt determinat actum, & sic nego consequentia, in possibile est enim contrarios actus esse simul in eodem. Secundo vt determinat potentiam, & sic, concedo consequentiam, sensus enim est quod eadem potentia simul, id est, pro eodem instanti potest in opposita, non in sensu composito, sed diuiso. Quod est dictum, licet potentia rationalis vt est sub A, non potest esse sub B, quod est oppositum ipsi A, quia res cum est, necesse est esse, tamen potentia considerata in natura sua potest in A, & in B, quoniam cum ex natura sua semper sit libera, non repugnat sibi posse in opposita. Et aduerte quod distinctionem quam fecimus de simul, innuit Comē. in 1. coeli. Comēt. 19. vbi inquit. Duplex est similtas scilicet si multas potentie, quæ est vera, quam & philosophus concedit in 9. li. metaph. tex. 19. Dicit enim posse quidem contraria simul existi & potentia simul actus, & hæc est impossibilis, quoniam respicit actus in composibiles, contrarios & hanc etiam negat philosophus in 9. metaph. eodem tex. vbi inquit. Contraria vero impossibile simul existere. Patet igitur quomodo potentia rationalis potest in opposita pro eodem instanti, & quomodo non.

Quartū ad quartū aduerte, quod potentia rationali loqui possimus, vel de intellectu, quæ diximus supra, esse potentia liberam radicaliter. Vel de voluntate, quæ est complete & formaliter libera si loquimur de intellectu, est sententia philosophi, quod determinatur à voluntate, seu ab electione, quæ est actus voluntatis. Vnde inquit in tex. 10. necesse est, ergo alterum aliquid esse quod proprium est. Dico autem hoc appetitum aut pro hæresum. Vbi. Commen. sic exponit. Ergo necesse est, vt in istis sit principium, prius potentis mouentibus, quæ sit causa in hoc, quod agunt alterum contrariorum quandoque, & alterum quandoque, & vniuersaliter necesse est, vt aliquid sit, quod faciat magis agere alterum contrarium, quam alterum, & hoc est verum principium, & hoc est appetitus & voluntas, quæ est ab intellectu, id est, electio, appetitus enim cum incipit alterius contrariorum, tunc actio agentis pendet ex illo. contrario: & similiter à voluntate. Ita enim potentie non agunt de contrariis, nisi illud quod magis appetunt, aut appetit intellectus, aut appetit imaginationis, hæc Comē. rator. & confirmatur propositum ratione, A. causa indeter-

minata

minata non procedat determinatus effectus nisi ab aliquo determinato, hæc patet ex se, vnde videmus quod causa vniuersalis & indeterminata non producit determinatum effectum, nisi per causam proximam & determinatam determinet. puta Sol qui est causa vniuersalis horum inferiorum, non producit effectum talis vel talis speciei, nisi determinatur per generalia particularia, vt Sol & homo generat hominem. Sed intellectus qui est potentia rationalis, est causa indeterminata ad intelligendum hoc vel illud, ergo necesse est vt determinetur ab aliquo, vt determinate intelligat hoc vel illud vel magis hoc quam illud. Hoc autem determinans non est nisi voluntas & electio, quoniam vt diximus supra, voluntas est motiua intellectus & aliarum potentiarum ad actum suum in genere causæ efficientis. Si motiua ad actum, ergo determinatiua, quare &c. Si loquimur de voluntate, aduerte quod in hoc est discrepantia inter viam Scoti & viam P. Tho. Nam Ant. Andr. de mente Scoti vt patet in li. 9. metaph. q. 2. tenet, nullum extrinsecum determinare voluntatem, sed ipsa seipsum determinat, quod declarat assignans duplicem interminationem, vna quidem est ex sufficientia, quæ est ex potencialitate & defectu actualitatis. Sicut materia non habens formam est indeterminata ad actum formæ. Alia est ex superabundantia sufficientia, quæ est ex illimitatione actualitatis, vel simpliciter vel quoddammodo, primo modo indeterminatum non reducitur ad actum, nisi prius determinetur per formam ab alio, secundo modo indeterminatum potest seipsum determinare, alioquin Deus qui est summus indeterminatus ad quamcunque actionem, interminatione illimitationis non posset aliquid agere, quod est falsum. Indeterminatio autem quæ ponitur in voluntate, nec est materialis, nec imperfectionis, in quantum ipsa est actiua, sed est excellentis perfectionis & potentie aliquantilliter illimitare non alligat ad determinatum actum, & ideo potest seipsum determinare. Hæc est opinio in via Scoti. cui contradicit via nostra, quam intendo declarare & probare, deinde soluere fundamenta Anto. Andr. quibus motus est ad ponendum voluntatem determinare seipsum ad alterum oppositum.

Tu igitur, aduerte secundum doctrinam B. Tho. in 1. parte, q. 82. art. 4. quod voluntas respectu mediorum, quæ non habet necessariam connexionem ad finem volitum determinatur ab intellectu ratiocinante & concludente hoc esse agendum & non

sum

suū oppositum, vel magis hoc quā illud, cuius ratio est, quia cum voluntas sit potentia appetitiva, & nullo modo cognoscitiva, indiget dirigi & regulari in hoc vel illo obiecto appetendo, ad intellectū apprehēdente obiectū sub ratione boni vel mali, vel sub ratione maioris aut minoris boni, aliter ita appeteret minus bonum, sicut maius necessesse est ergo, vt determinetur ab intellectu iudicante & proponente voluntati, quid eligendum sit vel non. Aduerte tamen quod hanc determinationē intellectus supra voluntatem ponimus quo ad specificationem actus, & non quo ad exercitium. Quod sic intelligas, intellectus nō determinat voluntatem ita quod moueat eam effectiue ad elicendum actum affirmatiuum, qui est velle, vel actum negatiuum, qui est nolle, circa tale obiectum præsentatum sibi ab intellectu. Ipsa enim respectu sui actus sepe est libera, & potest illū suspendere, vt alias dicemus. Sed determinat quo ad specificationem actus, id est, si voluntas vult elicere actum circa obiectum præsentatum, vel erit velle respectu boni vel erit nolle respectu mali, ita quod nō potest respectu boni habere nolle per se, nisi respectu alicuius adiuncti per accidens, puta propter difficultatē, aut propter maius inconueniens vitandum, nec respectu mali potest habere velle, nisi præsentetur vt apparens bonum.

Verum quia inconueniens videtur, quod si duæ potentie sunt ex se indeterminatæ, se mutuo determinent, ideo aduertē, quod licet hoc sit inconueniens in eodē genere causæ, nō tamen in diuerso genere. Sic contingit in proposito. Quoniam intellectus determinat & mouet voluntatē in genere causæ finalis, proponit enim voluntati obiectū cognitū sub ratione boni ad quod inclinatur voluntas. Sed aduerte quod respectu eorum quæ sunt ad finem, necesse est vt proponat sub ratione maioris & minoris boni, nam si proponeret duo penitus æqualia in omni circumstantia vt æque bona, remaneret voluntas indeterminata, & ad neutrum se inclinaret, voluntas autem determinat intellectum in genere causæ efficientis, puta imperando, vt hoc intelligat velle & illud, vel hoc intensus quam illud. Hinc patet quod fundamenta Ant. Andr. nihil sunt. Dicit enim, quod indeterminatio voluntas non est ex defectu actualitatis, qualis est indeterminatio materiæ primæ, sed est ex superabundanti sufficientia &c. Hoc iniquā non valet, quoniam voluntas præcisē sumpta non est sufficiens principium agendi

nec

nec elicendi actū suū, nisi actuetur bono cognito apprehēso per intellectum, ergo hæc indeterminatio nō arguit superabundantē sufficientiam voluntatis quocumque alio remoto. Et quando probat intentum suum ex illa consequentia. Alioquin Deus &c. negatur consequentia, quoniam nō est eadē comparatio voluntatis diuinæ ad actū & obiectū suū, & voluntatis creatæ ad actū & obiectū suū, nam in Deo voluntas & actus eius idem sunt, ideo nō est necesse eā ab alio determinari, nec voluntas Dei perficitur aliquo volito extra Deū, & ideo illa indeterminatio in Deo arguit omnimodā sufficientiā, vtraque autē conditio vt patet deficit in voluntate creatā & ideo merito negatur cōse.

Quantum ad quintum aduertē, quod ex determinatione, videtur sequi processus in infinitum in intelligere & velle, ita quod non erit status in aliquo primo intelligere, nec primo velle, nam ex determinatis quodcumque velle præcedit aliquod intelligere, quia voluntas non fertur incongnitū, ergo primum velle præcedit aliquod intelligere, & quodcumque intelligere præcedit aliquod velle, quia intellectus nō exit in actū, nisi moueat effectiue voluntas à voluntate autem mouet per velle. ergo primū intelligere præcedit aliquod velle. ergo ante primum velle datur prius velle. Et non datur hoc prius velle nisi per aliquod intelligere, ergo ante primum intelligere datur prius intelligere. Et sic patet quod si voluntas determinat & mouet intellectum, & intellectus determinat ac mouet voluntatem, erit processus in infinitum in volitionibus & intellectionibus, quod est impossibile.

Pro solutione huius dubij aduertē, quod in doctrina B. Tho. vt vitemus processum in infinitum, necesse est vt reducamus primam apprehensionem intellectus practici, quæ est de ultimo fine non in voluntatem sed in primam mouens exterius, qui est Deus, & id manifeste dicit in 1. parte q. 28. art. 4. ac tertium, similiter primam volitionem quæ est de ultimo fine reducamus, non in intellectum simpliciter, sed in Deum, sicut & primam apprehensionem, & id clare dicit in prima secundæ q. 9. art. 4. igitur pateat talis reductio. Primo declarabimus de prima apprehensione. Secundo de prima volitione.

Quantū ad primā apprehensionē dico cū Arist. in lib. de bona fortuna 2. ibi. Aut est aliq. principium, cuius nō est aliud extra ipsū &c. quod causa huius reductionis est ordo inter

NONI METAPHY.

inter mouentia & mota, siue inter ipsos motus. videmus enim omnes motus corporeos reduci ad primū, & omnia mota corporea ad primum mouens, ergo proportionatim omnes motus intellectuales ad primum, qui est diuina intellectio, & omnem intellectum secundum, ad intellectum primum, & propterea Arist. illic reducit intelligere & conciliari in Deum, vt in primum, q̄ & probat triplici ratione. Primo, q̄a Deus sepe actu intelligit, ergo potest mouere intellectum nostrum, vt nunc intelligat, & intelligat hoc, & deinde illud, & incipiat ab hoc, puta ab vniuersali bono, & potest facere impetum in anima nostra, vt sic consiliemur, & sic eligamus. Secundo, q̄a sicut Deus est motor vniuersalis in mundo, quo ad motus corporeos sic conuenit vt sit motor vniuersalis in animis & in mundo intellectuali, q̄ est creatura intellectualis, vnde inquit. Motus enim aliquo modo omnia. Tertio q̄a principium rationis nō est ratio, nec scientia scientia, nec consilij consiliū, nā esset processus in infinitū, ergo aliquid melius ratione, hoc autē Deus, inquit Arist. vnde concludit illic, q̄ intellectus se habet ad Deū, sicut organū ad primū agens, ergo sicut omnis virtus & actio organi pendet à principali agente, sic omnis virtus & actio intellectus pendet à Deo. Conuenit igitur & ordo seruandus inter motus dixit Aristotel. ad positionē huius reductionis quam B. Tho. accepit in 1. parte vbi supra, & per ipsam saluat non esse processū in infinitum in intellectibus nostris, sed est deuenire ad primam, cuius causa motiua intellectus non est voluntas, sed Deus, vt primus intellectus.

Quantum ad primam volitionem quæ est volitio vltimi finis, dico ex doctrina B. Tho. in prima secundæ q. 9. art. 4. quod ea est ratio qua prima apprehensio reducitur in Deum secundum Aristot. in libro de bona fortuna, reducitur & prima volitio, quia scilicet omne agens aliquando in potentia al quando in actu, indiget moueri ab agente primo, quod semper est actu. Sed intellectus & voluntas nostra al quando sunt in potentia, aliquando in actu, ergo &c. Reductio autem primæ volitionis in Deum, potest imaginari fieri duobus modis. Primo quod reducatur mediante prima apprehensione, ita quod Deus moueat quo ad exercitium ipsum intellectum ad apprehensionē summi boni, & intellectus apprehendens summum bonum & primum appetibile offerat illud voluntati, & voluntas

inclinet

inclinet se ad illud per actū suum, qui est volitio, & hoc modo tam prima apprehensio quam primā volitio reducuntur in Deū. Sed prima apprehensio immediate, prima autē volitio mediante prima apprehensione. Aliæ vero apprehensiones & volitiones non reducuntur in Deum, nisi vti in causam agentem vniuersalem coagentē cuiuslibet causæ secundum modū naturæ suæ, nam in aliis apprehensionibus mouetur in effectus per imperium voluntatis, iam actuatæ prima volitione qua vult vltimum finem, & voluntas in aliis volitionibus mouetur ab intellectu offerente sibi hoc vel illud medium quod est bonum ad finem, quod intellectus apprehendit imperante sibi voluntate.

Secundo potest imaginari fieri hæc reductio in Deum immediate, sed alia & alia ratione, nam in prima apprehensione mouet Deus intellectum in genere causæ efficientis, quia impellit & excitat ipsum ad primum actum intelligendi practicum, puta ad considerandum summū bonum, & sic prima apprehensio est illicitiue ab intellectu, & impulsu siue excitatiue à Deo. In prima autem volitione Deus mouet voluntatem in genere causæ finalis, id est, eo modo quo intellectus scilicet proponendo sibi bonū summum & in tali motione ac propositione, Deus supplet vicem intellectus & talis propositio obiecti, constituit voluntatem in actu primo, & sic constituta producit in se volitionem primam, ex his duobus modis reputo primum esse magis consonum doctrinæ B. Tho. nam per primū modū saluatur subordinatio voluntatis ad intellectum, vt suam ordinariū motiū in genere causæ finalis, & sic saluatur, q̄ omnis volitio etiā prima reducitur ad apprehensionē præcedentem sed non e conuerso, quia prima apprehensio non reducitur ad velle præcedens, sed ad Deū vt diximus, & hæc est doctrina B. Tho. in 1. parte q. 8. art. 4. ad tertiū, ibi inquit, non oportet procedere in infinitum, sed statim in intellectu, vt in primo. Omnem enim voluntatis motum necesse est quod præcedat apprehensio. Sed non omnem apprehensionē præcedit motus voluntatis. Sed principium consilandi & intelligendi est aliquod intellectiū principium alius intellecta nostro, quod est Deus, vt etiam dicit Arist. in libro de bona fortuna.

Ex his respondetur ad argumētū, & negat cōsequētia ad propositionē cōcedo, q̄ omne velle præceditur ab aliquo intelligere, & etiā primū velle, q̄a repugnat volūtatī ferri

in penitus incognitum. Sed nego quod omne intelligere præcedatur ab aliquo velle, quod sit voluntatis nostræ, quoniam primam intelligere nostrum reducitur in Deum, ut in primum intellectum, & cum arguitur, quia ex determinatis intellectus non exit in actum, nisi moueatur effectiue à voluntate, voluntas autem non mouet, nisi per velle, ergo omne intelligere præceditur ab aliquo velle. Respondetur quod antecedens non verificatur nisi in intellectibus secundis, & quando non determinauimus, voluntatem apprehensiones sequentes apprehensionem primam, quæ sunt circa media consideranda, quibus consequamur summum bonum apprehensum prima apprehensione, & voluntatem prima volitione, patet igitur quod non est necesse procedere in infinitum in apprehensionibus & volitionibus. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

Questio 6. Si potentia rationales sunt actiue, vel mere passiuæ.

In hac quaestione aduerte, quod ex varietate opinionum difficilis est resoluendum, ne autem ex multiplicitate opinionum confundaris, sic procedes, sequendo viam, in qua concordant B. Tho. & Scot. & reputatur esse ad mentem philosophi & Comment. pones primo duas conclusiones, secundo postquam probaueris, quod licet voluntas sit actiua volitionis, non tamen ipsa sola sufficit, sed requiritur noticia obiecti, declarabis propter quid huiusmodi noticia requiritur, tertio solues quoddam dubium.

Quantum ad primum sic hæc prima conclusio. Potentia rationalis respectu actus sui non est, mere passiuæ, sed etiam actiua probatur, si est mere passiuæ, ergo actus eius est effectiue a solo obiecto, quod est falsum consequentia patet, falsitas consequentis probatur, nullum agens, per se elicit actio nem, quæ transcendit speciem suam, quia effectus non transcendit causam suam. Sed intellectio & volitio sunt operationes vitales, transcendentes operationem cuiuslibet agentis non viuus. Constat autem quod obiectum intelligibile & volubile abstrahit à viuo & non viuo, ergo impossibile est huiusmodi obiectum esse causam actiua actus potentia rationalis.

Præterea, actus immanes ut dicitur infra, secundum philosophum est subiectiue in suo agente. Sed non est subiectiue in suo subiecto, sed circa obiectum, ergo est subiectiue in potentia

gentia rationali, ex consequenti est effectiue & actiue ab ea.

Præterea si solum obiectum esset causa productiua actus potentia rationalis, sequitur, quod non potest generari aliquid habitus voluntarius, quoniam si solum obiectum sit agens mouebit modo naturæ, si mouet modo naturæ, agit actum mere naturalé, sed ex actibus naturalibus non potest generari, nisi habitus naturalis, & tunc destruetur maior pars scientiæ moralis. Tenendum est ergo, quod licet potentia rationalis sit passiuæ, id est receptiua sui actus, est etiam actiua eiusdem, & hoc est quod dicunt aliqui, potentiam rationalem esse essentialiter actiuam, concomitanter passiuam.

Secunda conclusio. Potentia rationalis ex seipsa sola non est sufficiens principium productiuum actus sui. Hanc concedunt omnes, tenentes potentiam rationalem esse actiuam, & non mere passiuam, ut sunt B. Tho. Sco. Her. Caprazo. & ratio præcipua eorum est hæc, si potentia rationalis sola est sufficiens principium productiuum actus sui sequitur quod animal vel semper intelligat, vel intelligat quoties, & quodcumque voluerit, quod est falsum, ut experimur consequentia probatur. Cum non sint nisi 4. genera causarum, oportet quod in quocumque priori ponitur causa naturalis effectiua, & materialis disposita & approximata sequatur actio vel saltem possit sequi, si est causa voluntaria, quia cum causa formalis & finalis in quantum huiusmodi sequantur productionem, ipsa necessario præsupponunt actum.

Cum igitur per se intellectus solus sit actiuus & sufficiens principium productiuum actus intelligendi, & ipsa intellectus secundum se semper sit vltimate subiectum receptiuum actus sui dispositum & approximatum sibi ipsi, sequitur quod semper intelligat vel saltem quoties, & quodcumque homo voluerit. Quod cum sit falsum, ut experimus, necesse est ut concurrat obiectum per speciem intelligibilem, actiuam intellectum, & representantem obiectum intelligibile, quod concurrat noticia obiecti cum voluntate ad productionem volitionis.

Quantum ad secundum aduerte, quod licet Sco. & omnes Thomistæ teneant, quoad volitionem necessaria est noticia obiecti, quia sicut appetitus sensitivus sequitur noticia sensitivam de obiecto suo, sic appetitus intellectivus sequitur noticia intellectiua de obiecto suo, discordat tamen in modo positionis. Nam Cap. in 2. di. 24. i. in responsione ad argumenta

contra 5. cōclusionē tenet, quod noticia obiecti nō cōcurrit cū volūtate vt causa partialis productiua volitionis, sed locū vt ratio agēdi, id est nō qua formaliter volūtas agit sicut ignis formaliter agit calore, sed quia volūtas specificatur, vel actus volūtas recipit specificationē, vt dictū est in q. p̄cedenti, vbi declarauimus intellectū determinare volūtate, quo ad specificationē, & nō quo ad exercitiū. Her. quoque in 2. di. 2. q. 1. videtur declinare ad hanc viā. Pau. aut. Sōnci. in 9. lib. q. 13. licet quod cōcurrit vt causa partialis effectiua, minus tamen partialiter quā volūtas, ita q̄ ex volūtate & noticia obiecti cōstituitur vna sufficiens causa volitionis, & intēsiōe suā manifestat dicto B. Tho. & pluribus dictis Cōmē. verū quia dicta illa possunt interpretari, tā de causa, partiali effectiua, quā de ratione agēdi, ideo tenere potes, quā partē volueris, si sustinere volueris, q̄ noticia obiecti nō est causa partialis, sed ratio agēdi, dices q̄ sicut se habet species intelligibilis ad intellectiōe, sic noticia obiecti ad volitiōe. Sed species nō cooperatur ad substantiā intellectiōis, sed ad determinationē vt tenet Ca. in 1. di. 35. q. 1. ad argumēta in 1. loco cōtra primā cōclusionē vbi inq̄t, species nō est prin. elicitiū actus, sed determinatiū, nā cū obiectū intellectū sit intelligibile vniuersale, non magis hoc quam illud intelligere, nisi determinaretur à specie, sic representante hoc quod nō illud. A simili totā substantiā volitionis est à volūtate, determinatio autē à noticia obiecti, nā cum obiectū voluntatis sit bonū vniuersale, nō magis hoc quā illud vellet, nisi determinata esset ab obiecto cognito sub ratione boni pro tali vel tali gradu, & si dicas, q̄ omnis forma intentionalis ideo ponitur, vt sit principū alicuius actionis, nō enim alia ratione ponitur species sensibilis, nisi vt sit principū se eiē si, nec alia ratione species sensate reseruat̄ in phātasia nisi vt sint principū phātasiaē & memoradi, vt declaratiū est in libris de anima. Respondeo & dico, q̄ forma intēcionalis est p̄pter operationē, quā elicitor à solo subiecto in quo recipitur talis forma, vt species visibilis recipitur in oculo, nō vt ipsa partialiter, nec secundū totū elicit visionē, sed vt oculus videat. Qui tamē cū respiciat calorem in cōmuni pro obiecto, nō exiret in actū, nisi determinaretur hac specie representatiua tāti huius caloris, & illa illi. Idē intellige de specie intelligibili respectu intellectus, & de noticia obiecti respectu voluntatis. Concedo igitur cō-

nem

nem formam intentionalem esse principium actionis, non tamen elicitiuum, sed sufficit esse determinatiuum.

Quā tū ad tertiu aduerte, quod cōtra primā cōclusionē sunt multa argumenta ab his, qui tenent potentiam rationalem esse mere passiuam, quā formantur & soluntur à Cap. in 2. di. 24. q. 1. cōtra 5. cōclusionem, ea in parte format Paulus Sōnci. in lib. 9. q. x. & soluit, vide quem volueris Cōtra secundā cōclusionē solet fieri arg. apparēs, quo probatur ad actū voluntaris, nō semper requiri noticiam obiecti, & arguitur sic, volitio aliquando p̄cedit noticiam, vt patet, quādo volumus addiscere incognita, sicut artem, quā penitus ignoramus, ergo volitio potest esse sine noticia obiecti. Sed forte dices, q̄ licet volitio possit p̄cedere noticiā distinctā & perfectā obiecti, nō tamē cōfusam, quia oportet habere aliquā, licet enim nesciā philosophiā & medicinā, quas volo addiscere, scio tamen saltē quid nominis, quo cognito desidero addiscere, & tūc volūtas imperat intellectui vt incubat & addiscat, cōtra, sumo primā volitionē, & quæro, aut causatur ab obiecto cognito saltē confuse, aut nō, si nō, habetur intentū, si sic, ergo ante primā volitionem datur volitio, quod implicat, consequentia probatur, quia intellectus nihil intelligit nisi moueatur effectiue à voluntate, vt visum est supra, ergo si prima volitio causatur à noticia obiecti saltē confusa, necesse est ante primam volitionem dari priorem, eam, scilicet quā voluntas imperat intellectui, vt distinctius, cognoscat obiectum cognitum, solum in confuso.

Ad hoc arg. licet iam responsum fuerit in q. p̄cedenti, iterum volo respondere, non recedendo à responsione data, sed addendo. Aduerte igitur, quod si tenueris primam volitionem causari à Deo modo quo in q. p̄cedenti declarauimus, videbis, quod prima volitio reduciūtur immediate in primam apprehensionem, & prima apprehensio non reduciūtur in priorem volitionem, sed in Deum, & illic est status. Si autem tenueris primam volitionem causari ab intrinseco, id est ab aliqua potentia animæ cognoscitiua, dices quod causatur à noticia obiecti, sed hæc noticia non est imperata à voluntate, quoniam licet ordinarium mouens effectiue intellectum sit ipsa voluntas, tamē aliquando excitatur ad intelligendum à sensu interiori pura cogitativa, nam cum habeat maximā propinquitatē ad intellectū, ita q̄ dicitur ratio particularis app̄hēdit

rationem boni particularis, & bonum particulare cognitum offert appetitui sensitivo, & appetitus sensitivus in clinam voluntatem, ut illud accipiat, & quarat. Tunc voluntas imperat intellectui, ut circa illud consideret quo diligentius & uniuersalius considerato ab intellectu, intellectus efficacius mouet voluntatem, ostendens ei bonum sub perfectioni cognitione quam fuerit ostensum à cogitativa, & in tali ordine, patet quod prima notitia obiecti intellectiua causatur à prima uolitione, & prima uolitione non à priori notitia intellectiua, sed à sensitiva, quæ est à cogitativa, & illic est status, manifestum est ergo, quod in omni uolitione necessaria est præcedens, saltem aequalis notitia obiecti, quæ sit notitia habita intellectu, vel saltem per sensum interiorem mouentem appetitum sensitivum, & ille moueat voluntatem &c. Hæc de præsentibus quæ sit dicta sint.

Questio 7. si potentia rationalis producat actum suum in instanti vel in tempore.

In hac questione, aduerte, antequam deueniamus ad decisionem, quod sua difficultas pendet ex natura actionis immanentis. Nam qui tenent actionem immanentem esse in prædicamento actionis dicunt eam esse uere motum, ex consequenti subiectiuam, & sic de necessitate fieri in tempore. Qui uero tenent eam esse in prædicamento qualitatis, negant quod sit uere motus, nisi sumendo motum metaphysicè, scilicet pro qualibet actione perfecta, uel quæ dicitur actus perfecti, cuius naturam manifestabimus in parte ultima huius quæ sit, & isti tenent, quod sit in instanti, & non in tempore; & quoniam B. Tho. tenet eam esse in prædicamento qualitatis, tenet ex consequenti, quod sit in instanti. Tu igitur, ut defendas uiam Thomisticam, sic procede, primo ponitur conclusio, quod actio potentie rationalis est in prædicamento qualitatis, secundo ponitur conclusio, quod sit in instanti, tertio declarandum est, quare tantum laboramus & multum temporis expendimus in speculatione, si sit in instanti, quarto soluemus argumenta eorum, qui tenent, quod non ponitur in prædicamento qualitatis, sed in prædicamento actionis.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio. Actus potentie rationalis est in prædicamento qualitatis, probatur. Huiusmodi actus est actio immanens, ut patet infra in tex. 16.

Actus potentie rationalis est actio immanens, ut patet infra in tex. 16.

Sed

actio immanens est in prædicamento qualitatis, ergo &c. probatur minor, & quoniam eadè ratio est de una sicut de omnibus, sumo delectationem de qua pertractat philosophus in 10. eti. & arguo sic, uel delectatio est in prædicamento actionis uel qualitatis, quoniam constat, quod non est substantia, nec quantitas, nec relatio, nec res de quatuor ultimis prædicamentis, sed non est in prædicamento actionis quod sic probatur, actio prædicamentalis est motus physicus, secundum philosophum in 3. phy. tex. 19. sed delectatio non est motus physicus, ut tenet expresse philosophus in 10. ethic. in cap. 4. ubi inquit, propter quod neque motus est, scilicet delectatio. Quod etiam sic probatur. Motus est de genere imperfectorum, cum sit actus imperfecti, id est existentis in potentia, & est uia ad perfectionem, & non est motus perfectus in omni parte temporis mensurantis motum, sed in ultimo. Sed delectatio est de genere perfectorum, quoniam in omni parte temporis in quo est, habet complementum suum speciei, ergo delectatio non est motus physicus, ex consequenti, non est actio physica. Unde philosophus illic, concludens contra tenentes delectationem esse motum, dicit, ex his autem manifestum, quoniam non bene dicunt delectationem esse motum uel generationem, quoniam ratio motus & generationis non potest cuilibet attribui, sed solum diuisibilibus, quæ non sunt tota, id est, quæ non statim habent suum complementum. Non enim potest dici quod generatio attribuitur uisioni, ita, scilicet quod successiue compleatur, sicut etiam non potest attribui puncto, nec uitati. Hæc enim non generantur, sed consequenter quorundam generationem, unde cum delectatio sit quoddam totum, id est, in diuisibili habens perfectionem, suam non potest dici, quod sit motus nec generatio. Cum igitur delectatio, secundum philosophum non sit motus physici, & actio prædicamentalis sit motus, patet quod non est in prædicamento actionis, ergo à sufficienti diuisione, est in prædicamento qualitatis.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio, Actus potentie rationalis sit in instanti. Hæc conclusio est de mente philosophi in 10. ethic. ubi agens de delectatione, sic arguit, uisio sit in instanti, ergo & delectatio, consequentia est manifesta, quoniam sicut uisio est actio immanens, sic delectatio. Antecedens autem sic manifestatur. Quæcunque sunt in tempore, ideo sunt quia non statim habent perfectionem suam, sed acquirunt eam terminato tempore, mensurante eorum productionem

sed visio secundum quodcunque tempus perfecta est, non enim indiget aliquo posterius adueniente, quod perficiat eam, sed in instanti completur eius productio, ergo non sit in tempore, sed in instanti, & quod probauit de visione applicans ad delectationem, inquit. Tale autem videtur & delectatio, totum enim quoddam est, id est, est quid completum & perfectum in primo instanti, in quo incipit esse.

Præterea philosophus illic probans delectationem non esse motum, assumit hanc propositionem. Omnis motus est in tempore sub qua necesse est hanc subsumere. Delectatio non fit in tempore, & concludere, ergo non est motus.

Præterea, parum infra sic inquit. Non contingit moueri in non tempore. Delectari autem contingit in non tempore, quoniam & in ipso nunc est quoddam totum, id est, in instanti habet complementum suum. Manifestum est igitur, quod mens philosophi fuit, actionem immanentem fieri in instanti, cum igitur actus potentie rationalis sit actio immanens, sequitur quod fiat in instanti, & si quæras, licet possit fieri in instanti, nunquid est apta fieri etiam in tempore. Respondeo quod non, & ratio huius est. Actio immanens est actus perfecti, id est, agentis actuati, sicut visio est actus oculi actuati specie visibili, & intellectio est actus intellectus actuati specie intelligibili, ergo non est apta fieri in tempore. Antecedens patet, quoniam actio immanens est motus metaph. qui est actus perfecti, vt declarabitur infra consequentia autem probatur, omnis actus qui fit in tempore est actus imperfecti, id est, existenti in potentia ad perfectionem, sicut enim in tempore sunt partes successiue, ita actus factus in tempore successiue perficitur, & successiue perficit suum receptiuum, vt patet in calefactione & sanatione, sed actio immanens non est actus imperfecti aliter esset motus physicus, cuius oppositum probatum est de mente philosophi, ergo non fit, nec apta est fieri in tempore.

Et si quæras, dato quod fiat in instanti & non sit apta fieri in tempore, vtrum possit conseruari in tempore. Respondeo quod sic, quoniam sicut illuminatio fit in instanti, & tamen conseruatur in toto tempore, in quo stat præsentia luminosi super illuminabile, remoto impedimento, sic visio qua video Sortem, licet fiat in instanti, potest tamen conseruari quoad stat species visibilis in oculo, a statu obiecto ad extra debita parte, remoto omni impedimento. Idem dico de intellectione & de

& delectatione tristitia. Temporis autem longitudo, & breuitas in conseruatione huiusmodi pendet quidem per se ex imperio voluntatis, per accidens autem a multis causis, puta a positione vel remotione impedimenti extrinseci, vel inseci, a bona vel mala dispositione corporali videntis vel speculantis, vel delectantis &c.

Quantum ad tertium aduerte, quod si nostrum intelligere esset suae phantasia administrante phantasmata, & non essemus perturbati, nec distracti a speculatione propter passionem appetitus sensitui trahens nos ad sensibilia & delectabilia secundum sensum, nullus inesset nobis labor in speculando, ita quod in instanti & sine difficultate præuia eliceremus actum intelligendi & possemus in eo perseverare ad libitum nostrum, ita quod intelligere nostrum esset sicut intelligere substantie separate. Cum igitur intelligamus cum phantasmate & est necesse ordinare phantasmata, vt deseruiat in intellectu, sitque phantasia potentia organica, similiter, appetitus sensituius necesse est vt laboremus in phantasmate, & in sedando passionem, & hic multum expendamus temporis, in phantasmate quidem, vt præparemus ordinata phantasmata deseruiantia intellectui in sedando vero passionem vt remoueamus impedimenta, vnde aduerte, quod intellectio in nobis se habet vt illuminatio quæ licet fiat in instanti, tamen necesse est præcedere motum localem solis, donec contingat punctum orientis nostri, qui motus fit in tempore vt patet, & postquam attingit orientem nostrum, necesse est remouere impedimenta, siqua sunt puta caligo, siue nubes, aliter radius solis non apparebit, & hæc remotio necesse est vt fiat in tempore, puta per ventum spirantem, aut per consumptionem vaporum sole calefaciente, sicut igitur aer pro quolibet instanti est aptus illuminari peracta appropinquatione solis ad punctum nostri orientis, & remoto impedimento caliginis, aut nubis, sic intellectus noster est aptus pro quolibet instanti recipere speciem intelligibilem elicere intellectionem facta ordinata preparatione phantasmatum quietate perturbatione passionum patet igitur qua de causa tantum laboramus & quantum temporis expendimus in speculatione, cum tamen actus intelligendi essentialiter fiat in instanti, & non sit aptus fieri nisi in instanti.

Quantum ad quartum aduerte, quod quod tenet actum potentie rationalis esse in predicamento actionis faciunt conatum in argumentis,

Primo, si non est in prædicamēto actionis, hoc ideo est, quia de ratione actionis prædicamētalis videtur esse, quod per ipsam aliquid fiat, sicut patet de ædificatione, calefactione sanatione, &c. Sed hæc conditio non est necessaria, quoniam licet philosophus in lib. 9. metaph. text. 16 videatur distinguere actionem transeuntem ab immanente, ex eo quod immanens est finis. Transiens autem, non, sed aliquid operatum per eam, tamen philosophus in 1. ethi. distinguit actiones transeuntes, assignans, quomodo in aliquibus ipsa operatio est finis, in aliquibus autem finis est a quo operatum exemplum primi, ut cytharizare, & cantare. exemplum secundi, ut ædificare.

Ad hoc dicitur, quod illa non est ratio, sed est illa, quam assignauimus in probatione primæ conclusionis, quia scilicet est motus physicus, ut declarauimus de mente philosophi, in quibus autem & in quot differant actio transeuntes & actio immanens, manifestabimus infra, quando quaeremus si actio immanens est subiectiue in agente.

Secundo, si non est in prædicamento actionis, hoc ideo est, quia actio potētiae rationalis, quæ est actio immanens, est motus qui est actus perfecti, actio autem prædicamētalis est motus, qui est actus imperfecti, ex 3. phys. text. Sed falsum est actionem immanētē esse actum perfecti, imò est actus imperfecti. Nam est perfectio agentis, ut declarabimus infra ergo agens comparatur ad ipsam, ut perfectibile ad suum perfectiuum, non ergo ut perfectum, sed ut imperfectum, omne enim perfectibile ut sic imperfectum, est.

Ad hoc conceditur, quod illa est ratio & negatur quin actio immanens sit actus perfecti. Ad probationem dico, quod non dicitur actus perfecti, quia agens a quo est & in quo recipitur sit perfectum, imò, ut dicitur in argumēto, perficitur tali actione, sed dicitur actus perfecti, quia talis actio est perfecta, & est complementum & perfectio, ut diximus de mente philosophi de visione & delectatione, quæ in vno instanti in quo producuntur, habent omnem perfectionem suæ speciei, & in hoc distinguitur ab actione transeunte, quæ dicitur actus imperfecti, quia non est perfectio, sed via ad perfectionem per corruptionem contrarij, sicut calefactio est via ad calorem per corruptionem frigiditatis. Et hæc actio est motus physicus, quem dixit philosophus in 3. phys. quod est actus existentis in potentia ad vltiorem perfectionem, & quoniam omne existens in potentia imperfecti

imperfectum, ideo dicitur actus imperfecti.

Tertio, non est in prædicamēto qualitatis, ergo est in prædicamēto actionis, patet consequentia, quoniam non apparet ratio, quare debeat esse in aliquo alio prædicamento, antecedens autem est philosophi in 10. ethi. c. 3. ubi inquit, neque enim virtutis operationes qualitates, sunt, neque felicitas constat autem quod operationes virtutis & felicitas apud philosophum sunt actiones potētiae rationalis, aut essentialiter aut participatiue, si non sunt qualitates, non sunt in prædicamento qualitatis.

Ad hoc dicitur, quod illam propositionem adduxit philosophus, non determinatiue, sed potius afferendo instantiam apparentem contra eos, qui argumentati fuerant delectationem non esse bonum, quia non est qualitas, quasi quod bonum non inueniatur nisi in qualitate. Cui argumento respondens philosophus inquit, non tamē si delectatio non est qualitas, propter hoc non sequitur, quod non sit bonum quod dicitur quod non sit qualitas & tamen sit bonum, & dat instantiam quia operationes virtutis & felicitas non videtur esse qualitas, & tamen sunt bonum, & quod non sit loquutus determinatiue, patet, quia infra in c. 4. probat, operationem immanentem, ut visio & delectatio, non esse motum physicum, quia ille fit in tempore &c. & si non est motus non est actio, ut declarauimus in prima conclusione, ergo non est de mente philosophi in prædicamento actionis, ergo est in prædicamento qualitatis, quia constat quod non est substantia nec quantitas, nec potest esse relatio, aliter esset perfectio. De alijs quatuor vltimis constat, quoniam in eis non continentur nisi corporalia. Dico ergo, quod secundum doctrinam philosophi, quantum ad rem significatam, quod sunt qualitates, licet quantum ad modum significandi habeat modum.

Quarto, si sunt in prædicamēto qualitatis non possunt esse nisi in prima specie, quæ dicitur habitus & dispositio, quod est falsum, consequentia patet, quia non sunt in secunda huiusmodi enim non sunt naturales potētiae nec in potētiae, nec in 3. quia non sunt passio vel passibilis qualitas, huiusmodi enim qualitates sunt secundum quas fit alteratio sensibilis. constat autem quod secundum actus potētiae rationalis non fit alteratio sensibilis, multo minus sunt in quarta specie, ut de se patet: ergo si sunt, sunt in prima vel nulla, falsitas aut consequens probatur. intelligere, & omnis actio immanens sunt

actus secundi, quia quo scimus ut actu primo est scientia actu aut secundo est scire siue considerare, Sed quæ sunt in prima specie qualitatis, sunt actus primi & non secundi ergo intelligere nec alia actio immanens sunt in prima specie qualitatis. Minor probatur, nam si ea quæ sunt in prima specie qualitatis essent actus secundi, superflue philosophus in 7. phys. tex. 17. probasset speciali processu, quod ad ea quæ sunt in prima specie qualitatis non est motus, cum speciali processu iam probasset in 5. phys. tex. 10. quod ad actum se eundem, scilicet ad actionem non est motus, sed una esset probatio vtriusque.

Ad hoc conceditur consequentia, & negatur falsitas consequentis ad probationem nego minorem, quam sunt in ea actus primi, qui sunt habitus & actus secundi, qui sunt dispositiones ad habitum, & qui et possunt esse ex habitu. Ad probationem minoris, nego consequentiam, quonia alia via processit in 7. phy. & alia in 5. nam in 5. ut patet à text. 12. usque ad 17. probat de prædicamento actionis & passionis quod in eis non est motus quoniam cum actio & passio sint motus esset motus in motu, & mutatio in mutatione in infinitum. In 7. autem aduertens, quod probatio facta in 5. non concludebat de his quæ sunt in prima specie qualitatis, quoniam actus siue primi siue secundi illic repositi non sunt actio vel passio physica, ex consequenti non sunt motus, præcessit alia via puta vel quia sunt ad aliquid, vel quia consequuntur alterationem, ut virtutes & actus morales, vel quia acquiruntur quiete & residentia passio num, ut habitus intellectuales, & eorum actus. Hæc de presenti questio dicta sint.

Questio 8. si potentia actiua præcedit actum suum.

Sunt autem quidam qui dicuntur ut megarici, quando operatur solum posse. Tex. 5.

Philosophus hic improbat opinionem dicentium, nullum agens habere potentiam actiuam, nec posse agere, nisi dum actu agit. De terminat autem philosophus quod nihil prohibet potentiam actiuam præcedere actum suum. Circa quod queritur an & quomodo sit verum.

In hac questione non inuenio diuersitatem opinionum in via peripatetica, nec euidentem & magnam difficultatem. Tu igitur sic te resolue. Primo pones unam distinctionem de præcedentia. Secundo conclusionem responsiuam cum probatione sua. Tertio, solues duo argumenta, quæ videtur habere

beret aliqualem apparentiam.

Quantum ad primum aduerte, quod hæc propositio philosophi, potentia actiua præcedit actum suum, est vera sub hac distinctione, natura vel tempore. Nam datur aliqua potentia actiua semper coniuncta actiui, ut potentia illuminariua solis, & potentia motiua intelligentiæ, quæ ab æterno & in æternum continuè mouet actu suum mobile, & in his sufficit, ut potentia actiua præcedat ad actum suum natura sicut & causa ut causa est prior effectu saltem natura, ut diximus in lib. 5. in q. 1. ubi assignauimus distinctionem inter principium & causam. Datur insuper aliqua potentia actiua, quæ necessario præcedit tempore effectum suum, ut in corruptibilibus & in artificialibus, & prius tempore animal habet visum quam videat, & potentiam gradiendi quam gradiatur.

Quantum ad secundum, ponitur, hæc conclusio, potentia actiua non solum natura, sed & tempore potest præcedere actum suum. Prima pars probatur, nisi comunicat se ipsum, alteri distincto essentialiter, nisi supponatur esse, sed agens per potentiam actiuam comunicat se alteri distincto essentialiter, quæ effectui suo, ergo agens supponitur esse cum potentia actiua effectui suo, actio autem siue actus est effectus agentis, ergo supponitur esse, quod autem supponitur, prius est saltem natura, ergo & c.

Secunda autem pars probatur à philosopho per totum textum quintum 4. rationibus quas videbis in epitomi nostra in 9. li. meta. tract. unico Ca. 2. illic resolue formauimus eas, nec expedit hic inutiliter repetere. Ibidem videbis rationes motiuas opinantium megaricorum, qui negant, potentiam actiuam præcedere actum, quas & illic soluimus;

Quantum ad tertium aduerte duo argumenta contra determinationem factam.

Primum est si potentia actiua præcedit actum, aut est sufficiens aut non si sufficiens, ergo sicut post ea producit actum eadem ratione & nunc, quocunque enim instanti ponitur causa sufficiens, ponitur effectus, aliter non esset sufficiens, si non est sufficiens ergo ad hoc, quod fiat sufficiens transmutabitur, ut scilicet aliter se habeat quàm prius. Si transmutabitur, ergo fiet passiuua, quia omne circa quod est transmutatio, est passiuum, & sic potentia actiua erit passiuua, quod est impossibile, cum sint opposita.

Ad hoc dicitur quod aliquando est sufficiens, aliquando insufficientis, sicut potentia generatiua in viro, & generatiua in puero,

NONI METAPHY.

puero, & quando est sufficiens, nego illā consequentiā, ergo sicut postea &c. quoniam ultra sufficientiā virtutis in causa, requiritur debita approximatio, & debita dispositio in passio, quæ non pro quolibet tempore adsunt, sed, aliquando sic, aliquando non, & inde est, quod non quocunque instant, ponitur causa sufficiens, ponitur effectus, quia non quolibet instant ponitur circumstantiæ requisitæ ad actionē, & quādo est insufficientis cōcedo, quod necesse est, ut trāmutet, sumēdo trāsmutationē pro quocunque modo alio se habere, puta quod variatur cum alia potētia actiua, ut in tractu nauis, in quo potētia vnus non sufficit, vel quod intendatur, puta calor ut tria, non est sufficiens ad calefaciendum. aquam, & intēsus ut B. erit sufficiens, & cum arguitur, ergo actiua fiet passiua, respondetur quod non est inconueniens, diuersa ratione, ut declaratum est supra de agente actionē immanenti, & est actiuum, & passiuum, respectu suæ actionis.

Secundū est, si potentia præcedit actum, ergo ut exeat in actum, necesse est ut determinetur ab alio, sed hoc est falsum, quia omne determinans aliud, habet potentiam actiuam. Tunc queritur, si illa potentia præcedit actum, vel non, si sic, ergo ut prius, necesse est ut determinetur ab alio, & sic erit processus in infinitum, si non, ergo eadem ratione standum erat in primo, prima autem consequentia sic probatur, quia omnis potentia præcedens actum oportet determinari ad illud actum per aliud.

Ad hoc dicitur, quod cum potentia actiua distinguatur in naturalem & rationalem, si argumentum intendit de naturali, nego primam consequentiā ad propositionem dico, quod illa propositio, omnis potentia præcedens actum &c. non est vera de potentia naturali, quoniam, ut dictum est supra, est tantum vnus oppositi, ex consequenti ex natura sua est determinata ad illud, & semper exit in actū, stantibus circumstantiis requisitis ad actionē, ut debita approximatione & dispositione in passio &c. Si intendit de potentia rationali, cōceditur prima consequentiā, & negat falsitas consequētis. Diximus enim supra, quod potentia rationalis cognoscitiua ut intellectus determinatur ab appetitu intellectiua, quæ est volūtas in genere causæ efficiētis, volūtas autē determinatur ab intellectu in genere causæ finalis, & si non est processus in infinitū. Quomodo esset non sit processus in infinitū in intellectibus & volitionibus vide in q. 5. huius libri. Hæc de præfati quæstio dicta sint

QVÆSTIO IX.

247

Quæstio 9. Si definitio possibilis est bene assignata à philosopho, sumendo possibile ut distinguitur precise contra impossibile.

Est autem possibile hoc cui si extiterit actus cuius dicitur habere potentiam, nihil erit impossibile. Tex. 7.

Philosophus in hoc text. definit possibile quod solet sic diffiniri. Possibile est illud, ad quod non sequitur impossibile. Itē sic possibile, est illud, quod qui ponatur in actu, nullum sit impossibile. Circa quod queritur, si est verum.

In hac q. sic procedetur. Primò ponitur duæ distinctiones. Secundo conclusio responsiua cum probatione sua. Tertio soluentur duo argumenta.

Quantum ad primum fit hæc prima distinctio. Possibile est duplex. Quoddam in sensu diuiso tantum, quoddam absolute, exemplum primi, album possibile est esse nigrum quod tamen est falsum in sensu composito, nam si poneretur in actu, sequeretur impossibile scilicet album esse nigrum, exemplum secundi, possibile est Sortem esse regē, nam absolute loquendo, ad istam, Sortes est rex, nihil sequitur impossibile.

Distinctio 2. Possibile iterum est duplex. Quoddam quod secundum se totum est reducibile ad actum, ut ens positiuum permanēs finitum, Quoddam cui secundum naturam suam repugnat secundum se totum reduci ad actum, quoniam ex sui natura competit sibi actus admixtus potētiæ, ut enti successiuo, quale est tempus, & motus, & enti infinito secundum magnitudinem & multitudinem. Et aduerte, quod hæc distinctio tracta est ex 3. libro physic. text. 57. ubi philosophus declarat, quomodo infinitum in potentia est reducibile ad actum.

Quantū ad secundū ex distinctionibus datis, ponitur hæc conclusio. Possibile est illud, ad quod si eo modo quo est possibile reducitur ad actum, & non aliter, nihil sequitur impossibile. Hæc conclusio quomodo sit intelligēda, patet ex distinctionibus prædictis, nā si id quod est possibile in sensu diuiso tantum, ponitur in actu pro sensu diuiso, nullū sequitur impossibile, nā licet sit impossibile album ut album esse nigrum, tamen nihil prohibet, subiectum quod est album à mota albedine esse nigrum, similiter si id quod est possibile in ente

tuc celsio

successio & in ente infinito quanto ponatur in actu non quidem secundum se totum, sed cum admixtione potentia, nullū sequitur impossibile. Sic ergo intellecta, conclusio probatur. Possibile ut possibile respicit actum. Dicitur enim possibile, aliqua potentia possibile, omnis autē potentia respicit, acrum, aliter esset frustra. Tunc ultra, si omnis potentia respicit actum, & secundum te, ex hoc quod ponitur actu, sequitur impossibile, ergo potentia respicit impossibile, sed hoc est absurdum. Dicere enim potentiam respicere impossibile, est negare potentiam, quia respectu impossibiliū nulla est potentia, unde philosophus in 3. phys. tex. 69. manifestans, quomodo potentia respicit actum, inquit, quantum enim potentia contingit esse, & actu contingit tantum esse.

Quantū ad tertium aduerte duo argumēta contra definitionē de possibile, per quē probatur, quod in aliquo casu, si possibile ponitur in actu, sequitur impossibile.

Primū est. Hęc est de possibili. possibile est omne corruptibile corrumpi, & tamen si ponitur in actu, sequitur impossibile, nam posito qd omne corruptibile de facto sit corruptū, sequitur, quod materia remanebit sine omni forma, quod est impossibile. ut probatum est supra ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod hęc propositio, possibile est omne corruptibile corrūpi, est vera diuine. Signato enim quocunque corruptibili potest corrumpi, & si ponatur in actu, non sequitur impossibile quoniam si illud corrumpitur, aliud generatur, ex consequenti non remanet materia, sine forma, non autem est vera collectivē, siue simultaneē, sensus enim esset quod pro aliquo instanti, omnia corruptibilia simul sumpta, simul, possent corrumpi, quod non admittitur quoniam tunc argumentum procederet. Patet igitur, quod ad possibile eomodo quo est possibile non sequitur impossibile.

Secundū est. Dicitur est supra, quod potentia rationalis pro eodem instanti potest in opposita, ex quo arguitur sic, possibile est voluntatem Sortis in hoc instanti velle stare, & velle sedere. Sed si ponatur in actu, sequitur impossibile, scilicet quod in hoc instanti stabit, & sedebit, ergo &c.

Ad hoc responsum est supra in q. 5. huius lib. vbi declarauimus, in quo sensu sit verum, potentiam rationalem posse similiter in opposita, & tamen quod de facto non sint si militer opposita, vide tu ne fiat inutilis repetitio. Hęc de presenti

presenti quaesito dicta sint.

Quaestio 10. Si aliquid est possibile, quod tamen nunquam fuit nec erit.

Nihil prohibet possi ule aliquid ens esse aut fieri, non esse vero, aut non futurum esse. Tex. 8.

Philosophus in hoc tex. destruit opinionem eorum, qui tenent omnia esse possibile, licet nunquam fierent aut essent, unde ponebant costam commensurabilem diametro, licet id nunquam fieret, contra quos, dicit philosophus, licet aliqua sint possibilia quæ tamen nunquam erunt, nec aliqua sunt possibilia quæ nunquam erunt, sunt possibilia. Quoniam aliqua nunquam erunt, quia eis repugnat esse, & hęc dicuntur & sunt impossibilia, ut diametrum commensurari costæ. Aliqua autē nunquam erunt, licet eis non repugnet esse, quoniam autē causa est libera, quæ etiam omnibus dispositis, potest agere & non agere aut si est naturalis, potest impediri, ut dicemus infra. Queritur ergo, si aliquid est possibile, quod tamen nunquam erit.

In hac q. in qua intendo loq. mere metaphysic. & non ut theologus, inuenio duas opiniones, quarū vna tenet partē negatiuā, alia affirmatiuā. Prima est Commen. quæ contra defendit Iandu. in libro 9. metaph. q. 5. secunda est B. Tho. Tu igitur sic procedes. Primo declarabis quomodo Commen. tenet partem negatiuam, & formabis rationes Iandu. in defensionē Commen. Secundo declarabis quomodo B. Tho. tenet partem affirmatiuā, quam probabis dictis philosophi, & rationib. fundatis in doctrina philosophi, quas sustinebis contra solutiones Iandu. Tertio solues rationes Iandu. formandas in defensionem Commen.

Quantum ad primam aduerte, quod Commen. in lib. 9. metaphysic. in comment. 8. in principio sic inquit. Manifestum est, quoniam impossibile est ut aliquid possibile nunquam exeat in actum, & in comment. 9. inquit, alio modo utimur hęc propositione, quam intendit declarare in hoc cap. in hoc quod nihil habet potentiam ad corruptionem, quin corrumpatur, & nihil habet potentiam ad generationem quin generetur, ergo secundum Commen. omne possibile non esse, aliquando non erit, & omne possibile esse, aliquando erit. Et hanc sententiam Commen. conatur Iandu. in libro 9. metaphysic. quaest. 5. tribus rationibus firmare.

Prima

Prima est, si aliq̄ possibile nunquam erit, aliq̄ possibile est, semper non ens, quod autem est semper non ens, est impossibile, quia sicut necessarium est semper ens, ita impossibile sibi oppositum, est semper non ens, ergo aliquod possibile, est impossibile, quod implicat contradictionē.

Secunda est, semper ens & semper non ens, sunt opposita, & similiter necessarium & impossibile sunt opposita, & i. cœ. tex. 117. ex hoc sic arguitur. Omne semper ens est necessarium, ergo omne semper non ens est impossibile. Antecedens patet ex i. cœ. vt supra, consequentia etiam patet, quia sicut propositum in opposito, sic oppositum in opposito.

Tercia est secundū philosophū, in hoc distinguitur possibile ab impossibili & à necessario, quia necessarium semper est, & impossibile semper non est, possibile autem non semper est, ergo aliquo tempore est, & aliquo non est, ergo si ponis aliquod possibile nunquam esse, destruis rationē possibile. Iste sunt præcipue rationes pro defensione Commenta. quas soluemus infra.

Quantum ad secundum aduerte, quod B. Tho. exponens rex philosophi, manifeste tenet partem affirmatiuam. Nam in 9. lib. metaphy. exponens tex. 8. inquit, sunt enim aliqua de quibus nihil prohibet dicere, quod sunt possible esse, aut fieri, cum tamen nunquam sint futura, nec vnquam fiat. Et in lib. 2. de generatione exponens tex. 64. inquit. Aliquid tamen futurum esse non habens causam determinatam, nihil prohibet contingere non esse. v. g. verum est nunc dicere de aliquo, quod est futurus incedere, potest tamen impediri propositum eius, & ita non incedet, & ratio huius est, quia talis incessus possibilis fieri, procedit ex voluntate libera, quæ etiam disposita & determinata aditer, potest recipere impedimentum. Hæc est mens B. Tho. quæ fundatur etiam in dictis philosophi, nam in 2. de generatione tex. 64. tenet quod aliquod est generabile, quod tamen nunquam generabitur, ergo est aliquod possibile, quod nunquam erit, generabile enim dicit possibile generari. Item inquit futurus quis incedere, non incedet. Et hæc sententia firmatur ratione sic.

Si non est aliq̄ possibile quin erit, ergo omnia eueniunt de necessitate, quod est falsū, vt probatū est in 1. perih. Et Comment. dicit in 2. phy. commen. 48. Sermo dicēs omnia euenire de necessitate, est vanus &c. consequentia patet, quia si omnia possibile de necessitate erit, ergo omne futurum

ex ne

ex necessitate eueniet.

Et aduerte quod Iādu. in 9. meta. q. 5. respondens huic rationi, distinguit de necessitate, sic. Duplex est necessitas, scilicet continua & discontinua, quæ solet dici inter cetera Continua & secundum quam aliquid habet esse in quolibet tempore, ita quod in omni tempore & omni instanti verum est dicere, quod est in rerum natura, vt homo secundum speciem habet necessitatem continuam, quia secundum successionem semper est homo. Discontinua est secundum quam res non habet esse in quolibet tempore, sed in aliquo, sic in aliquo non vt rosa tempore veris tantū & glacies tempore hyemis tantū. Sed discontinua est duplex, quædam est determinata secundum naturā, & secundum cognitionē nostrā vt eclipis solis & lunæ, de quibus sunt determinatæ causæ in tempore determinato & tanta duratione, quæ omnia cognoscuntur à nobis certissime per scientiam astronomiæ.

Quædam autē est determinata secundū naturam, sed non quo ad nos, Certum quidem est naturaliter quo & quanto tempore res erit, & quo & quanto non erit, sed nobis est incertum, quia non possumus naturaliter cognoscere tempus illud, nec durationem eius, & talem necessitatem habet inuentio thesauri in fossione, quia non est certum nobis, quo tempore hoc incipiet, & hoc propter raritatem, propter quæ experiri non possumus determinationē illius temporis. Ex his dicit ad rationē adductā, quod consequentia valet, quoniam nihil euenit, nisi ex necessitate vel continua vel discontinua, determinata secundum naturā & quo ad nos, vel saltem secundum naturā, licet non quo ad nos, & cū arguitur, quod hoc est falsum secundū philosophum in 2. perih. & Comen. Dicit Iādu. quod philosophus non reputat hoc esse falsum, nisi sumendo necessitatem discontinuā determinatā secundū naturā & quo ad nos, q. d. quod omnia eueniunt ex necessitate ex parte rei & causarū eius, licet nos non cognoscamus talē necessitatē. Sed Iādu. non aduertit quod philosophus in 8. meta. vt patet in tex. 6. loquitur de positione & ordine causarum secundū naturam suam, & non quo ad nos illic enim videtur concludere, quod si cuiuslibet effectus iam sunt positæ omnes causæ per se, de necessitate erit secundū naturā suā, consequens autē esse falsum, iam docuerat in fine primi perih. Præterea quomodo metaphysica consideraret connexionem causarum vt metaph. si tantum respectu nostri id accederet. Tenendū est ergo philosophū sensisse, quod nul

Metaph. Iaucl.

I

Janoz
Diallo
De jessu
valentia

lo modo necessitatis omnia futura de necessitate eueniunt sed quædam mere contingenter & libere.

Præterea ad propositum arguitur sic. si nihil est possibile quin erit, ergo nulla est potentia rationalis & libera, quod est contra philosophum in 9. metaphys. tex. 3. consequentia probatur liberum est quod potest agere & non agere contrariæ vel contradictorie. sed si nihil est possibile quin erit. Omne agens de necessitate agere. quicquid potest agere. ergo nullum erit agens liberum.

Huic rationi respondens Iandu. deducit se ad hoc, quod agens liberum non dicitur liberum, quia possit in opposita sed quia agit secundum rationem & gratia sui, dato quod non habeat potentia non agendi, ut Deus dicitur libere mouere, secundum Arist. qui est primum mouens, quia eligit & vult mouere gratia sui, & non quod etiam eligat non mouere, quia non potest non mouere, secundum Arist.

Sed non aduertit Iandu. quod sic dicens saluat solum libertatem oppositam coactioni siue violentiæ, non autem libertatem contradictionis, qua potest agens in opposita eodem instanti, licet non coniunctim, sed diuisim, ut declarauimus supra: quam libertatem expresse posuit philo. in 9. meta. tex. x. ubi assignans differentiam inter potentias cum ratione, & sine ratione inquit. Tales quidem potentias, scilicet sine ratione, necesse est, quando, ut possunt actiuum & passiuum propinquant. hoc quidem agere, illud vero pati, illas vero, scilicet cum ratione non necesse. Quem tex. declarans Commen. inquit. Aliæ vero potentia, scilicet quæ sunt cum ratione. non est necesse, quando propinquant suis agendis ut agant, quoniam vnaquæque illarum, scilicet quæ sunt sine ratione agit alterum contrariorum tantum, quæ autem sunt cum ratione agunt duo contraria, quod tu intelligas diuisim, & non coniunctim. Parec ergo quod apud philosophum non dicitur potentia libera solum, quia agit gratia sui, sed quia potest in opposita, vnde sic Iandu. respondens contradicit philo. Quomodo autem Deus moueat & agat secundum philosophum an libere, an ex necessitate naturæ, declarabitur in lib. 12.

Quantum ad tertium soluenda sunt rationes supra inductæ quæ fuerunt Iandu. in fauoré Comen. & quidæ prima, ac secunda sunt soluantur hac distinctione, semper non ens, est duplex, quoddam est quod nunquam habet esse, & sibi repugnat esse diametrum commensurari costæ, & omne tale est impossibile

se Quoddam est, quod licet nunquam sit habiturum esse, aut ex defectu causæ suæ impeditæ, aut ex causâ libera in determinata, tamen sibi non repugnat esse principem, & sic nego, quod tale semper non ens sit impossibile, sed tantum primo modo, & quando dicit philosophus quod necessarium est semper ens, & impossibile semper non ens, sumit ly semper, non ens primo modo, sicut enim necessarium dicitur semper ens, quia non potest esse, sic impossibile dicitur semper non ens, quia nunquam est, nec potest esse, eo quod sibi repugnat esse.

Ad tertiam dicitur, quod illa diffinitio possibilis qua dicitur possibile est quod non semper non est, est vera de possibili in se & secundum se considerato, nam ex quo aliquid est possibile, non inconuenit quantum sit ex se, quod aliquo tempore sit, & aliquo non. Quod autem nunquam potest naturæ actu, hoc non est ex natura possibilis, sed aliunde, puta ex impedimento, causæ agentis, vel ex concursu causarum contrariorum quarum vna impedit aliam, vel ex indispositione materiæ, vel ex libertate agentis, quod potest in opposita, nec subiicitur actioni, aut imprefioni alicuius corporis, ut hic omnia declarat B. Tho. in 6. meta. exponens tex. 8. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sint.

Quæstio xi. si in consequentia possibilium vel impossibilium antecedens, & consequens debet esse similia.

Simul autem palam quia si A, ante necesse B, esse & possibile ante A, & B, necesse est esse possibile. Text. 9.

Circa hunc textum quæritur, quomodo se habent antecedens & consequens in consequentia vera, in materia possibile & impossibile scilicet utrum possint esse dissimilia, vel de necessitate similia.

In hac quæstione ut breuiter te resoluas sic, procede. Primo pones distinctionem de possibili, quam tangit Beatus Thom. exponens tex. 9. Secundo, pones tres conclusiones. Tertio solues dubium.

Quantum ad primum aduerte quod possibile dupliciter sumitur. Primo pro omni eo quod potest esse, & non esse, & ut sic est idem quod contingens. & opponitur necessario & impossibili quoniam necessarium non potest non esse, & impossibile non potest esse. Secundo pro omni eo quod potest esse, & ut sic non op

NONI METAPHY.

ponitur necessario, imò sequitur ad ipsum, nam bene sequitur A, non potest non esse, ergo potest esse, opponitur autem tantum impossibile, & dicitur possibile altum, quod predicatur de possibili contingenti, & de necessario philosophus in presenti tex. intendit comparare antecedens ad consequens in consequentia vera in materia possibilium, sumendo possibile secundo modo, & non primo modo, quoniam ut diximus, in secundo modo opponitur precise impossibile.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio, si alicuius consequentia vera antecedens est possibile, sumendo possibile altum, & consequens est possibile in eodem sensu. Dico autem possibile altum, quoniam si in antecedente ponitur possibile contingens non est necesse, quod consequens sit possibile contingens, imò potest esse consequens necessarium, stante antecedente contingenti, ut hic, si Sortes est res, Sortes est homo, & hic, si Sortes disputat, Sortes est homo. Hæc conclusio sic probatur ad mentem philosophi, si antecedens est possibile, & consequens sit impossibile ergo ad possibile sequitur impossibile quod est contra diffinitionem supra positam de possibili. Dicitur enim, possibile est ad quod nihil sequitur impossibile.

Secunda conclusio, si alicuius consequentia vera consequens est impossibile, necesse est antecedens esse impossibile, probatur, stante consequente impossibili, si antecedens est possibile ergo ad possibile sequitur impossibile, quod repugnat diffinitioni datæ de possibili.

Tertia conclusio, si antecedens est impossibile non est necesse consequens esse impossibile, imò potest esse possibile contingens & necessarium, & possibile altum, exemplum primum, si homo est lapis, homo est gravis, vel figuratus vel albus, &c. exemplum secundum, si homo est lapis, homo est substantia, & est corpus. Quod autem possit esse possibile altum patet, quia possibile altum predicatur de possibili, contingenti & de necessario.

Quantum ad tertium adverte, quod philosophus in tex. videtur dicere oppositum huius tertiæ conclusionis, nam inquit sed erat primum impossibile ergo & secundum &c. Manifestum est autem quod in consequentia primum sumitur pro antecedente, & secundum pro consequente, intendit ergo, quod si antecedens est impossibile, consequens est impossibile, cuius oppositum dicit tertia conclusio.

Respon-

QVÆSTIO XII.

Respondetur, in tex. Comment. non cadit hæc difficultas quia non habetur ly primum nec secundum. Sed & B, & A, ita quod sic intelligitur, sed B, est impossibile, id est consequens, ergo & A, id est antecedens, & hæc fuit secunda conclusio, si tamen inspicias tex. quem B. Tho. exponit videbis quod ly primum sumit pro B, & ly secundum sumit pro A, & format hanc consequentiam, si B, quod est consequens est impossibile, A, quod est antecedens est impossibile, & tunc patet, quod B, est primum, & A, est secundum in consequentia prædicta. Ad argumentum ergo concedo, quod primum stat pro antecedente, quoniam in prædicta consequentia, ponitur consequens, quod est B, in antecedente, & secundum stat pro consequente, quoniam in prædicta consequentia ponitur antecedens, quod est A, in consequente, sic enim arguit, si B, consequens est impossibile, A, Antecedens est impossibile, lex quibus patet, quod philosophus non facit expressam mentionem nisi de prima & secunda conclusione, tertiam autem licet hic non ponat, non tamen eam negaret, propter quod non potest prædictus textus ubi dicitur primum, ergo secundum applicari, nisi secundæ conclusioni. Hæc de presenti quaestio dicta sint.

Questio 12. si actus sit prior potentia ratione & cognitione.

Omni itaque tali prior actus ratione. Tex. 13.

In resolutione huius tex. quaeritur, si actus est prior potentia ratione & cognitione, sumendo actum ut actus & potentiam ut potentia meta pro evidentia igitur huius quaestio. ponuntur duæ conclusiones responsivæ ut cum probationibus suis. Deinde solentur dubia insurgente contra determinationem.

Prima conclusio, actus est prior diffinitione & cognitio ne secundum naturam suam & simpliciter quam potentia. Quod diffinitione, probatur, quia ut patet, per philosoph. in hoc li. 9. tex. 13. id per quod aliquid diffinitur, est prius eo diffinitione. Sed per actum diffinitur potentia, sicut de clarat philoso. in eo. tex. unde, inquit, nam per contingere actu esse possibile, est quod primo possibile puta, dico ædificatorem potentem edificare, & visibilem potentem videre.

Quod autem cognitione, id est quod sit actus natus prius & perfectius cognosci quam potentia, probatur. Cum obiectum in

NONI METAPHY.

Intellectus sit ens, quod magis participat de entitate, magis & prius participat de cognitione secundum naturam suam, unde dixit philosophus in 2. metaph. tex. 4. quod sicut res se habet ad esse ita ad cognosci. Sed actus magis participat de entitate, nam ut inquit Commentator in lib. 9. metaph. comment. 13. potentia est sicut non esse, actus autem est esse, ergo necesse est, ut actus precedat potentiam cognitione secundum naturam suam, & simpliciter.

Secunda conclusio. Actus est prior cognitione, quam potentia non solum secundum naturam suam, sed etiam quo ad nos, & sumo potentia ut se extendit ad potentiam actiuam & passiuam & quodcumque principium motus, probatur sic. Quod prius mouet intellectum nostrum, est prius cognitione quo ad nos haec est manifesta, quia ex eo quod intelligibile mouet intellectum, intelligitur, ergo si prius mouer, prius intelligitur. Sed actus prius mouet intellectum quam potentia. Nam ut dicitur infra Arist. in tex. 20. Quae sunt in potentia, non inueniuntur, in est, non cognoscuntur a nobis, nisi reducantur ad actum, quod quomodo sit verum, inuestigabimus in quaestione particulari. Praeterea dicit philosophus in 3. phys. tex. 17. quod semper extimabitur aliqua species mouens, & speciem sumit pro actu, ergo actus est prior cognitione quo ad nos quam potentia.

Sed contra hanc determinationem insurgunt duo dubia. Primum est contra primam conclusionem, secundum contra secundam.

Primum probat, quod actus non est prior potentia diffinitione, & arguitur sic. Actus & potentia sunt relatiue opposita, per Commen. in lib. 9. metaph. comment. 11. & per se inuicem diffiniuntur, unde inquit illic Commen. Actus & potentia sunt relatiua contraria, & utrumque relatiuorum accipitur in diffinitione alterius, & non accidit inde malum: tunc sequitur, quod quando potentia diffinitur per actum, actus sit prior diffinitione, & quando actus diffinitur per potentiam, actus sit posterior, & potentia prior, ergo actus ex natura sua & simpliciter non est prior potentia diffinitione, sed & prior & posterior, prout potest esse diffinitio potentiam, & diffinitus per potentiam.

Ad hoc respondet Ant. And. in 9. metaph. h. q. 3. dicit, quod illa propositio. Relatiua per se inuicem diffiniuntur, non est vera nisi in relatiuis mutuis, qualia sunt relatiua primi & secundi modi. Dicit autem quod potentia & actus non sunt relatiua mutua quia ponit ea in tertio modo relatiuorum, ex consequen-

QVAESTIO XII.

252

consequenti negat actum diffiniri per potentiam, & sic non oportet, quod sit posterior diffinitione, sed semper & simpliciter prior ipsa potentia.

Sed haec responsio quantum ad hoc, quod ponit potentia & actum esse relatiua in tertio modo relatiuorum, est contra philosophum in 5. metaph. in c. ad aliquid, ubi assignans fundamentum secundi modi, ponit actiuam & passiuam secundum potentiam actiuam & passiuam, & earum actiones, & ipse Ant. And. in 5. metaph. q. 15. in qua pertractat de relatiuis secundi modi, respondens argumento secundo, concedit, quod potentia actiua refertur ad actionem suam, & ad potentiam passiuam ut calefactiuum ad calefacere & ad calefactibile, ergo est secundum ipsum, potentia, & actus sunt relatiua secundi modi, & non tertij, non igitur valet responsio sua.

Respondens autem in 9. metaph. q. 8. tenens cum Commen. ut allegatum est in argumento, quod actus & potentia sunt relatiua contraria, & quod per se inuicem habet diffiniri, ut soluat argumentum factum, distinguit de diffinitione sic. Diffinitionum alia perfecta, alia imperfecta, quando diffinitur potentia per actum est perfecta, quoniam actus simpliciter prior est quam potentia, ut dicemus infra, & declarat sufficienter naturam potentiae quando autem diffinitur actus per potentiam est imperfecta, quasi magis proportionata intellectui nostro, qui procedit de potentia ad actum, id est, de imperfecto ad perfectum, unde talis diffinitio non meretur diffinitio sed notificatio.

Haec responsio non discordat a mente B. Tho. qui in 9. metaph. exponens text. 13. ubi inquit philosophus, quare necesse ratione praexistere & notitiam notitia dicit B. Tho. & propter hoc Arist. superius manifestauit potentiam, diffiniendo per actum, actum autem non potuit per aliquod aliud diffinire, sed solum inductiue manifestauit, haec ille, ex quibus elicio, quod quia sunt relatiua, ideo per se inuicem manifestantur, sed diuersimode, nam potentia manifestatur per actum per veram diffinitionem & perfectam eo quod actus ex se est prior potentia, ut dicemus infra. Actus autem manifestatur per potentiam, non per veram diffinitionem, sed per inductionem, vel proportionem ut fecit philosophus in 9. lib. tex. 11. Ibi, palam autem ex singularibus inductiue. &c. Ex his dico ad argumentum, concessio quod actus & potentia sint relatiua opposita, & quod per se inuicem manifestetur non sequitur, quod quando notificatio

tur actus per potentiam, sic potentia simpliciter prior actu quoniam talis notificatio, non est vera, nec perfecta definitio, sicut quando notificatur potentia per actum, unde nego illam consequentiam, ergo actus ex natura sua & simpliciter non prior est potentia.

Secundum probat, quod actus non sit prior cognitione quo ad nos, nam cum sempiterna sint nobilissimi actus, aut in actu, ut substantiæ abstractæ & corpora cœlestia, se querentur quæ essent nobis prius nota, quæ hæc inferiora corruptibilia, quæ ut dicemus infra, se habent ad illa ut potentia ad actum, cum, sint imperfectiora, & quandoque sunt, quandoque non sunt, illa autem semper sunt. Hoc autem est falsum, quoniam ut probatum est in secundo libro, non ascendimus ad illa, nisi ex sensatis.

Ad hoc dicimus, quod conclusio secunda sic habet intelligi, actus comparatus potentia in eodem genere, est prior cognitione, quo ad nos, puta si per intentionem volumus habere scientiam de rosa, necesse est ut per rosam in actu cognoscamus rosam in potentia, unde philosophus infra in textu 20. docebit, quod geometra cognoscit triangulum habere tres, ex actuali protractione lineæ, qua contigitur angulus extrinsecus &c. Argumentum autem procedit de potentia & actu in diuerso genere; quoniam corruptibilia & incorruptibilia distinguuntur genere, ut manifestabitur in lib. 10. Hæc de præsentibus quæ dicta sunt.

Questio 13. si actus est prior tempore potentia;

Tempore vero prius specie idem agens, sed numero non. Text. 13.

In hac quaestione investigandum est, quomodo actus sit prior tempore potentia, & ut te resoluas. Primo declarabis, quomodo potest comparari actus ad potentiam, & e converso. Secundo, pones quatuor conclusiones responsivas. Tertio, solues dubium.

Quantum ad primum aduerte, quod hæc comparatio, potest fieri quatuor modis. Primo comparatur actus ut actus potentia ut potentia. Secundo comparatur actus secundum speciem potentia secundum speciem. Tertio comparatur actus secundum speciem, potentia secundum individuum. Quarto modo comparatur actus secundum individuum potentia secundum individuum, & omnes istæ comparationes declarabuntur in conclusionibus, sequentibus.

Quantum

Quantum ad secundum sic hæc prima conclusio, (& aduerte, quod intendo procedere in his conclusionibus iuxta doctrinam philosophi, ponentis mundum & motum & generationem æternam.) Actus & potentia primo modo comparationis non ita se habent, quod actus sit prior tempore potentia, nec econverso, probatur. Actus & potentia secundum philosophum sunt æterna, ergo vnum non est prius tempore alio, consequentia non, quoniam æterno, nihil est prius duratione, aliter non esset æternum. Antecedens probatur, quoniam sicut potentia passiva est æterna secundum philosophum, puta materia prima, ita actus est æternus, siue sumatur actus pro substantia immaterialis, quam probat Arist. in lib. 12. esse æternam, siue sumatur pro forma informatiua materiæ licet enim nulla forma educata vel educibilis de potentia materiæ sit æterna eodem numero, tamen est æterna secundum speciem vel secundum genus quoniam secundum philosophum, species rerum corruptibilium per successionem sunt æternæ, & ab æterno materia non spoliatur omni forma.

Secunda conclusio. Actus in secunda comparatione non est prior tempore potentia, probatur, quia cum secundum philosophum in 2. de generatione text. 35. generatio sit perpetua, semper fuit homo actu & erit, & semper fuit homo generandus & erit, sic intelligendo, quod sub specie hominis semper fuit & erit aliquis homo actu, & semper fuit & erit aliquis homo in potentia. Alter generatio humana, habuit se principium & finem durationis, quod repugnat doctrina Aristot.

Tertia conclusio. Actus in tertia comparatione est prior tempore potentia, probatur, quia secundum philosophum in lib. 12. text. 14. causa mouens & agens præcedit illud cuius est causa & in hoc distinguitur causa agens à forma, quoniam illa simul est cum eo cuius est forma. Sed actus secundum speciem est causa agens, respectu eius quod est in potentia secundum individuum puta generandus, qui est hic homo in potentia necesse est ut generetur ab homine existente actu. Implicat enim aliqua se reducere de potentia ad actum actus secundum speciem est prior tempore potentia secundum individuum, & maxime in generatione vniuersa.

Quarta conclusio. Actus in quarta comparatione est posterior tempore potentia. Hinc sic intelligenda te corruptibilia, esse in potentia præcedit esse actu, puta rosa A, gene-

randa in vere, prius tempore habet esse in potentia, quam habeat esse actu, probatur, in productione physica, quæ est per motum qui fit in tempore, terminus à quo præcedit tempore terminum ad quem. Sed in re corruptibili generanda, terminus à quo est esse in potentia, terminus ad quæ est esse actu. Nam in 1. phys. text. 7. ex ente in potentia fit ens in actu, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, q. cum potentia & actus sint relatiua, vt dictum est supra, difficile est saluare, quod actus sit prior tempore potentia, vel econuerso, quoniam cum relatiua, sint simul natura, posito vno, ponitur alterum & remoto vno, remouetur alterum, ergo in nulla comparatione vnum præcedit alterum.

Ad hoc dicitur, quod potentia & actus non sunt puri respectus, quoniam purus respectus non est principium agendi nec parientiæ, nec dicit perfectionem. Sed sunt entia absoluta includentiæ respectum, sicut scientia & actio & mensura. Tunc dico quod vt res sunt, non inconuenit vnâ præcedere aliam, & subsequi, sicut & homo generans præcedit tempore hominem genitum, & causa agens per motum præcedit tempore effectum suum, vt autem includunt respectum, vel vt concipiuntur conceptu relatiuo, vnum nõ præcedit alterum, quia concipiuntur in ordine vnius ad alterum. Quando comparauimus actum potentia in tertia & quarta conclusione, fecimus comparationem vt res sunt, & non vt includunt respectum, & ideo argumentum non concludit, aliter causa non esset prior suo effectui.

Et aduerte, quod in hac q. semper intendimus de actu, vt comparatur potentia passiuæ, sive receptiua ipsius actus vel comparando agens passiuo, aut producibili, sicut comparando formam materiæ, aut hominem actu homini producibile. Sed in q. sequenti loquemur de actu comparato potentia actiua, à qua egreditur vt edificare potentia, id est, arti edificatiua. Hæc de præsentibus quæsitio dicta sunt.

Quæstio 1. si in potentia actiua quæ acquiruntur exercitiis, id est, operatio est prior tempore potentia, etiam respectu eiusdem potentia secundum naturam.

Qua propter & videtur impossibile edificatores esse, qui non edificauerit. Text. 14.

philosophus

Philosophus in hoc tex. comparat actum, id est operationem potentis suis actiuis, non quidem naturalibus, quoniam de eis determinatum est supra, in q. 8. quod semper procedit actum aut natura, vt potentia illuminatiua solis illuminationem. Aut tempore, vt prius tempore quis habet potentiam actiuam gradiendi, quam gradiatur. Sed comparat potentis actiuis, quæ acquiruntur aut disciplina, sicut artes & scientia, aut consuetudine sicut habitus morales, & dicit manifestum esse in his etiam respectu eiusdem supposito, quod actus, id est, operatio præcedit potentiam actiuam, id est, habitum acquirendum, quoniam nisi quis frequenter cytharizauerit, non fiet cytharcedus. Queritur ergo, si possibile est in his potentis actum præcedere tempore ipsam potentiam.

In hac q. non cadit difficultas, nisi in hoc, quod videtur difficile posse saluare, quomodo isti actus, vt edificare, & cytharizare sint effectus artis edificandi & cytharizandi, & tamen præcedant istas artes tanquæ causa, quibus multiplicatis tales artes addiscimus, ex his enim sequitur, quod idem respectu eiusdem sit causa & effectus, prius & posterius, q. patet esse impossibile. Et aduerte quod hæc est ambiguitas Platonis in Menone, quam recipiat philosophus in 1. post. text. 4. & hic replicat absoluit in tex. 14. Vt igitur in præsentibus quæsitio te resoluas, sic procedes. Primò ponitur conclusio responsiua. Secundo formabitur difficultas, quam Plato inducit, ad probandum quod nostrum addiscere non est nisi reminisci. Tertio soluetur ipsa difficultas. Quarto monebitur dubium contra solutionem dictæ difficultatis & soluetur.

Quæritur ad primū sit hæc conclusio responsiua, in potentis actiuis, quæ acquiruntur exercitiis. quales sunt artes & habitus morales, actus præcedit tempore ipsam potentiam. Hæc notificat philosophus certissima experientia, nã quilibet experitur, q. nõ pot. acquirere artē, nisi ex prius sit quæsitio actibus, vnde Comment. inquit in commen. 14. Qui addiscit cytharizare, cytharizat vt addiscat, & sic acquirit artē cytharizandi, & similiter in aliis artificibus, quæ acquiruntur exercitiis, ergo &c. & aduerte, quod qui negat hæc conclusionem, negat id quod ad sensum patet.

Quantum ad secundum aduerte, quod vt dicit Comment. in commen. 13. ex hoc quod actus præcedit potentiam, id est, habitum qui acquiritur exercitiis, sicut causa quæsitiois philosophus

sophisticorum famosa attributa Mennoni, per qua quæ-
bat probare, quod nihil addiscimus de nouo, sed quod habemus
scientia & artes nobis innatas, & arguit sic, si quis addi-
scit scientia vel arte aliquam, aut addiscit sine actione sci-
entia, vel artis addiscenda, aut per aliqua actione. Si sine ac-
tione, non erit addiscere omnino, qui enim non cytharizat,
nunquam fiet cytharcedus, si per actione illius scientia vel
artis addiscenda, ergo addiscens, erit sciens, & non indige-
bit addiscere. v. g. si non addiscit cytharizare, nisi quod cythari-
zat, & non cytharizat, nisi quod scit cytharizare, ergo impossi-
bile est addiscere cytharizare, sequitur enim, ex hac quod ut quod ne
scit cytharizare, agat cytharista actionem, ex consequenti
addiscens est sciens, quod implicat contradictionem, nam
si addiscit non est sciens, & si scit, non est addiscens, se ha-
bent enim addiscere & scire, sicut via & terminus.

Quantum ad tertium aduerte, quod solutio stat in hoc,
licet in anima nostra non sint scientia & artes congenita,
sunt tamen quedam principia naturalia, & naturales incli-
nationes in diuersis ad diuersas scientias & artes, ita quod
qui inclinatur ad musicam de facili proficit in ea, & sic de
aliis habitibus, qui autem non inclinatur, nec habet in se
aliqua principia, velut femina non proficit, unde dicit Com-
ment. in comment. 13. asinus non addiscit cytharizare, ne-
que homo qui non est innatus cytharizare. Tunc dico ad
argumentum, quod addiscens addiscit per actionem, quæ
non est scientia addiscenda eo modo quo est addiscenda, id
est, perfecte, sed est scientia quæ imperfecte est in suis princi-
piis, velut in feminibus, qui ut sic, non addiscitur, sed inest,
sicut prima principia naturalia complexa, ad improbatio-
nem, nego hanc consequentiam, ergo addiscens est sciens, nisi
inferas sic, ergo addiscens est sciens imperfecte & potentia-
liter, quod concedo, quoniam habitus continetur virtuali-
ter & potentialiter in principijs suis, & nego quod implicet
contradictionem, ad probationem dico, hanc conditionem
posse esse veram & falsam, veram in hoc sensu, si est
addiscens non est sciens complete, & perfecte falsam in hoc
sensu, si est addiscens non est sciens imperfecte, similiter ista
est vera, & falsa, vera, sic, si est sciens complete, non est ad-
discens, falsa sic, si est sciens incomplete, non est addiscens
Et quia incipiens cytharizare non producit hos actus ex
arte perfecta, sed tantum ex primis principijs, velut ex se-
minibus, in quibus non actu & complete, sed virtualiter

continetur

continetur ars, ideo stat, quod ante arte cytharizet aliquatu-
lu, & cytharizando melius paulatim addiscat arte. Decipi-
tur autem Mennon, quoniam credit non habentem arte,
nullo modo posse habere actionem artis, quod utique es-
set verum, nisi haberet innata principia artis.

Quantum ad quartum aduerte quod contra conclusionem de-
terminatam insurgit tale dubium, si actus precedit potentiam,
quæ acquiritur exercitio, ergo necesse est ut reducatur in
aliquam causam, a qua producat. Quæro ergo aut redu-
citur in habitum, aut in potentiam naturalem, quæ nundum habet
habitum, puta actus cytharizandi precedens artem, aut re-
ducitur in artem, aut intellectum, nondum habituatam ar-
tem, si primum, ergo falsum est, actum precedere potentiam,
id est, habitum, quia effectus non precedit, sed subsequitur
causam, si secundum, ergo actus precedens habitum, & ac-
tus productus ex habitu non sunt eiusdem rationis, cum
vnus producat a potentia naturali nondum habituatam,
id est, ab intellectu nondum acquisita arte, & alius a pote-
tia habituatam, & sic sequitur, quod illi actus precedentes,
cum sint quasi æquiuoci, non generabunt habitum, a quo
postea eliciuntur conformes actus, & aduerte, quod hic
accipio potentiam naturalem, ut distinguitur contra arti-
ficialem, non ut distinguitur contra rationale, hoc modo
potest dici intellectus, qui est subiectum habitus scienti-
fici & artis, quod est potentia naturalis.

Ad hoc dicitur, quod actus precedens potentiam acqui-
rendam exercitio, reducitur in potentiam naturalem, non
dum habituatam, sed ut in se habet principia & inclina-
tionem ad habitum, & tunc nego illam consequentiam, er-
go actus precedens habitum & actus productus &c. ad p-
bationem, dico, quod actus precedens & subsequens licet non
sint a potentia eodem modo se habente, tamen non distin-
guntur formaliter & specificè, sed ut mirus & magis p-
fectus, quæ non diuersificant speciem, ex consequenti sunt vnico-
ci, & nego quin sint generatiui artis, quoniam producantur
a potentia naturali, in qua sunt prima principia artis, ve-
lut femina, in quibus causaliter ars, addiscenda continetur.
Hæc de presenti qua sita dicta sunt.

Questio 15. Si actio transiens est subiective in passio.

Quorum vero aliquid alterum est, quod fit præter vnum,
horum actus in facto est, ut a si. factio
in edificato. Tex. 26.

Quonia

Quoniam philosophus in hoc tex. videtur expresse dicere, quod actio transiens est in patiente, siue in eo quod fit, ideo id inuestigandum est, & præcipue, quia aliqui tenent actionem esse subiectiuè in agente, quorum rationes formabimus infra, & soluemus. Tu igitur sic procedes. Primò ponetur distinctio de agente, & distinctio de actione transeunte. Secundò ponentur conclusiones responsuræ. Tertio soluentur fortiora argumenta tenentiū oppositum.

Quantum ad primum aduerte, quod agens est duplex quoddam est agens in alterum, & nullo modo in seipso, vt ignis comburens lignum. Sortes portās lapidem. Quoddam est agens in seipsum, ita quod est idem supposito agens & patiens, vt Sortes mouens seipsum, percutiens seipsum, sanans seipsum. Actio transiens sumitur dupliciter. Primò pro respectu reali, quem habet agens ad passum, sicut & passio potest accipi pro respectu reali passio ad agens. Secundo pro re siue forma causata ab agente, & acquisita à passio, sicut califactio actiuè sumpta est ipse calor realiter vt causatur ab agente in passio, pura in aqua.

Quantum ad secundum fit hæc prima conclusio. Actio transiens sumpta pro respectu agentis ad passum, est subiectiuè tantum in agente, probatur in quocunque est fundamentum respectus, in eodem subiectiuè est respectus, quoniam vt probauimus in lib. 5. relatio & fundamentum sunt idem, vel si teneatur quod non sunt idem, saltem vnum nritur alteri, ex consequenti, vbi est vnum subiectiuè, erit & alterum. Sed respectus agentis ad passum est fundatus in potentia actiuæ agentis, quæ est subiectiuè in agente, vt patet, ergo actio pro respectu, est subiectiuè in agente.

Præterea, Respectus agentis ad passum, & passio ad agens sunt respectus oppositi, ergo nõ sunt in eodem subiectiuè, sed respectus sibi oppositus non est in passio, sed in agente.

Secunda conclusio. Actio. 2. modo sumpta, non est subiectiuè in agente, sed in passio probatur. Si est subiectiuè in agente præter respectum agentis ad passum, quem iam probauimus esse in agente, quæro quid ponit in agente, & non potes imaginari quid ponat, nisi aut potentiam actiuam, aut aliquem actum absolutum acquisitum in agente, non potes dicere primum, quoniam potentia actiuæ agentis non est actio, aliter cum potentia actiuæ continè sit in agente, sequitur agens continè agere, & sic ignis continè calefaceret, quod est manifestè falsum, & edificator

continè

continè edificaret, nec potes dicere secundum, quia omne illud in quo aliquid fit & acquiritur, in eo quod tale, se habet in ratione acti vel facti, & non in ratione agentis & facientis. Sed si aliquis actus absolutus acquiritur in agente, dum agit, tunc agens in eo quod agens, se habebit vt in quo actus acquiritur, ergo agens in eo quod agens est actus & factum, saltem subiectiuè, quod implicat contradictionem, quoniam agens vt agens opponitur actio, sicut mouens vt mouens opponitur moto. Præterea, in quocunque est mutatio vel motus, in eo quod huiusmodi mutatur vel mouetur. Sed si aliquis actus absolutus acquiritur in agente de nouo, dum agit, oportet quod aliqua mutatio vel motus sit in agente ergo si agenti in eo quod agens acquiritur aliquis actus absolutus de nouo, in eo subiectiuè receptus sequitur quod agens in eo quod agens mutuetur vel mouetur, quod est impossibile. Cum igitur actio secundo modo sumpta non sit in agente, restat quod sit subiectiuè in patiente. Et aduerte, quod hæc est sententia philosophi in 3. physic. text. 20. vbi inquit. Aut neque actum alterius in altero esse, inconueniens est, est enim doctior actus docendi, in quodam enim &c. quem tex. sic declarat Comment. in commen. 20. Non est inopinabile, quod actio agentis sit in alio, est enim manifestum per se, quod doctrina est actio docentis, & est in addiscente. Hæc igitur sit determinatio de subiecto actionis transeuntis in qua sequurus sum. Hæc. in 4. quolib. q. 4. quem non puto deuiare in hoc à via Thomisti, imò mentem B. Tho. resolueret.

Tertia conclusio, si aliquid sit agens actione transeunte non in alterum, sed in seipsum. Actio est subiectiuè in agente. Hæc est manifesta per se, vt quando animatum mouet seipsum, & medicus sanat seipsum. Tu tamen aduerte, quod in tali casu, licet actio sit in agente non tamen in quantum, nec in eo quod agens, sed in eo quod patiens, ex consequenti nunquam est concedendum actionem transeuntem esse subiectiuè, id est, vt in quo agente, sed causatiuè, id est, vt à quo &c.

Quantum ad tertiam aduerte quod fortiora argumenta tenentium actionem esse subiectiuè in agente sunt ista.

Primò, vbi est effectus formalis, ibi est forma, quia sunt inseparabiles, sed in agente est effectus formalis actionis, dicitur enim agens & est agens actione, ergo actio est subiectiuè in agente.

Ad hoc

Ad hoc dicitur, quod effectus formalis est duplex, quidam secundum rem, & denominationem, ut paries est albus albedine realiter & denominatione, & de hoc conceditur maior, quidam est secundum denominationem, & de hoc negatur maior quia denominatio potest fieri ab aliquo extrinseco, sicut locatum denominatur à loco, qui non est subiectiue in locato sed in locante, sic dico in proposito, quia actio denominat agens denominatione extrinseca, ideo maior negatur, quia ista propositio actio est agentis, non verificatur pro subiecto, sed pro principio à quo egredietur.

Secundo, omnis perfectio est formaliter in eo cuius est perfectio, nihil enim perficitur formaliter, nisi aliquo sibi intrinseco. Sed actio est perfectio agentis, tunc enim agens est in sua ultima perfectione cum agit, ergo actio est subiectiue in agente.

Ad hoc dicitur, quod loquendo de agente, quod tantum est agens, minor est falsa, sumendo ly agentis pro subiecto, licet si vera, sumendo ly agentis pro principio, ut illuminatio est solis, id est, à sole. Ad probationem dico, quod concludit actionem esse signum ultimæ perfectionis in agente, nam ex eo quod agit, arguitur ultima perfectio in eo, perfectius est enim esse actuale principio actionis, quam potentiale. Dixi quod tantum est agens, quoniam si sit agens & patiens, ut cum quis sanat seipsum actio est perfectio sua, & est in eo subiectiue, non ut agens sed ut patiens.

Tertio, cuius est potentia, eius est actus, ex libro de somno & vigilia. Sed potentia actiua est agentis & in agente, ergo & actus, id est, actio.

Ad hoc conceditur, quod & potentia actiua & actio sunt agentis, sed non est necesse, quod sint uniformiter, nam potentia actiua est in agente subiectiue, actio autem ut in principio à quo egredietur, & non ut in quo recipitur, nisi sit simul agens & patiens.

Quarto, tenet philosophus in 8. phys. text. 15. quod si Deus de nouo inciperet agere, mutaretur, hoc autem non contingeret, nisi de nouo aliquid in se reciperet, non apparet autem quid sit illud, nisi noua actio, igitur illa esset in eo, & per consequens de facto omnis actio est in agente.

Ad hoc dicitur, quod utique Deus mutaretur secundum opinionem philosophi, prout mutari communiter est aliter se habere quam prius, sed hoc non esset secundum philosophum quia

quia in se reciperet nouam actionem, sed nouam dispositionem vel nouam volitionem quam haberet ad agendum, cum prius non ageret, ut imaginatur Commen. illic in comment. 15. licet pro veritate, sua imaginatio esset falsa, ut in libro duodecimo, ostendimus.

Quinto, si vnus ignis calefacit duo, aut erit vna actio, aut duæ, non duæ, quia vnus agentis est vnica actio, ergo vna, & si vna, aut illa est in passo aut in agente, non in passo, quia qua ratione est in vno est in vtroque, & sic idem accidens esset in duobus subiectis quod est impossibile: ergo est in agente.

Ad hoc dicitur, quod ex parte principij à quo egredietur est vna actio, sed ex parte termini & subiecti receptiui, sunt duæ, nec inconuenit, quod sint duæ ex parte subiecti, sicut non inconuenit, quod plures lineæ, quæ sunt vnum in centro, purificentur, ex eo quod terminatur ad distinctas partes circumferentia.

Sexto pater & filius non se compatiuntur in eodem respectu eiusdem, cum sint respectus oppositi, ergo generatio actiua & generatio passiua non sunt in eodem, cum sint fundamenta illorum respectuum.

Ad hoc negatur consequentia ad probationem, nego, quod sint fundamenta talium respectuum, cum non maneat. Sed dico, quod fundamentum paternitatis, est potentia generatiua, ut ab ea egressus est actus generandi, & fundamentum filiationis est potentia passiua, ut fuit sub actu generandi passiuæ. Actus autem generandi actiue & passiuæ receptus est in genito, vnde aduertere, quod ratio propter quam idem non potest esse pater & filius, non est, quia generatio actio & generatio passio non sint in eodem subiectiue, sed quia non potest esse idem à quo est generatio, & qui generatur.

Septimo, actio denominat agens, quæro aut denominatione intrinseca, aut extrinseca, non extrinseca, quia denominans aliquid extrinsece denominat aliud intrinsece, sicut visio denominans lapidem visum extrinsece, denominat oculum intrinsece, est enim oculus videns visione, quæ est ab eo, & in eo, sed si actio denominat agens denominatione extrinseca, non potest assignari quid denominet intrinsece, non enim denominat passum, dicitur enim passum passione & non actione: restat ergo, ut denominet agens extrinsece, ex consequenti sit in eo.

Ad hoc dicitur, quod res quæ est actio, denominat agens & patiens, agens quidem extrinsece, patiens intrinsece, sed non eodem nomine, sed vna met res vt est ab agente nomine actionis denominat agens, vt est recepta in passio, nomine passionis, denominat patiens, nec est inconueniens idem distinctis nominibus denominare plura, sicut vna met actio sub nomine doctrinæ denominat docens, & sub nomine disciplinæ denominat dicens. Hæc de præsentibus quoque dicta sint.

Quæstio 16. si actio immanens est subiectiue in agente quibus differt à transeunte.

Quorum vero non est aliquod aliud opus præter actionem, in ipsis existit actio Tex. 16.

Circa hunc textum aduerte, quod philosophus videtur ponere differentiam inter actionem transeuntem & immanens, ex hoc quod transiens est in actio siue in facto vt determinatum est in q. præcedenti, immanens autem videtur esse in agente, verum vt habeatur sufficiens differentia inter eas, intendo querere in quot differunt.

In hac quæstione sic procedetur. Primò pertractabitur triplex opinio, & determinabitur iuxta tertiam. Secundò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quod vna opinio quæ est Heruei, in quol. 2. in q. 8. dicit, quod differentia sufficiens stat in hoc, quod actio transiens est actio causæ efficientis, quoniam efficiens vt efficiens non agit in seipso, nisi per accidens, vt medicus sanans seipsum vnde arbitratur, quod omnis actio causæ efficientis sit actio transiens. Actionem autem causæ materialis quæ proprie dicitur recipere, & actionem formæ quæ potest dici agere formaliter, vt albedo facit album, arbitratur esse actionem immanentem, & quoniam aduertit, quod actio sic sumpta esset æquiuoce dicta de immanente & transeunte, ideo id non habet pro inconueniente, nam sic dicit in fine determinationis suæ, si autem inuenitur actio manens & actio transiens, oportet accipere actionem æquiuoce, sicut facere dicitur æquiuoce, quando pictor facit parietem album scilicet effectiue, & albedo facit ipsum album scilicet formaliter, hec ille.

Sed si aduertis, hæc differentia apud oes expositores philosophi est impropria, nec est ad mentem philosophi, cuius signum

signum est, quod Herueus in tota sua determinatione, non facit mentionem de textu philosophi in 9. metaph. qui est tex. 16. Manifestum est enim ex dicto tex. & ex Comment. quod non differt actio immanens à transeunte quia illa non est ab efficiente, hæc autem est ab efficiente, imò exemplificat philosophus pro actione immanente, de visione in vidente, & speculatione in speculante, patet autem quod videns & speculans si in genere causæ continentur, hoc erit in genere causæ efficientis. Cum igitur hæc opinio sit impropria, ideo relinquenda est. Hic enim intendimus loqui ad mentem philosophi.

Est alia opinio, quæ tenet, quod differentia stat in hoc. Actio transiens est in passio subiectiue, actio autem immanens est in agente, non quod recipiatur in agente vt in subiecto sed est in eo vt in agente, & sua imaginatio stat in hoc. Dicit hæc opinio, verum est quod actio immanens est in agente quia ex quo accidens est, oportet quod sit in aliquo, & tamē non sequitur, quod si est in agente, sit in eo per modum recepti passiuæ. Nam licet esse in, sit commune nouem generibus accidentium, diuersimode tamē, quoniam illis generibus accidentium quorum esse est in quodam informari, conuenit esse in, vt in subiecto receptiue quorum autem esse est in quodam facere, illis conuenit esse in, vt in agente, & non vt in subiecto. & de talibus entibus est actio immanens. & quod licet sit in agente, non sit in eo subiectiue, probatur sic. Omnis actus receptus subiectiue in potentia receptiua denominat talem potentiam siue subiectum suum passiuæ, quia enim aer recipit subiectiue illuminationem à sole, dicitur illuminatus & quia aqua recipit calefactionem subiectiue ab igne, dicitur calefacta. Sed actio immanens quæ est in agente, non denominat ipsum passiuæ. Hæc enim est falsa, voluntas in qua est volitio, est volita. Intellectus in quo est intellectio, est intellectus, ergo &c.

Præterea, omnis actus receptus, subiectiue in potentia passiuæ est actus imperfecti, quia omnis potentia passiuæ vt passiuæ est perfectibilis. & per consequens aptus receptus in ea est actus imperfecti, & e contrario, omnis actus qui est in aliquo vt actus perfecti, est in eo vt in eo agente, & non vt in subiecto. Sed actio immanens est actus perfecti, etiam secundum Comment. in 3. de anima. comment. 41. & communiter tenetur, ergo licet sit in agente, non tamen subiectiue.

Sed quod hæc opinio repugnat philosopho, & doctrinæ suæ, sic

ostenditur. Actio voluntatis elicitæ à voluntate differt realiter à voluntate, ergo si est in voluntate, est recepta in ea subiectiue. Antecedens patet, quia stat voluntatem esse in dormiente & tamen nullam actionem habere, cõsequẽtia probatur, si est in voluntate quẽro aut est subsistens, aut inexistens, non primo, quia esset substantia, ergo secundo, ergo cum sit accidens est informans voluntatem: ergo est in ea vt in subiecto. Præterea, cum communissima ratio accidentis apud philosophum sit esse in subiecto, & secundum omnes actus immanens si accidens præterquam in separatis, vt declarabitur in 12. li. ad mentem philosophi, necesse est vt sit in agente subiectiue. Præterea, philosophus in 9. li. metaph. tex. 16. ponens differentiam inter actionem transeuntem & immanentem, nullam assignat differentiam, quo ad esse in, sed tantum ex diuersitate termini & diuersitate subiecti, prout terminus transeuntis est quid operati præter operationem, quod non contingit regulariter in actione immanenti, & subiectum transeuntis est factum siue passum, subiectum autem immanentiis est agentis, vnde exemplificans dicit vniuersaliter, quod speculatio est in speculante, & ædificatio in ædificato, ex quibus patet, quod in intentione philo. fuit, quod sicut actio transeuntis est subiectiue in facto sic immanens est subiectiue in faciente, siue in agente.

Rationes autem adducæ pro hac opinione, facile soluiuntur nam ad primam dicitur, quod maior non est vera, nisi in actione transeunte, quæ est perfectio passivi, ideo denominat ipsum passiuum. In actione autem immanenti, quoniam est perfectio agentis, sufficit quod denominet actiue vt dicatur voluntas volitione volens, & intellectus intellectione intelligens.

Ad secundam dicitur, vt iam diximus supra in 7. huius lib. vbi declarauimus, quare actio immanens est actus perfecti, vide illic, & inuenies, quod dicitur actus perfecti, non quia nõ sit perficiens id in quo est, sed quia est perfectio & complementum, & non est via ad perfectionem, vt actio transeuntis, quæ est vere motus physicus.

Est autem tertia opinio, secundum quam intendo determinare præsens quæsitum. Hæc dicit, quod sufficiens differentias vtriusque actionis fiat in tribus. Loquẽdo pure metaphys. & secundum doctrinam philosophi vt præserueme à via Theologi quam videtur amplecti Paulus Sonci. in libr. metaph. quæstione 20.

Prima

Prima igitur differentia est, quod actio immanens est subiectiue in agente à quo producit, nam perfectio est subiectiue in eo cuius est perfectio. Sed actio immanens est perfectio agentis, vt speculatio speculantis, & felicitas felicitis. Nec valet instantia, quam adducit Paulus Sonci. quod Deus posset causare in intellectu Socratis intellectionem de lapide, quæ est actio immanens, & in illo casu constat, quod non esset subiectiue in agente, nam licet Theologus id concedat tamen Arist. negaret. Diceret enim Deum non posse causare huiusmodi intellectionem, nisi concurrente intellectu Socra. vt causa proxima. Actio vero transeuntis est subiectiue in facto vel passo, & hæc differentia est manifesta in tex. 16. huius lib. & in commen. Commen. eiusdem textus.

Secunda differentia est, quod per actionem immanentem ex natura sui, nullo modo immutatur obiectum circa quod est, vt patet, quod ex eo quod intelligo vel desidero, vel video lapidem, non immutatur lapis, per actionem autem transeuntem semper immutatur subiectum. & aliquid de nouo acquirit vel deperdit, vel qualitatem, vel quantitatem, vel locum, vel formam substantialem.

Tertia differentia est quod per actionem transeuntem, vniuersaliter & semper producit aliquid distinctum ab operatione. Quod contingit dupliciter, quoniam aliquando tale operatum remanet post operationem, vt domus post ædificationem aliquando non remanet, nisi quandiu est operatio, vt sonus calculatus in aere ex citharizatione. Per actionem autem immanentem non vniuersaliter nec semper producit aliquid distinctum ab operatione, sed ab utroque abstrahit, nam per aliquam aliquod distinctum producit, vt per actum intelligendi producit conceptus, per frequentatos actus speculandi producit habitus speculatiuius, & per frequentatos morales, producit habitus morales. Per aliquam autem ex se nihil producit, vt per videre præcisè, vt imaginari, aut velle, aut desiderare, &c. In his tribus consistit sufficiens differentia inter actionem transeuntem & immanentem.

Quãtũ ad secundum aduerte, quod cõtra determinationem facta, & maxime contra tertiã differentiam, duo dubia insurgunt. Primũ est. Dicit philosophus in 1. ethic. ca. 1. quod in quibusdã artibus operationes sunt fines, & nõ aliquod operatum, & explicat illic Cõment. in cõm. 1. de arte saluadi

NONI METAPHY.

& cytharizandi, ergo non per omnem operationem transeuntem producitur aliquod operatum distinctum ab operatione.

Ad hoc dicitur, ut bene exponit Herueus in 2. quol. q. 8. quod philosophus intendit per aliquam autem nihil produci distinctum ab operatione, non absolute, sed quod remaneat post operationem, & quia post saltationem & cytharizationem nihil remanet productum per huiusmodi actiones ideo apud vulgum & rudes iudicatur nihil produci, & tamen se cundum recte considerantes aliquid causatur, nam cytharizans percussit chordas per motum localem chordarum causat sonum, qui est qualitas, & saltans mouens se localiter, causat in se calorem, & in animo delectationem.

Secundum est, quia philosophus in 9. metaphy. text. 16. & B. Tho. exponens, & Comment. in commen. 16. videntur assignare differentiam quasi vniuersalem, inter actionem immanentem & transeuntem, quod per actionem immanentem nihil est operatum prater actionem, per actionem autem transeuntem aliquid est operatum prater actionem, ex quibus videtur philosophus vniuersaliter negare, quod ab actione immanenti aliquid producat prater actionem, & non solum ab aliqua ut dictum est in assignatione tertiae differentiae.

Ad hoc dicitur, quod non est intentio philosophi negare vniuersaliter operatum per actionem immanentem, aliter sibi contradiceret. nam in tex. 14. iam determinauerat, quod quaedam potentia, id est, habitus ut scientia, & habitus moralis acquiruntur exercitio, id est, frequentatis actibus. Idem tenet in ethicis, constat autem, quod actus morales sunt actiones immanentes, quare &c. Sed intentio sua fuit negare aliquid operatum produci per actionem immanentem quod sit finis & perfectio & vltimum talis actionis, sicut est in actione transeunte, pro cuius noticia aduertit, quod omnis operatio transiens habet aliquod operatum ad quod ordinatur, ut ad finem & vltimum complementum: quod est melius ipsa operatione, ut patet comparando aedificationem domui, sanationem sanitari. Operatio autem immanens vel non, habet aliquod operatum, ut patet in actu sentiendi, vel si habet illud, non est finis, nec complementum talis operationis, imo tale operatum ordinatur ad consimilem actionem immanentem, & perfectiorem eliciendam ut patet in habitu morali generato ex actibus immanetibus, qui ordinatur ad consimiles actus eliciendos, puta iustitia ad actus iustitiae,

QVAESTIO XVII.

260

iustitiae, logica ad syllogizandum &c. Hac de praesenti quaerita dicta sunt.

Quaestio. 17. si omne quod habet potentiam passivam est incorruptibile.

Omnis potentia simul contradictio- nis est. Text. 17.

Philosophus in hoc text. declarat, quod nullum sempiternum est in potentia passiva, quia ut sic esset corruptibile, nam omnis potentia passiva respicit esse & non esse, ut dicit hic philosophus, ideo quaeritur si hoc est verum.

In hac q. sic te resolues, passiva potentia est duplex. Quaedam est ad esse substantiale, sicut potentia materiae primae ad esse accidentale, sicut potentia subiecti ad accidentem ut potentia aquae ad calorem. Omne quod est in potentia ad esse substantiale nondum habitum vel remotum, est simpliciter corruptibile, quia sicut simpliciter erit per esse substantiale, ita simpliciter desinet esse per subtractionem talis esse unde omnia inferiora quorum materia est in potentia passiva ad formam quam non habet, ex consequenti ad esse substantiale largiendum sibi a tali forma sunt simpliciter corruptibilia. Dixi autem ad esse substantiale nondum habitum, ut praeseruem me a coeacti corpore, de quo determinavi in li. 8. in q. 12. q. licet sit habens veram materiam, tamen non est corruptibile simpliciter, quia materia sua non est in potentia ad formam, quae non habet, nec nisi ad esse quod habet, vide tu illic, ne inutilis fiat repetitio. Quod autem est in potentia passiva ad esse accidentale, siue absolute, siue respectuum, est corruptibile secundum quod, nam sicut per receptionem talis accidentis habet esse secundum quod, sic per remotionem definit esse secundum quod, ex quibus sequuntur duo corollaria.

Primum est, nihil prohibet caelum quod est incorruptibile simpliciter esse corruptibile secundum quid, nam licet non sit in potentia passiva ad formam quam non habet, est tamen in potentia ad accidentem, quod non semper habet, nam est in potentia ad diuersa ubi, puta sol existens in oriente, est in potentia ad occidentem, & luna est in potentia ad lucem, diuersimode recipiendam a sole secundum recessum & accessum ad ipsum,

Secundum est, quod substantiae separatae mouetes corpora caelestia, nullo modo sunt corruptibiles, quia non sunt in po-

etia passua, vt dicit philosophus in li. 12. in tex. 30. Quod quidem licet sit verū proprie de causa prima, in qua actio est substantia, in qua nullum est accidens, nec perficitur aliquo extrinseco, tamen videtur philosophus id attribue- re indifferenter omnibus, quā illic videtur loqui de omni- bus separatis, vt de vno genere, parum distinguendo inter ea, quod tamen ad plenum inuestigabitur in li. 12. vbi ven- tilabimus sententiam Comment. & B. Tho. super hoc.

Ex his aduerte, quod si propositio philosophi sic intelli- gatur, vnu. quodque eo modo quo est in potentia passua, est corruptibile, nam si est in potentia passua substantia- liter, modo quo dictū est, est corruptibile simpliciter, id est secundum substantiam, si autem est in potentia passua ac- cidentaliter, est corruptibile, secundum quid, & hæc expo- sitio est ad mentem Comment. & B. Tho. vnde non est vera opinio Scotistarum, qui intelligunt eam sic, omnis potentia passua est potentia contradictionis, id est, ad esse & non esse simpliciter. Hoc modo accepit eam Ant. And. in li. 8. in q. 4. vbi determinat, quod secundum Arist. non est materia in cœ- lo, aliter cœlum est corruptibile secundum substantiam, & fundat se super hanc propositionem. Omnis potentia passua & c. patet autem, quod Comment. in li. 9. in comment. 17. concedit aliquem modum potentia passua in cœlo, sic enim inquit. Sed est possibile, vt in quibusdam æternis sit potentia aliquo modo modorum potentia scilicet pas- sua, verbi gratia, vt partes eorum sint in potentia in ali- quo loco, & in a iqua qualitate. Hoc enim non est prohi- bitum, quasi dicat ex hoc enim non sequitur, quod sint cor- ruptibilia secundum substantiam, & ista qualitates quæ pos- sunt esse & non esse in corporibus cœlestibus, sunt alia ab eis, quæ attribuntur alterationi, vt obscuritas lunæ, & illu- minatio, & similia, hæc Commenta. concedit igitur poten- tiam passuam in cœlo & non concedit potentiam ad esse & non esse simpliciter ergo non vbiunque est potentia passua, est potentia contradictionis, scilicet ad esse & non esse secundum substantiam, sed sufficit, vel secundum sub- stantiam vel secundum accidens, & sic patet, quod falsa est expositio Ant. And. super quam fundauit rationem suam, qua credidit concludere, quod si materia est in cœlo, secun- dum philosophum cœlum est corruptibile secundum sub- stantiam. In hoc quæsitio non cadit alia difficultas, ideo hæc dicta sufficiant.

Questio

Questio 18. Si materia, prima est principalior causa corruptionis.

Nam substantia materia & potentia non actu causa huius. Tex. 17.

Philosophus in hoc tex. concludit quod in cœlo non est corruptio, nec fatigatio in moru, quoniam non est in eis potentia passua ad esse non esse, nec ad moueri & non mo- ueri sicut in rebus corruptibilibus, cuius causa est mate- ria, sup. subiecta priuationi, quæ non est in cœlo, vt determi- nauimus in lib. 8. Quæritur ergo, si sola materia est causa corruptionis vel saltem causa principalior.

In hac q. non inuenio multam diuersitatem. Tu tamē ad- uerte quod potest pertractari phys. & meta. quidem affi- gnando causam proximam intrinsecam corruptionis in diuerso genere corruptibilium, vt in mixtis inanimatis & animatis & hoc modo considerauit causam corruptionis philosophus in li. de causa mortis & vitæ in rebus animatis & nos idē considerauimus in nostro tract. de causa mortis & vitæ vbi assignauimus causam corruptionis esse frigidū siccum sicut causam vitæ esse humidum calidum. Conside- rapit etiam philosophus in libr. 2. de generatione, de causa proxima corruptionis in mixtis inanimatis. Hanc diximus in epit. nostro super lib. de generatione esse qualitatem cō- plexionalem continentem virtualiter 4. elementa. & eorū qualitates. Sicut enim illa qualitas est causa quod elemen- ta constituant mixtum, ita est causa quod per actionem cō- trarij agentis, mixtum resoluetur in elementa. De hac quali- tate complexionali satis diximus in nostro epit. super li. de generatione. Metaph. autem consideratur, quando inuestiga- tur præcisa prima causa corruptionis in omni re corrupti- bili. Considerare enim naturam aeris vt potest esse & non esse, & primam ad vniuersalem huius causam, est offi- cium metaphysici.

Et quoniam intēdimus resolvere præsens quæsitum me- re metaph. ideo sic procedetur. Primo ponetur vna distin- ctio, Secundo duæ conclusiones. Tertio soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quod causa intrinseca cor- ruptionis in omni composito corruptibili potest esse du- plex scilicet primo prima vniuersalissima, & secundaria. Pri- mo prima vniuersalissima est illa, quæ in omni re corrupti- bili inuenitur, nulla facta exceptione & ad quam sit supre-

R 5

ma resolutio in assignatione causarum corruptionis, puta si lapis corruptatur propter ABC, & A, reducatur in B, & B, in C, C. erit primo prima vniuersalis causa. Secundaria est illa, quæ non ex se sed quia reducitur in primo primam vniuersalem causam.

Quantum ad secundum fit prima conclusio. Causa intrinseca primo prima vniuersalissima corruptionis in omni cõposito corruptibili est materia adiuncta priuationi. probatur Materia adiuncta priuationi est principium primum & vniuersalissimum essendi & non essendi, vt vilum est in li. 7. & declarauit philosophus in 1. phil. tex. 81. quod priuatio machinatur ad maleficium, quia scilicet ex quo est in materia substantia alicui formæ non complenti potentialitate materia, est causa, quod materia expoliatur illa forma & recipit aliam qua priuata erat, Et in 1. de generatione tex. 17. reducit perpetuitatem generationis & corruptionis in materiam subiectam priuationi, vt in principium primum. & vniuersale essendi & non essendi, ergo &c. Præterea determinatum est supra in lib. 8. quod si forma cœli vniretur materiæ rerum inferiorum, cœlum esset ex natura sua corruptibile. Quod vtique contingeret. nõ propter formam cœli, quæ cum non sit elementaris, non habet contrariam; ergo propter materiam coniunctam priuationi, qualis est materia rerum inferiorum, de qua locuti sumus in li. 8. q. 14. Præterea causa primo prima vniuersalis intrinseca corruptionis substantialis necesse est reducibile aliquod principium intrinsecum substantiale. Tale autem principium non est nisi forma & materia, ex 1. phys. loquendo de principio per se. Sed forma non potest esse huiusmodi causa primo prima vniuersalis, quoniam cum forma si actus ei cõuenit esse principium essendi, & non oppositum, vnde philosophus in 1. phy. tex. 8. dixit propter hoc. formam esse quoddam diuinam, e contrario autem est de priuatione, ergo tale principium erit materia adiuncta priuationi. Dico autem adiuncta priuationi, quoniam materia ex præcisè non est causa huius, vt determinauimus in 8. in sequenti questione 12.

Secunda conclusio, causa secundaria corruptionis in quolibet composito inferiori est forma, probatur. Ideo vnum quodque compositum inferius corrumpitur, quia forma separatur à materia, ideo separatur, quia non terminat potentialitatem materiæ, ideo non terminat, quia non dat omnem modum

dum essendi quem dat aliæ formæ receptibiles in materia quibus existit priuata, & sic est status in materia sub priuatione, ergo forma est causa secundaria &c. consequentia patet ex declaratione data de causa secundaria. Sed aduerte, quod esse causam secundariam corruptionis non conuenit omni formæ vniiformiter, nam quædam est forma subsistens quæ non pendet à materia secundum esse, vt anima, nostra, de qua determinauimus in 3. de anima esse indefinibile, et ad mentem philosophi & hæc est causa corruptionis hominis, ex eo solo quod separatur à materia per actionem contrarij agentis debilitantis & corruptæ dispositiones, quibus seruabatur in materia. Quædam est forma non subsistens dependens à materia secundum esse, eo quod esteducta de potentia materiæ quales sunt omnes formæ rerum inferiorum, excepta anima intellectiua, & istæ sunt causa secundaria corruptionis, nõ solum quia separatur à materia, sed quia ex separatione desinunt esse:

Quatũ ad tertium aduerte, quod aliquibus videtur formam non solum secundariam, sed & principalem causam esse corruptionis, quoniam cum generatio corruptio sint oppositæ quod est principalis causa generationis, per sui acquisitionem, est principalis causa corruptionis per sui deperditionem, constat autem quod forma est principalis causa generationis, quia dat esse rei, & generatio est progressus à non esse, ergo etiam est principalis causa corruptionis, quoniam ex eo quod remouetur forma à materia, est progressus ab esse ad non esse, quæ est ratio corruptionis.

Ad hoc negatur maior, quia non est eadem ratio de generatione & corruptione, nam præcisè causa intrinseca & prima, qua res producibilis trahitur, de potentia ad actum vel de esse in potentia actu, est forma, quoniam est actus, ideo est principalis causa generationis, ita quod non est reducibilis in aliam, quod autem res genita desinat esse non est causa prima ipsa forma, vt separatur à materia, sed est ipsa materia, vt subiecta priuationi, nam si materia nõ esset subiecta, priuationi formæ quam non habet, nunquã denunderetur forma quam habet sicut diximus supra de materia cœli, & propterea deperditio formæ, non est principalis sed secundaria causa corruptionis. Reducitur enim in materiam adiunctam priuationi, vt si queratur, quare lapis corrumpitur? Respondetur, quia desinit esse. Quare desinit esse quia separatur forma à materia. Quare separatur

quia

NONI METAPHY.

quia est in materia coniuncta priuationi alteri formæ, & hic est status. Hæc de prædicti quæsitio dicta sint.

Quæstio 19. Si ad hoc quod de aliquo habeatur scientia, necesse est ut sit actu, vel reducat in potentia ad actum.

Quare palam, quia potentia entia ad actum reducta inueniuntur, causa vero, quia intelligentia actus. Tex. 20.

Circa hunc textum in quo philosophus comparat actum potentie quo ad intelligentiam, quæritur, si unumquodque ad hoc potest intelligatur, sit necesse ut sit actu, vel reducat in potentia ad actum ita quod antequam sit actu non potest cognosci.

In hac quæstione sic procedes, pones primo aliquas distinctiones. Secundo conclusiones responsivas. Tertio solves duas dubias.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio, scientia potest dupliciter considerari. Primo quo ad acquisitionem. Secundo quo ad usum.

Secunda scientia potest esse de ente reali, & dicitur scientia realis & de ente rationis, & dicitur scientia rationalis, ut logica. Tertia, scientia potest acquiri per inuentionem, ut acquirunt primi auctores, per doctrinam, ut acquirunt discipuli ex doctore & studio.

Quarta. Res esse actu, potest intelligi tripliciter. Primo quod sit in actu existentia, & hoc tripliciter, vel semper, ut incorruptibilia, vel successione continuata in diuisiuis, ut homo, leo, equus, &c. Vel successione discontinuata in diuisiuis, quæ tamen non deficiunt in tempore congruo, ut rosa, quæ licet non sit omni tempore, tamen regulariter non deficit in vere. Secundo, quod sit in actu quidditatiue, & est illud in actu hoc modo, de quo semper verificantur prædicata sua quidditatiua, etiã remota actuali existentia, ut homo est animal. Nam etiã si nullus homo existeret, hæc est vera, homo est animal, ut alias probabitur. Tertio, quod sit in actu non repugnanter, & illud est in actu hoc modo, quod licet non existat actu, tamen non repugnat sibi actu existere. Per oppositum autem, cuiusque repugnat actu existere, dicitur hoc modo non esse actu, ut diametrum esse affimetrum.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. De quocunque habeatur scientia realis & acquiratur per inuentionem, necesse est illud esse in actu existentia, siue habeat esse.

QVAESTIO XIX.

263

esse à se, siue ab alio. Dico. Primo scientia realis, quoniã de quo habeatur scientia rationalis, ut de ente rationis, non est aptum existere actu nec per se nec inhaerenter, ut declarauimus in lib. 6. in q. ult. sed sufficit quod sit in intellectu in esse obiectiuo, id est, cognito. Dico. Secundo & acquiratur per inuentionem, ut excludam eam, quæ acquiratur per doctrinam, & excludam usum scientiæ: siue acquiratur per inuentionem siue per doctrinam. De his enim ponam conclusionem sequentem. Hanc igitur conclusionem sic declararam probo. De quocunque ente reali acquiratur scientia realis per inuentionem est tale, quod mouet actu intellectum ad sui cognitionem. Sed mouere actu non est nisi existentis actu, quia actio & motus supponit esse agentis & mouentis, ergo &c. Præterea, De quocunque habeatur scientia per inuentionem, aut habeatur à priori, aut à posteriori, si à priori, ergo per propriam speciem impressam in intellectu, & extractam à phantasmate: sed phantasma non accipitur nisi à sensu exteriori, aut secundum rotum, aut secundum partem, ut determinauimus in 3. de anima. Nam & phantasia est motus factus à sensu in actu. Sed sensus exterior non mouetur nisi ab obiecto existente actu, ut experimur, ergo &c. Si à posteriori, ergo habeatur scientia de re per cognitionem sui effectus. Sed effectus existens demonstrat causam existere, aut semper, aut temporibus congruis ergo de tali causa non habeatur scientia per inuentionem, nisi actu effectus existat semper, vel determinatis temporibus. & hanc conclusionem esse de mente philosophi, patet, ex eo quod dicit in lib. 9. metaph. tex. 20. quod geometre non inueniunt per scientiam diagrammata, nisi actu diuidant, ut quod triangulus habeat tres æquales duobus rectis &c. Ad hanc confirmationem dicit philosophus in 1. phil. quod omnis scientia supponit de subiecto, quia est, ubi Cōmentans de scientia per inuentionem inquit, ubi geometra præponat triangulum & sciet quid significet nomen eius, & quod ipsa res est inuenta, constat autem quod rem esse inuentam, est rem depressam existere. Dixit enim pholotop. in 1. poste. quod deficiente nobis aliquo sensu &c. Constat autem quod illic loquitur de scientia per inuentionem, quoniã pro ratione assignat, quod non cognoscimus uniuersale, nisi per inductionem, inductio autem non habeatur nisi de singulis, singularia vero non cognoscuntur nisi sensu, sensus autem non sentit, nisi existens quare &c.

Secunda

Secūda cōclusio, si sumatur sciētia realis, quoad vsum eius, vel vt acquirūt per doctrinā, nō est necesse rē scitā esse actu existentē, sed sufficit q̄ sit in actu quidditatiue, vel nō repugnantē. Hanc sic declaro, Quādo quis de aliquo obiecto, puta de rosā inuenit sciētia, tunc iam habet intellectu suo speciē intelligibile rosā, quæ remanet in intellectu etiā nō existēte rosā in rerū natura, nā species sēbi sibi siue sēsata rosā. cōseruatur in phātafia, remota rosā, ergo multo magis remanet species intelligibilis intellectu, cū sit immaterialior. Tunc ergo potest intellectus actuator species intelligibili rosā, cōsiderare de rosā, etiā q̄ nō sit rosā, & vt sic vti sciētia inuenta de rosā, & demonstrare proprietates eius per rationē suā quidditatiuā quoniā prædicata quidditatiua sēper verificatur de rosā. Præterea, Discipulus ex audi potest in phātafia sua formare phātafima alicuius rei, quam nunquam vidit, ex phantasmate autē potest extrahi species intelligibilis representatiua rei nō visā, & forte pro illo tēpore nō existentis, & tunc discipulus actuator tali specie, potest ex doctrina docentis acquirere scientiā rei non existentis, dummodo sit actu quidditatiue, vel non repugnantē, modo quo supra expositum est. Patet ergo, quod quo ad vsum scientiæ inuētæ, & quo ad acquisitionem scientiæ ex doctrina, non est necesse rem scitam esse in actu existentē &c.

Quantum ad tertium aduerte, quod ex determinatione facta oriuntur duo dubia, primum est, quia dicit philosophus in 1. posteriorum loquens de scientia vniuersaliter, quocunq̄ modo acquiratur quod de subiecto supponit quia est, ergo in omni scientia supponitur subiectū esse, ergo non solum in scientia habita per inuentionem vt videtur determinatum.

Ad hoc dicitur, q̄ in omni scientia quocūque modo acquiratur, supponitur, quia est de subiecto, sed diuersimode, nā si acquiratur per inuentionē supponitur existere, modo quo determinatū est in 1. conclusione, si autē acquiratur per doctrinā, vel si cōsideretur quo ad vsum postquā inuēta est scientia, supponitur ac si existeret, ex quo sibi nō repugnat esse, & sic diuerso modo est exponēdus tex. philosophi, sicut diuerso modo acquiratur scientia.

Secūdū est, quia ex distinctione data de triplici essendi a se, videt sequi, quia etiā natura rei nō existēte, propositio nes 1. &c. modi per se sint veræ, quod videtur repugnare philosopho.

philosopho, apud quem fuit hoc principium. Ab eo quod res est vel non est, dicitur oratio vera vel falsa.

Pro responsione ad hoc, aduerte, quod realitæ & terminitæ ab antiquo in præsentī dubio discordant. Nam realitæ cum quibus concordant antiqui & veri philosophi, tenent, quod omnis propositio categorica simpliciter necessaria & affirmatiua est semper vera, etiam re non existente, vel vt alij dicunt, sine consentia subiecti, fundamentum eorum est, quia tenent quod sit per accidens rem, vt scibilem existere, eo quod species intelligibilis non repræsentat existentia, immo abstrahit ab existentia & non existentia, sed repræsentat prædicata per se, ex quo sequitur secundum eos, quod in tali propositione copula verbalis nō dicit de necessitate existentiam, sed habitudinem, vel ordinē, aut naturalem conuenientiam prædicati ad subiectū, prout prædicatum ex natura sua semper est aptum verificari de subiecto. Terminitæ autem tenent oppositum, & fundamentū eorum est, quia opinantur copulam verbalem sēper significare actum essendi, id est existentiam, dummodo propositio sit affirmatiua, & de terminis positius. De propositioe autem negatiua, & de terminis negatiuis aut priuatiuis fecus est. Quoniam in his copula verbalis potius negat q̄ ponat existentiam. Nā in hoc, Cæcitas est in oculo, scilicet est visus nō est in oculo apto habere visum, & intētionē suā fundant super dictum philosophi in prædicamentis, ab eo quod res est vel non est dicitur oratio vera vel falsa, & quoniam B. Tho. vt diffuse declarat Cap. in 1. dist. 8. q. 1. conclusione 1. vbi defendit primam rationem B. Tho. probantis in quo B. Tho. haberet distinguere esse ab essentia, tenet cū realitatis, ideo volo soluere fundamentum terministarum contentum in argumento facto.

Tu igitur aduerte, quod tex. philosophi potest dupliciter intelligi, prout ly est dupliciter exponi. Nam primo potest exponi pro existentia rei, vt sit sensus. Ab eo quod res est vel non est, id est, ab eo quod res existit, vel non existit &c. & hic sensus negatur à realitatis, & dicunt philosophum non locutum esse in tali sensu. super quem tamen se fundant terminitæ, secundo pro esse essentia, non quidem ad sensum aliquorum, qui ponunt esse rei quidditatiuum extra causas suas, sed secundum verificationem prædicatorum per se de essentia rei. Quæ quidem verificatio competit essentia rei, etiam re non existente nam rei essentia est talis naturæ

naturæ quod prædicata sua essentialia, semper respiciunt ipsam. Quoties enim præsentatur lapis intellectui, ut quoddam intelligibile, statim sibi occurrit ut ens, ut substantia, ut corpus, etiam dato quod lapis non existat & in hoc sensu est intelligendus text. philosophi, ut dicatur sic. Ab eo quod res est, id est, ex eo quod res est talis naturæ, quod ex se verificatur talia vel talia prædicamenta de ipsa re, dicitur oratio vera. Nam quia ex natura hominis verificatur risibile de homine, ideo hæc est vera, homo est risibilis, & quia ex natura hominis non verificatur rudibile de homine, ideo hæc est falsa homo est rudibilis, & sic patet quod argumentum nihil concludit, quoniã procedit secundum sensum primum, quem non admittimus.

Hic quærent aliqui, & præcipue Paul. Sonc. vtrum res ante sui productionem habeant esse quidditativum, & quoniam Paulus sufficiens est in hoc, & completitur totam mentem Cap. in 1. dist. 8. q. 1. conclusione 1. ideo nolo in hoc me occupare, sufficiant tibi illi pro defensione viæ Thom. Hæc de præsentati quæsto dicta sicut.

Quæstio 20. si compositioni & diuisioni intellectus correspondentur compositio & diuisio realis in re.

Quoniam autem ens dicitur & non ens &c. vsque ibi. Hoc autem in rebus est componi & diuidi. Tex. 22.

Circa hunc tex. quæritur si dictum philosophi est verum, & in quo sensu, & an in omnibus rebus vniuersaliter.

In hac q. sic procedes, primò aduerte, quod cum philosophus dicit in tex. præposito. Hoc autem maxime proprie, aut verum aut falsum &c. intendit de vero & falso solum, ut est in secunda operatione intellectus, nam declarans mentem suam paucis interpositis inquit vnde verus est diuisum, putans diuidi & compositum componi, & id præpono, quoniam, non oportet in præsentati quæsto inuestigare, si dictum philosophi verificatur etiam in prima operatione intellectus, ut faciunt aliqui quæstionantes. Determinatum est enim in libro 6. quod veritas & falsitas per se non sunt, nisi in secunda operatione intellectus: in prima autem per accidens.

Secundò pro decisione quæsti pones duas conclusiones responsiuas.

Prima est in rebus compositis & materialibus. compositio & diuisio

in se intellectus, circa quas est verum & fal. per se fundatur super compositionem & diuisionem, quæ est in re, probatur. Compositio & diuisio intellectus negociantis circa res compositas & materiales causatur ex reali compositione & diuisione quæ est in re, ergo fundatur super compositionem & diuisionem rei. consequentia patet. Antecedens autem est Arist. in præsentati tex. inquit enim intellectus est verus putans compositum esse compositum in re, ut homo est albus, & diuisum ab alio esse diuisum, ut homo non est asinus, e contrario autem mente intellectus componens non compositum in re, ut homo est lapis, & diuidens non diuisum, ut homo non est animal. Quoniam igitur ab eo quod res est vel non est, causatur veritas vel falsi. in oratione, si res est composita, oratio affirmatiua est vera, & negatiua est falsa, si diuisa ab alio, oratio negatiua est vera, & affirmatiua est falsa, & si quæras in particulari, quomodo compositio intellectus compositioni rei respondet, & diuisio diuisioni. Respondeo non recedes ab intellectu B. Tho. quod in rebus compositis, compositio formæ, & materiæ vel eorum quæ se habent ut forma & materia, vel compositio subiecti & accidentis, se habent ut fundamentum & causa veritatis in compositione, quam in se format intellectus & voce exprimit. v.g. veritas huius compositionis. Sortes est homo, causatur ex compositione huius animæ humanæ, ad hanc materiam individualement, qua Sortes est hic homo, & huius homo est albus, causa veritatis est compositio subiecti & accidentis, in diuisione autem, Diuisio rei à re est causa veritatis, ut hæc est vera, homo non est lapis, quia distinguitur homo à lapide, ita quod non possunt simul esse &c. hoc dico, quia licet forma & materia subiectum & accidens distinguantur realiter, sunt tamen vniuersalia, quod non contingit in distinctis supposito.

Secunda est, Compositioni & diuisioni intellectus negociantis circa substantias simplices & immateriales, non correspondet compositio, & diuisio realis in re, probatur. In re simplici & immateriali nulla est compositio realis, aliter non esset simplex, quoniã compositio & simplicitas respectu eiusdem sunt oppositæ, ergo compositioni intellectus in talibus non correspondet &c. ex quo sequitur, quod non eodem modo est veritas in simplicibus & compositis, nam sicut esse, non est vniuersale in eis, sic nec veritas. Constat autem quod esse rei compositæ confurgit ex componentibus, esse autem rei simplicis, compositum ei abique compositione, sed ex simplici natura sua,

Metaph. h. Iau. el.

L

idem dicendum est de veritate, quoniam sicut res se habet ad esse ita ad veritatem, ut dictum est in 2. lib. tex. 4.

Tu tamen adverte, quod pro veritate non datur substantia omnino simplex, nisi prima causa, in qua quando aliqua perfectio predicatur de ea, tali compositioni intellectus nulla correspondet compositio in re, ut in hac. Deus est iustus. Deus est sapiens, id est, resignatur per predicatum & subiectum. unde Comen. dicit in 12. in commen. 39. quod in Deo idem & dispositum id est, predicatum & subiectum &c. Quantum igitur ad alias substantias abstractas, nihil prohibet compositioni intellectus correspondere compositio in re, saltem ex subiecto & accidente. verum quia Arist. & Commen. & B. Tho. in hoc loco loquuntur de omnibus, ut de vno genere, ideo pro nunc supponatur esse eadem ratio de omnibus, donec finis in lib. 12. ubi assignabimus differentias inter primam causam & alia separata.

Ultimo adverte, quod quidam dant instantias contra primam conclusionem, dicentes quod in hac compositione, non ens est non ens, non correspondet compositio in re, quoniam compositio est proprietas entis, ergo non convenit non enti. Item, quando predicatur idem compositum de seipso, ut homo est homo, non correspondet compositio in re, quia nihil compositum cum seipso. Item nullo homine existente, haec est vera Sortes est homo, & tamen nulla compositio correspondet in re, si per casum nec Sortes nec homo existit. Sed inspecto sensu philosophi, instantiae nullae sunt. Intendit enim philosophus de compositione & divisione intellectus in rebus compositis, quae constant ex terminis positivis significantibus re extra animam, & non ex terminis negativis aut privativis: & in hoc instantia prima nihil valet. Item instantia secunda nihil valet, quia quando idem predicatur de seipso, est idem iudicium, sicut de re simplici, de qua formata est secunda conclusio negativa. Ad tertiam dico, quod licet de facto non correspondet compositio in re posito illo casu, tamen aptitudinaliter correspondet, quae salvatur etiam re non existente; Nam dum dico Sortes est homo, ly est, non dicit actualem existentiam subiecti, sed habitudinem praedicati ad subiectum, quod ex natura rei semper est natum convenire subiecto, & verificari de eo, & adverte, quod aliqui realiter inter quos est Iadunus, quia nesciverunt saluare, quomodo huic compositioni Sortes est homo respondeat compositio in re, posito quod Sortes non sit, dixerunt hanc esse falsam. Sortes est homo, si licet

Similiter istam, homo est animal, posito quod homo non sit & non adverte ut quod, ad veritatem talium sufficit correspondentia compositionis in re actualis, vel aptitudinalis. Haec de praesenti quaesito dicta sint.

Quaestio. 21. si contingit deceptio circa quodquid est, & circa substantias incompositas, siue abstractas.

Decipi enim circa quodquid est non est, sed aut secundum accidens, similiter autem circa substantias incompositas non enim est decipi. Tex. 22.

IN hac quaest. sic procedes. Primo declarabis quid sit decipi, in quo differt ab ignorare. Secundo, pones conclusiones responsivas. Tertio, quoniam determinabitur quod circa substantias incompositas siue abstractas non contingit nobis deceptio, sed ignorantia, declarabis qualis est haec ignorantia, & quomodo potest concordari text. commenta. cum tex. quem exponit B. Tho.

Quantum ad primum adverte, quod ignorare proprie est nullo modo intellectu attingere obiectum scibile, siue sit simplex siue compositum, sicut merus idiota, nihil penitus sciens de eclipse, nec de anima, nec de intelligentiis, dicitur proprie ignorans. Decipi autem vel deceptio proprie est habitus erroneus, quo aliquid scimus de re, & aliquid nescimus, siue ignoramus, non solum ignorantia simplicis negationis, sed malae dispositionis, sicut qui scit hominem esse animatum & animal, sed nescit animam humanam esse immortalem, imò tenet oppositum. Differunt autem, quoniam ignorantia proprie est tantum circa simplicia, quoniam si attingimus ea, scimus. si non attingimus, ignoramus. Deceptio autem proprie est circa composita, quoniam possumus de eis aliquid scire, puta genus, & nescire differentiam.

Quantum ad secundum ponuntur tres conclusiones responsivae quaesito.

Prima est. Deceptio non contingit per se in intellectu circa quodquid est siue circa definitionem, probatur, nulla potentia cognoscitiva decipitur per se circa proprium obiectum. dummodo remoueat omnis indispositio ex parte potentiae & ex parte obiecti. Sed intellectus est potentia cognoscitiva, ut ab omnibus conceditur, & suum proprium obiectum, est ipsum

quodquid est ex. 3. de anima tex. 26. ergo &c. Maior est philosophi in 3. de anima in eodem textu, ubi loquens de vero & falso vult, quod intellectus, qui est ipse quodquid est, secundum quod intelligit quid est res, semper sit verus, & non secundum quod intelligit aliquid de aliquo, id est componit aut dividit, unde sicut visus, inquit philosophus, non decipitur in proprio obiecto, sit nec intellectus in cognoscendo quodquid est, sicut autem decipitur visus in iudicando de coniunctis proprio obiecto, puta si coloratum est homo, vel aliud, sic decipitur intellectus in componendo & predicando aliquid de aliquo, puta quod coelum est immobile.

Secunda est Deceptio contingit per accidens in intellectu, circa quodquid est, probatur. Deceptio contingit per accidens in sensu circa proprium sensibile, ergo & in intellectu circa proprium intelligibile, quod est ipsum quodquid est, consequentia patet, quoniam secundum philosophum ubi supra, sicut se habet sensus ad proprium sensibile, sic intellectus ad proprium intelligibile. Antecedens autem patet ad sensum, quoniam si organum sit indispotum sicut lingua febricitantis, indicat dulce amarum, idem contingit visui ex medio indispotum, sicut aere existente nubilo, vel repleto vaporibus calidis, iudicat nubem albam esse rubeam, idem contingit ex indebita distantia sensibilis ad sensum, ut qui indicat de magnitudine rei, a valde remotis. Eodem modo contingit deceptio per accidens in intellectu, circa quodquid est.

Quod quidem contingere potest duobus modis, primo male ordinando, & componendo partes definitionis, ut si quis componeret animal rationale cum immortali, & diceret, quod homo est animal rationale immortale, deciperetur ex eo quod partes impossibiles adinvicem componeret, non enim stant simul animal rationale est immortale, sed mortale. secundò, male applicando definitionem diffinito. Stat enim quod partes definitionis sint bene ordinatae, & tamen aliquando applicatur diffinitio alteri, cui non convenit, ut si quis definitionem trianguli applicaret quadrato, deciperetur per accidens, quia non inquantum diffiniens, sed inquantum male ordinat vel male applicat, decipitur, nam si diffiniens bene ordinat partes definitionis, & bene applicat, semper est verus, & nulla deceptio.

Tertia est. Circa substantias incopositas abstractas, non contingit

contingit deceptio in intellectu, sed ignorantia, Antequam probe mus hanc conclusionem adverte, quod quando philosophus dicit, circa substantias incopositas non est decipi supponit quod intelligant secundum naturam suam & non ex sensibilibus effectibus. nam si sic, intelligentur more rerum compositarum, & formabimus conceptus compositos ex genere & differentia, vel aliquo loco differentiae, & dato quod non vere componantur ex genere & differentia, non inconueniet, quod cognoscamus substantiam incopositam & simplicem, quo ad predicatum genericum, & non quo ad predicatum differentiale. & tunc poterit esse deceptio in intellectu, quia ut sic cognoscerit incoposita per compositionem & divisionem, sicut intelligit composita, si autem intelligeretur secundum naturam suam, intelligeretur simpliciter in quantum, absque compositione & divisione & discursu. Adverte etiam, quod ut dictum est in q. praecedenti, licet pro veritate non detur substantia incoposita & omnino simplex, nisi prima causa, tamen quia Aristoteles Comment. & B. Thome loquuntur de omnibus, ut de vno genere, ideo probabitur absolute, quod in abstractis non contingit deceptio, sed ignorantia. & arguitur sic. Circa ea est deceptio in quibus contingit aliquid scire, & aliquid nescire. Dicitur est quod deceptio est habitus erroneus, quo contingit aliquid scire & aliquid ignorare. Sed in substantiis incopositis abstractis non contingit aliquid scire & aliquid ignorare, quoniam cum sint simplices & indivisibiles, vel simpliciter scimus eas, vel simpliciter ignoramus, supposito ut dictum est, quod intellectus tendat in cognitionem earum secundum naturam suam, & non more substantiarum compositarum.

Quantum ad tertium adverte, quod tex. philosophi, quem exponit B. Thome, est negatiuus, sic enim inquit, falsum vero non est nec deceptio, sed ignorantia non qualis caecitas. Caecitas enim est ut utique si intellectuum omnino non habeat aliquis. Tex. autem Commen. partim est negatiuus, partim affirmatiuus, sic enim inquit, & hoc non est falsum, neque deceptio, sed ignorantia, non sicut caecitas, ista enim ignorantia est sicut caecitas intellectus, cum nullus eorum habuerit intellectum omnino, & adverte, quod sicut non videntur concordare tex. sic nec concordat, expositio B. Thome, cum expositione Commen. nam dicit B. Thome, quod illa ignorantia non est talis privatio, qualis est caecitas, quae est privatio potestatis visivae, esset aut illa ignorantia similitudinis caecitati, si quis non haberet vim intellectivam ad attingen-

dum substantias separatas, unde asinus habet ignorantia substantiarum separatarum, sicut oculus cæcus ignorantia colorum, nã sicut oculus cæcus non videt nec videre potest colores quia est nõ habes potentiam visua, sic asinus nec cognoscit nec cognoscere potest abstracta, quia non habet intellectum. Homo autẽ quia intellectum habet, potest cognoscere potentia remota, unde se habet homo ad cognoscendũ separata sicut oculus non cæcus; sed conclusus aut velatus ad videndum colores. Coment. autem exponit affirmatiue & dicit, & cum dicimus, quod apud nos non est verũ de substantiis simplicibus; non intendimus, quod accidit nobis error, qui est ignorantia secundum habitũ, sed accidit priuatio veritatis, quæ est ignorantia tãtum, & hæc in virtute rationali, id est, in intellectu, sicut cæcitas in oculo, innuit per hoc, quod nõ intelligere res separatas per intellectum humanũ est in intellectu in primo, id est, in primo, quãdo est sicut tabula rasa, simile cæcitati in oculo, antequã perficiatur intellectus, eo scilicet modo quẽ imaginatus est ipse Coment. in 3. de anima, cõment. 35. Hæc fuit expositio Coment. ex qua constat, quod licet arbitretur hominẽ an æquam perficiatur per sciẽtias speculatiuas; non posse intelligere abstracta quidditatiue, sicut nec oculus cæcus colores, tamẽ in ultimo statu si intellectus agens vnietur intellectui possibili vt forma, potest intelligere, & de facto intelligit. Mẽs autẽ B. Tho. in tota doctrina sua fuit, qd homo p̄ hac vita, nõ potest ad cognitionẽ talẽ peruenire, & ideo nõ est quærẽda aliqua cõco: dia inter B. Tho. & Cõmen. in hoc, sicut determinauimus in li. 2. contra Scotũ & Cõmen.

Sed contra hoc videtur esse corollarium, quod facit B. Tho. post expositionem tex. Dicit enim sic, ex quo patet, quod secundum sententiam Arist. humanus intellectus potest pertingere ad intelligẽdum substantias simplices. Quod videtur sub dubio reliquisse in 3. de anima. Nec valet dicere, vt quidam dicunt, quod B. Tho. intendit sententiam Arist. fuisse, quod intellectus humanus potest in hac vita intelligere substantias simplices. non quidditatiue, sed quantum ad quia est, siue ab effectu. Hoc inquam nõ valet, quoniã cum dicit philosophus in tex. quod circa substantias inco: positas non est deceptio, sed ignorantia, supponit quod intelligantur secundum naturam suam, & nõ ex sensibilibus effectibus, aliter intelligerentur per compositionem diuisionem, more rerũ cõpositarũ, & sic circa eas posset esse deceptio

ceptio, vt declarauimus in tertiã conclusione huius quæst. Nec etiam valet dicere, quod B. Thom. intendit non pro hac vita. sed postquam erit intellectus separatus à corpore. Hoc inquam non valet, quoniã dicit B. Tho. Quod videtur scilicet philosophus sub dubio reliquisse in 3. de anima. Constat autem quod in 3. de anima in tex. 36. mouet dubium, & non soluit, vt rum intellectus existens non separatus: à magnitudine, id est, à corpore, intelligat aliquod separatorum, ergo videtur B. Tho. in hoc loco concordare cum Comment. quod scilicet intellectus humanus potest existẽs coniunctus intelligere quidditatiue entia simplicia id est, abstracta.

Rõ Hoc argumẽtum semper reputaui difficile in via nostra. & quoniam teneo qd philosophus in hoc 9. in tex. 22. intẽdit de cognitione quidditatiua substantiarum incompõsitariũ & pro hac vita, non quod de facto intelligantur, sed si intelligerentur, non caderet circa eas deceptio, ideo ad argumẽtu dico qd illud corolariũ nõ fuit B. Th. sed alicuius glossãtis in margine, deinde reductũ fuit in expositione, & motiuũ meũ est quoniã si est B. Tho. profecto sibi ipsi contradicit, vult em̄ hic qd philosophus determinet id qd sub dubio relinquit in 3. de anima. & in 3. de anima exponens tex. 36. dicit. Hæc q. s. vt rum intellectus existens nõ separatus intelligat aliquod separatorũ, pertinet ad mera. nõ tãmen inuenitur ab Arist. soluta. hæc ille. Patet autẽ qd hæc duõ nõ stãt simul, scilicet qd determinet hoc quæsitum relictũ sub dubio in 3. de anima, & quod non inueniatur solutum ab Arist. Sic mihi dicendũ occurrit vt liberem B. Tho. à contradictione, si quis ramen melius inuenerit, sapientiori cedo. Hæc de præsentibus quæsitis dicta sint.

Explicit in q. Fr. Chryf. Iauelli Canap. ordi. præd. philosophia & sacra Theologia professoris in nono metaphy.

Incipiunt quæstiones eiusdem in decimo libro metaphysicæ.

In libro decimo in quo philosophus pertractat de ente, vt diuiditur per vnum & multa, & de his quæ consequuntur vnum & multa, discutiendã sunt infra scripta quæ sita.

- 1 Si ratio vnus positua vel negatiua.
- 2 Si ratio mensura primò conuenit vni, quod est principium numeri, & per quid conuenit es.

- 3 Si quid est mensura in aliquo genere est primum & causa omnium qua sunt illius generis.
- 4 Si prima substantia, id est prima causa est mensura omnis substantia.
- 5 Si unum & multa opponuntur, & in quo genere oppositionis.
- 6 Si multitudo est prior uno.
- 7 Si identitas absoluta & relativa sunt eadem identitas vel distincta realiter.
- 8 Si inter idem & diuersum datur medium.
- 9 In quo differt oppositio relaxata ab aliis oppositionibus.
- 10 Quomodo se habet priuatio ad cognoscibilitatem, & ad esse extra animam.
- 11 Si oppositio contradictoria est prima & maxima, & si potest habere medium.
- 12 Si contrarietas est maxima distantia vel differentia.
- 13 Si contraria habent fieri circa idem, ita quod se committantur in eodem saltem in gradibus remissis.
- 14 Si tantum unum vni est contrarium.
- 15 Si multitudo est genus ad numerum, ita quod sit quid magis commune quam numerus.
- 16 Si omnia media sunt eiusdem generis cum extremis.
- 17 Si media contrariorum componuntur ex extremis virtualiter & formaliter.
- 18 Si inter species cuiuscunque generis est vera contrarietas precipue in predicamento substantia, & similiter inter differentias.
- 19 Si genus & specie generis sunt eadem, aut diuersa genere, vel eadem aut diuersa specie.
- 20 Si omnis contrarietas facit diuersitatem in specie.
- 21 Si corruptibile & incorruptibile differunt genere.
- 22 Si materia est principium distinctionis, secundum genus.

QVÆSTIO PRIMA

Si ratio vnus est positina vel negatiua.
Propter quod vni esse, indiuisibile
est esse. Tex. I.

In hac q. aduerte quod eam iam pertractauimus determinauimus in li. 4. in q. 8. & defendimus vram nostram contra Ant. And. & quoniam extimamus determinationem illic factam non solum esse ad mentem B. Tho. sed & Commē. ideo intendimus hic, non reperere quæ dicta sunt in lib. 4. in q. 8. sed soluere rationes 10. Bac. Anglici, qui conatur probare q. formale in ratione vnus non est quid negatiuum, pura indiuisio, sed quid positium. Sic igitur procedemus. Primò ponetur positio sua. Secundo soluentur rationes suæ, quas apparenter fundat in Aristot. & Commen.

Quatum ad primum aduerte, quod in 1. sentent. dist. 33. q. 1. art. 2. dicit, quod formale in vno est duplex, scilicet primum & secundum, primum est positium, secundum est negatiuum. primum positium est simpliciter, vnum enim ex natura sua est simplex, secundum negatiuum est indiuisio, quæ sequitur ad simplicitatem, quoniam simplex vt simplex indiuisum est, & quoniam philosophus & Commen. in 5. & in 10. metaphyl. videntur declarare vnum non per esse simplex, sed per esse indiuisum, vt patet in lib. 10. tex. 1. vbi inquit, omnia enim hæc vnum per indiuisibile esse, & in tex. 5. propter quod indiuisibile est, quod vnum aut simpliciter aut secundum quod vnum dicit iste autor, q. philosophus in 5. metaph. distinguit nomina, & notificat nō secundum naturam rei, sed secundum acceptiones famosas, & quoniam communiter iudicatur vnum quod appareret indiuisum, ideo quantum ad communem impositionem nominis, ad quam communiter attenditur, philosophus declarauit vnum per esse indiuisum, cum tamen ex natura sua primò conueniat sibi esse simplex quam esse indiuisum, quoniam hoc sequitur ad illud, & hanc suam opinionem conatur firmare, ex eo q. philosophus in 10. metaph. in illo cap. vbi stricte querit contra Pythagoram & Platonem quid sit vnum, an scilicet idæa, vel quid separatum determinat quod vnum in vnoquoque genere est natura simplex

DECIMI METAPHY.

Cōstat autem quod natura simplex dicit positionem, ergo vnum pro primo formali dicit quid positium.

Hanc suam positionem probat quatuordecim rationib;

Prima est. Cuius modi vel species in quas aliquod commune diuiditur, sunt possessiui, & ipsū commune est positium. Sed modi vel species assignatæ de vno ab Ari. in 5. meta. sunt positivæ, patet em̄ q̄ vnū cōtinuitate. vnū genere. vnū specie, vnū in substantia, vnū in quāritate, vnū in qualitate, dicūt qd positium, ergo vnū est formaliter qd positium & q̄ vnū in continuitate, in substantia, in quāritate dicāt positionē, probatur, q̄ sua opposita, scilicet discontinuū, diuersum. in æquale, dissimile, dicunt priuationē, ergo &c.

Ad hoc dicitur quod concludit, modos & species vnus esse positivos, non pro suo formali præcise, sed pro suo fundamento, vt stat sub formali, fundamentum autem cum suo formali, est entitas rei vt indiuisa, & in hoc sensu diuidit philosophus vnū. in 5. metaph. & quando autor probat ex eo q̄ sua opposita dicunt priuationē, nego hoc, imò dico q̄ idem dicit formaliter indiuisiōem, quæ est vt priuatio, diuersum aut dicit diuisiōem, quæ est vt habitus. Idem intelligo de simili & dissimili de quali & in æquali, & propterea vnum & multa non opponuntur, sicut positium & priuatiuum, vt ipse credit sed vt indiuisum, & diuisum, sicut infra declarabimus.

Secūda est, philosophus in 12. metaph. tex. 21. ponit oppositionem relatiuam inter vnum & multa, vt inter mensurā & mensuratum, sed mensurā dicit formaliter aliquod positium ergo, & vnum cui attribuitur ratio mensuræ.

Ad hoc dico, q̄ vt patet in 10. metaph. tex. 9. primā oppositio quam assignat philosopho. inter vnum & multa, non est relatiua sed est sicut indiuisibile & diuisibile. Quæ enim diuisa aut diuisibilia sunt, multa sunt, & q̄ indiuisum aut indiuisibile est vnū, inq̄t illic phil. & qm̄ de ratione mensuræ est esse indiuisibile, vt dicemus infra. ideo esse mensurā est proprietas consequens naturā vnus. Modo ad argumentum dico, q̄ probat formale in vno nō primum, sed secundarium, q̄ est proprietas esse positium, cū aut dicim̄ formale in vno esse negatiuum, n. intendimus de primo, q̄ est indiuisio, nam ad hoc reducitur ratio mensuræ; & hoc non reducitur in aliquod prius.

Tertia est, si vnum dicit formaliter priuationem, ergo cū relatio similitudinis & æqualitatis fundetur super vnū, sequitur

QVAESTIO I.

270

quitur q̄ non erunt relationes reales positivæ. sed negationes relationum, & sic non sunt per se in genere relationis, sed reductivæ, quod est contra philosophum in 5. metaph. Ad hoc negatur consequentia, quoniam non fundantur super vnum quo ad suum formale præcise, sed super materiale, vt stat sub formali, q̄ est ens indiuisū, vt similitudo sū datur super qualitatem indiuisam specie. Constat autem in qualitatem indiuisam esse fundamentum reale, propter q̄ argumentum nihil concludit.

Quarta si vnum dicit formaliter indiuisiōem, ergo respōsiones datæ à Cōment. contra Auic. non valet, & probatur consequentia primo Commen. recitat in 4. metaph. com. 5. & in 10. metaph. com. 8. quod Auic. intendens probare, quod vnum addit aliquid super ens sic arguit, si vnū nō addit supra ens, ergo est negatio dicendo ens vnū. Cui respōdēs Cōmē. inquit. Hoc nō sequit, nisi dicerem⁹ q̄ dicere de aliquo quod est ens & vnum quod significat eandem intentionem & eodem modo, nos autem dicimus quod significant eandem intentionem sed modis diuersis. Tunc arguo sic, vnum diceret formaliter indiuisiōem. Auic. arguit sine omni apparentia, quod si est idē enti; erit negatio dicendo; ens vnum. Sicut enim non est negatio dicendo homo cæcus; nec etiam dicendo ens indiuisum. Deinde nō oportuisset Comment. respondere quod significat eandem essentiam modis diuersis sed planius respondisset dicendo quod non est negatio, quia licet significant eandem essentiam, tamen ens significat eam positivæ, & vnum priuatiuæ & tunc nulla dubitatio fuisset in responsione Comment. Modo aut dubitari potest, quia dixit diuersis modis. Hoc enim potest intelligi de modis positivis & priuatiuis. Si igitur Auic. apparēter arguit, & Cōmē. rationabiliter respōdit, sequitur q̄ vnum nō dicit formaliter indiuisiōem.

Secūdo, Cōmē. dicit cōtra Auic. in 4. metaph. cōment. 3. q̄ ens & vnum differunt nō essentialiter, sed intentionaliter & declaras ly intentionaliter dicit, diuersis modis. Tunc arguo sic, Differre intentionaliter secundū Cōment. est differre diuersis modis, ergo positivæ, quia modus non negatio, sed vnū differt ab ente diuersis modis, ergo positivæ ergo vnū nō dicit formaliter priuationem sed positium.

Tert. d. Cōmē. in 4. metaph. cōmē. 3. reprehendit Auic. qui extirpauit hoc nomē vnum, significare carētiā diuisibilitatis. & quod illa intētio, scilicet carētia diuisibilitatis est

aha

alia ab intentione, quæ est natura illius rei. Tunc arguo sic. Aut. Comen. arguit Auic. de ista consequentia, si vnũ dicit carentiã diuisibilitatis, ergo dicit re additã essentia rei, diuisibilis, & hoc plane est falsũ, sciuit enim Comen. Auic. nõ fuisse ita rudem quod diceret priuationem addere aliq̃ positiuũ super subiectũ suũ, aut reprehendit eũ de hac copulatiua, vnum dicit carentiã diuisibilitatis, & addit re sup essentiam rei, & tunc habetur propositũ quod scilicet Comen. extimauit vtrumque esse falsũ, ergo secundum Comen. vnum non dicit formaliter priuationem, scilicet carentiã diuisibilitatis quæ est indiuisibilitatis.

Ad hæc respondetur, & negatur prima consequentia. Ad primam probationem dico, quod Auic. opinabatur alio modo committi nugationẽ in scientia reali qualis est metaph. & alio modo in logica, nã in scientia reali credebatur committi nugationẽ per identitatẽ reã duorũ, & auferri p̃ additionẽ alicuius realis. In logica autẽ credebatur auferri per distinctas rationes formales, etiã stante identitate duorũ reã. Sed Comen. voluit inuere, quod etiã in metaph. tollit nugatio inter ens & vnum per distinctas rationes formales, etiã stante inter ea identitate reali. Apparenter ergo Auic. arguit, & Comen. bene respondit, & sua responsio non habet dubitationẽ apud peritũ in doctrina Comen. quoniam vbiq̃ declarat vnum per esse indiuisum, ita quod ly indiuisum est suum formale, quo distinguitur ab ente, & id totum patet in x. metaphisicã, commento 1.

Ad secundã probationẽ, nego consequentiã, stat enim aliud quid differre ab alio intencionaliter, id est, diuerso modo, & tamen illũ modũ nõ esse positiuũ sed priuatiuũ, nõ enim omnes modi quos addunt transcendentia super ens, sunt positiui, sed aliqui positiui vt modus veri, & boni, aliqui autẽ negatiui, vt modus vnius, & nego quia aliquis modus sit negatio, sumẽdo negationem pro priuatione, nã si dico oculum cæcum ly cæcum modificat & restringat oculum, sicut homo albus, ly albus modificat hominem.

Ad terciã dico, quod Comen. illic recitat omnia quæ Auic. attribuebat vno & primo, quod dicit re additã enti. terciõ quod non distinguitur ab vno quod est principium numeri ex his tribus, secundum & tertium sunt falsa, & quantũ ad hæc reprehendit eũ Comen. nõ autem quo ad primum. Dico ergo quod Comen. reprehendit Auic. in illa copulatiua, sed nego quod habeatur propositũ, & quod Comen. extimauit

vt vtrãque partẽ copulatiue esse falsã, stat enim copulatiua esse falsã, cuius vna pars tantum est falsã, vnde dico, quod Comen. extimauit tantum secundam partẽ esse falsã & concessit primam, & sic probatio sua non concludit.

Et aduerte, quod illa distinctio quam posuit de primo formali quod secundum ipsum est esse simplex, & de 2. formali, quod est esse indiuisum & quod Aristo. manifestas vnũ per esse indiuisum non loquitur secundũ naturam rei, sed secundum famositatem, & secundum communem nominis, acceptiosem est merã imaginatio sua, nec fundamentũ habet in Aristo. nam simplicitas dicit carentiã partium, vnde proprie opponitur cõpõsitioni, ita quod sicut vnũ opponitur multo, ita simplex opponitur cõposito nec est verũ, quod philosoph. in x. metaph. loquẽs cõtra Pthagorã & Plato. determinet, quod in vno quoque genere vnũ est natura simplex, nec facit mentionẽ de hoc termino simplex, sed vt patet in tex. 7. determinat contra illos, quod vnũ nõ est quid separatuũ, sed quod in omni generatione vnũ est natura quædam, puta vnus color, vna linea, vnus homo &c. patet autẽ colorẽ dici vnum, quia est indiuisus specie vel numero, sic de linea, sic de homine. Non igitur sequẽda est imaginatio Ioan. Bacho. Hæc de præsentĩ quæsitio dicta sint.

Quæstio 2. si ratio mensura conuenit in primo, vni quod est principium numeri, & per quid competit ei.

Maxime verõ in eo quod metrum est esse primum vniuscuiusque generis. Tex. 2.

IN hac quæ sit procedes. Primõ assignanda est ratio mẽsurę vniuersalissime sumptę, siue sit mẽsura intrinseca, siue extrinseca, siue quantitativa, siue perfectionalis, siue omogenea siue ætherogenea. Secundo, quot cõditiones requirit mensura quantitativa, de qua hic proprie intendimus p̃bare, quod est primo competens vni, quod est principiu numeri. Tertiõ declarandum est per quid competit vni esse mensuram scilicet an quia simplex, an quia indiuisibile. Quarto ponentur conclusiones responsiue. Quintõ soluentur quædam dubia. Quantum ad primum aduerte, quod ratio mensurę vt mensura est, consistit in hoc, quod est certificare & notã facere determinare apud intellectu nostrũ quantitã rei, siue sit quãtitas dimensua, siue quãtitas perfectionalis, ita quod apud intellectu nostrũ, illud est primo mẽsura quantitatis dimensue, quo primo cognoscimus ipsam quãtitatẽ

quãtitate, & illud est i. mēſura quantitatis perfectionalis, quo i. cognoscitur perfectionē & determinatos gradus perfectionis rei in ſuo genere, & vt declarabimus infra, tale est primum in vnoquoque genere nunc autē quoniã intendimus de mēſura quãtitate dimēſurã, ſufficit tibi ſcire, q̄ illud est primo mēſura p̄ q̄ i. quantitas rei cognoscitur, & hæc est ratio mēſurã assignata à philoſ. in rex. 2. vbi dicit Cōmen. Diſſinitio mēſurã est illud, p̄ q̄ mēſuratur, id est, cognoscitur quãtitas rei, vnde mēſurare non est niſi notificare quãta ſit res, vel quota, & omne notificatiuũ quãtitaris haber rationē mēſuratiui. Quantũ ad ſecũdũ aduerte, q̄ mēſurã quantitatiuã tres debent eſſe cõditiones, primo quod ſit certiffima, nam per incertum nõ poſſumus de aliquo certificarĩ, ſicut ex principio incognito non poſſumus deduci in notitia conſuſionis. Cum igitur per mēſurã debeat intellectus certificarĩ de mēſurato, ex diſſinitione data de mēſura, neceſſe est ipſã eſſe certiffimã.

Secundò q̄ ſit indiuiſibilis, & minima in illo genere in quo est mēſura. Indiuiſibilis quidē, quoniã vt dicit Cōmen. rator in cōmen. 12. res primo & eſſentialiter non mēſuratur, niſi per primũ q̄ est indiuiſibile in eis. Minima autē, quoniã, vt dicit philoſophus in tex. ad hoc q̄ mēſurã certificemur de quãtitate mēſurati debet eſſe talis. q̄ niſi poſſit ſibi addi vel minui, aliter nõ eſſe eadē mēſura, ſicut patet in pōderibus, puta in vncia in libra. Tu tamē aduerte, q̄ ly indiuiſibilis & minima ſtat vel ſimpliciter, vel ſecundũ institutionē humanã, vt vult philoſophus in tex. ſimpliciter quidē vt vnitas, quã eſt indiuiſibilis omnino, & qua mēſuramus omnem numerum, vt probabitur infra, ſecundum institutionem autem humanam, vt mēſura qua vtimur in continuis, ſicut ſpes, & vna, & brachium, quã licet ſint in ſe quantitates continuã, ex conſequenti ſemper diuiſibiles, tamen ex ſtatu humano accepta pro mēſuris, ſtant in indiuiſibili, ita quod non licet ſibi addi neque minui, vt ſeruetur iuſtitia in ciuilibus. Aduerte etiam, quod hæc conditio minima, verificatur proprie in mēſura quantitatiua, vt præſeruetur mēſura perfectionalibus, de qua dicemus infra, quod maximũ in vnoquoque genere est mēſura aliorum.

Tertia, q̄ ſit vnigena, id est, in eodē genere cum mēſurato, quod tu intelligis per ſe vel reductiue, per ſe quidē,

vt quando mēſuramus cõtinuũ cõtinuo, grauitatē grauitate, motũ motũ &c. Reductiue, autē, quando mēſuramus numerum vnitate, licet enim vnitas nõ ſit per ſe in prædicamēto quantitatis, est tamē reductiue, ſicut principũ reductũ ad genus principiatũ. & aduerte q̄ ſẽp loquor de mēſura quantitatiua, nõ de perfectionali nõ est verum vniuerſaliter, q̄ debeat eſſe vnigena, vt dicemus infra de prima ſubſtãtia, quã eſt mēſura omnis ſubſtãtiã.

Quantũ ad terciũ aduerte, q̄ Ioan. B.icho. in i. diſtin. 33. q. 1. art. 2. tenet, q̄ propter quã vni competit mēſura, est duplex. Quãdã prima, & hæc ſecundum eũ est ſimplicitas imaginatur enim prima rationem vnũ eſſe naturã ſimplicem, Quãdã ſecũda, & hæc ſecundũ eũ, est indiuiſibilitas, quã ſecundum eũ est poſterior ſecundum naturam, ſed prior quo ad nos, quia vnũ occurrit noſtro intellectui prius ſub ratione indiuiſibilitatis, quã ſub ratione ſimplicitatis, ſimplicia enim negatione & priuatione cognoscimus, vt pũctus est cuius pars nõ est. & hæc ſuã imaginatiõnẽ quo ad verãque partē ſic probat, & i. q̄ prima ratio mēſurã nõ ſit indiuiſibilitas, ſed ſimplicitas, ſic arguit, inter mēſurã & mēſuratũ est oppoſito relatiua. Sed indiuiſibilitas nec pertinet ad oppoſitionem relatiuã, ſed ad priuatiuã, ergo indiuiſibilitas non est prima ratio mēſurã ſed ſimplicitas. Quod autē indiuiſibilitas ſit prima ratio, quo ad intellectum noſtrũ, arguit ſic. Quã de difficili intelliguntur à nobis, primo intelliguntur ſub ratione priuationis & negationis, vnde materia primo cognoscitur negatiue, ſcilicet, quod non est quid, nec quale, nec quantũ, & pũctus est cuius partes nõ ſunt, Sed vnitas, ſicut qualibet natura, ſimplex, est difficilis nobis ad intelligendũ, ergo prius occurrit intellectui noſtro ſub ratione indiuiſibilitatis, quã ſub ratione ſimplicitatis.

Sed vt determinatum est in quæſtione præcedēti, & in lib. 4. in q. 8. primum formale in vno nõ est poſitiuum, ſed negatiuũ quod est ipſa indiuiſio, qua diſtinguitur intentionaliter ab ente, ideo poſitio Io. B.icho. vt diximus in quæſtione præcedēti, nullum fundamentum habet in philoſo, nec in Cōmen. & ſoluimus rationes ſuas, vnde teneamus rationem mēſurã conuenire vni, in quantum est indiuiſibile, non ſolum reſpectu intellectus noſtri, ſed etiam ſecundum naturam ſuã.

Ad primã igitur rationem ſuã dicitur, quod licet indiuiſibilitas

diffibilitas vt sic non pertineat ad oppositionem relatiuam, tamen res vt stat sub indiuisibilitate, pro quanto per eam quantitas alterius certificatur, reducitur ad oppositionem relatiuam, quoniam vt sic habet rationem mensuræ.

Ac secundam totum conceditur, solū enim probat, quod indiuisibilitas est prima ratio mensuræ, quo ad intellectum nostrum, & quod intellectus noster primo apprehendit vni conuenire rationem mensuræ, in quantum est indiuisibile, & nos id totū concedimus, & vltra hoc tenemus, quod indiuisibilitas est prima ratio secundum naturam suam, ita quod non habet reduci in simplicitatem, imò simplicitas est reducenda in indiuisibilitatem, est enim simplex, quod est indiuisibile in partes sicut per oppositum, compositum est quod est diuisibile in partes, vnde & philosophus in fine 8. libri physic. manifestauit simplicitatem primi motoris per esse indiuisibile & imparabile, quare &c.

Quantum ad quartum, ponuntur duæ conclusiones re sponsiuæ ad mentem philosophi. Prima est, esse mensuram quantitatiuam conuenit primo vni quod est principium numeri, & reductiue in prædicamento quantitatis, probatur, vnum quod est principium numeri est quid indiuisibile, & minimum, ex consequenti certissimum, quoniam indiuisibile, & minimo stante sui natura, non potest aliquid addi, nec minui, & est reductiue in eodem prædicamento, cum quantitate continua & discreta, ergo &c. Ante cedens patet, & consequentia est manifesta, ex conditionibus quas attribuimus mensuræ.

Præterea, mensuramus quantitatem continuam per vnitatem vel numerum, vt cum dicimus, vnam vnam panni, vel duas, vel tres, mensuramus autem quemlibet numerum vnitatem replicata, vnitatem vero per nihil prius mensurare possumus, ergo vnitati conuenit primo esse mensuram.

Secunda est. Ratio mensuræ deriuatur ab vno ad alias mensuras probatur. Conditiones mensuræ conueniunt primo vni, quoniam est simpliciter indiuisibile & minimum, cuius signum est. quod omnis numerus resoluitur in vnitatem & ipsa non resoluitur in aliquid prius ergo &c. probatur consequentia.

Quādo aliqua proprietas cōuenit alicui primo & per se, si conuenit alteri, conuenit in quantum ab ipso deriuatur talis proprietas. Sed esse mensuram, conuenit primo vni, p præcedentē conclusionem, ergo si cōuenit alteri, conuenit in quantum,

rum deriuatur ab vno, & illud alterum induit rationem vnius, propter quod philosophus vult in text. quod omnis mensura sit indiuisibilis, aut simpliciter aut secundum institutum humanum, ita quod licet in se sit diuisibilis, tamen ex humano instituto, induit rationem vnius, ita quod omnis prima mensura in suo genere est mensura, quia est vna, vnde apud philosophum in textu mensuramus omnem grauitatem, vna prima grauitate, omnem longitudinem, vna prima longitudine, omnem motum vno primo motu, &c.

Quantum ad quintum aduerte, quod contra prædicta insurgunt duo dubia. Dicitur enim quod vna ex conditionibus mensuræ est, vt sit minima, & determinatum est per primam conclusionem, quod mensura quantitatiua cōuenit primo vni numerali.

Contra primum arguitur sic, dicit philosophus in hoc decimo in text. 4. quod mensuramus motum, motu simplici & velocissimo, qui est motus diurnus primi mobilis.

Sed ille non est minimus, imò maximus, quoniam diuiditur motus ex 6. physic. ad diuisionē sui mobilis constat autem quod primum mobile est maximum corporum, ergo & motus est maximus inter motus, ergo vel non est necesse mensuram, esse minimā, vel primus motus non est mensura omnis motus, quod est contra philosophum.

Ad hoc dico, quod exemplum adductū a philosopho, de primo motu, quo vult mensurari omnem motum, verificatur de mensura quantitatiua, & de mensura perfectionali, de qua loquimus infra.

Vt verificatur de mensura quantitatiua, dico quod habet rationem minimi, non respectu sui mobilis, quoniam vt argument. probat, vti sic habet rationem maximi motus, sed respectu temporis, quod est mensura primi motus, ex quarto physic. nam cum sit velocissimus, mensuratur vt ita dicam minimo tempore, & vt sic habet rationem minimi, verificatur etiam de mensura perfectionali, pro quanto est motus nobilissimi corporis & est certissimus, quia simplex, vniuersalis, repulatisissimus, primum enim mobile vnicō motu mouetur, reliqui autem orbis & inferiora corpora pluribus.

Contra secundum arguitur sic, ex prima conclusione sequitur, vnum numerale esse mensuram multitudinis quantitatiue, sed hoc non potest esse.

DECIMI METAPHY.

Nam cum mensura sit per quam cognoscimus mensuratum, necesse est prius esse cognitum à nobis vnum, quam multitudo, sed hoc est falsum, quoniam cum vnum comparatur ad multitudinem, ut indiuisum diuiso, se habet ut priuatio ad habitum, sed non cognoscitur priuatio, nisi per habitum ergo vnum non est prius cognitum multitudinem, ex consequenti non potest esse mensura multitudinis.

Ad hoc conceditur prima consequentia, & nego quin hoc possit esse. Ad probationem concedo consequentiam in hoc sensu, quod necesse est prius cognoscere quod conditiones mensuræ conueniunt vni, quam cognoscam multitudinem esse mensuratum per vnum, non enim cognoscitur mensuratum nisi applicatione mensuræ, & cum probatur falsitas, quoniam cum vnum comparatur &c. dico quod probatio non est ad propositum. Aliud est enim cognoscere vnum secundum naturam suam, & cognoscere in quantum mensura.

Nam si consideretur secundum naturam suam, in quantum comparatur ad multa, ut indiuisum diuiso, & sicut priuatio ad habitum, concedo quod ratione diuisionis & indiuisiōnis multitudo est, prior in cognitione nostra quam vnum, ut declarabimus infra, si autem comparentur adinuicem, ut mensura & mensuratum, dico quod prius cognosco vnum habere conditiones mensuræ, nam postquam cognoui per diuisionem inclusam in multitudine, indiuisiōnem inclusam in vno, sicut per habitum priuationem, aduertit intellectus, quod vni conuenit ratio mensuræ, quoniam de ratione mensuræ est esse indiuisibile, & minimum, quæ conditiones conueniunt vni. Aduertit etiam quod multitudini conueniunt conditiones oppositæ, & tunc concludit intellectus, quod conuenienter vnum est mensura, & multitudo est mensurata. Concludit igitur argumentum quod vnum secundum naturam suam, in quantum includit indiuisiōnem, non est prius cognitum multitudinem, ut includit diuisionem. Nos autem nunc loquimur de vno, ut sibi conueniunt conditiones mensuræ, & sic dico, quod non est posterius cognitum, imò per applicationem cognosco multitudinem quanta sit, & quantitatem continuam quanta sit. Hæc de præsentis quaesito dicta sint.

Quaestio 3. Si quod est mensura aliquo genere est primum & causa omnium que sunt illius generis.

Maximo

QVAESTIO III.

274

Maxime vero in eo quodd metrum esse primum vniuersi cuiusque generis. Tex. 2.

IN hac quaestione sic procedes. Primò declarandi & distinguendi sunt hi termini positi in titulo quaesiti. Mensura, primum & causa. Secundo ponentur conclusiones responsiue cum probationibus suis.

Quantum ad primum aduerte, cum mensura sit illud, quo innotescit nobis quantitas, siue dimensua siue perfectiona aliterius, ideo est duplex, scilicet intrinseca & extrinseca.

Nam si per aliquod intrinsecum rei cognosco quanta sit perfectio eius, vel quanta sit ipsa res quantitate dimensua dicitur mensura intrinseca, verbi gratia, quia per formam substantialem hominis cognosco perfectionem suam in gradibus entium. ipsa forma est mensura intrinseca hominis, & quia per quantitatem dimensuam existentem in Sorte, cognosco quantus sit Sortes, ipsa quantitas est mensura intrinseca. si autem per aliquod extrinsecum cognosco perfectionem vel quantitatem rei, pro quanto comparatur ad illud extrinsecum, vel applicatur, dicitur mensura extrinseca, verbi gratia, quia pannus applicatur vlnæ, extrinsece à panno cognosco quantus sit pannus. De mensura perfectionali extrinseca ponam exempla inferius.

Circa ly primum aduerte, quod potest intelligi dupliciter. Primò quod sit primum primitate perfectionis, in quo sensu dicimus aurum, primum metallum Aristoteli primum philosophum. Secundo, quod sit primum primitate naturæ, vel durationis, quo sensu dicimus dualitatem primum numerum. Motum cœli primum motum. In præsentis quaesito intendimus præcipue de primo, in primo sensu, licet possit extendi ad secundum sensum, in quo veritas comparata ad numerum est prima. est enim vnitas prior natura numero, cum non conuertatur ubi sustendi consequentia.

Circa ly causa aduerte, quod dupliciter potest intelligi. Primò, quod sit causa in essendo & cognoscendo & hoc modo forma est causa rei, quoniam & à forma habet esse actu & per ipsam cognoscitur. Secundo quod sit causa in cognoscendo tantum, & hoc modo habitus est causa priuationis & in sciëntia naturali effectus sunt causæ causarum suarum, quoniam ex cognitione effectus devenimus in cognitione causæ

M 2

Quantum ad secundum sit hæc prima cōclusio, si loquimur de mensura extrinseca, qua cognosci debet perfectio alicuius dico quod mensura est illud primum, id est perfectissimum illius generis, & illud primum est causa essendi vel cognoscendi omnia illius generis, probatur qua ad singulas partes, & primo, quod illud primum, id est, primum sit mensura aliorum, probatur sic. Per comparisonem ad ipsam cognoscimus gradum perfectionis aliorum, secundum quod magis vel minus propinquant illi ut in genere animalium, homo est metrum aliorum quoniam secundum quod alia animalia magis vel minus propinquant homini sunt in tali vel tanto gradu perfectionis & hac de causa ponitur homo perfectissimum animalium. ergo &c. Antecedens patet ad sensum, & consequentia est manifesta, ex declaratione data de mensura extrinseca.

Quod autem illud primum sit causa essendi omnibus illius generis patet ex 2. metaph. tex. 4. ubi vult philosophus primum calidum esse causam essendi omni calido, & primum ens omni enti, & sic de aliis. Quod si est causa essendi, sit etiam causa cognoscendi, patet ex 2. metaph. tex. 4. quoniam eadem sunt principia essendi & cognoscendi. Dixi notanter disjunctive. causa essendi vel cognoscendi, quoniam duplex est mensura extrinseca, quædam primo prima, ut primum calidum, primum ens, primum bonum, primum verum, & hæc est causa essendi & cognoscendi omnium alicuius generis, ut albedo in genere colorum, est mensura proxima omnium specierum colorum, pro quanto magis participat de luce, quod est formale in colore, & homo est mensura proxima omnium animalium, & hanc non est necesse esse causam essendi omnibus aliis speciebus illius generis. Sed sufficit esse causam cognoscendi, quoniam secundum maiorem aut minorem approximationem ad illam nobiliorem speciem, discimus graduare perfectionem aliarum specierum eiusdem generis, & sic albedo est mensura proxima omnium specierum colorum. Dulcedo omnium saporum, homo omnium animalium, aurum omnium metallorum, iustitia omnium virtutum moralium.

Secunda cōclusio, si loquamur de mensura intrinseca, dico quod est id quod est intrinsecum & primum in re, secundum naturam, & illud idem est causa essendi & cognoscendi rei ipsam, & illud est forma rei, & quantitas sua. Hæc cōclusio patet ex de-

& declaratione data de mensura intrinseca. Nam per formam rei dantem esse, cognoscimus gradum perfectionis, cuius enim forma est nobilior vel ignobilior, & ipsum est nobilius vel ignobilius, similiter per quantitatem Socratis cognoscimus quantus sit Socrates. Quod autem forma sit causa essendi ei cuius est forma, & quantitas det esse quantum, non est necesse probare, nec quod sint causa cognoscendi, quoniam ut dictum est, ex 2. metaph. si. text. 4. Principia essendi, maxime quæ dicunt actum, ut forma substantialis & accidentalis, ut pronunc referretur materia, sunt etiam principia cognoscendi.

Contra hanc determinationem non sunt aliqua argumenta difficilia, quæ non solvantur ex declaratis, & nota quod præcipuum argumentum contra primam conclusionem, est illud de albedine, quæ dicitur esse primum & perfectissimus color, & mensura colorum, & tamen non est causa essendi aliis coloribus, quia si esset causa essendi, cum sit extrinseca (nam prima conclusio loquitur de mensura extrinseca) esset causa efficiens aut finis, constat autem quod alij colores non sunt effectiue ab albedine nec propter albedinem, quare &c.

Ad hoc argumentum patet quid sit dicendum, nam quod mensura extrinseca sit causa essendi non verificatur, nisi de mensura prima. De proxima autem sufficit, quod sit causa cognoscendi. Albedo autem non est mensura prima sed proxima colorum, quare &c. & adverte quod hæc non est solus imaginatio nostra, sed doctrina B. Thom. in quæstionibus de potentia Dei, quam defendat Cap. in 1. di. 3. q. 1. defendens secundam rationem B. Tho. contra Aureolum, ut videre poteris. Hæc de præsenti quæstio dicta sint.

Quæstio 4. Si prima substantia, id est prima causa est mensura omnis substantia.

Quod quidem in omni genere vni & c. v. que ibi, sic in substantia, substantiam vnam. Textu 7.

IN hac q. adverte antequam deveniamus ad decisionem, quod comment. in hoc 10. in commen. 7. aperte sentit, quod si cut albedo est mensura omnium colorum, sic prima causa, quam appellat primum motorem, ex mensura omnis substantia, & ideo quæritur, quomodo hoc sit verum.

DECIMI METAPHY.

Aduerte in super, quod aliud est loqui, quid veritas habeat in hoc, & quid senserit philosophus in tex. præposito. Nam si loquamur secundum veritatem, non est dubium, quin prima causa sit mensura extrinseca perfectionalis omnis substantiæ, & totius entis producti, tam substantiæ quam accidentis, quoniam est simplicissima omnino indivisibilis & impartibilis, vt probabitur in lib. 12. & est causa efficiendi omnium effectiua & finalis, vt probabitur in 12. & est causa cognoscendi omnia, quo ad gradus perfectionales, scimus enim quamlibet naturam esse tantæ vel tantæ perfectionis secundum quod magis vel minus distat à prima causa vniuersalissime perfecta. Cum igitur istæ sint conditiones mensuræ, vt declaratum est supra, sequitur Deum esse nobilissimam omnium substantiæ mensuram.

Si autem loquamur de sensu quem intendit philosophus in tex. præposito, est diuersitas opinionum, nam Comment. tenet expresse in cōmē. 7. mentem philosophi fuisse, quod in quolibet genere detur vnum primum, quod sit metrum aliorum, vt patet in coloribus, in sonis, & similiter in genere substantiæ detur ea quæ est vna & prima, vt sit metrum omnium substantiæ. Constat autem, quod prima causa est prima substantia, & est vna tantum, vt declarabitur in lib. 12. ergo philosophus intendit in sensu præposito primam causam, quæ est vna substantia & prima, esse mensuram omnium substantiæ. Sed Ant. And. in 10 in q. 1. tenet contra Cōmē. quod mens philosophi non intenderit de prima causa. Sed de vna prima substantia contenta in genere substantiæ, quæ non est prima causa, cum illa propter sui infinitatem sit extra omne genus, sed est prima intelligentia producta, quæ cum sit finita continetur in genere substantiæ. Illa igitur vt pote prima primitate perfectionis est mensura omnis substantiæ productæ, sicut albedo in genere coloris, & Aurum in genere metalli, & intentum suum probat Ant. And. duabus rationibus, quas formabimus infra, & soluemus, pro quanto non concordant viz B. Thomæ.

Mens autem B. Tho. est mediā inter Cōmēt. & Ant. And. secundum quam intendō determinare præsens quæ situm, & sic procedendum est. Primum ponetur distinctio de mensura perfectionali extrinseca. Secundum ponentur conclusiones responsuæ. Tertio soluentur rationes Ant. And. pro quibus disconueniat à via nostra.

Quantum ad primū aduerte, quod mensura perfectionalis

lis extrinseca est duplex. Quædā est excedēs & extra omne genus sui mensurati, ita tamē, quod est principium eminentissimum omnis generis sui mensurati. Quædam proportionata & cōtēta in genere sui mensurati, exemplum primi, bonitas diuina respectu omnis bonitatis creatæ exemplum secundi, Homo respectu aliorum animalium.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio, prima causa est mensura perfectionalis extrinseca excedens omnem substantiæ, Quod sit mensura & c. probatur, in tota amplitudine & communitate substantiæ, prima causa est simplicissima omnino impartibilis perfectissima, & primum intelligibile, ergo est mensura & c. Antecedens manifestum erit quoque ad singulas partes in lib. 12. consequentia patet, ex prædictis in q. præcedenti. Quod autem sit excedēs, patet, supponendo id quod probabitur in lib. 12. scilicet quod est in finita intensiue & quodcunque extra ipsam est limitatum intensiue. Tu igitur, sustine donec determinauerimus in lib. 12. de infinitate & simplicitate & vnitatem primæ causæ.

Secunda conclusio, prima intelligentia producta est mensura proportionata extrinseca perfectionalis omnis substantiæ. Probatur. Quia est simplicior in natura sua, vt pote propinquior primo simplicissimo, & prior secundum perfectionem, vt determinabimus in libro 12. vbi venabimur nobilitatem intelligentiarum, ex nobilitate suorum mobilium, Ex consequenti est causa cognoscendi graduationem omnium perfectionis inuentæ in aliis substantiis quantum sit ex se, Nam si ordine naturæ intelligeremus species substantiarum, primo intelligeremus primam intelligentiam, eo quod existens magis ens respectu aliarum esset prius & magis intelligibilis. Deinde intelligeremus secundam. Deinde tertiam, & sic descendendo vique ad elementa, & sciremus qualibet specie, tanto magis vel minus esse perfectam, quanto magis vel minus primæ intelligentiæ propinquat, ergo est mensura extrinseca & c. Antecedens declaratum est, quo ad singulas partes, consequentia patet ex dictis in q. præcedenti de mensura extrinseca.

Quantum ad tertium aduerte, quod Ant. And. probat, primam conclusionem non esse de mente philosophi & in textu præposito non intendisse nisi secundam conclusionem. Arguit autem.

Primo sic, Ari. vt patet in tex. 7. sed querit, an in substantiis si talis vna est mensura aliorum, & an hoc sit ipsū vnum, &

probat ex intentione contra Plato. q̄ non sit ipsum vnū. Sed si primus motor ponatur mensura generis substantie hoc ipsum vnum poneretur mensura, quia primus motor propter sui simplicitatem multo verius esset hoc ipsum vnum, quam idea Platonis.

Ad hoc, negatur minor, in hoc sensu, scilicet q̄ ipsum vnum Platonium esset mensura. Ad probationem, concedo q̄ primus motor propter sui simplicitatem, est maxime vnū, id est, natura omnino indiuisibilis, cū sit purus actus. Sed nō est vnū q̄ vt idea Plato. Illud enim vt sibi imponit Ari. erat penitus abstractū, ita q̄ sibi nō suberat aliqua certa natura, sed vnū vt vnū, primus aut motor, ita est vnū q̄ est certæ naturæ, puta vna substantia æterna; immateriali indepēdēs &c. Dico, ergo q̄ nō fuit intentio philol. negare vnū esse mensuram, sed vnum imaginatum à Platone. Sicut ergo concedit vnum primum colorem esse mensuram aliorum, qui est albedo, sic in hoc communi, quod est substantia, habet concedere vnam primam substantiam esse mensuram aliarum, quæ primus motor est.

Secundò, sic, si sic ergo sicut in aliis generibus primum est aliquid sui generis, ita primus motor esset aliquid de genere substantie, quod est erroneum, quia Deus non cadit in genere propter sui infinitatem.

Ad hoc Comment. negaret falsitatem consequentis. cum enim teneat primum motorem esse finiti vigoris, vt declarabimus in li. 12. cōcederet ipsum esse in genere. Sed B. Th. negaret consequentiam, lumendo genus substantie pro prædicamento non est aut necesse genus substantie sumi proprie, sed sufficit q̄ lumatur pro analogo, sicut & ens vt est cōe Deo & creatori, & vt sic Deus cōtinetur sub substantia sumpta analogice, nec est erroneū, nec est contra in finitatem suam, concludo. q̄ licet mēsurā proportionata debeat esse in eodem genere proprie sumpto, cū suo mensurato, hoc non est necesse in mensura excedente, sufficit aut quod sit in analogo, q̄ prædicatur de mēsurā excedente & de mensurato. Hęc dicta sunt pro præsentis quæsitio.

Quæstio 5. si vnum & multa opponuntur, & in quo genere opinionis.

Opponuntur autem vnum & multa &c. Tex. 9.

IN hac q̄ sicut proponuntur duo, ita diuidemus eam in duas partes. Primò videndum est, si opponuntur. Secundò quo genere oppositiōnis.

Pro

Pro euidencia primæ partis sic procedes. Primò pones vnam distinctionē Secundò duas cōclusiones responsiuas. Distinctio est hæc, vnū potest dupliciter cōsiderari, sicut quælibet specie, numeri. Primò vt habet propriam formam sue rationē formale cōdistinctā, contra quācunque aliā formā, sicut potest cōsiderari corpus, secundum propriam formā, quæ est præcisa corporeitas, cōdistincta contra formam animati, Secundò potest cōsiderari, nō secundum propriam formā, sed vt potest esse pars alterius & includi in altero, sicut & corpus potest cōsiderari nō secundum propriam formā præcise, sed vt est in potentia ad vltiorem formā puta ad formā animati, & vt sic potest esse pars animati, & est vt materia, & aduerte q̄ in hac distinctione cōueniunt Ant. And. in 10. li. q. 2. & Iand. in 10. li. q. 9. cū B. Th. in 1. sen. di. 24. vbi tenet: quod vnū potest sumi cū præcisione & sine præcisione, & quæ sensum, habeat B. Tho. declarauit in tractatu de transcendentibus in tertia diuisione entis.

Prima conclusio, vnum sumptū 1. modo, opponitur multitudini pbatur, vnū sumptū 1. modo, & multitudo habent rationes formales oppositas, ergo vt sic opponuntur. consequentia patet. Antecedēs. pbat. Ratio formalis vnius est esse ens indiuisibile. Multitudinis autem est esse ens diuisibile, constat autem q̄ indiuisibile & diuisibile opponuntur, ergo &c.

Secunda cōclusio, vnum sumptum 2. modo non opponitur multitudini quā vt sic includitur in multitudine, est enim multitudo vel ipsæ vnitates, vel qd cōstitutum, aut aggregatum ex vnitatibus. Sed nullum oppositum includitur in suo opposito, nec constituit ipsum, ergo &c. Et aduerte quod in hac parte conueniunt omnes recte sentientes.

Pro euidencia secundæ partis, sic procedes. Primò ponitur distinctio. Secundò quinque conclusiones responsiuæ.

Distinctio est hæc, vnum sumitur dupliciter. Primò quantum ad suū primū formale, qd supra diximus esse indiuisionem & multitudo dicit diuisionem, non q̄ vnum sit ipsa indiuisio, nec multitudo ipsa diuisio. Sed quia vnū est ens, vt stat sub indiuisione, multitudo autem est ens vt stat sub diuisione. Secundò, quantum ad id quod consequitur suum formale, & hoc est mensura, dictum est enim supra, quod de ratione mensuræ est indiuisibilitas, & ideo proprietatis vnius est esse mensuram, ex parte autem multitudinis proprietatis est esse mensuratum.

Prima conclusio, vnū & multa nō opponuntur contradi

M 5

etoriz, probatur, vñū contradictoriorū verificatur, tam de ente quā de nō ente, sed nec vñū nec multa verificatur de ente & de non ente, sed tātū de ente, quoniam tā in vñō q̄ in multitudine materiale est ens, vt declaratū est supra.

Secunda conclusio nū ex suo primō formali nō opponitur relatiue multitudini, quoniam vñū nō refert multitudinē. Hęc enim est falsa, vñū est multitudinis vñū, præterea, relatiue opposita sunt simul natura. Sed vñū nō est simul, imō prius natura multitudine quoniam hęc consequentia non valet, vñū, est, ergo multitudo est, sed bene econuerso, ergo &c. Dixit ex suo primo formali quod est indiuisio, vt præseruem secundum formale, quod est mēsurā quoniam de eo ponemus vltimā conclusionem.

Tertia conclusio. Opponuntur priuatiue ex suo primo formali, quoniam primum formale in vñō est indiuisio, & in multitudine est diuisio. Constat autem, quod indiuisio & diuisio se habent vt priuatio & habitus, ergo &c.

Quarta conclusio. Non opponitur purē priuatiue, sed etiam contrariā probatur. Quæ opponuntur pure priuatiue, vñū est mera priuatio, quæ est negatio, vt tenebra & cæcitas, sed vñū non est mera priuatio, non enim est indiuisio, sed ens indiuisum, ergo &c. Opponuntur autem contrarie duplici sensu, primō quia cum vtrumque sit ens & vñū se habeat vt priuatio alterum vt habitus, participant conditiones contrariorum, quæ ita se habent quod vtrūque est ens, & alterum est vt priuatio respectu alterius sicut nigrum respectu albi, & amarum respectu dulcis, & hęc sunt mens Comment. in 10. lib. commen. 9. vbi sic inquit. Multū igitur & vñū sunt cōtraria, ea contrarietate, secundum vna sunt cōtraria priuatio & habitus, & vocauit scilicet Arist. priuationē & habitū contraria, quia contraria vera ad hoc genus reducuntur, hęc Commē. secūdo opponuntur contrariē, si vñū sumatur cū præcisione, id est, in quantum est sicut si esset species distincta cōtra multa, vt vnitas distincta contra dualitatem, probatur oppositio inter duas species est oppositio disparata, ergo cōtraria, qm̄ est per differentias contrarias, sed sumendo vñū cum præcisione, sed se habet ad multa vt species cōdistincta, vt dicendum est in i. parte quæstionis, &c. & hęc est mens B. Tho. in 1. sen. di. 24. q. 1. ar. 4. ad quartum.

Quinta conclusio. Vñū & multa si cōsiderentur quantum ad id quod cōsequitur suū primū formale id est, vt vñū habet rationem

rationem mensuræ, & multa rationem mēsurati. opponūt relatiue, Hęc conclusio patet ex dictis in li. 3. in ca. ad ali- quid, vbi in 3. modo relatiuorum ponuntur ea, quæ se habent vt mensura & mensuratum. Dubia quæ oriuntur ex eo quod vñū ponitur vt priuatio, solueatur in 9. sequenti, & erunt duo, primum si vñū est prius multitudine, secundum, si est circulus in diffinitionibus eorum, Hęc de præsentī quæstio dicta sunt.

Quæstio 6. Si multitudo est prior vno.

Quare ratione prior multitudo indiuisibili propter sensum. Tex. 9.

In hac q. antequam deuenias ad resolutionem aduerte, quod omnes tenentes vñū comparari ad multitudinē, vt priuatio ad habitū, ex quibus & Commen. & B. Tho. & Scor. dicunt multitudinem esse priorem vno, non quidem natura, sed nostra cognitione. Qui vero tenent quod vñū est omnino positium & habitus, multitudo vero vt priuatio, tenent oppositum, Tu igitur sequens B. Tho. & Commen. sic ad resolutionem procedes, Primō pones duas conclusiones responsiuas. Secundō declarabis quod licet vñū diffiniatur per multitudinem, & multitudo per vñū, tamē nō committitur circulus in diffiniendo, Tertiō solues omnes rationes Ioan. Baco. quibus conatur probare quod vñū secundum rei veritatem est vt habitus, & multitudo, vt priuatio est enim ex illis, qui tenent vñū esse omnino positium, & suum formale esse positium, cuius positionem declarauimus, & reprobauimus in quæstione prima huius libri.

Quātū ad primū si hęc prima conclusio, si loquamur de proprietate naturæ, vñū est prius multitudine, probat licet valeat consequentia, multitudo est, ergo vñū est. tū non conuenitur, stat enim vñū esse, & duo nō esse, sicut stat duo esse, & tria nō esse, ergo &c. patet cōsequētia, ex diffinitione prioris natura, posita in post. predicamentis. Præterea pars est prior tota, & cōstituit prius cōstituto, & mēsurā prior mēsurato. Sed vñū est pars multitudinis, quia est aggregata ex vnitatib. & cōstituit eā sumptū sine præcisione & est mēsurā eius, vt diximus in i. part. huius q. ergo &c.

Secūda cōclusio. Si loquamur quo ad cognitionē nostrā multitudo est prior cognitione. vñū vero posterius, probat. Cū nostra cognitio ortū habeat a sensu ex i. parte, quod est magis sensibile prius est in cognitione nostra. Sed multitudo est

est magis sensibilis, sicut compositum simplici, vnde sicut non cognoscimus simplicia, nisi per composita, sic nō cognoscimus vnum nisi per multitudinem.

Prætera, omnis habitus prior est in nostra cognitione quam priuatio. Ratio enim cognoscendi priuationē est habitus. Sed vt declaratum est supra multitudo in quantum dicit diuisionē est habitus, & vnum vt dicit indiuisiōnem est priuatio eius, ergo &c. Et aduerte quod hæc secunda conclusio explicat mētē philosophi in tex. præposito, cū dicit. Quare ratione &c. nā sic immediate præmiserat & ostēditur ipsū vñ ex diuisibili indiuisibile, propter magis sensibile multitudinē esse, & diuisibile q̄ indiuisibile, vbi & Comen. inquit, & causā in hoc scilicet quare prius cognoscimus multitudinem est, quia diuisibile est multum, est manifestius singulari, & etiā diuisibile est maius indiuisibili, & maius est manifestius minori, &c. Cōstat ergo, quod cū philosophus dicit multitudinē priorē, intēdit non secundum naturā, sed secundum nostrā cognitionem, quæ multoties incipit à posteriori, sicut quando per effectum cognoscimus causam.

Sed dices, hæc secunda conclusio destruit rationē mēsuræ respectu multitudinis conuenire vni, necesse est enim mensuram præcognosci mensurato, aliter non manifestaret quantitatem mensurati, ergo si vnum est mensura multitudinis, est prius in nostra cognitione.

Responderur. Hoc argumētum solutum est in q. 2. huius lib. ibi, Ad hoc cōcedit prima cōsequētia, vide tu illic.

Quantum ad secundum aduerte, quod multitudo diffinitur per vnum, quoniam est quid aggregatum ex vnitatibus secūdu viā nostram, vel est plures vnitates secūdu viā Comen. Constat etiā quod si vñ cōparatur ad multitudinē, sicut priuatio ad habitum, vnum diffinitur per multitudinē, quoniam priuatio diffinitur per habitū, ex quibus videntur sequi duo inconuenientia, primo q̄ vñ secundum naturam suam sit prius & posterius multitudinē, quod implicat cōtradictionē, similiter quod multitudo secūdu naturā suā sit prior & posterior vno, & quod hoc sequatur, declaro sic, vñ est diffiniens multitudinē, ergo est prius, quia diffinitio datur p̄ priora, & est diffinitū p̄ multitudinē, ergo est posterius, quia diffinitū est posterius diffiniēte. Idē patet de multitudine, quoniam vt est diffinita p̄ vñ, est posterior, vt autē diffinit vñ tanquam habitus priuationem.

priuationem, est prior, secundum est quod videtur manifeste committi circulus in diffinitionibus.

Vt igitur scias defendere, quod non sequuntur hæc inconuenientia, duo declaranda sunt, primo quoniam ordinē teneat intellectus in concipiendo vñ & multitudinē, secundum declarandum est, ex hoc primo sequi, nullum esse inconueniens, si vnum est prius & posterius multitudine. Idem dico de multitudine respectu vnius, ex consequēti nullum committi circulum in eorum diffinitionibus.

Quantū ad primū aduerte, q̄ vt declarauimus in trac. de transcendentibus, intellectus veniōdo conceptum huius & multitudinis, sic ordinate p̄cedit. Quando vult inuestigare si res sibi p̄positā est vna, vel plures, sic p̄cedit. Primo apprehēdit de re, q̄ est ens, quoniam est primū q̄ cadit in nostro intellectu, vt testatur Auic. in 1. suę metaphysic. Secundō apprehēdit quod non est non ens, quoniam ex opposito cognoscit oppositum, opponitur autē ens & non ens. Tertiō apprehēdit diuisionem eius à non ente. Cognito enim quid ens & quid non ens, statim apprehēdit intellectus diuisionem & distinctionem vnius ab altero. Quartō apprehēdit indiuisiōnem rei in seipso, quoniam omne ens in seipso indiuisum est, & in 4. signo format conceptum vnius dicens, q̄ illud est ens vñ, q̄ est in seipso indiuisū. Cōceptum autē multitudinis siue pluralitatis format in 5. signo. Nā sumpto A. & B, & cognito q̄ A, est indiuisum in se, & diuisū a B, & B, est indiuisū in se, & diuisū ab A. comprehēdit, q̄ A, & B, constituunt pluralitatem, quā tamē nō constituerent, nisi A, esset iā apprehēsus vt vnum, & B, vt vñ, ex his clare videre potes q̄ in istis ordinatis apprehēsiōibus diuisio quæ est vt priuatio, apprehēditur in 3. loco, & indiuisio quæ est vt priuatio, apprehēditur in 4. loco, & vñ vt vñ apprehēditur in 4. loco, & multitudo vt multitudo apprehēditur in 5. loco.

Quantū ad secundū aduerte, q̄ ex declaratione præmissa cōstat tibi poterit, nō esse inconueniens, vnum esse prius & posterius multitudine, & multitudinem esse priorem & posteriorem vno. Nam vnum consideratur dupliciter, primo vt cōstituit multitudinem, & est pars eius & mēsurā, & sic est prius multitudine, & multitudo est posterior, secundō consideratur quo ad indiuisiōnem, quā dicit in sua ratione formali, & sic est posterius multitudine, p̄at̄ includit diuisionē. Dicitur enim in declaratione præmissa q̄ diuisio

diuisio apprehenditur 3. loco, indiuisio autem 4. loco, ergo vnū ratione indiuisio est posterius multitudine ratione diuisio, ex parte multitudinis, idem declaratur. Nam multitudo vt multitudo, id est, vt constituta ex vnitatibus est posterius vno. Ratione autem diuisio quam includit est prior vno, eadem ratione, dico non esse inconueniens quod multitudo vt multitudo diffiniatur per vnum vt vnum, quoniam vt multitudo, est semper posterior vno, & vnum vt vnum, est semper prius. Item non est inconueniens, quod vnum vt includit in diuisioem diffiniatur per multitudinem vt dicit diuisioem, nam vt sic vnum est posterius multitudine, ex his dico ad probationem primi inconuenientis, quod non inconuenit idem esse prius & posterius respectu diuersorum, nec sequitur contradictio, nisi respectu eiusdem, similiter non committitur circulus in diffinitionibus, nisi quando idem est diffiniens & diffinitum respectu eiusdem considerati sub eadem ratione. Constat autem ex prædictis, quod qua ratione multitudo est diffiniens vnum, non diffinitur per vnum, nec qua ratione vnum est diffiniens multitudinem, diffinitur per eam, quare &c.

Quantū ad tertium aduerte, quod Io. Bzcho. in 1. dist. 33. q. 1. art. 2. tenet quod licet vnum secundum famositatem nominis dicit priuationem, & multitudo habitum, tamē secundum rei veritatem, est oppositum, ita quod secundum eum, vnum est vt habitus & multitudo est vt priuatio conatur autē probare imaginationem suam, & rationibus, & ex dictis philosophi.

Primo sic arguit. Differentia imperfectior alicuius diuisi habet rationem priuationis, perfectior autem habet rationem habitus, dato quod nominetur nomine priuatio, vt patet de corporeo & in corporeo, quæ diuidunt substantiam, nam corporeum imperfectius est, ideo secundum veritatem habet modum priuationis, id est defectus respectu incorporei, licet nominetur corporeum nomine positivo, & incorporeum nomine priuatio. Sed vnū & multa diuidunt ens, & ratio vnus est perfectior secundum veritatem, quam ratio multitudinis, sicut simplex est perfectius compositio, ergo vnum secundum veritatem est vt habitus, & multitudo vt priuatio.

Ad hoc nego, quod ratio vnus sit perfectior ratione multitudinis, & cum probatur, quia ratio vnus est ratio simplicis, quæ est perfectior, quam ratio compositi. Dico quod supponit duo falsa, primo tacite supponit rationem vnus sine vnitatis,

vnitatis esse rationem simplicitatis, quod iam improbanimus in q. 1. huius 10. secundo supponit, quod simplex vt simplex si nobilius composito, quod est manifeste falsum, nam tunc elementum esset nobilius elemento, quare &c.

Secundo sic arguit. Quod est forma & actus alicuius est nobilius eo, & per consequens est vt habitus. Sed vnū est actus multitudinis. Nam dat esse & speciem multitudini, ergo est habitus respectu multitudinis.

Ad hoc negatur minor, ad probationem dico, quod vnum siue vnitatis est materia multitudinis, pro quanto componit ex vnitatibus, nec dat speciem multitudini, nec est forma eius vt vnū, sed vt vnitatis vltima, id est, vt stat sub vltimitate, quæ vltimitas dicit ordinem ad præcedentes vnitates, vt diximus in lib. 8. quæretes si vltima vnitatis dat speciem nullam.

Tertio argui sic. Dicit philosophus in 10. metaph. tex. 10. quod sicut ad vnū sequitur idē, simile, & æquale, sic ad multa diuersū, dissimile, inæquale, sed hæc secundum veritatem dicunt priuationem, quia dicunt negationem vnitatis in substantia, in qualitate, in quantitate, ergo & multa dicunt priuationem.

Ad hoc dicitur, quod diuersū, inæquale, dissimile, dicunt diuisioem, vel distinctionem in substantia, & quantitate & qualitate, nego ergo, quod dicant priuationem, & cum probatur, quia dicunt negationem vnitatis, ergo priuationem, nego consequentiam. Nam eadem ratione visus diceret priuatio cæcitatatis, quia negat cæcitatē, quod tamen est falsum, nisi sumendo priuationem pro quacunque negatione, quod est valde improprium.

Quarto sic. Dicit philosophus in 10. metaph. tex. 9. quod multum est prius ratione, quam vnum, quia magis sensibile, ex quo sic arguitur. Quod est magis sensibile est habitus solum secundum famositatem, & est priuatio secundum veritatem, vt patet de corporeo, quod est magis sensibile, quam incorporeum. Sed multum est magis sensibile quam vnum, ergo &c.

Ad hoc negatur maior, quæ non solum est vera, sed nec aliquam habet apparentiam. Nam eadem rationis ignis qui est sensibilior aere, esset priuatio respectu aeris, quod nullus recte sentiens diceret, negatur etiam, quod corporeum dicat priuationem respectu incorporei, nisi sumendo priuationem pro negatione tanta perfectionis, quanta est in re incorporea, sed hoc est abuti nomine priuationis. Hæc de presenti quæsto dicta sint.

Questio 7. Si identitas absoluta & relatiua sunt eadem identitas, an distincta realiter.

Est autem vnus quidem sicut &c. Textu 10.

In hac q. aduerte, quod licet non tangat textum directè, tamen quia Scotus imaginatus est duplicem identitatè, quas nominat absolutam & relatiuam, & putat esse distinctas realiter, quod nõ tenet via Thomistica, nec Herueus in 4. quol. q. 2. ideo intendo defendere viam nostrã & soluere fundamenta ac rationes Scoti. Et aduerte quod cũ Herueus hoc propositum pertractet, & subtiliter resoluat non recedens à via Thomistica in 4. quol. q. 2. & Paul. Sonc. in 10. lib. in 5. q. idem pertractat in omnibus, quasi ad verbum sequens Herueum, non formarem presentem quæstionem, nisi tibi præallegati sufficerent, nisi decreuissem paucis clarum sensum & resolutionem facere, ne obscuritate ex prolixitate Heruei inuoluaris, Tu igitur sic procedes. Primò declarandum est quid Scotus intendat per identitatem absolutam & relatiuam. Secundò ponas fundamenta & rationes Scoti. Tertio ponas conclusionem contra Scotum. Quarto solves rationes Scoti.

Quantum ad primũ aduerte, quod vt declarat Herueus vbi supra, secundum Scotum identitas absoluta est indistinctio rei à seipsa puta identitas qua Sortes est indistinctus in seipso, & est idem sibiipso, dicitur absoluta, quia nõ comparatur ad aliud, sed ad seipsum. Identitas autem relatiua est indistinctio rei, qua tollitur distinctio eius à quacunque re, quæ non est diuersa nec alia res ab illa, puta identitas qua Sortes est idem cum homine, & homo cum animali, & secundum Scotum, passio cum subiecto, & dicitur relatiua, quia implicat duo extrema, vt Sortes & homo, homo & risibile.

Quantum ad secundũ aduerte, quod rationes Scoti principales sunt iste. Primò, omne prius realiter distinguitur à posteriori, quoniã remoto posteriori potest remanere prius non enim dependet prius à posteriori, sed e conuerso. Sed identitas absoluta prior est identitate relatiua, prius enim vnumquodque est indistinctum in seipso, quàm indistinctum ab alio, eo quod secundum supponit primũ, ergo &c.

Secundò, subiectũ puta homo est idem sibiipso identitate absoluta, & est idè suæ passioni identitate relatiua, & hæc nõ est illa, quia in prima idè prædicatur de seipso, nam homo est ho

est homo. in secunda autem subiectum non prædicatur de passione, tenet enim Scotus, quod licet sit eadem essentia subiectis & passionis, tamen secundum ipsum hæc est falsa, passio est subiectum, ergo &c. Quod autem passio & subiectum sint idem identitate relatiua, sic probat. Quod nec esse, nec intelligi potest, nec diffiniri sine alio, est idem cũ eo. Sed essentia passionis nec esse, nec intelligi, nec diffiniri potest sine subiecto, vt patet per philosophum in septimo metaphysicæ loquentem de similitudine, ergo &c.

Tertio identitas conuertibilis, vt identitas inconuertibilis non sunt eadem identitas, cum sint oppositæ. Sed identitas absoluta est conuertibilis, idem enim prædicatur de seipso conuertibiliter, vt patet, relatiua autem non est conuertibilis, vt patet, comparando speciem generi, nam genus in plus est quam species ergo &c.

Quantum ad tertium ponitur hæc conclusio, contra Scotum. Identitas absoluta & identitas relatiua sumendo eas iuxta declarationem factam ad mentem Scoti, non sunt distinctæ identitates realiter probatur. Si identitas absoluta puta qua homo est idem sibiipso, & identitas relatiua puta, qua homo est idem animali, & secundum Scotum, subiectum est idem suæ passioni sunt distinctæ identitates realiter, ergo subtracta istarum identitatum quæ sunt homo comparatus sibiipso, & homo comparatus animali, siue suæ passioni distinguuntur realiter. Sed hoc est falsum & quidem de homine & animali constat, quoniam sicut genus non distinguitur realiter à differentia, sic nec à specie, vt satis pertractauimus in 3. libro & in 7. De subiecto autem & sua passione concedit. Scotus consequentia autem sic probatur. Priuatione non habent distinctionem, nisi penes subtracta. non enim cæcitas & surditas distinguuntur, nisi quia substantia & habitus distinguuntur. Sed identitas absoluta & relatiua sunt vt priuationes, est enim identitas indiuisio in substantia, ergo cum subtracta non distinguuntur realiter, nec ipse identitates distinguuntur.

Quantum ad quartum, respondendum est rationibus Scoti, & ad primam nego maiorem. ad probationem, nego omne prius posse absolui à posteriori secundum esse reale, non enim effectus potest absolui à relatione ad causam efficientem, nec subiectum potest absolui secundum esse reale à propria passione, similiter nego quin aliquod prius dependeat à posteriori quo ad existentiam. Certum est e-

nim, quod materia & forma naturalis, priores sunt ipso composito, ut determinatum est in 7. libr. & tamen quo ad existentiam dependent à composito. Potest etiam negari minor, quoniam licet prius apprehendatur res indistincta in se, quam distincta ab alio, tamen ex parte rei, quandoque est indistincta in se, est distincta à quolibet alio, quoniam ab eodem habet quod sit indistincta in se, & distincta à quolibet alio.

Ad secundum nego quod subiectum sit idem cum sua passione, imò distinguuntur realiter, ut determinauimus in li. 4. Ad probationem nego maiorem, stat enim aliqua duo esse distincta realiter, & tamen vnum non potest esse sine altero, sicut effectus dependens à causa in esse & in cōferuari, stat etiam quod vnum non possit diffiniri sine altero, ut duo correlatiua nec possit intelligi sine altero, vel accidens, quod non potest intelligi sine substantia modo quo determinauimus in libr. 7. quæstio. 3. & tamen constat quod causa & effectus, & duo correlatiua & accidens & substantia distinguuntur realiter, quare &c.

Ad tertium nego maiorem, ad probationem nego has identitates esse oppositas realiter. Cōcedo autem formaliter quoniam alium conceptum format intellectus de identitate conuertibili, & alium de inconuertibili, est enim conuertibilis inter extrema æqualis ambitus, inconuertibilis autem inter extrema inæqualis ambitus. Patet igitur, quod ex nulla ratione Scoti, cogimur ponere distinctionem realem inter identitatem absolutam & relatiuam. Hęc de præsentis quæstio dicta sint.

Quæstio 8. si inter idem & diuersum datur medium.

Diuersum quidē igitur idē aut propter hoc omne ad omne dicitur. Tex. II.

IN hac q. sic procedendum est. Primò declarandum est, quomodo sumitur ly diuersum. Secūdo quid dicēdū est ad quæsitum secundū viā Scoti. Tertio quid dicēdū secundum veritatē. Quarto ostendetur quod via Scoti non est ad mentē philosophi. Quinto soluetur quoddā dubiū.

Quantū ad primum aduerte, quod ly diuersum nō sumitur stricto significato, prout distinguitur contra differēs. Sed ut est cōmune ad differēs: & ad diuersum proprie dictum alioquin cōclusio responsiua quā tenemus, & probare intēdimus, esset falsa. Constat enim quod inter idē & diuersum proprie

proprie dictum mediat differens, nam homo comparatus aīno nec est idem, nec diuersus proprie, sed differens, vnde breuiter ly diuersum stat pro alio, ut sit sensus. Vtrum inter esse idem, & esse aliud, datur medium.

Quantum ad secundum aduerte, quod stante secundum, Scotum distinctione identitatis absolute ab identitate relatiua, iuxta modum positionis suæ, quem declarauimus in quæstione præcedenti, sequitur de necessitate, quod cōcedit medium inter idem & diuersum. Nam secundum ipsum, ea quæ sunt eadem identitate relatiua, ut passio & subiectum, homo & animal, non sunt diuersa realiter, ut patuit in quæst. præcedenti, ubi formauimus rationes Scoti nec sunt idem identitate absolute, illa enim est, qua aliquid est indistinctum in seipso, & à seipso, ergo secundum Scotum, subiectum comparatum passioni, nec est idem identitate absolute, nec est diuersum realiter, sed datur medium, quod est esse idem identitate relatiua, & sic patet, quod inter idē & diuersum ponit medium, verum, quod id non sit verum, nec ad mentem philo. dicimus infra.

Quantum ad tertium ponitur hæc conclusio. Quodcūque ens cōparatum cuiuscunque enti est idem cū eo, vel diuersum ab illo. Antequam probetur, sic declaratur. Dicitur quodcunque ens cōparatum &c. quoniam si ens comparatur non enti non seruat diuersitas vel identitas, sed identitas vel nō idēitas, vnde homo comparatus chimeræ, nec est idem illi, nec diuersus: sed non idem. Dicitur etiam comparatum cuiuscunque enti, quia si aliqua res comparatur sibi, si vana esset quæstio, quærendo, si est eadem vel diuersa à seipsa, nām manifestum est, quod prima pars est vera, & secūda impossibilis, sensus igitur conclusionis est iste.

Quæcunque res indifferenter, comparata cuiuscunque rei, necesse est ut sit eadem illi identitate conuertibili cum ente, aut diuersa ab illa, ita quod huiusmodi idem & diuersum non habet medium, probatur sic. Omne quod est se habet necessario ad omne ad quod comparatur, sicut ad illud quod est idem sibi identitate conuertibili cum ente, vel quod est aliud eo, ita quod ut sic non est idem se cum, sed distinctum. Sed omne aliud diuersum est ab eo respectu cuius est aliud, ergo omne quod est, cuiuscunque enti comparatum, vel est idem cum eo, vel diuersum ab eo, ita quod non datur medium.

Quantū ad quartum, aduerte, quod mēs philosophi finit

Idem quod est passio vnius transcendentis, & diuersum quod est passio multarum vniuersalium siue pluralitatis transcendentis, se habere ad ens, sicut vnum & multa, sed vt patet in 4. metaph. tex. 4. vnum & multa sufficienter diuidunt ens, ita quod quicquid est, aut vnum aut multa est, ergo similiter intentio philosophi fuit, quod idem & diuersum sufficienter diuidunt ens, sed inter membra sufficienter diuidentia aliquid commune implicat contradictionem dare medium ergo Scotus in hoc non sequitur mentem philosophi, nec obstat quod dicit Scotus, quod licet inter idem identitate se extendente ad absolutam & relativam & diuersum non detur medium, tamen inter idem identitate absoluta & diuersum datur medium, illud, scilicet quod est idem identitate relativam, & non est idem identitate absoluta, nec diuersum, sicut inquit Scotus de passione & subiecto. Hoc non valet, quoniam vt determinatum est in quaestione precedenti, illarum duarum identitates non distinguuntur nisi ratione, & cum sint vna realiter, non potest dari medium, inter idem, & diuersum.

Quantum ad quintum aduerte, quod contra determinationem factam insurgit dubium. Nam sumo Sortem & Platonem de quibus constat, quod sunt diuersi, cum sint distincti realiter. Tunc sic Sortes est diuersitate diuersus à Platone, & lato est diuersitate diuersus à Sorte, quare de istis diuersitatibus, aut sunt eadem diuersitas, aut diuersa, non eadem, quia sicut vnum quodque est ens & vnum entitate & vnitatem sibi intrinseca sic est diuersum & distinctum ab alio diuersitate & distinctione sibi intrinseca, ergo Sortes est diuersus à Platone diuersitate sua propria, & similiter Plato non ergo sunt eadem diuersitas, non sunt diuersa, quia si sunt diuersa, ergo diuersitatibus sunt diuersa, quare de illis diuersitatibus, sicut de primis, aut sunt eadem diuersitas aut diuersa, non eadem, ea ratione qua supra non diuersa, quia diuersitatibus essent diuersa, & quaram de illis sicut de precedentibus, ex consequenti esset processus in infinitum quod non admittitur ex 2. lib. metaph. ergo falsum est, quod omne comparatum omni, sit idem aut diuersum.

Ad hoc dicitur, quod omne ens comparatum enti vel est idem cum eo, vel diuersum ab eo, vel est id quo aliquid est idem vel quo est diuersum. Ad arg. nego dico quod diuersitas Sortis non est diuersitas Platonis nec sunt diuersa, ne procedamus in infinitum sed sunt quod Sortes est diuersus à Platone & quo

& quo Plato est diuersus à Sorte, & hoc est quod alij dicunt, scilicet ad saluandum determinationem factam quod omne comparatum omni sit idem aut diuersum, aut sit identitas aut diuersitas, & sic non cogimur ponere medium. Hæc de presenti quaestione dicta sint.

Quaestio 9. in quo differt oppositio relativa ab aliis oppositionibus.

Quoniam autem differre contingit abinuicem. Tex. 13.

Philosophus in hoc lib. 10. tangit de generibus oppositio- num, vt patet, præcipue in text. 15. & ideo ad præ- noxiorem notitiam considerabimus principia quaerita, quæ solent facere difficultatem in omni genere oppositionum.

IN hac quaestione aduerte, quod tota eius resolutio stat in doctrina qua tradit B. Tho. in q. de potentia Dei. q. 7. art. 8. ad quartum, & resolutio stat in hoc, oppositio relativa in vno conuenit eum aliis generibus oppositionum, & differt in duobus. Conuenit quidem in eo quod vnum correlatiuum includit negationem alterius respectu eiusdem, & ideo non se compatiuntur simul in eodem respectu eiusdem vt quoniam in ratione dominij includitur negotio seruitutis, ideo respectu eiusdem non se compatiuntur, seruus & dominus, nec pater & filius nec causa & effectus, nec magister & discipulus. & hæc conditio est communis omni generi oppositionis. Quodlibet enim oppositum includit negationem alterius oppositi, vt magis constabit, quando agemus de oppositione contradictoria, & hæc de causa in nullo genere oppositionum duo opposita se compatiuntur respectu eiusdem.

Primum autem in quo differt, est hoc. Quæcunque opposita priuatiue contrarie vel contradictorie ita se habent, quod vnum remouet & destruit reliquum, vt patet. Quæ autem sunt opposita relatiue, ita se habent quod vnum ponit reliquum, & vnum sequitur ad alterum. Nam posita se ponunt, & per se per se perimunt, secundum est hoc. Quæ opponitur priuatiue contrarie vel contradictorie, ita se habent, quod vnum est perfectum, alterum imperfectum, in respectu ad alterum, & id patet in oppositione priuatiua, in qua habitus est quid perfectum & priuatio quid imperfectum. Idem patet in contrarietate, in qua vnum contrarium est vt priuatio alterius, vt igno-

tantia respectu scientiæ, & amaritudo respectu dulcedinis. In contradictione clarum est, quoniam alterum extremum vt declarabitur infra, verificatur etiam de non ente. Quæ autem opponuntur relatiue, non inconuenit esse æque perfecta, vt duo similia in gradibus æqualibus. Causa vniuoca & effectus vniuocus, Generans & genitum in eadem natura. Ex quibus sequitur correlatiue, quod in prima causa nulla potest esse oppositio, nisi relatiua, quæ secum non trahit aliquam perfectionem. Hic non cadit alia difficultas. Ideo hæc sufficiant pro præsentis quæstio. Nam quæ circa relationem & modos relatiuorum consideranda sunt iam resoluimus in libro 5.

Quæstio 10. Quomodo se habet priuatio ad cognoscibilitatem & ad esse extra animam.

In hac quæ aduerte, quod intentio nostra est inuestigare. Primo, si priuatio est cognoscibilis per propriam speciem, vel tantum per speciem habitus, & quoniam priuatio est negatio, ideo determinationem quæ faciemus de priuatione, tu etiam intelliges de negatione. Deinde inuestigabimus si priuatio habet esse extra animam, vel solum per opus intellectus.

Quantum ad primam partem tria agenda sunt. Primo ponetur conclusio responsiua. Secundo declarabitur modus, quo intellectus per speciem habitus cognoscit priuationem. Tertio declarabitur, si intellectus eodem vel distincto actu cognoscit habitum & priuationem.

Quantum ad primum sic hæc conclusio responsiua. Intellectus non cognoscit priuationem per propriam speciem sed per speciem habitus, probatur. Quod est cognoscibile per speciem propriam est primo & per se motuum intellectus, quoniam species constituit intellectum in actu primo. Sed priuatio non est motiua primo & per se intellectus, quoniam cum sit non ens vt probabitur infra, non potest habere rationem motiui primo & per se. Sicut enim esse mobile supponit esse, sic esse motiuum, quod & dignitas est supponit aliquo modo esse. Cum igitur intellectus apprehendat & concipiat priuationem, & non per speciem propriam, sequitur quod per speciem sui oppositi, qui est habitus. Nam vnumquodque est cognoscibile secundum quod est. Sed priuatio est negatio habitus, ergo est cognoscibilis per habitum, unde per speciem soni cognoscimus silentium, per speciem lucis, cognoscimus tenebras, per speciem recti cognoscimus obliquum.

Quantum

Quantum ad secundum aduerte, quod sicut intellectus per ens cognoscit non ens, & distinctionem à non ente, vt innuit B. Tho. in hoc 10. in lec. 4. & hoc quidem quodam discursu sic arguendo. Hoc est ens, ergo non est non ens, sic per speciem habitus, habita cognitione de habitu, quodam discursu procedit cognitionem priuationis. v.g. Intellectus per speciem boni intelligit bonum, & concipit, quod est appetibile & perfectiuum appetentis, & tunc facit hanc consequentiam, ergo quod est non appetibile & imperfectum illud cui inest, est malum. Et sic patet, quod eadem species est principium cognoscendi habitum & priuationem, sed differenter, nam respectu habitus est principium primo representatiuum, respectu autem priuationis est principium non representatiuum, sed illatiuum, si autem quæras, an hoc proueniat ex sola specie habitus, vel ex solo intellectu. Dico, quod partim est ex utroque. Ex specie quidem, quia hoc est commune cuilibet opposito, vt per illud quod habet rationem imperfectioris, cognoscatur reliquum imperfectius, sicut ex sano cognoscimus infirmum, ex sciēte ignorātem, ex intellectu vero quia cum intellectus noster non solum apprehendat simpliciter, sed etiam discurrat ex vno affirmato potest inferre negationem alterius, vt cognitio quod homo est videns inferat, ergo non est cæcus. Patet ergo, quod intellectus per speciem habitus cognoscit priuationem & quomodo.

Quantum ad tertium præpono distinctionem de habitu & de priuatione. Aduerte igitur, quod habitus potest dupliciter considerari, primo vt habitus est, secundo vt ponitur in diffinitione priuationis, similiter priuatio potest considerari vt priuatio, secundo vt diffinitur per habitum, si consideretur primo modo, sic dico, quod intelligi possunt distincto actu, nam possunt concipere quid sit lux, & quod bonum, & quid rectum, nihil apprehendendo de priuationibus oppositis, vt vnusquisque in se experiri potest, si considerentur secundo modo, dico quod vno actu apprehendantur, quoniam impossibile est, vt apprehendam priuationem diffinitam per habitum & non apprehendam habitum, vt distansentem, ergo sub ratione diffiniti & definiētis vno actu apprehenduntur. Contra hanc determinationem, non formantur argumenta alicuius difficultatis, ideo pertranseo.

Quantum ad secundam partem quæ tria consideranda sunt. Primo si priuatio habet esse reale extra animam. Secundo posito, quod non quomodo distinguit à subiecto. Deinde soluetur duo quibus

Quātū ad primum inuenio duas vias, prima attribuitur Alberto, qui videtur tenere, quod priuatio est forma generāda praexistens in materia sub esse imperfecto coages generāti ad generationem rei, & quidem secundum hanc viā patet, quod priuatio esset ens reale, omnis enim forma naturalis sub quocūque esse existens est ens extra animā, verū hanc viam iā recitauimus & reprobauimus in .li.in q.13. vt videre poteris, quoniam deuiat à doctrina B.Tho. & Comē. ideo relinquimus eā vt autem te resoluas in via B.Tho. & Comē. q̄ ponimus pro secūda, sic procedēdū est, priuatio dupliciter sumitur, primo quātū ad id quod est, secundo quātū ad id per quod distinguitur à simplici negatione, si primo modo, sic non est ens actu extra animam nec ens reale, quā priuatio formaliter non est nisi negatio, vt patet p̄ philosophum & Comē. in 5. meta.c. de priuatione, vbi declarat omnes modos priuationis, per non habere id quod natū est haberi. Cōstat autē quod negatio nullū esse dicit, imō negat esse ergo &c. Si 2. modo sic dicit aliquod reale, nā in sui ratione, vt distinguatur à simplici negatione includit aptitudinē subiecti ad formā, q̄ nō habet. Cōstat autē quod sicut subiectum habet potētā reālē ad recipiēdū formā sibi vniuersalem, sic habet aptitudinem ad eandem formam. Verū quia huiusmodi aptitudo non est de quidditate priuationis, ideo essentialiter loquēdo, & non ex connotato, priuatio nullum esse reale importat.

Quantum ad secundum, constat per Arist. in 1. phy. tex. 60. quod distinguitur à subiecto, quod in generatione, substantiali est materia, prima, in generatione autem accidentali est ens actu & ratio philosophi est, quia materia siue subiectum est principium per se, ex quo res fit, priuatio autē est principium per accidens & subiectum permanet in re producta, priuatio autē non permanet, aliter forma introducta in subiecto simul esset cum sui priuatione in eodē. quod implicat contradictionem. Manifestum est ergo, quod distinguitur à subiecto. Modus autem quo distinguitur est iste. Non distinguitur sicut substantia à substantia, nec sicut accidens ab accidente, nec sicut accidens à subiecto quoniam à in omnibus his modis, vtrumque extremū distinctionis est ens reale, conclusum est autem, priuationē sumptā essentialiter, siue quo ad suū formale, nō esse ens reale. Sed distinguitur distinctione qua distinguitur ens à nō ente. Quod enim non est non ens, est distinctū à nō ente cū

igitur

igitur subiectum sit ens, & priuatio non ens, distinguitur ab ea vt ens à nō ente & aduerte, quod hęc distinctio nō est proprie relatio, sed potius negatio, nam quando distinctio est relatio, requiritur quod vtrumque extremum sit ens, & hoc non sit illud, quādo autē est negatio, sufficit hęc esse verā, hoc nō est illud, siue hoc sit ens, & illud non ens, vt Sortes non est chimera, siue vtrūque sit non ens, vt cecitas nō est furditas. Pater, igitur quod priuatio distinguitur à subiecto, & modus quo distinguitur. Aduerte & quod licet priuatio sit distincta à subiecto, non tamen potest dici diuersa, à subiecto, sed non eadem, siue non idem, cuius declarationem videre poteris in questione octaua huius libri.

Vltimo aduerte, quod contra determinationem factam insurgunt duo dubia. Primum est contra determinationē factā de natura priuationis, qua dictum est, quod nō est ens, reale, quo ad suū formale, cōtra quod sic arguitur. Nullo intellectu cōsiderate, verē negatio vilis est in oculo, ergo non est priuatio ens rationis quia ens rationis est illud, quod habet esse per opus intellectus, ergo vel est ens reale, vel nullo modo est ens, sed nō potes dicere, quod nullo modo sit ens, quoniam philosophus in 4. libro metaphysicæ text. 2. connumerat corruptiones & priuationes inter modos, quibus dicitur ens. ergo videtur esse ens reale à sufficienti diuisione.

Ad hoc dicitur secundum doctrinam B.Tho. quod priuatio cum sit negatio, non est ens, nisi in ratione, id est, nisi in apprehensione rationis, siue intellectus, vnde B.Tho. exponens tex. 2. in 4. metaph. inquit, est quoddam ens tantum in ratione scilicet negatio & priuatio, quam dicimus in ratione esse, quia ratio de his negociatur, quasi de quibusdā entibus dum de eis aliquid affirmat vel negat, hęc ille, ex quibus elicitur quod licet priuatio sit non ens, prout ly non ens opponitur enti reali, tamen quia de priuatione intellectus format hanc propositionem affirmatiuam, cecitas est in oculo, silentium est in camera, apprehendit eā veluti, quoddam ens, quæ tamen non est vere ens, quoniam talis propositio affirmatiua æquipollet huic negatiuæ, visus non est in oculo apto habere visum. Ad argumentum ergo dico, quod est ens rationis fabricatum esse ab intellectu hoc enim proprie verificatur de intentionibus secundis qualis est intentio speciei & generis &c. Sed sufficit hanc disiuctiuam esse veram. Omne quod est ens rationis, vel

N 5

DECIMI METAPHY.

est fabricatum per opus intellectus, vel quia nō alio modo est ens, nisi quia apprehenditur ab intellectu, & circa ipsū negociatur. Nec valet dicere, q̄ est ens reale, quā nullo intellectu considerante, negatio visus est in oculo. ista enim propositio & quipollet negatiua, vt dictum est, ideo subiectum nullum esse reale ponit, sed negat.

Secūdu dubium insurgit contra dictum de priuatione quod distinguitur à subiecto siue à materia. Cōtra hoc videtur esse philosoph. in 1. phy. tex. 60. illic tenet, subiectam materiā esse vñū numero cū priuatione patet aut, quæ quæ sunt vñū numero, non distinguuntur abinuicē, ergo &c. Ad hoc dicitur q̄ philosophus in 1. phy. tex. 79. cōtra Plato. tenet materiā & priuationem distingui. Inquit enim, nos quidem enim materiā & priuationem alteram dici mus, eo quod materiā est non ens per accidens, priuatio autem est non ens per se, & materiā est de substantia rei, priuatio autem nequaquam. Ne autem videatur philosophus sibi contradicere, aduerte, quod in illis verbis subiectum est vñū numero cū priuatione, sic debet exponi, subiectum non ponit in numero cum priuatione, quæ enim ponunt in numero vtrumque est ens; cuius hoc tamen stat quod distinguatur, vt diximus supra, sicut distinguitur ens à non ente, quia verum est dicere, ens non est nō ens. Hæc de præsentī quæ sitō dicta sint.

Questio 11. 5. oppositio contradictoria est prima & maxima: & si potest habere medium

Horum autem primum contradictio. Contradictionis autem non est medium. Tex. 15.

IN hac q̄. Primò pertractabitur, q̄ oppositio contradictoria sit prima & maxima. Secūdo q̄ non habet medium. Quantum ad primum pono duas conclusiones. Deinde solam quoddam dubium.

Prima conclusio. Contradictio est prima oppositio, probatur. Quod est causa eorū quæ sunt vñus generis, est primum in tali genere. Hæc manifestata est supra, vbi locuti sumus de mētura, & in 2. li. tex. 4. Sed oppositio cōtradictoria est causa aliorū, oppositionū scilicet priuatiuæ cōtrariæ, & relatiuæ, quæ continentur in hoc genere, quod est oppositio, ergo est prima. Minor probatur. Quæcunque opponuntur, ideo opponuntur, quia non possunt simul existere. Ideo non possunt simul existere, quia vñū oppositum includit negationē alterius. Nam videns & cæcus opponuntur quia

quia cæcus est non videns, dulce & amarū opponuntur, quia amarū est non dulce, pater & filius opponuntur, quia filius est non pater. Reliqua igitur opposita ideo sunt opposita, quia includunt affirmationem & negationem. Sed cōtra dictio est affirmatio & c. ergo quod sint opposita, habet à contradictione, & includunt, patet ergo, quod est causa aliarum oppositionum, ex consequenti est prima.

Secūda cōclusio. Cōtradictoria oppositio est maxima, probatur. De ratione oppositionis est repugnantia, vbi ergo est maxima repugnantia, ibi est maxima oppositio, sed inter duo contradictoria est maxima repugnantia, quā in nullo possunt conuenire, cum nō possint habere mediū, vt probauimus infra. Itē diuiditur ens vniuersaliter, quā vt probatū est in 4. de quolibet ente est affirmatio vel negatio vera. Itē non cōueniūt in veritate nec in falsitate, sicut enim nō possunt esse simul vera, sic nō possunt esse simul falsa. Itē maxime distāt quoniam alterū est vt ens alterū vt nō ens, nō potest autē imaginari maior distātia. Quæ est inter ens & non ens, huiusmodi autē conditiones nō verificantur de aliis oppositionibus, nam priuatiue opposita possunt habere medium, vt lapis nec cæcus nec videns, similiter contraria vt lapis nec sanus nec eger, similiter relatiue opposita, vt lapis nec pater nec filius, & quoniam possunt habere medium non diuidunt ens vniuersaliter, nec diuidunt verum & falsum. Nam de lapide vtraque harum est falsa lapis est videns, lapis est cæcus, & vtraque istarum lapis est sanus, lapis est eger, & vtraque istarum lapis est pater, lapis est filius. Patet, ergo quod contradictio est maxima oppositio.

Sed cōtra illud q̄ dictū est, quod contradictoria maxime distāt, arguit sic Ant. And. in 4. li. q. vlt. Quæcunque aliqua parū distent potest esse contradictio inter ea, quia de quolibet est verū, alterū cōtradictoriorū, ergo nō requiritur nec est necessaria maxima distātia, sed minima sufficit, & maxima permittitur, ita q̄ contradictio seruetur in quacunque extremorum distātia, siue magna siue parua.

Ad hoc dicitur, q̄ oppositio cōtradictoria potest sumi dupliciter. Primò quo ad abstracta, de quibus formatur duæ propositiones cōtradictoriæ, & sic conceditur, q̄ inter illa abstracta nō requiritur maxima distātia, imo minima si sic t̄ quā de quolibet cōparatū cuiuslibet, siue multū siue parum distanti ab eo, verificatur alterum cōtradictoriorum.

Non

Non sumpto motu cōparato ad moués, verum est dicere quod est actio, & falsum est dicere quod nō est actio, eadē autē cōparatio ad mobile, verū est dicere, quod est passio; & falsum est dicere, quod nō est passio, & tamē est idē motus. Patet ergo, quod quantū ad subtrācta minima distātia sufficit, quoniā in via nostra sufficit distinctio rationis ex parte rei, quā Sco. appellat distinctiōē ex natura rei. Secundo potest sumi quantū ad illud, quod importatur per affirmatiuā & negatiuā contradictorias, & sic dico, quod significat maximā distantiam. Nā affirmatiua significat esse, negatiua significat non esse, patet autē, quod magis distat esse & non esse, quā quæcūque duo esse. Nam quæcūque duo esse in aliquo cōueniunt, falsē in ente, esse autē & non esse in nullo cōueniūt, & quoniā in aliis oppositiōib. vtraque propositio est affirmatiua, vt hic Sortes est videns. Sortes est cæcus. Sortes est albus. Sortes est niger. Sortes est pater. Sortes est filius; ideo dicitur, quod in eis nō requiritur tanta distantia quanta in contradiciōe. Ad argumentū ergo dico, quod concludit quo ad subtrācta, quod & nos concedimus, sed nō quo ad importatū per affirmatiuam & negatiuam contradictorias, in quo sensu nos loquimur.

Quantū ad secundū principale, tria agenda sunt. Primū ponuntur quædā distinctiōes de medio. Secundū ponuntur quædā cōclusiones respōsiuæ. Tertiū soluentur quædā dubia.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio. Medium inter aliqua potest esse dupliciter. Primū secundū formam, est autem huiusmodi medium, quando inter duas formas datur media forma, quæ neutra est earum, sed sapit naturā earum, vt tepiditas est medium secundum formam inter calorem & frigiditatem, & tale medium est inter omnia contraria mediata, de quo loquemur infra, quando quaeremus si media contrariorū cōponuntur ex extremis contrariis. Secundū secundū subiectū, & est illud de quo neutrum prædicatur oppositū verificatur. v.g. quia de lapide non verificatur priuatiuē opposita, vt cæcus & vidēs, lapis dicitur esse medium secundum subiectum in priuatiuē oppositis.

Secūda distinctio. Mediū potest esse inter aliqua dupliciter. Primū positiuē, & est illud, quod est eiusdē generis cū extremis vt signetur lignea diuisa in tres partes A, B, C, D, pars B, C, est medium positiuē, & est eiusdē generis cum A, B, & cum C, D, Sic mediū colores, sunt medium positiuē inter extremos colores. Secundū negatiuē, & est illud quod accipitur

accipitur per abnegationē vtriusque extremi, vt quod nec est sanum nec ægrū, sed est corpus neutrum secundū medicos, qui inter sanitatem & ægritudinē ponunt neutralitatem, vt pote dispositionē quæ nec est sanitas nec ægritudo.

Tertia distinctio. Mediū in quo aliqua cōueniunt, potest signari termino secundæ intensionis, & termino primæ intensionis. v.g. si dicatur quod homo & asinus cōueniūt in genere, ly genus est mediū secundæ intensionis, si autē dicatur, quod conueniunt in gradu sensitiuo, erit mediū primæ intensionis.

Quantū ad secundū sit hæc prima conclusio Contradictoria habet mediū secundæ intensionis, probatur quoniā vt cōtradictoria cōueniūt in genere oppositionis, nā oppositio est genus, cuius partes subiectiuæ sunt oppositio cōtradictoria priuatiua cōtraria relatiua & quoniā oppositio est relatio possunt dici, quod conueniunt in genere relationis, & quoniā cōtradictoria diffiniūt, possunt dici quod cōueniūt in esse diffinibili &c. & de hac conclusione nullus dubitat.

Secunda conclusio. Contradictoria non possunt habere medium primæ intensionis, neque secundum formā, neque secundum subiectum neque positiuē, neque negatiuē, probatur. Inter esse & non esse, nullum potest esse huiusmodi medium, quia nihil est commune reali enti & non enti in quo conueniant. Sed omnia vere & formaliter contradictoria significant esse & nō esse respectu eiusdē &c. Præterea, ideo in aliis oppositiōibus datur medium in aliquibus secundum formam, vt in contrariis mediatis, in aliquibus secundum subiectum, vt in priuatiuē, & relatiuē oppositis, in aliquibus positiuē, vt in cōtrariis immediatis, vt exemplauimus de sanitate & ægritudine, & neutralitate, quia nō quolibet ente verificatur alterum oppositorum, vt pater. Sed omnia contradictorie opposita, ita se habent quod de quolibet ente, nulla exceptione facta, alterum verificatur ergo &c. Maior nota. Minor probatur, quoniam vt defendimus contra antiquos in quarto libro, De quolibet ente est vera affirmatio vel negatio.

Præterea. Quod conuenit alicui per se & secundū se, eius oppositū nullo modo potest ei cōuenire nec per se nec per accidens, nā quia habere tres per se & secundū se conuenit trigono, eius oppositū nullo modo ei cōuenire potest, imò si conuenit alteri, in quantum participat ipsum, & habere tres, conuenit isocheli, quia in eo seruatur natura triaguli.

Sed

DECIMI METAPHY.

Sed non habere medium secundū formam nec secundum subiectum nec positue, nec negatiue cōuenit per se, & secundum se contradictoriis, ergo &c. Maior nota, minor autem est philoso. in 1. poste. vbi inquit, contradictio est oppositio, cuius non est dare medium secundum se. Et si dicas, quod ista diffinitio conuenit oppositioni cōtrarie respectu contrariorum immediatorū, ergo nō solū contradictoriis. Respōdetur q̄ ly non est dare mediū secundū se intelligitur de medio nullo modo, & sic cōuenit solis cōtradictoriis. Nam licet contraria immediata non habeant medium secundum formam & positue, habent tamen medium secundum subiectum & negatiue, vt declarauimus supra.

Quantū ad tertiu, aduerte, q̄ multa dubia insurgunt cōtra determinationem facti, quæ facile soluentur in assignatione cōditionū, quæ requiruntur ad verā contradictionē. Tu igitur aduerte, q̄ prima cōditio est, vt cōtradictio sit inter esse & nō esse, sicut cōtrarietas est inter formas contrarias, sumēdo ly esse in tota sua latitudine, id est, p̄ eo q̄ quocunq̄ modo est es, & ly nō esse, p̄ eo q̄ nullo modo est es, & per hanc cōditionē euacuatur argumentum, quo solet sic argui, esse & non esse sunt cōtradictoria. Sed inter esse & non esse mediat generatio, quoniam est processus à non esse ad esse, ergo datur medium inter contradictoria. Nam minor est falsū, quoniam generatio non mediat inter esse & non esse, modo exposito, sed inter esse in potentia, quod dicitur non esse, prout materia stat sub priuatione, & esse actu, & sic debet intelligi diffinitio de generatione, qua dicitur, generatio est processus à non esse actu, quod tamen est esse in potentia, ad esse actu, & si querās, si generatio non mediat inter esse vniuersaliter sumptum, & non esse sub quo extremo continetur. Dico quod sub esse, nā philosophus in 4. metaphysic. in tēx 2. ponit generationem & corruptionem sub ente in quantum sunt via, & cetera.

Secunda conditio, quod cuilibet in sit, alterū extremū & propter hanc conditionem euacuatur argumentum de contrariis immediatis, quæ cum sint immediata, nō possunt habere mediū, & sic nō videtur esse propriū cōtradictionis nō habere mediū. Ad q̄ dicitur, q̄ licet sint immediata secundū formā, non tamen secundum subiectum, quoniam non est necesse alterum eorum verificari de quolibet ente, sicut est necesse in contradictoriis.

Tertia

Tertia conditio, quod duo cōtradictoria sumantur secundum idem & propter hoc nō contradicunt istę duæ p̄ntus in medio lineæ est finis respectu A, punctus in medio lineæ non est finis respectu B, & ex hoc soluitur argumentum de scuto, cuius vna medietas est alba, & alia est nigra. Nam de hoc est verum dicere, quod est album, & quod non est album. Ad quod dicitur, quod licet sit verum dicere est album, & non album, non tamen secundum eandē partem.

Quarta conditio, quod sumantur respectu eiusdem secundum numerum, & hac de causa duæ propositiones vniuersales affirmatiuæ formatæ de predicatis contradictoriis, nō opponuntur cōtradictorie, vt hic omnis homo est albus, omnis homo est nō a bus, quia ly albus, & nō a b, possunt sumi pro distinctis suppositis, & vni inerit albū, & alteri nō album, ideo non contradicunt.

Aduerte vltimo, quod licet alterum contradictorium verificetur de quolibet ente, non tamen cum reduplicatio ne, nam si sumantur cum reduplicacione continget quod vtraque propositio sit falsa, vt hic, omnis homo in quantum homo est albus, omnis homo in quantum homo est non albus, & quidem quod vtraque sit falsa, patet, quoniam de necessitate omnis homo esset albus vel nullus homo esset albus, quod enim conuenit alicui tali in quantum tale, cōuenit omni tali, & quod negatur ab aliquo in quantum tale, negatur ab omni tali. Hæc de præsentī quæsitio dicta sint.

Quæstio 12. si contrarietas est maxima differentia vel distantia

Quia vero maxima est differentia, palam ex inductione. Text. 13.

Postquā discussa sūt quæsitæ circa oppositionē relativā & priuatiuā & cōtradictoriā, immoradū est circa contrariā, de qua multa mouentur dubia, vt patebit infra, & primo queritur, quomodo cōtrarietas est maxima distantia. In hac q̄. si attenditur sēsus philosophi, nō est magna difficultas. Tu igit sic p̄cedes. Primò præpones duo notabilia. Secūdo cōclusionē responsiuā. Tertio solues quædā argumenta, quæ videntur habere aliquā apparentiam.

Quantū ad primum, notabile primum sit hoc. Maxima distantia

distātia potest sumi dupliciter. Primo absolute. Secūdo eō parabiliter. Absolute quidem est inter ea quæ maxime distānt secūdū essentiam suam, vt Deus & creatura substantia & accidens, Actus purus & pura potentia. Comparabiliter autē est inter ea tantū, quæ sunt adinuicē comparabilia. Huiusmodi vero sunt, quæ sunt eiusdē generis, nam quæ sunt diuersorū generorū non sunt adinuicem comparabilia, vt declarātū est in 7. phyl. Quando ergo quæritur si contrarietas est maxima distātia, intelligēdū est comparabiliter & non absolute. Constat enim quod absolute magis distānt quantitas & qualitas, quæ in nullo genere conueniunt, quā quæ qualitates contrariæ, quæ nō solū in genere generalissimo, sed & subalternō conueniunt, vt dulce & amarum sub sapore.

Secundum notabile sit hoc. Cōtraria ideo sunt eiusdē generis, quoniā adinuicem transmutantur, ex 1. & 5. phyl. Inter ea autem quæ sunt diuersorum generum, nō est trāsmutatio per se, non enim transmutatur calidum in coloratum, sed in frigidū, & propterea inquit philosophi in 1. phyl. tex. 43. accipiendum est igitur primū, quod omniū quæ sunt nihil neque facere aptum naturam est, neque pati cōtingēs & contingenti, neque sit quodlibet ex quolibet, nisi si aliquis accipiat secundum accidens.

Qualiter enim fiet albū ex musico, nisi accidēs sit albo & c. Quantū ad secundū sit hęc cōclusio responsiua. Inter cōtraria est maxima distātia nō absolute, sed sub eodē genere. Prima pars patet ex primo notabili. Secūda autē sic deducitur ad mentem philosophi in tex. præposito. Transmutatio est inter cōtraria vltima, quoniā dato quod sit inter media, vt inter crocēū & rubeū, vel inter mediū & extremū, quod dicitur vltimū, vt inter croceum & nigrum. Adhuc est progressus ad extremū. Cū autē fuerit inter extrema, nō potest vltius procedere, ergo contraria extrema quæ sunt vnius generis, & inter quæ est vltimata trāsmutatio, maxime distāt. Antecedēs manifestū est, consequētia vero probatur, quoniā magis distāt extrema cōtraria adinuicē, quā media adinuicē, & quā mediū & extremū, & nō potest imaginari maior sub eodē genere, quā distātia duorū extremorum, ergo illa est maxima.

Quantū ad tertiu aduerte duo argumēta cōtra determinationē factā. Primū est. cōtrarietas est differentia in eodē genere, quoniā contraria sunt eiusdem generis, vt patet

patet in hoc 10. in tex 13. Sed maxima distātia non est in eodem genere, quoniā magis distānt, quæ sunt diuersorum generum, ergo & c.

Ad hoc dicitur, quod mens philosophi est contrarietate esse maximam distāntiam comparabiliter & non absolute. argumentū autem procedit de maximā distāntia absolute quare & c.

Secundum est, inter album & nigrum est contrarietas & tamen inter ea non est maxima distātia. quod probatur, quia magis distat albius & nigrius, quā album & nigrum, ergo albiusimum & nigerrimum maxime distānt, non ergo album & nigrum, quæ tamen sunt vere contraria secundum philosophum.

Ad hoc dicitur, quod maxima distātia sub eodem genere, quæ requiritur ad contrarietatem debet attendi, quo ad naturam contrariorum, & non quo ad excessum. Arg. autem procedit quo ad excessum & ideo non est contrā determinationem factam. Sufficit enim, quod inter species coloris album & nigrum ex natura sui maxime distent. Sed nec albiusimum & nigerrimum habent ex natura sui, quod sint contraria, nisi quia includunt album & nigrum. Hęc de præsentī quæsitō dicta sint.

Questio 13. Si contraria habent fieri circa idem subiectum, & ita quod se compatiuntur in eodē in gradibus saltem remissi.

Et in eodem susceptiuo plurimum differentia. Tex. 14.

IN hac quæstione aduerte, quod prima pars non multam continet difficultatem, secūda autem admodum difficilis est, propter solennes opiniones oppositas. Primam resolues duabus conclusionibus.

Prima conclusio. cōtraria habent fieri circa idē subiectū probatur, quæ transmutatur adinuicē, requirunt idē subiectū, in quo quando vnū expellitur, alterum introducit, aliter non transmutarentur adinuicē, nisi per successionē vnius ad alterū in eodem. Sed contraria transmutatur adinuicē, omnis enim trāsmutatio est inter terminos, aut prius aut cōtrariē oppositos, ex 5. phyl. tex. 7. ergo habet fieri circa idē. Et hoc intellige quantum sit ex natura cōtrariorū. Quod dico propter contrarium, quod naturaliter & inseparabiliter alicui inest, vt calor in igne, nigr. in coruo.

Metaph. Iauel.

Nam quod alterum contrarium non possit successiue esse, non est ex natura contrarij, sed ex subiecto determinatè ibi à natura alterum cōtrarium.

Secunda conclusio, licet idem subiectum receptiuum cōtrariorum successiue, tamen necesse est aliter & aliter esse dispositum, secundum quod diuersa contraria recipit, probatur, ex 2. de anima, tex. 26. vniuersiūque actus aptus est fieri in propria & determinata materia, quod quidem licet principaliter intelligatur de forma substantiali: tamen verificatur etiam de accidentali. Nam vt declarauimus in 2. de anima, & in lib. de sensu & sensato, ad hoc quod recipiatur dulcedo, nec esse est prædominari humiditas, cum calido temperate decoquente, respectu autem amaritudinis, prædominari siccitas, cum calido adurente; ergo &c.

Et aduerte quod ista conclusio, plene tibi certificata erit, postquam in li. 12. determinauerimus, quod in subiecto est aliqua potentia, qua est receptiuum talis vel talis accidentis, ita quod sicut multiplicantur & diuersificantur accidentia receptibilia, sic multiplicantur & diuersificantur huiusmodi potentie, quæ non sunt partes accidentium, sed dispositiones agentes ad receptionem eorum.

Quantum ad secundam partem aduerte, quod difficilis est ad resoluendum, propter solennes opiniones oppositas nam Greg. in 1. sen. di. 17. q. 3. art. 2. tenet, quod nec pro gradibus intensis, nec pro gradibus remissis, vllō modo se compatiuntur. Capr. autem in 1. sen. di. 17. q. 2. ad argumenta contra secundam conclusionem tenet partem affirmatiuam pro gradibus remissis, & arbitratur se loqui ad mentem B. Th. Quid autem circa hoc senserit Commentator, non constat, quoniam pro vtraque parte allegantur eius dicta, sed quilibet ad sensum suum trahit.

Tu igitur aduerte quod si eligis tenere partem negatiuam, vt tenet Greg. fundamentū tuū erit hoc, quod cōtraria nō possunt simul esse ex natura sua, eo quod ex sui natura habet repugnantiam simul essendi, & nō solū pro tanto vel tato gradu. Sed accinge te ad defendendū rationes Greg. Nam omnes soluit Capr. in 1. di. 17. q. 2. ad argumenta in primo loco inducta cōtra secundam conclusionem, sed nec Paulus Sonc. in 10. lib. q. 22. qui tenet partem negatiuam cū Greg. eas defendat, sed nouas format, non satis firmas & efficaces, quas ego solū infra. Si autem elegeris sequi partem affirm. vt Capr. fidelissimus defensor vix Thomisticæ, fundamentū tuum erit hoc quod

quod contraria non repugnant similiter existere, nisi pro tanto gradu. Nec ex positione duorum contrariorum in eodem subiecto sequitur contradictoria de eodem verificari, eo quod contraria non denominant subiectum, nisi sint vltra medietatem graduum, verum non habebis rationes efficaciaces contra Grego. fortiores enim ipsemet format contra se & soluit: ego autem vt deferam Capr. quem intendo sequi, volo sustinere partem affirmatiuam, & sicut ipse Capr. soluit rationes Gregor. vbi supra, ita ego intendo solvere rationes Pau. Soncina. ex quibus septem sunt ad probandum conclusionem negatiuam, & tres format contra Caprzolum.

Prima ratio si contraria sunt simul in eodem pro quocūque gradu, contradictoria sunt simul vera, consequens est impossibile, vt probatum est in 4. metaph. consequentia probatur, si idem est album & nigrum, ergo est album & non album, quia cum in nigro sit priuatio albi, ergo est non album, & confirmatur, quia omnis oppositio alia à contradictione includit contradictionem, vt dicitur in primo priorum, ergo si contraria verificantur simul de eodem, sequitur quod etiam contradictoria verificantur.

Ad hoc dicitur, quod fundat se in falso, supponit enim quod contraria remissa, puta album vt 5. nigrum vt 5. denominent subiectum simul album & nigrum, & cum nigrum sit non album, denominet ipsum subiectum album & non album. Sed id non concedit Capr. quoniam tenet, quod contraria non denominant nisi vltra medietatem graduum. Ad argu. ergo negatur consequentia, ad probationem dico, quod subiectum non erit album & nigrum, ex consequenti non erit album & non album, ad confirmationem dicitur eodem modo, & aduerte, quod si album sit vt 5. & nigrum vt 3. subiectum denominabitur album, & non denominabitur nigrum, & ideo non verificabuntur contradictoria de eodem.

Secunda ratio. Moueatur corpus calidum summa caliditate quæ est vt 10. ad caliditatem vt 9. & cū qua stat frigiditas, vt vnū, quæ nō stat cū maiori. Tūc sic, certū est, quod in vno instanti est sub caliditate vt 10. & in alio instanti sub caliditate vt 9. & cū inter hæc duo instantia sit tēpus medium quæro in hoc tēpore intermedio aut est sub caliditate vt 10. vel non, nō vt 10. quia sic dū moueretur adhuc esset in termino à quo, si non, ergo in tempore intermedio est sub cali

ditate remissa, & non est vt 9. quia non nisi in instanti terminante tempus medium est sub caliditate vt 9. ergo est sub maiori quàm sit 9. Sed sub maiori nullus stat gradus frigiditatis, ergo datur caliditas remissa cum qua nullus stat gradus frigiditatis ex consequenti datur vnum contrarium remissum, cui pro nullo gradu admiscetur alterum contrarium.

Ad hoc dicitur, quod in tempore intermedio est sub caliditate, vt 10. & cum instatur, quia esset adhuc in termino à quo negatur consequentia. Licet enim in tempore intermedio sit sub eodem gradu, suo quo erat in primo instanti, non tamen est omnino in eadem dispositione, imò sub dispositione qua disponitur pro instanti sequenti, ad calidum vt 9. & frigidum vt vnum, vnde aduerte, ad hoc quod aliquid actu moueatur, non est necesse, quod essentialiter recesserit à termino, & participet essentialiter de termino ad quem, sed sufficit, quod recesserit & participet dispositiue præter quàm in motu locali propter continuitatem spacij.

Tertia ratio, rubedo & viriditas nõ possunt simul esse in eodem in gradu intenso, ergo nec albedo & nigredo in gradibus remissis. Antecedens cõmuniter cõceditur, consequentia probatur. Albedo & nigredo remisse plus repugnat, quàm mediæ intense, quia primæ sunt perfecte cõtrariæ eo quod maxime distant sub eodem genere, mediæ autem non: ergo si mediæ se non compatiuntur, nec primæ.

Ad hoc dicitur, quod mediæ minus sint contrariæ, eo quod non maxime distant sub eodem genere, & quia continent extrema saltem virtualiter, tamen quò ad cõexistetiam pro gradu intenso, magis, repugnant quàm albedo & nigredo pro gradu remisso. Nam vtraque qualitas media cum gradu intenso denominaret subiectum, & sic verificarentur contradictoria, quod non faciunt extrema pro gradibus remissis, vt diximus ad primam.

Quarta ratio, si formæ contrariæ se cõpatiuntur, aut hoc est in gradibus equalibus, aut inæqualibus, nõ primò, quia si aliquid habet albedinè vt 6. & nigredinè vt 6. sequitur, esse & albũ & nigrũ, vel nec albũ nec nigrum, quæ sunt impossibilia, quoniam sequuntur contradictoria, si est album & nigrum, aut nullo est colore coloratum, cũ ibi non sit nisi albedo & nigredo per causam datum. Non secundum, quia si albedo vt 6. nõ compatiatur nigredinè vt 6. multo magis albedo

albedo intensior quàm vt 6. expellet nigredinem vt 6. quia albedo intensior est fortior, ergo & c.

Ad hoc dicitur, quod se compati possunt in gradibus equalibus circa mediam latitudinem & vt sic componunt colorem vnum medium, puta palidum, quo denominatur subiectum coloratum, ita quod non denominatur album, nec nigrum, nec est album nisi secundum quid, nec nigrum nisi secundum quid ultra mediam latitudinem se compati possunt gradibus inæqualibus, puta calor vt 8. frigidum vt duo, & subiectum denominabitur simpliciter à calido, & non à frigido, quia vt diximus supra, qualitas intensibilis non denominat nisi ultra mediam latitudinem, & quando probatur, quod si albedo vt sex, non compatiatur nigredinem vt sex, multo magis, & c. negatur consequentia, quoniam quantum ad cõexistetiam magis repugnant vt sex, vtraque enim denominaret subiectum, & sic sequerentur contradictoria, quam si vna sit vt 8. altera viuo, nec valet quod sit intensior, quoniam non agit in contraria, nisi pro gradu pro quo non compatiatur ea, vnde si calor vt 8. debet, expellere frigidum vt 2. necesse est vt calor intendatur, puta fiat vt 9. & tunc erit frigidum vt vnum, si autem intendatur vt que ad 10. frigidum totaliter corrumpitur.

Quinta ratio, si formæ contrariæ possunt esse similiter, ergo & motus contrarij, quod est falsum, consequentia probatur, quoniam ex 5. physica non est contrarietas in moribus, nisi propter contrarietatem formarum & terminorum, ad quos sunt, ergo si formæ contrariæ se compatiuntur, possibile etiam erit, quod idem moueatur contrariis motibus, puta quod calefiat & si gefiat, ex quo calidum & frig. se compatiuntur, falsitas autem consequentis probatur, quoniam non est minor contrarietas inter duos motus contrarios, quàm inter motum & quietem, sed impossibile est idem simul moueri ad formam & quiescere sub illa, ergo multo minus possibile est, idem similiter moueri moribus contrariis.

Ad hoc dicitur, quod motus cõtrarij possunt esse duobus modis primo quod vterque sit acquisitiuus, puta quod per vnũ acquiratur caliditas & per alerum frigiditas, & concedo falsitatè cõsequentis. Secundò quod vnus sit acquisitiuus & alter deperdituus, puta dũ calor intenditur in aqua, deperditur frigiditas, & vt sic nego falsitatè consequentis, & cõcedo consequentia. Argumen. autè procedit de moribus

cōtrariis primo modo, nos autē tenemus, quod dum vñtri contrariū intenditur & alterum remittitur, sint motus cōtrarij secundo modo, quod non est inconueniens.

Sexta ratio. Hoc est de mente Commen. qui in 4. metaph. simul cum philosopho in tex. & commen. 27. concludit, q̄ impossibile est, vt contraria sint simul in eodem, sed quandoque hoc, & quandoque hoc. Item in 1. phy. cōmen. 56. dicit, q̄ qualitates mediæ inter cōtrarias sunt alio modo in potētia ad eas quā subiectū, quia subiectū est in pura potētia ad vtrūque extremū mediæ aut non sunt in pura potētia ad extremas, hęc Cōment. Quæro igitur quomodo subiectum est in pura potētia ad vtrūque extremū, aut enim hoc est quia subiectum non est vtrumque extremum sed potest esse, & hoc est falsum; quoniam impossibile est lapidem fieri albedinem; aut hoc est, quia subiectum nunquam habet vtrumque extremum simul; sed modo hoc modo illud, medium autem habet aliquo modo vtrumque extremum simul; scilicet virtualiter; & hic est verus sensus.

Ad hoc dicitur; quod Comment. intēdit, subiectum esse in pura potētia ad vtrumque extremū quoniam & natura sua neutrū habet; loquendo de formis, quæ contingenter inlant vt albedo & nigredo in pariete &c; medium autem non est in pura potētia, quoniam medium vt medium cōratione sua continet vtrumque extremum, non solum virtualiter; sed & formaliter; vt determinabitur infra; nō ergo ex dicto Comment. potest concludere propositum suum; & cum adducit philosophum & Comment. in 4. metaphy sic dico, vt etiam tenet Capr. quod semper intendit de cōtrariis p̄o tanto gradu, p̄o quanto sunt denominātia subiectum. Sic enim sunt impossibilia, & non aliter.

Septima ratio. Hoc est de mente B. Tho. qui in 3. sen. di. 14. dicit, in minus albo non est aliqua nigredo, sed albedo minus intensa; ergo albedo quæ non est summa, non habet aliquem gradum nigredinis.

Ad hoc dicitur quod B. Tho. intendit in minus, albo, non esse aliquam nigredinem, quæ scilicet denominet subiectum nigrum.

Octaua ratio. & hanc format cōtra Cap. si corpus habes minimū frigus, & approximetur ei corpus calidū, potes ipsū vltra in frigidare. Quæro vtrū sit impos. b. le. in hoc corpore successiue acquiri calorem, dato q̄ frigus nō intēdatur si dicis quod nō, ergo agens naturale debite approximatū passo

passo, & non impeditum, non aget in ipsum quod est manifeste falsum, si sic, ergo cum prius acquiratur omnes gradus caloris, citra nonum, quam ipse nonus sequitur quod illa minima frigiditas potest stare non solum cū calore venouem, sed etiam cum calore vt 4. vt 5. vt 6. & sic de omnibus alijs citra nouem. Cuius oppositum dicit i. ple. Cap. Ad hoc negatur casus, quod scilicet potest dari corpus habens minimum frigus cum remotione omnis gradus caloris. Nam. sicut ipse reputat inconueniens, q̄ detur corpus non coloratū. sic reputo inconueniens, quod detur corpus habens frigiditatem vñū, & nullam caliditatem. tunc enim nec calidum nec frigus esset, nec tepidum, quoniam in tepido est admixtus calor. ipse autem supponit, quod nullū gradum coloris habeat Ratio igitur sua fundata super calum inconcessum, nihil concludit.

Nona ratio, & est contra Ca. suppono, q̄ forma nō potest esse sine effectu formali, nec cōtra, suppono etiam, quod esse frigidum est effectus formalis frigoris, tunc sic. In calido vt 9. est frigidum vt vñū, ergo dat ei esse frigidum, ergo illud corpus recipit esse frigidum, & vltra, ergo est frigidum. Patet prima consequentia, quia cuiuslibet danti correspondet aliquod recipiens, secunda etiam consequentia patet, quia idem sunt habere esse & frigidum, & esse frigidum, ergo in calido vt nonum est esse calidum & esse frigidum, ex consequenti est calidum & frigidum, quod est impossibile, aliter sequuntur contradictoria, vt argumentatum est supra.

Ad hoc dicitur, quod primū suppositū est falsum, loquendo absolute, nam esse album vel denominari album. non consequitur albedinem absolute sed p̄o tanto gradu, puta vltra medietatem latitudinis graduum, & ideo non inconuenit dari formam sub gradu adeo remisso, q̄ non habebit effectum suū formale, Ad argumētū ergo, nego primā consequentiam quæ fuit hęc, In calido vt 9. est frigidum vt vñū, ergo dat ei esse frigidum, & sic non sequitur, quod illud corpus sit simul calidum & frigidum.

Decima ratio, & est contra Ca. in hoc distinguuntur res p̄manentes à successiuis, q̄ successiua non sunt nisi dū sunt p̄manētia vero nō sunt quādiu sūt, sed postquā facta sūt. Tūc sic, in toto dealbationis, tēpore albedo est in fieri ergo albedo nō est, patet cōsequētia, quā albedo est res p̄manēs, ergo in dealbatione nō est albedo admixta nigredini

Ad hoc dicitur quod rerum permanentiū, quædā sūt ac-
cidētia vt esse albū, quædā substantiā, vt esse hominē. Quæ
sunt substantiā in hoc differūt à successiuis, q̄ dū fiunt, nul-
lo modo sunt actū, nec secundum partem, nec secundum
totum, nec secundū esse imperfectū, nec secundū esse perfe-
ctū, eo quod eorū generatio est indiuisibilis. Quæ aut sūt
accidētia recipiētia magis & minus, in hoc differunt à
successiuis, q̄ successiua habent totum suum esse sibi de-
bitū, dum fiunt, & non aliter, ita q̄ terminato fieri desinit
totaliter eorū esse. Hæc aut dū fiunt, puta dū intēditur ca-
lor, aut corpus dealbatur, habēt quidē esse sed imperfecte
cōpleto vero fieri habēt esse perfectū, nihil ergo prohibet
q̄ in toto dealbationis tempore in quo albedo, est in fieri
habeat esse, non quidem perfectum, & vt sic potest secum
compati nigredinem remissam. Ad argumen. nego conse-
quentiam, ad probationem dico, quod licet albedo sit tres
permanens tāmnn suum esse non stat in indiuisibili, qua-
re &c. Hæc de presenti quesito dicta sint. De quo scito esse
problema neutrum apud philoso. & Comment. & B. Thom.
ideo utraque pars suffētabilis est. Ego aut volui defendere
partem affirmatiuam pro reuerentia Capreoli.

Questio 14. Si tantum vnum vni est contrarium.

His enim verbis palam, quod non contingit vni plura cō-
traria esse. Tex. 14.

In hac q. aduerte, q̄ sensus philo. attēdatur, parua cōfur-
git difficultas. Nam propositum tex. inducit corollariā,
ex eo q̄ dixerat contrarietatem esse maximam & perfe-
ctam distantiā durū sub eodem genere, & sic patet, q̄ ibi lo-
quitur de perfectissima cōtrarietate extremorū. De medijs
autem nondum mentionem fecerat. Loquendo ergo de
hac perfecta contrarietate, constat, q̄ tantum vnum vni est
contrarium, Cuius ratio est, quoniam maximā distantiā
sub vno genere, nō pōt esse nisi inter duas species. Non enī
possunt duæ species eiusdem generis esse æqualis gradus
cum se habeant vt numeri, vt visum est in 8. lib. Verum q̄
solet fieri instantia, q̄ plura media contrariantur extremis,
vt omnes medijs colores extremis coloribus, & plura extre-
ma vni medio, vt in moralibus prodigalitas & auaritia, li-
beralitati, ideo ad vniuersalem resolutionem propositi quæ-
siti sic procedes. Primò ponetur distinctio de contrarieta-
te. Secundo ponentur duæ conclusiones responsiue. Tertio
ponetur quoddam notabile.

Quantum

Quantum ad primum aduerte, quod contrarietas est du-
plex, scilicet perfecta & imperfecta. Perfecta dicit maximā
distantiā inter duas formas in eodē genere, inter quas est mo-
tus per se, & sunt successiue acquisibiles. Imperfecta non
requirit maximā distantiā, sed q̄ sint duæ formæ sub eodē ge-
nere inter quas sit motus, & sint successiue acquisibiles.

Quātū ad secundū sit hæc prima conclusio secundum cō-
trarietate perfectā, tantum vni vni est cōtrarij, probatur
ratione philosophi in præposito tex. quæ stat in hoc. Perfe-
cta contrarietas dicit maximā distantiā formarū in eodē
genere. Hæc enim est ratio perfectæ contrarietatis. Sed ma-
xima distantiā in eodem genere nō pōt esse nisi inter duo
extrema & vltima, quia vltimo nō est aliquid vltius, ergo
contrarietate perfecta, tantum vnum vni est contrarium.

Secunda conclusio, secundum contrarietate imperfectā
possunt plura contrariari vni, & e cōuerso, probatur. Ea in-
ter quæ est motus per se sunt contraria ex 1. & 5. phy. Sed
inter media & extremum, est motus per se. Patet enim q̄
aliquid potest moueri ab albo ad rubeum, & croceum &
alurgum, & viride, sicut ab albo ad nigrum, ergo inter albū
& omnes medios colores est contrarietas, non quidem p-
fecta, cum non seruetur inter eos maxima distantiā, ergo
non inconuenit, contrarietate imperfecta plura contraria
ri vni & e cōuerso.

Quantum ad tertium aduerte, quod si vis sustinere vni
uersaliter, quod tantum vnum vni est contrarium. funda-
bis te in hoc, quod media non contrariantur extremo, nisi
vt gerūt vicem alterius extremi, puta rubeum, viride &c.
gerunt vicem nigri, similiter in moralibus, duo extrema
non contrariantur vni medio, nisi in quantum duo extre-
ma conueniunt, in ratione mali aut vitiij, & illud medium
in ratione virtutis, & sic prodigalitas & auaritia inquan-
tum sunt vitium contrariantur liberalitati, in quantum est
virtus, similiter maius & minus cōtrariantur æquali inquā-
tum conueniunt in ratione inæqualis, & sic patet, quod
vniuersaliter potest sustineri vnum vni esse contrarium,
quia vel vnam vel plura reducta ad vnum tu tamen ad-
uerte, quod inter æquale & magnum & paruum magis ser-
uatur oppositio priuatiua quam contraria, vt patet in hoc
li. in tex. 16.

Pro hac q. non laborabis in plurib. inuestigandis, quonia
nec alij qd egregium, dicunt. Nec Pau. Sonc. nisi quod im-

moratur ad assignandum, quomodo genus immediate diuiditur duabus differentiis constitutivis duarum specierum specialissimarum, vel subalternarum, vel quarum una est subalterna, & altera est specialissima, vide tu eum ad placitum Hæc de presenti quæ sit dicta sint,

Quæstio 14. Si multitudo est genus ad numerum, ita quod sit quid magis commune quam numerus.

Multitudo autem quasi genus numeri. *tex. 21.*

In hac q. sic procedes. Primo distinguetur de num. Secundo ponentur conclusiones responsive. Tertio soluetur quædam dubia, in quo videtur lādū. insurgere contra B. Tho.

Quartum ad primum aduerte, q. numerus dupliciter considerari potest. Primo vniuersalissime sumptus, vt prædicatur de numero formali siue essentiali, qui reperitur tam in abstractis quam in rebus materialibus, nam sicut duæ intelligentiæ conueniunt in numero binario essentiali, sic duæ quidditates materiales, vt humanitas & equinitas constituunt binarium essentialem. Secundo potest sumi pro numero quantitativo, qui causatur ex diuisione continui, & reperitur secundum viam nostram in solis materialibus, vt determinauimus in libro octauo contra Gregorium.

Quatum ad secundum sit prima conclusio, numerus primo modo sumptus non est in minus quam multitudo. imò est conuertibilis cum multitudine, probatur, Cum non detur multitudo infinita actu, sicut numerus vniuersalissime sumptus mensuratur vnitatem, & constituitur aggregatione vnitatum, sic etiam omnis multitudo siue transcendens siue numeralis, vnde vt docuimus in li. 8. q. 11. proprietates numerales vt pitas, imperitase esse tot & tot, ita attribui possunt multitudini transcendenti, & numero essentiali sicut multitudini & numero quantitativo, & hoc non negaret philosophus, & quædo dixit multitudinem esse quasi genus numeri, non intellexit de multitudine & numero transcendenti, quem appellamus numerum essentialem.

Secunda conclusio. Numerus primo modo sumptus est in minus quam multitudo, & ipsa est quasi genus numeri, probatur. Sicut se habet vnum transcendens ad vnum numerale, sic multitudo transcendens ad numerum quantitativum, quoniam sicut principium ad principium, sic principium ad principium, Sed constat quod vnum transcendens, est in plus & magis commune quam vnum numerale, aliud. n. conuertitur cum ente, & circumdat omne prædicamentum

mentum, & verificatur de qualibet essentia tam abstracta quam materiali, vnum vero numerare arctatur eductiue ad prædicamentum quantitatis, ergo & multitudo transcendens, est in plus quam numerus quantitativus. Illa enim sicut vnum transcendens circumdat omne prædicamentum, & verificatur in abstractis & materialibus. Numerus vero quantitativus restringitur ad prædicamentum quantitatis, cum sit quantitas discreta, & non verificatur nisi de rebus quantis. Quoniam igitur est in plus in sensu, dicto, ideo philosophus dicit, quod est quasi genus numeri, omne enim magis commune, potest dici la go modo esse genus, & notater dixit quasi genus, quoniam sicut ens non est genus vt declaratum est in li. 3. sic vnum nec vnum transcendens, nec multitudo transcendens, aliter prima causa esset in genere.

Quatum ad tertium aduerte, q. B. Tho. in x. lib. in lect. 8. declarat quomodo multitudo est quasi genus numeri inquit. Sciendum vero est, quod pluralitas siue multitudo absoluta quæ opponitur vni, quod conuertitur cum ente, est quasi genus numeri, quia numerus nihil aliud est, quam pluralitas & multitudo mentium ab eis vno. Sic igitur vnum secundum quod simpliciter dicitur ens indiuisibile, conuertitur cum ente, secundum autem quod accipit rationem mensuræ, sic determinatur ad aliquod genus quantitatis, in qua proprie inuenitur ratio mensuræ, & similiter pluralitas vel multitudo, secundum quod signat entia diuisa, non determinatur ad aliquod genus, secundum autem quod signat aliquod mensuratum determinatur ad aliquod genus quantitatis, cuius species est numerus. Hæc B. Tho.

Tu igitur aduerte, q. lādū. in li. x. in q. 11. reprobatur dictum B. Tho. in hoc loco, pro quantum dicit, quod vnum vt accipit rationem mensuræ, & multitudo signat mensuratum, determinatur ad genus quantitatis. Contra hoc igitur sic arguit. Vnum & multa, vt habent rationem mensuræ & mensurati, sunt in prædicamento relationis, ergo non determinantur vt sic ad genus quantitatis consequentia patet, quoniam cum prædicamenta sunt impermixta, idem sub eadem ratione non potest esse in duobus prædicamentis. Antecedens vero probatur. Quia differentia relationis non trahit aliquid cui adiungitur extra prædicamentum relationis, nam differentia est in eodem prædicamento cum eo cui adiungitur sicut rationale & animal determinatum per rationale, sunt in prædicamento substantiæ. Sed mensura & mensuratum sunt differentia relationis. Constituunt enim tertium modum relationum

tiuorum, vt visum est in 5. libro ergo vnū & multa vt stat sub ratione mensuræ & mensurati, non determinantur ad aliud genus, quam ad genus relationis.

Ad hoc dicitur, q̄ Iand. nō penetrauit sensū B. Tho. Patet enim in tota doctrina sua, vbicūque inuestigat de oppositione inter vnū & multa q̄ tenet vnū vt mensurā, multa vt mensurata opponi relatiue, ex cōsequēti vt sic sunt in prædicamento relationis, prout scilicet stant sub tali respectu, & q̄ hæc sit mēs sua, patet in 1. sen. dist. 24. q. 1. art. 3. ad quartū, vt videre poteris. Si igitur B. Tho. hic intenderet, q̄ vnū vt stat formaliter sub respectu mensuræ, & multa sub respectu mensurati nō essent in prædicamento relationis sed quantitatis, sibi cōtradiceret, q̄ nō est credendū à vero Tho. Dico igitur, q̄ dictū B. Tho. cōtra q̄ Iand. arguit, intelligendum est quo ad fundamētum, & non quo ad suum formale. Nam illud q̄ est vsūm cui attribuitur ratio mensuræ, est res de genere quantitatis, similiter illud q̄ est multa, cui attribuitur ratio mensurati, est res de genere quantitatis, cum quo tamen stat q̄ in respectu mensuræ & mensurati sunt in genere relationis. Sicut pater & filius, quantū ad id q̄ sunt, sunt in genere substantiæ. In respectu autē paternitatis & filiationis sunt in genere secundo relatiuorum. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

Quæsitio 16. si omnia media sunt eiusdem generis cum extremis.

Omnia nanque media in eodem genere sunt cum extremis. Tex. 22.

IN hac q̄. sic procedes. Primò ponetur distinctio de medio, Secundo conclusiones responsiua. Tertio soluentur quædam dubia. Quantum ad primum aduerte, q̄ mediū inter aliqua extrema, potest esse multipliciter. Primò pure negatiue, vt inter habitum & priuationem datur negatio vt inter viuū & mortuū datur nō viuū. Secundo priuatiue licet hoc sit difficile inuenire. Tertio entitatiue, vt inter es actū, & nullo modo ens datur ens in potentia, vt materia prima. Quarto moraliter, vt inter timores & audacias datur fortitudo. Quinto formaliter siue secundum formam, vt inter album & nigrum datur palidum, inter calidum & frigidum datur tepidum. Et hoc est propriissime medium, quia continet in se naturam extremorum participatiue,

vt

vt rum autem virtualiter & formaliter, dicemus infra, & quoniam necesse est prius ad ipsū esse transmutationi quā ad extremum. Impossibile est enim frigidum caleferi, nisi prius fiat tepidum.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Mediū 1. 2. 3. modo, non est eiusdem generis cum extremis. Quod primo modo patet, quia negatio est purum nō ens, habitus est ens, priuatio licet quo ad formale sit nō ens, tamē ratione conotati, quod est subiectū potest dici aliquo modo ens, constat autem quod purum non ens, nō est in eodē genere, cū ente, & aliquo modo ente. Nullo enim modo participat altero, nec vtroque extremo. Quod 2. modo patet, quoniam si priuatio esset medium inter duo extrema positiua, cū sit formaliter non ens se haberet ad extrema sicut non ens ad ens. Constat autem, q̄ ens & non ens nō sunt eiūdem generis. Quod 3. modo patet, quoniam si es in potentia vt materia prima sit medium inter ens actū, & nullo modo ens. patet quod comparatum enti actū, nō est in eodem genere cū eo, actus, enim & potentia distinguuntur genere. Magis autem constat, q̄ ens in potentia & nullo modo ens, non sunt eiūsdē generis.

Secunda conclusio. Medium 4. & 5. modo est in eodē genere cum extremis. Quod quarto modo patet, quoniam tā passiones quā virtus circa tales passiones sunt in prædicamēto qualitatis, & secundū aliquas in 1. genere. Quod autem 5. modo probatur. Illud ad quos prius peruenitur in permutatione, quæ est ab extremo ad extremum antequam perueniatur ad alterum extremum, est in eodē genere cum extremis, hæc patet, quoniam inquit philosophus in hoc 10. in tex. 22. permutari non est ab vno genere in aliud genus, nisi per accidens, vt à colore ad figuram. Sed constat, quod quando quid permutatur ab vna forma ad aliam, inter quas est medium 5. modo prius & per se, & de necessitate peruenit ad medium quādam quādam, vt quod debet caleferi, prius tepidatur, & quod dealbatur, prius subalbatur, ergo &c.

Et aduerte quod licet ad maiorem doctrinā posuerimus de medio distinctionem quin timembrem, tamen intentio philosophi fuit in hoc 10. loqui de medio solum 5. modo, quod vere & simpliciter est medium.

Quantū ad tertium aduerte dubium, quod insurgit cōtra secundum modū primæ conclusionis. Dictū est enim quod

quod medium priuatiue, non est in eodem genere cū extremis. Contra, secundū philosophum in 10. tex. 19. æquale est medium inter magnum & paruum, sumendo magnū cum excessu, & paruum cum defectu, prout idē sunt quod maius & minus, & in eodē tex. determinat philosophus, quod opponitur eis priuatiue, æquale est enim quod non est maius nec minus, & tamen aptum natum est esse, ergo æquale est medium priuatiue, & tamē est in eodem genere scilicet quantitatis cum magno & paruo, ergo fallum est, quod medium priuatiue non sit in eodem genere cum extremis.

Ad hoc dicitur, quod secundus modus primæ conclusionis debet intelligi de medio, quæ sit mera priuatio, vt cæcitas. Non autem de medio, quod est quid posituum reale, includens tamen negationem extremus. Aliter cum medijs, colores possint dici hoc modo priuatiua media respectu extremorum nō essent in eodem genere cum extremis. Ad argumentum ergo, concedo quod æquale est medium priuatiue secundo modo, sed non primo modo, de quo lole intelligi debet secundus modus primæ conclusionis.

Alia dubia, non insurgūt, quæ sunt alicuius difficultatis, quæ nō possint solui, per probationes primæ cōclusionis, ideo nolō immorari, hæc de præsentī quæstio dicta sint.

Quæstio 17. si media contrariorum componuntur ex extremis virtualiter vel formaliter.

Si verò sunt in eodem genere media, vt ostensum est, & media contrariorum, necesse est componi ex extremis contrariis. Tex. 23.

IN hac q. aduerte quod pendet ex q. 13. huius 10. de gradibus, quibus se compatiuntur contraria in eodem & quoniam vt dixi in eadē quæstione, vtraque pars sustinabilis est, licet sustinuerim partem aliam partem propter Cap. si tamen elegeris sustinere partem negatiuam, quam sustinet Greg. & Paulus Sonci. pro præsentī quæstio, negabis compositionem realem & formalem mediolorum ex extremis, & tenebis solam compositionem virtualem & quoniam philosophus in tex. 23. & Comment. & B. Tho. videntur absolute tenere, quod media componantur ex extremis, dices sicut Ant. And. in 10. q. 5. quod philosophus accipit compositionem pro conuenientia, eo quod medium comparatum vni extremo retinet virtualiter naturā illius extremi.

& magis conuenit cum eo, quàm cum altero extremo, sicut tepidum magis sapit naturam frigidī, quàm naturam calidī. Eodem modo exponit Paul. Sonc. omnia dicta Comment. & philosophi, vt patet in lib. 10. q. 21. respondens ad secundum Greg. autem in 1. dist. 17. q. 3. art. 2. post responsionem ad x. dicit quod philosophus & Commen. loquuntur de compositione mediolorum secundum apparentia & non secundum veritatem, & aduerte quod totum fundamentum eorum est, quoniam timent, si concedunt extrema cōtraria actu & formaliter in gradibus quibuscunque in medijs, quod sint contra philosophum in 4. metaph. tex. 27. & ex consequenti, quod sint coacti concedere contradictoria verificari de eodem. Sed ad id iam responsum est in q. 13. huius ad primum Paul. de mente Cap. Item timent ne concedant duas species constituere tertiam, & quod media contrariorum sint composita ex duobus entibus in actu. Sed ad hoc respondebimus infra.

Et quoniam in quæstio. 13. tenui partem affirmatiuā cum Cap. intendo & nunc decidere præsens quæstio pro parte affirmatiua. & sic procedam. Primò ponetur conclusio affirmatiua. & probabitur. Secundò soluam rationes Pauli & Ant. And. qui tenent partem negatiuam. Tertio mouebo duobus contra conclusionem in se, & soluam.

Quantum ad primū, sit hæc conclusio responsiua. Media contrariorum vt tepidum, & calidum cōponuntur non solum virtualiter, sed etiam formaliter ex extremis ita quod extrema sunt actu & formaliter in medio, non quidem secundum excellentias suas, sed vt remittuntur, secunda pars huius conclusionis iam patet per determinationem quæstio. 13. huius libri, vbi determinauimus, quod contraria secundum gradus intensos non se compatiuntur, aliter ineuitaliter contradictoria verificarentur de eodem.

Prima autem pars sic probatur. Quod comparatur ad duo extrema, & respectu vnius est vt magis, respectu alterius est vt minus, componitur realiter & formaliter ex illis, nam magis & minus inesse, supponit inesse, sed medium ita se habet, quod comparatum vni extremo, se habet vt magis, & respectu alterius vt minus, tepidum enim est magis frigidum & minus calidum, ergo &c. 1. rateræa. In quolibet genere prima & simplicia sunt compositiua aliorum eiusdem generis, quæ comparantur ad illa, vt composita & posteriora. Sed extrema ad media, se habent vt simplicia

simplicia & priora, ad composita & posteriora, ut patet de tepido comparato calido & frigido, ergo, &c.

Quantum ad secundum aduerte, quod Paulus Sonc. in 10. q. 21. conatur defendere partem negatiuam dictis Commentatoris & B. Tho. deinde rationibus.

Allegata dicta Commen. primo dicit in 4. metaph. cōmento. 27. Duo contraria habentia medium sunt in medio in potentia, sicut albedo & nigredo inueniuntur in palore, sed nō in actu & in 10. metaph. comen. 7. inquit. Nō debet aliquis dicere, quod colores componatur ex duobus scilicet albo & nigro, & in comen. 23. in composito inuenitur ex altero contrariorum magis, & ex altero minus, non simpliciter sed aliquo modo, id est, in potentia.

Ad hęc responderetur simul, quod Commen. intendit per potentiam, non potentiam, puram sed potentiam admixtā actui imperfecto, & prout omnis forma existens sub gradu imperfecto, est velut potentia comparata formę in grada perfectiori, & quod hęc fuerit mens sua patet in 1. phy. sic. in comen. 56. vbi formaliter sic dicit. Medium est extremum vtrunque non pura potentia, sed aliqua potentia, in medio enim est vtrunque extremum in actu, sed tamē non in vltima perfectione. Est igitur in potentia vtrunque extremum quodam modo, & in actu alio modo, hęc Comen. ex quibus patet, q̄ declarat se, quomodo sumat potentiam, quando dicit, sed aliquo modo, id est, in potētia, & quando dicit in 4. metaphysic. sed non in actu, id est nō in vltima perfectione.

Allegat dictum B. Tho. in 3. sent. quod iā declarauimus in q. 13. huius libri.

Prima ratio Pauli est hęc. Tertia species non potest constitui ex duabus naturis specie distinctis, vnde philosophus in 5. metaphysic. dicit, quod quinque non sunt duo & tria, quia tres & duo sunt numeri specie distincti. Sed medius color, & extremi colores communiter tenentur specie distincti, ergo &c. Et aduerte, quod hęc ratio fuit etiam præcipua apud Greg. cuius opinionem adduximus in q. 13. huius libri.

Ad hoc respōdetur, q̄ maior nō est vera, nisi de speciebus quarum esse fiat in indiuisibili, sicut sunt species numeri, & species figurarum, & species substantiæ perfecte. Potest etiā dici (sicut dictū est supra) de vno cōstituēte multitudinē q̄ sumptū cū præcisione nō cōstituit eā sed opponitur

nitur disparate, sicut species condistincta, sumptum autem sine præcisione, non habet rationem speciei, sed rationem materię & ut sic non opponitur multitudini, sed etiam cōstituit. Sic in proposito, extrema contraria sumpta cū præcisione sunt species distinctę contra medium, & oppositę disparate & ut sic non componunt medium, sumpta autē sine præcisione, sunt vt materia ex qua componitur mediū & non vt species condistinctę, & huic responsioni adhæreo, ex qua patet, quod argumentum non concludit.

Secunda ratio Pauli est hęc, Formę oppositę in quantum sunt oppositę, non possunt simul concurrere in eadem natura, quia de ratione oppositorum in quantum sunt opposita est, quod simul stare non possunt. Sed formę contrarię sunt etiam contrarię in gradibus remissis, cuius ratio est, quia philosophus in 10. metaph. text. 13. & 14. dicit, quod contrarietas est oppositio secundum formam, natura autem albedinis & nigredinis saluatur in gradibus remissis, ergo vt sic sunt contrarię, ex consequenti non se comparantur in medio.

Hanc rationem iam soluimus in q. 13. huius, vbi de mente Capr. diximus, quod repugnantia simultatis existendi in eodē nō consequitur contraria præcise ex natura sua, sed ex natura sua pro tanto gradu, pro quo denominant & actuat subiectum, puta vltra medium latitudinis. Ad arg. ergo nego maiorem. Ad probationem, nego similiter, quod sit de ratione oppositorum præcise in quantum opposita, quod non possint stare simul, nisi adiungatur pro tanto vel tanto gradu, &c.

Tertia ratio Pauli, Philosophus dicit in 4. de coele. q̄ aer est grauis & leuis, aut ergo intelligit, quod in aere sint duę qualitates distinctę in actu perfecto, quę sunt contrarię, scilicet grauitas & leuitas, & hoc non, quia formę contrarię & maxime in actu perfecto non se compatiuntur in eodem, aut quod est tantum vna qualitas composita ex grauitate & leuitate. & hoc nō, quia in elementis nō sunt qualitates compositę, sed tantū qualitates primę. Aut est vna continens virtualiter vtraque, & sic habetur propositum.

Ad hoc dicitur, q̄ qualitas illa est vna, sed nō est proprie mediā, quia nō cōponitur intrinsece ex leuitate & grauitate, sicut cōponitur tepidum ex calido & frigido. Potest autē dici mediā extrinsece, id est comparative, quoniam per comparisonē ad aquā est principium ascensus, & per compa-

rationem ad ignem est principium descensus. Ad argu-
go dico, quod philoso. intelligit aerem esse grauem & le-
uem, non per duas qualitates, non per vnam compositam
formaliter, nec virtualiter, sed per vnam simplicem, quæ re
spectu diuersorum est principium contrariorum motuū,
ideo per eam respectiue & non intrinsece dicitur aer gra-
uis & leuis. Baulus autem decipitur in hoc, quod extimat
illam qualitatem esse vere mediam, sicut est medius color.

Quarta ratio Pauli Comment. dicit in 1. phys. commen.
56. quod colores extremi sunt in colore medio, non in a-
ctu puro, nec in potentia pura, sed medio modo inter po-
tenciam & actum. Sed albedo est actu albedo, similiter ni-
gredo remissa, aliter nullum corpus esset actu album vel
nigrum, nisi esset albedo vel nigredo in summo, quod est
manifeste falsum, ergo albedo remissa similiter nigredo nō
est actu in medio colore, sed tantum virtualiter.

Ad hoc dicitur, quod non adducit dictum Commen.
vt stat. nam Commenta. in illo loco expresse dicit, quod
in medio est vtrunque extremum in actu, sed tamen non
in vltima perfectione. ex quibus verbis conlat, quod in-
tendit extrema esse in medio, in actu tamen remisso, nam
idem est extremum esse in medio actu, non secundum vl-
timam perfectionem, id est non intense, & esse in actu
remisso.

Ant. And. in 10. metaph. q. 5. tenet, quod formæ mediæ
nō sunt vere cōpositæ ex extremis, ita quod extrema non
concurrunt partialiter ad compositionem eius, & arguit
sic. Omne compositū cōpositione partiali, vel est quantitas
vel habens quantitatem: sed formæ mediæ non sunt huius-
modi, quia quantitati nihil est contrariū, ergo formæ me-
diæ non componuntur quacunque compositione partiali.

Ad hoc dicitur, quod maior non habet veritatem, nisi
quando componentia partialia sunt quantitates, vel per
se quanta, constat autem, quod qualitates extremæ contra-
riæ non sunt quantitates nec per se quanta, vnde illa com-
positio magis debet dici essentialis, quàm quantitativa,
quoniam extremum componens prædominans, se habet
ad extremum aliud, vt actus ad potentiam, puta in tepido
frigidum est vt actus, & calidum, vt potentia. Cuius si-
gnum est, quod si debet denominari tepidum à calido vel
à frigido, dicitur frigidum, ergo frigidum est vt forma re-
spectu calidi.

Quantum

Quantum ad tertium aduerte, quod si medium com-
ponitur formaliter ex extremis, difficile erit seruari quo-
modo hæc qualitas media sit vnum per se. Nam omne cō-
positum per se vnum est ex partibus, quarum vtraque est
in potentia, vt linea bicubita ex duabus medietatibus, vel
vna est in potentia altera est actus, vt materia prima & for-
ma substantialis non potest autem vtraque esse actu, ex 7.
metaphyl. tex. 49. Sed secundum determinationem factam,
duo extrema non sunt in medio solum in potentia, nec v-
num in potentia, alterum in actu, quoniam cum vtrunque
sit in medio in gradu remisso, non est maior ratio de vno,
quàm de alio, ergo vtrunque est actu, sed ex duobus enti-
bus in actu non fit vnum per se, ex septimo, metaphyl. tex.
49. ex consequenti medium non erit vnum per se, sed
per accidens.

Ad hoc dicitur quod vnum extremum est vt potentia
alterum vt actus, nam illud quod seruetur in medio cum
pluribus gradibus, habet rationem actus, reliquum autem
quod est sub minori gradu, habet rationem potentia. Et da-
to casu, quod esset imperfectius secundum naturam suam,
puta frigidum respectu calidi, tamen in quantum magis in-
existit, vt sic reputatur perfectius, ex consequenti vt actus.
Ad argum ergo nego quia vnum sit in potentia alterum
in actu. Ad probationem dico, quod est maior ratio de vno
quod sit actus, quia est cum pluribus gradibus, & de alio
quod sit potentia, quia est in maiori gradu. Et aduerte, quod
hoc consonat Comen. in 10. metaph. comm. 23. ubi inquit.
Impossibile est quod in composito ex contrariis sint duæ
partes æquales, sed altera debet esse dominans, cui attribui-
tur forma, hæc Commen. ex quibus sequitur, quod si cor-
trario denominanti attribuitur forma, alteri denominato
attribuitur materia & potentia. Hæc de presenti quaestio
dicta sint. Quod tamē reputo problema neutrū, sicut & q.
13. huius 10. sed volui sustinere partem affirmatiuā in ter-
tio Cap. Tu vero exerce ingenium vt placuerit, nam & ego
aliquando declinaui ad partem negatiuam vt patet in ep-
tomate in 2. de generatione, in tract. 2. in cap. 3.

*Questio 18. Si inter species cuiuscunque generis
est vera contrarietas, praeiudicium in praeiudicium
camento substantia, similiter
inter differencias.*

DECIMI METAPHY.

Dico enim differentiam generis diuersitatem, quæ diuersum facit hoc ipsum. Contrarietas igitur erit hæc Text. 24.

IN hac questione sic procedes. Primò ponetur distinctio de contrarietate. Secundò duæ conclusiones respõsivæ. Tertio soluetur quoddam dubium.

Quantum ad primum aduerte, quod iuxta doctrinã B. Tho. in 5. phyl. text. 10. contrarietas est duplex, quædam imperfecta, & est inter quæ seruatur communis radix contrarietatis. Hæc autem radix dicitur excellentia & defectu nam quæcunque contraria ita se habent quod vnũ est perfectius altero, quod autem est perfectius excellentius est, alterum autem deficiens. Quædam autem perfecta, & hæc vltra communem radicem contrarietatis requirit duas conditiones. Primò, quod sint duæ formæ maxime distantes sub eodem genere, inter quas cadunt omnia quæ sunt illius generis. Secundò quod sint acquisibiles per motum aptæ in esse successiue eidem subiecto existenti in actu. Aliqui addunt quod sint actiue & passiuæ adinuicem, ita quod se mutuo expellant, sed hæc conditio non verificatur simpliciter, nisi in 4. primis qualitatibus quæ dicuntur actiue & passiuæ, vt declarauimus in epitomate nostro, super libros de generatione & corruptione.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio, species & differentia generis substantiæ non opponuntur nisi contrariæ, & probatur, primo quod opponantur, quoniam sunt diuisiue generis, omnis autem diuisio est per opposita, hæc est enim prima conditio primæ diuisiõis. Quod autem opponantur contrariæ, sic probatur ad mentem philosophi. Non opponuntur contradictoriæ, quoniam alterum contradictoriorum verificatur, tam de ente quàm de non ente. Non ens autem nullius est differentia nec species, nec genus, nec pure priuatiue, quoniam priuatio cum sit negatio, est formaliter non ens, differentia autem & species generis substantiæ & cuiuscunque alterius generis non sunt non ens, nec relatiue, quoniam sunt multa genera absoluta, tam animata quàm inanimata, tam simplicia vt elementa, quàm elementata quæ non diuiduntur per relatiua, ergo à sufficienti diuisione opponuntur contrariæ.

Secunda conclusio. Licet opponantur contrariæ, nõ tamẽ contrarietate perfecta, sed imperfecta, quod imperfecta patet quoniam

QVAESTIO XVIII. 299

quoniam communis radix contrarietatis seruatur in eis, nõ quæcunque duæ differentia diuisiue vnus generis, & duæ species, præcipue in prædicamento substantiæ, se habent vt excellens & deficiens, sicut patet de corporea & incorporea animata inanimata, sensitiua nõ sensitiua, rationalis nõ rationalis. Quod autem non perfecta, patet ex defectu conditionum, quas assignauimus in contrarietate perfecta, nõ posito quod in prædicamento substantiæ essent assignabiles duæ species maxime distantes, puta suprema intelligentia producta & elementum terræ, inter quas gradualiter continentur naturæ rerum intermediæ, tamen non sunt acquisibiles per motum, nec intensibiles & remissibiles, vt determinatum est in 8. lib. ergo &c.

Preterea differentia & formæ substantiales non habent pro subiecto ens actu, sed materiam primam, quoniam cum producantur generatione substantiali, vt determinatum est in 5. Physic. eius subiectum est tantum ens in potentia, aliter generatio esset motus, quod negat philosophus in 5. physic. text. 8. Patet ergo, quod inter differentias & species generis substantiæ non datur perfecta contrarietas. Et aduerte quod eandem conclusionem tenet An. Andr. in 10. metaphy. questione penult. vbi determinat, quod inter formas substantiales non est contrarietas strictè, sed largo modo accepta.

Quantum ad tertium aduerte, quod Aristo. in diuersis locis videtur sibi contrarius, in hoc proposito, nam in prædicamentis manifestè ponit, quod substantia nihil est contrarium, & in 5. physic. text. 10. dicit. Secundum substantiam, nullus est motus propter nullum entium substantia esse contrarium. In 1. autem phyl. text. 5. 6. dicit, quod in genere substantia datur vna prima contrarietas, ad quam omnes alia reducuntur. Et in 2. de generatione text. 49. dicit, quod aer & ignis contraria sunt aquæ & terræ. Terra quidem aeri, igni vero aqua contraria est. Et in hoc 10. in text. 24. probat, differentiam secundum speciem esse differentiam contrarietatis. Quapropter videtur philosophus in hoc semper fuisse dubius, & modo tenuisse partem negatiuam modo partem affirmatiuam.

Ad hoc dubium secundum viam Comen. quæ habes, expressam in 1. physic. commen. 5. 2. & confirmatam per Alex. dicendum esset, quod philoso. negat contrarietatem in substantia secundum subiectum siue materiam, nõ autem secundum formam, nõ accide

tiarū sint entia simplicia. si cōtrariātur, se cū dū totā suā entitātē contrariantur, substantiā autē sensibiles & prācipue corruptiles, cum nou sint entia simplicia, cōponuntur enim ex materia & forma, non contrariantur secundum totā suā entitātē, sed solum secundum formam, nā materia cum sit receptiua cōtrariarum, nulli contrariatur, secundum igitur Comment. philosophus negans in prādicamentis & in 5. physi. contrarietatem in substantia, non negauit absolute, aliter sibi contradiceret in locis aliis allegatis, sed negauit, quod sit talis, qualis inuenitur in accidentibus, scilicet secū dum totum, & non tantum secundum formam. Item dicit Comment. in 1. physi. commen. 5. 2. quod quādo philosophus negat contrarietate à substantia, intendit solum de substantiis compositis, non autem de elementis, aliter sibi contradiceret in 2. de generatione tex. 49. Et id pro tanto tenet, quia extimat formas elementorum esse intensibiles & remissibiles, ex cōsequenti contrarias & actiuas ac passiuas ad inuicem. Sed vt Thomista non sequeris hanc viam, quam re probauimus, in lib. 8. pertractantes si plures formæ substantiales se compatiuntur in eodem.

Igitur secundum viam B. Tho. respondendum est, philosophum non esse sibi contrarium, quoniam vbi negat contrarietatem in substantia, intendit secundum sensum secundæ conclusionis, vbi autem concedit, intendit secundum primam conclusionem, & secundum primam partem secundæ conclusionis. Cuius signum est, quod in 2. de generatione tex. 49. postquam dixerat igni vero aqua contraria est, statim subiungit, vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse. q. d. licet substantia non contrarietur substantiæ, vt substantia, tamen potest contrariari ratione qualitatatum contrariarum, & hoc modo contrariantur elementa adinuicem. Hęc de præsentī quęsito dicta sint.

Questio 19. Si genus & species generis sunt eadem aut diuersa genere, vel eadem aut diuersa specie.

Quare palam quia ad id quod vocatur genus nec idem nec diuersum specie. Tex. 24.

In hac q. sic procedendum est. Primò ponentur due conclusiones, responsiue cum probationibus suis. Secundò soluentur duo dubia.

Quantū ad primum sit hęc prima conclusio. Genus comparatū suæ speciei, vt animal homini, nō est idē specie nec diuersum

diuersam specie ab homine, probatur quod non est idem. ea sunt idem specie quæ conueniunt in vna differentia cōstitutiuā, sicut Plato & Sortes sunt idem specie, quia conueniūt in rationali, vt constitutiūo hominis. Sed genus & species non conueniunt in aliqua vna differentia constitutiua vtriusque, aliter genus esset species. nec genus esset magis cōmune q̄ species. Probatur autē q̄ nō sunt diuersa specie. Quæ sunt diuersa specie habent oppositas differentias quibus constituuntur, sed differentia à qua constituitur genus puta sensitium, & qua constituitur species, nō opponuntur, nam rationales identice est sensitiuū, sicut & homo est animal. Præterea, quæ distinguuntur specie vnū non prædicatur de altero, cum habeant oppositionem disparatam adinuicem. Constat autem, quod genus prædicatur de specie, ergo non sunt diuersa specie.

Secunda conclusio. Genus comparatum speciei nō est idē genere cum specie, nec diuersum genere à specie. Quod nō sit idem, patet, ea sunt idem genere, quæ sunt duæ species conuenientes in genere, vt homo & leo in animali, Sed genus & species sua non sunt duæ species, quoniam genus, vt genus non est species, ergo &c. Quod non sint diuersa genere, patet, quoniam quæ sunt diuersa genere, ita se habēt, q̄ vtriusque est gen. sicut de animato, & inanimato vt plātā & lapide. Constat autē, quod species vt species nō est genus, ergo &c. Et aduerte, quod intentio philosophi est loqui de specie specialissima comparata suo generi, sumēdo genus in suo proprio significato, prout est vnū ex quinque vniuersalibus.

Quantū ad secundum aduerte duo dubia, quæ insurgūt cōtra determinationē factā. Primum probat quod genus & species sunt idē specie sic. Quæ dicunt eandem essentiam & eandē formam sunt idē specie. Sed genus & species dicunt eandē essentiam & formam, vt determinatum est in lib. octauo in quæstione quarta, vbi determinauimus, quod nō multiplicantur formæ in eodē secū dū prædicatā quidditatiuæ, ergo sunt idem specie.

Pro solutione huius aduerte, q̄ iand. in 10. li. in q. 20. cōcedit, quod si genus & species dicunt eandem essentiam & formam, inēuitabiliter sequitur, q̄ sint idem specie. Nescit autē aliter soluere argumentum, nisi negando minorē, quomiam tenet genus dicere formam generalem, & specie formā specificam, vt distinctas realiter. Sed id iam reprobat

mus in li. 2. & in 8. Respondedo ergo secundum viam nostram quae tenet unitatem formae in composito, negatur maior. Nam quod aliqua sint idem specie, non sufficit identitatem essentiae & formae sed quod conueniant in vna differentia formaliter. Quamuis autem forma, siue natura generis & speciei sit vna realiter, ab ea tamen possunt sumi distinctae differentiae, quarum vna sit generica, prout dat esse genericum, alia sit specifica, prout dat esse specificum. Sicut ab anima intellectiua, vt dat esse sensitiuum, sumitur differentia generica, & genus quod est animal & prout dat esse intellectiuum, sumitur differentia specifica, vt rationale, & species vt homo & sic patet, quod inter genus & speciem sufficit distinctio rationis ex parte rei vel ex natura rei, vt placet Scoto.

Secundum dubium insurgit directe contra determinationem factam & arguit sic. Dicit philosophus in hoc x. in text. ii. & 12. quod omne ens comparatum alteri enti, est idem vel diuersum ab eo, ergo genus comparatum suae speciei, vel est idem vel diuersum ab ea.

Ad hoc dico, quod aliud est dicere. Genus est idem vel diuersum a sua specie, & dicere genus est idem vel diuersum specie a sua specie. Nam in ratione entitatis suae concedo quod sunt idem, quoniam dicunt eandem naturam distinctam solum ratione ex parte rei. In ratione autem generis aut speciei, dico quod non sunt idem nec diuersa specie ea enim sunt idem specie in ratione formali ipsius speciei, quae conueniunt in vna differentia formali specifica, & differunt solum numero, vt duo indiuidua, similiter ea sunt diuersa specie formaliter, quae distinguuntur differentis specificis formalibus oppositis, quarum vna non praedicatur de alia. Modo ex determinatione facta, constat quod istae conditiones non seruantur inter genus & speciem. Ad argumentum ergo dico quod sensus philosophi est iste. Omne ens comparatum alteri enti est idem vel diuersum, est verum quo ad entitatem suam. Non tamen est verum, quo ad intentiones secundas, vt est genus & species. Vnde haec consequentia non valet, Genus comparatum speciei, quo ad entitatem suam est idem vel diuersum ab ea ergo comparatum quo ad intentionem generis vel speciei est idem vel diuersum specie ab ea. Haec de praesenti quaestione dicta sint.

Questio xxx. Si omnis contrarietas facit diuersitatem in specie.

Dubitabit

Dubitabit vtrique aliquis, quare foemina a viro non specie differt. Tex. xxv.

IN hac quae sic procedendum est, Primum ponentur distinctiones de contrarietate. Secundum conclusiones responsivae. Tertium soluentur quaedam dubia.

Quantum ad primum sit haec prima distinctio. Contrarietas ex duplex. quaedam est forma quaedam ex materia, non quidem ex materia vt materia, quoniam materia precise considerata est indifferens ad omnes formas, sed ex diuersa dispositione materiae, propter quam respicit contrarias conditiones indiuiduorum, vt masculinum & foemininum sicut de his rabimus infra.

Secundas distinctio. Contrarietas ex forma est duplex. quaedam est ex formis substantialibus disparatis, sicut contrarietas inter ignem & aquam, de qua diximus in q. 18. huius li. quod licet non sit perfecta. est tamen contrarietas, & illic est assignata causa. Quaedam est ex formis accidentalibus, sicut Socrates albus, & Plato niger sunt contrarij, ex qualitibus contrariis.

Tertia distinctio. Contrarietas ex formis accidentalibus ad duo potest comparari. Primum ad ipsas formas accidentales, vt sunt diuisivae sui generis, puta comparando albedinem & nigredinem ad colorem masculinum & foeminam ad sexum quem diuidunt. Secundum ad subiecta quibus insunt, vt albedo ad Sortem, nigredo ad Platonem, similiter masculinum & foeminam ad animalia quibus insunt.

Quantum ad secundum sit haec prima conclusio responsivae. Contrarietas sumpta ex formis substantialibus demoustrat distinctioem & diuersitatem in specie inter illas formas, & inter ea quibus tales formae insunt, probatur. Tales formae substantiales inter quas est, contrarietas saltem imperfecta, vt declarauimus in q. 18. huius libri. puta forma equi & forma leonis dicunt ex natura suas distinctas quidditates. & ab eis sumuntur distinctae differentiae specificae, ergo differunt specie, & ea quibus insunt antecedens patet, & consequentia probatur, quia distinctae quidditates faciunt distinctioem in specie, propter distinctas differentias sumptas ab eis & constitutiuas distinctarum specierum. Si igitur tales formae, & ea quibus insunt differunt specie, ergo contrarietas inter eas demonstrat diuersitatem specificam.

Secunda conclusio. Contrarietas sumpta ex diuersa dis-

positione materiæ & ex formis accidentalibus, non faciunt differre specie ea quibus insunt secunda pars manifesta est nullus enim dicit, quod albedo quæ inest Sorti, & nigredo quæ inest Platoni faciunt differre specie Sortem & Platoniem, & ratio apud Porphyrium est, quia istæ sunt differentia accidentales, quæ faciunt tertium alterum, & non aliud. Prima pars vero sic probatur, si contrarietas sumpta ex diuersa dispositione materiæ, facit differre specie, ergo idem agens specificum producit distincta specie, quod est impossibile quoniam nullum agens vniucum, de quo hic intēdimus agit ultra speciem suam, alioquin potentia naturalis non esset determinata ad vnum cum per te possit in opposita, distincta specie, consequentia probatur, quoniam videmus idem sperma & menstruum specificum fieri, modo masculinum modo foeminam, secundum quod diuersimode agit in ipsum calor & virtus formatiua, nam si calor fortis est ad expellendum dispositiones, quæ sunt pro foemina, producietur masculus, si autem sit debilis, adeo quod virtus formatiua non sufficit pro masculino, fit foemina. Constat ergo, quod idem agens specificum producit foeminam & masculinum. Si igitur masculus & foemina quæ sunt contraria ex diuersa dispositione materiæ differunt specie, idem agens specificum producit diuersa specie.

Tertia conclusio, licet formæ accidentales contrariæ non faciant distinctionem specificam inter ea, quibus insunt, vt declaratum est in conclusione præcedenti, tamen ad seinuicem comparata, & ad genus, quod diuidunt, differunt specie. Hæc conclusio clara est, sumptis duabus formis accidentalibus, quæ contingenter insunt duobus indiuidiis eiusdem speciei. v.g. sit albedo in Sorte, & nigredo in Platone, probatur, quod albedo & nigredo ad seinuicem comparata, & in quantum diuidunt colorem differunt specie, nam maximè distant sub colore, & constituuntur differentiis fortius malibus diuisiuis generis coloris scilicet congregatiua & disgregatiua, quæ & si non sint differentia essentialia, sumuntur tamen loco differentiarum ergo &c. Et aduertit quod hæc est mens philosophi in lib. x. in tex. 23. vbi inquit differentia priores contrariæ erunt facientes species contrarias, vt generis, ex genere enim & differentiis species, vt si album & nigrum contraria, est autem hic quidē disgregatiuus ille verò cōgregatiuus color. Hæc philosophus vbi Comment. expresse ponit album & nigrum species contrarias

contrarias constitutas ex genere & differentiis contrariis ergo sunt distincta species.

Quantum ad tertium aduerte, quod aliqui fundantes se super quædam verba Commen. in x. li. in commen. 23. tenent quod extrema contraria vt album & nigrum adinuicem comparata non differunt specie, sed secundum magis & minus aut secundum incensum & remissum, puta quod nigredo est remissima albedo, verba autem Commen. sunt hæc transmutatio ergo de contrario erit illud, quod est medium antequam veniat ad secundum contrariam, & si essent alterius naturæ, tunc transmutatio de contraria, in contrariū mediantibus illis esset per accidens, hæc comment. ex quibus patet, quod secundum ipsum & extrema contraria & media sunt vnius naturæ, si vnius naturæ, ergo non differunt specie.

Sed non nihil concludit, quoniam ad hoc quod inter aliqua sit motus per se, sufficit vnitas naturæ genericæ, in diuersis autem genere, non est motus, nisi per accidens, vnde inquit philosophus in x. tex. 22. permutari vero ex alio genere in aliud genus, non est nisi secundum accidens, vt ex colore in figuram. Necessè est ergo media & quorum sunt media in eodem genere esse. Dico ergo quod Commentator intēdit extrema & media esse vnius naturæ genericæ, aliter non cōcordaret cum philosopho. Cum vnitate autem genericæ fiat diuersitas, specifica. Hæc de præfati quæsto dicta sunt.

Questio 21. si corruptibile & incorruptibile differunt genere

Necessè esse diuersum genere corruptibile & incorruptibile. Tex. 26.

IN hac q. sunt duæ opiniones, quæ licent concordēt, quod corruptibile & incorruptibile differunt genere discordant tamen de genere, quoniam vna opinio tenet, quod philosophus intendit de genere physico, & non logico, alia intendit de genere logico, & non physico, & quoniam B. Tho. & Ant. And. tenent primam viam. Tandem autem secundam, ideo sic procedes. Primò declarandum est, quid sit conuenire aut differre genere physico, & genere logico. Secundò ponentur conclusiones responsiuæ. Tertio soluentur rationes iādu. tenentes sententiam contra B. Tho.

Quātū ad primū aduerte, quod apud physicum genus sumitur

fumitur pro materia siue subiecto receptiuo formarū naturalium, ita quod, quæcūque possunt adinuicē trāsmutari, cōueniūt in genere physico, vt omnia elementa quæ ex se adinuicē generātur & corrumpūtur, ex 2. de generatione, & omnia elementa, quæ ex illis cōstant & in illa resoluuntur.

Quæcūque autem non sunt trāsmutabilia adinuicē, differunt genere physico, quia non habent materiā vnā cōmunē. Apud logicū autē fumitur genus, iuxta doctrinam Porphyrii, pro eo quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid, ita quod ea cōueniunt in genere logico, quæ cōueniunt in aliquo cōmuni, prædicabili de pluribus &c. vt in eo quod corpus, quod planta, quod lapis, quod animal. Quæ autem non cōueniunt in tali cōmuni, distinguūtur genere vt albedo, & dulcedo. Et aduerte, quod quæcūque cōueniunt in genere physico, cōueniunt in aliquo genere logico. Reperibile est enim aliquod cōmune prædicatum de eis, vt differunt specie in quid. Puta omnia elementa & elementata cōueniunt in hoc, quod corpus, quod compositum, quod corruptibile, quod mobile &c. Non tamē sequit̄ econuerso. Nam stat, quod intelligentia & homo cōueniāt in substantia, & in hoc quod est esse intellectuale, & felicitabile, & tamen non cōueniunt in genere physico, cū sit intelligentia immaterialis.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. Corruptibile & incorruptibile differunt genere physico, probatur ex prænotatis sic. Non habent cōmunem materiā, secundum quā possunt adinuicem trāsmutari, ergo &c. cōsequētia patet ex declaratione facta de genere physico, & cōuenientia in eodē. Antecedens autē probatur, corruptibilia habent materiā subiectam priuationi. Incorruptibilia vel non habent materiā, vt abstracta, vel non habent quæ sit subiecta priuationi, sed est alterius rationis, vt determinauimus in lib. 8. qualia sunt corpora cœlestia. Et aduerte, quod Egidius tenens materiā superiorū & inferiorū esse eiusdem naturæ, non potest saluare, quin cœlū sit corruptibile ex principio intrinseco, vt declarauimus in lib. 8. in q. 13. ex consequenti, non potest subterfugere quin corruptibile & incorruptibile cōueniant in genere physico & logico quod est contra philosophum.

Secūda cōclusio. Corruptibile & incorruptibile nō differūt genere logico, probatur. Cōueniūt in aliquo cōmuni prædicabili de eis, inquit, ergo &c. cōsequētia nota ex supra

pra

pra declaratis. Antecedens patet, quoniā substantio corpus, cōpositū, prædicatur de inferioribus & cœlestibus naturis, & aduerte, quod hic intendimus de corruptibili & incorruptibili limitatæ naturæ, vt excludā primā causā, quæ ex sua infinitate perfectionali non cōcluditur genere.

Quantum ad tertium aduerte, quod Iandunus in 10. lib. in q. vltima, dicit philosophum intelligere, quod differunt genere logico. & id probat ex duobus. Primum, quia si philosophus intelligeret de genere naturali, ratio sua nihil cōcluderet contra Platonem. Nam Plato concederet, quod idea hominis & homo singularis differunt genere naturali, quia secundū Platonem per se homo non habet materiā, & homo singularis habet materiā. Vnde in hoc non debuit laborare philosophus ad probandum. Concesso autem à Platone, quod differant genere physico. Non sequitur in via Platonis, quod differant specie nec plusquam specie. Diceret enim Plato, quod hæc duo sunt simul, idea hominis & hic homo differunt genere physico, & tamen sunt eiusdē speciei logicæ. Et ideo vt ratio philosophi cōcludat contra Platonem, sic est formanda. Corruptibile & incorruptibile differunt genere logico, ergo specie & plusquam specie logica, quoniam distinctio generica est plusquam specificica. Sed idea hominis secundū Plato. est incorruptibilis, & hic homo corruptibilis, ergo differunt specie logica & plusquam specie, cuius oppositum dicebat Plato.

Ad hoc dicitur quod Iandunus supponit falsum, scilicet Platonem concedere, quod idea hominis & hic homo differant genere naturali immo vult, quod sint eiusdem generis & eiusdem speciei naturalis, & hoc expresse dicit Comment. in 10. libro in comment. 26. vbi inquit, formæ separatae ponuntur eadem cum singularibus in natura, ita quod nomen homo dicatur de separato & sensibili vniuocē & non æquiuocē, & dixit hoc, quia iste sermo est ponentium formas, hæc Cōmen. in quibus nota, quod dicit apud Platonem forma separata & singulare sunt eadem in natura, & nō dicit eadē ratione vel diffinitione. Nā si in natura sunt eadē, sunt eiusdē generis & speciei naturalis, si autē intēderet de genere logico & specie, nō dicere in natura, sed in ratione diffinitione, aut in modo prædicandi. Et cōtra hunc sensum Platonis procedit ratio philosophi, quæ sic formata est. Quæ in vna natura omnino non cōueniunt, distant genere sumpto à natura, quod est genus

est genus physicum. Sed corruptibile & incorruptibile in vna natura omnino non cōueniūt, ergo distāt genere sūpto à natura. Cum ergo per se homo sit incorruptibilis, & hic homo corruptibilis, non solum sunt eiusdem speciei naturali, sed nec generis, cuius oppositum dicebat Plato.

Secundò dicit Iand. hanc esse mentem Comment. quoniam secundum ipsum, in genere non reponitur nisi substantia corruptibilis, vt patet in 2. cœli in comment. 59. & in 10. metaph. comment. vlt. dicit, quod cum corruptibile & incorruptibile sint duæ differentię contrarię, illud quod congregat illa, est nomen æquiuocum, vnde corpus quod dicitur de illis, est æquiuocū.

Ad hoc dicitur, quod illa fuit mens Commentatoris. negatur à vero Thomista, quoniam in via nostra omne ens reale per se finitum est in prædicamento, & non eximitur nisi prima causa ex sua infinitate. Ad dictum autem eiusdem in 10. metaph. responderetur, quod si accipit æquiuocum physicum conceditur, quoniam hoc confirmat propositum nostrum, quo tenemus corruptibile & incorruptibile distingui genere physico. Si autem accipit æquiuocum logicum, negatur dictum suum, quoniam est contra secundam conclusionē nostram. Hęc de præsentī quæstio dicta sint, & aduertē quod in dicta quæstione Iandunus pertractat de mente Comment. contra Auic. quod omnia corpora cœlestia sunt eiusdem speciei, verum quia B. Tho. in 2. cœli exponens tex. 49. est contra Comment. & illic formauit quæstionem, ac determinauit contra Comment. ideo nolo hic illud propositum inuoluere, sed tu videbis in quæstionibus nostris in secundo cœli.

Quæstio 22. Si materia est principium distinctionis secundum genus.

In hac q. aduertē, quod si loquimur de distinctione secundum genus non vniuersaliter, sed penes corruptibile & incorruptibile, constat quod materia est principium talis distinctionis ex determinatione facta in q. præcedenti, si autem volueris habere resolutionē vniuersalem de de causa & principio distinctionis genericę, sic procedendum est. Primò ponentur quædam distinctiones, de distinctione genericā & de materia. Secundò ponentur conclusiones responsiuas.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio, Distinctio

Quod generica potest considerari dupliciter, primò in prædicamento substantię, vt quærere causam, quare homo & lapis, distinguuntur genere, secundo in prædicamento accidentium, vt quare color & sapor distinguuntur genere.

Secunda, distinctio generica, vel attenditur penes genera generalissima, vel penes genera subalterna & subordinata.

Tertia materia sumitur dupliciter, vel pro materia prima, vel pro quolibet potenciali, primo susceptiuo, quod habet modum materię, sicut dicimus, quod humidum est materia saporis, & superficies materia coloris.

Quarta, materia prima dupliciter consideratur, primò secundum se & præcise, secundo vt respicit formas secundum eundem vel diuersum modum actuandi ipsam materiam, & prout vna forma comparata alteri formę sequenti se habet ad sequentem, sicut potestiale ad actuale, iuxta quem modum vegetatiuum cōparatum sensitiuo, dicitur materia sensitiuo, eo quod sensitiuum fundatur in vegetatiuo, & ad id gradum perfectionis super vegetati.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio, Distinctio generica iuxta generalissimam, est formaliter & immediate à diuersis modis prædicandi de prima substantia. Hanc iam determinauimus in 5. libro in q. 16. vbi defendimus B. Tho. contra Ant. And. & Herueum, vide tu illic.

Secunda conclusio distinctio generica in prædicamento substantię quantum ad generata subalterna, vt inter corporeum & vegetatiuum & sensitiuum, sumitur à materia considerata iuxta secundum modum quartę distinctionis præpositę, probatur sic, Talis distinctio vel sumitur à materia prima secundum se considerata, vel vt respicit ordinate diuersas formas, quarum præcedens comparatur ad sequentem, vt potestiale ad actuale, ita quod materia vt stat sub forma præcedenti habet rationem perfectibilis, vt autem stat sub forma subsequenti, habet rationem perfecti, non potest dici primo modo, quoniam cum materia præcise sumpta sit eiusdem rationis in omnibus inferioribus, non potest ab ea sumi, vt sit aliqua distinctio, ergo secundo modo, & ideo rationabiliter distinguuntur genere elementata & elementata, prout materia primo respicit formam elementati, deinde formam elementati, & forma elementati longe imperfectior est, quam forma elementati, idem considera de materia vt respicit formam corporeitatis, deinde formam animati, deinde formam sensitiuo. Et hæc est doctrina Beati

Thomæ

Thomæ in 7. metaph. super tex. 33. vbi declarans, quomodo genus sumitur à materia dicit. Animal est, quod habet naturam sensitiuam, natura autem sensitua est, vt materia respectu naturæ sequentis.

Tertia conclusio. Distinctio generica generum subalternorum in prædicamentis accidentium non sumitur à materia prima. Sed à primo susceptiuo, probatur prima pars, quia accidentia non componuntur intrinsece ex materia, nec inhxrent immediate materiæ primæ, vt determinatum est in lib. 8. vbi docuimus, nullam formam accidentalem prius actuare materiam, quam formam substantialem, ergo à materia prima non recipiunt distinctionem, secunda pars sic probatur. Accidentia habent esse à subiecto, ergo & distinctionem. Idem enim est principium essendi & distinguendi, si habent esse à subiecto, ergo maxime à primo, ergo & primam distinctionem. Sed prima distinctio est generica, ergo distinguuntur genere per primum subiectum, quod est primum susceptiuum. Hac de causa distiugitur genere sapor à colore, quoniam primum susceptiuum coloris est superficies, saporis autem est humor, siue humidum, vt declarauimus in libro de sensu & sensato.

Quarta conclusio. Distinctio generica inter corruptibile & incorruptibile sumitur à materia prima propter diuersum modum actuandi, quo actuatur à forma rei corruptibilis, & à forma rei incorruptibilis, nam quia res incorruptibilis corporea de qua nunc proprie intendimus, vt cœlum habet materiam omnino perfectam ex forma cœli, ita quod non remanet in ea potentia ad aliam formam. Corruptibilia autem inferiora habent materiam, quæ per nullam formam quam recipit omnino perficitur, ideo corruptibile & incorruptibile distinguuntur genere physico, vt conclusimus etiam in quæstione præcedendi.

Hæc de præsentis quæstio dicta sint, in quo fateor animum meum non quiescere. Ideo & tu exerce ingenium tuum.

*Expliciunt q. super 10. metaph. F. Chryf. Iauelli
Canapi. predic. philosophia & sacra
Theologia professoris.*

Quæstio

Quæstiones frat. Chrysof. Iauel. Canap.
ordi. præd. super lib. 12. metaphi.

In lib. 12. determinabuntur infra.
scripta quæsitæ.

- 1 *Si metaphysicus habet considerare de substantia.*
- 2 *Quomodo philosophus intendit ens in quantum ens esse quoddam eorum.*
- 3 *Si ad metaphysicum spectat considerare de abstractis, an ad physicum.*
- 4 *Si omnes substantie separate sunt penitus immobiles.*
- 5 *Adatur creatio secundum philosophum & Commentatorem.*
- 6 *Si ex tex. 16. potest concludi animam intellectiuam esse formam dantem esse homini, & esse incorruptibile.*
- 7 *Si omnium rerum sunt eodem principia.*
- 8 *Si omne repositum in prædicamento, siue sit substantia siue accidens, est compositum intrinsece ex propria potentia, & proprio actu, tanquam duobus essentialibus.*
- 9 *Si est necesse dare aliquam substantiam æternam secundum philosophum & secundum veritatem.*
- 10 *Si substantia æterna est semper actu mouens, & de necessitate nature.*
- 11 *Si substantia æterna mouens, ita est actu quod nullo modo est in potentia.*
- 12 *Si substantie mouentes abstracte sunt sine materia.*
- 13 *Si cœlum agit in hac inferiora, & quomodo.*
- 14 *Si Arist. demonstrauit mundum esse æternum.*
- 15 *Si primum mouens mouet cœlum vt finis amatus.*
- 16 *Si cœlum est animatum & quomodo.*
- 17 *Si intelligentia mouens cœlum, potest esse forma vera dans esse cœlo.*

Metaph. Iauel.

Q

- 18 Si in primo principio est delectatio & vita modo excellentissimo.
- 19 Si dispositiones Dei, quas dicimus perfectiones diuinas, distinguuntur realiter vel solum ratione.
- 20 Si primum principium est vigoris infiniti & entitatis infinita.
- 21 Si philosophus opinatus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti.
- 22 Si in intelligentiis est ordo nobilitatis iuxta ordinem suorum mobilium secundum situm.
- 23 Si est necesse ponere eccentricos & epiciclos.
- 24 Si in separatis possunt esse plura indiuidua sub eadem specie.
- 25 Si Deus de mente philosophi intelligit tantum seipsum, an aliquid extra, & quid ex hoc sentiat Commentator.
- 26 Si in abstractis sunt idem intellectus, intellectio & res intellecta.
- 27 Si omnia sunt ordinata & prouisa à primo principio.
- 28 Si primum principium est causa effectiua omnium entium.
- 29 Si est tantum vnus Deus, ita quod non possunt esse plures.
- 30 Si solum primum principium est ens necessarium, ita quod omne ens productum sit ens contingens.

QVÆSTIO PRIMA.

Si metaphysicus Habet considerare de substantia.

De substantia Quidem Theoria est, nam substantiarum principia & causæ quæruntur. Te .1.

N H A C. quæst. in qua non inuenio magnam difficultatem, te resolues duplici conclusione, & vno notabili.

Prima conclusio. Metaphysicus habet considerare de substantia, & maxime. Hanc conclusionem probabis eisdem rationibus, quas formauimus in epitomate nostro in 7. metaph. tract. vnico, capit. 1. & in 10. metaph. tract. vnico, cap. 1. In his duobus locis inuenies resolute probationem propositæ conclusionis, quæ nõ est hic inutiliter repetenda.

Secunda conclusio. Metaphysicus considerans substantiam debet considerare principia & causas substantiæ probatur. Omnis scientias considerat principia & causas sui subiecti, substantia licet non sit subiectum adæquatum huius scientiæ est tamen principale subiectum. ergo &c. Maiorem huius inuenies formaliter & resolute probatam in epitomate nostro in 6. lib. metaph. cap. 1. Minorem inuenies probatam in epitomate in lib. 7. cap. 1. Quare &c.

Quantum ad secundum notandum est, quod cum diximus metaphysicum debere considerare principia & causas substantiæ, non intendimus per principia, & causas, causam materialem: quoniam substantia vt substantia non habet materiam, nec potentiam passiuam, aliter omnis substantia haberet materiam & potentiam passiuam, cuius oppositum declarabitur infra, agentes de substantiis abstractis. Nec intendimus causam efficientem nec finalem, quoniam nõ omnis substantia est producta, nec ordinatur ad alteram, vt probabimus infra de prima causa. Sed intendimus de principio & causa formali, nõ quod omnis substantia habet formam. Sed quia de omni substantia consideranda à metaphysico quærendus est proprius conceptus, quæ apud nos habet rationem

principij formalis, eo quod per talē cōceptū probantur p̄prietates substantiā de substantiā, & id conuenit omni substantiā vt substantia est, etiā includēdo primā causam vt ea dicitur sub cognitione nostra, & aduerte, q̄ hāc declarationē diffusi inuenies in 1. q̄. lib. 6. Vide tu ad placitū, & qm̄ hic non cadit maior difficultas, ideo pro p̄fēti quāsitō dīcta sūt.

Questio 2. Quomodo philoso. intendit ens inquantum ens esse quoddam totum.

Et enim si totum quoddam omne, substantia est prima pars. Tex. 2.

IN hac q. aduerte antequā deueniamus ad decisionem, quā mota est propter B. Tho. & Auer. nam B. Tho. in tex. p̄posito exponit ly totum sicut Themistius. cuius expositionē recitat Commen. in 12. lib. in cōm. 2. Ibi Themistius autem exponit sic dicendo &c. Commen. autem exponit sicut Alex. licet non acceptet eius expositionē secundū se totam. Deinde Commen. vt patet in eodem cōm. arguit cōtra Themistium. & quoniam B. Tho. sequitur Them. ex cōsequenti Commen. arguit contra B. Tho. & tamē B. Tho. in expositionē non respōdet Cōm. & per cōsequens non defendens seipsum, nec Themistiū defendit. Tu ergo vt defendas B. Tho. & Themistiū, sic procede, Primō declarandū est triplex totum, in quo inuenitur vna pars prima, & aliæ subsequentes. Secundō ponetur conclusio philo. & formabitur ratio pro ea ad mentem B. Tho. & Themistij. Tertiō ponetur expositio. Com. Quartō ponentur obiectiones Cōmen. contra B. Tho. & Themist. & soluentur.

Quantum ad primum aduerte, quod totum in quo vna pars prima, & aliæ subsequuntur, est triplex, vt videre poteris apud Commen. in lib. 12. in comen. 2. & est distinctio Themistij. Primum est in quo partes adunantur per continuationem, vt in corpore humano, in quo prima pars est cor vel caput, & in planta, in qua prima pars est radix. Secundum est in quo partes adunantur non per continuationem, sed per contactū, vt in domo, cuius pars prima est fundamentum & in nauī cuius pars prima est carina. Tertiū est in quo partes non adunantur per cōtinuationē nec per contactū, sed secundū ordinē consequēter se habētes ita quod sūt omnes segregatæ abinuicē, sunt tamē oēs ordinatæ, sicut numerus, & ciuitas, & exercitus in quibus oēs partes respiciunt vnā primā, vt in numero vnū, deinde duo

deinde tria in figuris triangulis, deinde quadratū, deinde pentagonum. In ciuitate rectores, deinde nobiles, deinde cū ues. In exercitu equites, deinde pedites, &c.

Quantum ad secundum ponitur hęc conclusio, substantia est prima pars entis, & formatur sic ratio philosophij ad mentem B. Tho. & Themistij. Si ens est quoddam totum per continuationem partium, vel per contactum partium, vel per ordinem partium, eius erit vna prima pars, quę est substantia, quoniam in omnibus predictis modis (vt declaratum est) datur pars prior & posterior.

Sed ens est sicut quoddam totum, vel per continuationem vel per contactum partium. & si hoc non est verum, quia partes entis subiectiue non continuantur, nec se tangent, saltem est sicut totum per ordinem partium, quæ cōsequenter se habent, & hoc est verum, quoniam ens est analogum, in quo datur prius posterius, ergo siue assimiletur toti 1. modo, siue 2. siue 3. modo datur prima pars entis, quæ est substantia, deinde quātitas deinde qualitas, &c. Hęc fuit ratio philoso. ad mentem B. Tho. & Themistij, quam intendendo sustinere, soluendo obiectiones. Commen.

Quantum ad tertiū aduerte, q̄ Cōmē. intendit probare cōclusionē p̄positam hoc modo, si totū, id est ens cōmune inquantū in se concludit omnes gradus entis puta substantiā & accidentiā, esset quasi vniuersum, id est genus, & si esset consequenter, id est de numero eorum quæ dicuntur secundū prius & posterius, qualis est natura analogi, substantia est prima pars entis. Sed constat, quod ens cōe est genus vel analogum, & hęc secūda pars est vera, ergo substantia est prima pars entis. Hęc quidem expositio non reprobatur à B. Tho. vt falsa, sed quia videtur declinare à plā no sensu literæ. Potes ergo vtranque sustinere esse veram, sed eam quæ est B. Thom. & Themistij esse magis propriā.

Quātū ad quartū aduerte, q̄ Cōmē. reprobat expositionē B. Tho. quæ fuit etiā Themistij vt falsā duabus rationib.

Prima ratio. Nullus existimat nec in mēte eius potest cādere, quod partes subiectiue entis quæ sunt 10. predicamēta sint cōtinuæ, nec se tāgunt, nec separātur loco, vt partes exercitus, ergo male exponēs ens esse quoddā totū cōtinuū, vel per contactū, vel secundum ordinem partium.

Ad hoc dicitur, quod nec Themist. nec B. Thomas dicit ens cōmune esse quoddā totū cōtinuum &c. Sed loquūtur p̄r similitudinē, & conditionaliter sic, ens est sicut

totum continuum vel per contactu vel per ordine partiu substantia est prima pars entis, & ideo bene stat, quod ens non fit realiter totum continuum, nec per contactu, nec per ordinem partium separataru loco, vt in exercitu, & tamen quod assimiletur illis totis in hoc, quod est habere partem primam deinde secundam, deinde tertiam, &c.

Secunda ratio. Prioritas in numeris & in figuris sunt in eodem genere, nam binarius qui est prior ternario est in eodem genere cum ternario, & trigonum quod est in quadrato est in eodem genere cum quadrato, sed prioritas substantie comparata aliis predicamentis, non est in eodem genere cum predicamento, non enim conveniunt in genere, sed est sicut prioritas rei ad res, quae attribuuntur ei, id est, prioritas primi analogari ad alia analogata, quae dicuntur per ordinem ad ipsum, ergo ens non est aliquid totum, cuius partes consequenter se habent, vt in exercitu, in numeris, in figuris.

Ad hoc dicitur, quod ens comparatum toti sumpto modo, cuius forma est ordo, vt in numero, & exercitu, est simile & dissimile. Dissimile quidem, quia tale totum est vere genus, & partes suae subiectivae sunt in eodem genere, quod non verificatur de ente, nec de partibus eius subiectivis, quae sunt 10 predicamenta, simile autem est in hoc, quod in tali toto datur prioritas & posterioritas in partibus, & quantum ad hanc conditionem tantum intendit Themistius & B. Thom. de mente philosophi, assimilare ens praedicto toti, & non quantum ad hoc, quod ens fit vere genus, & partes sint in eodem genere. Haec de praesenti quaesito dicta sint.

Quaestio 3. Si ad metaphysicum spectat probare substantias separatas esse, an ad physicum.

Sempiterna autem, cuius principia & elementa necesse est accipere. Tex. 5.

Super hunc tex. dicit B. Tho. Hoc inquireret, considerando de substantiis separatis, quae sunt principia moventia & fines corporum coelestium. Videtur ergo secundum B. Tho. ad metaphysicum spectare, quod querat & probet substantias separatas esse.

In hac q. inuenio tres via duas extremas, & tertia media. Primam extremam tenet Comment. & qui sequuntur eum. Hic tenet, quod ad solu physicu spectat probare substantias separatas

separatas esse. vt patet in 1. phy. in comē. vlt. loquens contra Aui. & li. 12. metap. comē. 5. Joquens contra Alex. & totum suum fundamentum est. Quia ad probadu abstractas substantias manu ducimur sufficienter ex motu. vt patet id 8. phy. & omnis alia via insufficientis est, imo non concludit ex necessitate, vnde in li. 12. metap. in commen. 5. fit ait, & ideo impossibile est declarare aliquod abstractoru esse, nisi ex motu; & omnes alia via quae reputantur esse ducetes ad motorem primum esse praeter viam motus, qualiter sunt sufficientes, q. d. non sunt sufficientes. Secundam extremam tenet Aui. quae est opposita via. Comen. & cum eo tenet Alex. & d. Albe. Et Sco. in i. sen. respondens ad secundu argumentum secundae q. prologi declinat ad sententiam Aui. fundat autem se Sco. super hoc. Quoniam cum principi alior pars metap. sit de separatis, si metaphysicus sumeret a physico probationem existentiae substantiarum, ergo metaphysica quo ad nobiliorem partem suam subalternaretur physicae & sic non metaphysica sed physica esset nobilior quod est contra philosophum in proem. 1. libri. Et adverte, quod omnes qui tenent hanc viam, moventur contra Comment. vt seruent dignitatem metaphysi. & ne supponant eam physicae.

Tertiam viam quae est media, tenet B. Tho. qui in aliquibus concordat cum Commen. & in aliquibus discordat, & similiter facit cum Aui. ad cuius evidentiam, & pro resolutione praesenti quaesito secundum viam Tho. sic procedendum est. Primo praeponeatur quaedam distinctiones. Secundo conclusiones responsu. Tertio declarabitur quomodo B. Tho. concordat cum Commen. & quomodo non, similiter cum Aui. Quarto soluetur ratio Scoti, in quantum discordat a via nostra.

Prima distinctio. De separatis loqui possumus dupliciter. Primo in genere, id est, indistincte, prout omnia separata in hoc conueniunt, quod est esse ens abstractum, secundo in specie, id est, pro tali substantia separata, puta pro primo principio, quod dicitur Deus, vel pro aliis intelligentiis applicatis orbibus, secluso primo principio.

Secunda distinctio. Separata tam in genere, quam in specie possunt considerari, vel quo ad hoc predicatum, quod est existere, prout haec est vera, substantia separata est existens in reru, & non solum habet esse per apprehensionem intellectus, vel quo ad praedicata intrinseca essentialia & quidditatiua, prout

ta, substantia separata est æterna immaterialis, siue potentia passiva, actus simplex intellectualis perfectissima &c.

Ex his distinctionibus pono tres conclusiones ad mentem B. Tho. Prima, Probare substantias separatas in genere quo ad hoc prædicatum quod est existere. est officium solius physici. probatur. Quod existant in rerum natura, non est deprehensum nisi motu, ut patet in 8. phy. & eodem modo processit philosophus in 12. metaphy. tex. 29. ubi ex motu æterno concludit mouens æternum. Constat autem quod via motus est via solius phy. ergo &c.

Secunda, Probare substantiam separatam in specie, puta primam causam vel primo primum mouens penitus immobile existere, nõ est officium physici, sed metaph. Hæc conclusio est de mente B. Tho. qui in primo contra gent. ca. 13. tenet quod philosophus in 8. phy. non deuenit nisi ad primum mouens seipsum, quod distinguitur in partem mouentem & in partem motam, quod est aggregatum ex coelo & intelligentia applicata, & sententia B. Tho. ibidem est talis formulæ. Sed quia Deus non est pars alicuius mouentis seipsum, ulterius Arist. in sua metaph. inuestigat ex hoc motore, qui est pars mouentis seipsum alium motorem separatim omnino, qui est Deus, Cui enim omne mouens seipsum, moueatur per appetitum, oportet quod motor qui est pars mouentis seipsum, moueat propter appetitum alicuius appetibilis, quod est eo superius in mouendo. Nam appetens est quodammodo mouens motum, appetibile autem est mouens omnino non motum, Oportet igitur esse primum motorem separatim omnino immobilem, qui Deus est. Hæc B. Tho. & quod hoc sit ad mentem philosophi declarabitur infra in tex. 36. ubi non per motum phy. sed metaph. qui est intelligere, & appetere, probat primum mouens omnino immobile, & si dicis, quod philosophus in 8. physici. probauit motorem infiniti vigoris existere in rerum natura ex motu infinito, hunc autem constat esse primum motorem omnino immobilem, ergo physicus probat existentiam primi motoris, Ad hoc dubium respondebitur in fine q.

Tertia conclusio. Spectat ad metaphysicum & non ad physici. probare de substantiis abstractis, tam in genere quam in specie, prædicata intrinseca essentialia, puta quod sunt actus simplices, quod immateriales, quod intellectuales. Quod primum est prima, forma, primus finis, primum agens, quod sunt plures, quod primum est tantum unum ad quod ordinatur

ordinatur omnia. Hæc contra est expressio, de mente philosophi, qui in hoc libro duodecimo incipiens a text. 30. vsque ad 40. plura prædicata intrinseca inuestigat, ut quod sunt actus, & intellectuales, & sine materia, & quod primum est primum, intelligibile & primum appetibile, ex consequenti optimum, ut videre poteris in epitoma. nostro in li. 12. eadem conclusio est ad mentem Commen. qui in hoc non discordat à B. Tho. nam in li. 12. in commen. 5. dicit, quod Arist. considerauit de abstractis consideratione propria, id est, metaphysicali, & non physica. v.g. quod est substantia prima & forma, & quod est principium & finis. Deinde considerat de hac substantia immobili, utrum sit vna aut, plures, & si plures, utrum reducuntur ad vnum, & quomodo ordinantur ab eo. Sic igitur intelligenda est communicatio istarum duarum, scientiarum, scilicet physica, & metaphysica, in consideratione de principiis substantia. Hæc commentator, Et etiam hæc conclusio probari potest, ratione sic, scientia in qua substantia abstracta, licet non sint adæquatum subiectum, sunt tamen principale consideratum, habet probare prædicata intrinseca earum Sed metaphysica est talis scientia, ut declaratum est in processu primi lib. & in li. 6. ubi in tex. 2. philosophus nominat eam theologiam, ergo &c. Maior est de intentione philosophi in primo postea ubi vult, quod in scientia probanda sunt passionibus de subiecto & si eius non sint proprie passionibus saltem prædicata, quæ habent modum passionibus, aliter de primo nulla haberet scientia, & quod dicitur de subiecto, intelligendum est et de principali considerato. quod est principale subiectum, nam sicut physici. habet probare propria prædicata de ente mobili, sic de coelo & de elementis &c.

Positis & probatis his conclusionibus declarandum est, quomodo concordat vel discordat B. Tho. cum Comen. & Auic. & aliis sequentibus Auic. Aduerte igitur, quod si B. Tho. concederet de mente philosophi, primum mouens, id est, Deum mouere coelum immediate, ut applicatum coelo, sicut intelligentia Saturni mouet orbem suum, in nullo discordaret ab eo. Concederet enim quod solus physicus habet viam sufficientem, probandi existentiam separatim, tam in genere, quam in specie, quæ via est solus motus physicus.

Sed quoniam ut determinabimus infra, quando quæremus quomodo primum mouens mouet coelum, secundum B. Tho.

DVODECIMI METAPHY.

Deus non applicatur caelo nec mouetur per se ipsum, sed per intelligentiam mediam ideo B. Tho. tenet, quod solus metaph. probat Deum esse, & in hoc discordat à Commentatore, scilicet in secunda conclusione. In prima autem & in tertia concordat cum eo, & discordat ab Aui. & ab Alex. in prima & etiam à Scoto, quoniam concedunt non esse officium physici probare existentiam abstractarum substantiarum, nec in genere, nec in specie.

Nunc autem soluendum est argumentum Scoti pro qua to declinat à via B. I ho. Dico igitur, quod non sequitur metaphysicam subalternari physicae, eo quod non subiicitur physicae, ut nobiliori, sed utitur physici, ut sibi deseruienti, qui versatur circa motum, quae est unica via ad probandum ex sensatis existentiam separatorum in genere, & est fundamentum ad probandum Deum esse, quoniam ex motu physico ascendimus ad motum metaphysici, ut patet in hoc 12. in tex. 36. & ex motu metaphysico concludimus Deum esse, ut manifestabimus infra, quando quaeremus qua via procedendum est ad probandum Deum esse. Et aduerte quod Paulus Sonc. soluit argumentum Scoti in libro. 12. in quaestione prima.

Sed non tenebis eius solutionem, quam concedit esse officium solius physici, probare Deum esse, & sic negat secundam conclusionem, quam docuimus esse ad mentem B. Tho. in primo contra gent. si autem solutio sua applicetur ad separata in genere & non plus bona erit, & tu sustinebis eam, quoniam deseruit primae conclusioni.

Ad dubium motum de 8. phy. contra secundam conclusionem, Dico quod philosophus illic posuit tantum fundamentum inuestigandi infinitatem primi motoris, quod quidem fundamentum est motus eternus sine mouere tempore infinito, quis autem sit hic primus motor non explicauit, nec vltimate conclusit, nisi in metaph. Conclufit autem motu metaphysici, vnde aduerte quod philosophus, in 8. phisic. posuit hanc maiorem. In rerum natura datur motus virtutis infinitae, quoniam mouet tempore infinito, in metaph. autem ponit hanc minorem. Motor virtutis infinitae est Deus, qui est primus motor penitus immobilis motu physico & motu metaphysico.

Nec obstat quod B. Thom. in 8. phy. terminans expositionem suam dicit. Et sic terminat &c. Et infra. Qui est Deus benedictus in secula. Nam hoc subiunxit non ut explicatum in physica

QVAESTIO IIII.

310

phi. sed in metaph. sic mihi occurrit dicendum, si quis autem melius inuenit, libentissime cedam. Et aduerte, quod socius meus Reuerendus magister Franciscus Ferrariensis exponens c. 13. in primo contra gen. soluit hoc dubium alia via quam videre poteris, & comparare solutioni nostrae. Haec de praesenti quaestio dicta sint.

Quaestio 4. Si omnes substantiae separate sunt penitus immobiles

Alia vero immobilis, hanc dicunt quidam separabilem Tex. 5.

In hac quaestione procedendum est. Primum inuestigandum est quid circa hoc senserit philosophus & Commentator. Secundum quid veritas habeat. Quatum ad mentem philosophi & Commentatorum aduerte, quod non formatur praesens quaestio de prima causa, quoniam De eius omnimoda immobilitate quaerimus infra, sed ad praesens quaerimus de subiectis abstractis tantquam de vno genere. Ut ergo id resoluatur iuxta ea quae inuenimus in doctrina philosophi & Commentatorum praeponeat quaedam distinctio, iuxta quam formabuntur conclusiones responsivae cum probationibus suis.

Distinctio est haec. Aliquid potest esse mobile siue mutabile dupliciter. Primum secundum esse substantiale, sicut omne generabile & corruptibile, quod tendit à non esse ad esse & econuerso. Secundum esse accidentale, & hoc quidem multipliciter, primum secundum locum, eo quod motu locali acquiritur nouum vbi, secundo secundum qualitatatem sensibilem, ut aqua mutatur à calido ad frigidum & econuerso, aut secundum qualitatem immaterialem, quam de nouo recipit, ut intellectus acquirens nouam speciem, nouum habitum &c. Tertium secundum actionem eo quod potest mutari à potentia agens ad actu agens, vel desinere ab vna actione & incipere aliam, ut intellectus desinat intelligere A, & incipere intelligere B.

Prima conclusio, secundum philosophum & Commentatorum, intelligentiae non sunt mutabiles secundum esse substantiale, quoniam omne sic mutabile habet materiam, quae est principium generationis & corruptionis, & non solum habet materiam, sed etiam annexam priuationi, ut determinatum est in li. 9. Sed intelligentiae sunt immateriales, ut patet in lib. 12. in tex. 30. vbi inquit philosophus, tales oportet esse substantias, siue materiae, sempiternas enim oportet esse. Poteris etiam hanc conclusionem

clusionem probare eisdem rationibus, quibus probavit con-
clusionem esse incorruptibile, quas videbis resumptas in epitoma
te nostro super libros de celo.

Secunda conclusio, secundum philosophum & Comen-
tium, intelligentiæ non sunt mobiles motu locali intrinsece, nec
per se, nec per accidens. Hæc probatur ex principijs phi-
losophi in 8. physici. nam quod non sint mobiles per se, pa-
tet ex 6. physici. vbi probatur quod omne per se mobile est
diuisibile, & quantum sed intelligentiæ indiuisibiles sūt,
& sine magnitudine secundum philosophum in 12. in tex. 43. v-
bi inquit, palam itaque, quod tot substantias esse necesse est na-
tura sempiternas & immobiles, secundum se, & sine mag-
nitudine. Quod autem non moueatur localiter per accidens
intrinsece, fundamentum probationis habemus in 8. physici.
in tex. 52. vbi philosophus assignat differentiam motus per ac-
cidens in intelligentijs planetarum, & in anima quæ dat
esse animali, nam de intelligentijs. verum est dicere, quod mouetur
per accidens extrinsece, id est, ratione sui orbis, qui rapitur
a primo mobili, non autem ratione sui, quia non est vt forma
sui orbis. Anima autem est forma animalis & vnica secundum
esse, & ideo mouetur per accidens localiter intrinsece, id
est, ratione sui ad motum animalis. Arguitur igitur sic, si in-
telligentiæ mouerentur localiter intrinsece per accidens,
hoc ideo esset, quia vniuntur vt formæ suis mobilibus, quod
est falsum, consequentia patet, quoniam non alia ratione ani-
ma mouetur localiter intrinsece per accidens, nisi quia v-
nitur animali vt forma, cum igitur hæc ratio cesset in intel-
ligentijs, sequitur quod non mouentur &c. falsitas autem
consequentis apparebit infra, quando quaeremus si intel-
ligentia potest esse forma cœli dans esse.

Tertia conclusio, secundum philosophum & Comen-
tium, intelligentiæ non mouentur secundum aliquam qualita-
tem, quam de nouo recipiant vel deperdant, nec secundum
aliquam actionem, nec transeunt ab vna ad aliam. Ante-
quam probetur hæc conclusio aduerte, quod philosophus in
lib. 12. videtur pro maiori parte loqui de separatis tanquam
de vno genere, parum discernens inter ea, & hæc prædica-
ta quæ veniunt de eis, puta quod sint sine potentia, & sua
substantia sit actus, & sine materia, & sine magnitudine,
& quod in eis sint idem intelligere intellectus & res intel-
lecta, ex consequenti, quod actio sua quæ est intelligere
& velle, sit substantia sua, videtur attribuere omnibus,
tanquam

tanquam vno genere & quidem quod esse sine potentia
scilicet passiva, esse simplicem actum & sine materia, attri-
buat omnibus, patet ex tex. 29. & 30. & sua ratio est, quia
contingeret motum non esse continuum & æternum. Cum
ergo secundum philosophum omnes intelligentiæ mou-
eantur motu continuo & æterno, sequitur, quod illa præ-
dicata omnibus sint communia. Quod autem identitate
intellectus & rei intellectæ, & ipsius intelligere attri-
buat omnibus, patet ex tex. 51. vbi non altero igitur existit
te eo quod intelligitur & intellectu quæcunque non ma-
teriam habent &c. Vbi & B. Tho. sic exponit. Cum igitur
intellectus in actu & intellectum non sit alterum in his,
quæ materiam non habent. Comment. autem expresse sic
ait, super prædictum textum. In eis autem quæ sunt non
in materia contingit vt intellectus, & intellectus, & actio
intellectus, sint idem,stantibus his sic probatur conclusio,
si aliqua qualitas de nouo inestet vel desineret in intelli-
gentijs in genere. similiter & actio, cum in eis non sit ac-
tio nisi intelligere & velle. (Nam dicemus infra, quod suo velle
mouent cœlum) sequitur substantiam suam esse mutabilem
secundum esse substantiale, quod non sit cum incorruptibili-
tate, consequentia quidem, sic probatur, nam ex præmissis
& adductis de mente philosophi & Comen. intelligenti-
æ in genere sunt actio sitæ, & per substantiam suam ope-
rantur & non per qualitates, aut potentias medias, aliter
non essent simplices actus, quod est contra philosophum in
libro 12. in tex. 30. ergo si mutantur secundum qualitatem
aut actionem mutantur secundum substantiam suam, &
ne credas me in hac tertia conclusione confisum fuisse in
propria imaginatione, scito quod Herue. in 2. sentent. in
dist. 14. q. 1. art. 3. est eiusdem opinionis, & sic attribuit phi-
losopho, vt videre poteris.

Quantum ad secundum principale, scilicet quid tenendum
secundum veritatem, dico tria. Primo quod omnes intelligentiæ
quo ad substantiam sūt immutabiles per potentiam intrin-
secam, quoniam carent materia, quæ est principium genera-
tionis & corruptionis intrinsecum, vt determinatum est in lib.
8. Cum hoc tamen fiat, quod possunt mutari per potentiam extrin-
secam primi agentis. Annihilabiles enim sunt, vt potest si non
manu tenerentur a primo. Cui videtur Comen. asserere in
libro destructionum contra Algazelē, disput. 4. vbi tenet, quod se-
cundum philosophos mundus habet agens, cuius actio si per
momentum

momentum cessaret, totus mundus destrueretur, quoniam est agens & conseruans. Dico secundo, quod mutabiles sunt secundum locum, non quod occupent locum, cum sint siue magnitudine, sed quia virtutem suam diuersis locis applicare possunt, verum quia hic motus non est physicus, ideo non est presentis negocij, sed relinquatur Theologo. *Dioco 3.* quod sunt mutabiles secundum qualitatem immaterialem, & secundum actiones intellectuales, eo quod excepto primo actio sua non est substantia sua, aliter essent purissimi actus, ex consequenti illimitati omnino, & infiniti secundum perfectionem. Repugnat autem dari plura infinita secundum virtutem. Sed & hoc relinquatur Theologo, nunc enim solum intendimus manifestare, quid possumus dicere in presenti quaesito secundum ea quae inuenimus in doctrina Arist. & Commentatoris. Haec de presenti quaesito dicta sint.

Quaestio 5. datur creatio secundum philosophum & Commentatorem.

Dubitabit autem aliquis ex quali non ente sit aliquid. Textu 11.

IN hac quaestione antequam deueniamus ad decisionem aduerte, quod tota difficultas pendet ex hoc. An philosophus & Commentator concedant Deum esse causam non solum finalem sed & productiuam omnium entium absolute. Nam si sic, tunc est causa productiuam intelligentiarum & coeli, & cum intelligentiae non sint producibiles ex materia, quoniam sunt immateriales, ut tenet philosophus in libro 12. in textu 30. sequitur quod producantur ex nullo supposito, quod est creare, suppones ergo pro nunc saltem secundum Aristotelem quod Deus est causa productiuam omnium. Nam infra formabitur de hoc particularis quaestio, & determinabitur secundum philosophum pro parte affirmatiua, in presenti ergo quaesito sic procedes. Primum ponas distinctionem de creatione. Secundum conclusiones responsiuas ad mentem philosophi. Tertium considerabitur in hoc via Commentatoris. Nam verus Thomista in hoc habet tenere, quod non concordat via Commentatoris cum via philosophi. Quartum soluetur duo dubia.

Quantum ad primum aduerte, quod cum creatio sit productio rei ex nihilo, ly ex potest dicere ordinem ad nihil dupliciter, primo positiae, ut sit sensus Res producitur ex nihilo, ut ex materia ita ly nihil subiicitur productioni, sicut in factione domus lapides subiiciuntur edificationi. Secundum negatiue, ut sit sensus. Res producitur ex nihilo. id est, nullo sui praesupposito, in

in primo sensu nullus dicit dari creationem, quia repugnat ly nihil esse materiam, ut patet, in 2. sensu non apparet aliqua repugnantia ex parte rei, modo datur agens in cuius virtute sit producere totam rei producibilis entitatem. Sed aduerte, quo in 2. sensu ly ex, iterum potest accipi dupliciter. Primum quod ita res producatur ex nihilo, quod prius duratione habuit non esse, & tunc dicitur, creatio cum nouitate essendi, qualem ponunt dicentes mundum creatum in tempore. Secundum, quod ita res producitur ex nihilo, quod solum prius natura & non duratione habuit non esse, & dicitur creatio sine nouitate essendi, qualem ponunt dicentes mundum creatum ab aeterno, ut Auicenna.

Quantum ad secundum sit haec prima conclusio Aristotelem. ponit creationem secundo modo, id est, sine nouitate essendi. Probatio huius conclusionis pedit ex hoc, quod Aristoteles ponit primum produxisse coelum & intelligentias ab aeterno, de quo formabimus infra tale quaestionem, utrum Deus sit causa productiuam omnium, & determinabimus ex doctrina Aristotelem pro parte affirmatiua. Et ex determinatione illa collabit tibi probatio huius conclusionis. Nam conclusio quod Deus produxerit intelligentiam, bene sequitur, ergo creatum, quoniam cum sit sine materia, producta est nullo sui praesupposito, & cum sit aeterna, ut probauit in 12. metaphysic. in textu 29 sequitur quod sit creata sine nouitate essendi.

Secunda conclusio Aristotelem. Concedit creationem, id est, modo, id est, cum nouitate essendi. Haec conclusio supponit duas determinationes in doctrina Aristotelem. primum, quod anima intellectiuam sit incorruptibilis, & hoc determinauimus in quaestionibus nostris in 3. de anima. Secundum, quod sit forma hominis secundum esse dans esse homini formaliter, & hoc determinabimus infra de mente philosophi, mouentes quaestionem super textu 16. qui incipit. Mouentes quidem & c. scilicet tibus his determinationibus probatur sic conclusio. Anima humana de nouo producit, puta anima Socratis, quoniam cum sit forma dans esse Socrati, non procedit id cuius est forma, ex textu 16. huius 12. & non producitur de potentia materiae, quoniam omnis formaeducta de potentia materiae pendet secundum esse a materia, ex consequenti est corruptibilis. Sed anima humana non est corruptibilis, ut determinauimus in libro 3. de anima in qua nostris, ergo creatur de nouo, & sic secundum philosophum datur creatio sine nouitate, & cum nouitate essendi.

Quantum

Quantum ad tertium: adverte, quod magna est ambiguitas inter doctores, quid in hoc sentiat Comment. & maxime circa primam conclusionem, Nam de secunda constare potest ex doctrina sua, quod negaret eam, quoniam non concedit animam intellectiuam esse formam informantem materiam. De prima autem sunt oppositæ opiniones. Nam qui tenent Comment. negare entia incorruptibilia, ut cœlum & intelligentias habere causam productiuam, dicunt Comment. negare creationem absolute & vniuersaliter, inter hos est Greg. de Arim. in 2. sen. di. r. Cuius imaginationem dicemus in q. r. in qua quæremus, si primum est causa productiua omnium, tandem etiam idem arbitratur in 2. metaphys. 4. q. Qui vero tenent Comment. cōcedere Deum esse causam productiuam omnium, dicunt Comment. concedere primam conclusionem, inter quos est Hierueus in 4. quolib. q. 9. & Paulus Soncinus in 12. metaph. q. 17. & Io. Capr. in 1. sent. dist. 3. q. 1. Sed isti non concordant cum B. Tho. Nam in 8. physic. lect. 2. recitat ex proposito opinionem Commen. qui in 8. physic. in comen. 4. tenet, impossibile esse aliquid fieri ex nullo præsupposito, quoniam omnis mutatio subiectum supponit & deridet vulgum, credens creationem, & B. Tho. illic arguit contra eum, vt pote negantē absolute creationem nulla facta distinctione cum nouitate, vel sine nouitate essendi. Dico igitur inherēs doctrinæ B. Tho. quod Auerroes nō admittit conclusionē primam, & quoniam Paulus Sonc. tener oppositum, ideo in hoc declinat à viâ Thomistica. Quod autem Comment. non concedat secundam conclusionē, nulli est dubium exercitato in doctrina sua.

Quantum ad quartum adverte, quod cōtra determinationem factā insurgunt duo dubia, primū est cōtra primam conclusionem, nam philosophus in tota doctrina sua nō est locutus de creatione, nec potest trahi ex principijs suis, nā in 1. physic. & in 8. metaphysic. & vbiq; supponit materiā, ideo negauit materiā posse generari, q. nō habet materiā ex qua, & in 7. metaphys. & in 11. in tex. 12. negauit formā generari per se, quia nō habet materiā ex qua, ergo hæc conclusio non est ad mentem Arist.

Respondēdo, licet hæc conclusio non sit expressa ab Arist. potest tamen trahi ex sua philosophia, & præcipue ex 1. phy. text. 76. ibi, si autem aliquid debet fieri animal non secundum accidens ex non animali erit. vbi inquit Commen.

men. si generatio esset possibilis animalis simpliciter, tunc esset necesse, vt ex non animali simpliciter generaretur: ex quo sequitur proportionaliter, quod si fieret ens simpliciter, fieret ex non ente simpliciter, & sic ex nihilo, quia non ens simpliciter. & nihil, idē sunt. Sed vt probabimus infra, philosophus concedit fieri ens simpliciter, prout totum quod est ens producitur à Deo, & producitur secundum se totū id est secundum totam essentiam suam, & non solum quoad formam sicut producit agēs naturale, ergo philosophus non negaret creationē, quæ est productio ex non ente simpliciter, & hoc fundamentum tractum ex 1. phys. adducit B. Tho. in 8. phys. in lect. 2. probans Auerroem dicentem contra id quod tenemus de creatione, vbi & nominat Sarracenos tenentes legem Mahumeth, qui in hoc non discrepant ab Hebræis, nec à Christianis, nam istæ tres leges conueniunt in creatione mundi à Deo.

Secundum dubiū est contra secundam conclusionē Nā vt manifestabimus infra, Deus secundū Arist. quicquid producit, de necessitate naturæ producit, ergo ab æterno producit quia quocumque instanti intelligit rem producibile, & vult eā producere, statim producit, aliter à volitione antiqua prodeceret effectus nouus, sine mutatione ipsius agentis, quod nō cōcederet philosophus ex à tex. 6. vsque ad tex. 13. si ergo Deus creat animam, sequitur quiddā ab æterno creat & non de nouo, quod est contra secundam conclusionem, vanum autem est dicere, quod creat eam ab æterno, quoniam non esset forma hominis secundum esse, nā vt manifestabimus infra in tex. 16. forma non præcedit id cuius est forma, & sic tu cades in errorem Commen. t.

Responderetur. Admisso quod Deus agat secundum philosophum de necessitate naturæ, adhuc nō est necesse, quod creet animam ab æterno, nam quædā producuntur à Deo immediate, non cooperante causa secunda, & talia secundum philosophum producuntur ab æterno, vt intelligentiæ, cœlum, & elementa, hæc enim sunt principales partes mundi, ex primo cœli, vnde si Arist. ponit mundum æternum, ex consequenti ponit prædicta æterna, quædam autem sunt à Deo secundum substantiam immediate, cooperante tamen causa secunda, & non aliter.

Non quod causa secūda ex actione sua attingat substantiam illius producti, sed quia est illud, sine quo Deus talē naturā nō produceret, quia nō producitur gratia sui, sed vt aliud

integrum producatur, & talis est anima intellectiua, quæ licet à solo Deo producatur, tamē nō produceretur sine naturali agente cooperante ad vnionē animæ cū materia siue cū corpore. Nā cū anima sit forma, non producitur nisi in habitu dine ad suū informabile & talia producta nō est necesse esse æterna, quia nec à Deo sūt volita producibilia ab æterno sed eō tempore quo agens naturale cooperabitur, sic igitur respondendum est de mēte B. Tho. & omniū qui tenent viā suā. Commen. autem, quia tenet quod non est forma dans esse, concederet quod si est producta, producta est ab æterno. Hæc de præsentī quæsitō dicta sint.

Quæsitio 6. si ex tex. 16. potest concludi animam intellectiuam esse formam dantem esse homini & esse incorruptibilem.

Mouentes quidem igitur causæ veluti prius existentes. Tex. 16.

IN hac quæsitio, aduerte, quod tria potest pertractare. Primò, si ex hoc tex. potest concludi philosophum sensissæ animam nostram esse vere formam dantem esse homini. Secundo, si ex hoc potest concludi animam nostram esse incorruptibilem, etiam quod sit forma dans esse. Tertio si posito quod sit forma & incorruptibilis, possumus sustinere quod homo generat hominem.

Quantum ad primū dico, quod absolute potest concludi contra Commen. ex hoc textu animam intellectiuam vere formam dantem esse, nam philosophus in text. 16. ponens differentiam inter causam agentem, & causam formalem dicit quod causa agens præcedit id, cuius est causa, nulla autem causa formalis præcedit id cuius est, causa formalis, sed est simul cum eo. nam vt inquit philosophus, quando sanatur homo, tunc est eius sanitas & non ante, & figura æreæ spheræ est simul & non ante cum æreæ spheræ, & Commen. etiam illic exponendo inquit. Causa agens differt à formali, quia agens & mouens præcedit illud quod agitur & mouetur ab eo, formalis autem est simul cum generatione. Post quā autem philolo. posuit differentiam inter causam agentem & formalem quo ad præcedentiam, mouet dubiū de causa formali, quo ad remanentiam post illud cuius est causa formalis, vtum scilicet sit necesse omnē causam formalem desinere esse ac diffinitionem eius, cuius est causa formalis, vel si potest remanere & respondens philol. inquit Si autem posterius aliquid manet, perscrutandū est. In quibusdam

busdā enim nihil prohibet, vt si est anima tale, scilicet remanens post definitionem cōpositi. Nō omnis, sed intellectus omne namque impossibile forsan. Ex his igitur patet quod philosophus sensic animā intellectiuā esse causam formalem hominis, aliter non esset dubius, vtum aliqua causa formalis remaneat post. Nam si teneret animam non esse causam formalem, determinaret vniversaliter, quod sicut nulla causa formalis præcedit suum cōpositum, sic nec remanet post ex hoc autem quod ponit animam esse causam formalem, conuenienter dubitat considerata natura animæ de remanentia post. Primò enim aspectu videtur supergredi materiam, ex consequenti videtur posse remanere post. Si autem est causa formalis, ergo est forma dans esse homini. Hic enim accipit philosophus causam formalem pro vera forma dante esse, vnde exemplificat de sanitate, quæ dat esse sanitati, & de figura quæ dat esse æreæ spheræ, & confirmatur expositione. Commen. in dicto tex. Inquit enim, Causæ autem per quas res fit ens & vnum, sunt cum eo, quod per eas fit totum insimul, cum talē dispositionē habeat in cōgregato sicut partes in toto. Aduerte quod hunc tex. philo. nō possunt Com. euadere, nisi destruendo tex. imò Iand. in lib. 12. metaph. in q. 4. in principio responsionis dicit, quod ex hoc tex. capiuntur duæ veritates. Prima quod anima intellectiua est forma substantialis corporis humani, licet hoc non dicat Commen. Secunda veritas est, quod anima intellectiua manet corrupto corpore. Hæc Iand.

Quantum ad secundam dico, quod cum non esset hic locus pertractandi de incorruptibilitate animæ, id enim spectat ad librum de anima, ideo philosophus non curauit hic determinare simpliciter de remanentia post cōpositum, sed per terminum dubitatum, & per conditionalem locutus est, sufficit autem, quod determinauit in 3. de anima, in tex. 20. & nostram quæstionem determinatā super hoc videre poteris in 3. de anima. Cōcludo igitur, quod ex tex. præsentī non potest haberi determinata intentio philosophi de remanentia animæ nostræ post cōpositum, sed solum negatio præcedentiam, & quod est forma dans esse homini, vt pars sua substantialis.

Quantum ad tertiam aduerte, quod ex quo in via Thomistica tenemus tantū vnā formam in homine, quæ nō est nisi anima intellectiua, & hæc nō educitur de potētia materię, cū sit incorruptibilis, vt determinauim⁹ de mēte philo. in 3.

de anima difficile est, saluare, quod homo generet hominē. Cum terminus formalis generationis sit forma substantialis acquisibilis per generationem. Et quidē si teneremus errorem Comment. de intellectu, nulla esset in hoc difficultas. Diceretur enim homo generare hominē, quia de potētia materiæ educit animā sensitīuā, cuius nobilior potētia est cogitatiua, & hæc anima secūdu Cōmen. est forma specifica dāns esse homini. Sed corrūpitur ad corrūptionē cōpositi, cū sit organica. Nos autē tenemus animā intellectīuā esse vere formam hominis, & nullā aliā formā substantialem esse in homine, vt determinauimus in lib. 8. meta. & tamē hoc nō oblatē, tenemus hāc esse verā, homo generat hominē, licet homo generās nō producat nec sit cāusa effectiua substantiæ animæ intellectīuæ, nec producat aliā formā quæ simul remaneat in homine genito, cū anima intellectīua, & hoc quidē propositū, sic probare possumus. Si homo nō generat hominē, sequitur quod sit inferioris cōditionis ex se, quō ad actū generādū & cōtinuādū suā speciem, quā cætera animalia perfecta, quod est irrationabile, quia in rebus perfectis, natura nō deficit in necessariis, & quia ex 2. de anima tex. 45. nutritiua in homine est nobilior, quā in aliis animalibus, ergo & potētia generatiua est nobilior. Cōstat autē quod cætera animalia producūt sibi simīle in specie, vt determinauimus supra in lib. 7. ergo multo magis homo, aliter vt dictū est, esset homo in nobiliori suā actione naturali imperfectior cæteris animalib. Verū quia homo nō producit generādō animā intellectīuā, quæ est sola forma in homine genito, & terminus generationis est forma substantialis ideo videtur impossibile saluare, quod homo generet hominē. Tu igitur aduerte, q̄ Greg. in 2. distinctio 16. & 17. quæ stione secunda, ad textū factū contra secundā conclusionē, respondens huic dubio dicit, ideo homo generat hominē, quia producit animā sensitīuā, quæ nō remanet in aduentu animæ intellectīuæ, facta vltiori dispositionē ab hominē generante ad animam intellectīuam. Ita quod secundum ipsum, homo generat hominem, quia licet non producat substantiā animæ intellectīuæ, tamen causal in materia sufficētes dispositiones pro omnia intellectīua. Sed hoc nō videtur sufficere, quia cum tales dispositiones sint accidētia generatio hominis actiua terminaretur ad accidētia, & sic nō esset generatio substantialis. Dicēdū est ergo, ideo hominē generare hominē, quia licet hō generās nō attingat produ-

Ciuz

ctiua animā intellectīuā, quo ad substantiā suā, tamen sua actione deducit hominē genitū ad cōsequendā formā simīle formæ hominis generatis, & hoc est quod dicūt aliqui. Ideo homo generat hominē, quia licet nō attingat animā intellectīuā secūdu substantiā, attingit tamen secūdu vniōnē, & hoc sufficit ad saluandū generationē vniocā substantiā, quia de ratiōne generantis in vuentibus nō est, quod generās producat formam geniti, sed actione sua agere, q̄ genitū participet formā generatis, & si nō eadē numero, eadē saltē in specie, siue sit producta à generante, siue à primo agente. Hæc de præsentī quæ stio dicta sint. Quod si plura videre volueris in hoc proposito, inuenies in Cap. in 2. dist. 15. q. 1. in replicis factis contra solūtionem sexti argumenti facti contra primam conclusionem.

Quæstio 7. Si omnium rerum sunt eadem principia.

Causæ autem & principia alia aliorum. Tex. 19.

In hac q. ne te confundas ex obscuritate textu Arist. à tex. 19. vique ad tex. 29. exclusiue sic procedes. Primū ponas duas distinctiones. Secūdu quinque cōclusiones respōsuas. Quantū ad primū sit hæc prima distinctio. Principia rerū sunt duplicia, quædā intrinseca, vt forma & materia, quædā extrinseca, vt efficiēs & finis, & hæc omnia iterū sunt duplicia. I. proxima & remota. Vt materia proxima statuē lignū & forma proxima figura Mercurij. Materia remota statuæ certa forma remota figura, quæ est vt formā generalis, licet nō distincta realiter à formā specifica, vt opus naturæ cuius positionē reprobauimus in lib. 8. similiter efficiētū & finū quidā proximus, vt hominis efficiēs proximus, hō generās, remotus autē est lol & finis proximus est intelligere, remotus autē est felicitas, siue perfectio vniuersi.

Secūda distinctio, idētitas est duplex, quædā simpliciter, quædā secūdu quid, simpliciter est cōueniētia in aliquo vno vniocō genere vel specie, vel numero, secūdu quid est cōueniētia secūdu proportionē vel analogia. Sicut omnia prædicamēta sunt idē in ente idētitate analogie secūdu viā nostrā. Tu tñ aduerte, q̄ hæc pportio siue analogia pōt esse duplex, vna est simīlis habitudo diuersorū ad diuersā, vt serenitas in aere, & tranquillitas in mari habēt simīle habitudinē, quia & serenitas & tranquillitas signāt quietē. Alia est habitudo diuersorū ad vnu. Vt nouē prædicamēta accidentiū habent diuersam habitudinē & substantiam.

Quantum ad secundū sit hæc prima cōclusio, Principia

R 3

DVODECIMI METAPHY.

intrinsicca proxima nō sunt eadē simpliciter omniū prædicamentōrum, sed sūt diuersa genere, & specie, & numero, probatur in prædicamentō substantiæ, principia intrinsicca sūt vera materia & vera forma, in aliis autē prædicamentis nō est vera materia nec vera forma, quoniā accidentia nō cōponuntur ex vera materia & vera forma, sed in eis potest assignari aliquid loco materiæ, & aliquid loco formæ, locū materiæ habet suū receptiuū, & locū formæ sua differētia, ergo &c.

Secunda conclusio, licet principia intrinsicca nō sint eadem simpliciter omniū prædicamentorum, sunt tamen eadem secundum proportionem. Ad declarationem secundæ partis huius conclusionis aduerte, quod hæc identitas proportionis attenditur penes numerum, & penes modum actuandi, penes numerum quidem, quoniam sicut in prædicamento substantiæ sunt tria principia intrinsicca, scilicet materia, forma, & priuatio, sic proportionaliter in prædicamento accidentium, puta in qualitate sunt tria, quæ se habant vt materia, forma, & priuatio, nam materia est illud quod est immediatum receptiuum qualitatis, puta superficies est materia caloris, forma sicut albedo, priuatio sicut nigredo, quæ comparata nigredini imperfectior est, penes autem modū actuandi, nam sicut in prædicamento substantiæ formæ actuat & perficit materiā, priuatio vero imperfecta, ita in prædicamento accidentium, forma puta albedo modo suo actuat ad subiectum, & nigredo respectu albedinis imperfecta subiectum, ergo &c.

Tertia conclusio, principia extrinsecca remota sunt eadem simpliciter omniū prædicamentorum, probatur, sunt eadem numero, ergo simpliciter, consequentia patet ex secunda distinctione posita supra. Antecedens probatur. Deus est principium extrinsecum remotum, habet vniuersalem causalitatem super omnia entia in ratione efficientis & finis, vt manifestabitur infra, similiter corpora coelestia respectu inferiorum habent vniuersalem causalitatem in ratione efficientis super ea, vt determinabimus infra, quando quæremus, si cœlum agit in hæc inferiora, patet autē quod Deus & cœlum semper permanent eodem numero, cum sint incorruptibilia, ergo &c.

Quarta conclusio principia extrinsecca proxima nō sunt eadē simpliciter omniū prædicamentorum, sed nec in prædicamentō substantiæ. Prima pars probatur, principia proxima substantiæ sunt in prædicamento substantiæ, vt homo ho-

minem

QVÆSTIO VIII.

318

minem, ignis ignem generat. Proxima autem principia accidentium non de necessitate sunt substantia, nam qualitas qualitatem producit, vt lux solis, lucem in aere, calor ignis colorem in aqua, ergo &c.

Quod nec etiam in prædicamento substantiæ, patet, quia cum vnūquodque maximè in viuētibus perfectis, generet à sibi simili in specie, aliud est principium proximum intrinsiccum hominis, & equi, & leonis, ergo &c. sunt & distincti fines specie, sicut & distinctæ naturæ. Cuiusque enim naturæ finis proximus est propria operatio, ergo secundū distinctionem naturarum sunt distincti fines, ergo &c.

Quinta conclusio, principia proxima extrinsecca omniū prædicamentorum licet non sint eadem simpliciter, per conclusionem præcedentem, sunt tamen eadem, proportionaliter. Hæc potest probari, sicut conclusio. 2. Declaratur et sic, sicut in prædicamento substantiæ efficiens dat esse suo effectui, ita in prædicamento accidentium accidens productiuum dat esse suo effectui productio, eo tamē modo, quod accidens potest dare esse accidenti, scilicet in virtute substantiæ. Item sicut in prædicamento substantiæ efficiens ordinat effectum suum in finem proprium ita in prædicamento accidentium accidens productiuum ordinat accidens productum in finem suum, puta in propriam operationem, vt calor ignis causat calorem in aqua, non solum vt aqua, sit calida, sed vt calefaciat, ordinat dico modo conuenienti ipsi accidenti, ergo &c.

Hic non cadit dubium nec argumentum, quod non solutur ex distinctionibus datis & ex declaratione prædictarum conclusionum. Quare non est hic immorandum. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

Questio 8. Si omne repositum in prædicamento, siue sit substantia, siue accidens, est compositum intrinsece ex propria potentia & proprio actu, tanquam duabus partibus essentialibus.

Amplius alio modo proportionaliter, principia eadem potentia & actus. Text. 26.

IN hac quaestione in primis antequam deueniamus ad decisionem, quod quæsi dicit philosophus in tex. proposito potentia & actum esse communes omnibus prædicamentis, credunt multi, quod sicut in prædicamento substantiæ, omne per se repositum in prædicamento, si est substantia generabilis vere

R

componi ex materia & forma, vt vera potentia, & vero actu, vt partibus suis essentialibus realiter distinctis, ita omnē, quātitatē, & qualitatem, intrinsece cōponi ex propria potentia & proprio actu, quorum vtrunque est reductiue in eodem prædicamento cum suo composito, verū quia in li. 8. in q. 16. iam probauimus, quod accidens est ens simplex constans, ex sola compositione ratione, scilicet ex genere & differentia, quæ nō distinguuntur realiter, vt manifestauim⁹ in li. 7. ideo aliter exponemus præsentem tex. philosophi, & dicemus duo pro resolutione quæstii. Primò, q̄ in substantia receptiua alicuius accidentis absoluti est aliqua potentia, qua mediāte recipit illud accidēs, quæ non est ipsa substantia, nec est materia prima, sed est reductiue in eodem prædicamento, in quo est accidens receptibile, puta in substantia corporea, est aliqua potentia, qua est receptiua qualitatis sensibilis quæ potentia est reductiue in prædicamento qualitatis, idē dico respectu quātitatis. Secūdo q̄ licet talis potētia sit in eodē prædicamento cū accidētē receptibilis, nō tamē est pars intrinseca compositiua accidentis.

Primum quidē fundatur est super doctrinā Commē. in 5. phis. commē. 9. vbi intendit talē rationē, sicut se habet potētia & via ad substantiam, sic potentia & via ad quantitatem & qualitatem, sed potentia & via ad substantiam est in eodem genere cum substantia, ergo potentia & via ad quantitatem & c. vnde inquit, potētia ad vnum quodque prædicamentum est in illo genere prædicamenti, q̄ est in actu, & similiter via de potentia ad actum, scilicet potētia ad substantiam est quomodo in prædicamento substantiæ & similiter via ad generationē substantiæ, & similiter potētia ad quantum, & ad alia prædi. Hæc Cōm.

Secūdū autē fundatur super determinationem quam fecimus in li. 8. in q. 16. in 1. conclusionē quā reuidere poteris.

Et si dicas, Quare talis potētia non est pars accidentis cum sit reductiue in eodem prædicamento. Respondetur quod hoc ideo est, quia huiusmodi potētia est tantum ratio siue causa, sine qua non reciperetur accidens in substantia, puta sine diaphaneitate non reciperetur lux siue lumen, & tamen diaphaneitas nō est pars lucis, licet sit in eodem prædicamento cum luce. Et species visibilis est in eodem prædicamento cum qualitate visibili, & tamen non est pars eius. Quando ergo dicit philosophus, quod actus & potentia sunt principia omnium prædicamentorum, si intelligantur

intelligentur vt partes essentielles, est verum, solum in prædicamento substantiæ, & respectu solius substantiæ corporeæ, quæ componitur ex materia & forma, vt potentia & actu, in aliis autem seruantur potentia & actus, nō vt cōpotentia, sed potētia vt ratio recipiendi, & actus vt id q̄ recipitur. Et hoc loquendo de tribus primis prædicamentis scilicet substantia, quantitate, qualitate. De aliis autem, quoniam sunt respectiua, & distinguuntur solum formaliter à tribus primis, vel per denominatiōnē extrinsecam, vt diximus. in li. 5. iudicatur vt de primis in quantum res sunt. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

Questio 9. Si est necesse dare aliquam substantiam æternam secundum philosophum & secundum veritatem

Necesse est esse aliquam substantiam sempiternam immobilem. Tex. 29.

IN hac q. tria discutienda sunt. Primò si est necesse dare aliquam substantiam æternam secundum philosophum & veritatem. Secūdo supposito q̄ sic, si Ari. in tex. 29. in tendit solum de prima substantia abstracta quam dicimus Deū, an de omnibus in genere. Tertio supposito q̄ de omnibus in genere intendat, inuestigandum est, quia via procedendum est ad probandum Deum esse.

Quantum ad primum principale aduerte, quod hæc cōclusio. Datur aliqua substantia æterna, est vera, & conserua ab omnibus recte sentientibus. Sed accidit, quod aliquando probatur conclusio vera ex medio falso, licet sit magis deductio quam probatio, nam ex falsis cōtingit syllogizari verum, ex primo poste. Et sic fecit hic Arist. & Commē. & omnes tenētes mundum æternum. Probāt enī dari substantiam æternam, quia credunt motum & tempus esse æternū, Motus enim de necessitate requirit mouens, & cum mouens sit substantia, concludunt quod necessitate datur substantia æterna mouens ex motu æterno. Patet autem, quod secundum veritatem mundus non est æternus, quū fidei non subest falsum, ergo medium sumptum ad Ari. ad conclusionem præpositam est falsum, licet medium sumptum à philosopho sit falsum, tamen non deficit nobis medium verum ad probandum propositum. Tu igitur sic procedes, Primò probabis cōclusionē, vt probat philosophus cuius probationem videbis formatā in epitomi nostra su-

per 12. met. in c. 4. Et aduerte, quod cum hæc probatio ad-
 uerſetur veritati, ſoluemus eã infra, quãdo quæremus, an
 philoſophus crediderit ſe demonſtraſſe mundum eſſe æter-
 num. Secundò probabis eandem concluſionem medio ve-
 ro ſic. Aut mundus eſt æternus, aut non; ſi ſic, ergo datur
 ſubſtantia æterna, quia ſi eſt æternus, eſt motus æternus &
 generatio æterna. Sed motus æternus requirit mouens æ-
 ternũ & generatio æterna generãt æternũ, ergo &c. ſi non
 eodem modo datur ſubſtantia æterna, nã omne non æter-
 nũ, cũ non ſemper fuerit, ab aliquo productũ eſt, nõ à ſe
 ipſo, q̃a prius fuiſſet quã fuiſſet, ergo ab alio, Quæro de
 illo, aut non fuit productum ab alio, aut ſic, ſi non, ergo eſt
 æternum, quũ omne improductum habens eſſe, ſemper ha-
 bet eſſe, ſi ſic, quæro de illo alio, vt ſupra, & cum non ſit p-
 ceſſus in infinitum, vt probatũ eſt in 2. li. neceſſe eſt deueni-
 re ad primum efficiens improductũ, quod eſt ſubſtantia æ-
 terna. Vnde ſi aduertis efficacius probatur dari ſubſtantia
 æterna ex nouitate mundi, quam ex æternitate;

Quantum ad ſecũdum principale aduerte, q̃ quia Ariſt.
 philoſophatur & aſcendit ad ſeparata ex ſeuſatis, quãſi in
 caligine palpitans ambulat in aſſignatione diſtinctionum
 & proprietatum in ſubſtantiis abſtractis, vnde dico, q̃ in-
 diſtincte probauit ſubſtantiam æternam exiſtere, & non
 in particulari de prima cauſa. Cuius eſt quod probauit ſub-
 ſtantiam æternam ex motu æternò. Sed omnes intelligẽtię
 apud Ari. mouent motu æternò, vnde & infra ex pluralita-
 te motuum æternorum concludet numerum intelligentia-
 rũ, non ergo magis probat de prima quam de omnibus.
 Præterea, id cõfirmatur dicto philoſophi in tex. 30. vbi poſt
 quam ex motu æterno probauit ſubſtantiam æternã trãſ-
 ſeſe ſe à ſingulari ad plurale, inq̃t. Igitur tales oportet eſſe
 ſubſtãtias, ſiue materia, vbi Cõm. ait. Quia iſtę ſubſtãtię ſũt
 mouentes ſiue aliqua potentia, neceſſe eſt vt ſint ſine ali-
 qua materia, cum neceſſe eſt vt ſint æternæ. Sic quidem cõ-
 ſendunt ſecundum philoſophum & Cõm. ſecundũ
 autem veritatem eſt tantum vna ſubſtantia æterna; à qua
 ſunt omnes intelligẽtię motrices temporaliter productę
 quæ licet non moueant motu æternò à parte, ante poſſunt
 tamen mouere in æternum à parte poſt, eo quod ſunt inal-
 terabiles, nec ſunt formę materiã informantes. Sed id
 non eſt præſentis negocij.

Quantum ad tertium principale aduerte, quoniam dicitũ
 eſt

eſt paulo ante, quod ex hoc quod eſt eſſe mouẽs æternum,
 non probat philoſophus particulariter Deum eſſe, ſed cõ-
 munitè de omnibus intelligentiis, ideo hic inueſtigandũ
 eſt, quã via efficaci ſecundum doctrinã philoſophi poſ-
 ſumus probare Deum eſſe, ita quod quæramus ex ſenſatis
 mediũ quo tandem & reſolutiue concludamus Deũ eſ-
 ſe. Quod quidem mediũ ita Deo conueniat, quod de nul-
 la aliã ſubſtantia abſtracta verificetur, & quoniam ad pro-
 bandum Deum eſſe, à multis rationib. multæ ſolent addu-
 ci, vt patet apud Scotum in 1. ſen. diſtin. 2. q. 2. qui conatur
 probare quod in rerũ natura datur vnum ſimpliciter pri-
 mum ſecundum efficiẽtiam, ſecundum finem, & ſecundũ
 eminentiam perfectionis, & apud B. Tho. in 1. parte q. 2. art.
 3. & in primo contra gentes, c. 13. ideo relictis illis rationib.
 vt ſacent in robore ſuo, intendo declarare, quò proceſſu de-
 uenit Ari. ad concludendum propoſitum. Tu igitur aduer-
 te, quod Ariſt. in 8. phyſi. tex. 33. poſuit & multiplice proba-
 tione concludit hoc fundamentum, omne quod mouetur,
 ab aliquo mouet̃ & intex. & 34. cõcludit, q̃ nõ eſt pcedere in
 infinitũ in mouẽtib. & motis per ſe ſubordinatis, & à tex.
 34. vſque ad tex. 40. probat ex his duobus fundamentis,
 quod eſt deuenire ad vnum primum mouens, quod vel
 eſt mouens ſe ipſum prout diſtinguitur in partem mouen-
 tem & in partem motã, vel eſt penitus immobile. & in
 text. 49. concludit, quod vltra primum mouens ſe ipſum
 eſt deuenire ad aliquod mouens primum immobile per ſe
 & per accidens. Quod quidem mouens primum immobi-
 le eſt intelligentia applicata primo cœlo, quẽ eo motu quo
 mouet cœlum ſcilicet motu locali eſt omnino immobilis.
 & per ſe, & per accidens ad differentiam intelligentiarum
 aliarum orbium ſcilicet planetarum. Iſtã enim inouẽtur
 per accidens, vt declarat philoſophus in 8. phyſico. tex. 52.
 Verum quia hoc primum mouens immobilem localiter,
 mouet orbem ſuum, & ad motum ſui orbis mouet or-
 bes planetarum motu diurno. mouet inquam per intel-
 lectum & voluntatem ſecundum philoſophum in duode-
 cimo metaphyſico tex. trigeſimo octauo & omne tale mou-
 ens mouetur, ſiue trahitur ad mouendum ab obiecto co-
 gnito & deſiderato, quod ex motu ſuo conſequi deſiderat
 ideo philoſophus in libro duodecimo metaphyſi. text. 36.
 ex hoc quod mouens primum immobile localiter applica-
 tum primo cœlo, mouet intelligens appetens conſequi-
 nobilius

DVODECIMI METAPHY.

nobilius obiectum cōcludit quod datur primum mouēs omnino immobile & secundum motum locale, & secundū motum causæ finalis, ita quod non mouetur ab aliquo digniori se, ad quod ordinetur vt ad finem. Sed intelligentia prima applicata & alia subsequentes ordinantur ad ipsū, vt nobilissimum in tota natura, & hic est Deus. Ex quo p̄cessu patet, quod probatio propositi est inchoata ab Arist. in 8. phisic. sed completa in 12. metaphisic. sic quidem tenendum est secundum viam nostram, ne deuiemus à doctrina B. Tho. quam tradit in 1. contra gentes, cap. 13. sed secundū viā Comment. completa & inchoata fuit in 8. phisic. quoniam extimat Deum esse applicatum primo cōlo, & mouere vt efficiens & finis sicut manifestabimus infra, quādo quæremus si primum principium mouet primum cōelum immediate, vt applicatū. Patet etiam, quod rationes sumptæ à primo efficiēte, & primo mouente, & primo alterate, nisi aliud addatur, non concludunt Deum esse, sed deducunt vsque ad primum cōelum, sumendo primum cōelum p̄ aggregato ex primo corpore cōlesti, & prima intelligentia applicata, quæ solet dici anima primi cōeli.

Et aduerte quod Arist. ad propositum conclusionē nō facit ex intentione aliam rationem, licet ex principiis doctrinæ suæ B. Tho. alias applicet, sicut illā fundatam super maxime verum. Cuius fundamentum trahitur ex 12. metaphisic. textu 4. Et illā fundatā super maxime bonū, cuius fundamentum trahitur ex 10. metaphisic. tex. 12. vbi philosophus habet, quod vbi datur magis & minus differre, datur & maximum, ex quo trahitur, quod in quocunque genere, datur & magis & minus, datur maximum, conitatur autem, quod in rerum natura datur magis & minus, ens, & verum, & bonum, & perfectū, ergo datur maxime ens & verum, & optimum, & perfectissimum. Hoc autē apud omnes recte sapientes est Deus, ergo &c. Hæc de prædicto quæsito, dicta sint.

Questio 10. si substantia æterna est super actum mouens. & de necessitate nature.

At vero si fuerit motuum, aut effectuum non operans autem. Tex. 30.

IN hac q. erunt duæ considerationes. Prima, si substantia æterna est semper actu mouens. Secunda, si mouet & agit de necessitate nature.

Quantum

QVAESTIO X.

319

Quantum ad primam considerationem aduerte, quod esse mouens semper actu, est conditio secundum Aristotelem. non solum conueniens primo principio, sed & omnibus intelligentiis in genere. Nam infra philosophus cōcludet necessitatem generationis æternæ, quam dicit causari non solum ex motu diurno primi cōeli, sed etiam ex motu planetarum sub circulo obliquo. Planetarum autem orbis non mouentur ab vna solum intelligentia, sed à pluribus, vt manifestatur infra, quando inuestigabimus numerum intelligentiarum. Hoc ergo prænotato ponitur cōclusio responsiva, substantia æterna est semper actu mouens, quæ sic probatur, ex fundamentis positis ab Arist. substantia æterna non potest esse mouens in potentia, ergo est semper mouens actu, consequentia patet, quoniam cū habeat virtutem mouendi, aut est mouens actu, aut mouens in potentia. Antecedens autem sic probatur, si potest esse mouens in potentia, potest non esse motus, non enim datur motus actu, nisi per mouens actu. Sed motus non potest non esse, vt credidit philosophus se probasse in 8. phisic. à text. 7. vsque ad textum 13. eo quod daretur motus siue mutatio prior prima, & quia posset non esse tempus, quæ omnia reputat illic Aristotel. impossibilia, ergo substantia æterna semper mouet actu, ita quod motus orbium semper fuit & semper erit, & quod hæc fuerit mens Aristot. declarat Comment. in comment. eiusdem text. 10. vbi inquit. Cum motus æternus sit, & omnis motus habeat motorem, vt determinatum est, necesse est vt iste motus habeat motorem, qui est actio pura sine aliqua potentia, id est, qua in nulla hora est motor in potentia, si enim non fuerit actio pura, sed cum potentia aliqua hora erit in qua non erit motio ab eo, quia omnis motor cuius substantiæ admiscetur potentia, possibile est vt in aliqua hora non moueat, non enim mouet, nisi per alium motorem extrahentem ipsum ex potentia in actum, hæc Comment.

Et tu aduerte, quod prædicta conclusio si cōsideretur, non solum ad mentē philosophi, sed secundum veritatē, potest esse vera, & falsa, vera quidē erit, si ly semper, exponatur nō pro omni tempore absolute, sed pro omni tempore quo durat rerū inferiorum generatio, substantiæ enim cōelorum motus actu semper id est, incessatē & sine quiete media mouet donec stat rerū inferiorū generatio. Dicemus enim infra, omnē motum mundi inferioris causari à motu cōelorum.

Si

Si autem ly semper exponatur pro omni differentia temporis absolute, id est, ab æterno & in æternū, falsa est quoniam cœlum est productū non ab æterno, ex consequenti, intelligentia non mouet ab æterno, supponit enim motus mouens & mobile, & id tenemus ex fide licet philosophus sentiat oppositum, cuius rationes soluemus infra, nam de hoc faciemus particulare quæsitum contra Ianduum.

Quantum ad secundam considerationem inuestigabimus. Primò quid dicendum secundum philosophum. Secundò quid secundum veritatem.

Pro notitia positionis philosophi præpono distinctionem de modis agendi ex necessitate naturæ, deinde pertrahitur quædam opinio, & reprobabitur, postremo declarabitur quæ fuerit mens philosophi in hoc.

Distinctio sic hæc. Aliquid potest mouere & agere de necessitate naturæ dupliciter. Primò quia agit per naturam sic, quod præuenit intelligere, & velle, & est illud, quod nõ agit ex eo quod intelligit sic mouendum, vel sic agendum, sed agit per aliquam virtutem naturalem, eo modo quo dicimus ignem per calorem calefacere de necessitate naturæ calefactibile sibi approximatum, & homo per calorem naturalem digerit cibum, & Sol existens super orizontem illuminat aerem nostrum. Secundò quod agat de necessitate naturæ, quia licet intelligat quid agendum & quid volendum, tamen non potest non agere quod intelligit, & vult agere, ita quod voluntas est adeo determinata ad agendum, quod non potest in oppositum, & statim intellectus intelligit id quod agendum, & voluntas vult, sequitur ex necessitate actio, verbi gratia. Homo intelligit quid est felicitas, & vult felicitatem, si darentur sibi media sufficientia ad felicitatem, statim & de necessitate naturæ ageret pro assequenda felicitate, quia voluntas habet determinatam & necessariam habitudinem ad felicitatem intellectam & volitam. Quod substantia æterna mouens cœlum, moueat de necessitate naturæ, & agat primo modo, nullus sapiens dicit. Cum enim sit substantia mere intellectualis, quicquid agit, agit & mouet, vt intellectum & volitum, ergo non agit de necessitate naturæ primo modo. Præterea ille modus agendi est proprius potentie irrationalis, à qua remoto impedimento necessario sequitur actio. Tales autem potentie, non sunt in natura mere intellectuali. Vtrum aut moueat & agat de necessitate naturæ secundo

secundo modo secundum philosophum, est varia opinio. Quidam vt Scotus in 1. dist. 8. q. 4. Et Herueus in 2. quol. q. 4. tenent absolute, quod Arist. fuit huius opinionis, ita quod sicut substantia æterna & præcipue prima, quæ est Deus, intelligit bonitatem suam, & de necessitate naturæ vult eam & amat, ita intelligit cœlum mouendum, & vult illud mouere, & de necessitate mouet, ita quod non potest in oppositum. Et quod hæc fuerit mens philosophi, probabitur in reprobatione sequentis opinionis. Igitur quidam alij dicunt, quod si substantia æterna mouens cœlum & præcipue prima esset virtus in magnitudine, id est, agens corporeum, vt Sol illuminans, & ignis comburens, moueret, & ageret, de necessitate naturæ. Sed quia secundum philosophum omnes substantie motrices cœlorum æternæ sunt immateriales omnino, ideo mouent per modum intellectus & voluntatis, id est, tanta velocitate quâ apprahendunt esse conuenientem, & tanto tēpore. Et sic vult non mouere & non per modum naturæ.

Sed si recte consideras, aduerter hæc opinionem concludere, quod substantia æterna nõ agit secundum philosophum de necessitate naturæ primo modo distinctionis positæ. Quod si intendit etiam secundo modo, est aperte contra philosophum. Nam vt dictum est in prima parte huius quæstionis, extimauit philosophus esse impossibile, quin sit motus, & super hoc fundauit hæc conclusionem, substantia æterna mouens est actus, quoniã si ei admisceretur potentia, poterit non mouere, possibile est enim, vt illud quod est in potentia, nõ agat, ex consequenti poterit non esse motus, quod extimat impossibile vt habetur in 8. physic. tex. 7. Sed siue sit in magnitudine, siue extra, est actus, ergo non potest non mouere, & non potest non agere, & cū sit substantia intellectualis, mouet, & agit per intellectum & voluntatē, ergo mouet & agit de necessitate naturæ secundo modo distinctionis positæ. Et quod hæc fuerit mens philosophi patet in 12. libro in tex. 38. vbi tenet, quod primus motus est necessarius, non ex violentia, sed ex fine. Si necessarius, ergo substantia æterna à qua est talis motus, de necessitate naturæ mouet, quia scilicet voluntas sua ita est determinata ad mouendum, quod nõ potest in oppositum, nec obstat quod dicit B. Tho. exponens prædictum tex. 38. necessitatē primi motus subiaccere voluntati Dei, quoniã B. Tho. non intendit aliud quam excludere necessitatem absolutam à motu cœli, & concludere

concludere necessitatē finis, quæ pendet à voluntate Dei, determinata tamen immutabiliter ad mouendum, sicut est determinata immutabiliter ad volendum bonitatem suam, & voluntas creata est determinata immutabiliter ad volendum felicitatem.

Sic quidem extrimo tenendum secundum philosophum, ut etiam sentit Scotus & Herueus, ut supra dictum est, nec id negaret B.Th. modo quo expositum est nec obstat quod in 2. contra gētes, cap. 23. multiplici ratione probat Deum non agere ex necessitate naturæ. Nō enim illic procedit secundum mentē philosophi, sed secundum veritatem, cuius signum est, quod in fine cap. dicit patere errorem quorundam philosophorum, qui posuerunt Deū agere per necessitatem naturæ, inter quos & Arist. numerādus est, licet ipsum non expresserit B.Tho. Dico insuper, quod in illo cap. B.Tho. format rationes, quæ pro maiori parte concludant Deum non agere de necessitate naturæ primo modo distinctionis positæ, quod conceditur etiam ab Arist. qui cognouit Deum agere per intellectum & voluntatem.

Nanc autem inuestigandū est, quid tenendum sit secundum veritatem, pro cuius euidētia aduerte, quod aliud sciendum est de Deo, aliud de aliis intelligentiis.

Quantū ad Deū, sit hæc firma cōclusio. Deus nec mouet nec aliud agit extra se de necessitate naturæ secūdo modo distinctionis positæ sed mere libere, probatur. Quicumque vult de necessitate naturæ aliquē finem, non est necesse quod velit, nec agat ea, sine quibus potest assequi & possidere sine nec necessario volitū, sed si vult & agit, hoc erit mere libere, nam fatuum est dicere, infirmū volentem immutabiliter sanitatem, velle immutabiliter medicinam, quam scit non causatiuam nec iuuatiuam, nec citius auxiliaturam in consequenda sanitate immutabiliter volita, sed si vult & procurat eam, hoc erit mere libere. Sed Deus de necessitate naturæ vult bonitatem suam ut finem, & nulla creatura est necessaria Deo, ut habeat bonitatem suam: nec ut melius, nec ut citius habeat, aliter diuina perfectio pēderet ab esse creaturæ, quod & Arist. & omnis rectē sentiens de Deo negat. Nam in 7. politico, dixit philosophus, quod Deus seipso solo beatus est, ergo Deus tantum bonitatem suam vult de necessitate naturæ, quæcumque autem extra se non necessario, sed mere libere vult & agit.

Quantum autem ad alias intelligentias mouētes orbes, ponit

ponitur hæc conclusio. Licet non moueant nec agant in his inferioribus de necessitate naturæ propter perfectionē suam essentialē & naturalem acquirendam, tamen non est inconueniens, quod moueant & agant per motum in his inferioribus ex necessitate naturæ propter perfectionē suam accidentalem, siue secundariam acquirendam. Pro intellectu huius conclusionis aduerte, quod naturalis perfectio intelligentiæ consistit intelligendo primum motorem, ex cuius intellectu sunt intelligentiæ mouentes in optima dispositione, ut dicemus, quando quæremus si in primo principio est, delectatio, excellentissimo modo. Consistit etiam intellectu suæ propriæ substantiæ & aliarum intelligentiarum: & quo ad hanc perfectionem assequenda non iuuantur motu orbium, quoniam intelligunt primum motorem per essentiam primi motoris, & seipsas per seipsas, & unā aliam, aut per essentiam intelligentiæ intelligentis, aut per essentiam intelligentiæ intellectæ, aut per speciem innatam, representatiuam, intelligentiæ intellectæ.

Ex his autem modis quis verior sit, manifestabimus infra quando quæremus si in abstractis est idem intellectus, res intellectæ, & intellectio. Accidentalis autem perfectio earū videtur causari, ex eo quod mouent orbes, nam, per huiusmodi motum produciuntur inferiora & sic assimilantur primo motori, qui, ut dicemus infra, continet in se virtualiter omnia producibilia, & intelligentiæ deducunt ea ad actum per motum orbium, ut declarabimus infra, quando quæremus, si primus motor mouet cœlum, ut finis amatus.

Quoniam ergo omnes causæ secundæ agentes perficiuntur sua actione, ideo ut intelligentiæ assequantur suam accidentalem perfectionem, de necessitate naturæ mouent orbes, & non possunt velle oppositum, donec sua accidentalis perfectio completa fuerit. Et huic intentioni videtur facere Commenta licet loquatur de omnibus substantiis abstractis, includendo primum motorem, & quo ad suam perfectionem simpliciter. Tu vero accipe dictum suum de omnibus intelligentiis mouentibus, excluso primo motore, & quo ad secundariam perfectionem.

Sic igitur inquit in hoc 12. in comen. 48. Cōmen. enim posuerimus, quod nulla substantia abstracta est, quæ nō moueat, quia tunc inueniretur in dispositione diminuta, id est nō completa in sua perfectione. Et cū posuerimus, quod omnis
Metaph. Iauel. s

DUODECIMI METAPH.

orbis est propter stellam, & si non esset ociofum, manifestum, est, quod via numerandi istas substantias abstractas est via numerandi motum stellarum. Hæc de præsentibus quæ sita dicta sint.

Questio 11. Si substantia æterna mouens, ita est actus, quod nullo modo sit in potentia.

Oportet igitur esse principium tale, cuius substantia est actus. Tex. 30.

IN hac q. adderte vnum, antequam resoluamus propositum, Arist. tex. proposito, adhuc intendit loqui de substantiis æternis mouentibus in genere, & non solum de primo principio, licet dicat, oportet igitur esse principium tale &c. Quod patet ex duobus.

Primo ex eo quod immediate subiungit dicens, Amplius igitur tales oportet esse substantias sine materia, ex quo sequitur, quod illas substantias quas probauerat esse sine potentia, sed esse actus, esse etiam sine natura.

Secundo patet idem ex Commen. qui exponens propositum tex. in comen. 30. inquit, Quia istæ substantiæ sunt mouentes sine aliqua potentia. necesse est vt sint sine aliqua materia, cum necesse est, vt sint æternæ, omne enim æternum est actio pura, & omne quod est actio pura non habet potentiam, ex quibus patet, quod apud philosophum & Commen. carere potentia in substantia sua, esse substantiam quæ sit actus esse sine materia, esse æternum, est conueniens omni substantiæ abstractæ, & non tantum primo principio. Hoc prænoto, sic procedemus in resolutione quæ sita. Primo videbis quid dicendum sit ad mentem philosophi & Commen. prout verba sua sonare videntur. Secundo quid dicendum secundum veritatem.

Quantum ad primū duo agenda sunt. Primo ponitur conclusio responsiva iuxta illud quod sonat verba philosophi & Comen. Dico iuxta illud &c. quoniam infra, quod quæremus, si primū principium secundū Arist. est productiuum omnium extra se, ad mentem B. Tho. dandus est alius sensus Arist. quæ verba sua. hic sonent. Determinabitur enī quod si intelligentiæ sunt productæ, non sunt purus actus sed hæc est proprietas primi principii.

Secundo inuestigabitur quātū valeat secūda ratio philosophi quam formabimus in probatione proponēdæ conclusionis.

Conclusio sit hæc, Omnis substantia abstracta secundū philosophum

QUESTIO XI.

322

philosophum est purus actus secundum substantiam, & in ea nullo modo est potentia. Hæc conclusio sic potest extrahi ex tex. philosophi. Sic enim arguit in præsentibus textu. Omnis substantia æterna semper actu mouens est talis, quod eius substantia est actus & non potentia. Sed omnis substantia abstracta est substantia æterna semper actu mouens, ergo est talis quod eius substantia est actus & non potentia. Maiorem sic probat, quia si in eius substantia esset potentia contingeret non mouere, contigit enim potentia agens non agere, & sic posset non esse motus omnino, quod philosophus reputat impossibile ex 8. phisic. tex. 17.

Minor autem habetur infra in tex. 43. in fine. vbi philosophus concludit numerum substantiarum separatarum secundum numerum motuum, & Commen. inquit in comen. 44. Et ideo dicit Arist. quod si aliqua substantiæ essent non mouentes, essent ociose. secundo sic arguit in eodē tex. 30. Mouens cuius substantia est potentia, contingit non esse, & sic est corruptibile, sed nulla substantia abstracta potest non esse, quia est æterna secundum philosophum & nullum æternum potest non esse, ergo in nulla substantia abstracta est potentia, ex consequenti eius substantia est actus, & quod hæc conclusio sit etiā de mente Comen. patet in comen. tex. 30. vbi inquit. Omne æternum est actio pura, & omne quod est actio pura, non habet potentia patet autē, quod omnis substantia abstracta secundum philosophum & Commen. est æterna, ergo non solum primum principium, sed & omnis substantia abstracta est actus purus secundum substantiam, & nullo modo ei admisceatur potentia, vnde comen. in eodē comen. inquit. Necesse est, vt isti motori, scilicet æterno non admisceatur potentia omnino, neque in substantia, neque in loco, neque in alio modorum potentia.

Posita probatione conclusionis, videndum est quantum valeat secunda ratio adducta, nam primo aspectu propositio maior quæ fuit ista, Mouens in cuius substantia est potentia, contingit non esse, & sic est corruptibile. Hæc inquam non videtur vera, etiam ad mentem philosophi & Commen. nam secundum eos, & veritas est intellectus possibilis est in pura potentia passiva ad speciem intelligibilem, eo quod nullam ex sui natura ex se habent, propterea potentialis sine possibilis vocatus est in 3. de anima, tex. 5. & in tex. 3. dicitur susceptibilis speciei & potentia huiusmodi & tamē est incorruptibilis secundum Comen. & secundum philo.

vt determinatum est in 3. de anima, ergo &c. Præterea, Cōs-
lum, dato etiā quōd haberet materiam, vt opinatur Com-
men est in potentia ad diuersa, vt ibi patet, & tamen nō po-
telt definire esse, ergo maior secundæ rationis est falsā.

Hanc obiectionem videbis solutam in libr. 9. in q. 17. vbi
declarauit, quomodo hæc præpositio est intelligenda, om-
nis potentia passiuā est potentia contradictionis, & illic in
uenies, quomodo vnum quodque eo modo quo est in po-
tentia est corruptibile, & quomodo secundum Commen.
non inconuenit in aliquibus æternis inueniri aliquem mo-
dum potentia passiuæ.

Quantum ad secundum principale, scilicet quid tenēdū
sit secundum veritatem, duo agenda sunt. Primō præpone-
tur distinctio de potentia. Secundō cōclusiones respōsiuæ.

Distinctio sit hæc potentia duplex, scilicet actiua & pas-
siua, quid sint, & quomodo distinguantur, iam declaratum
habet in epit. nostro metaph. super lib. 5. in ca. de potestate
vide illic, potentia actiua & passiuā, iterum sic distinguitur
quædam coniuncta actui, vt ignis actu calefaciēs, & à quo
actu calefacta, quædam separata ab actu, vt ædificator po-
tens ædificare, & domus ædificabilis.

Prima conclusio, in princip. non est potentia passiuā vl-
lo modo, quia nec cōiuncta actui, nec separata ab actu, pro-
batur, potentia passiuā etiam coniuncta actui, denotat imper-
fectionem vel diminutionem perfectionis in eo in quo est,
ergo non est in primo principio, consequentia nota, quoniā
conditio primi princ. est esse vniuersaliter perfectum, vt pa-
tet in 5. metaphysic. in c. de perfecto. Antecedens autem sic
probatur, si potentia passiuā est separata ab actu, qui est per-
fectio sua, signat carentiam perfectionis, ergo illud in quo
est talis potentia est imperfectum: si est coniuncta actui, si-
gnat defectum & diminutionem perfectionis in eo in quo
est, quoniam indiget perfici alio à se, ergo quocunque mo-
do suscipiatur, denotat imperfectionem vel diminutionem
perfectionis in eo in quo est.

Cum igitur hæc repugnant primo principio nullo modo
est sibi attribuenda potentia passiuā.

Secunda cōclusio, in primo princip. est excellentissime po-
tentia actiua: probatur, potentia actiua importat simpliciter
perfectiōē & excellentiam in esse actu, & in entitate, ergo
est excellentissime in primo princ. consequentia nota, quo-
niā cum primū prin. habeat rationē optimi absolute etiam
secundum

secundum Arist. in hoc 12. in text. 39. vbi appellat Deum vi-
uens siue animal sempiternum & optimum, quicquid per-
fectionis est, aut potest dari, est in eo formaliter vel eminent-
ter. Antecedens autem sic probatur, vnicuique conuenit a-
gere secundum quod est in actu, vt declaratum est in lib. 9.
& quanto magis est perfectum in actu, tanto magis est na-
tum agere & excellentius, vnde qui habet perfectiori mo-
do artem cytharizandi excellentius cytharizat, sed poten-
tia actiua est illud, secundum quod competit alicui age-
re, ergo importat perfectionem simpliciter. Cum igitur
primum princip. sit maxime & excellentissime actu, sequi-
tur quod est aptum excellentissime agere, & per conse-
quens est in eo excellentissime potentia actiua, vt cum au-
tem potentia actiui primi principij respectu rerum ad ex-
tra semper sit coniuncta actui secundum veritatem, mani-
festabimus infra, quando quæremus, quid tenendum sit de
duratione mundi. Dixi autem respectu rerum ad extra, quo-
niam secundum actionem immanentem, pura vt primum
principium intelligit se, & amat, & delectatur seipso. sem-
per est coniuncta actui, etiam secundum philosophum in
hoc 12. in tex. 39. & in tex. 50.

Tertia conclusio, in omnibus intelligentiis præter quam
in primo principio est potentia passiuā. Hæc probabitur
in quæstione sequenti, in qua quæremus si in aliquo sensu
est materia in intelligentiis.

Quarta conclusio, in omnibus intelligentiis datur potē-
tia actiua, probatur, intelligentiæ mouent corpora cœlestia,
ergo habent potentiam motiuā, si motiuā ergo actiuā,
est enim motiuā principium quo mouens mouet & trans-
mutat aliud, ergo &c. Sed dices. Hæc probatio non conclu-
dit, de omnibus intelligentiis, sed tantum de his quæ mo-
uent orbem. Sed ultra illas datur alię secundum veritatem
quæ non sunt mouentes orbem.

Responderetur, probatio facta concludit in via philosophi,
quia non datur plures secundum ipsum, vt declarabitur
infra. Quia tamen secundum veritatem datur alię, ideo pro-
batur vniuersaliter de omnibus sic. Quilibet natura est pro-
pter operationem propriam quantumcunque illis sit, aliter
ociosa esset in vniuerso, quod nō admittitur, ergo habet in
seipsa principium, quo potest in operationem propriam, a-
liter Deus & natura deficeret in necessariis. Tale autem
principium est potentia actiua, ergo &c.

D V O D E C I M I M E T A P H Y.

Et aduerte, quod talis potetia respectu aliquorum obiectorum est semper coniuncta actui, vt intelligentia semper intelligit primum principium secundum philosophum, vt patet in hoc 12. tex. 39. & semper intelligit se. Respectu autem aliorum obiectorum, non est necesse, quod semper sit coniuncta actui. Potest enim pro hac hora intelligere hominem, & pro alia lapidem. Sed de his pertractare ad theologum spectat, ideo non est hic immorandum. Hæc de præfenti quæstione dicta sint.

Quæstio 12. Si substantie mouentes abstracte sunt sine materia.

Amplius igitur oportet tales esse substantias sine materia. Tex. 30.

IN hac quæstione sic procedes. Primò ponitur distinctio de materia. Secundò conclusiones responsiuarum, quarum aliqua erunt secundum philosophum & Comment. prout verba philosophi sonare videntur, quædam autem secundum veritatem.

Distinctio est hæc. Materia dupliciter sumitur. Primò pro vera materia & proprie dicta, quæ est ens in pura potentia & pars compositi. Secundò pro omni subiecto perfectibili: siue pro omni potentia receptiua cuiuscunque lux perfectionis, in quo sensu apud philosophum in 3. de anima, intellectus possibilis dicitur materia in genere intelligibilis: quoniam est perfectibilis per speciem intelligibilem, & habitum scientiæ, sicut materia perficitur forma naturali, & breuiter omne habens potentiam passiuam siue receptiuam alicuius sui perfectiui, potest dici materia.

Prima conclusio, quæ est vera & secundum philosophum & secundum Comment. & secundum veritatem: nec in primo principio nec in aliis intelligentiis est materia primo modo sumpta. Aduerte, quod philosophus eam sic probat, nullum sempiternum habet materiam primo modo sumptam primum principium & aliarum intelligentiarum sunt substantiæ sempiternæ, quoniam mouentur motu sempiterno, ergo &c.

Maiores sic probatur, vbi est materia primo modo sumpta ibi est potentia, scilicet passiuæ, quoniam materia dicitur ens in pura potentia. Sed nullum sempiternum habet potentiam passiuam: vt dictum est de mente philosophi in quæstione præcedenti, ergo &c.

Aduerte.

Q V A E S T I O XII.

324

Aduerte, quod licet conclusio posita sit vera in se, tam è ratio adducta à philosopho non est vera in se. Nam quo ad intelligentias minor est falsa, cum secundum veritatem nullum extra deum sit æternum. Maior etiam est falsa, si sumatur materia primo modo, siue subiecta priuationi, siue non subiecta. Nam si volumus sustinere B. Tho. q. tenet de mente philosophi, cœlum esse æternum, & in cœlo esse materiam, quæ est pars compositi, licet alterius rationis à materia inferiorum, vt hæc omnia determinauimus in li. 8. q. 12. de mente B. Tho. contra Comē. constat quod maior est falsa, cœlum enim est æternum & habet materiam primo modo sumptam secundum philosophum, vt sibi attribuit B. Tho. si autem sequeremur viam Comē. maior esset concedenda, quoniam vt declarauimus in li. 8. q. 12. apud ipsum est sicut principium, quod vbi est materia pars compositi, illic est generatio & corruptio, vt clare videris poteris in 3. lib. Metaph. in comē. 12. Vt igitur sustineamus B. Tho. locutum fuisse de materia cœli ad mentem philosophi, non possumus sustinere maiorem rationem inductam, esse veram. Cum ergo conclusio præposita sit vera, & secundum veritatem, & secundum philosophum, quærenda est ratio, quæ præpositum vere concludat.

Aduerte igitur, quod philosophus in hoc li. 12. in tex. 48. vtritur alia ratione, qua possumus concludere propositum sic. Omne carens magnitudine, id est, quantitate dimensionum est immateriale, quia non datur materia sine quantitate sed primum principium & intelligentiæ carent magnitudine, cum sint impartibiles & indiuisibiles, vt probatum est in 8. phy. ergo &c.

Præterea, Docuit philosophus in 3. de anima. in text. 5. & in tex. 12. quod necesse est intellectum esse immateriale, & hac de causa, nullum materiale intelligi, nisi denudetur à conditionibus materialibus, ex quo sic arguitur. Quælibet substantia intellectualis eo modo quo intellectualis est, est immaterialis, vnde quia homo est intellectualis secundum animam intellectiuam secundum illam est immaterialis, ergo substantia secundum se tota intellectualis secundum se tota immaterialis, sed primum principium intelligentiæ secundum omnes recte sentientes sunt substantiæ secundum se totas intellectuales vnde, & menses dicuntur, ergo secundum totam suam substantiam sunt sine materia. Itæ sunt rationes quæ videntur magis concludere propositum.

Iam autem in li. 12. in q. 9. adducit tres rationes, quarum pri-

ma est nullū æternū habet materiam, quia dicit Commē in 2. cœli, cōmment. 49. abscissio à materia est causa perpetuitatis. Sed prima substantia est æterna, ergo &c.

Hæc ratio, vt diximus, non concludit, nisi in via Commē. & tu in via B. Thō. vt te docui habes negare maiorem.

Secūda est, In prima substantia nulla cadit priuatio, nec imperfectio, ergo in ea nō est materia, cōsequētia pbatur, quā priuatio & imperfectio est annexa materiæ, vt propriū accidēs. Antecedēs autē patet, quoniā in 5. metaphysic. ca. de perfectio. Primā substantia est perfecta per hyperboleū.

Hæc ratio nō concludit, nisi de primo prin. Nā esse perfectum per hyperboleū est cōditio propria primi prin. vt dicit Cōmment. veritate coactus in 5. metaph. sup. c. de perfectio. Præterea, consequentia sua non valet, nec probatio. Nā falsum est quod priuatio & imperfectio sint annexa materiæ, sumptæ primo modo, vt propriū accidēs. Nā inueniuntur intellectū possibilis, ex 3. de anima, text. 5. & in corpore cœlesti, vt patet de luna patiente eclipsem, & tamen in cœlo, secundum Cōmment. quem sequitur Iad. non est materia sumpta primo modo, ergo &c.

Tertia ratio, si prima substantia haberet materiā, nō esset prima substantia, quā oē cōpositū est posteriōris cōponētibus.

Hæc ratio, cōcludit solū de primo principio, quod solū est prima substantia, sicut est primū ens, prima causa, intentio autē philosophi est, negare materiam primo modo sumptam ab omni substantia abstracta, vnde rationes adductæ à landan. parum deseruiunt conclusioni præpositæ.

Secūda conclusio, quæ est vera secundum philosophum & secundum se, in primo prin. non est materia secundo modo sumpta, probatur, in eo nō est potētia passiuā per quæstionē præcedentē, & secundum philosophum in 5. li. c. de perfectio, habet enim in se omnium generum perfectiones, ergo non est perfectibile aliquo alio, ergo non est in eo materia secundo modo dicta, consequentia patet, quā materia secundo modo dicta est subiectum receptiuum cuiuscūque perfectionis ab extrinseco.

Tertia cōclusio intelligentiæ licet pro quāto sonant verba philosophi non habeant materiā 2. modo dictam habēt tamen secundū veritatem. Prima pars patet per quæstionem præcedentem. Nā huiusmodi materia est potentia passiuā quam probauimus secundum philosophum. non esse intelligentias, prout eius verba sonant, ergo &c.

Secundam

Secundam autem partem probō sic. Actio intelligentiæ non est substantia sua, sed accidens, ergo substantia sua comparatur ad actionem, vt subiectum perfectibile ad perfectionem suam. Sed subiectum perfectibile dicitur materia 2. modo, ergo &c. Consequentia nota. Antecedens autem probabitur, quando determinatum fuerit infra, intelligentias esse effectiue à Deo. Nam si sunt productæ sicut non habēt esse à se, sic nec perfectionem suam, vnde comparantur ad perfectionem suam, vt potentia passiuā ad actum. Tu igitur lustine, & expecta probationem illius antecedentis, donec probatum fuerit primum prin. esse productiuum omnium. Hæc de præsentī quæstio dicta sint.

Quæstio 13. Si cœlum agit in hac inferiora, & quomodo.

Si igitur idē est semper & circulariter, necesse est vt agat sic per se & sic per alterum. Tex. 33. Vbi inquit Cōmē. Quæ autem faciunt actiones diuersas sunt quæ mouentur orbibus decliuius & maximus eorum est sol, &c.

In hac quæstione, quod est vnū confessus ab omnibus, eo quod sensui patet, scilicet cœlum agit in hoc mundo inferiori, tam in elementis quam in elementatis, vnde philosophus in prin. primi meteororum dixit, mūdum inferiorem gubernari lationibus & superioribus & in prin. 8. li. phy. ponit motū cœli vt vitam omnibus natura subsistentibus. Suppositō vt igitur vt concesso ab omnibus, cœlum agere in hac inferiora, tria in hac quæstione agēda sunt. Primò quot modis agit in hæc inferiora. Secundò quo medio. Tertiò adducentur quædam dubia & soluemus.

Quantum ad primum dico, quod regulariter duobus modis agit in his inferioribus, primo respectu multorum effectuum quos videmus, agit vt causa particularis sufficiens sine concursu alterius agentis specialis, & hoc declaratur in elementis, & deinde in elementatis, nā in elementis videmus illuminationes fieri, vt in aere, & in aqua. ad solā præsentiam solis, & aliarum stellarum. remoto quocumque alio luminoso, & videmus elemēta tria calefieri à sole & stellis, omni alio calefactiuo remoto, ergo &c. & aduerte quod non solum in elementis videmus aliquos effectus causari, tantum à cœlo, sed & supra elemēta, vt illa impressio dicta galaxia, id est, lactea, de qua satis locuti sumus in epitōmi nostra in primo meteorō. in tra. 2. in ca. 1. vbi declarauimus

mus quid sit, a quo effectiue, sit. & in quo subiectiue sit. Illic videbis, quod causatur a solis stellis minutis existentibus in orbe stellarum fixarum & in eodem orbe subiectiue recipitur. Idem intellige de illuminatione lune & solis, in elementatis autem id videmus in multis vegetabilibus & animalibus, quorum generatio non est a sibi simili in specie. ut quecumque generantur ex putrefactione. Certum est enim quod cum generationes sint singularum, oportet illis designare causam particularem, quam non possumus assignare, nisi corpus coeleste quod agit in huiusmodi generationis vice seminis, ut iam docuimus in li. 7. metaph. q. x. & 11. & ad hoc apertam habemus mentem Comen. in 7. metaph. commen. 13. ubi loquens contra Auic. extimantem omnem formam substantialem causari in materia ab intelligentia agente, inquit, Apparebit quod femina sunt illa, que dant formas rerum generatarum a feminibus per formas, quas dederunt femina generantia, in generabilibus autem non ex se, id est, a casu apparebit, quod corpora coelestia sunt illa quo dant istis aliquid loco seminis, & virtutum que sunt in femina &c.

Secundo, Respectu omnium que sunt ab agentibus particularibus, in his inferioribus agit coelum, ut causa vniuersalis suis subordinantur omnia agentia particulari, ita quod & coelum agens singulare sint duae causae partiales, que simul iuncte constituunt vnum totalem. Et quidem sic manifestatur, Agentia inferiora siue sint elementa siue elementata, nullam habent actionem realem physicam cum transmutatione materiae, siue transmutatio sit ad formam substantialem siue accidentalem. nisi concurrente coelo, ergo se habet ut primum & vniuersale agens, consequentia non ra, & antecedens omne quod naturaliter fit in his generabilibus & corruptibilibus necesse est reduci in aliquam causam naturalem in generabilem, & incorruptibilem. Sed haec causa non est, nisi corpus coeleste, ergo &c. Probatur maior, sicut omne mobile oportet tandem reduci ad aliquod immobile quod est causa omnis motus, eo quod in mouentibus & mobilibus non est procedere in infinitum, ut iam probauimus in 2. li. et de mente philosophi. sic necesse est reducere omne generabile. & omnem generationem naturalem in aliquod in generabile & incorruptibile, quod sit causa vniuersalis omnium, que generatur in his inferioribus. Hoc autem non est primum principium, quia non dispo-

sit immediate per se ipsum haec inferiora, sed per causas medias. Hic autem intendimus de causa, quae immediate concurrit ad generationem, & omnem transmutationem rerum inferiorum. Nec est aliqua ex intelligentiis, quoniam secundum veram philosophiam, non mouet per se ipsas materiam ad formam, patet autem quod in omni transmutatione, cuius terminus est forma, mouetur ab agente materia ad formam, necesse est ergo, ut vniuersale agens ad quod immediate reducitur omnis transmutatio inferiorum, sit agens corporeum ingenerabile & incorruptibile, quod sit aptum naturaliter agere & mouere materiam ad formam. Hoc autem agens corporeum non potest esse, nisi coelum, solum enim inter agentia naturalia est in generabile & corruptibile, cum non sit de natura quatuor elementorum ut probatur in primo coeli.

Præterea, illud videtur vniuersale, agens in his inferioribus, quod agit ad vitam omnium viuentium. Hoc autem est coelum, unde Comen. in 2. coeli. commen. 63. Principium vitae quod est in orbe, est causa omnis vitae, & in 12. metaph. comm. 18. Sol, stellae, & aliquae sunt principium cuiuslibet viui in natura.

Quartum ad secundum, scilicet quo medio agit, aduerte, quod non est assignandum vnicum medium, quonia cum coelum & astra inducant in his inferioribus non solum colorem, sed & alias qualitates, ut manifestabimus ideo alio medio causant calorem, alio siccitatem, alio humiditatem, &c. Ad manifestationem igitur propositi ponemus duas conclusiones

Prima conclusio. Coelum & astra causant in his inferioribus calorem lumine, & motu, probatur, lumine quidem, quoniam lumen ex natura sui est calefactiuum in materia receptiua caloris, qualia sunt tria elementa inferiora, cuius signum est, ut notat Commentator in 2. coeli. comm. 42. quod videmus loca umbræ esse frigida. Cum igitur posuerimus corpus tersum a quo radij luminosi reflectuntur ad locum in quo radij non erant ante, videmus illum locum calefieri, & ante erat frigidus & si illud corpus auferamus auferetur reflexio, & frigidabitur locus. Igitur ex hoc apparet, quod radij calefaciunt per se, id est, ex sui natura. Quod etiam motu causetur calor, ut calor, declarat philosophus in 2. coeli. text. 42. ubi inquit, Natus est enim motus ignis, & lapides, & ligna & ferrum, ubi inquit Comen. Diximus quod partes orbis in quibus sunt stellae, calefaciunt

aerem per motum; quia ipse motus calefacit ferrum, & lapidem, & cum motus calefacit ferrum, & lapidem, quauis fuit multum remota à natura ignis, dignior est calefacere aerem, qui est propinquissimè naturæ ignis; hæc Cōmentator aduertit, quod hæc probatio est ex sola experientia, per quam scimus, quia sic est; si autem quæras, propter quid motus cœli & lux fuit causatiua caloris, diximus iam in epitomate nostro in secundo cœli in tracta. secundo, in cap. 1. Vnde tu libere inutiliter fiat repetitio.

Et iterum si quæras, utrum lux astri causet calorem sine motu. Dico, quod non, ut etiam magis manifestabitur infra. Sed coniunctim, ita quod lumen cum motu, nam licet lumen ex natura sui sit productiuum caloris, tamen non exit in actum, nisi per motum, ita quod est quasi vehiculū, & conditio requisita in huiusmodi calefactione. Motus autem non est causatiuus caloris, nisi in materia disposita ad receptionem caloris, & hac de causa sphaeræ intermediae inter solem & elementa non calefiunt motu solis; quoniam non sunt corpora calefactibilia, licet illuminabilia, quoniam sūt diaphana. Et quod calor causetur à cœlo, lumine, & motu simul, confirmatur per Commentatorem in 2. cœli comment. 4. ubi inquit lumen est calefaciens per se motu & lumine. Ex his sequitur corollarie, quod motus secundum quod venit distinctis qualitibus, quæ sunt in mobili, est causatiuus diuersum qualitatum. v.g. Motus locati Saturni, quoniam uouit qualitati virtualiter frigidae existenti in Saturno, ideo Saturnus per motum suum inferiora infrigidat. Mars exiccatur, luna humectatur.

Secunda conclusio. Astra non solum causant calorem in his inferioribus, sed etiam frigiditatem, siccitatem & humiditatem. Hæc conclusio magis constat nobis experientia, quam ratione. Experimur enim quod post longum & intensum calorem, quasi momentaneæ causatur in aere, longa & intensa frigiditas, non solum in hyeme, sed in vere, in estate, in autumno, stante etiam quasi eadem propinquitate, & elongatione solis à nobis. Vnde solent appellari huiusmodi tempora irregularia, experimur & vno anno in eodem climate, & in eodem paralelo, hyemen durā & rigidam, in alio anno hyemen mitem & remissam, experimur aliquibus annis longissimam siccitatem, in aliquibus oppositum, vnde non est dicendum id provenire ex sola elongatione vel propinquatione solis ad nos, sed ex qualitibus virtualibus

virtualibus existentibus in astris ultra lucem suam. Ex quibus sequitur corollarie, quod ut astra causet in inferioribus, non solum calorem, sed & alias primas qualitates, necesse est ut habeant ultra lumen alias virtuosas qualitates. Nam per lumen quod ex natura sua est productiuum caloris, omnia astra ut luminosa calefaciunt & illuminant. Sed ergo Saturnus infrigidat. Luna humectat, Mars exiccatur, Iupiter viuificat, necesse est, ut hæc proueniant ab astris, non ex lumine, sed aliis virtutibus sibi propriis.

Sed contra hanc conclusionem videtur esse Commentator, qui in secundo, de cœlo, comment. 42. sic inquit, & ideo considerantes operationem stellarum in aliquo tempore, attribuant quibusdam earum calorem, & siccitatem, ut Soli, & quibusdam frigiditatem, & humiditatem, ut Lunæ, quibusdam frigiditatem & siccitatem ut Saturno, & quibusdam masculinitatem, ut Saturno, quibusdam femineitatem, cum in rei veritate non agunt frigiditates, sed colores similes unicuique elementorum. Sed hoc manifestum est in Luna, quæ operatur in aquis manifeste. Et non extrinsecus quod Auicenna dicit, quod faciunt frigiditatem & calefactionem.

Et hoc est remotū & extra fundamentū, sed si fuerit, erit per comparationem, hæc Commentator. In quibus intendit, quod stellæ agunt tantum calorem, & si dicatur aliquid stellæ infrigidare, hoc non est nisi comparatiue, id est, quia minus calefaciunt, ergo secunda conclusio est falsa.

Ad hoc responderetur dupliciter. Primo si volumus, ut Thomistam decet, tenere sensum Beati Thomæ, negandus est Commentator in hoc, quoniam Commentator vult omnes stellas esse eiusdem speciei specialissimæ, ut patet in secundo cœli in comment. 49. & per consequens, non habent virtutes varias & distinctas, specie, nec productiuas effectuum distinctorum specie, quales sunt calefacere, & infrigidare. Sed B. Thomas sentit oppositum & impugnatur Commentator in secundo cœli, in lect. 16. Præterea B. Thomas dicitur Avic. cuius dictum non extrinsecus Commentator, & arguit contra Commentatorem, ut videre poteris in secundo cœli lect. x. & hæc omnia resolute tetigimus in epitomate nostro in 2. cœli in tract. 2. in cap. 4. Quæ non sunt hic repetenda. Sed vide tu.

Dicitur secundo, quod Commentator in hoc dissentit ab astronomicis modernis, id est, quæ fuerunt post Calipsum & Eudoxum, ut Ptole-

vt Ptolomæus, & alij post eum, qui posuerunt eccentricos & epicyclos, & varias virtutes in planetis, vltra lucem. Et conatus semper fuit Commentator destruere eorū radices vt patet in 12. metaphysic. in commento 45. Sed non praualluit, vnde in eodē commento inquit, In iuuentute mea speraui, vt hæc perscrutatio compleretur per me, in senectute autē iam despero, & omnia argumenta quæ format contra Ptolomæum, nos soluemus infra, quando quæremus, si est necesse dare eccentricos & epicyclos. & quoniam positionem suam qua negat in 1. cœli, commento 42. stellas in frigidare & excicare, non probat, sed vult acceptari ex sua mera autoritate, ideo vt sequentes sensum modernæ astronomiæ, & quoniam experientia docuit nos oppositum, negamus dictum suum.

Quantum ad tertium principale, motenda sunt quædā dubia contra determinationē factam. Et primo circa efficientiam cœli in inferioribus. Secundo circa motum. Tertio circa lumen.

Quantum ad efficientiam cœli aduerte, quod quidam tenent cœlum non agere in his inferioribus efficienter, & procedo per virtutem influxam sed tantum determinando agentia particularia ad effectus suos, & dicunt, quod si cœlum quiesceret, & nihil inleret per motum suum in hoc modo inferiori, licet elementa & formæ eorum substantiales & accidentales non sufficerent ad generandum mixtum sine virtute cœli influxa per modum determinantis, nec vnum mixtum esset sufficiens ad generandum aliud mixtum, sufficerent tamen elementa secundum formas suas substantiales & accidentales, ad generationem suam, vt quod ignis generaret ignem, & calor calorem. Et ratio positionis suæ est, quia extimant quod causæ superiores respectu effectuum causarum inferiorum non habent aliquam causalitatem in eliciendo, vel cum producendo sed tantum determinant agentia inferiora ad effectus suos. Cū igitur elementa per suas formas substantiales sine determinata per se ad suos proprios effectus, & calor sic determinatus per se ad calefaciendū, posito quod cœlum quiesceret, adhuc producerent effectus suos. Mixtū autē nō est ex se determinatū ad proprium effectū, sed per qualitates naturales actiuas & passiuas. Nec etiā istæ qualitates sunt omnino ex se determinatæ, quoniam cum sint communes omnibus mixtis, in nullo determinatæ sunt quia possint

possint aliter & aliter disponere, ergo indigēt determinari per motum cœli pro generando mixto. Hanc suam imaginationem dicunt esse de mente Cōmentator, in 7. metaph. commen. 31. Qui loquens contra Auicennam, de intelligencia dante formas dicit, quod in his quæ generantur sine semine, cum considerata fuerit demonstratio Aristotelis, apparebit hic, quod corpora cœlestia sunt illa, quæ dant istis aliquid loco seminum & virtutum, quæ sunt in seminibus, ex hoc dicto sic arguunt, si corpora cœlestia in non habentibus semen sunt agentia loco seminum, ergo in habentibus semen non agunt, si ergo concurrunt, concurrunt solum in determinando agens particulare. Præterea, Cōmentator laudans virtutē formatiua quæ est in semine, dicit in 7. metaph. commen. 31. quod est virtus diuina, & quod agit modo intellectus operatiui, & non agit per instrumentum corporale, nec determinat sibi in membrum proprium, quod enim agit per calorem, qui est in semine, hoc non est ita, quod sit forma in talibus seminibus, sicut anima est forma in corpore naturali, sed ita est inclusa in eis sicut anima, id est, intelligentia in corporibus cœlestibus. Ex quo dicto sic arguit Commentator, ponit quod agentia generationem sunt calor in semine & virtus formatiua, vt diuina, quæ est quædā virtus non in semine, sed in principali generante & assitens semini, sicut intelligentia cœlo. si igitur Commentator extimaret ponere sufficientia agentia generationis in his quæ generantur ex semine, ponendo agens coniunctum, vt calorem in semine, & agens assitens, id est, virtutem formatiuiam, non est necesse ponere cœlum concurrere vt efficiens, sed vt determinans & regens generationem. Non ergo cœlum habet efficientiam, sed determinationem in generatione inferiorum, & aduerte, quod hæc imaginatio, attribuitur Henrico quolib. 14. quæst. 1.

Sed hæc opinio ideo decipitur, quia nō cōsiderat ordinē & nexum, qui est inter agentia naturalia inferiora & superiora, qualia sunt corpora cœlestia. nam si cōsideraret, quod inter ea est ordo essentialis, & secundū verā philosophiam, ista agentia inferiora se habent ad corpora cœlestia, vt causa secunda ad causam primā, quæ non agit nisi agente primā, non incidissent in hanc imaginationē. Aduerte igitur, quod sicut omnia entia supponunt ens primum, quod est Deus, quo non influente omnia cederent in non ens, sic omnes motus & actiones mouentium & agentium inferiorum supponunt

supponunt motum primū, qui est motus localis cœli, quo remoto remouetur, sicut remota causalitate causæ primæ, remouetur causalitas omnis causæ secundæ. Hac de causa dixit philosophus in 8. phis. tex. 1. quod motus primus est vita, id est, fons & vniuersale principium in natura existentibus, se habet enim vniuersum, vt animal in quo videmus à motu cordis pendere motus aliarū partium, & eo sublato alix partes immobilantur, sic in vniuerso, à motu cœli pender omnis motus rerum naturalium, ita quod eo remoto immobilantur omnia, quocunque genere motus & mutationis naturalis, vt motus localis, alteratio augmentum, & decrementum, & generatio, & corruptio. Vt ergo conserues ordinem essentialē, & nexum inter agentia inferiora & superiora, tenebis, quod cœlum motum non solum determinat agentia inferiora ad proprios effectus, sed agit & influit in quocunque effectu inferiori, sicut causa 1. influit in omnem effectum causæ secundæ sibi subordinatæ.

Quod si tenueris imaginationem prædictam, declinabis in defectum eorum quos reprehendit philosophus in 12. metaph. in tex. ult. qui auferentes ordinem à partibus vniuersi faciunt in contexam ipsius vniuersi substantiam.

Ratio autem adducta à sic imaginantibus non est aliquid roboris, falsum est enim, causas superiores non habere aliquam causalitatem super causas inferiores, quo ad effectus earum. Nam talem causalitatem habent, qualem causa prima super effectum causæ secundæ, in quam magis influit quam causa secundæ, non enim secunda influit, nisi quia primæ influit, vnde homo generat, quia Sol suo motu influit in homine. Et dato quod elementa & mixta per virtutes suas actiuas essent determinatæ ad proprios effectus, non possunt exire de potentia ad actum, nisi concausante & coagente cœlo per motum, quoniam iste est ordo inter motus naturales, quod secundarij quales sunt motus agentium inferiorum, supponunt primum, vnde licet fons remoto motu cœli, esset generatiuus ignis & calefactiuus, non tamen exiret de potentia ad actum quoniam requirit ordo vniuersi.

Nec dictum primum Comment. sibi suffragatur, non enim aliud intendit, nisi quod in generatis sine semine corpora cœlestia sufficiunt, quoniam gerunt vicem agentis particularis, vltra hoc quod sunt agens vniuersale.

Tunc ad argum. dico, quod consequentia solum valet in hoc

hoc sensu, ergo in habentibus semen, non agunt vt gerentia vicem agentis particularis, quod conceditur, si autem intendunt consequentiam valere absolute, neganda est, similiter dictum secundum Comment. non prodest eis. Posito enim quod Commen. intendat virtutem formatiuam & calorem seminale esse sufficientia agentia particularia generationis in his quæ generantur seminaliter, adhuc necesse est ponere cœlum motum vt agēs vniuersale, & primæ causa, in hoc genere quæ influit, & reducit ad actum agentia particularia, non solum determinando sed coagendo in effectum agentis particularis.

Quantum ad motum aduerte, quod est opinio famosa attributa Durando, qui tenet motum localem cœli non posse esse medium, nec rationem agendi, nec necessario requiritur ad hoc quod cœlum agit in hæc inferiora, sed tamen requiritur ad nouitatem actionis vel ad alterationem actionum, quod sic declarat. Ad actionem requiritur approximatio agentis & passio, qua posita, remoto impediēte, necessario sequitur actio in naturalibus.

Si igitur aliqua actio sit de nouo, oportet de nouo approximari actuum passio, hæc autem approximatio fit per motum localem, & ideo ipse motus præexigitur nouæ actioni.

Item ad alterationem actionum requiritur, nam quia idem manens idem est aptum semper facere idem, ex 1. de generatione, ideo si cœlum & astra non mouerentur semper eodem modo se haberent ad determinatas partes terræ, & sic semper facerent idem.

Nec esset in eadem parte alternatio diei & noctis, caloris & frigoris, æstatis & hyemis, sed semper vnum ex his. Vt igitur sit in eadem parte terræ horum alternatio, requiritur quod cœlum & astra per motum suum sint aliquando præsentia, aliquando absentia, aliquando propinqua, aliquando remota respectu eiusdem regionis, vt inuit philosophus in secunda de generatione dicens, quod motus circum obliqui est causa alternationis, generationis, & corruptionis, ex his concludit, quod motus cœli non est ratio agendi in his inferioribus simpliciter, quia cœlum potest agere sine motu, sed tantum est necessarius modo quo dictum est.

Durand. autem conatur sic probare intentum suum, si cœlum non potest agere in hæc inferiora sine motu, hoc est, vel quia motus est principium formale, quo cœlum agit, sicut calor est

principium formale, quo ignis calefacit, vel quia est ipsa actio coeli per qua agit, sicut ignis calefacit per calefactione qua est actio ignis, vel quia est conditio necessario requisita sine qua coelum non agit, sicut motio securis a secante est necessario requisita in sectione, non nisi mota, secat.

Non primo, quia principium formale aliquid absolutum ponit in agente, actuat enim ipsum, sed motus localis nullum absolutum ponit in mouente, non enim potest ponere nisi locum, nam si poneret formam substantialem vel accidentialem iam non esset motus localis, sed generatio, vel alteratio, vel motus in quantitate, locum autem non potest ponere, quia non est in loco sed in locante ex 4. phys. Non secundo, quia actio non est in agente, sed in passio, motus autem coeli est in coelo, quia omnis motus est in mobili ex 3. phys. ergo motus coeli non est actio coeli per quam coelum agit in alterum. Non 3. quia motus localis non est necessario requisitus in corpore generabili ut agit, ut patet de magnete, qui quiescens attrahit ferrum, ergo multo minus in corpore ingenerabili, ut est coelum.

Ad hoc dicitur, quod motus localis requiritur in coelo ut agit in inferioribus actione naturali, non quia sit principium formale ut arguitur, nec actio coeli, sed ut necessario requisitum, est enim conditio sine qua non.

Quoniam ab agente non prouenit actio, nisi agens proportionetur passio. Corpus autem ut agens non proportionatur corpori patienti nisi per motum, quia corpus non est mouens nisi moueatur, & haec est natura corporis actiui & mouentis, & cum probatur, quia magnes trahit ferrum quiescens, dicitur quod ferrum magis & verius trahit ad magnetem quam a magnetem, unde secundum dictum Comment. in 7. phys. comm. 10. est attractio & quiuoce dicta, quoniam attractio in qua attrahens est quiescens, & attractum est motum, non est attractio in rei veritate, ex consequenti est magis ad magnetem, ut ad finem, sicut lapis mouetur ad centrum, quam effectiue a magnetem, sicut nec lapis mouetur effectiue a centro, coelum autem motum agit inferiora effectiue, & non ut finis, ideo non est, simile de coelo & de magnetem.

Sed quod motus non sit necessarius ad hoc quod coelum agit in inferioribus, actione naturali, arguitur sic a Paul. Son. in 1. metaph. q. 13. qui videtur declinare ad opinionem Durand. si coelum staret, adhuc illuminaret Sol parte terrae, super quam

quam existeret, ergo eam calefacere, calefactio autem est actio naturalis, ergo &c. Prima consequentia est concessa ab omnibus, secunda autem sic probatur. Quod conuenit alicui secundum se non potest ab eo naturaliter auferri. Sed lux secundum se & ex natura sua est actiua caloris, ergo &c.

Ad hoc dicitur quod licet lux ex natura sua sit actiua caloris, non tamen in se & ex se habet omnem conditionem requisitam ad hoc quod exeat in actum, sicut licet gladius in se habeat virtutem incisivam, quia durus & acutus, tamen non exit in actum, nisi per motum, conditio autem requisita est motus, ita quod si luci non adiungitur motus non calefaciet, ut etiam diximus supra: unde licet a luce non possit auferri quod sit actiua caloris, potest tamen impediri ne exeat in actum, ex remotione motus, a corpore luminoso.

Quantum ad lumen, de quo dictum est, quod est actiua caloris, dubitatur, quia non videtur verum, nam si est calefactiuum vel hoc habet a natura sua, vel a motu, quia scilicet motus est calefactiuus, sed neutro modo & primo, quod non ex natura sua, quia lumen non est ex natura sua qualitas actiua, ergo non est calefactiuum. Consequentia nota. Antercedens sic probatur, si esset qualitas actiua, haberet oppositam contrarium, & non solum priuatiuum. Consequentia patet, quia videmus quod aliae qualitates actiuae habent contrarias, ut calidum habet frigidum, humidum habet siccum, graue habet leue. Sed lumini opponitur tantum tenebra, quae est priuatio, ergo &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo negatur consequentia quoniam non est vera, nisi in qualitatibus actiuis elementaribus, quae productione vniuoca sunt principia producenti sibi, unde: ut calor calorem &c.

Secundo potest negari falsitas consequentis, quoniam licet lumen & tenebra non habeat oppositum contrarium, sed tantum tenebra, tamen, ut est productiuum caloris, habet aliquam qualitatem virtualemente contrariam productiuam frigiditatis, pura quae est in Saturno, & haec erit sibi contraria virtualiter propter effectum contrarium, & hoc sufficit.

Secundo arguitur ad idem, si lumen est qualitas actiua, ergo est species qualitas sicut frigiditas. Sed species qualitatis distinguuntur per differentias contrarias & positivas praecise de tertia specie qualitatis, igitur si lumen sit qualitas actiua, habet contrarium, & non solum priuatiuum.

replacat in 12. metaph. tex. 29. qua putat ita probare æternitatem temporis, quod tenere oppositum implicat cōtra dictionem. Tenet enim quod si tēpus incēpit, datur prius ante tempus, ergo ante tēpus fuit tempus, quia non datur prius sine tempore, ponere autem tempus antequam tempus esset, implicat contradictionem. Sed rationes ad hoc deducentes, quod tenere oppositum implicat contradictionem, sunt demonstratiuæ apud intellectum probantis. Cū ergo philosophus tales rationes ad propositum induxerit, patet quod putauit se demonstrasse intentum.

Quantum ad secundum pono duas conclusiones, prima est, si non esset alius modus quo ponerentur & mundus & motus incēpisse, quā ille qui ponebatur ab antiquis, vt ab Anax. ab Empe. à Democ. demonstraret vere philosophus mundum & motum non incēpisse, probatur, isti pōnebant, vt patet in 8. phys. in text. . mundum incēpisse per mutationem naturalem & motu naturali, vt Anax. per segregationem partium ab illo confuso. Empedoc. per motum litis & amicitia. Democ. per concūsum atomorum sed impossibile est mundum sic incēpisse, & sic definire esse, quoniam inuitabiliter sequitur, vt deducit philosophus in 8. phys. tez. 7. quod datur motus prior motu primo, vt videre poteris illic. & quoniam illi antiqui non cognouerunt aliū modū productionis, nec incēptionis nisi physica, per quem modum est impossibile mundum incēpisse, ideo contra talem mundum arguit, & demonstrat philosophus. Quasi sic arguat contra eos, si mundus non est æternus, ergo incēpit secundum vos modo physico. Sed hoc est impossibile, quia daretur mutatio prior mutatione prima, consequentia conceditur ab eis, quia nesciunt alium modum producendi, falsitas autem consequentis implicat contradictionem. Cum ergo non incēperit modo physico. & non sit alius modus secundum vos, sequitur, quod estis coacti ponere mundum, & motum, & tempus æterna. Hæc fuit via philosophi contra antiquos, qua supposita patet, quod vere demonstrauit contra eos, nec mundum nec motum incēpisse.

Secunda cōclusio, philosophus nō demonstrauit simpliciter mundum esse æternū, nec intendebat demonstrare, prima pars huius cōclusionis probatur. Qui demonstrat simpliciter format rationes veras simpliciter, quæ constāt ex præmissis veris & necessariis simpliciter, ita q̄ uō indiget dictione

stinctione. Sed rationes philosophi in hoc proposito, non constant ex veris simpliciter, & vniuersaliter, vt videre poteris solutiones B. Tho. in 8. phy. super tex. 13. & in 12. metaph. text. 30. quas non est opus hic adducere. Verū quia Iand. in 12. meta. in q. 6 tenet rationem formatam à philosopho ad probandam æternitatem temporis esse veram simpliciter, hæc posse naturaliter, id est, remota fide cōdici. Et reprobat solutionem B. Thom. in qua, vt videbis in 12. metaph. super tex. 30. sic inquit. Manifestum est, quod ratio quam hic posuit ad probandum sempiternitatem motus, non demonstratiua, non enim si ponimus tempus quandoque incēpisse oportet ponere prius, nisi quid imaginatum, sicut cum dicimus extra cœlum non est corpus, extra non est nisi quid imaginatum. Sicut igitur extra cœlum non oportet ponere locum, licet extra, videatur locum significare, ita non est necessarium, quod tempus sit priusquam incēperit vel postquam desinet, hæc B. Thom. in quibus intendit, quod prius & posterius ante incēptionem temporis non inut. differentia essentialis temporis, sed tantum secundum imaginationem, ideo volo defensare solutionem B. Tho. contra Iandun. Contra dicit Iandun. Hoc dictum est falsum, scilicet quod prius & poste. dicant differentias temporis imaginatas imō dicunt differentias essentielles, & impossibile est, naturaliter loquendo, quod prius & poste. sint sine tempore. Sed Iand. dictū suum non probat, ideo nihil concludit contra Beatorum Tho. Nos autem dicimus, sicut tempus sumitur dupliciter ita prius vel ante, nam datur tempus reale q̄ est mensura primi motus, vt declaratum est in 4. phi. & in tali tēpore prius & poste. sunt realia, & correspondent priori & poste. parti motus, vt mensura realis mensurato reali, vtrum autem tempus & motus similiter partes temporis & partes motus distinguantur realiter, pro nunc non determinatur, spectat enim hoc libro quarto physicorum vbi dixi intentionem meam in particulari, quaestione. Ultra tempus reale, datur tempus aliud, quod dicitur imaginatum. Nam dato per impossibile apud philosophum, quod cœlum non moueretur, adhuc possem apprehendere aliquam successione in actu imaginandi, prout possem imaginari montem aureum, deinde lapideum, deinde æneum. Et hæc successio mensuraretur, imaginarie per prius & poste. non quidem realia, quoniam si per casum cœlum nō

moueretur nõ esset tēpus reale; nec pars prior & poste. tēporis realis, ergo esset tēpus secundum imaginatiõnem, & prius ac poste. tēporis imaginati. Et in tali tempore, prius ac poste. non sunt differētiæ reales, cum hec tēpus sit reale. Et quoniam B. Tho. declarat mēte suam per similitudinē sumptam ab extra dicens, sicut quando dicimus quod extra cœlum non est corpus, sicut extra, non est differētia realis loci realis, sed differētia imaginaria loci imaginati, nā extra cœlũ nõ possumus, nõ imaginare, spaciũ, sic in pposito & æterna. Sed dicit Iand. q. nõ est similis ratio, quā ly extra aliquando potest accipi priuatiue, siue per priuationē corporis circumscribentis, & sic non est differētia loci essentialis, sed prius & poste. sunt differētiæ essentialis tēporis, & nunq̄. possunt accipi per priuationē temporis mēsurantis. Sed n. Iand. B. Tho. vidisset in 8. physic. super tex. 13. id forte non dixisset, nam illic declarat, quod sicut ly extra aliquando tenetur affirmatiue, aliquando negatiue, ita ly prius & ante, & quando tenentur affirmatiue sunt differētia temporis realis, vt dicimus. Ante iuuentutem nihil est iuuentutis, quando autem tenetur negatiue, est differētia solũ imaginariæ, vt hic Ante tempus nõ est tempus; patet ergo, quod est par ratio de ly prius; & ly extra, vnde Iand. loquitur potius effectũ, quam veritate rei. Non ergo ratio de æternitate temporis inducta à philosopho est demonstratiua simpliciter.

Aduerte etiam, quod ratio quā solent aliqui formare fundata super æternitate actionis Dei non est demonstratiua. Nam sic arguunt. Cuius actio est æterna, eius effectus est æternus. Sed actio Dei est æterna, cum sit substantia sua; vt patet etiam per philosophum in 12. meta. tex. 39. & mundus est eius effectus ergo mundus est æternus. Maior autem est vera & necessaria. Repugnat enim ponere actionē & non ponere effectum; saltem in fieri, vt si pono calefactionem, pono calefactum, vel aliquid quod calefit, si dicatur quod actio Dei vt actio non est æterna, sed vt res, quoniam vt res est substantia Dei, quæ est æterna. Sed non sequitur, quod effectus sit æternus; nisi ponatur actio vt actio æterna. Contra. Si vt actio non est æterna, sed in tempore, ergo sequitur quod Deus prius fuit agens in potentia, quam in actu, & sic exiuit de potentia ad actum; quod etiam repugnat philosopho in 12. meta. tex. 51. consequentia probat. Actio Dei vt actio, non æterna, ergo Deus non est agens vt

vt agens actu æternum, & in tempore incoepit esse agens actu, ergo transiit à non agente actu, ad agens actu; & sic ab agente in potentia ad agens actu.

Ad hoc dicitur, quod actio vt actio non est in Deo æterna, quoniam inuitabiliter sequeretur effectus æternus, nisi si ponamus actionē Dei frustratoriam, quod est prophatum opinari. Vt res autem qui est ipse Deus est æterna. Et cum arguitur ergo transiit à potentia ad actum, negatur consequentia. Nam ad hoc quod agens transiit à potentia ad actum, necesse est vt actio sua sit accidens perfectiuum agentis. Deus autem se ipso perfectus est, vt diximus supra. Potest etiã dici & forte melius, quod actio vt actio quantum ad totum illud quod ponit in agente, est in Deo æterna; ponit autem in Deo potentia actiuam, quam constat esse æternam.

Quantum autem ad connotatum, scilicet in fieri passionē & productionem effectus, non est æterna, non tamen propter hoc Deus mutatur de potentia ad actum, quoniam ex actionē, sua nulla sibi aduenit perfectio noua, sed tantum effectus eius perficitur acquirendo esse; quod ex se non habet. Patet igitur, quod philosophus non demonstrauit simpliciter mundi æternitatem, sed ad hominem, vt declauimus in prima cõclusionē.

Secundã autem pars cõclusionis, scilicet quod non intendebat demonstrare simpliciter sed ad hominem, manifestatur ex modo suo procedendi. Nam vt notat B. Tho. in 1. par. q. 46. art. 1. Aristoteles in 1. de cœlo, & in 8. physic. præmittit quasdam opiniones eorum, qui ponunt mundum incoepisse, vt Anaxa. & Empedoc. & contra eos rationes contradictorias inducit.

Præterea ubique de materia loquitur, inducit testimonia antiquorum, quod non est demonstratoris sed probabiliter persuadentis.

Præterea dicit expresse in primo Topicorum, quod sunt quedã problemata dialectica, de quibus rationes nõ habemus, vt vtum mundus sit æternus, ex his igitur constat, quod philosophus nõ intēdebat simpliciter demonstrare æternitatem mundi, & hæc est doctrina B. Tho. vt dixi in 1. par. q. 46. art. 1. q. Paulus Sõcinas nõ studuit sustinere, nam in 12. meta. q. 30. in responsione argumentorum, quæ formauerat in principio quæstionis, ex quibus primam est ratio Beati Thomæ, tertia hic posita, & quartum est ratio secun-

da Beati Thomæ similiter hic posita, soluit vtranque, & ad eam quæ est tertia Beati Thomæ dicit, quod Aristotelis consuetudo fuit, materias quas nondum determinauerat, pertractare solum vt probabiles, si aliquando de eis sermo incideret, & quoniã nondum determinauerat, an mundus sit æternus, ideo in libro thopicorum, dicit esse problema. Dicit et quod philosophus in libris logicalibus sæpe vitur exemplis aliorum, ita fecit in proposito, nam aliqui vt lato dixerunt mundum non esse æternum.

Ad eam autem quæ est secunda B. Tho. dicit quod demonstrator non adducit aliorum dicta, vt per ea demonstrat, & cogat intellectum, sed postquam demonstrauerit potest ea adducere ad maiorem confirmationem. Sic fecit philosophus in proposito.

Sed patet inuenti textum philosophi in primo thopicorum, & est in c. 8. illic non pertractat de æternitate mundi probabiliter, nec determinatiue, nec incidebat sermo de eo, nisi gratia exempli, tractat autem de natura problematis dialectici dicens: Sunt autem problemata & de quibus sunt contrarij syllogismi. Dubitationem enim habet, vtrū sic se habeat, vel non, eo quod in vtrisque sunt rationes verisimiles, & de quibus ratione, scilicet certam & necessariam non habemus, difficile arbitrates esse vnum quare assignare, ideo, determinatam causam assignare, vt vtrum mundus sit æternus, vel non. Ex quibus patet quod hoc quæ situm vtrū mundus sit æternus ex propria sententiã connumerat inter problemata de quibus dicit, quod pro vtraque parte sunt rationes verisimiles, & de quibus ratione non habemus, & in hoc quod dicit non habemus connumerat seipsum, cum antiquis.

Nam si intruderet tantum de antiquis, non diceret non habemus, sed non habent, vel non habuerunt.

Ex hoc patet, quod exemplum de æternitate mundi, nõ est adductum in persona antiquorum, sed de intentione philosophi. Propterea stat ratio Beati Thomæ & solutio Pauli inefficax est.

Quod autem dicit, quod philosophus nõ adducit aliorum dicta, nisi ad confirmationem, hoc factum est. Nam in secundo cœli textu secundo adducit testimonium patrũ, quod cœlum est mobile velocissimum æternum incorruptibile, cuius motus non habet principium neque finem, sed est æternus in tempore infinito.

Et id quidem adducit in confirmationem determinationis quam fecerat de æternitate cœli. In tex. autem primo. eiusdem ly, comparat rationes & sermones suos rationibus eorum, qui ponebat cœlum factum & non æternum, & excimat demonstrationes cogentes intellectum, sed magis efficaces & generatiuas maioris fidei, & ad quas non sequuntur aliqua impossibilia, sicut sequuntur ad positione contradicentium. Vbi & Commentator inquit. Cum aliquis intuebitur sermonem Aristotelis & aduersariorum eius in hac quæstione, & inuenerit sermonem aliorum se qui plura impossibilia, & inuenerit sermonem Aristotelis non sequi aliquod impossibile, acquirat fidem maiorem, quam habuerit prius ex ratione, & ideo dicit Alex. Nos autem non sumus sustentati saper sententiam huius hominis, scilicet Aristot. inter omnes alios, nisi quia videmus ipsam minoris ambiguitatis, & remotiorem a contradictione. Hæc Commentator. Ex quibus patet quod, rationes & positio Aristotelis de æternitate sibi sunt nisi magis persuasivæ, quam rationes aduersariorum. Ex consequenti nõ demonstravit simpliciter nec arbitrabitur demonstrare, sed se habere sit magis persuasivæ, vnde siue vtatur dictis antiquorum ad confirmationem, siue comparatiue, non se habet vt demonstrator, secundum quod dicit Beatus Thomas sed vt persuadens. Propterea facile erat Paulo sustinere mentem, & rationem Beati Thomæ.

Sed dicit. Si philosophus non suadebat sibi posse se simpliciter, demonstrare æternitatem mundi, sed tantum ad hominem, quare eam firmiter credidit, vt sibi attribuit B. Tho. in 12. meta. super. tex. 30. & super hanc credentiam fundavit inquisitionem substantiæ abstractæ æternæ.

Respondetur, non inconuenit quod Arist. aliqua pro certo tenuerit, ad quæ tamen rationem cogentem nõ habuit. Vt mundus est æternus, & generatio inferiorum perpetua & primum agit de necessitate naturæ, & anima intellectiua est immortalis. Nam licet ad prædicta rationem cogentem non habere, tamen aduerter, quod ex sensatis melius potest suaderi mundum esse æternum eo quod ordo & dispositio quam videmus in substantia corporis cœlestis, in motibus eius, in locatione elementorum, in generatione, similis à suo simili suo modo vniiformi perseverat.

Nec in præteritis seculis aliter fuisse cognoscere possumus
ideo

ideo ad hanc partem omnino declinavit. Aduertit etiam quod ponentes in conceptione mundi, ad multa inconuenientia deducebantur, nesciens alium modum quam in conceptione phylicam, ad positionem autem suam nullū videbat sequi impossibile, ideo ad partem affirmatiuam declinavit de mundi æternitate:

Et hos nisi essemus illuminati fide, idem sentiremus ex his quæ cognoscimus à sensatis, & quod non tantum ratione, sed etiā ex fide, quā habebat in partibus antiquis; tēnerit mundum æternum, & cœlum & motum cœli, patet in secundo cœli textu secūdo, ubi inquit, bene se habet persuasibilem scriptum præbere antiquis, & maxime patrū nostrorū, veros credere esse sermōnes, vt sit immortale, aliquid, & diuini habentium quidē motū, habētū autem talem vt nullus sit finis ipsius, &c:

Quantum ad tertium principale aduerte, quod aliqui potius aduerfantes philofophis tenentibus æternitatem mundi, quā veritate ducti, tenent mundū non potuisse produci ab æterno, eo quod implicat contradictionem, & multa impossibilia sequuntur ad talē positionem. Contra quos nunc intendimus procedere. Pro cuius euidētia, ponemus quatuor conclusiones, deinde soluentur rationes fortiōres contradicentium.

Prima conclusio. Ea quæ à solo Deo per simplicem emanationem produci possunt, vt cœlum & intelligentiæ & elementa, secundum se tota potuerunt produci ab æterno, hanc sic probo vnica ratione, & supponitur quod simpliciter emanatio sit instantanea, & indiuisibilis, eo quod non est motus, nec requirit alterationem dispositiuam, cum ei non supponatur materia, aut subiectū disponibile, sed est simplex deductio rei à penitus non esse ad esse. Suppono etiam, quod philofophus non negaret hanc simplicem emanationem, quæ dicitur creatio, vt iam determinauimus supra, & iterū dicemus infra querentes, si Deus apud Ari est causa omnium effectiua. His suppositis arguitur sic, effectus potēs habere esse à causa per fieri indiuisibile, potest esse statim quod est causa sua, ita quod si causa sua est æterna, potest esse æternus.

Sed ea quæ, à solo Deo per simplicem emanationē produci possunt, possunt habere esse à sua causa per fieri indiuisibile, ergo possunt esse & fieri statim, quod Deus est, ipse autem est æternus, & ab æterno, ergo &c.

Minor

Minor quidem patet, quoniam ex supposito, simplex emanatio est fieri indiuisibile. Maior autē probatur, si effectus non potest esse statim cū sua causa, hoc est, quia effectus est posterior duratione ipso fieri, vel quia agere vel saltem perfecte agere est posterius duratione ipso agente.

Sed neutrum horum est necessarium, quando fieri est indiuisibile, quoniam tunc fieri & factum esse sunt simul, aliter fieri non esset indiuisibile. Sed effectus & factum esse sunt simul, ergo quando fieri indiuisibile, effectus non est posterior duratione, ipso fieri, similiter non est necesse ipsum agere vel perfecte agere, esse posterius duratione ipso agente, quia statim cum causa est in suo perfecto esse, potest incipere agere quantum sit ex se, vt statim quod Sol est, potest quantum sit ex se illuminare, & eadem ratio est de aliis causis perfectis. Sed quando fieri est indiuisibile, facere, vt patet, est indiuisibile, quando facere est indiuisibile, simul sunt incipere agere, & perfecte agere, quia omnia hæc sunt indiuisibilia, ergo quando fieri est indiuisibile, non est necesse ipsum agere, & perficere esse posterius duratione ipso agente. Cum igitur creati & creatum esse & creare sent in indiuisibili, & causa creans semper sit in suo perfecto esse, patet, quod ea quæ possunt produci per simplicem emanationem, possunt esse statim, quod causa sua est, & cum causa sit æterna, possunt produci ab æterno.

Et aduerte quod Paulus. Sonc. in 12. metaph. q. 31. respondens tertiæ rationi formatæ, ad probandum possibilitatem æternitatis mundi, deuenit ad hoc, vt diceret, quod ratio quare mundus non potest esse æternus, non est quia oportet vniuersaliter causam præcedere effectum, duratione, sed est, quia cū effectui conueniat prius non esse prioritate naturæ, quam esse, necesse est dari aliquam durationem, in qua non esse eius præcesserit esse eius.

Paret autem ex dictis, quod hæc solutio nulla est, nisi quod effectus procedit à non esse ad esse per fieri diuisibile, tunc enim in toto tempore mensurate ipsū fieri, effectus habet non esse prius duratione quam esse. Sed in proposito, fieri est indiuisibile, ergo non est necesse non esse, effectus præcedere duratione ipsū esse, & hæc doctrina Beati Thomæ in secunda sententia. dist. 1. quæstio. 1. art. 5. ad secundū factum contra æternitatem mundi, ubi inquit. Non esse quod ex se habet res creata, naturaliter est prius quam esse, quod ab alio habet,

habet, & si non duratione, quare & cætera.

Secunda conclusio. Motus cœli potuit esse ab æterno, probatur, si nõ hoc fuit vel propter defectũ motoris, vel propter defectũ mobilis, vel quia in spacio in quo est motus cœli, oportet vti aliquo signo in actu, à quo necesse est incipere motũ cœli, nõ propter primũ, quoniã motor cœli vel est Deus, vel intelligentia producta, si est Deus, est æternus, quia habet esse à se, ergo semper habuit & habet esse. Si est intelligentia, potuit produci ab æterno per conclusionem præcedentem, ergo &c.

Non propter secundum, quoniam per conclusionẽ præcedentem potuit cœlum mobile produci ab æterno. Nõ propter tertium, quoniam cœlum est mobile sphericum, & solo moto sphærico, in quo non est assignare aliquod signum actu, à quo incipiat motus sphæricus, & aliud ad quod terminetur, sicut contingit in motu recto, qui est inter terminos oppositos, sphæricus autem est ab eodẽ ad idẽ. Aliqui dicunt, quod est propter quartum, scilicet quia fuissent infiniti dies pertransiti. Implicat autem contradictionem infiniti pertransiti, consequentia nota, quia si nõ fuissent pertransiti, nunquam ad diẽm hodiernum peruenirent, sed quod hæc obiectio non impediatur rationem nostram, declarabitur in solutione rationum aduersantium.

Tertia conclusio. Prima causa potuit ab æterno producere quodcunq; ens distinctum ab ea, & sic non solum cœlum & intelligentiã, sed & elementa, & species, elementorum potuerunt produci ab æterno, probatur. Supponitur, quod omne producibile à prima causa comparatur ad eam, vt effectus eius, tunc sic. Non minoris potentie est causa prima, quã aliqua causa secunda. Sed aliqua causa secunda potest producere effectum sibi coæuum, puta Sol lumen in aere, ergo & prima causa. Sed omne distinctum ab ea, comparatur ad ipsam vt effectus producibilis, ergo omne tale potest esse coæuum primæ causæ ex consequenti produci ab æterno.

Aduerte quod hanc rationẽ soluit Paulus vbi supra, & dicit, quod hoc nõ est ex defectu primæ causæ, sed quia si esset effectus sibi coæuus, non esse non præcessisset esse. Posito autẽ quod effectus secundæ causæ sit ei coæuus, adhuc nõ esse præcessisset esse eius. Si enim nũc de nouo producat corpus luminosũ in aere obscuro, causabit in eo lumẽ in primo instanti

instanti productionis suæ, & tamen prius nec illud corpus nec lumen productum habuit esse.

Sed quod hæc solutio nõ valeat, patet ex duobus. Primò quia declaratum est supra, etiam ex doctrina B. Tho. quod non est necesse in re creabili non esse præcedere esse duratione, sed natura. Secundò reduco rationẽ nostram ad formam hypotheticam, quam constat concludere siue categoricæ sint possibiles, siue impossibiles. Nam ita est vera hypothetica ista, si tu es lapis, tu es inanimatus, sicut ista, si tu es homo, tu es rationalis. Arguitur igitur sic.

Non minus posset Deus creare ab æterno, quã Sol illuminaere aerẽ ab æterno, si sol & aer fuissent ab æterno, quia sicut Sol si fuisset ab æterno non indigeret aliquid expectare in posterum ad illuminandum, ita nec Deus, imò minus, cum sit perfectioris virtutis actiue in infinitum. Sed si Sol fuisset ab æterno & aer, illuminassent aerem ab æterno, cũ haberet virtutem perfectam illuminandi sibi corogenitam. Patet autem hanc minorem, quæ est hypothetica esse veram, quicquid sit de categoricis, ergo ex duabus istis hypotheticis manifeste sequitur, quod Deus potuit omnem creaturam creatam in tempore creare ab æterno.

Quarta conclusio. Potuit ab æterno esse generatio & corruptio rerum inferiorum, probatur per præcedentes conclusiones potuerunt esse ab æterno omnes causæ requiritæ ad huiusmodi generationem & corruptionem. Nam potuit esse cœlum motum ab æterno, & causa vniuersalis, & agentia naturalia, vt causæ particulares, & elementa, vt causæ materiales, & formæ naturales potuerunt actione cœli, & agentium particularium educi de potentia materiæ, ergo &c.

Quantum ad rationes contradicentium & negantium possibilitatem creaturæ ab æterno & ipsius mundi aduertere, quod multæ sunt, & à multis recitantur & solvantur, vt à B. Tho. in 2. dist. quæst. 1. art. 5. & à Cap. in 2. dist. 1. quæst. 1. contra secundam conclusionem, & ab Herueo in 2. dist. 1. quæst. 1. & à Paulo Soncin 12. metaphysic. quæst. 31. Tu ergo vide quem volueris. Nunc autem sufficere recitare quas arbitramur fortiores, & famosiores. Aduerte igitur tres, & earum solutiones.

Prima est, si mundus & cœlum, & motus cœli potuerunt esse ab æterno, potuerunt esse pertransiti infiniti dies, aliter non fuisset possibile peruenire ad præsentem diẽm. Hoc autem

autem est impossibile, quia repugnat infinito pertransiri, Ad hoc negatur consequentia, quoniam pertransire est per motum de extremo ad extremum rem attingere. Quando ergo dicitur, quod si mundus potuit produci ab æterno, infiniti dies potuerunt esse pertransiti, idem est ac si dicatur. Infiniti dies potuerunt esse attingiti ab extremo ad extremum, quod implicat contradictoria, scilicet quod potuerunt esse infiniti dies, & quod inter eos potuerunt dari duo extrema. Conceditur autem ex illo antecedente se, qui, quod potuerunt præfuisse infiniti dies ante diem hodiernum, qui ex parte ante non potuissent pertransiri, quia non potuissent esse inchoati ab aliquo extremo. Sed a parte post, ubi fuisset in eis ultimum nunc, potuissent secundum quid esse pertransiri: & sic non sequitur infinitum ea parte quæ infinitum potuisse pertransiri. Ad probationem autem consequentiæ.

Secunda ratio, si mundus potuit produci ab æterno, & potuit esse generatio æterna, ergo potuerunt generari infiniti homines, & cum animæ numeretur secundum corpora, & sint incorruptibiles, possent nunc esse animæ infinitæ actu, impossibile est autem dari infinitum actu, ergo &c.

Hæc ratio ut inquit Beatus Thomas in secunda distincti. 1. quæst. 1. art. 5. inter alias est fortior in hoc proposito. Ad quam responsiones multæ inveniuntur, & omnibus omnibus adduco duas tantum. Prima est Herui in secunda distincti. 1. quæst. 1. & stat in hoc, si est impossibile dari infinitum actu, tam in quantis, quam in immaterialibus, tam in ordinatis per accidens, quam in ordinatis propter se, posito quod generatio humana esset æterna, Deus talem ordinem posuisset, & legem in animabus, quod non essent infinitæ, & lex quidem potuissent esse, quod una anima plura corpora successiue viuificasset, vel animæ in morte deficerent per subtractionem diuinæ influentiæ, & eo casu, Deus remunerasset hominem pro hac vita secundum dispositionem diuinæ sapientiæ.

Et si dicis, id non decuisset diuinam bonitatem. Respondeo magis decuisset, quam facere impossibile, scilicet quod animæ essent infinitæ.

Secunda responsio est B. Tho. in 2. contra gent. c. 81. & stat in hoc. Philosophus non probauit in 3. phys. & in 1. cœli non posse dari infinitum actu, nisi in rebus corporalibus, & in causis per se ordinatis, ut patet in 2. metaph. ideo non inconuenit dari in

si infinitas animas cum sint incorporeæ & per accidens ordinatæ, sed contra. Dicit philosophus in tertia phys. tex. 36. separatim quidem igitur esse infinitum à sensibilibus impossibile est, sed animæ post mortem sunt separatæ à sensibilibus, ergo non possunt esse infinitæ. Respondeo, philosophus illic intēdit de infinito Pythagorico separato, quod Pythagoras ponebat esse principium, & hoc quidem infinitum, secundum Pythagoram est quantum separatim ab omni materia sensibili, sicut si imaginaremur spacium infinitum extra mundum.

Nos autem intendimus de infinito separato intellectualis naturæ, qualis est anima humana, in qua natura, utrum possit dari infinitum dicit philosophus in 3. lib. physic. tex. 39. sed fortassis est vniuersalior quæstio, si contingat in mathematicis & in intelligibilibus & in nullum habentibus magnitudinem, infinitum esse, nos autem nunc intēdimus de sensibilibus, hæc ille.

Ex quibus constat, quod si hæc quæstio est vniuersalior, id est, excedens considerationē physici spectat ergo ad metaphysicam, & tamen in metaphysica non determinauit oppositum. Sed dices, imò determinauit, nā in libr. 11. metaphysic. lect. 11. secundum signationem B. Tho. probat & concludit, non dari infinitum in actu in sensibilibus, nec in separatis. Respondeo, loquitur in eodem sensu in quo locutus est in 3. phys. cōtra Pythagoram, nā est quasi idem tex. & est repetitio eorum, quæ dixit in 3. phys.

Sed contra. Ratio philosophi, quæ probat in 3. phys. tex. 37. non dari infinitum in corporibus, includit etiam vniuersaliter in separatis intellectualibus. Sic enim philosophus arguit, si datur corpus infinitum dantur duo corpora infinita, quoniam in infinito sunt infinite infinita, sed non possunt esse duo corpora infinita, quoniam vnum infinitum corpus occupat omnia, sed eadem ratio concludit de abstractis, si enim datur infinitum abstractum erunt duo infinita, quoniam in infinito sunt infinite infinita, sed non possunt esse duo infinita abstracta, quoniam vnum infinitum omnia continet.

Respondeo, licet eadē ratio, cōcludat de infinito separato posito à Pythagora, quod est quantum siue magnitudo separata, quoniam infinitum quantum, siue sensibile, siue separatum ut quæcūque occupat omnia, & omne locum, & cōtinet omnem quæritatē, tamen non est eadem ratio in abstractis intellectualibus.

le actualibus non quantis, quæ nō habent virtutē occupādi.

Et si tu aduertes, inuenies quod Arist. in ratione illa arguens contra Phytaph. semper supponit quantitatem, sic enim concludit in fine tex. 37. Sed impossibile est esse actu infinitum, quantitatem enim aliquam esse, necesse est. Patet igitur, quod secundum philosophum non inconuenit posse dari infinitum actu in immaterialibus, quæ non habent inter se, ordinem essentialem, & idem expresse tenet Algazel. in sua metaph. Vtrum autem secundum doctrinam B. Tho. id sit possibile, determinauit in lect. primæ par. q. 7. art. 4.

Tertia ratio, supponitur quod creatura ideō creatur, quia accipit esse post non esse. Tunc sic. Aut habet esse post non esse duratione, aut tantum ordine naturæ, si primo modo, ergo si est necesse, quod prius duratione habeat nō esse, nō potest esse æterna, vt patet. si 2. modo, ergo habebit esse & non esse simul, quod implicat contradictoria, consequentia autem probatur, quoniam quæ solum habet ordinem prioris & poster. secundum naturam sunt simul duratione, vt subiectum & propria passio: ergo &c.

Respondetur. Dico quod 2. modo, ad improbationem nego consequentiam, nam non esse, sumitur dupliciter. Primo pro non esse simpliciter, & sine aliqua limitatione.

Secundō non esset cum aliqua determinatione, puta non esse secundum se, vel habere aptitudinem ad non esse. Ex his dico ad consequentiam, quod sumendo non esset primo modo, nego eam, & concedo falsitatem consequentis: sumendo autem non esse. secundo modo, concedo consequentiam, & nego falsitatem consequentis, licet eniti repugnet esse actu, & non esse simpliciter simul, tamen non repugnat esse simul duratione, esse actu & non esse à se, sicut non repugnat aquam esse calidam, & non esse calidam à se.

Hæc de præsentibus quæ sita dicta sunt, in quo conatus sum sequi & sustinere viam Thomisticam.

Questio 15 Si primum mouens mouet cœlum
vt finis amatus.

Mouet autem sicut appetibile. Tex. 36.

IN hac q. aduerte in primis, q. philosophus in tex. præmissis nō ampli⁹ loquitur de abstr. actis in genere, sed in specie

cie de primo motore simpliciter primo, quem appellabit Deum vt igitur præsens quæsitum plene resoluaatur, tria discerni debent.

Primō si primum mouens mouet cœlum vt finis amatus & intellectu apprehensus.

Secundō si mouet cœlum solum in genere causæ finalis an etiam in genere causæ efficientis.

Tertiō supposito quod etiam in genere causæ efficientis, vtrum sit applicatus primo mobili vt motor eius appropriatus.

Quantum ad primum tria agenda sunt. Primo assignabitur duplex distinctio. Secundō quatuor conclusiones responsiue. Tertiō ponetur quoddam notabile, in quo apparebit concordia & discordia inter B. Tho. & Commen. Prima distinctio, cœlum sumitur dupliciter, primo pro corpore cœli, quod apud Commen. vt dictum est in lib. 8. est materia in actu, secundo pro aggregato ex corpore cœli & intelligentia applicata, quæ pro nunc supponatur, quod dicitur anima cœli, nam de hoc quæremus infra, vtrum cœlum sit animatum.

Secunda distinctio. finis est duplex, aliquis præexistens motui, sicut centrum mundi, ad quod mouetur graue, vt perficitur & conseruetur. Aliquis acquisitus per motum, siue physicum, vt sanitas acquisita alteratione, siue metaphysicum, vt scientia acquiritur actu intelligendi.

Prima conclusio. Mouens primum non mouet cœlum sumptum primo modo vt finis amatus, probatur, dicit philosophus in tex. 36. quia appetitus princ. intelligentia, id est princ. desiderandi & amandi primum mouens est intelligentia, id est apprehensio intellectus. vnde Commen. in cōm. 36. inquit, & omnia ista dicit Arist. ad declarandum, quod corpora cœlestia habent appetitum propter intellectum.

Tunc sic, cœlum primo modo sumptum, cum sit substantia mere corporea, non habet virtutem intellectiuam, ergo non intelligit primum mouens, ergo non desiderat ipsum, probatur consequentia, quoniam dicit philosophus, quod illic principium appetitus est, intelligentia, patet ergo, quod primum mouens nō mouet cœlum primo modo sumptū, vt finis amatus.

Secunda conclusio. Mouens primum mouet cœlum 2. modo sumptū, vt finis amatus & appetibilis, probatur. Illud ad quod omnia ordinatur, mouet cœlum 2. modo sumptū, vt

finis amatus & appetibilis, quoniam perficitur ex eo, vt de clarabimus infra. Sed ad primum mouens omnia ordinantur ex 12. meta. tex. 5. 2. ergo &c.

Præterea. Quod habet rationem optimi, & à quo pendet perfectio cœli 2. modo sumpti, mouet ipsum cœlum, vt finis amatus. Sed primum mouens est huiusmodi ex 12. metaph. tex. 37. & magis declarabitur infra, ergo &c.

Tertia conclusio. Mouens primum non est finis amatus & desideratus à cœlo 2. modo sumpto, vt acquisibilis per motum. Hæc de se patet, quoniam cū primum mouens sit ens independens habēs esse à se repugnat ei, vt acquiratur per motum. Tunc enim haberet rationem producti, quod est falsum apud omnes rectē sentientes. Erat ergo finis amatus, vt præexistens & attingibilis aliqua operatione cœli secundo modo sumpti, vt attingitur cœtrum a graui de se in ipsius grauis.

Quarta conclusio. Mouens primum est finis amatus & desideratus à cœlo 2. modo sumpto, sicut illud ex quo & per quod conseruatur ipsi cœlo sufficiens perfectio acquisibilis à cœlo hæc probatur ex intēione Comen. in 12. metaph. commen. 76. vbi inquit. Dicamus igitur, quod non mouentur, scilicet cœli 2. modo sumpti, nisi quia intelligunt ex se, quod perfectio & substantia eorum stat in motu & conseruatur, sicut illud facit, quod mouetur ad conseruandam suam sanitatem, quia scit quod sua sanitas non conseruatur, nisi motu, id est exercitio.

Et intēdit Commen. talem rationem Cœli 2. modo sumpti non habent suam perfectionē nisi ex motu, ergo mouetur vt perficiantur & conseruentur in sua perfectione.

Sed ex motu non perficiuntur nisi assequantur finem, ad quem vel propter quem mouentur. Sicut infirmus nō perficeretur sanatione, nisi consequeretur sanitatem, ad quam ordinatur sanatio. Motus enim accipiet perfectionem, à termino ad quem.

Sed finis motus eorum est, vt attingant primum mouens modo quo declarabimus in immediate sequentibus, ergo primum mouens est finis amatus & desideratus à cœlo 2. modo sumpto, sicut illud ex quo & per quod &c.

Positis & probatis conclusionibus responsiuis, notandum est secundum Commentar. in commento trigesimo sexto, & Beatorum Thomā in lectura sexta, quod finis propter quē cœlum secundo modo sumptam mouetur est duplex, scilicet primus

primus & per se intentus, & alius secūda intēione intētus

Primus & per se intentus est vt alsimiletur primo mouenti, secundus & secundario intentus est, vt in causando explicet in actu, quod continetur in virtute in primo mouente, & hæc est sententia Beati Thomā, in 12. metaphysic. in lectura sexta Commen. autem comen. 36. magis diffuse id pertractat dicens.

Dicamus ergo, quod non mouentur, nisi quia intelligunt ex se, quod perfectio & substantia eorum stat in motu, sicut facit illud, quod mouetur ad conseruandam suam sanitatem quia scit quod sua sanitas non conseruatur nisi motu, & etiam intelligunt quod motus eorum est causa exitus eius, quod est in potentia in illis formis abstractis ad actū, scilicet ad formas materiales.

Iste enim formæ forte videntur habere duplex esse, scilicet in actu scilicet materiale esse quod habent, & esse in potentia, scilicet esse quod habent in ista forma, & dico potentia quemadmodum dicimus quod formæ artificiales habent esse in actu in materia, & in potentia in anima artificis vnde hæc formæ videntur habere duplex esse, abstractū & materiale, & hoc quidem est quod facientes formas, id est, Platonicus volunt dicere, sed non perueniunt ad ipsum.

Sed tamen motus eorum non est propter exitum istarū formarū à potentia in actum non ita quod illud est perfectio prima eorum, sed, ita quod illud est cōsequēs primæ perfectionem eorum, verbi gratia, qui exercitatur ad conseruandam sanitatem per operationem alicuius artis.

Primò intēdit ad conseruandum sanitatem suam. Secundo autem intēdit illam operationem, hæc Commentator Et aduerte, quod quando dicit, quod motus eorum est causa exitus eius, quod est in potentia, per esse in potentia intelligit esse spirituale, quod habet res producibiles in intellectu agentis, & dicitur esse immateriale vel ideale & per esse actu, intelligit esse rei productæ, vt iam ad extra producta est. Commen. ergo intēdit, quod ideo cœlum mouetur, vt producat in actu formas, id est naturas rerum inferiorum, quæ continentur in potentiam secundum esse ideale in forma abstracta, id est, in motore primo, vnde cœlum, secundo modo sumptum in hoc se, habet ad motum primum, in cuius intellectu sunt omnes rerum inferiorum naturæ, sicut minister ad primum artificem, qui operatur artificata, prout ei ponuntur ab architecto, in cuius

intellectu est idea, vel species artificiatu. Et aduerte sensum verborum Commentat. quoniam profundus est, & inuenies quod B. Tho. & Commentat. concordant in fine primo & secundo intento. Nam B. Tho. dicit, in expositione, in lect. 6. finem primo intentum esse, vt assimiletur primo motori. Idem tenet Auic. in lib. 9. suæ metaph. cap. 3. Item tenet Comment. in commen. 37. vbi inquit, Primum enim cœlum mouetur ab isto motore secundum desiderium, vt assimiletur ei secundum suum posse. Item concordant in fine secundo intento. & est illud per quod consequuntur finem primo intentum. Hoc autem est exitus siue productio formarum inferiorum ad extra, quæ productio est per motum cœli, vnde aduerte, quod sicut se habet cursus & exercitium, & sanitas in intentione infirmi, sic motus cœli & productio inferiorum, & assimilatio ad primum motorem in intentione cœli 2. modo sumpti. Constat autem quod infirmus intendit cursum, vt exercitetur: & intendit exercitari vt sanetur, & sic primum intentum est sanari, curus autem & exercitium non intenduntur nisi in ordine ad sanari. Sic in proposito, cœlum 2. modo sumptum est in motu, vt producantur & exeant in actum per motum, formæ rerum inferiorum, & intendit productionem hanc, non vt primo intentum, sed eam ordinat ad assimilationem sui, cum primo motore, & hic est vltimus finis in executione, & primus in intentione.

Sed dices in quo consistit illa assimilatio.

Respondeo, Difficile est hoc inuenire, dicam tamē quod occurrit. Vt probabitur infra, primum mouens, est causa productiua & regitiua prima & vniuersalis à se totius entis creati, tam superioris mundi, quam inferioris. Et mundum quidem superiorem regit ac conseruat, sine aliqua generatione & corruptione, quoniam entia illa indefectibilia & immortalia sunt. Mundum autem inferiorem administrat per intelligentias, vt per rectores secundos, quibus virtutem indidit producendi & disponendi inferiora, non quidem immediate, quoniam hæc est dignitas primi principis, sed per motum cœli. Assimilatio ergo stat in hoc, quod sicut primum principis est causa vniuersalis disponens & largiens esse unicuique naturæ, vt illic conuenit: Si cœlum secundo modo sumptum per motum, & non per se ipsum disponit mundum inferiorem, deducens ad esse naturas generabiles & corruptibiles, quæ sunt in intellectu primi secundum

secundum esse ideale. Cœlum ergo mouetur, vt assimiletur primo motori, id est, vt sit agens, & disponens, & seruans mundum inferiorem, sicut primum principium est agens & disponens totum vniuersum, & propterea dixit Commentator in 12. lib. metaph. commen. 37. cœlum mouetur vt primo motori assimiletur secundum suum posse, q. d. non adæquate, sed imitative & particulariter. Sicut gubernator vnius ciuitatis assimilatur regi, nō adæquate, sed in hoc quod sicut se habet rex ad totum regnum, sic gubernator ad vnam ciuitatem. Et propter hanc assimilationem in regimine & dispositione mundi inferioris, dicuntur intelligentiæ mouentes cœlos mētēs diuinæ, virtutes diuinæ, Dii secundum Domini mundi inferioris.

Quantum ad secundum, scilicet vt primum mouens moueat cœlum solum in genere causæ finalis, an etiam in genere causæ efficientis, & aduerte, quod non est intentio nostra hic querere, vt primum moueat effectiue immediate ita quod sit applicatum cœlo, sed simpliciter siue mediate, siue immediate, nam, vt primum sit applicatum inuestigabimus in sequentibus. Tu igitur sic procedes. Primum ponitur opinio Auic. Secundo opinio Comment. quæ trahitur etiā ex philosoph. Tertiū opinio Beati Tho.

Quantum ad primum aduerte, quod Auic. in lib. 9. suæ metaphysicæ, dicit in tria spectantia ad hoc propositum. Primum quod cœlum est animatum proprie, & quod anima cœli mouet ipsum effectiue circulariter, sicut anima mouet anima motu progressiuo, vnde dicit in libro 9. suæ metaph. Cœlum mouetur per animam, & anima est principium propinquum sui motus, & in illa remouatur imaginatio & voluntas, & ipsa exprimat se habere apprehensionem rerum variabilium, & voluntatem essendi ipsas res particulares & ipsa est perfectio corporis cœli & eius forma. Dicit secundo, quod qualibet sphaera habet motorem separatum id est intelligentiā, q. est motor appropriatus illi sphaeræ, & mouet illa sphaeram, siue illud cœlum animatum sicut amatum mouet amantem, & desiderantem, eo quod cœlum animatum desiderat assimilari suo motori separato appropriato, ita quod iste motor separatus, appropriatus mouet cœlum, vt finis amatus & non effectiue sicut cibus apprehensus sub ratione vtilis & delectabilis mouet animal localiter in genere causæ finalis tantum.

Anima aut mouet effectiue. Dicit tertio quod quodlibet

coelum vt animatum non solum desiderat ex motu suo ap-
 similari suo motori separato appropriato, sed etiam primo
 & vniuersali motori, non appropriato alicui, cœlo, & hic
 est Deus, vniuersalis finis, omnium, quem desiderat omnia,
 vt optimum, intendit ergo quod & primus vniuersalis mo-
 tor separatus, & motor separatus appropriatus moueant
 cœlum finaliter & non effectiue, quoniam effectiue
 mouet anima cœli & quod hic fuerit intentio sua tam in
 secundo, quàm in tertio, dicto patet ex libro nono suæ meta-
 physice, capitulo tertio, vbi inquit. Restat igitur vt sit vni-
 cuique cœlorum desiderium a similitudine substantiæ intel-
 ligibili separatae, quæ est ei propria. Diuersitas autem mo-
 tuum & suarum dispositionum quam habent cœli est p-
 pter hoc, quamuis nos nesciamus qualiter hoc debeat esse,
 & quando.

Sed causa prima est desideratum vniuersitatis communi-
 ter. Et hæc est intentio hoc quod dixerunt antiqui, quod
 vniuersitas habet motorem vnum amabilem. Sed vnaque
 quæ sphaera habet motorem suum, qui est ei proprius &
 amatum, quod, est ei proprium. Igitur vnicuique cœlo est
 anima mouens, quæ intelligit bonitatem, & propter corpus
 habet imaginationem scilicet formare particularia, &
 habet voluntatem particularium.

Sed id quod intelligit de primo, & quod intelligit de
 principio, quod est sibi proprium, & propinquum est
 principium sui desiderij motionis. Hæc Auicenna. cuius
 opinio non tenetur secundum viam nostram de ani-
 matione cœli, nec de duplici motore, separato mouente,
 vt finis amatus, & quoniam totum fundamentum suum
 stat, in animatione cœli, ideo differo reprobationem eius,
 vsque ad questionem sequentem, vbi determinabitur, quod
 nulla ratione cogimur ponere cœlum animatum proprie,
 & destruemus causas & rationes propter quas. Aui. ponit
 animam in cœlo, & duplicem motorem separatum appro-
 priatum & vniuersalem, mouentes solum in ratione finis

Quatum ad opinionem Commenta. aduerte, quod non est
 difficile videre in doctrina sua, quod primum mouens mo-
 ueat cœlum effectiue & finaliter, quoniam secundum ip-
 sum, vt declarabimus infra, & vt sibi attribuit B. Tho. pri-
 mum mouens est proprium mouens primi cœli, sibi appli-
 catum, sicut intelligentia. Saturni est applicata cœlo Satur-
 ni, & quod hæc fuerit intentio sua patet in libr. 12. com-
 menta.

men. 44. vbi reprehendes Modernos, inter quos præcipue
 intendit de Auicenna, inquit.

Quod autem Moderni dicunt substantiam primam
 esse priorem motorem totius, falsum est, id est, Primum prin-
 cipium quod vocat primam substantiam esse priorem mo-
 torem totius id est, intelligentia, vel anima mouente to-
 tum, id est, primum cœlum, quod est causa omnis motus,
 saltem diurni, in planetis falsum est, & subsequitur Com-
 mentator.

Quælibet enim substantia istarum est principium sub-
 stantiæ sensibilis secundum motorem, & secundum finem
 & ideo dicit Arist. quod si aliqua substantia essent non mo-
 uentes, essent ociosæ, hæc Commentator, ex quibus patet
 quod intendit omnem substantiam abstractam mouere
 effectiue nulla excepta, aliter esset ociosa, ociosum autem
 est quod propria actione caret.

Igitur primum mouens, secundum ipsum est primum a-
 gens motum, & primus finis, ergo mouent vt efficiens &
 finis, & confirmatur, nam in libro duodecimo, commento
 quadragesimo inquit. Primum principium entium est ali-
 quod immobile omnino, & facit primum motum æternum
 vnum continuum. Constat autem quod facere motum, im-
 portat efficere motum.

Quatum ad opinionem Beati Thomæ dico, quod de me-
 te philosophi & secundum veritatem tenet primum mouens
 mouere vt finis, & de hoc nullus dubitat, & iam probatum
 est, supra & est textus philosophi in hoc lib. text. trigesimo
 sexto, Mouet autem sicut appetibile & intelligibile, vltra
 hoc tenet, quod mouet effectiue, quoniam omnia mouea-
 te accipiunt virtutem mouendi, à prima.

Præterea, omnes causæ secundæ per se subordinantur
 primæ. Sed in per se subordinatis, vt dictum est in secunda
 metaphysicæ, talis est ordo, quod omnes similiter concu-
 runt & cooperantur ad effectum aliter non seruarietur cõ-
 nexus causalitatis inter eas, ergo primum mouens concu-
 rit actiue cum mouente proximo ad motum cœli, & præ-
 terea Beatus Thomas in secunda metaphysicæ exponens text.
 44. loquens de motoribus corporum cœlestium effectiue
 & non in genere causæ finalis tantum. dicit sic, Necessè est quod
 supra sphaeram nullum fixarum sit alia circumdans totum
 quæ resoluit totum cœlum motu diurno, & hoc est primum
 mobile quod mouetur à primo motore secundum Aristote-

lites, & cætera.

Quæcum ad tertium principale inuenio multam difficultatem, quoniam tam Beatus Thomas quam Commentator, arbitrantur se loqui secundum mentem philosophi, & tamen non concordat. Nam Commentator tenet hanc, affirmatiuam, primum principium mouet primum celum ut agens motu immediate & ut finis, & hoc, de mente philosophi. Sed Beatus Thomas tenet hanc negatiuam, de mente philosophi in primum principium non mouet celum immediate, sed per intelligentiam mediam, ad quam primum principium comparatur ut obiectum amatum & intellectum, gratia cuius mouet. Tu igitur ut valeas defendere Beatum Thomam & Scotum, & Antiochum, qui in hoc concordant, sic procedes. Primum declarabis Commentator tenuisse partem negatiuam contra Iandunum, cuius rationes solues ex doctrina Commentator. Secundum pertractabis opinionem Beati Thomæ, in qua arguetur contra positionem Commentator. Tertio solues quædam dubia insurgentia contra determinationem quam facimus pro via hominica.

Quantum ad opinionem Commentator, quod tenuerit partem affirmatiuam, probo, primo ex dicto Beati Thomæ, deinde ex dictis ipsius Commentator. Beatus Thomas, in questionibus de spiritalibus creaturis art. 6. ad 10. argumentum sic ait. Auerroes inuenitur in hoc varie locutus in libro de substantia orbis dixit quod idem est quod mouet corpora celestia ut agens & ut finis. Quod quidem est valde erroneum, sic enim sequitur quod Deus sit anima primi cæli secundum quod substantia quæ mouet primum celum ut agens, dicitur anima eius & ratio qua hoc dixit, est valde insufficientis. Quia enim in substantiis separatis à materia est idem intellectus & intellectum, extimant quod etiam sit idem desiderans & desideratum. Quod non est simile. Nam cognitio cuiuslibet rei fit secundum quod cognitum est in cognoscente. Desiderium autem fit secundum conuersionem desiderantis ad rem desideratam, si autem bonum desideratum inesset desideranti, ex seipso non competeret ei, quod moueret ad consequendum bonum desideratum, unde oportet dicere quod bonum desideratum quod mouet ut finis, est aliud desiderante quod mouet efficiens.

Hæc Beatus Thomas, si ergo volumus sicut debemus, sustinere Beatum Thomam, quod intellexerit Commentator, cogimur tenere quod Commentator senserit ut diximus.

Præterea

Præterea, de hoc habemus expressam eius sententiam in multis commentis, in duodecimo metaphysicæ, & omnibus prætermisissis, aduerte quæ dicit in commento quadragesimo quarto. Inquit enim, quem admodum primus princeps in ciuitatibus necesse est ut habeat actionem propriam quæ est nobilissima actionum, & si non esset ociosus, quæ actionem intendunt per suam actionem omnes qui sunt sub primo principe, sic est intelligendum de istis corporibus, cum suis formis à quibus mouentur, & de istis formis adinuicem.

Ex quibus patet, quod Commentator vult, quod primus princeps vniuersi, qui est Deus, habet propriam actionem quam intendunt, qui ei deseruiunt motores inferiores. Talis autem actio est motus diurnus, sicut patet per verba quæ præmittit, inquit enim quod omnes intendunt hunc motum diurnum, qui est primi motoris actio & principium aliarum actionum. Præterea habemus à Commentatore in 12. metaphysicæ, in commento 48. quod quælibet substantia abstracta mouet aliquod corpus celeste, alioquin esset superflua in vniuerso & ociosa & diminuta in dispositione id est imperfecta, & quia hoc secundum Commentatorum esset, maximum inconueniens in prima substantia, id est, in primo principio, quod est omnium nobilissimum, sequitur quod opinatus fuerit ipsum mouere effectiue immediate primum celum.

Verum quia Iandunus id lib. 12. in q. 17. tenet oppositum, & dicit esse de mente Commentator, quod primum principium non mouet celum effectiue immediate, sed mediante motore coniuncto desiderante & amante primum principium ideo intendo soluere rationes suas.

Primum sic arguit præter mouens solum ut amatum & desideratum, debet esse aliud mouens ut amans desiderans & quæ mouens solum ut amatum mouet tantum ut finis, sed finis, non mouet effectiue immediate, sed est cuius gratia fit motus. Sed primum principium mouet tantum ut amatum & desideratum secundum philosophum & Commentatorum in 12. metaphysicæ, & comment. 36. ergo necesse est ponere aliud mouens ut amans & desiderans, ergo primum principium non mouet celum immediate.

Ad hoc dicitur quod Commentator negaret minorem, illa enim est ad mentem Auerrois, quem Commentator reprehendit in hoc 12. in commento 44. scilicet philosophus & Commentator dicant

dicant, quod primum mouet vt amatum & desideratum; non tamen dicunt, quod solum, immo tenet Comment. quod agens motum est finis motus. Præterea potest negari prima propositio ad mentem Comment. quoniam inter desiderans & desideratum sufficit distinctio rationis; non enim inueniuntur idem amare & desiderare seipsum, vnde diceret Comment. quod primum vt amans & desiderans seipsum mouet effectiue, vt amatum & desideratum mouet vt finis.

Secundo sic, omne quod agit motum, agit propter nobilius se, per Arist. in secundo cœli tex. 64. vbi dicit. Actio consistit in duabus seper, scilicet cuius gratia, & q̄ huius gratia, id est, sine & agente propter finem. Sed primum nõ potest habere nobilius se, cum sit optimum in natura, ergo, non agit motum cœli immediate.

Ad hoc dicitur vt ad præcedens, quod licet omne agens agat propter nobilius, non tamen est necesse inter ipsum & illud nobilius esse distinctionem realem, sed sufficit distinctio formalis in ratione causalitatis, in qua datur maior & minor nobilitas. Nam causalitas finis nobilior est causalitate, efficientis, vt declaratum est in libro 5. Ad argumentum, dico, ad minorem, quod licet primum non habeat nobilias distinctum realiter, tamen primum vt mouens effectiue habet seipsum, vt mouet vt finis; sic responderet Comment.

Tertio sic, si primum moueret cœlum immediate, ergo moueret in non tempore, quod implicat, consequentia probatur, supponatur primo, quod virtus maior mouet in minori tempore, vt probatum est in 8. physic. Tunc sic, virtus finita quanto maior, tanto in minori tempore mouet; ergo si virtus infinita immediate mouet, mouebit in non tempore, quoniam inter ipsam & quamcunque aliam, nulla est proportio in maiori virtutis, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod arguens supponit falsum scilicet primum motorem esse virtutis infinitæ, quod Commentator nõ concederet, vt declarabitur in quaestione de infinitate primi motoris, supponendo ergo, quod sit finita virtutis, consequentia nullam habet apparentiam, quoniam inter primum motorem & alios inferiores datur proportio virtutis, si omnes sunt infiniti, vnde sequitur, quod omnes mouebunt in tempore, licet primum in minori tempore quam omnes alij, propter maioriem virtutis.

Quarto

Quarto sic. Commentat. vult in 8. physic. commento 79 & in 12. metaphysic. commento 41. quod prius motus sit à duplici motore, quorum vnus est finita motionis, & est anima existens in eo. Alter vero infinito motionis, & est motor non in materia, & ab illo motore est perpetuitas motionis. ergo non est immediate à primo principio.

Ad hoc dicitur, quod illi duo motores non sunt duo distincti realiter, sed sunt vnus tantum, qui tamen propter duplicem motum mouendi, potest dici duo formaliter. Nam vt mouet, effectiue potest dici formaliter vnus, & mouens vt finis, dicitur alter, & aduerte, quod si Commenta. intenderet quod essent duo distincti realiter, sibiipsum contradiceret, nam in 1. c. de substantia orbis sic ait.

Non est dicendum, quod formæ quibus mouentur corpora cœlestia, sint alia ab eis, ad quas mouentur, ecce quod expresse dicit, non esse ponendos tales motores distinctos scilicet vnum à quo mouentur effectiue, & alium ad quem vt ad finem mouentur, quoniam ex doctrina sua omnis in intelligentia agens motum est et finis motus. Vt ergo liberetur Commenta. à contradictione, tenendum est in via sua, illos duos motores esse vnum realiter, & duos formaliter, vt de clarauimus. Hæc dixi, nõ vt vellens sequi viam Comment. quam reputo contra B. Tho. vt declarabitur, sed vt manifestetur, quod Tandunus qui se Commentistam proficitur, in hoc deuiat à Commen.

Quantum ad opinionem B. Tho. dico, quod in tota sua doctrina tenent hanc conclusionem. Deus qui apud philosophum dicitur mouens primum, nõ mouet cœlum immediate vt motor coniunctus & appropriatus, & hanc tenet nõ solum secundum veritatem, sed etiam de mente philosophi, contra Commen. hæc igitur probatur triplici ratione.

Prima sumitur ex primo libro contra gentes, cap. 13. & arguitur sic, si Deus mouet primum cœlum immediate, ergo est pars alicuius mouentis seipsum, quod est falsum, consequentia probatur, quoniam non est maior ratio, quod ex cœlo Saturni, & ex sua intelligentia applicata constitutur vnus mouens seipsum, ex 8. phisic. quam ex primo cœlo, & primo principio si ita applicatur & appropriatur 1. cœlo. vt eius motor immediatus, sicut intelligentia Saturni, cœlo Saturni de aut mouens seipsum distinguitur in partem mouentem & in partem motam ex nono phisico. ergo Deus erit pars alicuius mouentis seipsum. falsitas autem

autem consequentis probatur, si Deus esset pars alicuius mouentis seipsum, ergo esset mouens particulare, quia applicatum mobili particulari est mouens particulare; constat autem quod primum coelum est mobile particulare, cum sit hoc coelum, ergo primum principium esset mouens particulare.

Hoc autem est contra philosophum, quoniam apud ipsum est motor vniuersalis, a quo pendet coelum & natura ut patet in duodecimo meta. tex. 38. Et intendit per coelum & naturam mundum superiorem & inferiorem.

Idem apud philosophum, ut patet in duodecimo metaphys. textu 7. est illud bonum vniuersale, ad quod respiciunt & ordinantur omnes partes vniuersi, ergo apud philosophum & veritatem non est mouens particulare adiectum alicui coelo, sicut alia intelligentia, sed absolutum, ut primum & vniuersale regens, ad quod ut ad nobilissimum certae intelligentiae respiciunt, sicut visus est dicere Commentator, ipsa veritate deductus, & forte praeter intentionem suam in capitulo quarto de substantia orbis, ubi inquit, & cum considerauit Aristotelem in virtutibus appetitiuis celestibus, inuenit eas moueri ad appetibile nobilissimum ipsis, haec ille si ergo virtutes appetitiuae celestis quas constat esse intelligentias, mouentur ad aliquod nobilissimum ipsis, constat quod illud nobilissimum non est mouens particulare, nec coniunctum alicui determinato orbi.

Secunda sumitur ex quaestionibus disputatis de spiritibus creaturis, quam adduximus in hac eadem quaestione pertractantes opinionem Commentatoris, ubi probat Beatus Thomas, quod licet intellectus & intellectum possint esse idem, non tamen desiderans & desideratum, cum igitur primum principium moueat ut desideratum, non potest esse ille motor, qui mouet ut desiderans, non ergo immediate mouet primum coelum.

Tertia ratio sumitur in expositione Beati Thomae in duodecimo metaphys. in expositione textus trigesimi sexti, ubi sic inquit. Dicitur autem primum mouens mouere ut appetibile quia motus caeli est propter ipsum, sicut propter finem causatus ab aliquo proximo mouente, quod mouet propter primum mouens immobile, ut assimilaret se ei. Tunc sic. Constat quod nihil assimilatur sibi ipsi, quoniam impartat relationem realem, quae requiritur ex ra distincta realiter ut pertractatum est in libro quinto.

Sed motor caeli ideo mouet, ut assimilatur mouenti per modum

modum appetibilis, ergo distinguitur realiter a mouenti tali, ergo primum principium quod mouet ut appetibile, non est mouens immediatum applicatum, sed mediante intelligentia, unde solet dici, quod mouet immediate immediatione virtutis, sed non immediatione suppositi.

Et aduerte quod haec determinationem sequitur Ant. And. in 12. metaph. q. 2. Sed aduerte, quod hanc determinationem tenet etiam de mente Commentator. Sed in hoc non sequeris eum, quoniam supra determinauimus oppositum ex doctrina Commentatoris & soluimus rationes Iandani.

Nunc vltimo soluenda sunt quaedam dubia, quae insurgunt contra determinationem factam ad mentem B. Thomae. Sed aduerte, quod quaedam fundantur in dictis Commentatoris, de quibus non curamus, quoniam cum determinauerimus B. Thomam in hoc non concordare cum Commentatoris omnia dicta eius quibus tenet primum principium mouere coelum immediate sunt neganda a Thomista, & quoniam Paulus Soncinas in duodecimo metaphys. quaestione trigesima secunda, tenet opinionem Commentatoris in hoc esse opinionem Aristotelis: ideo tenet de mente philosophi & Commentatoris primum principium mouere coelum immediate effectiue, & ut finis, & quoniam Beatus Thomas tenet oppositum, etiam de mente philosophi, aliter non reprobasset Commentator in quaestione de spiritibus creaturis ut supra allegauimus, ideo Paulus in hoc non defendat viam Thomisticam. Reliquum igitur est soluere dubia, quae oriuntur ex dictis philosophi & ex ratione quam formabimus.

Aduerte igitur duo dicta philosophi, primum est in textu trigesimo octauo, ubi inquit: ratio enim prima mutationum huius autem quae circulo, hac autem scilicet ratione circulari mouet hoc, id est, primum mouens, quod praemiserat mouere ut amatum, ergo secundum ipsum mouet, & effectiue, & ut finis, secundum est in textu 43. ubi inquit, videmus autem praeter vniuersi lationem simplicem, quam mouere dicimus potentiam hic existentem substantiam & immobilem; ubi Beatus Thomas exponens inquit, & hoc est primum mobile, quod mouetur a primo motore secundum Aristotelem. Sed Auicenna posuit, & c. vsque ibi, esse ab eo, in quo dictum habetur expresse oppositum determinationis, etiam per expositionem B. Thomae, unde videtur sibi contradicere.

Respond

Respondetur, scio quod hoc est difficillimum argumen-
tum contra Beatum Thomam, tamen conabor soluere, ne
sibi ipsi sit contrarius. Dico igitur, quod Auicenna & Arist.
in hoc concordant, quod vterque posuit motorem pri-
mum, mouere primum cœlum, vt amatum & desidera-
tum, & sic vt finis. Discordant autem in hoc, quod Auicen-
na nolit concedere, primum motorem mouere aliquo mo-
do effectiue, nec mediate nec immediate. Aristot. autem
vult, quod etiam effectiue moueat, mediante autem in-
telligentia desiderante.

Sed dices, ergo ita potest dici primus motor mouere om-
nes cœlos, sicut primum, & causare omnem motum cœ-
lorum, sicut motum diurnum, quoniam dicitur virtutem mo-
uendi omnibus intelligentiis, & cogit illis vt causa prima,
quod tamen est contra Arist. & B. Tho. qui particulariter
attribuant motum diurnum primo motori.

Ad hoc negatur consequentia, licet enim moueat omnes
cœlos effectiue, vt causa prima coagens intelligentis mo-
uentibus, tamen excellentiori modo & absolute denomi-
natur motor primi cœli, quoniam in motu diurno magis
declaratur virtus sua, & quoniam vniuersalius & perfectius
influit in intelligentia applicata primo mobili, eo quod no-
bilior est inter cœteras, vt dicemus.

Ratione autem sic arguitur, si primus motor non est ap-
plicatus cœlo, ergo philosophus non sufficienter numerat
uit, nec inuestigauit numerum substantiarum separatarum,
quoniam cum inuestiget talem numerum ex numero mo-
torum orbium, & secundum te, primus motor non mouet
immediate vt applicatus, ergo philosophus non conduxit
discursum & inuestigationem suam vsque ad primum prin-
cipium, ex consequenti, non conclusit sufficienter nume-
rum entium separatarum.

Ad hoc responderet Ant. And. in 12. quæst. 2. dicens quod
quando philosophus inuestigauit numerum substantiarum
separatarum, non distinxit inter motorem coniuictum &
motorem separatum, & sic videtur in comparatione præ-
termisisse motorem primum separatum.

Sed hæc responsio nõ dignificat philosophũ, ideo dico secũ-
dũ principia B. Tho. quæ posui supra in q. 3. huius 12. q. phi-
losophus, per motũ phy. non inuestigat, nisi intelligentias
applicatas, & numerum earum, per motũ autem metaphy.
qui est motus desiderij inuestigat primum motore vt finem
vult ut

vniuersalem & optimum desideratum, nego ergo hanc con-
sequentiam, philosophus non inuestigauit primum motore
per motum phy. ergo non inuestigauit sufficienter nu-
merum substantiarum separatarum, quoniam illa inuestiga-
tio facta secundum pluralitatem motuum est solum de mo-
toribus coniuictis in quorum ordine non continetur mo-
tor primus, sed supponitur, vt caput ordinis, sicut dux non
continetur in ordine exercitus, sed est princeps, præsidens,
& caput in exercitu.

Hæc de præsentis quæsto dicta sint, in quo dixi vt occur-
rere mihi potuit. & dedi saltem viam exercendi ingenij.

Quæstio 16. Si cœlum est animatum,
& quomodo.

Et ex hoc quidem apparet bene, hæc corpora esse anima-
ta, & quod non habent de virtutibus animæ, nisi intellectu
& virtutem desideratiuam, quæ mouet in loco Commen. in
commen. 36. & B. Tho. in expositione text. 39. inquit, & hoc
quidem verum est secundum opinionem Aristotelis in-
quantum cœlum ponitur animatum anima intelligente
& desiderante.

In hæc quæst. quatuor agenda sunt. Primò quid dicen-
dum de animatione cœli secundum philosophum,
sequendo viam Commen. Secundò quid dicendum de
eodem, sequendo viam B. Tho. Tertio quid dicendum de
eodem, sequendo viam Auic. Quarto quid dicendum se-
cundum veritatem.

Quarum ad viam Commen. præpono duas distinctiones
deinde conclusiones responsivas. Deinde soluentur quædã
dubia in intelligentia contra Commen.

Prima distinctio. Cœlum sumitur dupliciter. Primò pro
corpore cœli, cuius scripto motore suo. Secundò pro cor-
pore cœli & motore suo, quæ est intelligentia, ex quibus
fit vnum aggregatum modo suo.

Secunda distinctio. Animatum dicitur dupliciter.

Primò animatum anima in existente & informante, sicut
vera forma informat materiam, quales sunt animæ anima-
torum interiorum.

Secundò animatum anima nõ informante sed appropri-
ata & dante motũ, cõiungitur enim secundũ motũ, eo quod
est principium immediatum & determinatum motus.

Metaph. Iauel.

X

Prima conclusio. Coelum circumscrip̄to motore, non est animatum primo modo, hæc probatur, sic secundum doctrinam Commen. Animatum primo modo componitur ex vera materia, quæ est pars compositi, & vera forma, anima enim in animato primo modo est actus corporis, & tale animatum est corpus organicum, quod ponitur in diffinitione anima.

Sed coelum non componitur in via Commen. ex materia & forma, vt declarabimus in lib. 7. nec est corpus organicum ex 2. coeli, commen. 42. nulla enim diuersitas partium est in coelo nisi secundum rarum & densum, organicum autem importat diuersitatem partium secundum compositionem & complexionem, ergo coelum circumscrip̄to motore non est animatum primo modo.

Secunda conclusio. Coelum sumptum pro aggregato ex corpore coeli & in proprio motore, non est animatum 1. modo, probatur sic in via Commen. animatum primo modo est generabile & corruptibile, coelum non est generabile & corruptibile, ex primo coeli, ergo &c.

Maior probatur, ex principiis suis, licet falsis, quoniam tenet, q̄ in quolibet animato 1. modo anima est educta de potentia materiae, ex consequenti animatum est genitum, cuius generatio est terminus alterationis. Hæc de causa tenet animam humanam non esse formam informantem & dantem esse vt declaratum est in 3. de anima Quare &c.

Tertia conclusio. Coelum sumptum 2. modo est animatum 2. modo in via Commen. sic probatur, secundum philosophum in 2. coeli, tex. 7. sex differentiae positionis sunt in coelo, ergo est animatum, probatur consequentia, quia istae positiones sunt propriae animatorum, ergo &c.

Præterea, quod habet intellectum & appetitum est animatum, quoniam ista sunt propria natura viua, sed secundum philosophum in libro duodecimo metaphysicæ textu 36. in coelo quod mouetur a primo motore vt ab appetibili, oportet ponere intellectum & appetitum, quod enim mouetur ab appetibili, appetens est, & illic dicit philosopho, quod principium appetitus, est intelligentia, ergo in coelo sumpto 2. modo est appetitus, & intellectus, ex consequenti est animatum, non primo modo, vt probatum est, ergo secundo modo.

Sed contra hæc tertiam conclusionem insurgunt duo dubia in via Commen. Primum est, si coelum non est animatum animam informantem.

informante, sed tantum appropriata, ita quod intelligentia dicatur anima eius, ergo intelligentia mouens non intelligit motum coeli, & per consequens non mouet per intellectum & appetitum, nec appetit mouere vt assimilatur primo motori, quæ omnia sunt contra ipsum Commen. in hoc 12. in com. 36. vbi inquit. & quod non habet de virtutibus animæ nisi in intellectu & virtutem desideratiuam, quæ mouet in loco, & infra inquit. Quapropter hoc mouens est intellectus. Consequentia autem probatur, quoniam apud Commen. nulla substantia separata intelligit indiuiduum, sed motus causatus ab intelligentia puta Saturni, & coelum eius sunt quedam indiuidua, est enim hic motus, & hoc coelum, ergo &c.

Quod autem apud Commen. nulla substantia abstracta intelligat indiuiduum, habere expresse in lib. suo de somno & vigilia, vbi sic inquit. & declaratum est in prima philosophi. quod istae intelligentiae abstractae intelligunt naturas vniuersales, & non dant nisi simile eius, quod habet, impossibile est vt dent intentionem indiuidualem omnino, cum non habent naturam comprehendendi intentionem particularem, & illae formae vniuersales non indiuiduantur, nisi propter materiam, & si intelligentiae abstractae comprehenderent indiuiduum, tunc necessario essent materiales, hæc Commen. ex quibus patet, substantiam abstractam secundum opinionem suam non intelligere singulare.

Ad hoc dicunt Commen. quod licet intelligentia non cognoscat motum coeli, quem causat in particulari, cognoscit tamen in vniuersali. & ex consequenti revolutiones particulares, secundum quod includuntur in motu priuo accepto secundum suum ambitum.

Sed mihi videtur quod illa cognitio in vniuersali non sufficiat, ad hoc quod causet motum æternum per intellectum & appetitum, nam appetens finem determinatum & particularem necesse est, vt cognoscat determinatum medium quo assequatur finem, aliter non magis hoc quam illud eligere medium. Cum igitur intelligentia appetat assimilari primo motori, vt in particulari cognito, necesse est vt cognoscat in particulari motum suum vt medium ordinatum ad finem suum desideratum.

Et ideo videtur dicendum in via Commen. quod intelligentia cognoscit motum, quem causat, vt est hic motus, non qui dicitur per speciem motus, sed in essentia sua.

Nam intelligentia cognoscens essentiam suam, perfecte co-

gnoscit, ex consequenti omnes proprios effectus, quorum essentia sua est causa, & cum sit causa effectiua motus æterni, cognoscit ipsum vt effectum suum.

Inde gradatim cognoscit cœlum receptiuum sui motus. Inde cognoscit res inferiores per motum suum producibiles, tanquam effectus mediatos. & quando arguitur q̄ Commen. negat intelligentiam abstractam cognoscere indiuiduum, dico quod intendit intelligentiam non comprehendere indiuiduum per speciem propriam, species enim primo representatiua indiuidui sumitur sensu & imaginatione, quæ non sunt in intelligentia, cum sit extra magnitudinem.

Et ratio quam adducit Commen. in lib. suo de somno & vigilia declarat hanc fuisse mentem suam. Dicit enim cum non habent naturam apprehendentem intentionem particularem, conitatur apud philosophum & Comen. naturam apprehensiuam particularis intentionis esse sensum quæ est potentia materialis, & ideo Commen. ibidē sic infert, si intelligentiæ abstractæ comprehenderent indiuiduum tunc necessario essent materiales.

Secundum dubium. Quoniam si cœlum circumscripto motore non est animatum, ergo est ignobilius formica, quoniam omnē inanimatum est ignobilius animato, ex 2. cœli comen. 61. Hoc autem videtur repugnare cœlo, quoniam perpetuum nobilius est corruptibili.

Ad hoc Comen. variè respondent. Mihi autē videtur dicendum, q̄ aliquod corpus potest esse nobilius alio dupliciter.

Primò quo ad gradum essendi, & sic concedo formicam esse nobiliorem cœlo, quoniam habet esse & viuere, qui sunt duo gradus essendi.

Secundò quo ad modum essendi, qui modi sunt esse contingens esse necessarium, esse corruptibile, esse perpetuum, & sic dico cœlum esse nobilius quocunque inferiori simpliciter, vel cōposito animato, vel inanimato, nam omnia inferiora corruptibilia sunt, cœlum autem habet esse necessarium perpetuum, vnde dicitur diuinum corpus, ex 2. cœli tex. 1. Hæc dicta sint quò ad mentem Commentatoris de animatione corporum cœlestium.

Quantum ad mentem B. Tho. loquendo secundum Arist. inuenio diuersum modum loquendi, nam in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis arti. 6. & in 1. part. q. 70. arti. 3. tenet expresse cum Auer. & dicit, non esse concedendum

dum secundū Arist. cœlū esse animatum, nisi secundo modo, verū in 2. contra gent. c. 70. probans contra Auer. quod anima intellectiua sit forma corporis, expresse per totū illud c. conatur declarare ex rationibus Arist. cœlū esse animatum 1. modo. & hanc fuisse mentem Arist. Vt igitur liberes beatum Thomā à contradictione, sequere determinationē quam fecit in quæstione de spiritualibus creaturis, & in 1. parte. & dices, quod quando aliter concludit in summa contra gentes, hoc non dixit quasi de facto sic sit, sed quod non repugnaret principiis Arist. quin posset talis sensus elici ex dictis suis. Et id congruentissime fecit.

Quoniam Commen. credit repugnare principiis Arist. substantiam intellectualem informare materiam. Et Beatus Tho. quasi exaggeratus voluit declarare id non repugnare, quasi sic arguens, non repugnat in via Aristotel. substantiam intellectualem informare corpus cœli, ergo pari ratione non repugnat animam intellectualem informare corpus humanum.

Si hanc responsionem sequeris, liberabis Beatum Thomā à contradictione, & non dissentient B. Tho. & Commen. in facto de animatione cœli, licet dissentiant in hoc, quod est non repugnare.

Quantum ad opinionem Auic. nota, quod vt potest haberi ex doctrina sua in 9. lib. suæ metaphysicæ. cap. 2. opinatus est cœlum animatum 1. modo ita quod negauit intelligentiam, quæ est virtus intelligibilis pura, id est extra magnitudinem & materiam omnino posse esse principium propinquum motus in cœlo, vnde sic inquit.

Dico etiam quod principium sui motus propinquum, non potest esse virtus intelligibilis pura, quæ non variatur, nec imaginatur particularia, cum negauerit intelligentiam posse esse principium propinquum motus coactus fuit ponere animam intellectualem informantem vt principium proximum, quod se habet ad cœlum, sicut anima nostra ad nos, vnde sic inquit.

Anima verò quæ mouet cœlum, est sicut iam motum est tibi, corporalis, cōuertibilis variabilis, nec est spoliata à materia, cuius comparatio ad cœlum, est sicut comparatio nostræ animæ ad nos.

Ratio autem motiua apud Auicenn. fuit, quia arbitratum est, quod intelligentia non cognoscit singularia, cū sic libera ab omni magnitudine à materia indiuiduante, sicut etiam

dixit Commentator, in libro suo de somno & vigilia vt supra allegauimus, etiam quoniam necesse est motorem proprium in quibusdam cœli intelligere motum, quem causat, & cœlum quod mouet, quæ sunt quædam singularia materialia, aliter non moueret, quoniam principium motionis in cœlo, est cognitio & appetitus, ideo credidit oportere cœlum habere animam, in qua fit intellectus cognoscitiuus vniuersalius & imaginatiua cognoscitiua singularium.

Sed hæc opinio nullum habet fundamentum veritatis nec ex sensu, nam falsum intelligentiam non posse intelligere singularia, licet non per propriam speciem, vt diximus soluentes primum dubium motum contra Comment. Item non potest conuinci ex sensatis cœlum esse animatum, nisi ex motu. Sed motus non cogit ponere animatum primo modo, sed sufficit secundo modo, vt declarabitur infra.

Irè posito quod anima informās esset in cœlo, adhuc nõ cognosceret singulare per imaginatiuam, quoniam est potentia sensitua, cuius organum est corpus elementatum, quod repugnat naturæ cœlesti cognosceret ergo intellectu, sed propter actum intelligendi non est necesse, quod vniatur cœlo vt forma, vt declarabitur, ergo opinio Auicennæ nullam habet euidentiã, sed est mera imaginatio.

Quid autem tenendum sit secundum veritatem, dico quod non est ponendum animatum, nisi secundo modo; quoniam modus animationis manifestatur nobis ex operatione animati. Nulla autem operatio apparet in cœlo, propter quã finis conuicti, ponere ipsum animatum primo modo. Nam ibi non sunt operationes vegetatiuæ, nec sensituiæ, quoniam vt declaratum est in secundo de anima, requirunt organum confurgens ex mixtione elementorum, cœlum autem est corpus quietum vt probatum est in primo de cœlo, nec est appetitus sensituius, quia sequitur apprehensionem sensituiam, qua remota à cœlo, ex consequenti remouetur talis appetitus. Propter autem intelligere nõ est necesse esse animatum primo modo, quoniam intelligere est operatio nõ organica, nec indiget corpore, nisi ratione phantasmatum deseruientium ipsi intelligere, phantasmata autem ad partem sensituiam pertinent, quæ non potest esse in cœlo, vt diximus, ergo intelligere cœli non conuincit ipsum animatum primo modo. Nec motus localis, quoniam ex septimo physico & octauo, sufficit mouens & motus esse

esse simul, ita quod inter ea sit tactus naturalis aut metaphoricus, de quibus loquitur philosophus in primo de generatione textu quadragesimo quarto & quadragesimo quinto. Naturalis quidem est inter duo corpora, actiua & passiuã adinuicem, sicut inter elementa in suis extremitatibus, vel adinuicem approximata, Metaphoricus autem est inter mouens non quantum, & corpus mobile prout mouens applicat virtutem suam, & imprimit in mobili, sed non e conuerso, & hoc modo contristans tangit, nos similiter lætificans, & intelligentia tangit cœlum, non ergo ex motu locali conuincimur ponere cœlum, animatum primo modo. Nec ex causalitate cœli super animata, quæ producuntur ex motu cœli in mundo inferiori, Nam talis causalitas non est vniuoca, sed æquiuoca, in qua non est necesse causam esse formaliter, sed virtualiter talem, qualis est effectus, & sic dico, quod sufficit cœlum vnitum intelligentiæ esse virtualiter viuum, ad hoc quod producat per se, aut comproducat viuam, quam virtutem trahit an intelligentia viuã. Sicut calor naturalis trahit ab anima virtutem generandi carnem viuam per digestionem alimenti, & vsque potest dici calor virtualiter viuus, quia est instrumentum animæ, quod non verificatur de calore ignis. Cum igitur nulla ratione efficaci fulciatur positio de animatione cœli primo modo, non est hoc tenendum secundum Aristotelem, nec secundum veritatem. Hæc de præsentibus quæ sit dicta sint.

Questio. 17. si intelligentia mouens cœlum potest esse forma vera dans esse cœlo.

IN hac quæstione aduerte, quod licet omnes Commentistæ concorditer defendant Commentat. contra Auicennam quod non sit vera anima in cœlo, quæ sit forma cœli, sicut anima animalis est forma eius, tamen aliqui tenent, quod intelligentia applicata cœlo, potest esse vere forma dans esse cœlo, ita quod fit, ac si esset anima eius, & quoniam reputo id esse purum errorem & secundum philosophum & secundum veritatem, ideo sic procedendum est. Primum ponentur duæ conclusiones responsiue. Secundum soluuntur quædam dubia.

Prima conclusio, ex intelligentia & cœlo non potest fieri vnum per informationem, sed tantum per applicationem mouentis ad mobile;

Hæc conclusio apud Cōment. videtur manifesta, quoniã apud ipsum repugnat naturam intellectualem informare materiam, vnde n. gavit animam humanam esse formam dantẽ, esse aliter (vt ipse opinatur) licet falsẽ, esset generabilis, & corruptibilis, & extensa ad extensionẽ materiã, quia reciperetur in quanto, & tantũ individualiter apprehenderet, quia sicut opinatur formam abstractam intelligere tantum vniuersale, sic formam informantem materiã apprehendere tantum individualiter.

Cum igitur Commen. negauerit intellectiuum principium quo intelligimus posse informare materiam, multo magis intelligentiam, quã & æterna, & impartibilis, & immaterialis & abstracta est ex sui natura.

Præterea, cum apud Commen. in 2. cœli comen. 3. omnis forma dans esse ei quod informat fat. getur in mouẽdo, sequitur intelligentiam non posse mouere motum æternum regularem & vniformem, quod est contra philosophum in octauo physicæ.

Præterea Cũ apud Cōmen. vt declaratum est supra. Deus moueat primũ cœlum immediate, sequitur quod posset informare primum cœlum, ex consequenti non esset primum mouens omnino immobile, quoniã omne informans secundũ esse mobile est, aut per se, aut per accidens, nec esset purus actus, quoniã puro actui repugnat compositio, cum his & ex his, hæc enim includunt potentialitatem & imperfectionem.

De mente autem philosophi sic probatur, nulla virtus mouens tempore infinito est in magnitudine, ex 8. phys. tex. 39. sed omnis intelligentia secundum philosophum in 12. metaph. tex. 43. mouet tempore infinito, ergo non potest esse in magnitudine per informationem, sed tantum per applicationem.

Præterea; omne informans magnitudinem est mobile, saltem per accidens secundum substantiam quoniã si totũ mouetur, necesse est partes moueri ad motum totius. Sed apud philosophum intelligentiã sunt omnino immobiles secundũ substantiam suam quoniã si mouerentur, saltem per accidens, impossibile esset vt motum continuum æternũ mouerent, ex octauo physicæ; textu 3.

Dixi secundũ substantiam, quoniã non inueniuntur intelligentias planetarũ moueri non secundũ se, sed ratione orbis suis, qui mouentur motus raptus ad motũ primi mobilis

Secunda

Secunda conclusio, secundũ veritatẽ repugnat intelligentiã informare corpus aut materiã dans esse et quod informat, probatur, nulla substantia integra, id est, quã continet integritatem naturã debitã suã speciei est informatiua corporis aut materiã, quoniã omne sic informatiuũ est pars constitutiua alicuius tertij, ex consequenti nõ est natura integra sed partialis. Constat autem apud recte sentientes, quod intelligentiã sunt substantiã integrã & completã in specie sua, ergo &c.

Præterea. Omnes intelligentiã supergrediuntur ordinẽ totius naturã corporeã, vnde dicuntur diuinã substantiã & diuinã mentes ergo non sunt informatiua corporum aut materiã.

Præterea. Illa vnio & informatio esset frustra quoniã nõ est necessaria propter motũ, vt declaratum est supra nec propter intelligere, vt etiã declaratum est in quæstione præcedenti, ergo &c.

Præterea hoc non est dignificare illas diuinas substantias, sed potius verificare, quod tamen non est simile de anima humana, quoniã cum sit forma est ex natura sua vniuersalis materiã. Quare &c.

Sed contra primam conclusionẽ insurgunt dubia ex dictis Cōmen. nã in secundo cap. de substantia orbis, dicit, quod cœlũ indiget mouente ipsũ in loco, & virtute quã nõ sit corpus, nec virtus in corpore, ad largiẽdũ sibi permanentiã æternã & motum æternum. Sed permanentiã cœli est esse cœli, ergo illa virtus, quã est ipsa intelligentiã dare esse cœlo, ex consequenti est forma cœli.

Ad hoc dicitur, quod dare permanentiã potest intelligi dupliciter, primò formaliter, secundò conseruatiue. Cōmentator intendit secundo modo & non primo. Tenet enim quod corpora cœlestia habent causam conseruantẽ, id est, virtutẽ primi principij, a quo pendent in genere causã finalis, vtrum autem ab eo sint effectiue secundũ Cōment. quæremus infra, quando quæremus si primum est causa productiua omnium. Dare autẽ permanentiã, & esse conseruatiue non conuenit formã, sed potius agentis, vel causã quã habet modũ agẽtis. Non ergo ex dicto Cōmen. potest concludi, intelligentiã esse informantẽ cœlum, sed potius conseruantem, quod tamen potius verificatur de virtute primi principij, quam de alia intelligentia.

Secundò philosophus & Cōmenta. in 12. metaph. & tex. &

ment. 36. attribuunt coelo intelligere & velle, qui sunt effectus formales intelligentiæ, ergo intelligentia est forma celi.

Ad hoc dicitur quod coelum illic sumitur (vt dictum est supra) pro congregato ex coelesti corpore & intelligentia, & dictum philosophi non verificatur ratione congregati, sicut dicimus, quod sentire est actus, non solius animæ, sed coniuncti, sed ratione intelligentiæ sibi unitæ & appropriatæ.

Tertio dicit Commen. in 2. coeli, comen. 3. quod ex intelligentia & orbe fit verius vñ, quam ex materia & forma, hoc autē non esset, nisi quia intelligentia est nobilior forma celi, quam forma recepta in materia, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod dictum Commentator. sic habet intelligi, ex intelligentia & orbe fit magis, id est, nobilius vñ, nam ex materia & forma, non quia fiat magis vñ per se, sed quia fit aggregatum incorruptibile, quod non fit, ex materia & forma, Arbitratur enim omne compositum ex materia & forma esse corruptibile, vt declarauimus in octauo libro, & ideo negauit materiam, quæ est ens in pura potentia, esse in coelo.

Quarto, si intelligentia non est forma, ergo hæc est falsa; corpora coelestia mouentur, quia intelligunt quam tamen concedit philol. & Commentator, in duodecimo metaph. text. & commento trigesimo sexto.

Consequencia probatur, quia nullum ex assistentibus aggregatum denominatur operari operatione conuenienti, alteri assistentium, stultum enim esset discere, discipulum intelligere, quia magister sibi assistit, sed ideo intelligit quia inest sibi anima intellectiua, qua intelligit. Si igitur intelligentia non est forma celi, sed tantum assistens fallū est dicere, coelum intelligit, quia intelligentia assistens intelligit.

Ad hoc dicitur in via Commentator. quod consequentia est falsa. Ad probationem, Commentator negaret assumptū. Nam in via sua erronea dicitur. Sortes, intelligere, quia intellectus qui est vnus omnium hominū, & non est forma dans esse, sed copulata intelligit.

Contra secundam conclusionem arguitur sic, si intelligentia repugnat esse forma corporis, aut materiæ, hoc est vel quia est natura intellectualis, vel quia subsistens, vel quia differēs specie ab anima, vel quia est quid completum in specie ideo non potest esse pars speciei.

Sec

Sed primum non obstat, aliter intellectiua non posset esse forma corporis. Non secundum, aliter anima separata non esset natura vñibilis. materiæ. Non tertium, quia anima e- qui differt specie ab anima hominis, & tamen est forma materiæ, Non quartum, quia posito quod intelligentia esset forma corporis puta celi, adhuc non esset pars alicuius speciei, quia non resultaret ex intelligentia & coelo aliqua natura per se vna & perfecta in specie, cuius pars forma esset intelligentia, Nam esse partem speciei non conuenit nisi formæ, quæ est complementum materiæ & terminus generationis, forma autem quæ est largiens vltimas perfectiones id est, operationes ei cuius est forma, & non est finis generationis, non est necesse, quod sit pars speciei, sed potest esse quid completum in speciei, Talis autem esset intelligentia, posito quod sit forma corporis.

Ad hoc dicitur, quod est propter quartum. Ad improbationem dico, quod loquendo de forma proprie informatiua & vera informatione, & vera materia informabilis, est in intelligibile quin sit pars, & quin ex ea & materia surgat noua species, nec valet distinctio de forma data, quoniā in vera philosophia, forma est quæ dat esse aut substantiale, si est substantialis, aut accidentale, si est accidentalis, ex consequenti est terminus generationis. Sumere autem aliquid, vt dat vltimas perfectiones, non est esse proprie formam informantem, sed & qui uocet & improprie, non enim est loqui ad intentionem conclusionis nostræ. Hæc de præsentibus quæ sita dicta sunt.

Questio 18. Si primo principio est delectatio & vita excellentissimo modo.

IN hac quæstione non cadit magna difficultas. Totum est scire declarare causas vnde prouenit delectatio, & scire radicem ac gradus vitæ.

Tu igitur primo declarabis, causas delectationis, deinde pones conclusiones responsiuas. Secundo inuestigabis radicem primam quæ dicitur aliquid viuere, & iuxta illam assignabis gradus vitæ, secundum excellentiam minorem & maiorem, deinde pones conclusionem responsiuam de excellentia vitæ in primo principio.

Quantum ad causas delectationis aduerte secundū doctrinam Auic. in lib. 8. suæ metaphysic. ca. 7. quod sunt duæ partiales,

partiales, ita quod neutra sufficit, sed necesse est ut utraque concurrat, ita quod coniunctæ faciunt unam sufficientem.

Prima est coniunctio alicuius convenientis, sicut quando dulcis cantus pervenit ad auditum. Proportinata lux ad oculos, suavis cibus ad gustum. Ex opposito, causa tristitia est, unio disconvenientis, ut caliditas vel frigiditas intemperata unio tactui. Cibus amarus gustui. Secunda est apprehensio & cognitio talis convenientis. Nam si animal dormit, dato quod sibi uniat res conveniens, nisi illud agnoscat, & ut conveniens & ut unum, vel positum in facultate sua, & in suo placito, non delectatur, propterea dicit philosophus in duodecimo metaph. tex. 39. quod voluptas est affectio, ubi inquit Commenta. 39. Causa voluptatis est comprehensio.

Ex opposito apprehensio disconveniens unio ipsi animali, ex causa tristitia. Ex quibus corollarie sequitur, quod gradus delectationis sumuntur penes gradus bonitatis, & perfectionis, & pulchritudinis, & unionis, & apprehensio nis in obiecto delectabili & convenienti, ita quod si parva sit bonitas & perfectio obiecti, & parva unio, & parva apprehensio saltem estimativa parva est delectatio. Secundo autem quod illa maiorantur, & delectatio. similiter. Si autem sint in maximo gradu, & delectatio erit maxima. Unde inquit Avic. in libro sexto suæ metaphysic. capitulo septimo. Cuius perfectio est nobilior, & maior & diuturnior, & vicinior & præparatior, cuius actio est perfectior, & apprehensio est in se fortior, illius delectatio erit excellentior & gloriosior.

Sed adverte, quod licet delectatio secundum famositatem sit nobis manifesta magis & prius secundum sensum, tamen non in solo sensu stat delectatio, imò nobiliori modo est in bono immateriali & in apprehensione intellectiva, simul cum virtute intellectuali desiderativa, quam bonitas, & perfectio rei immaterialis maior est & coniunctior intimior, & apprehensio intellectiva nobilior, & voluntas est appetitus excellentior, quæ appetitus sensitivus, unde inquit Avic. ubi supra. Oportet ut scias, quod apprehensio quæ intelligens apprehendit intellectum, fortior est, quam apprehensio, quæ sentiens apprehendit sensatum, quia est intellectus, qui intelligit, quod apprehendit quicquid potest spoliari ab aliquo, & mutari cum eo, & apprehendit illud inquantum est ipsum, & non id quod apparet de eo. Non est autem sic sensus sensato. Igitur delectatio quæ est

est nobis de hoc, quod intelligimus, conveniens magis est, quam ea quæ sentimus conveniens ita, quod non est comparatio inter illas.

Prima conclusio. Intelligentiæ mouentes cælos intelligentes, & desiderantes, siue amantes primum principium, maxime & incessanter delectantur, probatur.

Primum principium quod est nobilissimum & optimum & maxime perfectum eis, in se contingit intellectu, aliter eo quod intelligunt ipsum intellectu clarissima & certissima, quia non per speciem mediam, sed per essentiam suam, coniungitur illis & continue, quia sicut continue movetur, sic continue intelligunt primum principium, ergo maxime & incessanter delectentur in eo, consequentia patet ex causis adductis, quibus oritur delectatio.

Et eadem conclusio confirmatur per Avic. in lib. nono, suæ metaphysic. cap. 6. ubi inquit. Prudens homo non putet, quod omnis delectatio est sicut delectatio asini, & quod prima principia intelligentiæ quæ sunt proxima, id est, unio domino seculorum careant omni delectatione & gaudio, & quod propria puritas christi domini seculorum, quæ est in regno suo, & sua virtus, quæ est infinita, non sit ei, in ultimo nobilitatis & excellentiæ, & suavitatis, sed extollendo eum vocamus hæc, delectationem improprie. Sed quæ comparatio potest esse superiorum ad hæc vilia &c.

Secunda conclusio. Primum principium in seipso maxime ac miserabilissime delectatur, amatque seipsum inenarrabiliter, probatur.

Primum principium est bonitas & perfectio, & pulchritudo infinita, & infinite se intelligit, & non solum unum suam bonitati, sed est sua infinita bonitas, ergo delectatio sua est infinita, & amor sui inenarrabilis, consequentia patet ex causis generantibus delectationem & amorem. Et hæc conclusio confirmatur per Avic. in 8. libro suæ metaphysic. cap. 7. Sic enim inquit. Quoniam delectatio non est nisi apprehensio convenientis, secundum quod est convenientis unde sensibilis delectatio est sensibilitas convenientis & intelligibilis est, ut intelligat convenientem, igitur primum est excellentior apprehensor, cum excellentiore apprehensione excellentioris apprehendi, & ideo est excellentior delectator, cum excellentiori delectatione in excellentiori delectato, & hoc est in quo nihil potest ei comparari, hæc Avicenna.

Quantum

Quantum ad vitam, utrum sit in primo principio, scilicet sine, inuestigandum est primo, quid sit vita, vel viuere, & vnde habent aliqua, quod dicantur viuere. Aduerte igitur, ut notauimus in epitomi nostra, super lib. de morte & vita in paruis naturalibus, quod vita dupliciter considerari potest: primo ut inuenitur in viuentibus inferioribus, quæ proprie dicitur vita naturalis corruptibilis, & sic diffinitur ab Arist. in lib. de morte & vita, vita est mansio nutritiæ animæ cum calido sibi proportionali. Quæ diffinitio quomodo intelligenda sit, iam declarauimus in epitomi nostra, in lib. de morte & vita, tractatu vnico, cap. i. vide tu 2. consideratur vita absolute, & tunc vita est existentiæ, vel operatio naturæ mouentis seipsam in operatione, sumendo motum non solum physice, sed etiam metaphysice, prout intelligere, velle, appetere, dicuntur motus, qui est actus perfecti. Nam viuentia primo distinguuntur à non viuentibus, quia in non viuentibus non apparet principium actiui sui motus, sed potius mouentur ab extrinseco principio in viuentibus autem principium actiui sui motus est intrinsecum, ideo dicuntur viuentia mouere seipsa aliqua specie motus, siue physici, siue metaphysici. Cum igitur vnumquodque dicatur viuens, in quantum mouet seipsum, sequitur quod prima radix vitæ sit mouere seipsum, & vbi motus simplicius minus pendet ab extrinseco, & talis motus sit nobilior, vitæ quoque erit nobilior, & quoniam motus metaphysicus eo quod est actus perfecti nobilior est motu physico, qui est actus imperfecti, ideo sequitur, quod entia metaphysicalia, id est diuina quales sunt intelligentiæ & primum principium, in quibus sunt motus metaphysici, & mouent se tali motu, longe nobiliorem vitam habeant, quam viuentia naturalia, vnde inquit philo. in 2. de celo, tex. 100. Vita est illic semper permanens, perpetua secundum perpetuitatem seculi seculorum, quod non finitur, neque destruitur, & est vita nobilissima. Ex his ergo ponitur conclusio responsiua.

Licet intelligentiæ habeant vitam nobilissimam & sibi sufficientissimam, tamen primum principium incomparabiliter felicissimam habet vitam.

Quod intelligentiæ habeant vitæ nobilissimam, patet, quoniam eorum vita est esse immateriale, intellectuale, perpetuum, inalterabile, & est earum intellectio qua intelligunt se, & primum principium, & amat, & desiderant, habentque primum

primum principium, ut bonum, optimum, sibi intime vnitum, qua vnione vnitur res intellecta intellectui, & amata amanti, quæ vtrique non est vnico per contactum, sed per penetrationem modo nobis indicibili. Cum igitur esse earum sit nobilissimum, & earum intellectio, & dilectio & vnio cum primo principio sit nobilissima, sequitur eorum vitam esse nobilissimam, sufficientissimam autem habent, quoniam continua, perpetua intransmutabilis, nec indigens aliquo corporeo, ex possessione perfectissimi boni, cui immutabiliter inhaerent.

Quod autem primum principium incomparabiliter felicissimam vitam habeat, probatur, ex eo quod vita sua non pendet ex alio, sed inest sibi à se, sicut & esse, in quolibet autem creato vita sua sicut & esse indiget cõseruari à primo prin.

Item primum principium est sua vita, in quolibet autem alio, actio sua vitalis non est substantia sua.

Item sicut esse primi principij, est infinite perfectum, sic & sua vita, in quolibet autem alio viuente, sicut esse est limitata perfectionis, sic & vita, solum ergo primum principium habet vitam sufficientissimam incomparabiliter. Propterea conclusit philosophus in libro 12. tex. 39. quod Deus habet vitam optimam absolute. & Commentator dicit quod habet vitam in fine nobilitatis. Hæc de præfenti quaestio dista sint.

*Questio 19. Si dispositiones Dei, quas dicimus perfectio-
nes diuinas, distinguuntur realiter, vel
solum ratione.*

Est igitur vnus Deus sapiens, & hoc putauerunt
antiqui &c. Commentator in
commento 39.

IN hac quæ antequam veniamus ad resolutionem, aduerte quod apud theologos est famosa, & dicitur quaestio de distinctione diuinorum attributorum.

Quantum ergo spectat ad metaphysicum, qui tenet omnimodam simplicitatem in Deo, cum sit purissimus actus, & tamen omnes has propositiones recipiet, ut verissimas, Deus est viuens, Deus est intelligens, Deus est sapiens, Deus est primum principium, declarandum est, si hæc plura prædicata sunt omnino idem in Deo, vel distinguantur, & quo modo tu igitur sic procedes.

Primo

Primò declarandum est, quod hæc quatuor, Dispositio, secundum Commentatorè, Proprietas, secundum Auicennam, Designatio, secundum Algazel. Attributum, secundum Theologum significant in Deo perfectionè simpliciter, ita quod non solum voces & conceptus attribuuntur Deo, sed & eorum significata sunt perfectissime in Deo.

Secundò manifestandum est, si secundum viam Commentatoris & Beati Thomæ, inter hæc diuinas perfectiones aliqua distinctio seruari potest.

Tertiò pertractanda est via Scoti, in quo concordat vel discordat à via nostra.

Quartò soluetur dubium insurgens contra determinationem, quam acturi sumus.

Quantum ad primum aduerte, quod si intellectus non sit quando componens format hanc propositionem de Deo. Deus est sapiens, intenderet attribuere sibi solum nomen, vel conceptum, & non rem quæ est sapientia, ergo non omnes perfectiones existentes in latitudine & possibili esse, essent in Deo. Hoc autem repugnat veræ philosophiæ, quoniam Deus non esset quid optimum absolute, nec perfectus per hyperbolem, cuius oppositum sensit philosophus in quinto metaphisicæ. capitulo de perfectio, vbi & Commentator dicit, hanc esse dispositionem, id est, proprietatem primi principij, quod nihil imperfectum inueniatur in eo, & nihil nobilitatis extra in vnoquoque genere deficiat ei, ergo quæcûque perfectio importatur per hæc nomina, sapientia, bonitas, iustitia, intellectus, voluntas, &c. inuenitur in Deo, vnde falsum est dicere, Deum non alia ratione dici bonum, nisi quia est causa bonitatis in creatura, similiter sapientem, iustum, &c. immo quia bonus est, bonitatem suam communicat creaturæ, idem dico de aliis perfectionibus.

Quantum ad secundum pono duas conclusiones quæ sunt ad mentem philosophi & Comment. & Beati Tho. & Auic. in 8. lib. suæ metaphisicæ.

Prima conclusio. Iuxta dispositiones non distinguuntur realiter ab essentia primi principij, nec inter se, imò idem ice vna est altera, probatur, vbi sunt plura entia realia absoluta distincta realiter, vbi est compositio realis, quia non est intelligibile quod plura conueniant in vno absoluta, & distincta realiter, ab eo in quo sunt, & inter se, quin sit ibi compositio, aut ex eis, aut cum his.

Sec

Sed primo prin. repugnat omnis compositio realis, quoniam iam non esset primum ens, omne enim compositum posterius est suis componentibus. Hæc conclusio est ad litteram de mente Comen. in 12. in com. 39. vbi sæpe replicat, quod in abstractis dispositio & dispositum, id est perfectio & res cui inest perfectio, sunt idem & in fine. com. inquit. Multiplicitas igitur in Deo non est nisi in intellectu differentia & non in esse, id est diuinae dispositiones in Deo non differunt secundum rem, sed secundum intellectum, ut dicemus infra, eandem tenet Auic. in 8. suæ metaph. c. 7. vbi inquit, Nulla harum scilicet dispositionum facit in essentia primi debere esse multitudinem vlllo modo, nec variationem. Et in hac conclusio ne omnes recte sentientes de Deo, conueniunt.

Secunda conclusio, licet sint idem realiter cum substantia primi principij, & inter se, tamen distinguuntur formaliter & ratione.

Hanc sic intelligo, distinguuntur ratione, quoniam intellectus aliam rationem format de sapientia Dei, aliam de bonitate, aliam de iustitia, vnde non seinuicem includunt in eodem modo per se. Probatur, cum sint idem realiter, etiam si sint idem ratione, ergo sunt synonyma, ergo est nugatio dicere, Deus iustus, sapiens, potens.

Nullus autem recte sentiens concedit hanc nugationem ergo distinguuntur formaliter & ratione. Hæc conclusio est de mente Comen. in 12. in comen. 39. vbi inquit, in eis quæ sunt formæ, non in materia, dispositio & dispositum reducuntur ad vnum inesse id est sunt idem secundum rem, & duo in consideratione id est apud intellectum considerantem, (& infra.) Dispositio & dispositum vnum erunt in prædicatione, quia, scilicet vnum prædicatur de altero identice & duo in intentione & viam præmiserat in eodem comen. quod non significat idem omnibus modis, sicut nomina synonyma, ergo secundum ipsum, distinguuntur ratione modo præximo.

Sed dicit aliquis cum sint idem realiter, quæ est necessitas formandi distinctas rationes de illis. Item dicit. An ista diuersitas rationum, proueniat solum ex parte nostri intellectus, vel ex parte diuinae substantiæ.

Itè posito quod etiam ex parte diuinae substantiæ, quare si diuina substantia fundans vnam rationem, puta rationem sapientiæ distinguitur à seipsa, ut fundat rationem iustitiæ.

Respondendo ad primum, & dico, quod necessitas illa pro-

Metaph. Iauel.

Y

DUODECIMI METAPHY.

Sexta dicitur distinctio se totis subiectiuz, & est quando duo extrema sunt distincta realiter, & actu existunt, & tamen non possunt conuenire in vno aliquo subiecto, vt duo individua eiusdem speciei, & quaecunque oppositionem habent adinuicem, ita quod non possunt eidem simul in esse. Hæc tamē distinctio est alia à distinctione reali, quia in illa non requiritur separatio actualis, sed sufficit potentialis, in hac vero requiritur separatio actualis, vnde anima & corpus non distinguuntur hac distinctione, quia conueniunt in vno composito, distinguuntur tamē realiter, quia sunt abinuicem separabilia.

Séptima dicitur se totis obiectiuz, & est quado duo extrema non conueniunt in aliquo vno cōceptu reali quidditatiue, vt duæ vltimæ differentiz, quæ sunt primo diuersa, ens & non ens, & secundū viā Thomist. Deus & creatura, substantia & accidēs, quæ in nullo conceptu reali vniuoco conueniunt. Hæc est summa distinctionū secundum mētem Scoti.

Quantum ad concordiam vel discordiam inter Scot. & B. Tho. aduertē, quod potius stat in terminis quā in sensu nam arbitratur Scotus perfectiones diuinas, non distinguere realiter, quoniam sunt abinuicem & a Dei substantia inseparabiles, essentialiter nec aliis distinctionibus sequentibus quoniam supponunt distinctionem realem.

Sed distinguuntur ratione ex parte intellectus, quæ est prima species distinctionis. Quia intellectus de vnaquaque potest formare proprium conceptum, sed non tantum ratione ex parte intellectus, imo & ex natura rei, quæ est species secunda distinctionis, nam sumptis perfectionibus diuinis puta intellectu & voluntate de eis verificantur prædicata contradictoria, nam de intellectu verum est dicere, quod intelligit & de voluntate, verum est dicere, quod non intelligit ergo distinguuntur ex natura rei, & distinguuntur distinctioe formali, quæ est tertia species distinctionis quoniam vna perfectio non prædicatur de alia in 1. modo per se formaliter, sed identice, vnde nec intellectus est voluntas formaliter e conuerso.

Hæc est summa opinionis Scoti. Cū qua cōcordat in sensu via B. Tho. Nam quado dicit B. Tho. quod distinguuntur ratione ex parte intellectus & ex parte rei, comprehendit sub primo, distinctionē rationis secundū Scotū, & sub secundo, distinctionē ex natura rei, & propterea dixit Stephan. quod distinctio rationis ex parte rei rationalis, est eadem cum

seum distinctione ex natura rei. Patet ergo, quod non differunt in sensu.

Quantum ad solutionem argumentorum Scoti non laborabis, quoniam sicut concludunt quod perfectiones diuinæ distinguuntur plus quam ratione ex parte intellectus sic & nos concedimus, & quando concludunt quod distinguuntur ex natura rei, non concedimus quod distinguuntur ex parte rei, quæ æquipollere videtur secundum Scotistas, distinctioni ex natura rei, & sicut tenet Scotus quod distinctio ex natura sufficit ad verificandum duo contradictoria prædicata de eodem, sic nos tenemus sufficere distinctionem ex parte rei, vnde non alio modo solues ea.

Nec cures si Cap. in 1. dist. 8. q. 4. contra primam conclusionem prolixè immoratur in eorum responsionibus, quoniam prædicto verbo transeunt omnia.

Verum quia videtur dubiū, quomodo sit possibile, quod sola distinctio rationis sufficiat ad tollendam contradictionem, ideo pro notitia huius tria dicemus.

Primo repetenda est distinctio data de distinctione rationis. Secundo ponentur duæ conclusiones. Tertio soluetur principale argumentum solitum fieri in hoc proposito.

Quantum ad distinctionem rationis aduertē, quod est duplex. Quædam ex parte intellectus nostri, præcise absque correspondentia rei, vt quando intellectus idem comparat sibi ipsi formando propositionem eiusdem de seipso.

Quædam autem est ex parte intellectus & ex parte rei, quæ est talis naturæ, quod est apta nata correspondere distinctis, & aliquando oppositis rationibus, & licet ante actum intellectus hæc distinctio rationis non ponatur in actu, ponitur tamen in fundamento, scilicet in ipsa re conceptibili, vnde possumus dicere, quod hæc distinctio rationis est inchoata in re, completa autem & facta in actu per opus intellectus, & sicut patet de puncto, de quo intellectus format duas rationes, scilicet principij, & finis, & licet hæc rationes non sint actu, nisi per intellectum concipientem, tamen sunt inchoatæ in natura puncti, eo quod est apta correspondere vtrique rationi. Ex hac distinctione propono duas conclusiones.

Prima conclusio. Sola distinctio rationis primi modi non est sufficiens ad tollendam contradictionem prædicatorum reā hū probatur. Prædicata contradictoria realia si de aliquo

verificantur: verificantur ex natura rei, ergo requirunt aliquam distinctionem in tali re ex natura sua, saltem inchoatam: & hanc consequentiam sic probabo, quoniam si nulla penitus esset distinctio in tali re, tunc esset affirmatio & negatio eiusdem de eodem omnino, & sic esset formaliter contradictio. & non ablatio contradictionis. Tunc ultra, si talia prædicata realia contradictoria requirunt aliquam distinctionem in tali re ex natura sua, ergo non sufficit distinctio rationis præcisè primo modo. Dixi prædicata contradictoria realia, quoniam quo ad prædicata contradictoria intentionalia, sufficit distinctio rationis primo modo. Nā de Sorte ut prædicatur de seipso verum est dicere, quod Sortes est subiectum, & est prædicatum, ergo est subiectum, & non subiectum, quia prædicatum est non subiectum. Item de tunica & indumento, quæ distinguuntur ratione solū primo modo, verum est dicere. Tunica est generis foemini, indumentum non est generis foemini. Hæc autem sunt prædicata contradictoria intentionalia. Quare &c.

Secunda conclusio Distinctio rationis, secundo modo sufficit ad tollendam contradictionem prædicatorum realium contradictoriorum, & maxime in diuinis perfectionibus. Probat hunc, si dantur duo entia rationis quorum primum est ens rationis. & secundum se, & quo ad fundamentum suum. Alterum autem licet sit ens rationis, tamen suum fundamentum est ens realissimum, & perfectissimum, secundum potest esse causa primi, eo quod est maioris entitatis ratione sui fundamenti. Sed remotio siue ablatio contradictionis & distinctio rationis secundo modo sunt entia rationis, & ablatio contradictionis est debilius ens rationis, eo quod secundum se est ens rationis, quoniam huiusmodi ablatio contradictionis est negatio contradictionis, negatio autem est ens rationis, ex quarto metaphysicæ, & contradictio in qua talis ablatio fundatur, est etiā ens rationis, quoniam contra dictio est oppositio, quæ est relatio, quæ est inter ens, & non ens, quæ non potest esse realis, ut determinauimus in quinto metaphysicæ. Distinctio autem rationis secundo modo licet sit ens rationis secundum se, tamen in diuinis fundatur super ens reale perfectissimum, ut in plenitudine insonitæ perfectionis diuinæ substantiæ, ut declaratum est in præcedentibus, ergo distinctio rationis secundo modo, est sufficienter causa remotiois contradictionis. Et aduertet, quod hæc rationem intendebat Cap. in 1. dist. 2. q. 3. artic. 3. ad primum

Aur.

Aur. ubi dicit quod distinctio rationis virtualis, sufficenter autem sit contradictionem, eo quod hæc distinctio est magis actiua quam ablatio contradictionis, quæ est purè nihil, negatio enim siue remotio contradictionis est fundata in affirmatione & negatione, quæ constituunt contradictionem, negatio autem super negationem debilius fundamentum habet quam distinctio rationis fundata in plenitudine diuinæ perfectionis. Hæc ille. Sed dices, quod hæc ratio in minori continet unum, fallum. Dicit enim negationem contradictionis fundari in contradictione. hoc non est verum, quoniam oppositum non fundatur in suo opposito, sed negatio contradictionis & contradictio sunt opposita, ut patet. Se habet enim sicut non contradicere & contradicere, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod non intelligimus ly fundari proprie, sicut dicimus accidens fundari in subiecto, quia trahit similitudinem ab eo. Sic enim intelligendo argumentum concluderet. Sed intelligitur ly fundari ut idem est, quod circa aliquid poni, sicut cæcitas ponitur circa visum, & surditas circa auditum. Sic in proposito intelligatur, quod negatio contradictionis fundatur in contradictione, id est ponitur circa contradictionem. Quando autem diximus distinctioem rationis fundari in plenitudine diuinæ substantiæ verificatur utroque modo. Sed sufficit quod similitudo teneat in secundo modo. Sic dicendo, sicut negatio contradictionis est circa contradictionem, sic distinctio rationis est circa plenitudinem diuinæ substantiæ.

Verum quia illa distinctio rationis fundata in plenitudine diuinæ perfectionis non est actiua in re, sed virtualiter tantum, ideo aliqui probant, quod illa distinctio rationis fundamentalis siue virtualis non est causa sufficienter ablationis contradictionis. Sic igitur arguunt, ex 2. phy. & 3. metaphysicæ. c. de causis, effectus in actu requirit causam in actu, sicut effectus in potentia, causam in potentia. Sed causa quod affirmatio, & negatio de aliquo non contradicunt, est distinctio vel non identitas, existens in illo ex distinctione elenchi, ergo si actu auferatur contradictio, oportet quod actu & non solum virtualiter sit in tali re distinctio, vel non identitas. Sed actu nullo intellectu considerata, istæ duæ sunt vere in Deo intellectus intelligit, voluntas non intelligit, ergo inter diuinæ perfectiones necesse est dare distinctionem rationis ex parte rei, non solum virtutem, sed actu aliter non assignatur sufficienter, causa propria

quam actu aufertur contradictio, cum illa distinctio secundum te non sic actu in Dei substantia.

Ad hoc dicitur, quod concessio praedicata contradictoria verificari actu de perfectionibus diuinis, causa huius sufficientis est distinctio rationis fundamentalis, vel virtualis, quae radicitur in diuina essentia, & quando arguitur, quod effectus in actu requirit causam in actu, hoc est verum, quod effectus est realis positus, si autem effectus sit negatio sicut est in proposito, quoniam auferre contradictionem est negare contradictionem, dico quod sufficit pro causa illa distinctio virtualis, quae sufficienter est in actu pro tali effectu, qui est negatio. Ex maxime quia aequipollet distinctio actuali reperte in perfectionibus creatis, unde sicut in nobis ista duo non contradicunt, intellectus intelligit voluntas non intelligit, quia est distinctio actualis, & non identitas, inter intellectum creatum, & voluntatem, sic in Deo ista duo non contradicunt, intellectus intelligit, voluntas non intelligit, quia inter ea stat distinctio virtualis aequipollens illi actuali. Haec de praesenti quaesito dicta fuerint.

Quaestio 20. si primum principium est vigoris infiniti & entitatis infinita secundum philosophum

Ostenfum est autem quia non contingit hanc substantiam habere magnitudinem ullam Tex. 41.

IN hac quaestione inuestigandum est, si aliqua ratione sumpta a sensu probari efficaciter potest, primum principium esse vigoris, infiniti, vel entitatis infinitae, & sic procedendum est, primum declarabitur quid importatur per vigorem infinitum & entitatem infinitam. Secundo quid super hoc senserit Commentator. Tertio quid super hoc senserit Aristotelis. Quarto dato quod Aristoteles intenderet attribueri primo principio infinitatem, non solum durationis, sed etiam vigoris, utrum suae rationes, efficaciter id probent.

Quantum ad primum aduerte, quod apud philosophum infinitus vigor importat virtutem actiuam immediate causatiuam motus, aut actionis, quae non est limitata ad determinatam velocitatem, sed quacunque data potest in maiorem, & apud commentatorem, in hoc libro duodecimo commento 41. dicitur infinitum, in qualitate actionis, id est in modo

modo mouendi & agendi, vigor autem finitus importat virtutem actiuam limitatam ad certam velocitatem, ita quod non potest in maiorem & ad determinatum modum agendi, sicut quilibet motor appropriatus orbi, habet determinatam virtutem ad mouendum tanta velocitate, & non in maiori. Entitas autem infinita dicit perfectionem intrinsecam ad nullum gradum essendi limitatam, sicut dicere-mus, esse infinitum illud, quod in se continet omnem gradum essendi, & sapientia infinita, & bonitas infinita, quae in se complectitur omnem gradum sapientiae, bonitatem quae est & Possibilis est esse, non tamen respicit formaliter motum aut actionem, ut principium immediatum, aut differentiam vigoris infiniti.

Quantum ad secundum aduerte, quod apud Commentatorem tenuiter tenetur Commentator tenuisse, non esse in primo principio infinitum vigorem, sed infinitatem durationis eo quod est aeternum, & incorruptibile, & posito quod inter Commentatorem esse aliqua controuersia super hoc, tamen Thomista debet tenere determinate hanc fuisse mentem Commentatoris, quoniam Beatus Thomas, in octauo physicae, in expositione text. 9. id sibi attribuit, & allegat commentum 79. in octauo physicae, ubi sic inquit Commentator, si posuerimus actionem propriam esse corporis, sequitur, quod inest ei potentia infinita.

Si autem posuerimus alicuius non corporis, tunc potentia illius non potest dici finita aut infinita, finitum enim & infinitum solum de corporibus dici possunt, haec Commentator, & quoniam primum principium est non corpus, ideo secundum Commentatorem non potest dici potentiae aut vigoris infiniti. Expressiorem autem eius sententiam in hoc habemus in secundo caeli comment. 63. ubi inquit & hoc quod dicimus, in hoc est manifestum ex rebus quas seriosissime de primo motore, iam enim declarauimus illic quod additio potentiae motoris super potentiam moti non est infinita, nisi in tempore & in eternitate motionis haec ille, ex quibus habetur, quod non aliam infinitatem ponit in primo motore, nisi qui mouet continue aeternaliter, & quoniam Iacobus in 12. metaphysicae q. 15. conatur rationibus defendere opinionem Commentatoris, ideo in fine huius quaesiti formabo eas & solvam.

Quantum ad tertium aduerte, quod Beatus Thomas in expositione text. 79. in octauo physicae, & Scotus in septimo quo-

libet. & Albertus in 8. Phy. tract. ult. tenent, philosophum intendisse probare dari in primo motore vigorem infinitum, qui non potest esse nisi in eo, qui sit entitatis & perfectionis infinita, & tenent Auer. de via in hoc à mente philosophi, sicut & in positione animæ intellectiue, & quoniam in eodem sequi mentem Beati Thomæ, adducam principales rationes sumptas ex doctrina philosophi. & de sententiis eas, contra Commentitias.

Quantum ad quartum dico, quod rationes probantes, secundum philosophum vigorem in primo principio, sunt efficaces ex quibus Prima sit ista, causa effectiua motus infiniti est infinita secundum vigorem. Sed Deus est causa motus infiniti, quia est causa motus cœli, qui est infinitus cum sit continuus & æternus, secundum philosophum ergo Deus est infinitus secundum vigorem.

Huic rationi responderetur à quibusdam, quod motus potest esse infinitus dupliciter.

Primo per se, & est respectu mobilis infiniti, in quo si daretur, essent partes signabiles infinitæ, quæ si deberent transire aliquod signum signatum in spacio in quo esset motus transirent tempore infinito, quoniam partes infinitæ nunquam terminarent transitum suum, & sic conceditur, quod si daretur tale mobile infinitum actu, non posset moueri, nisi à motore infinito secundum vigorem, quoniam cum mobile infinitum actu habere virtutem infinitam resistendi, esset necesse dare virtutem motiuam, infinitam quæ superaret resistantiam infinitam mobilis infiniti. Constat enim quod virtus motiua finita non potest super resistantiam infinitam, sed quoniam in rerum natura nõ datur mobile infinitum actu, ideo non est necesse dari motorem infiniti vigoris.

Secundo dicitur motus infinitus per accidens, & est respectu alicuius mobilis finiti quod per reiterationem, super aliquod spaciũ, vel circa centrum mouetur tempore infinito. Talis est motus cœli, quoniam cœlum sit finitum, vt probatum est in primo cœli motus ipsius non potest esse infinitus per se, verum cum sit continuus, perpetuus secundum philosophum, circa centrum & à puncto orientis iterum ad eundem sive quiete media erit infinitus per accidens, id est, per aliud scilicet per reiterationem partium mobilis finiti, vt est cœlum. & ad causam dicitur motum, non requirit infinitus vigor in motore

sed sufficit motor incorruptibilis infinitus secundum durationem.

Vnde negatur maior, rationis factæ de motu infinito per accidens, vt est motus cœli, esset autem vera de motu infinito per se, sed non datur nec potest dari quoniam repugnat dari corpus mobile infinitum actu, ex 3. phy. & 1. cœli.

Sed hæc solutio nulla est, quoniam ex motu infinito per accidens adhuc ascendimus ad motorem infinitum secundum vigorem, & ad huius probationem præmitto duo.

Primo Deus secundum philosophum est causa prima in finitatis, motus, ei go est causa per se, quoniam hæc duo non stant simul, quod sit causa per accidens, & sic causa prima, nam omnis causa per accidens habet causam per se superiorem ex 2. phy.

Secundo cuilibet causæ per se non repugnat assignabile esse effectum per se, quantum sit ex parte causæ per se, quod si causæ per se assignetur tantum effectus per accidens, non erit assignatio conueniens, quoniam docuit philosophus in 2. phy. in c. de causis, causæ per se assignandum effectum per se, & causæ per accidens, effectum per accidens, ergo posito quod causæ per se assignetur effectus per accidens adhuc est assignabilis, per se, ne frustretur causalitas, per se vt inuenienti Thesaurum assignatur inuentio Thesauri, vt effectus per accidens, & solio sepulcri propter defunctum vt effectus per se.

Ex his arguo sic. Deo qui est prima & per se causa infinitatis motus, ex primo supposito, assignat motus, infinitus per reiterationem qui est infinitus per accidens, ergo Deo quantum sit ex parte sui, est assignabilis motus infinitus per se. Sed motus infinitus per se requirit motorem infinitum secundum vigorem, vt concessisti, ergo ex motu infinito per accidens, ascendimus ad probandum motorem infinitum, secundum vigorem.

Antecedens pro utroque parte conceditur ab omnibus, qui tenent Deum applicatum primo mobili, vt sunt Commentitæ præter Iandunum, quem supra reprobauimus soluentem rationes suas in questione decima quinta huius libri. Consequentia autem patet ex secundo supposito, quoniam cuilibet causæ per se ultra effectum per accidens est assignabilis quantum sit ex parte causæ effectus per se, aliter vana esset causa per se.

Sed dices quod ratio hæc non concludit quoniam tunc
causa

tantum causæ per se est assignabilis effectus per se quando talis effectus esset possibilis, & quia motus infinitus per se est impossibilis, ideo sufficit assignabilem esse Deo motum infinitum per accidens, ex quo præcise non concluditur, nisi motor infinitus secundum durationem.

Sed hoc non debilitat rationem nostram, quoniam licet non possit esse motus infinitus per se, tamē hæc condicionalis est vera, si Deus est causa prima & per se infinitatis motus, ergo quātū sit ex parte Dei, est ei assignabilis motus infinitus per se. Quod autem non assignetur, nō est ex defectu primæ causæ, sed ex defectu mobilis infiniti actu, cui repugnat esse, vt probatum est primo cœli.

Sed iterū dices, quod prædicta ratio non concludit quoniam motus infinitus per accidens dupliciter consideratur.

Primo vt motus infinitus, sic est per accidens, vt ly per accidens determinat infinitum.

Secundo consideratur vt effectus primi motoris, & sic dico quod est eius effectus per se. Nam hæc consequentia nō valet, sic motus est infinitus per accidens, ergo est effectus per accidens, quoniam ly per accidens, potest determinare ly infinitum, & non ly effectus. Concedo ergo, quod causa primæ, & per se, assignatur effectus per se, sed iste effectus per se, est motus cœli infinitus per accidens.

Sed hoc non militat, quoniam per primum suppositum, Deus ponitur causa prima & per se infinitatis motus, ergo sibi debet correspondere quantum sit ex se effectus per se in ratione infinitatis, sed motus infinitus per accidens non est effectus per se in ratione infinitatis, vt patet, ergo ultra motum infinitum per accidens, assignabilis est motus infinitus per se quantum sit ex parte mouentis primi. Hoc pro sustentatione primæ rationis dicta sint.

Secunda ratio est philosophi in 8. phisicæ textu 79. vbi sic arguit, nulla virtus infinita est in magnitudine, virtus primi motoris est infinita, ergo non est in magnitudine. Sed minor non potest intelligi de virtute infinita solum duratione, quoniam maior quæ est vniuersalis, esset falsa, nam cœlum nō habet virtutem infinitam in duratione, cum sit incorruptibile, & potest in finito tempore agere in inferiora, & tamen virtus cœli est in magnitudine, cum sit corpus, ergo si maior & minor debent esse veræ, oportet intelligere minorem de virtute intentionis infinita.

Huic rationi datur à Commentistis duplex responsio.
Prima

Prima est Iand. in 12. metaphysic. in qua situr, qui dicit, quod minor intelligenda est de virtute infinita in duratione, & non intensiue. Ad improbationem dicit, quod licet cœlum habeat potentiam infinitam agendi secundum durationem, non tamen habet à se, sed à motore suo, philosophus autem sic intendit, nulla virtus infinita ex se est in magnitudine, sed virtus primi motoris est infinita ex se, ergo non est in magnitudine, & sic patet, quod obiecto de cœlo nihil valet.

Sed Iandunus conatur defensare Cōment. per doctrinā contrariam Comment. Nam secundum ipsum in hoc 12. in comment. 41. in cœlo sunt substantia cœli, esse cœli, potētia agendi, & motus, & omnia ista sunt infinita secundum durationem, ex quibus admittit, solum motum esse æternū & infinitum secundum durationem, ex alio, id est, à motore æterno, quoniam motus est à mouēte, & implicat dare motum sine mouente, substantiam autem cœli vult esse à se, vnde inquit permanentia igitur motus est ex alio, substantia autem, scilicet cœli est à se, & ideo impossibile est inuenire substantiam possibilem ex se, & necessariam ex alio, q̄ est possibile ex motu, hæc ille, ex quibus sic arguitur, secundum Comment. substantia cœli est à se, ergo & esse, & potentia agendi, quoniam consequuntur substantiam cœli, sicut esse ignis potentia calefaciendi consequitur substantiam ignis, & à quocunque est ignis, ab eo est esse & potentia eius agendi, ita quod si ignis esset à se & non ab alio productus, esse & potentia agendi se haberent similiter.

Cum igitur esse cœli & potētia agendi, sicut & substantia cœli, sint infinita secundum durationem, patet quod potētia siue virtus agendi cœli infinita secundum durationem quæ est in magnitudine, non est ex alio, licet motus eius sit ex alio, nec valet hæc consequentia, motus infinitus duratione est ex motore, ergo virtus actiua cœli est ex motore, sed bene sequitur, quod virtus actiua cœli non est in actu, nisi ex motore, quoniam cœlum non agit vt determinauimus supra nisi per motum. Patet igitur quod responsio Ianduni est contra Comment.

Secunda responsio est eorum, qui dicunt, quod non fuit intentio philosophi probare absolute & vniuersaliter nullā virtutem infinitam in duratione posse esse in magnitudine, sed solum in magnitudine, in qua sit materia, eo quod talis est corruptibilis secundum Commentatorem. & quia secundum Comment.

Comment. vt visum est in libro 8. metaphysic. non est materia in cœlo, ideo nihil prohibet in cœlo esse virtutem & potentiam agendi infinitam in duratione, & hæc responsio fundatur super illud, quod dicit Commentator in lib. 12. in comment. 41. Sic enim inquit.

Existimatum est enim quod cum diximus, omnis potentia in corpore est finita, non est verum, nisi in corporibus materialibus, generabilibus & corruptibilibus.

Sed hæc responsio etiam quod esset ad mentem Commentator non est ad mentem philosophi, nam ex quo in libro 12. in textu 30. probauerat mouens æternum esse immaterialem, sufficienter constabat ipsum non posse esse in magnitudine materiali.

Præterea in 8. physic. in tex. ult. postquam probauit nullam virtutem infinitam posse esse in magnitudine finita, neque infinita, concludit de primo motore sic. Principium autem mouens perpetuum mouet motum, & infinito tempore. Manifestum itaque quod indiuisibile est & impartibile, & nullam habens magnitudinem. Ex quibus constat, quod ex quo excludit à primo motore omnem diuisibilitatem & partibilitatem, sua intentio erat negare & excludere ab eo vniuersaliter omnem magnitudinem. Nam non sequitur, virtus infinita non potest esse in magnitudine materiali, ergo est indiuisibilis, quoniam potest responderi, quod si non potest esse in magnitudine materiali, potest tamen esse in ea in qua non est materia, ex consequenti potest esse diuisibilis & partibilis. Patet igitur, quod nec prima, nec secunda responsio valet, & sic fiat ratio nostra.

Aliam responsionem allegat Paulus Sonc. in 12. libro, in quæst. 41. & contra eam arguit. Sed vide ad placitum, quoniam nolo in hoc immorari.

Tertia ratio, philosophus in 8. physic. in tex. sic arguit, si virtus infinita esset in magnitudine, moueret, in instanti, consequens est impossibile, ergo &c. Antecedens, Tunc quæro quomodo in antecedente, accipit virtutem infinitam, nam si dicis duratione tantum, ergo cum virtus agendi in hæc inferiora, sit in cœlo infinita duratione, agit in instanti, & sic calefaciet aerem in instanti, producet animalia imperfecta in instanti, quod tamen ad sensum videmus esse falsum, si dicis secundum vigorem, habeo intentionem, quoniam cum attribuat virtutem infinitam, quæ non potest esse in magnitudine, quia moueret in instanti attribuat

buat inquam motori primo, manifestum est, quod intendit de virtute infinita secundum vigorem.

Ad hæc rationem dicunt aliqui Commentistæ, quod vtique in antecedente quæ est vna conditionalis, intendit de virtute infinita secundum vigorem, & tamen non sequitur, quod illa de facto sit in primo motore, qui est extra magnitudinem, & ratio diuersificatis est. Quia si virtus motiua infinita extensiuè esset in magnitudine, necessario esset infinitum vigore, aliter non posset continuare motum perpetuum, quia nisi esset infinita in vigore, defatigaretur & laxaretur, ex consequenti non posset continue & regulariter & perpetuo mouere, si autem est extra magnitudinem, sufficit quod sit virtus infinita extensiuè, quia ex quo est extra magnitudinem non fatigatus, ex consequenti potest perpetuè continuum regularem. Cum igitur primus motor sit extra magnitudinem, sufficit sibi virtus infinita extensiuè ad causandum motum perpetuum.

Sed hæc responsio non est ad mentem Aristot. nam licet in doctrina sua inueniamus, quod necesse est motorem, quo ad virtutem motiuam proportionali potentia passiuè ipsius mobilis proportione maioris inæqualitatis, vnde dixit in secundo cœli, quod si plures stellæ essent in primo cœlo, aut tardius aut omnino non mouerentur, propter defectum proportionis, qui esset inter motorem & motum. Motor enim non mouet, nisi quia potentia eius est maior potentia moti. Tamen non inuenimus causam fatigationis positam ab Aristot. nisi quia motor vnitur corpori alterabili, & quia in eo quod mouetur, est principium motus contrarium motui animæ, puta grauitas. Primam causam posuit in octauo physic. assignans rationem, quare anima non mouet animal motu continuo & regulari. Secundam posuit in secundo de cœlo, textu tertio, vbi assignans rationem, quare cœlum dum mouetur, non est in labore & fatigatione, dicit hoc ideo esse, quia non habet alium motum, nisi suum naturalem, qui est circularis, causatus à motore suo æterno, quasi dicat, si cœlum esset mobile alio motu, contrario ei, quo mouetur naturaliter à motore suo æterno, accideret cœlo fatigatio, sicut animali, dum mouetur ab anima sursum, quia est mobile deorsum ex alio principio. Cum igitur vtraque causa deficiat in cœlo, patet quod non esset necesse ponere in magnitudine cœli virtutem infinitam in vigore, vt posset continuare motum

motum perpetuum regularem.

Sed iterum instatur, probando quod etiam fatigabitur si ponitur in magnitudine inalterabili, nisi sit virtus infinita in vigore, & arguitur sic, si virtus infinita in duratione esset in magnitudine, moueretur per accidens, sicut mouetur anima per accidens ad motum corporis, si mouetur per accidens, non potest continuare motum vtraque consequentia ponitur à philosopho in 8. physica, textu 52. Tunc ultra, si non potest continuare motum, ergo fatigatur, dato quod esset in magnitudine etiam inalterabili.

Ad hoc negatur vltima consequentia, nã bene stat, quod non possit perpetuare motum, si motor mouetur per accidens, non quia fatigatur & laxatur, quoniam hæc proprie sumpta sunt via ad corruptionem, quæ non potest esse in cælo, sed quia non esset debita proportio inter motorem & motum, vel quia intrinsece aliter & aliter se haberet ex motu suo per accidens, sicut & anima in animali, quicquid autem aliter & aliter se habet, nõ potest perpetuare ex se motum, stat igitur ratio tertia in robore suo.

Quarta ratio, probat Deum esse entitatis & perfectionis infinitæ, & hoc de mente philosophi, nam philosophus, vt patet in 5. metaph. in capitulo de perfecto, cognouit Deum esse vniuersalissimè & absolute perfectum, ergo habere in se omnium perfectiones. Sed istæ sunt infinitæ, ergo est entitatis & perfectionis infinitæ.

Ad hanc rationem dicunt aliqui, quod ex tex. philosophi in 5. metaph. de perfecto, non potest concludi, in primo principio esse infinitatem perfectionis simpliciter. Sic enim stat textus philosophi, alia omniò secundum quod omnino non habent hyperbolem in vnoquoque genere, nec aliquid est extra hæc philosophus, ex quibus constat, quod loquitur de perfectionibus existentibus in vnoquoque genere quas dicit esse in primo & vniuersali perfecto, quæ dicimus primum motorem, & nulla datur perfectio, quæ non sit in eo: sed perfectiones omnium generum quæ actu sunt, non sunt infinitæ, imò finitæ, quoniam rerum species finitæ sunt secundum philosophum & veritatem, non potest ergo ex philosopho concludi in Deo alia perfectio, nisi quia eminenter continet perfectiones omnium generum, quæ actu sunt. Constat autem, quod sunt finitæ, quoniam & totum vniuersum finitum est, ergo ex hoc non concluditur perfectio diuina infinita simpliciter.

Sed

Sed quod hæc solutio non valeat, arguitur sic. Ad hoc quod aliqua perfectio sit in aliquo genere, nõ solum verum est de ea existente, sed etiam de possibili esse, nam & albedo vt existit, & vt possibilis, est in prædicamento qualitatis, nam est in genere ratione suæ quidditatis, quidditas autem abstrahit ab existentia, & non existentia, ergo philosophus loquens de vniuersali perfecto, & dicens omnes perfectiones omnium generum esse in illo, & nullam extra ipsum, intendit, quod in eo eminenter continentur perfectiones omnium generum, tam existentes, quam possibiles, ergo illa solutio non valet, sed de nouo sic formatur ratio.

Quod est tota entitas eminenter subsistens, tota entitas dico entis possibilis, & entis actu, siue creata, siue increata est secundum perfectionem simpliciter infinitum, sed primum principium est tale, secundum philosophum in 5. metaph. cap. de perfecto, modo quo exposuimus, ergo &c.

Maior quidem patet, quoniam si est tota entitas actu & possibilis, ergo tota entitas creata & creabilis est in eo eminenter & tota entitas increata est in eo, sed creata & creabilis & increata sunt quid infinitum simpliciter, quoniam increata non habet à quo terminetur, & creata ac creabilis vt eminenter in eo identificatur increate, ergo est infinitum simpliciter secundum perfectionem.

Alias rationes solent adducere doctores ad idem, sed quoniam non queritur hic quid veritas habeat, sed quid in hoc sentierit philosophus, ideo sufficit adduxisse rationes fundatas in doctrina Aristotelis.

Nunc superest soluere rationes, tandem, quas inducit in lib. 12. q. 15. pro defensione Commen. & sunt tres.

Prima est, si Deus est infiniti vigoris, mouet in instanti, quod est contra naturam motus, vt probatum est in 6. phy. & maxime de motu locali, de quo hic intendimus, consequentia patet, quia vel mouet in non tempore, & sic habetur propositum, vel mouet in tempore, & tunc cum proportio temporis motus ad tempus sit secundum proportionem virtutis ad virtutem, si mouet in tempore quantumcumque paruo, tempus illud haberet proportionem ad tempus, in quo virtus finita mouet, & per consequens esset proportio inter virtutem finitæ & infinitam, quod est impossibile, & hæc est ratio. Arist. in primo cæli. in tex. 52. probantis, quod nõ potest esse grauitas infinita nec leuitas.

Metaph. lauel.

Z

Secunda est, si primum est vigoris infiniti, tunc virtus finita & infinita possent mouere æquali tempore, quod est falsum, quoniam vt declaratum est in 7. phy. virtus maior in sensu producit æqualem effectum in minori tempore, vel maiorem, & perfectiorem in tempore æquali, consequentia autem sic deducitur cum virtus infiniti vigoris non possit mouere in nō tempore, moueat ergo in tempore A. in 24. horis, in quo reuoluit totum primum mobile ab eodē puncto ad idem accipiatur virtus finita intensius, quæ moueat in maiori tempore, puta in 50. horis, & ei addatur alia virtus, ita quod ex ipsa & ex addita fiat maior virtus, ergo mouebit in minori tempore, quàm in 50. horis. Moueat ergo in 40. horis, addatur alia virtus, ergo mouebit adhuc minor, & sint horæ 30. Addatur iterum alia, ergo mouebit adhuc in minori, & iterum alia, ergo adhuc in minori, ergo non solum in tempore æquali, sed in minori mouebit virtus finita, nam virtus resultans ex talibus additionibus est finita, quoniam ex multis finitis non resultat nisi finitum.

Tertia est, nihil debet poni in philosophia secundum Commentum in 8. phys. in com. 2. nisi quod potest conuinci ex sensatis, sed primum prin esse infiniti vigoris, non potest conuinci ex sensatis, quod sic manifestatur, non potest conuinci ex substantia sua, quia illa non cadit sub sensu, nec ex aliquo suo effectu sensibili, nam si ex aliquo eius effectu, maxime ex motu, & tempore, sed ex his non potest conuinci, nam motus & tempus sunt limitata secundum velocitatem, & motus fit successiue, ad hoc autem quod fit successiue non requiritur virtus infiniti vigoris, imò si esset ab infinito vigore, fieret in instanti, nulla ergo ratione ponendum est à philosopho primum esse vigoris infiniti.

Ad primam & secundam simul respondemus, & negamus primam consequentiam vtriusque, ad probationes dico, quod supponit falsum, & iam reprobatum est supra. in hoc. xij. scilicet quod primum mouens moueat vt applicatum primo celo, imò dicimus, quod nec in tempore, nec in instanti mouet immediate aliquem orbem, & ideo non potest comparari ad virtutem finitam mouentem applicatam ali cui orbi, & posito casu quod moueret, dico quod moueret in tempore, & non est inconueniens quod æquali tempore moueat quo mouet virtus finita, quia non tota virtute mouet, philosophus autem reputat inconueniens, supponendo quod vtraque tota potentia moueat, & si primum

mum moueret tota potentia, dico quod ex se potest mouere etiam in instanti, sed quod non moueat, est ex repugnantia rei, quia scilicet est contra rationem motus, potentia autem finita non potest mouere in instanti, posito etiam quod non esset repugnantia ex parte motus, & in hoc stat vera differentia, inter virtutem infiniti vigoris, & virtutem finitam.

Ad tertium dico, quod conuincimur ex effectu sensato, qui est motus infinitus duratione ad mentem philosophi, quoniam nulla virtus finita potest ex se, & propria virtute peruare motum, nisi in virtute primi conseruantis & influentis, vnde vt determinabimus infra, secundum mentem philosophi sicut intelligentia solis habet esse à primo, ita & virtutem motiuam, & mouet, quia primum cooperatur ei ad motum, licet ergo non conuincamur ex determinata velocitate, quam videmus in primo motu, qui est motus diurnus, ponere infinitum vigorem in primo prin. conuincimur tamen ex infinitate primi motus secundum durationem actus secundum philosophum & possibiliter secundum veritatem.

Alia argumenta adducit, Paul. Son. in fauorem Commentum, quæ & soluit, quæ etiam adducuntur à Cap. & soluntur consimiliter, & sunt Aureo, vt videre poteris in Cap. in 1. di. 43. q. 1. art. 1. contra sextam conclusionem.

Hæc de infinitate primi dicta sunt, in quibus saltem dedi occasionem inuestigandi mentem philosophi in hoc, nam apud peritos hoc quæsitum est extremæ difficultatis. Dixi autem inuestigandi mentem philosophi in hoc, quoniam hic non quærimus, quæ sit veritas in hoc, nam id iam determinauimus propter affirmatiua in scientia diuina reuelata.

Questio 21. Si philosophus oporatus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti.

In hac q. quo ad Commentum, nulla est difficultas, quoniam vt dictum est in q. precedenti, negat vigorem infinitum, etiam in primo prin. quanto magis in aliis intelligentiis.

Quantum autem ad mentem philosophi, qui secundum B. Tho. & Scot. vt patet, in questione precedenti, & per rationes fundatas in doctrina sua, ponit in primo principio vigorem infinitum, est magna dubitatio propter dicta philosophi in hoc duodecimo libro.

DUODECIMI METAPHY.

Nam cum in tex. 39. remouerit ab intelligentiis omnino potentiam passiuam & posuerit eas simplices actus & immateriales, uiderit quod qua ratione primus motor est. uigoris infiniti, sint & illa, uel in nullo sit uigor infinitus

Præterea, postquam in tex. 41. probauit mouens æternū, non esse in magnitudine, eo quod uirtus infinita non est in magnitudine subsequitur in tex. 42. utrum autem unam ponendum est talem substantiam, aut plures, & quot sunt, & c. ly talem refert qualem supra dixerat, scilicet potentiam infinitam inalterabilem, impassibilem & c. & concludit, quod tot sunt quot motus coelestes, ergo esse uirtutis infinitæ, attribuit non solum primo princip. sed etiam aliis motoribus æternis, aliter textus. philosophi non uideretur bene continuari.

Præterea, infra in text. 43. in fine sic inquit, Palam itaque, quod tot substantias esse, necesse est natura sempiternas, & immobiles secundum se. & sine magnitudine propter prædictam causam. Vbi Beatus Thomas exponens inquit & sine magnitudine propter causam assignatam supra, quia scilicet mouent tempore infinito, & sic per consequens uirtute infinita.

Hæc B. Thom. Ecce quod B. Tho. dicit ad mentem philosophi, omnes intelligentias esse sine magnitudine, quoniam mouent uirtute infinita, ergo uidentur esse secundum philosophum uirtutis infinitæ.

Hæc sunt quæ causant difficultatem, tamē quia nō est imputandum philosopho posuisse impossibilia, & sibi contradicētia, idēo intendo declarare, quod philosophus nō fuit huius sententiæ, quod alia intelligentia sint uirtutis infinitæ, sed hæc est proprietas primi princ. & sic procedendum est.

Primo ponetur distinctio de infinito perfectionali. Secundo conclusiones responsuæ. Tertiō declarabitur, quæ fuerit mens & qui sensus philosophi in prædictis textibus, qui uidentur cauare difficultatem in hoc proposito.

Distinctio sic hæc, infinitum secundum perfectionem potest intelligi dupliciter.

Primo quod sit infinitum uniuersaliter, ut pote continens ab solute omnem perfectionem actu existentem, & possibile esse se. Sicut dicitur uniuersaliter infinitum secundum quantitatem, quod continet in se omnem quantitatem, secundum omnem dimensionem, ut corpus infinitum, quod in se contineret longitudinem infinitam, latitudinem infinitam, profundum infinitum.

Secundo

QUÆSTIO XXI.

363

Secundo quod sit infinitum partialiter, & esset illud quod secundum unam perfectionem esset infinitum, ut continens in se finitos gradus illius perfectionis si darentur, uerbi gratia, calor ignis si contineret in se infinitos gradus caloris, dicerentur infinitus partialiter, quoniam licet contineret infinitos gradus caloris, non tamē aliarum qualitatum, sicut linea infinita diceretur infinita partialiter, quia licet contineret in se omnes partes longitudinis, non tamē aliarum dimensionum, corpus autem si esset infinitum, dicerentur infinitum uniuersaliter, quia contineret omnem dimensionem infinite.

Prima conclusio, nulla est repugnantia, quin possint dari plura infinita partialia modo expositum est. Probat, philosophus in §. physic. textu. 37. habet pro impossibile, quod sint plura corpora infinita, & ratio secundum Comen. est, quia corpus infinitum extenderetur in infinitum secundum omnes dimensiones, ita quod haberet dimensiones infinitas in omnibus partibus, & sic occuparet omnem locum. & talia plura infinita dari reputat impossibile, ergo à contrario sensu, si ponantur duo infinita, quorum neutrum est infinitum in omnibus partibus sed utrunque est infinitum in altera tantum, puta linea in longitudine, superficies in latitudine, non est impossibile talia plura infinita esse, saltem secundum intellectum. A simili, si sapientia ponitur infinita propria ratione, quæ est sapientia, & bonitas infinita propria ratione, quæ est bonitas, ita quod neutra sit infinita secundum omnes rationes perfectionales, nunquam ex illa infinitate partiali sequitur impossibilitas existendi talia plura infinita partialia.

Secunda conclusio. Repugnat posse dari plura infinita modo, probatur. De ratione infiniti i. modo, si est quantituum, est quod contineat omnem dimensionem possibilem dari, ergo non compatitur aliquam dimensionem extra se, ergo repugnat dari aliud infinitum quantituum i. modo, si autem est infinitum secundum perfectionem, de ratione sua est, quod contineat omnes perfectiones datas, & dabiles, & omnes gradus earum, ergo repugnat posse dari aliud infinitum secundum perfectionem.

Ex hac ergo conclusione sequitur corollaria, nullam intelligentiam esse uigoris & entitatis infinitæ, nam probatum est in quæstio. præcedenti, primum prin. esse tale, & nunc probatum est non posse esse plura talia infinita, ergo non conuenit nisi primo principio.

Præterea, cum de ratione infiniti perfectionalis primo modo sit continere omnes perfectiones, & excludere omnes imperfectiones, si intelligentiæ essent infinitæ perfectionaliter, non essent subordinatæ primæ causæ, nec ordinarentur ab eam, nec penderent ab ea, nec mouerent ut assimilantur digniori, quæ tamen omnia sunt contra philosophum, ut magis patebit infra, quâdo loquemur de causalitate primi, & quomodo est optimû in vniuerso, ad quod ordinantur omnia &c. cõsequentiã autẽ manifesta est, quoniã subordinari, ordinari, & pendere, & mouere, propter dignius consequedû, dicitur aut imperfectionẽ, aut saltem minorem perfectionẽ, respectu primi, cui, ad quod, a quo, propter quod &c.

Nunc respondendum est argumẽtis adductis ex text. philosophi. Ad primum, quando dicitur, quod philosophus remouit omnem potentiam passiuam ad intelligentiã, & posuit eas actus simplices, conceditur, & cum inferitur, ergo sunt virtutis infinitæ, negatur consequentiã, & si probatur sic, ut aliqui probant.

Quod est actus purus non recipiens ut subiectum nec receptû ut in materia, vel in subiecto, est infinitæ perfectionis, sed intelligentiã secundû philosophû sunt actus purus, nõ recipiens, quia non habent potentia passiuam secundû philosophum, ut declaratû est supra in quæstio. 11. nec receptus, quia sunt sine magnitudine, ex 12. metaphy. text. 43. & quia nõ possunt esse formæ informantes, ut probatû est supra: ergo sunt infinitæ perfectionis, & maior sic probatur.

Quod aliquid cõponat eum alio, sicut recipiẽs illud vel sicut receptû in eo, hoc prouenit, quia in ipso ut in vno simpliciter non est quicquid perfectionis est sui generis, & cuiuslibet alterius, ergo ex opposito, quod aliquid sit actus purus & nullo modo cõponibile, cû alio, ut recipiens, nec ut receptû, hoc prouenit, quia in se habet omnem perfectionẽ sui generis & cuiuslibet alterius, & sic est infinitæ perfectionis.

Ad hoc dicitur, quod illæ conditiones, scilicet non esse componibile cum alio ut recipiens, nec ut receptum, non complent rationem infiniti perfectionalis, sed ultra hoc requiritur, quod non pendeat ab alio, nec ordinetur ad aliud nec desideret nobilitatem, & quoniam ista non verificantur de intelligentiis, ut dictum est, ideo non sequitur quod sint infinitæ perfectionis.

Ad secundû dicitur, quod ly talẽ refert qualẽ supra quoad omnes cõditiones possibiles conuenire intelligentiis, scilicet

sicet mouere semper actu, esse æternas immateriales, sine magnitudine inalterabiles impossibiles, & quoniam esse infinitas perfectionaliter repugnat intelligentiis, ideo nõ est necesse, quod referat illam conditione.

Ad tertium, quoniam tota difficultas stat in expositione B. Thom. ideo dico, quod ly virtute infinita potest intelligi dupliciter.

Primo sic, intelligentiã mouet virtute infinita sibi intrinseca, & hoc est falsum, quia hæc est proprietas primi principij;

Secundò sic, mouet virtute infinita extrinseca, quæ est primo mouente, cuius virtute mouent, non enim intelligentiã mouent motu, æterno ex se, sed quia recipiunt virtutem, sicut & esse à primo principio, ut manifestabitur infra. Sic igitur exponendo & distinguendo potest saluari dictum philosophi & expositio Beati Thomæ. Aliter non videtur, quomodo effugias, quin secundum philosophum & secundum sensum sibi attributum apparenter à B. Thom. omnes intelligentiæ sint virtutis infinitæ. Hæc de præserti quæstio dicta sunt;

Questio 22. si in intelligentiis est ordo nobilitatis iuxta ordinem suorum mobilium secundum se.

Quod quidem igitur sint substantiæ, & harum quæ prima & secunda secundum ordinem eundem. Text. 44.

IN hac quæstione procedendum est. Primo ponetur conclusio responsiua secundum philosophum. Secundò declarabitur, quomodo nobilitatis gradus inter intelligentiãs potest considerari duplici ordine. Tertio mouebuntur & resoluentur duo dubia,

Quantum ad primum sit hæc conclusio responsiua, intelligentiã quanto superiori orbi applicatur, tanto nobilior est. Hæc non potest demonstrari ab intellectu nostro à priori, quoniam non cognoscimus separata, nisi ex effectu & motu: vnde philosophus ex numero motuum concludit numerum separatorum, probatur ergo sic, nobilior est & virtuosior, instrumento, nobilior mouens applicandum est, sicut nobiliori corpori nobilior forma, & nobilior regno perfectior regens.

Sed corporea cœlestia sunt instrumenta intelligentiarum

moventiam, quod corpora quanto superiora sunt, tanto & nobiliora ut patet etiam in elementis, quonia continens est ut actus, & conservans, respectu contenti, ergo ut inter mobile proprium & suum mouens seruetur debita proportio, conueniens est, ut qualis, est ordo secundum superioris; & inferioris sicut inter corpora coelestia, talis fit ordo nobilitatis, inter intelligentias applicatas, ita quod quanta superiori orbi applicatur, tanto sit nobilis.

Hac conclusio confirmatur per Commentatorem in duodecimo libro in commento quadagesimo quarto, ubi sic inquit. Declaratum est ex hoc sermone, substantias aeternas esse plures una, & quod in eis est prima, scilicet quae omnia mouet, & secunda & tertia secundum ordinem orbium manifestum est, quod autem illa quae omnia mouet, praecedat omnes, manifestum est valde, omnes enim istum motum maximum intendunt, quapropter prior est omnibus naturaliter, & etiam secundum locum, & secundum magnitudinem, scilicet quod ista substantia videtur esse prior propter prioritatem eius, quod mouetur ab ea secundum locum & magnitudinem in multitudine stellarum & velocitate motus, & omnia ista faciunt eam priorem mobilitate & substantia. Quoniam vero ordinatio istorum mouentium a primo motore, oportet ut sic secundum ordinem stellarum orbium in loco, manifestum est Prioritas enim illorum in loco & in magnitudine facit eos priores in nobilitate.

Quantum ad secundum aduerte, quod nobilitas intelligentiarum potest considerari in duplici ordine. Primo ut omnes respiciunt primum motorem, Secundo ut una respicit aliam, puta intelligentia Martis respicit eam, quae est Saturni. Primo ordianatio dicitur a Commentatore in eodem commento. 4. praecisa, secunda dicitur non praecisa. Quid autem per praecisam & non praecisam intelligat, extimetur sic accipiendum, ordinatio intelligentiarum prout respiciunt motorem primum, dicitur praecisa, scilicet essentialis & adaequata causa, ordinis perfectionalis inter eas, quod sumitur per propinquitatem maiorem aut minorem ad primum principium. Nam cum ipsum sit perfectissimum & optimum, & quod omnia ordinatur, ut dicit philosophus infra, illa erit praecise nobilior, quae primo principio est propinquior, quanto autem superior, tanto propinquior, ordinatio vero intelligentiarum, prout una respicit aliam

puta

puta suam superiores, non est praecisa, id est, non est essentialis & necessaria, quoniam nulla intelligentiarum est mensura alterius simpliciter, & ideo sequens non potest dici praecisa & nobilis pro tanto gradu, ut respicit superiorem praecise sed prout est in tanta propinquitate, ad primum & summum motorem, nam sicut formae intensio, sic perfectio maior & nobilitas aliquod summum respicit.

Quantum ad tertium aduerte, quod contra praedicta duobus famosa dubia insurgunt. Primum est Solis intelligentia, & est tale, si secundum nobilitatem mobilium, & est ordo nobilitatis in motoribus, ergo cum sphaera Solis & ipsum astrum videatur nobilior, & magnitudine, & lumine, & effectum in inferioribus eo quod est pater & fons omnis generationis, in inferioribus sibi erit applicata nobilior intelligentia, quam planetis superioribus, non ergo secundum situm & ordinem mobilium est ordo in intelligentiis secundum nobilitatem. & aduerte quod hoc dubium tangit Commen. in hoc 12. in comen. 44. & B. Tho. exponens text. 44. & in 2. celi, in lect. 28.

Ad hoc dubium secundum Commen. difficile est respondere nam in li. 12. in commento quadagesimo quarto respondens inquit, ordinatio quidem earum adinuicem secundum nobilitatem possibile est scire ex dictis ab antiquis habentibus curam de actionibus earum in entibus verbi gratia. Quoniam dant Soli vitam, & Saturno res fixas, ordinatio igitur earum a primo est praecisa, ordinatio vero earum adinuicem non est praecisa, & forte melius est illud quod intendebat Arist. scilicet quod ordo earum sit secundum ordinem eorum, id est, suorum, mobilium in loco. Hac Commentat. ex quibus possumus hoc tantum elicere, quod ut comparantur ad primum motorem, quanto superiores tanto nobiliores, quia illi propinquiores, ut autem comparantur adinuicem diuersa ratione possunt reputari nobiliores & minus nobiles, verbi gratia. Quia Saturno attribuitur stabilitas & fixio rei in esse, Soli autem viuificatio, Saturnus ratione fixationis erit nobilior. Sol autem ratione viuificationis. Tu tamen aduerte, quod Commen. in li. 2. de celo, in comen. 58. tenes, quod Sol sit supra Mercurium & Venerem, attribuit ei proprium motum velociorem quam Mercurio & Veneri, & hoc propter maiorem abundantiam potentiae & virtutis. Hic autem in li. 2. loquitur secundum situm assignatum a philosopho, ut quod sit immediata supra lunam

z s

Ad idem dubium secundum doctrinam B.Tho.in hoc duodecimo; in expositione tex. quadragesimi quarti, & in secunda de celo, lect. 18. respondere possum duplici via.

Primo supponendo secundum Ari. quod sol sit supra lunam immediate dicitur quod planeta quanto superior, tanto nobilior; quia vniuersaliorem effectum habet; vt videre poteris in expositione B.Tho. vbi supra, vnde licet Sol habeat effectum super inferiora magis manifestum; non tamen vniuersaliorem, ideo non est nobilior planetis superioribus. & per consequens nec intelligentia illi applicata.

Secundo supponendo quod Sol in 4. celo, vt Moderni astro nomi tenent, dicit, B. Tho. in 2. coeli. lect. 18. quod sol optime ordinatus est in medio planetarum habens tres supra se. Saturnum, Iouem, Martem & tres infra se, Venerem, Mercurium, Lunam, cuius ratio est, quia sicut supra sphaera ex sua magnitudine & multiplicitate stellarum deputatur super permanentiam, & vniuersaliores effectus causando in his inferioribus, & hac de causa deseruiunt octaue sphaerae, tres superiores planetae, ita de causando vniuersalem transmutationem rerum generabilium & corruptibilium, ordinatur sol propter suam magnitudinem, & luminositatem; ideo proportionaliter sibi deseruiunt tres inferiores planetae. Tu tamen aduerte, quod ex hac secunda assignatione non habetur, quod sol sit nobilior omnibus planetis simpliciter sed tantum tribus inferioribus, ideo conceditur quod planetae quanto superiores, tanto nobiliores iuxta primam assignationem; & per consequens intelligentia eis applicata, licet aliqua ratione & diuersa possint dici magis & minus nobiles, vt declaravi secundum Comem.

Hac dicta sint secundum philosophum, verum apud astronomos, nobilissimus inter planetas creditur Sol ex maxima potentia, quam declarat in mundo inferiori, per accessum & recessum, vnde dicitur pater hominum, & sic non videntur concordare philosophi & astronomi, in assignanda gradualitate nobilitatis, inter planetas & eorum intelligentias. Tu vero si aliquam concordantiam desideras, vide in commento Theoricarum planetarum composito per Franciscum Capuanum, in commento Theoricarum Solis, in qua disputat de eccentricis contra Commentatorem, respondens ad sextum argumentum Auerrois, vbi incipit sic, sed quae harum opinionum verior sit &c.

Secundum dubium est de applicatione intelligentiae si habet

habet cum suo orbe, nam quia conclusum est, quod intelligentiae se habent in nobilitate gradualiter secundum ordinem situalem suorum mobilium; eo quod eis vt propriis instrumentis applicatur, ideo merito dubitatur de tali applicatione, & si cum ea potest seruari immobilitas intelligentiae intrinseca & secundum substantiam, ita quod non sit necesse eam moueri substantialiter per se, nec per accidens, ad motum sui orbis. Vt igitur hoc dubium resoluitur, dicendum est, primo quid sit haec applicatio, secundo declarabitur quomodo cum illa saluetur immobilitas intelligentiae.

Quantum ad primum aduerte, quod haec applicatio importat contractum virtuales, quo intelligentia vnitur orbi virtualiter, & quo continet orbem virtualiter vigorans ipsum & influendo in illum, pro quo aduerte, quod ex assentientia intelligentia mouentis cum orbe proprio confortatur, & fit vigorosus vt valeat agere & influere in haec inferiora.

Hac autem confortatio provenit ex eo quod orbis recipit virtutem sibi impressam & influxum a sua intelligentia sibi copulata virtualiter, & non sicutualiter, cum sit non quata.

Sed aduerte, quod huiusmodi virtus quae est vt quaedam forma actiua, qua celum, reddit potens ad agendum haec inferiora ultra suas virtutes conaturales. potest dupliciter considerari. Primo quod recipiatur ab intelligentia influente in ipso coelo, secundum esse fixum & permanens, modo quo recipitur virtus attractiua in magnete.

Secundo in esse quasi transeunte & in fieri modo quo causatur lumen in aere, quod non permanet subtracto luminoso.

Primo modo non potest causari praedicta virtus ab intelligentia mouente in orbe suo, quoniam apud philosophum, vt declaratum est in septimo libro metaphysicorum contra Platonem, forma abstracta non inducit per se ipsam aliquam formam, aut qualitatem in corpore, subintellige secundum esse fixum & permanens,

Secundo autem modo bene potest causari, quoniam quia diu coelum est sub motu, se habet vt instrumentum motum a principali agente, quod transeunte recipit virtutem, ab agente, vnde sequitur secundum philosophum, quod si coelum quiesceret, nihil reciperet ab intelligentia nec seruaretur copula virtualis inter intelligentiam & orbem & aduerte quod nescientes hanc distinctionem de receptione

formæ per modum permanentis, & per modum fieri, negauerunt cœlum motum aliquid virtutis recipere immediate ab intelligentia, quorum argumenta solam infra.

Quantum ad secundum aduerte, quod hæc copula a virtualis potest imaginari fieri tribus modis.

Primo quod applicetur virtualiter omnibus partibus cœli æque primo influendo & causando motum in omnibus partibus immediate.

Secundo quod applicetur vni soli parti determinate quam nunquam deserat, & per eam primo motam moueat totum cœlum, eo quod omnes partes cœli sunt continuæ & solidæ, & vna mota omnes mouentur. Continuum enim solidum est, quod ad motum vnius partis totum mouetur. Tertio quod nulli deminari parti semper stat applicate, sed omnibus successiue se applicet: ita quod, sicut figulus tangit successiue omnes partes suæ rotæ, & per successiuum contactum continuat motum rotæ stans extra rotam, & ab aliquo situ, puta à dextris incipiens mouere; eodem modo intellige præse de intelligentia respectu sui orbis.

Primus modus non admittitur, quoniam non possemus assignare à qua parte incipit motus cœli, & sic non possemus seruare differentias locales esse realiter in cœlo, quod est contra philosophum in 2. cœli, vbi assignat dextram in illa parte, à qua incipit motus.

Secundus etiam modus non admittitur, quoniam si applicatur tantum vni parti, & eam nunquam deserit, ergo rotatur simul cum illa, & sic mouetur per accidens ad motum sui orbis, quod non est consonum doctrinæ Aristotelis. Nam licet in octauo physic. in textu quinquagesimo secundo teneat, quod motores planetarum mouentur per accidens; non tamen intrinsece secundum suam substantiam, vt mouetur anima ad motum animalis, sed extrinsece, id est, quia orbis planetarum mouentur ad motum primi mobilis motu raptus.

Tertius modus videtur conuenientior & admittitur, quoniam per ipsum seruamus immobilitatem intrinsecam intelligentiæ, & per se & per accidens, & seruamus differentias locales realiter esse in cœlo, vt diffuse tractauimus in quæstionibus nostris in 2. de cœlo. Tenendum est ergo, hæc applicationem fieri 3. modo, quoniam ad hunc modum nullam sequitur inconueniens, & est conuenientior in viâ philosophi;

philosophi, qui non concedit intelligentiam copulari suo orbi mere voluntarie, sed quasi naturaliter, eo quod arbitratu perfectionem eius pendere ex motu, vt supra declarauimus, & ideo sic debent copulari cœlo, quod posset continuare & perpetuare motum. Non possent autem, si secundum substantiam suam mouerentur per accidens, vt patet in 8. physic. tex. 5. ergo non applicant se vni parti præcise, quam nunquam deserant, sed aliis & aliis successiue existentes extra cœlum quantum ad situm quoniam cum sint incorporeæ, non determinantur situ, tangentes tamen actu virtuali cœli partes, successiue, & à parte orientali tantum incipit earum tactus, & influxus, & motus vt patet in 8. physic. tex. 8. Sic nunc occurrit dicendum. Verum tamen hanc materiam iudico perdifficilem, quoniam multum elongatur à sententiis.

Nunc superest soluere argumenta quorundam negantiu intelligentiam imprimere virtutem in cœlo, secundum esse transiens, & arguunt primo sic, si illa virtus imprimitur in cœlo per modum transeuntis, ergo videtur in cœlo habere solum esse intentionale. Sed hoc est falsum, quoniam non esset qualitas actiua in cœlo. Intentiones enim cum sint entia rationes non sunt principia agendi.

Ad hoc dicitur, quod intentionale sumi potest tribus modis. Primo vt est ens rationis, sicut intentio generis & speciei, & hoc modo illa qualitas non est intentionalis.

Secundo pro specie cauiata ab obiecto, vt species coloris recepta in medio, & in oculo, & dicitur intentio, quia non denominat, nec habet esse naturale in eo in quo recipitur. Nec hoc modo qualitas illa impressa ab intelligentia in cœlo intentionalis, quoniam secundum suum esse reale, prout sibi competit, recipitur in cœlo, & non est inconueniens, quod denominet cœlum, saltem eo modo quo rubor ex ve recundia denominat, subiectum licet denominationem sicut & qualitatem non apprehendamus, nisi in conspectu.

Tertio, omnis forma recepta per modum transeuntis, potest dici intentio, ad differentiam formæ receptæ per modum permanentis, vt virtus impressa lapidi à proiciente, quæ non permanet in lapide, nisi quandiu est in motu, dicitur intentio & hoc tertio modo illa qualitas potest dici intentio, & ad argumentum nego quin possit esse qualitas actiua, probatio autem procedit de intentione primo modo.

Secundo

Secundò sic, si est qualitas actiua, ergo habet cõtrarium, quoniam actiua respicit passiuam, vt sibi oppositam, sed in cœlo non sunt qualitates contrariæ, ex 1. cœli, ergo &c.

Ad hoc dicitur non esse verum vniuersaliter, quod qualitas actiua habet contrariam, sed tantum verificatur in qualitibus elementaribus, quæ sunt principia alterationum, concedo tamẽ, quod vt actiua respicit passiuum subiectum receptiuum, & sic dico, quod hæc qualitas respicit cœlum vt receptiuum sui, & motus causati ab intelligentia, mediante hac qualitate impressa.

Tertiò sic, si datur talis qualitas, ergo cõtinetur in aliquo genere qualitatis, quod non potest assignari, nam constat quod non est in quarto genere, cum non sit forma, aut figura, circa quantitatem, nec est in tertio genere, quoniam nõ est passio nec passibilis qualitas, nõ in tertio genere nõ ponuntur nisi qualitates subiectæ sensui, aut quæ inferunt passionem sensui. Nec in secundo, quoniam naturalis potentia est inseparabilis, hæc autem cum secundum te recipiatur per modum transeuntis, separabilis est. Nec in primo genere, quoniam in eo videntur poni solum qualitates, quæ sunt principia actionum immanentium, vt in prædicamentis exemplificat philosophus.

Ad hoc dicitur quod est in primo genere, & continetur sub dispositione, quoniam per eam disponitur & actiatur cœlum ad agendum per motum in hæc inferiora.

Ad probationem nego, quod in eo ponatur tantum, quæ sunt principia actionum immanentium, imò dico, quod omnis qualitas vt disponens suum subiectum ad agendum siue actione immanente, siue transeunte, vt sic potest dici dispositio.

Vnde philosophus in prædicamento qualitatis exemplificat in primo genere de calore & sanitate, ex quo sequitur, quod non inconuenit eandem qualitatem sub diuersa ratione poni in primo & in tertio genere, sicut calor, vt est disponens & actiuans subiectum ad calefaciendum, est in primo genere, vt autem infert passionem sensui, est in tertio genere. Hæc de præsentibus quæsiõ dicta sint.

Quæsiõ 23. Si est necesse ponere eccentricos & epiciclos.

Eudoxus quidem igitur Solem & Lunam.
Textu 45.

In

In hac quæstione, quod difficultas cadit ex hoc, quia sensu deprehendimus planetas, modus sub zodiaco aliquando esse velociores, aliquando tardiores, & videntur declinare aliquando ad septentrionem, aliquando ad meridiem, & videntur aliquando distantiores à terra, aliquando proximiores, & quoniam huiusmodi irregularitates videntur non posse stare cum motu vniuersali, quia attribuitur cœlo, ideo astronomi laborauerunt in assignandis causis harum irregularitatum, & tandem moderni, & Hyparcus & Ptolomæus determinauerunt huiusmodi difficultatem expositionem eccentrici & epicicli. Vt igitur de hoc habeatur aliquis resolutio, sic procedendum est.

Primò declarandum quid sit eccentricus & epiciclus.

Secundò quid circa hoc senserit B. Thomas & Cõment.

Tertiò determinabitur quæsiõ secundum mentem Ptolomæi.

Quartò soluentur præcipuæ rationes quæ solent induci à detrudentibus eccentricos & epiciclos.

Quantum ad primum aduerte, quod apud astronomum circulus eccentricus notificatur per concentricum suum oppositum, sicut obliquum notificatur per rectum, est autem concentricus circulus, qui diuides cœlum & terram in duas partes æquales, habet centrum suum cum centro terræ, eccentricus autem est, qui licet diuidat terram in duas partes, tamen habet centrum suum extra centrum terræ, epiciclus est circulus paruus in circumferentia deferentis, per cuius circumferentiam deferitur corpus planetæ, & centrum epicicli semper deferitur in circumferentia deferentis. Hæc quidem iam tibi nota sunt, vt principia, in ultimo capite, in tractatu de sphaera, ideo vide per te ipsum.

Quantum ad secundum quo ad Beatum Thomam aduerte, quod in secundo cœli, lect. 17. recitat opinionem de concentricis, quæ fuit Calipi & Eudoxi, & opinionem de eccentricis, quæ prius videtur fuisse Pythagoræ, nunc autem est communiter modernorum, sed in illis neutram reprobat, ideo videtur purus medius, in libro autem duodecimo metaphysic. lect. 7. super tex. 46. videtur tenere contra modernos, & arguit, vt videre poteris, quod tenere eccentricos & epiciclos, contradicit his, quæ sunt demonstrata per philosophum in scientia naturali, & maxime in lib. de cœlo. Non enim omnis motus naturalis erit à medio, vel ad medium, vel circa medium, &c. vt declarabitur, quando formabimus rationes Commentar. contra Ptolomæum, nam virtualiter

virtualiter rationes Beati Thomæ, contra modernos sunt etiam rationes Comment.

Quantum ad Comment. patet mēs sua in 12. lib. metaph. comment. 45. vbi intendens impugnare Ptolomæum, antequam incipiat arguere contra eum, inquit Eccentricum eam & epicyclum dicere est extra naturam. Epicyclus autē impossibile est, vt sic omnino. Deinde incipit arguere, vt apparebit in parte vltima quaestionis.

Quantum ad tertium, intendo determinare quaesitum secundum viam Ptolomæi, quoniam per ipsum rationabilius saluantur apparentes irregulariter supra nominata. Nec in hoc reprobandus directe Aristot. quoniam vt patet in 12. metaph. in tex. 45. non loquitur de his, secundum propriam perscrutationem, sed remittit se ad mathematicos, & dicit illam sectam sequendam, quæ rationabilius loquitur, vnde inquit, illa vero persuaderi à quaerentibus, si quid videatur præter modo dicta. Amare quidem vtrosque, persuaderi vero à certioribus. Si igitur declarabimus opinionem Ptolomæi esse rationabiliorem, non erimus contra mentem philosophi. Quod autem ipse recitat opinionem Calipi, & Eudoxi, & iuxta eam als gnat numerum intelligentiarum ideo fuit, quoniam tempore suo nondum celebrata & firmata fuerat opinio de eccentricis. Intendens igitur determinare quaesitum iuxta viam Ptolomæi, probō duplici ratione dari eccentricos & epicyclos.

Prima ratio sumitur à Ptolomæo in 5. distinctione almagesti, cap. decimoquarto, si non dantur eccentrici, ergo planetae semper apparebunt æque distantes à terra, & eorum diametri visibiles semper erunt eiusdem quantitatis, sed hoc est falsum, quoniam ad sensum deprehenditur planeta quandoque remotior, quandoque propinquior terræ, & hoc communiter conceditur. Consequentia autem probatur, quoniam omnes circuli concentrici ex quo non habent centrum extra centrum terræ, secundum omnes partes æque distantes à terra, ergo si differens corpus planetae est concentricus, erit planeta semper æque distans & æque propinquans terræ.

Vt ergo seruemus maiorem & minorem distantiam à terra in stellis erraticis, & præcipue in Sole & Luna ponendi sunt eccentrici.

Secunda ratio sumitur à Ptolomæo in dictione tertia almagesti. c. 3. Planetae & omne corpus cœlestē regulariter mouentur

mouetur, vt probatum est in 8. phil. Tūc sic deprehenditur quod Sol in medietate zodiaci ab ariete ad finem virginis longiore tempore moratur, quā in alia medietate, à principio librae ad finem piscium, ergo in prima medietate zodiaci, maior portio de suo orbe intercipitur, quā in reliqua medietate ergo linea secans zodiacum in duas medietates, ex consequenti transiens per centrum mundi, secabit circulum Solis differentem in partes inæquales, quare centrum differentis Solis de necessitate est aliud à centro mundi, & sic differens Solis est eccentricus.

Quantum ad quartum aduerte, quod præcipue rationes destruentium eccentricos, & maxime Comment. sunt quinque

Prima, dicatur eccentricus, cœlum non mouetur solum circa medium, sed à medio ad medium, quod est contra philosophum 1. cœli tex. 5. probatur consequentia: quoniam eccentricus secundum vnā partem magis recedit à centro mundi, ergo planeta pro illa parte mouetur à medio, & secundum aliam partem minus recedit, imò propinquat centro mundi, ergo pro illa parte planeta mouetur ad medium.

Ad hoc dicitur quod non est contra philosophum, ponere cœlum moueri à medio ad medium, dummodo totum moueatur circa medium, & ratione eccentrici non mouetur à medio ad medium per lineam rectam, hoc enim est proprium corpori graui & leui, quando autē mouetur per eccentricum differentem per eleuationem & depressionem respectu centri mundi non mouetur per lineam rectam, sed circulem, ideo non est contra intentionem Arist.

Secunda, si datur eccentricus, cœlum non est perfecte sphericum, quod est contra philosophum in primo cœli, tex. 32. consequentia patet, quoniam eccentricus secundum vnā partem est magis grossus, siue magis spissus, & secundum aliam est minus, ergo eccentricus non est perfecte sphericus.

Ad hoc dicitur, quod perfecta sphericitas sumitur ex æqua distantia centri à tota circumferentia, & quoniam talis distantia seruat in eccentrico, respectu proprii centri, ideo vt sic est perfecte sphericus, quod autem non sit æque grossus per totum, non derogat perfectæ sphericitati, vnde negatur vltima consequentia.

Tertia, si datur eccentricus, datur vacuum, aut corporū penetratio, quod est contra philosophum in 4. phys. Consequentia probatur.

Metaph. lauel.

Cum in eccentrico sit pars grossa, & pars tenuis, sequitur quod quando pars grossa peruenerit suo motu ad locum partis tenuis aut subintrabit sphaeram circundantem, aut locus in quo erat pars tenuis, non replebatur ab ea & sic iuxta primum dabitur corporum penetratio, & iuxta secundum dabitur vacuum. Ad hoc dicitur, quod supponit falsum imaginatur enim quod pars grossa praecise habeat occupare locum partis subtilis, & pars subtilis praecise habeat occupare locum partis grossae, si enim sic esset, profecto sequerentur inconuenientia dicta.

Sed non sic est, imo pars grossa lupremi ita mouetur proportionaliter, quod nunquam separatur a parte subtili infimi, & pars grossa infimi nunquam separatur a subtili lupremi, & ideo non sequuntur dicta inconuenientia.

Quarta, idem est locus totius & partis ex 4. phy. Sed centrum mundi est locus totius caeli, quoniam ex 4. phy. non locatur nisi per centrum, cum extra caelum totum id est ultimam sphaeram non sit corpus circundans ergo centrum mundi est locus eccentrici, qui est pars caeli. Sed repugnat centrum eccentrici esse centrum mundi, ergo repugnat dicitur eccentricum.

Ad hoc dicitur, quod in via nostra haec ratio nullam habet apparentiam: nam B. Thomas negaret minorem, & nos in 4. physica, determinauimus contra Commentato. de locatione ultimae sphaerae, ubi sustinemus, quod est in loco non per centrum, sed per partes.

Quinta, si datur eccentricus, datur alia terra ex consequenti et alius mundus, quod repugnat philosopho in 1. caeli text. 76. & in 12. meta. text. 49. Consequentia sic deducitur. Omnis sphaera caelestis vertitur circa centrum, quare, aut vertitur circa centrum mundi, quod est centrum huius terrae nostrae, aut circa aliud centrum, non primo, quia repugnat eccentrico habere centrum cum centro mundi, tunc enim eccentricus, esset concentricum quod implicat, ergo secundo. Sed non datur aliud centrum, nisi detur alia terra circundans centrum, circa quod gerat sphaera caelestis eccentrica.

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem conceditur quod omnis sphaera caelestis vertitur circa centrum, concentrica quidem circa centrum mundi, eccentrica autem circa aliud centrum, non quod sit alterius terrae, sed signabile in terra nostra, respectu cuius una pars eccentrici magis distat a circosferentia terrae alia pars magis propinquat, respectu autem centri;

eccentrici seruetur per totum aequa distantia, & cum arguitur, quod non datur aliud centrum, nisi detur alia terra, haec neganda est. Ista sunt praecipuae rationes destruendum eccentricos.

Et tu aduerte, quod haec quaestio requirit hominem eruditum in theorica planetarum. aliter non intelliget sensum Calipi nec Eudoxi nec Commē. nec Prolomai. Haec de praesenti quaestio dicta sint.

Quaestio 24. Si in separatis possunt esse plura indiuidua sub eadem specie.

Quaecunque vero sunt numero multa, habent materiam text. 49. Vbi inquit Comment. & iam declaratum est, quod principium caeli non habet materiam.

IN hac quaestione duo pertractanda sunt. Primum si in abstractis de mente philosophi potest saluari pluralitas in diuiduorum eiusdem speciei specialissimae.

Secundo posito quod non inuestigandum est, cum intelligentia sint quaedam indiuidua, ea quod mouent & operantur, & intelligunt, tales autem actiones sunt singulae, quoniam ex doctrina philosophi, actiones sunt suppositorum ex proemio primi metaphy. per quid indiuiduantur, ex quo non habent materiam in qua, nec ex qua, nec quantitatem, cum sint extra magnitudinem.

Quantum ad primum aduerte quod est antiqua discrepantia in hoc inter B. Thom. & Sco. & quoniam hoc dubium ventilatum est apud theologum in 2. sen. di. 3. ne confundatur scientia, intendo hic procedere pure metaphy. & ex principii philosophi. Sic ergo procedetur.

Primum ponetur conclusio negatiua, & probabitur defendendo contra Scot. Secundum soluentur praecipua argumenta tenentium partem affirmatiuam.

Tertio indenter declarabitur si B. Tho. in aliquo sensu concederet partem affirmatiuam.

Conclusio sit haec, secundum principia philosophi, non possunt esse plura distincta solo numero sub eadem specie in entibus abstractis. Hanc sic manifesto ad mentem philosophi.

Na in lib. 12. in tex. 49. intendens probare, quod est tantum unum caeli, id est unus mundus sic arguit, si plures sunt mun-

DUODECIMI METAPHY.

di, quilibet habet suum primum principium, id est primum motorem, sed non possunt esse plures primi motores, quoniam essent specie vnum & distincti numero, sed hoc est impossibile, quoniam quæ sunt numero multa, & vnum specie, habent materiam.

Sed primus motor non habet materiam, est enim endelechia, ergo non possunt esse plures primi motores. Hæc est ratio philosophi, ex qua sequitur, quod cum in entibus abstractis non sit materia, non possunt esse plura numero in eadem specie.

Hanc rationem conatur Ant. And. in 5. metaph. q. 5. solvere per distinctionem materiæ, cuius imaginationem adduximus in 5. lib. in q. 14. & illic videbis clare, quod credit principium distinctionis numeralis sub eadem specie, non esse materiam partem compositi, sed differentiam individualement, quam vocat materiam totius, & dicit, quod philosophus de hac materia intendit in 5. metaph. tex. 12. cum dicit, vnum numero sunt quorum est materia vna, & in lib. 12. in tex. 49. cum dicit, quæcunque sunt numero multa, habent materiam, & quoniam primus motor non habet materiam, id est talem differentiam individualement, ideo concludit non posse esse plures primos motores, & quia intelligentiæ cum non sint entitatis, nec perfectionis infinitæ, sunt in genere & in specie, habent suas differentias individuales quas philosophus vocat materiam, ideo non inconuenit intelligentias plures esse eiusdem speciei.

Hæc est solutio Ant. And. sed quod philosophus intendat de materia quæ est pars compositi & non alio modo, iam declaratum inuenies in lib. 5. in q. 14. vide tu illic, ne idè inuuliter replicemus.

Tu tamè aduerte, quod Sco. in 2. dist. 3. q. 8. ad primū, considerans philosophū in hoc lib. 12. in text. 49. non posse interpretari, nisi de materia, quæ est pars compositi, tandem negat philosophū, & dicit ipsum non tenendū à theologo, nec à vero philosopho, & sic inquit. Rationabilius est ergo theologo discordanti à philosopho in prin. propter quod tenet aliquam conclusionem, consequenter discordare in conclusione, quam errare cum eo. Hæc ille.

Quia ergo non acceperat principium philosophi ad hanc conclusionem. Quod est hoc. Quæcunque sunt plura numero, habent materiam, ideo metaph. loquendo non est disputandum cum eo, sed relinquendus est à peripateticis in hoc.

Alias

QUESTIO XXIII.

371

Alias rationes adducunt Thomist. ad hanc conclusionem & præcipue Paul. Son. in li. 12. q. 51. quas videre poteris, ergo autem extimo, quod stando præcipue in principis Aristot. si ratio quam adduximus non concludit, aliter non concludunt ideo nolo multiplicare rationes.

Quantum ad secundum aduerte, quod tenentes partem affirmatiuam multipliciter arguunt. Sed eorum fortiora argumenta sunt quatuor.

Primo omnis quidditas quantum sit ex se, est communicabilis quidditas intelligentiæ sine quidditas abstracta, est quidditas, ergo est communicabilis, tunc ultra, vel est communicabilis in plura supposita tantum, stante identitate quidditatis, vel in plura numero, cum distinctione quidditatis, non primo, quia hoc est proprium quidditatis infinitæ secundum theologum, ergo 2. modo, ergo quidditas abstracta potest multiplicari numeraliter, stante identitate specifica. Minor quidem nota est.

Maior autem sic probatur, si quidditati ut quidditas est, repugnat communicari, vel hoc est ratione perfectionis, vel ratione imperfectionis, non primo, quia quidditas infinita, quæ est quidditas diuina, cum sit perfectissima non esset communicabilis, non secundo, quia quidditas rerum generabilium, cum sit imperfecta, non esset communicabilis.

Ad hoc dicitur, quod stando in terminis metaph. maior est falla accepta in sensu metaphysico, qui est, quod omnis quidditas vniuersalis siue specifica sit communicabilis pluribus distinctis numero siue pluribus indiuiduis, in quæ diuiditur illa natura specifica, ita quod multiplicatur realiter in suis indiuiduis.

Ad probationem dico, quod si aliqua natura specifica esset incommunicabilis in plura indiuidua, est propter perfectiorem suam, & quia caret principi. quo multiplicari turritudina, id est materia, & cum arguitur de quidditate infinita, dico quod illa communicabilitas non est in plura indiuidua, & de ea sola hic intendimus.

Præterea metaphysicus negaret communicabilitatem quidditatis diuinæ in plura supposita.

Præterea negaret quidditatem diuinam esse naturam vniuersalem siue specificam, unde patet quod dicta ratio apud metaphysicum non solum concludit, sed nec paruam habet apparentiam.

Secundò sic, si non possunt esse plures intelligentiæ in ea

dem specie, hoc est, quia cum intelligentia sit forma, id est, a
ctus, necesse est quod inter eas sit distinctio formalis, quæ
est distinctio specifica. Sed hæc ratio non valet, quia non om-
nis distinctio inter duas formas est formalis, sed sufficit, quod
sit formalis vel formarum, & quidè licet quando est forma-
lis, sit specifica non tamen quando est formarum, unde inter
albedinem niuis, & albedinè parietis, est distinctio forma-
rum, sed non formalis, ideo non distinguuntur specie; sic in
proposito, duæ intelligentiæ eiusdem speciei distinguere-
ntur distinctione formarum, sed non formali.

Ad hoc dicitur, quod illa est ratio, & in abstractis non da-
tur distinctio formarum, nisi sit formalis, & in materialibus
non datur distinctio formarum sine distinctione formali, nisi
ratione materiæ, aut subiecti, aut quantitatis, & quia in ab-
stractis non datur aliquod istorum, ideo quæcunque distin-
ctio est in eis, est formalis, ex consequenti specifica.

Tertio sic. Quod potest intelligi sub ratione vniuersali,
est plurificabile in plura. Sed omnis natura specifica siue ab-
tracta siue materialis est intelligibilis sub ratione vniuer-
sali, ergo &c. Maior patet, quia de ratione naturæ specificæ
non est singularitas, alias species non esset species, sed sin-
gulare vel indiuiduum. Maior autem probatur ex ratione
vniuersalis, nam vniuersale est, quod potest esse in multis,
& dici de multis.

Ad hoc dicitur, quod maior non est vera, quando intel-
ligitur sub ratione vniuersali solum ex parte nostri intel-
ctus & non ex se, & ad minorem dico, quod non est vera
de natura specifica abstracta, nisi respectu intellectus nostri
qui intelligit abstracta modo materialium. Nam natura in-
telligentiæ A, intelligitur ab intelligentia B, intelligitur
de se hæc, & non sub ratione vniuersali. Ad probationem
minoris dico, quod licet de ratione ut species est, non sit sin-
gularitas, tamen non inconuenit, quod aliquam naturam
specificam qualis est natura abstracta consequatur ex se
singularitas, ita quod ex se sit hæc, quia caret principio in-
terspecifico multiplicatiuo.

Quarto Porphyrius diffiniuit speciem per esse prædica-
bilem de multis, ergo plurificabilis est in multa. Cum igitur
diffinitio conueniat omni diffinito, verificabitur etiam
in separatis.

Ad hoc dico, ut Herue in secunda distinctione tertia que-
stione, secunda ad primū, quod diffinitio Porphyrij non da-
tur

tur de specie absolute, ut se extendit ad separata & sensibi-
lia, sed ut est in sensibilibus, quæ sunt nobis magis nota;
quoniam in illis inuenimus principium materiale, quo possunt
multiplicari indiuidua stante unitate specifica.

Quantum ad tertium, scilicet utrum B. Tho. concederet
in aliquo sensu parrem affirmatiuam, Respondetur, quod non
stante præcise in doctrina Arist. loquendo autem absolu-
te, & secundum veritatem dico quod non concederet par-
rem affirmatiuam. stante hoc ordine, quem nunc videmus in re-
bus, ex quo agnoscimus principium plurificandi indiuidua
sub eadem specie, esse materiæ, vel subiecti receptiuum, ve-
rum quia secundum veritatem licet id negaret Arist. pos-
set Deus alium ordinem statuerè in rebus, ideo dico, quod
implicat contradictionem, abstracta multiplicari in eadem
specie; & si tamen inueniatur B. Tho. dicentem, quod non est hoc
possibile, nec à Deo factibili intelligens non absolute, sed
stante hoc ordine vniuersi, ita quod apud ipsum non im-
plicat contradictionem;

Patet autem hanc fuisse mentem suam in tract. de unitate
intellectus contra Auerronem formantem Auer. talem ra-
tionem. Omne quod multiplicatur sub eadem specie est
materiale, sed intellectus secundum Arist. nobis est materia-
lis, sed separatus, ex tertio de anima, ergo non potest mul-
tiplicari, ergo est vnus omnium hominum, & dicunt quod
Deus non potest facere distinctos intellectus eiusdem speciei
in distinctis hominibus, quia implicat contradictionem, nam
habere materiæ qua multiplicentur intellectus, & eos
esse formas separatas implicat contradictionem.

Huic autem rationi respondens Beatus Thomas inquit val-
de ruditer argumentantur, ad ostendendum Deum non
posse multiplicare intellectus eiusdem speciei, credentes
id implicare contradictionem. Dato enim quod non esset
de natura intellectus, quod multiplicaretur, non propter
hoc oporteret quod intellectum multiplicari, implicaret
contradictionem, nihil enim prohibet aliquid non habere in-
sita naturam causam alicuius, quod tamen habet illud ex
alia causa. nunc graue non habet ex sua natura, quod sit
sursum, tamen graue esse sursum, non implicat contradi-
ctionem. sic ergo si intellectus naturaliter esset vnus om-
nium, quia non haberet causam naturalem sic multiplicatio-
nis, posset tamen sortiri multiplicationem ex supernaturali
causa, nec esset implicatio contradictionis.

Hæc Beatus Thomas ex quibus patet, quod non reputat contradictionem separatam à materia posse multiplicari in eadem specie, & quando tenet partem negatiuam; intendit impossibilitatem ex defectu causæ naturalis tantum, quæ est materia.

Quantum ad secundam partem quaesiti, procedendo via Tho. quæ negat hecæitates, & ponit principium indiuiduationis materiæ, & quantitatem; modo quo determinauimus in li. 7. constat. quod intelligentiæ quæ sunt in materiales & extra omnem magnitudinem, non indiuiduantur per materiæ, nec per quantitatem, inuestigandum est ergo, per quid indiuiduantur. Pro cuius noticia dico tria.

Primo dico quod quantum ad nostrum modum intelligendi, quo intelligimus simplicia & abstracta potius negatiue quæ affirmatiue, sicut patet de puncto, quem apprehendimus negatione partis, & de unitate quam apprehendimus negatione diuisionis, non propter quam intelligentia est indiuidua, est duplex negatio, scilicet non esse diuisam in seipsa, nec multiplicabilem secundum seipsam, ut diximus in prima parte huius quaesiti, & esse diuisam, à quali bet alia, in hoc autem quod dico diuisam, includitur negatio.

Quod enim est diuisum ab aliquo, non est illud, & quod hæc sit ratio indiuiduandi secundum nostrum modum intelligendi, probatur sic, eodem secundum nostrum intellectum est aliquid unum numero & indiuiduum, quoniam esse idem numero, & esse indiuiduum conuertuntur in genere substantiæ, sed duplici negatione apprehenditur aliquid esse unum numero, scilicet per esse indiuisum in se, & diuisum ab alio, ergo duplici negatione apprehendimus intelligentiam esse indiuiduam.

Secundo dico, quod hæc duplex negatio non potest esse prima ratio indiuiduationis in intelligentia ex parte rei probatur. Pura negatio non potest esse primum distinctiuum inter duo positua, licet enim possit esse primum distinctiuum inter duo negatiua, ut inter duas priuationes vel inter negatiuum & positiuum, ut inter priuationem & habitum, non tamen inter positiuum, & positiuum imò negatio qua negatur unum positiuum ab alio; oportet fundari super aliquod positiuum, per quod distinguitur ab alio positiuo, ut ideo Sortes non est lapis, quia est homo, & quod dico de distinctiuo intellige de principio constitutiuo, eodem enim res constituitur & a quo alio distinguitur, ergo

ergo pura negatio non potest esse primum constitutiuum & distinctiuum indiuiduale unius intelligentiæ ab alia.

Tertio dico, quod prima ratio indiuiduationis conuenit intelligentiæ ex seipsa ita quod per seipsam & non per aliquod corrahens est hæc. Hanc sententiam esse de mente B. Tho. manifestabitur, deinde rationes probabitur.

Quod sit de mente B. Tho. patet, sic, nam in 1. q. 3. & artic. 3. sic ait. In his igitur quæ non sunt composita ex materia & forma, in quibus indiuiduatio non est per materiæ hanc indiuiduale, sed ipsæ formæ per se indiuiduantur, oportet quod ipsæ formæ sint supposita subsistentia, Item in 1. q. 13. artic. 9. sic inquit, formæ quæ non indiuiduantur per aliud suppositum, sed per seipsas, quia scilicet sunt formæ subsistentes, id est, non in alio receptæ, si intelligerentur.

Secundum quod sunt in seipsis, non possent communicari, nec re nec ratione item in 2. sentent. dist. 3. quæst. 1. artic. 2. sic dicit, incommunicabilitas quæ est idem cum indiuiduatione est in homine, ex hoc quod natura sua est recepta in fundamento materiæ, & per materiæ, determinatur, sed in intelligentia ex se, vel in se determinata est ex hoc, quod in aliquo sicut forma determinabilis recipi non potest, & ex hoc ipso fati incommunicabilis est. Hæc Beatus Thomas.

Ratione autem ab aliquibus probatur sic, intelligentia eo est formaliter incommunicabilis & indiuidua, quo est formaliter immaterialis & incorporea, sed seipsa est immaterialis & incorporea, quia esse immateriale & incorporeum inconueniunt ei in primo modo, deinde, per se; ergo est seipsa incommunicabilis & indiuidua.

Sed aduerte, quod hæc ratio non concludit, nisi sustineris ut nos in quinto determinauimus, quod principia indiuidualia apud metaphysicum, est sola materia & quantitas, & non hecæitates, nam Scotus negaret maiorem huius rationis, dicens quod intelligentia ex alio est incorporea, quia scilicet est extra omnem magnitudinem, & ex alio est immaterialis, quia scilicet non componitur ex materia & forma, & ex alio est indiuidua, quia scilicet habet in se talem differentiam indiuidualem, quam dicunt Scotistæ hecæitatem.

Probarur igitur propositum, ratione sumpta ex Aristotele, in octauo libro metaphysicæ textu decimo sexto, & arguitur sic, ex eo intelligentia est indiuidua. quod est

Ens aliquod, & vnū aliquod sed statim seipsa nullo alio expectato; est ens aliquod, & vnū aliquod, ergo seipsa & nullo alio expectato est indiuiduum; maior patet, quoniam esse indiuiduum, & esse ens aliquod, & vnū aliquod; id est, si gnatum idem sunt; minor autem est philosophi in octauo metaphysicæ textu decimo sexto, vbi ponens differentiam inter materialia, & immaterialia quomodo fiant vnū; dicit, Quæcumque non habent materiam nec intellectualem nec sensibilem; statim quidem vnū aliquid est vnū quæque (& paucis interpolitis inquit,) Quapropter non est aliqua causa alia, vnū effendi, illi eorū neque effendi ens aliquid, statim enim vnū quodque ens aliquid & vnū aliquid. Hæc præsentis quæstio dicta si sit.

Quæstio si 25. Deus de mente philosophi intelligit tantum seipsum, an aliquid extra & quid. in hoc sentiat Comment.

Amplius autem siue intellectus sit sua substantia; siue intelligentia, quid intelligit, aut enim seipsum, aut alteram aliquid. Text. 51.

In hac quæstione aduerte, quod Gregorius tenet vnam viam extremam, & Beatus Thomas aliam circa mentem philosophi, & similiter circa mentem Commentatoris, Beatus Thomas attribuit sibi vnū & Ioannes Bacho, aliud; & quoniam intendo sustinere Beatum Thomam ad sensum, quem attribuit philosopho; & quem attribuit Commentatori; ideo sic procedemus. Primo ponitur opinio Gregorij. Secundo opinio Beati Thomæ. Tercio opinio Ioannis Bacho, pro sensu Commentatoris. Quarto opinio Beati Thomæ, & sustentabitur.

Quantum ad opinionem Gregorij circa sensum philosophi aduerte; quod in primo sententia diff. 37. & 36. q. 1. artic. 1. in principio ponit tres conclusiones, quas dicit esse de mente philosophi. Quarum tertia est talis. Deus nihil extra se intelligit omnino, & nulla facta distinctione neque primarie neque secundarie probat eam sex rationibus sumptis ex textu philosophi, quas per te ipsum videre poteris. Deinde infra in eodem loco, probans oppositum contra philosophum deducit ipsum ad contradictionem, adducens eius dictum in li. de bona fortuna, vbi philosophus attribuit Deo notitiam eius, quod est & quod fuit. soluit.

soluit omnes rationes quas formauerat ex dictis philosopho.

Verum quia non decet ita vilitate sentire de philosopho quod in hac nobili quæstione ita multipliciter sibi ipsi contradicat; ideo sequendam puto viam Beati Thomæ in hoc. Tu igitur aduerte, quod in hoc libro 12. in expositione textus 52. Ibi, considerandum est autem quod philosophus, &c. Beati Thomæ interpretatur mentem philosophi cum tali distinctione. Aliquid potest intelligi dupliciter, primo in seipso, id est, per propriam speciem, vel per propriam suam essentiam. Sicut quando intelligo lapidem per propriam speciem lapidis, & intelligentia intelligit seipsam per propriam essentiam. Secundo aliquid intelligitur in altero intellectu, ut quando intelligo effectum in causa intellecta, & intelligo partem in toto intellectu, sicut quando video Socratem in speculo viso. Intentio Beati Thomæ est attribue re philosopho, quod loquendo de intelligere primo modo, arbitratur philosophus, & vere, quod Deus tantum seipsum, in seipso id est, per suam essentiam intelligit, nam si aliud intelligeret per seipsum, id est, per propriam speciem vel essentiam obiecti cogniti, sua intellectio dependeret à specie, vel essentia rei cognita, & sic periceretur ex alio, & in hoc sensu concludunt omnes rationes philosophus probat, quod nihil extra se cognoscit, loquendo autem de intelligere secundo modo, Deus intelligit alia à se, non in seipsis, sed ut contenta & representata in essentia, & conueniens est sentire, quod philosophus fuerit huius opinionis. Quod sic manifestatur philosophus concedit, quod Deus seipsum perfectissime intelligit, ergo intelligit omne contentum in seipso; aliter non se perfectissime intelligeret.

Sed in Deo continentur perfectiones omnium rerum, scilicet quæ sunt, ex quinto metaphysicæ capit. de perfecto ergo intelligit perfectiones omnium rerum existentium. Si perfectiones omnium rerum, ergo & res, quoniam perfectio includit habitudinem, ad id cuius est perfectio, ergo si intelligit, perfectionem, quæ in homine, ex eo, quod eminenter est in Deo intelligit ipsum hominem & sic de aliis.

Tu ergo sustinebis per distinctionem datam philosopho contra Gregorij, & rationes philosophi non militent contra hanc determinationem. Nam quando dicit philosophus, quod intellectio est perfectio intelligentis, non est verum, nisi quando res

res in seipſa intelligitur, & eſt principale obiectū intelligentiſ, & quando dicit philoſophus, quod Deus vileſceret, non eſt verum, niſi intelligeret vtile per ſeipſum, ſi autē vt repreſentat in aliō, puta in principali obiecto, ex hoc nō vileſcit; Patet igitur quomōdo ſecundū philoſophū, Deus intelligit tantum ſeipſum; & non tantum ſeipſum diuerſa ratione, & ſic nulla ſequitur contradictio in doctrinam philoſophi.

Prō opinione Commentar. aduerte, quod vnum clarum eſt apud ipſum, ſcilicet quod Deus nō ſolum ſcit ſeipſum, ſed & alia à ſe, vt patet in hoc 12. in comment. § 2. vbi ſic habetur & veritas eſt; quod primum ſcit omnia ſecundum quod ſcit ſe tantum ſcientia in eſſe; quod eſt cauſa eorum eſſe, verbi gratia, Qui ſcit calorem ignis tantum, non dicitur nescire naturam caloris exiſtentis in reliquis calidis, ſed eſt ille qui ſcit naturam caloris ſecundum quod eſt calor, & ſimiliter prius ſcit naturam entis in eo quod eſt ens ſimpliciter, quod eſt ipſum; hæc Comment.

Aliud attein eſt dubium ſcilicet vtrum ſecundum Comment. Deus intelingat alia à ſe quo ad prædicata vniuerſalia tantum, puta inquantū ſunt entia ſubſtantia, vel accidens, &c. an etiā quo ad prædicata ſpecifica; & indiuidualia, quibus res ſpecificè & indiuidualiter diuiduntur; & circa hoc dubium inueniō duas vias reſpondendi; vna eſt quam ſequitur Ioan. Bacho. Alteram ſequitur B. Thomi.

Aduerte igitur, quod Ioan. Bacho. in prima ſent. in diſt. 39. in qua eſt. i. examinans commentum § 1. huius 12. libri attribuit Commentator.

Primo q̄ Deus nihil intelligit extra ſe immediate ſcilicet acquirēdo ſcientiā ab eo, & hoc clarū eſt, quia dicimus intellectus vileſceret & perſiceretur aliquo extrinſeco.

Secundo quod Deus intelligit in ſeipſo omnia quæ habent eſſe extra Deum, ſecundum quod ſunt in eſſentia Dei vnitue; & non ſunt aliud ab eſſentia ſua; & hoc ſic mañeſtatur, ſi omnia intellecta noſtra eſſent idem cum intellectu noſtro, intelligens ſe intelligeret omnia illa; ſed intellectus diuinus intelligit ſe eſſentialiter, & alia entia ſecundum quod ſunt eminenter & perfectionaliter in Deo non ſunt aliud ab intellectu diuino, ergo intelligendo ſe intelligit omnia, vt ſunt vnitue in Deo.

Tertio q̄ Deus non cognoscit alia à ſe, tranſeundo à cognitione ſuſcipiſus ad cognitionē aliorū, vt ſunt in ſeipſis, vt credit Themistiſtus, ſed ex hoc; q̄ cognoscit ſeipſum in ſeipſo,

ſeipſo, & cognoscit ſe continere alia, & quod eſt cauſa eſſe eorum, nam Comment. intendit quod Deus nihil intelligit extra ſe tanquam obiectum terminans actū intelligendi, & tanquam obiectum ſpeculatum & intellectum, vt videtur dicere Themistiſtus, ſed quod intelligit omnia in ſeipſo, ita quod intelligendo ſe comprehenſiue intelligit alia.

Quarto quod Deus cognoscens alia in ſeipſo, non ſolum cognoscit ea, quo ad eſſe quod habent in Deo. ſed quo ad eſſe quod habent in propriis naturis, ex conſequenti cognoscit ea diſtincte & omnibus modis quibus cognoscibilia ſunt. Quod ſic mañeſtatur. Dicit Commentator, qui ſcit calorem ignis tantum, non dicitur nescire naturam caloris exiſtentis in reliquis calidis, ſed iſte eſt qui ſcit naturam caloris ſecundum quod eſt calor.

Tunc arguo ſic, ſi aliquis ſciret calorem per eſſentiam ſcilicet ignis tantum, id eſt, ſi aliquis ſciret calorem, ex eo quod ſcit naturam ignis tantum, id eſt, & non alio modo, perſecta tamen comprehenſione, ſciret omnia calida omnibus modis quibus ſunt calida, quia ad oppoſitum, non comprehenderet perfecte calorem.

Igitur à ſimili, ſi primum ens ſcit ſe tantum, quod eſt ens per eſſentiam, & comprehenſiue omne ens, ſequitur quod ſcit omnia entia omnibus modis, quibus ſunt entia, ſed cognoscere omnia entia omnibus modis quibus ſunt entia, eſt cognoscere ea diſtincte & ſecundum ſua eſſe propria, ergo Deus intelligendo ſe tantum, comprehenſiue, excluſo omni alio obiecto terminante eius cognitionem, cognoscit omnia diſtincte, vt ſunt in ſeipſis, & in propoſito iudicandum eſt de diuino intellectu, ſicut ſi intellectus noſter comprehenderet perfectiſſime prima principia, & ſemper indefectibiliter ſtaret ea ſpeculando, & non transferret ſe à ſpeculatione principiorum, ad ſpeculandum conſiſiones in ſeipſis, tunc clarum eſt, quod perfectiſſime comprehendendo prima principia etiā perfectiſſime adunate & ſimplici apprehenſione comprehenderet omnes conſiſiones contentas in primis principiis, ſic dicendum eſt per omnia de diuino intellectu.

Hæc ſcit imaginatio Ioan. Bacho. quam credit attribuentam Commenta. & quidem in primo & in ſecundo & in tertio dicto, non mañeſte diſcordat à Beato Thoma, ſed in quarto, nam Beatus Thomas in prima parte quaſtione decimaquarta, artic. ſexto, & in prima ſentent. diſtinctione trigintaquinta

trigesima quinta, quaestione prima, articulo secundo attribuit Commentatori, quod posuerit Deum non cognoscere alia à se, nisi in communi, scilicet in quantum sunt entia, Ioan. Bacho. autem vult quod cognoscat secundum Comment. alia à se distincte. & omnibus modis quibus cognoscibilia sunt, & sic patet, quod non concordant in quarto dicto, & quidem licet gratia exercitij sustineri posset imaginatio Ioan. Bacho. tamen plurimum extorquet sensum & verba Comment. & si attendamus ad exemplū adductum à Comment. videtur B. Thom. rectius sentire, nam exemplum de calore multum cogit, si enim videtur velle Comment. arguere, sicut se habet cognoscens primum calidum, ad cognitionem reliquorum calidorum, sic cognoscens primum ens, ad cognitionem aliorum entium. Sed cognoscens primum calidum cognoscit omnia calida, sub ratione qua sunt calida, ergo cognoscens primum ens, cognoscit omnia entia, sub ratione qua sunt entia.

Hæc fuit similitudo Commentat. Tunc sic. Sed cognoscens omnia calida, vt calida, non necessario cognoscit ea, quo ad prædicata propria, & specifica, & indiuidualia, puta an tale calidum sit homo vel lapis, vel hæc aqua, accidit enim calido esse lapidem, vel aquam, ergo cognoscens omnia entia vt entia non necessario cognoscit ea, vt talia entia, puta vt homo vel capra, accidit enim enti quod scit homo, vel capra, ergo ex hoc quod Deus cognoscit se primum ens, & per seipsum omnia entia, vt entia, non sequitur, quod cognoscat ea distincte & omnibus modis vt cognoscibilia sunt, ergo sensus quem attribuit Beatus Thomas Commentatori, videtur magis consonans, quam sensus Ioannis Bachonis.

Hic discutiendum esset, si Deus intelligit alia à se solum eminenter, & an etiam terminatiue, verum quia est quaesitum magis Theologicum, quam metaphysicum, & id iam determinari in lectura primi tractatus primæ partis Beati Thomæ, ideo non est hic immorandum. Hæc de præsentia quaestio dicta sint.

Questio 26. Si in abstractis sunt idem intellectus, intellectio & res intellecta.

Aut in quibusdam scientia res est (& infra) non altero igitur existente intellectio & intellectu quæcunque non materiam habent. Text. 3. l.

In

In hac quaestione, antequam deveniamus ad decisionem advertit, quod philosophus in toto textu quinquagesimo primo, vsque in finem libri, non amplius loquitur de abstractis in genere, sed de primo principio, de quo constat, quod cum sua intellectio sit sua substantia, & tantum seipsum per seipsum intelligat, primo sequitur, quod in eo intellectus & intellectio, & res primo intellecta sunt idem, nec est instantia de intellectis extra se, quæ diximus in quaestione præcedenti esse consecutiue, & secundo intellecta, quoniam non intelligit ea per seipsa, sed in essentia sua, prout adunata & sine compositione continentur in ea, ideo verè possumus dicere, quod essentia diuina, est suum totum intelligibile diuinum, quoniam omne intelligibile à Deo, vel est essentia Dei, vel contentum in eius essentia, sicut in vniuersalissimo perfecto continentur particulares perfectiones, verum quia philosophus aduenit ad probandum, quod in primo principio idem sunt intellectus, res intellecta & intelligentia, id est, actus intelligendi, hanc vniuersalem: non altero igitur existente eo quod intelligitur & intellectu quæcunque non materiam habent, ideo merito dubitatur, si in omnibus intelligentiis tria prædicta sunt idem.

Ad euentiam igitur huius, duo principaliter agenda sunt. Primum quid id hoc senserit philosophus & Commentat. Secundo quid tenendum secundum veritatem.

Quantum ad mentem philosophi & Commentat. quatuor considerata sunt:

Primum, si tenendum intelligentiam esse suum intellectum.

Secundo si est sua intellectio.

Tertio si est suum obiectum intellectum, ita quod primo seipsam intelligat.

Quarto quando intelligit seipsam, an intelligat se per essentiam suam, an per speciem mediam representantem sufficienter ipsius naturam.

Quantum ad primum, & secundum & tertium, respondendo simul, & non recedendo à determinatione, qua fecimus supra in quest. x. huius libri dico, quod vt verba philosophi sonant tenendum est, quod sint idem.

Nam si secundum philosophum distinguerentur realiter, facerent compositionem in intelligentia, quo admissio, sequitur, quod in ea esset potentia passiva, & aliquod loco materia

materiae quoniam in omni cōposito realiter, dantur plura quorum vnum est vt potētia receptiua, alterum vt forma, vt patet tam in cōpositione ex his quam in compositione cum his. & maxime in genere substantiae, vt praeferuem me à compositione, qua componitur linea ex partibus suis.

Cum igitur philosophus in hoc 12. in tex. 29. & 30. negauerit vniuersaliter potētiam passiuam ab intelligentis, vt declarauimus supra in quaestione vndecima, negat ex consequenti distinctionem realem horum trium.

Quod autem Cōmentator id expresse teneat patet in hoc 12. in commento 51. vbi ponens differentiam inter intellectum nostrum & intellectum abstractum, sic inquit, essentia intellectus non est eadē cum intelligere, quod est actio intellectus in nobis, & intellectum in nobis, non est idem quod intelligere omnibus modis, & causa in hoc est, quia intellectum in nobis est aliud ab intelligentia, in eis autem quae sunt non in materia, contingit vt intellectum, & intellectus, & actio intellectus, sint idem.

Quantum ad quartum scilicet an intelligentia intelligat se per seipsam, an per speciem mediam. Dico secundum principia philosophi, quae consideranda sunt in tertio de anima, circa intellectum & actum intelligendi, necesse est, quod intelligat se per substantiam suam, ita quod substantia sua semper sit praesens intellectui, vt obiectum suum primo intelligibile, & sit ei vt forma intelligibilis, & ratio intelligendi.

Et ratio quidem huius est, quia iam determinatum est in intelligentia secundum philosophum, nullam esse compositionem realem. Constat autem, quod species media faceret compositionem, & actuaret intellectum intelligentiae.

Præterea in tota doctrina philosophi non inuenimus necessitatem ponendi speciem, nisi quando obiectum est intelligibile in potētia, & est natura materialis, & necesse est vt fiat intelligibile actu per intellectum agentē. Hæc autem non habent locum in intelligentia, vt patet. Quare &c.

Sed dices. Admissio quod philosophus teneat quamlibet intelligentiam intelligere seipsam per suam propriam substantiam, quaeritur, quid teneat, quando vna intelligentia intelligit aliam.

An per speciem, an per substantiam intelligentis, an per substantiam intellectæ?

R'spon

Respon detur, in eo quod vna in intelligentia intelligat aliam potest fieri duplex comparatio.

Primo comparando inferiorem superiori, vt intelligentiam lunæ intelligentiæ solis.

Secundo comparando superiorem inferiori, ex his aduerte tria, primo loquendo secundum principia philosophi, qui non concedit species intelligibiles, nisi pro intellectione rerum materialium, eo quod non sunt intelligibilia actu, nec intelligentia superiori cognoscit inferiorem, nec econuerso per speciem intelligibilem mediam. Dico 2. quod intelligentia inferior cognoscit superiorem per essentiam superioris, quæ copulatur intellectui intelligentiæ inferioris, vt forma intelligibilis actu & hoc potest sic declarari, intelligentia inferior intelligit superiorem, aut per essentiam propriam, aut per essentiam superioris.

Non per essentiam propriam, quoniam cum conueniant tantum in genere, & differant specie, species inferior non est sufficienter representatiua speciei superioris, sicut equus non sufficienter representat leonem, ergo essentia intelligentiæ inferioris non est sufficiens forma representatiua intelligentiæ superioris, ex quo sequitur, quod si in intelligentia superior cognosceretur per essentiam inferioris, illa cognitio esset tantum quoad prædicata communia, in quibus conueniunt, & non quo ad prædicata specifica, & sic sua cognitio esset confusa, & imperfecta.

Dico 3. quod descendendo superior cognoscit inferiorem per essentiam superioris: nam illa sufficienter representat inferiorem, sicut actus perfectior imperfectum, vnde sicut per calorem vt 10. cognosco calorem vt 8. & per rationale cognosco sensitium, & non econuerso, quoniam rationale continet omnem perfectionem, quæ est in sensitiuo, & plus, & non econuerso, ita dicendum est de intelligentia superiori respectu inferioris, cum differant specie, & contineat inferiorem & adhuc amplius, nam se habeat rerum species, vt numeri, ex 8. metaph. sic dicendum est quo ad doctrinam philosophi.

Quantum ad secundum principale, scilicet quid dicendum secundum veritatem, iuxta illa quatuor præposita, aduerte, quod veritas est omnes intelligentias esse productas, & in nullo ente producta, actio sua est substantia sua, vt dictum est in quaestione 11. huius libri, ideo constat, quod intelligentis non est

Metaph. Iauel.

b b

idem suum intelligere, & eius intellectus, siue ipsa substantia intelligentiæ, vtrum autem intelligentia sit sua potentia intellectiua, relinquo discutendum in 3. de anima, est enim antiqua discrepantia circa hoc inter Beatum Thom. & Scotum.

Quantum autem ad obiectum, an sit idem cum intelligentia, dico quod quantum ad obiectum partiale proximum, est idem.

Hoc enim est sua essentia, quatum autem ad obiectum adæquatam, non est idem, quoniam illud est ens in quantum ens, constat autem quod non est idem conuertibiliter cum intelligentia, quoniam intelligentia effert omne ens.

Quantum vero ad modum quo intelligunt seipsas, & vna intelligit aliam, dico quod suas proprias essentias intelligunt per seipsas, vna autem intelligit aliam per speciem intelligibilem, non quidem causatam ab essentia intelligentiæ, sed consequentialem & compositam in intellectu eius a primo principio, sicut comproducitur calor, quando producitur ignis.

Sed in his non immoror, quoniam magis ad Theologum quam ad metaphysicum spectant, & præcipue quoniam de speciebus intelligibilibus discutendum est in 3. de anima, plures enim famosi doctores huiusmodi species negant. Hæc de presenti quaesito dicta sint.

Questio 27. Si omnia sunt ordinata & prouisa a primo principio.

Omnia vero coordinata sunt aequaliter, sed non similiter. Tex. 52.

In hac quaestione consideranda sunt. Primum quid circa hoc senserunt philosophi primi, secundum quod senserit philosophus & Comen. Tertio quid tenendum secundum veritatem.

Quantum ad primum aduerte, quod Democritus & Zenon & plures antiqui negabant omnem ordinem rerum in fine, negabant enim causam finalem, quos improbat philosophus in 2. phys. tex. 77. vsque ad tex. 87. ex hoc autem quod negant finem negant ex consequenti ordinem rerum in fine, ergo & prouidentiam siue curam & sollicitudinem auferunt omnino a primo principio.

Nam ut declarabimus infra, prouidentia & sollicitudo includit ordinem rerum in finem per determinata media, & hæc opinionem

opinionem antiquorum remouetur, & improbat philosophus in 12. metaph. tex. vlt. quasi in fine, cum dicit. Alij inconnexam ipsius vniuersi substantiam faciunt, nihil enim alia alij conferunt aut ens, aut non ens, & principia multa, entia vero nolunt male disponi.

Et intendit philosophus quod hæc opinio facit naturam vniuersi, sine ordine intrinseco & extrinseco, intrinseco quidem, quia ponit vnam partem non conferre alteri, siue existat siue non, extrinseco autem ponit plura prima principia, ex consequenti auferit ordinem rerum ad vnum primum principium, & quoniam entia nolunt male disponi, ideo hæc opinio falsa est.

Quantum ad secundum aduerte, quod Arist. & Commen. in hoc proposito breuissime se expediunt, nec est facile videre, quid intendatur.

Tu tamen aduerte, quo ad philosophum duo excipiuntur ex tex. 52. huius libri.

Primum est, quod omnia ordinata sunt ad vnum primum, sicut ordinatur partes exercitus ad primum ducem. Sic enim inquit. Ad vnum quidem omnia coordinata sunt.

Secundum est, quod non omnia sunt aequaliter & similiter ordinata & curata ab illo primo principio, quia sicut in vna familia sunt instituti diuersi ordines a domino domus, sic & in vniuerso diuersimode curantur partes vniuersi a primo principio nam dominus domus, ita curat filios, quod omnes eorum actiones ordinat sub lege, ita quod non licet eis viuere ut volunt, sed ut ordinatum est a patre.

Seruos autem ita curat, & bestias, quod de paucis actionibus eorum videtur habere sollicitudinem & dummodo seruiant domui, de reliquis non curat, sed agunt ut contingit. Applicans autem similitudinem familiaris, ad partes vniuersi, videtur velle comparare substantias separatas & corpora coelestia filii domini, quoniam curat inquit Commen. interpretans dictum philosophi, actiones corporum coelestium in communicatione eorum adiuuicem in constitutione mundi sunt sicut actiones liberorum in constitutione domus.

Quemadmodum enim liberi non licentiantur ad faciendum omnia quæ appetunt de actionibus.

Sed omnes actiones eorum sunt propter iuuamentum eorum adiuuicem, ita est de corporibus coelestibus, ea autem que sunt in hoc mundo inferiori comparat seruis & bestis, quorum

DUODECIMI METAPHY.

non omnes actiones intentæ & curatæ sunt à domino domus, sed solû illæ quæ vtilis sunt bonæ familiæ, puta quod famulus bene & fideliter ministret in domo quod equus bene deferat, quod canis bene custodiat.

Quod autem famulus sit lutor, vel blasphemus, est præter intentionem domini domus, nec de hoc non curat Sic opinatur Aristot. de qualibet specie huius mundi inferioris, ex consequenti opinatur primû non curare omnes humanos actus, eo quod in hoc non consideravit hominû excellentiâ supra bestias. Sed in hoc non est audiendus, quoniam & sacrificia, & diuinus cultus nihil proficeret homini, & ideo Arist. quasi hoc impium aduertens, aliter sentire vifus est in 10. ethic. cap. x. vbi inquit.

Qui secundum mentem operatur, & eam colit, & optime dispositus est, amicissimus Diis videtur esse.

Nam si Diis curam aliquando habent humanarum rerum, vt extimatur & creditur, rationale est eos gaudere optimo & cognatissimo, tale huiusmodi vero mens est, & amanti bus illam maxime honorantibusque fauere, tanquam rerum sibi charissimarum curatoribus, & recte ac bene agentibus.

Quod autem hæc omnia sapienti maxime competant, nõ est obscurum.

Amicissimum ergo deorum eundemque felicissimû esse decens est. itaque & hoc modo sapiens vti que erit maxime felix, hæc philosophus.

A Comen. autem habemus duo, Primum est, quod omnia entia habent ordinem inter se, & ordinata sunt ad vnum, id est ad primum principem, sed nõ similiter & æqualiter, sicut videtur etiam in ordine familiæ ad dominum domus, vnde in commen. 72. huius libri sic habetur, bonum existit in hoc toto id est in vniuerso vtroque modo scilicet propter ordinem, & propter illud propter quod est ordo, scilicet primum principi, & omnia quæ sunt sub primo prin. nõ æqualiter habent ordinem.

Hæc enim quidem perfectum habent ordinem, ita quod nihil admiscetur eis per accidens, sicut est de corporibus cœlestibus.

Hæc autem ita quod inuenitur in eis priuatio ordinis per accidens, & sunt ea quæ sunt sub corporibus cœlestibus, & hoc valde simile est ei, quod continetur in vna domo continente seruos & liberos &c.

Secundum

QVÆSTIO XXVII.

379

Secundum est, quod Deus habet sollicitudinẽ de quolibet indiuiduo, sed nõ quantum ad omnes actiones, quæ sunt proprie indiuiduo, sed quantum ad illas, in quibus communicat cum aliis indiuiduis suæ speciei, puta sollicitudinem habet de hoc equo, & de hoc homine, in quantum genererit sibi simile, quoniam per hanc actionem conseruantur species rerum inferiorum, & quod hæc fuerit opinio sua, patet in commen. 37. huius lib. vbi sic inquit. Ex hoc videtur Deum habere curam circa omnia entia.

Dicentes autem, quod Deus sollicitus est circa vnũquodque indiuiduum aliquid verum est, & aliquid non: quia nullum indiuiduum habet dispositionem propriam, nisi illa dispositio inueniatur in aliquo modo illius speciei.

Et hoc igitur modo verum est Deum sollicitari circa indiuidua, sollicitudo autem circa indiuiduum tali modo, quod nullus habeat communicationem cum eo, hoc non est fas bonitati diuinæ.

Tu tamen aduerte quod ipse Comen. verius loquitur de hac sollicitudine circa genus humanum propter excellentiam suam in lib. 10. ethic. super c. 10. vbi sic inquit. & si quidem cura sit Deo, de hominibus, vt creditur, & vt debitum est, & sit quidem Deus gaudens de eo, qui est melior, tunc gaudet de eo, qui nititur ei assimilari valde, & hic est intellectus.

Dignum est ergo, vt beneficiat eis, qui amat ipsum plus, & vt honorificet eos, & visitet ipsos, sicut est dispositio amici cum amico suo, & eo quod actio eorû est actio nobilis sana.

Hæc & non plura possumus habere ex doctrina philosophi & Comen. in hoc proposito, quæ quantum deficientia sint, examinanda sunt à theologo, & nos iam compleui in hoc in lect. primi tract. primæ part. B. Tho. Quæ hic in serenda nõ sunt, ne confundamus negotium metaphysicû.

Quantû ad tertiû, scilicet quid dicendû & tenendû secundû veritatẽ, ac veram philosophiam aduerte primò quid dicat sollicitudo quâ solemus appellare prouidentiam, & applicate quid dicat prouidentia Dei. Deinde vnica ratione probabitur, quod secundum veritatẽ, Deus prouidet omnibus superioribus & inferioribus in vniuersali & in singulari, ita quod curat quascunque indiuiduorum actiones.

Vt igitur sciat, quid sit prouidentia aduerte, quod in principe instituyente ciuitatem & rempubli. hæc quatuor ordinatæ inueniuntur.

bb 3

Primò inest sibi voluntas, quæ vult, & determinat instituire ciuitatem.

Secundò inest sibi excogitatio, quales partes debeât esse integrantes ciuitatē, puta quod sint nobiles, & doctores, & iudices, & mercatores milites, & agricolæ; quæ partes concurrunt ad perficiendum bonum ciuitatis; & hæc excogitatio dicitur dispositio vnde & ordo partium in toto dicitur dispositio; & architector excogitans ac ordinans partes proportionaliter in ædificio dicitur sapiens dispositio.

Tertiò inest sibi excogitatio & ordinatio, quæ media oportuna cuiuslibet parti ciuitatis conferenda sint, et per ipsa operentur opera sibi debita; & consequantur finem, ad quæ vnaquæque pars ordinata est, puta quod doctores habeant modum studendi, milites arma mercatores merces, agricolæ iumenta, & hæc excogitatio ac ordinatio mediorum, dicitur prouidentia, vnde & quibus incumbit hæc in ciuitate ministrare; dicuntur prouisores.

Quartò inest sibi actualis collatio mediorum, & motia partium, sic ordinatarum in proprium finem, iuxta mediò unicuique parti collata, & hæc dicitur gubernatio.

Ex quibus patet, quod prouidentia supponit volitionē finis, & dispositionē partium ordinatarum ad finem; & quod ipse proprie est circa media conferenda cuiuslibet parti, vt cōsequatur finē. Prouidentia igitur absolute sumpta, est excogitatio intellectus de mediis conferendis naturæ ordinatæ in finem, vt finē consequatur, in Deo autem prouidentia, est excogitatio diuini intellectus, de mediis conferendis vnicuique naturæ; quibus finem suum consequatur.

Declarato quid sit prouidentia, probatur vnica ratione quòd inest Deo, quo ad omnia entia in vniuersali & in singulari singulariter, & arguitur sic, Deus est primum & vniuersalissimum agens, ergo sua causalitas se extendit ad omne ens producibile, ita quod non potest existere, nisi per ipsum, & est agēs per intellectum & voluntatē, ergo in quo libet ente productio intendit finem ad quem producitur si in quolibet ente intendit finem, ergo media ad finem, aliter vanè intenderet finem.

Sed Deus est causa omnis entis, non solū in vniuersali & secundum speciem, sed etiam secundū indiuidua, vt magis declarabitur in quæstione sequenti, ergo respectu cuiuslibet entis etiam singularis, & singulariter, intendit media ad finem, & per consequens prouidet omni enti in singulari.

Antecedens

Antecedens primæ consequentiæ probabitur in quæstione sequenti. consequentia autem patet, quoniam primū ens quod est, & primū agens est causa omnis entis; vt declaratum est etiam in secundo metaph.

Antecedens secundæ consequentiæ iam declaratum est supra in quæstione decima huius lib. consequentia autem patet, quia si non intenderet finem, non ageret secundum intellectum & voluntatem.

Agēs enim per intellectum & voluntatē agit à proposito agens, aut à proposito intendit finem, ex secundo phy.

Hæc multa argumenta soluenda essent, quæ potius spectant ad theologum, quam ad metaphysic. ideo non est in his immorandum, ne scientiæ confundantur. Hæc de præfenti quæstione dicta sint.

Quæstio 28. si primum principium est causa effectiua omnium entium

Vntis ergo princeps. Tex. vii.

Pro vltima consideratione de primo principio, quantum spectat ad metaphysicum, tria de eo restant discutienda Primò causalitas sua. Secundò vntas. Tertiò necessitas inesse, & de his tribus formabimus tres vltim: quæstiones metaphysica.

Circa causalitatem primi principij aduerte quod omnes recte cogitantes de Deo, negant sibi causalitatem materiæ, propter potentialitatem eius. Deus autem est purissimus actus excludens omnem potentiam passiuam, negat & causalitatem formæ informantis, eo quod illa est pars ex consequenti imperfecta, & incompleta in natura sua; & si dicitur prima forma exponendum est metaphysicæ; id est; primus actus, cum nullo tamen faciens compositionem. Attribuunt autem sibi causalitatem finis excellentissimo modo, quoniam omnia modo suo desiderant ipsum, & gratia illius agunt quæcunque agunt vnde philosophus in textu trigesimo sexto huius duodecimi, dixit, quod mouet vt amatum & desideratum, quod est proprium finis. De causalitate autem effectiua respectu cuiuscunque entis non est concordia vniuersalis, & ideo in hac quæstione intendit immorari circa hoc, & tria consideranda sunt, Primò quid dicendum secundum Ari. Secundò quid secundum Commentens. Tertiò quid secundum veritatem.

55 A

Quantum ad Arist. aduerte secundum B. Tho. vt declaratur infra sensus philosophi non est sensus Comment. ideo de mente philosophi & Commen. separatim agendum est, alij autem vt Sco. & Her. & Ioan. Bachio. & Greg. tenent philosophum & Commen. concordet, ita, quod qui tenent philosophum concedere Deum esse vere causam productiuam omnium, tenent idem de Commen. similiter dicere qui tenent partem negatiuam.

Nos igitur sequentes viam B. Thom. ponimus hanc conclusionem de mente philosophi, sed non de mente Commen. cuius opinionem erroneam, manifestabimus infra. Arist. tenet, Deum esse causam productiuam omnium. Hanc sic manifestamus. Arist. tenet, Deum esse causam productiuam omnium corruptibilium, & incorruptibilium, ergo & c. consequentia nota quia omne ens corruptibile, vel incorruptibile.

Antecedens pro prima parte probatur, entia corruptibilia non semper habent esse ergo per aliquam causam tendunt, ad esse. Hanc autem causam posuit, philosophus in tex. 33. huius li. esse primum coelum motum motu diurno, & planetas motu sub aliquo circulo. Sed Deus mouet primum coelum immediate secundum Commen. vel mediate secundum B. Tho. vt vii. est supra in q. 5. & motu primi coeli mouentur alia corpora caelestia, ergo Deus est causa prima & vniuersalis productiuam per motum coeli omnium inferiorum corruptibilium. Pro secunda autem parte, id est, quo ad incorruptibilia, est maior difficultas, & ideo probandum particulariter ex doctrina philosophi, & sustinenda sunt dicta sua.

Tu igitur aduerte, quod in doctrina philosophi inuenitur praecipue tria loca, ex quibus concludemus propositum. Primum est in 8. phy. in tex. 15. vbi reprehendes & Emp. & democri. qui putabant nulli rei sempiternae assignandum esse causam, sed tantum his, quae de nouo incipiunt esse, sic ait contra eos. Quod autem in omnibus non recte, & inter trigonum semper habet duobus rectis & aequalibus angulos sed tamen est perpetuitatis huiusmodi altera causa. Hanc philosophus ex quibus patet, vt inquit B. Tho. exponens quod intentio philosophi fuit, esse aliqua semper entia vt corpora caelestia & substantias separatas, & tamen haberent causam sui esse, quae non potest assignari nisi primum principium.

Sed

Sed aduerte qd Greg. in 2. diff. 1. q. 1. art. 1. dat huic dicto duplicem responsum, Primò dicit, quo philosophus intendit de complexis, quae sunt sempiternae veritates, & sunt conclusiones demonstrabiles, & ideo exemplificat de hoc complexo demonstrabili. Triangulus habet tres. Hic autem quaerimus de incomplexis aeternis & incorruptibilibus, vt de coelo & de intelligentiis.

Sed haec responsio est contra intentionem philosophi, nam illic intendit arguere contra Empe. qui non assignabat, causam quare lis & amicitia semper causant motum alternatim aequalibus temporibus, & dicit philosophus qd non potest Emp. excusari in hoc, quasi id quod est semper non habet causam, & licet exemplificet, de complexo, tamè intendit etiam de incompleto, vt de motu aeterno, aliter ratio philosophi contra Emp. nulla esset. Posset enim negare hanc consequentiam. Complexum aeternum habet causam, ergo & incompleto.

Secundò responder Greg. Dato quod philosophus intendit etiam de incompleto, haec consequentia non valeat. Hoc incompleto habet causam, ergo habet causam, effectiuam, sufficit enim quod habeat causam finalem, & sic philosophus concedit entia incorruptibilia habere primum principium pro causa finali.

Sed haec responsio est etiam contra mentem philo. in dicto tex. nam licet dicta consequentia non sit formalis, valet tamen in praesenti materia. Nam si complexum quod est conclusio demonstrationis, vt Trigonum habet tres, habet causam, habet causam effectiuam, quoniam praemissa ex quibus deducitur conclusio. sunt causae efficientes conclusionis, ex secundo physicae.

Item si loquamur de incompleto, vt de motu aeterno, non continuo, sed per interpositionem quietis, vt dicebat Emp. adhuc patet, quod philosophus intendit de causa efficiente, petens quae causa mouebat litem & amicitiam ad causandum motum aeternum interpolatum. Patet igitur quod philosophus intendebat de causa effectiuam rei incompletae, & non tantum complexae.

Sed forte dices, quod aeternum est duplex, scilicet successuum vt motus coeli secundum philosophum, & permanens vt intelligentia, & coelum.

Motus quidem coeli habet causam efficientem aeternam quoniam est a mouente aeterno. eo quod motus de neces-

itate includit mouens, vt dicit Commentator, in hoc libri duodecimo, in commento quadragesimo primo, æternum vero permanens non habet causam effectiuam, quoniam si æternum est, semper est, si semper est, non indiget causa de ducete illud ad esse. Philof. aut in octauo phy. in tex. prædicto intendit de æterno successiuo, quales est motus æternus, siue continuus, siue interpolatus de quo conceditur quod habet causam effectiuam secundum philof. scilicet intelligentiam æternam mouentem.

Sed hæc instantia non concludit, quoniam licet philofophus intendat scire causam effectiuam de motu æterno per interpolationem, tamen ad improbandum Emped. & Democr. assumit hanc vniuersalem. Omnino enim existimare principium hoc esse sufficiens, quod semper aut est sic, aut fit, non recte se habet opinari, id est, non est recta opinio existimare aliquod esse principium, & causam, & non habere causam, quia semper est aut semper fit, quod quidem dictum potest applicari ad æternum, permanens & successiuum, cum loquatur vniuersaliter, cuius signum est, quod philofophus applicat ad triangulum habentem tres, quem constat computari inter permanentia & non inter successiuam.

Secundum dictum est in 2. metaph. tex. 4. vbi sic habetur vnumquodque vero maxime ipsum aliorum dicitur, secundum quod & in aliis est vniuersalis, puta ignis calidissimus & enim est causa aliis, hic caloris, quare & verissimum, quod posterioribus est causa vt sint vera, &c.

Concessum est autem Deum esse maxime ens & maxime verum, ergo est causa omnium aliorum, quod sint entia & sint vera.

Ad hoc respondet Greg. vbi supra conceditur, quod Deus vt est maximum ens est causa omnium entium, sed negatur hæc consequentia, ergo est causa effectiuam.

Hæc responsio non est ad mentem philofophi. Nam comparat primum ens primo calido in vniuersali causalitate, sed constat, quod primum calidum est causa effectiuam omnis, caloris, ergo primum & maxime ens est causa effectiuam omnis entis, aliter comparatio nulla esset. Præterea, non potest dici, vt dicunt Commen. quod philof. intendit primum ens esse causam finem, & conseruationem, & omnium entium, quia in illo text. nulla est mentio de causa finali, & præterea si Deus est causa conserua-

tionis

tiua est etiam causa effectiuam, & hanc consequentiam probabo infra, quando pertractabitur, quid tenendum sit secundum veritatem.

Tertium dictum est in quinto metaph. c. de necessario, vbi sic habetur. Horum quidem itaque altera causa essendi necessaria, horum autem nulla, sed propter hæc alia sunt ex necessitate. Tunc sic, nullum est ens necessarium, nisi ens incorruptibile, ergo si secundum philosophum aliqua entia necessaria habent causam, illa sunt entia incorruptibilia, vt coelum & intelligentia, nulla autem causa potest sibi assignari nisi Deus, ergo &c.

Ad hoc respondet Greg. vbi supra, quod philofophus loquitur de necessariis complexis, quæ sunt conclusiones demonstrabiles, quarum causæ sunt principia complexa, vt causa huius, homo est risibilis est hæc, homo est rationalis, & quod philofophus intendat de necessariis complexis demonstrabilibus, patet in eodem cap. nam ante dictum allegatum præmiserat. Amplius demonstratio necessarium est, &c.

Sed quod hæc responsio non valeat, declaro sic, licet philofophus in illo cap. mentionem faciat de necessariis complexis non tamen sinit solum in illis, quoniam intendit etiam de incomplexis, quod quedam habeant causam & quedam non. Nam postquam dixit, quod horum quidem itaque altera causa &c. statim subsequitur. Quare primum & proprie necessarium quidem simplex est, hæc ille. Quod vniuersaliter exponitur de prima causa quæ est Deus, quoniam esse primum necesse est, & absolute simplex, sunt proprietates sue.

Cum ergo philofophus post dictum nostrum allegatum faciat mentionem de necessario incompleto, signum est mentem suam fuisse, quando assignat causam necessario, quod vult intelligere de complexo, & incompleto necessario.

Nec valet si dicatur, quod philof. intendit per simplex primum simplex quod est causa, & est illud in quod resoluitur primum principium complexum scilicet, impossibile est idem simul esse & non esse, resoluitur in hoc primum complexum, ens est ens, vt omnes dicunt, & maxime Ant. And in quarto metaph. q. quinta.

Et hoc etiam videtur inuere Commen. in 5. metaphysic. Commen. 6. Dixit enim quod aliquando terminus medius

est

erit causa rei, scilicet conclusionis, & tunc res erit necessaria vel possibilis per aliud, id est, per terminum medium: aliquando autem terminus medius non erit causa rei, & tunc res erit per se necessaria vel possibilis. Ex quibus verbis apparet, quod philosophus & Commentat. intellexerunt de complexis.

Hoc inquam non valet, quia est contra philosophum & Commentatorem ibidem. Dicit enim philosophus quod si primum per se necessarium non esset simplex contingeret aliter se habere, quia esset compositum, & tunc tale contingit aliter se habere, & per consequens non esset necessarium; & non dicit, quod resolveretur in aliquod primum composito, ut arguens imaginatur, & Comment. ibi declarat, quod si tale primum necessarium per se non esset simplex, esset compositum ex materia & forma, & per consequens substantia sua mutaretur diversis modis.

Ex quibus patet, quod tam philosophus quam Comment. intelligunt de principio primo incompleto, id est, de Deo, & non de primo complexo; in quod resolvitur primum principium complexum.

Sed dicit Greg. vbi supra. Concesso, quod philosophus intendit de necessario complexo & incompleto, non valet hæc consequentia, necessarium incompleto habet causam, ergo habet causam effectivam.

Contra, proba consequentiam valere in hoc proposito. Certum est enim secundum philosophum, quod intelligentia non habent causam materialem, cum sint sine omni materia ex text. trigesimo huius lib. nec formalem, cum sint simplices formæ, nec formæ est forma, ergo superest, quod habeant finalem effectivam, vel finalem tantum. Si primo modo, haberetur intentum, si secundo modo, adhuc haberetur intentum, quoniam infra probabitur, quod omne habens causam finalem, habet causam efficientem.

Quantum ad sensum Comment. dico, quod fuit in hoc errore nullo modo dari creationem, neque cum novitate essendi, neque sine novitate, ut declarat Gregorius in 2. dist. prima, questione prima, articulo primo.

Et iam manifestavimus in supra in questione quinta, huius libri. Cum ergo constet, quod entia incorruptibilia ut cælum & intelligentia non sunt producibilia productione physica, quoniam secundum Comment. ut declaratum est in octavo libro huius scientia, materia quæ supponitur productioni

productioni physicae, non est in caelo, nec secundum veritatem est in intelligentiis, si non conceditur creationem, patet quod secundum eum sunt improducta, & sic Deus non est causa effectiva incorruptibilium. Ad confirmationem huius, vide in hoc duodecimo libro in comment. 41. vbi arguens contra Alexan. dicit, impossibile est enim, ut idem sit possibile ineff. ex substantia sua, & recipiat ex alio necessarium esse, nisi esset possibile, quod natura eius transferretur. Motum autem possibile est ut sit necessarius ex alio & possibilis ex se, & causa in hoc est, quod habet esse à motore. Si igitur motus iste fuerit æternus, necesse est ut fiat à motore, non moto omnino, neque essentialiter, neque accidentaliter.

Permanencia igitur motus est ex alio, substantia autem scilicet caeli & motoris ex se, & in se impossibile est invenire substantiam possibilem ex se, necessariam ex alio quod est possibile in motu. Hæc Comment. ex quibus constat, quod non vult concedere, aliquod ens præter motum posse habere esse necessarium ex alio, ita quod omne ens permanens habens esse ab alio, est ens possibile, id est, potens esse & non esse. Accipit enim ly possibile, pro contingenti, & non pro possibili altero. Nam ut determinavimus in lib. 9. possibile alterum non opponitur necessario, imò de eo prædicatur, ut declaravimus illic. Tenco igitur Comment. fuisse huius erroneæ sententiæ. Nec in hoc sequeris Scot. nec Cap. nec Her. nec Paulum Sonc. qui arbitrantur Comment. sentire oppositum, fundantes se supra quædam dicta eius, quæ de facili exponentur infra.

Quid autem B. Tho. sentiat de Comment. dico, quod arbitratur ipsum sibi ipsi contradicere. Nam ut refert B. Thomas in octavo physica. lectura 21. in libro duodecimo metaphysic. in comment. 41. tenet contra Alexan. quod cælum non habet esse perpetuum ab altero, licet motus eius sit perpetuus ex altero, in libro autem de substantia orbis tenet oppositum, nam Beatus Thomas in 8. physica. lect. 21. arguens contra Commentatorem sic dicit, unde & ipse Commentat. in libro de substantia orbis confitetur, quod Deus est causa caeli, non solum quantum ad motum eius, sed etiam quantum ad substantiam ipsius, quod non est nisi quia ab eo habet esse, non autem habet esse ab eo, nisi perpetuum. Hæc beatus Thomas. Cum igitur sibi contradicat, ut ei B. Thomas imponit, relinquendus est, ut incertus, & potius

potius tenens partem negatiuam, quam affirmatiuam.
Nec obstat, quod quædam dicta Comment. videntur se-
nare oppositum, inter quæ recitantur.

Primum est in libro de substantia orbis, vbi inquit, &
cum ignorauerunt quidam hoc esse de opinionibus Ari-
stotel. dixerunt, ipsum scilicet Arist. non dicere causam æ-
gentem totum, sed tantum causam mouentē, & illud fuit
valde absurdum, & non est dubium in hoc, quod agens
ipsum est mouens ipsum, hæc Comment.

Ad hoc dicit Cōmentistæ, q̄ agens iuritur dupliciter,
Primò proprie, & est illud, quod deducit rem ad esse, &
est principium vnde motus, & vt sic, est causa distincta cō-
tra alia tria genera, & dicitur proprie causa efficiens.

Secundò improprie & similitudinariè, & sic verificatur
de materia, & forma, & sine. Nam ferrum agit gladium du-
rum, quoniam per ipsum gladius est durus, & anima facit
animatum, & lucrum facit mercatorem.

Nam animatum est per animam, & mercator est pro-
pter lucrum, in proposito Commentator accipit agens, se-
cundo modo, & non primo modo, quod patet ex eo
quod dicit in quarto, cœli, commento primo. Dicit enim
quod res æternæ non habent agens, nisi secundum simi-
litudinem, & si habuerint aliquid quod est agens, non e-
rit, nisi in quantum est forma illa & conseruans ipsum.

Secundum est in secundo metaphysi. commen. 4. vbi in-
quit Commen. omnia entia non acquirunt esse & veritatē
nisi à prima causa.

Ad hoc dicunt Cōmentistæ, sensum fuisse Commentat.
quod cum prima causa continuet motum primi cœli, est
enim secundum Comment. applicata primo cœlo, vt de-
claratum est supra conseruat primum cœlum in esse,
quia vt inquit in libro de substantia orbis, si motus cœli
destrueretur, cœlum ipsum destrueretur, & si destrueret
motus primi cœli, destrueretur motus inferiorum orbium,
ex consequenti mundus, ex quo verificatur, quod dator
continuationis motus cœli, dat esse aliis entibus, quia est
causa quod perseverent in esse, & vt sic dicuntur acqui-
rere esse omnia entia à prima causa, non productiue, sed
conseruatiue, eo quod nisi continuaret motum cœli, om-
nia entia disinerent esse, & totaliter vniuersum destrueretur
secundum opinionem Commentatoris, licet falsam,
non ergo ex dicto allegato potest concludi Cōmentatorē
tenere,

tenere, Deum esse causam vere productiuam omnium
entium.

Alia solent dicta eius allegari in hoc proposito, quæ nõ
sunt multum euidencia, ideo pertranseo.

Quantum ad rei veritatem inuestigandum est, si aliqua
ratione naturali efficaci potest probari, Deum esse causam
productiuam omnium entium quocunque modo habeat
esse, & hic inuenio duas sententias.

Prima est Beati Thomæ. cui cōcordat Scotus & Herue.
isti tenent partem affirmatiuam. Alia est Gregorij, qui in
secundo senten. distinctio. prima, questio. secunda, art. secū-
do tenet partem negatiuam, intendens igitur sequi partē
affirmatiuam formabo aliquas rationes & defenso con-
tra Gregori. Deinde soluam quædam argumenta, quæ vi-
dentur fauere parti negatiuæ.

Prima ratio, omne ens extra primū, dependet essentiali-
ter à primo. Sed non dependeret à primo, nisi causeretur
ab eo. Sed non causeretur à primo, nisi produceretur ab
eo. Ergo omne ens extra primū producit à primo.

Prima propositio sic probatur, si aliquid aliud à primo
non dependeret essentialiter ab eo, non esset pertinens ad
vniuersum, quia vnitas vniuersi stat in hoc, quod omnia
alia à prima habent ordinem ad primum, ex duodecimo
metaphysic. textu quinquagesimo primo, quicquid au-
tem habet ordinem essentialem ad primum, dependet
ab eo, ergo omne ens extra primum dependet essentiali-
ter à primo.

Secunda autem propositio sic probatur, si non causeretur
ab eo, à se & ex se esset necesse esse, ergo sibi nõ repu-
gnaret esse quocunque alio circūscripto, etiam si circū-
scriberetur primum, & tunc sequitur, quod non venderet
essentialiter à primo, quod contradicit primæ propositioni.
Quod autem sequatur, patet, quia non repugnat rem esse,
sine omni eo quod non est causa sua.

Huic rationi respondens Gregorius vbi supra, cōcedit
primam & secundam propositionem, sed negat tertiam, sci-
licet sed non causeretur ab eo, nisi produceretur.

Hanc negat & dicit, quod sufficit vt causeretur ab eo,
vt à fine, quod magis proprie dicitur esse ad primum, vel
propter primum, quam à primo.

Sed cōtra, cōcedit Gregorius omne ens esse depēdēs ef-
fentialiter à primo, & nõ esse necesse ex se, tūc sic ergo est
necesse

neceffe esse ex alio, scilicet ex quo pendet, ergo non potest non esse ex alio, ergo in se consideratum potest non esse, & hanc ultimam consequentiam sic probo. Quia in se consideratum circumscripto quocumque alio a quo pendet, vel potest non esse, vel non potest non esse. Patet diuisio, quonia est per prædicata contradictoria, ergo necesse est vna partem esse veram. Si conceditur prima pars, ergo est possibile non esse, & de omni tali concedit Greg. quod habet causam productiuam. Si conceditur secunda, ergo est necesse esse ex se, quod Gregorius negat, & est falsum, quoniam vt probabitur infra, est tantum vnum necesse esse ex se, consequentia autem patet, quoniam idem est, non posse non esse, circumscripto quocumque a quo dependet, & non posse non esse ex se, sed necesse esse ex se, & non posse non esse ex se æquipollent, ergo Gregorius non potest sustinere, Omne ens extra primum, dependere essentialiter a primo, & non causari effectiue ab eo.

Secunda ratio, quæ sumitur ab Herueo in 2. quolib. in quaestione 1. formatur sic. Omne quod sibi derelictum est non ens, est effectiue productum.

Sed omnia præter primum principium & quod est ultimus finis omnium sibi derelicta, sunt non ens, ergo sicut effectiue producta a primo.

Major patet, quia si ex se est non ens, indiget causa quæ ducatur ad esse, duci autem ad esse est produci.

Minor autem probatur. Quia si per impossibile remoueat ultimus finis, aut aliqua remanent entia, aut non, non potest dici primum, quia non dependerent essentialiter ab ultimo fine cuius oppositum probatum est in ratione præcedenti, ergo secundum, & per consequens sibi derelicta sunt non entia.

Huic rationi respondet Greg. dicens, maiorem non esse veram æquipolleat isti. Omne ens quod si aliud non esset ipsum non esset, est effectiue productum. Dicit quod hæc est vera, si illud aliud sit possibile non esse.

Nunc autem ipsum primum ad cuius non esse quilibet aliud non esset, non est possibile non esse, si vero illud aliud non sit possibile non esse, maior non habet euidenciam.

Sed Greg. non considerauit totum sensum & processum Heruei, nam Herueus vbi supra, adducit hæc responsionem Greg. & declarat nullam esse ex veritate conditionalis, secundum quam procedere intendit Herueus in hac ratione.

Intendit

Intendit enim quo dato quod sit impossibile, Deum non esse, & sit impossibile coelum & intelligentiam non esse, hæc tamen est vera, si Deus non esset, coelum non esset, ex qua illatione manifestatur, quod si per impossibile, coelum relinquatur sibi, esset non ens, ergo signum est, quod acquirat esse effectiue ab alio, unde dicit Her. & bene, quod responsio data a Gregor. videtur procedere ex ignorantia logica.

Tertia ratio, quæ etiam est Heruei. Omne quod habet causam finalem, habet causam efficientem, quia causalitas finis est id, cuius gratia aliquid fit. Sed omne ens præter primum habet causam finalem, ex duodecimo metaphysicæ, textu 51, ergo &c. Si igitur entia plura essent improducta, non omnia haberent causam finalem, quod repugnat philosopho & veritati.

Huic rationi respondet Gregor. quod habet minorem efficaciam, quam præcedens eo quod maior est falsa, & quod additur de causalitate causæ finalis, scilicet quod est id, cuius gratia aliquid fit, est falsum.

Sed hæc responsio, est voluntaria & contra philosophum. Constat enim quod in 5. metaphysicæ in capitulo de causa, designauit causam finalem ex hoc, quod est illud gratia cuius aliquid fit, ergo male dicit Gregor. id esse falsum, secundum philosophum. Tunc sic. Omne quod habet causam finalem, habet id cuius gratia factum est. Sed coelum & intelligentiæ secundum se habent causam finalem, non solum quo ad motum, sed etiam quo ad esse ipsarum, quoniam dicit Gregor. quod conceditur ens esse dependens secundum esse a prima causa, vt a fine, ergo coelum & intelligentiæ habent illud cuius gratia factæ sunt, & sic includunt causam productiuam ex eo, quod habent causam finalem.

Ultimo aduerte, quod licet contra hanc determinationem fiat plura argumenta, quæ videre poteris in Herueo in quolib. 2. in quaestione prima, quæ videtur fundari in doctrina philosophi, tamen nullum videtur difficilius, quam illud quod fundatur in 2. metaphysicæ in textu quarto, vbi inquit philosophus. Quare semper existentium principia esse verissima necesse est, non enim quandoque vera, quandoque non vera, nec illis, causa aliqua vt sint, sed illa aliis, ex his ultimis verbis habetur, quod principia corporum celestium, quæ sunt intelligentiæ, non habent causam aliquam vt sint, ergo non sunt producta a prima causa.

Metaph. Iauel.

cc

Ad hoc dicit aliqui præcipue Ioan. Bach. in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 4. quod philosophus non intendit negare, quod intelligentiæ acquirant esse ab alio, & q̄ habeat causam vt sint, sed q̄ illa causa non potest dici efficiens proprie. Arbitratur enim q̄ efficiens proprie sit illud, quod extrahit aliquid de potentia subiectiua vel materiæ ad actum, quoniam prima causa non abstrahit intelligentiæ de tali potentia, eo quod non habent materiæ, ideo non proprie dicitur efficiens respectu earum, si autem sumatur potentia pro non repugnãtia ad esse, potest dici large efficiens, eo quod ex se non habent esse, sed trahuntur ad esse a prima causa, & vt sic non negaret philosophus, qui habent causam vt sint, quoniã iam præmisserat, quod maxime ens, est causa omnis entis.

Sed si aduertis, isti decipiuntur in hoc, quod credunt apud philosophum omnem efficiẽtiam esse physicam, quæ profecto requirit potentiam subiectiuam, verum apud philosophum & secundum veritatem datur etiam efficiẽtia metaphysica, quæ non est per motum nec mutationem physicam, cuius signum est, quod philosophus in 9. metaphysicæ. 1. dicit, quod potentia & actus sunt in plus, quàm eorum, quæ dicuntur secundum motum solum, si quid ergo concludunt sic dicentes, hoc tantum concludunt, quod prima causa nõ est efficiens physicum, sed metaphysicum. Melius est ergo vt exponas dictum philosophi, vt iam exposuimus in 2. lib. metaph. q. 4. Vbi adduximus tres responsiones. Hæc dicta sint pro præsentis quæstio.

Quæstio 29. Si est tantum vnus Deus, ita quod non possint esse plures.

Vnus ergo princeps. Textu vltimo.

In hac quæstione pro suprema resolutione aduerte, quod hæc conclusio, est tantum vnus Deus, vno modo est demonstrata, in alio non. Nam si supponatur & acceptetur, quod ly Deus significat ens eminentissimum, quo maius nec dari potest, quod est entitatis perfectionis & vigoris infiniti, quod est vniuersalis causa productiua omnium, siuisque vniuersalis ad quem omnia ordinantur, vt inter ea sit ordo & connexio, proculdubio acceptatis his eminentiis pluribus rationibus demonstratur vnitatis Dei, implicat enim dari plura entia absolute optima, quæ sint in finita intensiue, & primæ causæ vniuersales omnium entium totales & eiisdẽ ordinis, vnde & rationes B. Tho. in prima

Prima parte, quæst. 11. artic. 3. & Scoti in prima dist. 2. quæst. 3. quas adducit Ant. And. in libro 12. metaphysicæ. quæst. vlt. 3. apud intellectum recte dispositum efficaciter concludunt intentum, admissis prædictis eminentiis, si autem tales eminentiæ non acceptantur, vt sufficienter probatur in quæstionibus superioribus, vbi actum est de infinitate primi, & de sua vniuersali causalitate effectiua respectu omnium entium, non video, quomodo prædicta conclusio sit demonstrata, nec possit demonstrari. Non enim implicat dari duo prima, quæ sint æque perfecta, finitæ perfectionis, & eiisdẽ speciei, præcipue si non sustineris, quod sola materia est ratio multiplicandi indiuidua sub eadẽ specie, & quod sint illa duo prima, vt duæ primæ causæ partiales concordēs ex natura sua ad productionem cuiuscunque effectus, & ideo quia Comment. negat infinitum vigorem, & vniuersalem causalitatem productiuam omnium entium conuenire primo principio, truncavit viam ex sua nequitia, probandi vnũ verũ Deum. Nec obstat, quod ille ponit tantum vnũ primum motorem amatum & desideratum totius vniuersi, bonum ad quem ordinantur omnia, quoniam ille motor remotis prædictis eminentis, non est vere Deus. Omnes enim recte sentientes de Deo, concipiunt, quod Deus est id quo maius dari nec cogitari potest. Constat autem, quod quocunque finito secundum entitatem, & potẽtiã, & intellectum, & voluntatem, maius cogitari potest. Quare &c.

Et quoniam Ioan. Bach. in 1. dist. 21. quæst. 1. tenet, supradictas eminentias, non esse demonstratas de eo, ideo declinãs ad errorem Auer. soluit omnes rationes philosophorum & Scot. quæ partim sunt B. Tho. Tu igitur si vis efficaciter probare Dei vnitatem sustinebis in Deo infinitatem vigoris, vt supra in q. 20. & efficiẽtiam vniuersalem respectu omnium entium, vt in q. præcedenti, & tunc aduertes solutiones Ioan. Bach. nullas esse. Scito tamẽ, quod effectus inordinatus quo feruntur Commẽtitiæ pro Comment. obstruit hanc viam veritatis.

Aduerte vltimo, quod ipse Ioan. Bacho. vbi supra, postquã soluit, rationes probates Dei vnitatis, sumptas ex Scot. & ex B. Tho. suadens sibi q̄ sit altioris ingenij, quàm prænomina ti, format vnicam rationẽ, ad prodandum Dei vnitatis, quæ talis est. Quod est tota entitas eminẽter subsistẽs, tota entitas dico, ens & possibilis actu, siue creata, siue increata, est numero tantũ vnũ. Primũ est huiusmodi, ergo est tantum

vnum numero. Maior patet. Quia si est tota entitas ens & possibilis, quocumque modo, tunc nihil quomodo potest esse extra ipsum, & sic erit infinitum: quia infinitum simpliciter est extra quod nihil est, neque de facto, neque de possibili, ut omnes antiqui diffiniebant in 3. phy. tex. 62.

Sed non potest esse, nisi vnum, quod sit simpliciter infinitum, ut saepe concessum est. Minorem autem sic probat, quoad creatam, quia qua ratione est eminenter haec entitas creata, ens, & demonstrata possibilis, eadem ratione & qualibet alia. Sed certum est etiam secundum philosophos, quod primum est eminenter qualibet signata entitas creata, tam ens quam possibilis fore, ergo est qualibet.

Quo ad increata sic probat, certum est enim quod si imaginentur plura entia increata numero plura, non ita possunt imaginari, quod quaedam sint actu, quaedam possibiliter esse, quoniam in perpetuis non differt esse & posse. 3. physic. tex. 32. Igitur si vnum primum inter increata non sit tota entitas eminenter subsistens omnium increatorum imaginatorum, oportet quod iam sit de facto, quod est falsum & impossibile, quoniam si illud non sit tota entitas eminenter aliorum, oportet, quod quolibet tale sit ens per se ipsum, & tamen talia sint plura, quae differant realiter ab aliis entibus absolutis, saltem realitatibus suis, sicut dicitur de duobus animalibus intellectiuis, quia aliter esset compositio cum eis.

Sed si sunt plura entia differentia seipsis, & realitatibus suis, illa erunt in invicem independentia, & sic non servabitur ordo omnium entium ad vnum, quod tota natura abhorret, ut patet in 12. lib. metaph. tex. ult. ubi dicit Arist. quod entia nolunt male disponi, & pluralitas principatum inordinatorum mala, vnus ergo princeps, & loquitur philosophus de vnitatem numerali, quia principatus ad personam, & non ad speciem pertinet.

Haec fuit ratio praecipua sua, quam dicit esse demonstrationem philosophi. Sed si advertis, non concludit, nisi in virtute huius, quod primum sit infinitum entitativae simpliciter, & ad huius probationem assumit, quod est concessum apud philosophos, quod primum principium est eminenter omnis entitas signata, tam ens quam possibilis fore. Sed hoc secundum ipsum non est clarum, imo & ipse hoc negavit, respondens A. ureplo in eadem quaestione ad tertium.

Præterea, in vi probatione, ut vides, allegavit definitionem datam

datam ab antiquis de infinito, quam philosophus reprobat in eodem loco, scilicet in 3. phys. in tex. 62. ubi inquit. Accidit contrarium esse infinitum, quam sicut dicit, scilicet antiqui, non enim cuius nihil est extra, sed cuius semper est aliquid extra, hoc infinitum est, ergo nec ratio sua est fortior aliis, & ideo ut vanus, & quasi negans divinas eminentias, quarum cognitio est nobis veluti inferior à natura, est relinquentus. Haec de presenti quaesito dicta sint.

Quaestio 30. Si solum primum principium est ens necessarium, ita quod omne ens productum sit ens contingens.

Vnus ergo princeps: Textu ultimo.

IN hac quaestione agendum est de necessitate primi, quem dicimus Deum, & Avicenna appellat ipsum necesse, adverte igitur antequam deveniamus ad resolutionem, quod supponitur omne ens aliud à Deo esse productivum à Deo, ita quod est vere effectus eius, & tunc quaeritur, si ens quod habet esse ab alio repugnat necessitas esse. Sic igitur procedendum est. Primum declarabitur quid Avicenna & Comment. senserint in hoc, secundum quomodo B. Thoma aliquo tenet cum Comment. & ita aliquo non Tertio quomodo via B. Thoma continet veritatem. Quare quomodo Scotus & sequentes eum nihil concludunt contra B. Thoma. Qui Scotus sequitur viam Avicenna:

Circa mentem Avicenna, adverte quod dividit ens ut ens, in necessarium & possibile, necessarium ponit tantum vnum, quod appellat necesse esse, quod est primum principium, eo quod nullam causam habet, & est omnino independentens, habens ex se esse, & nullo modo non esse, & de hoc vno necesse esse pertractat in 2. lib. suae metaph. cap. 2. & 3. Possibile autem existimat omne ens productum, eo quod habet esse ab alio, & sibi derelictum quocumque alio. Circum scripto non habet esse, ex consequenti est non ens ex se, ergo possibile ut dicatur possibile, quod ex se non habet esse, & potest esse per aliud, & quia intelligentiae & coeli, & animae eorum sunt producta, ut tenet ipsa in lib. 9. suae metaph. cap. 4. idem locat ea inter possibilia, & brevis secundum ipsum non datur ens productum siue materiale, siue immateriale, quod sit necesse esse, ex consequenti, solum primum principium est necesse esse.

Circa mentem Auer. aduerte, quod vt videre poteris in lib. 12. metaph. comin. 41. de quo plenā fecimus mentionē in q. 28. huius li. tenet necessarium esse duplex quoddā ex se quoddam ex alio. De eo quod est ex alio ponit exemplū de motu cœli quem dicit esse necessarium, & tamen est ex alio, id est à motore, eo quod motui contrariatur quies, & ideo motus in se est possibilis non esse p quietē oppositam. Si ergo debet esse necessarius, habebit hoc ab altero; id est à motore æterno omnino immobili, & sine discontinuatio- ne mouente. Necessarium ex se ponit ens permanēs, & sub- stantiam incorruptilem, vt intelligentiam & cœlū, ita quod secundum ipsum repugnat, substantiam aliquam esse pos- sibilem ex se, & necessariam ex alio. Arbitratur enim in præ- dicto comment. quod natura possibilis & transmutaretur in naturam necessarij, quod est falsum & impossibile, quo- niam repugnat vnum oppositum transmutari in aliud op- positum, sed potius destruitur, non enim calidum transit in frigidum, sed corrupto calido fit frigidum, & quod hæc fue- rit opinio sua, vide in comin. 41. huius lib. ab eo loco v- bi incipit, Et ideo non est verum aliquid possibile esse ex se, vsque ibi, Omnis igitur potentia mouens &c.

Quantum ad secundum, scilicet quomodo B. Tho. con- cordat cum Comment. aduerte, quod concordat in conclu- sione, scilicet quod aliquid productum ab alio est neces- sarium sicut exemplificat de motu cœli. Non tamen concor- dat in extensione conclusionis, quoniam Comment. tenet eam verificari solum de ente successiuo, vt de motu cœli & tempore. Sed B. Tho. tenet eam verificari & in ente succes- sivo & in ente permanenti incorruptibili, vt in cœlo & in- telligentia, ita quod licet habent esse ab alio, & non habeat esse ex se, tamen possunt dici necessaria, quod non conce- dit Auicē. si autem Comment. teneret cœlum & intelligen- tiam esse effectiue à primo principio, cum secundum peri- pateticos sint entia necessaria, eo quod sunt incorruptibi- lia & æterna, tunc B. Tho. & Comēnt. concordarent in cō- clusione, & in extensione conclusionis. Sed iam supra in q. 28 huius lib. manifestauimus, quod Comment. non conce- dit causam productiuam omnium entium, ideo B. Tho. nō in toto concordat cum illo, licet magis laudet opinionem. Comēnt. quā Auicē. in questione de potētia Dei, quæ est. 4. arti. 3. vbi vtranque pertractat.

Quantū ad tertium scilicet quomodo opinio B. Tho. cō- rineat

lineat veritatem, & sic peripatetica, magis quam opinio Scoti aduerte. quod in vno sensu vera est in alio nō, ideo vt videatur rei veritas, propono quatuor distinctiones, deinde formabo conclusiones responsiuas cum probatio- nibus suis absolute succincte.

Primā distinctio est de possibili, possibile dicitur dupliciter.

Primo aliquid est possibile per potentiam intrinsecā acti- uam, vel passiuam. Actiuam vt possibile est homini ambu- lare, ex eo quod habet potentiam progressiuam, passiuam vt possibile est hominem mori, ex eo quod habet materiā subiectam priuationi.

Secundo aliquid dicitur possibile, non per potentiam in- trinsecam, sed per non repugnantiam, vel ad quod non se- quitur impossibile, vel quod non implicat contradictionē vt possibile est esse duos soles, vel duas lunas, eo quod si ponantur, nulla sequitur repugnantia, Primum dicitur possibile reale. Secundum possibile logicum.

Secunda distinctio est de impossibili, impossibile dicitur dupliciter. Primo per carentiam vel defectum potentiae actiue vel passiue. Actiue, vt impossibile est talpam vide- re, passiue, vt impossibile est cœlum vel intelligentiā cor- rumpi. Secundō aliquid dicitur impossibile propter repu- gnantiam terminorum, tunc enim sequitur contradictio vt impossibile est hominem esse asinum, esset enim ratio- nale & non rationale.

Tertia distinctio est de necesse, necesse est duplex, scilicet absolute & conditionate, necesse absolute sumitur à causa intrinseca, vt à forma vel materia. A forma, vt necesse est hominem esse rationalem. A materia, vt necesse est elemē- tarum esse corruptibile. Conditionate sumitur ab efficiē- te vel à fine. Ab efficiēte, vt necesse est lapidem sursum proiectum ascendere. A fine, vt necesse est hominem volē- re viuere, respirare. Sed necessitatem conditionatam di- mittamus, quoniam non deseruit nobis.

Quarta distinctio. necesse absolute est duplex, quā p causā intrinsecam tantum vt cœlū esse incorruptibile, eo quod non habet principium intrinsecum, quo possit non esse. Quoddā per causam intrinsecā, scilicet per essentia suā, & per habitudinem terminorū, ita quod, si nō esset, sequere- tur cōditio, & est illud cuius esse nō depēdet ab alio imō- quā esset de ratione sua, & hoc modo solum primū prin-

cipiū est necesse esse, quoniam dum dico Deus est, ly est, est de ratione sua; quoniam nullum extraneum est in Deo vnde si dico, Deus non est, est implicatio contradictionis; quoniam esse & non esse attribuuntur Deo. Nam in subiecto implicatur esse, cum Deus sit suum esse, & ex prædicatione negatio attribuitur non esse, vnde sicut ista; homo est animal, est necessaria ex habitu dñe terminorum; ita & ista Deus est.

Prima conclusio; intelligentiam definire esse vel non esse, est possibile secundo modo, sed non primo modo. Dico secundo modo; quoniam non sequitur contradictio, si ponatur definire esse. Potest enim non conseruari a Deo, quod non conseruante detinet esse. Dico, sed non primo modo; quoniam cum sint simplices formæ; non habent potentiam passiuam intrinsecam, nec materiam; qua possint definire; esse, ergo illas definire non est possibile primo modo.

Secunda conclusio; intelligentias definire esse, est impossibile primo modo, sed non secundo modo. Dico primo modo; quoniam non habent principium intrinsecum lūæ diffinitionis; cum careant materia; ex qua; & in qua. Dico sed non secundo modo; quoniam si desinat esse; non sequitur contradictio; vt prius dictum est; ergo eas definire esse, non est impossibile secundo modo.

Tertia conclusio; intelligentias esse, est necesse absolute primo modo; quia non possunt non esse per causam intrinsecam nec per naturam suam; quæ caret omni principio intrinseco corruptionis. cum sint simplices actus.

Quarta conclusio; intelligentias esse; non est necesse absolute secundo modo; id est; ex habitu dñe terminorum; quoniam si ponantur non esse; vel non conseruari; nulla sequitur contradictio.

Quinta conclusio. Deum esse, est necesse esse primo & secundo modo. patet primo modo; quoniam est actus purus. ergo non habet principium intrinsecum corruptionis patet secundo modo; quoniam esse; est de ratione Dei vnde vt diximus; sicut ista; homo est animal, est necessaria ex habitu dñe terminorum; ita & ista; Deus est.

Sexta conclusio; solus Deus est necesse esse absolute secundo modo; loquendo de incomplexis; quoniam; solus hēt esse ex se; & est penitus indepēdens; ergo p nullā causā intrinsecam; nec extrinsecam potest non esse; & hoc est illud

illud necesse; quod probat esse tantum vnum; & non posse plurificari.

Quantum ad quartum scilicet ad opinionem Scoti; adverte; quod in I. dist. 8. q. 4. in ratione ad secundum argumentē in fine quæstionis; tenet cum Auic. quod est productum non potest diuidi in necessarium & possibile imō; quod omne productum est ens possibile & contingens quia ex se non habet esse; & potest definire esse; si sibi relinquatur; sequentes autem Scot. conātur pluribus modis arguere contra determinationem factam pro via B. Thom. Præcipue aut sic arguunt. Quod in se est impossibile; nulli potētæ est possibile; alioquin impossibile. fieret possibile Sed si substantiæ abstractæ non sunt possibles non esse in se; sequitur; quod sint impossibiles non esse in se. & qui pollent enim non possibile & impossibile; per nullam ergo potentiam poterunt non esse; siue intrinsecam siue extrinsecam. quod est fallum; & repugnans determinationi factæ.

Ad hoc patet tibi solutio. si sciueris applicare distinctiones suprapositas; probat enim solum; quod substantiæ abstractæ sunt possibles secundo modo; & non primo modo; cū quo stat; quod sunt necesse esse absolute primo modo; iuxta tertiam conclusionem suprapositam; vnde quando arguit;

Quod in se est impossibile; nulli potētæ est possibile; hæc non est vera; nisi de impossibili secundo modo; & quando arguitur; quod possibile fieret impossibile; negat; sed bene conceditur quod possibili secundo modo; est impossibile primo modo; quæ non repugnant; quoniam non sunt respectu eiusdem modi. Omnia alia argumenta transeunt eiusdem distinctionibus; ideo nolo immorari.

Sed dices. Quare B. Thom. non concedit substantias abstractas si sunt productæ a primo quod sunt entia possibles; & non necessaria; ex quo concedit; quod sunt possibles non esse; secundo modo.

Respondetur; apud peripateticum; res productæ fortissimum modum necessarium vel contingentem essendi; non a causa primæ & remotæ; sed a causa proxima; siue extrinseca & ideo res quarum principia intrinseca sunt incorruptibilia; vt celum; vel quarum natura est simplex; immaterialis vt intelligentiæ. merito dicuntur entia necessaria in se absolute primo modo. Res autem quarum principia intrinseca sunt opposito modo; vt puta quia habet materiam. cū

DYODECIMI METAPHY.

privatione siue fit materia prima, vt in compositis substantialibus inferioribus, siue fit materia secunda, quæ dicitur subiectum, vt in compositis accidentalibus, merito dicitur entia non necessaria sed possible.

Concludimus ergo, quod licet sint multa entia necessaria in se, quia tamen sunt possible per potentiam extrinsecam, ideo solum primum principium, est omnino & excellentissimè necesse esse, & nullo modo possibile, à quo in quo, ad quod, propter quod, est quicquid est, quod honoramus, & extollimus sub nomine Dei maximi & gloriosi per æternum.

Amen.

Explicitiune quaestiones metaphysicales ordinatae per Reverendum magistrum Chrysostrum lauel. Campanarium, ord. pred. philosophia ac divina scientia doctorem, scripta manu propria, & per eundem revisa Cremona 1532. die 20. Ianuarij.